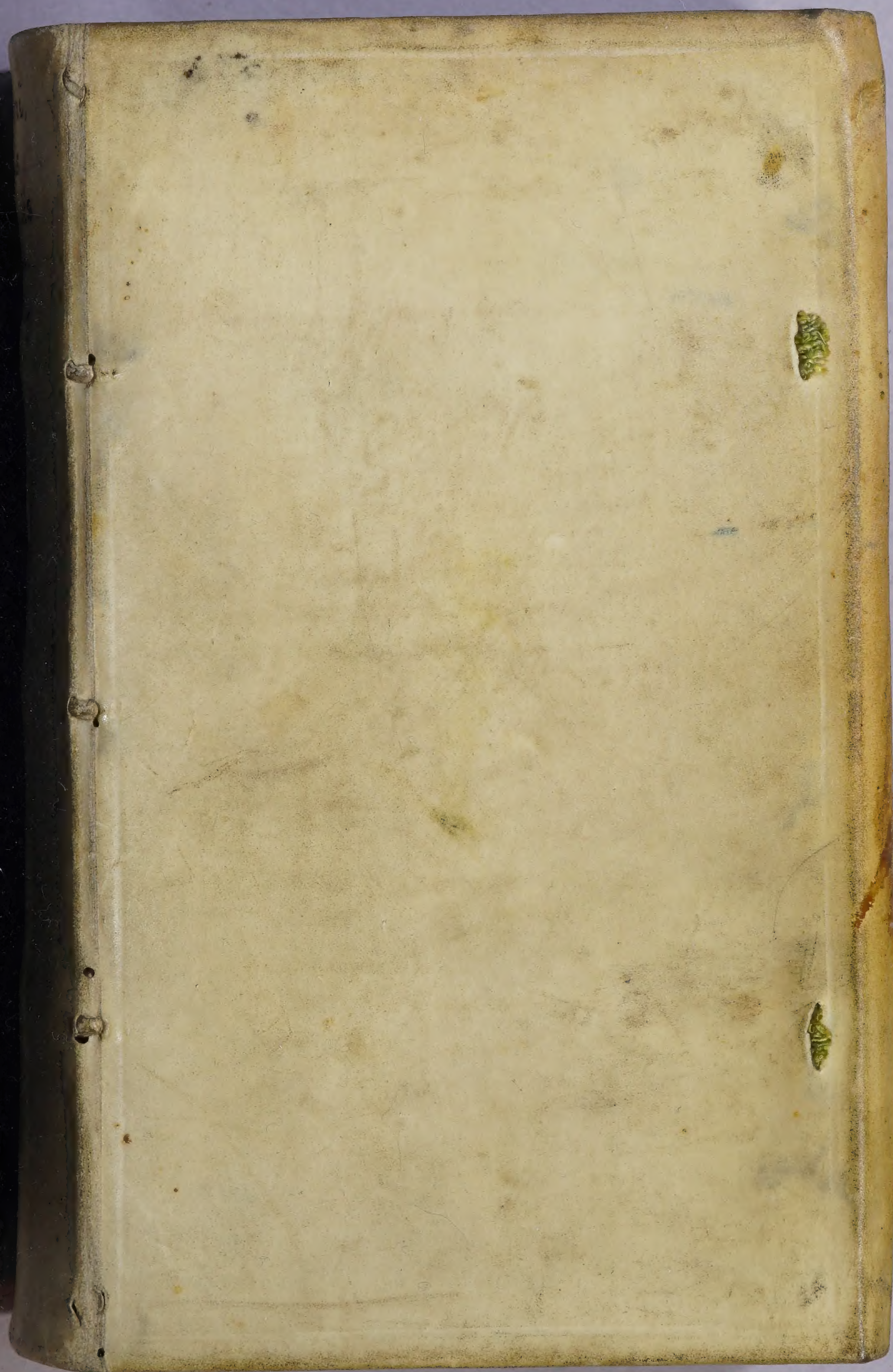

100

Alden 597/51
Sabin 57804n
Adams O-383

The preface includes an account of the discovery of Brazil.

a

IOANNIS MATALII METELLI SEQVANI, IVRISCONSVLTI, PRAEFATIO,

In Hieronymi Osorij Lusitani, Episcopi Siluensis, Historiam de rebus ab Emmanuele, Inuictissimo Lusitaniæ Rege, domi forisq; gestis:

SIVE, COMMENTARIVS,

De reperta, ab Hispanis & Lusitanis, Nauigatione · in Occidentis & Orientis Indiam & Populorum eius vita, moribus, ac ritibus.

AD

ANTONIVM AVGVSTINVM, Archiepiscopum Tarraconensem.

ECIMVS SEXTVS ANNVS, Augustine, nunc agitur: ex quo, tu Tridento in Hispaniam, post habitum Concilium· cui tanquam Ilerdensis Episcopus, ac nomine Philippi Potentißimi Regis, interfueras· profectus: ego verò in Vbijs degens: tu neque litteras ad me, præterquam semel, dedisti: neque vllas ego nisi binas, ad te misi. Non quod sæpe non optarim te, meis de rebus, ac vitæ statu, certiorem facere: aut tu certè, ni fallor, ad me scribere nolueris. Sed quod, mihi tam longinquis itineribus à vobis disiuncto· idoneorum hominum, quibus tibi tuto reddendas tradere facultas defuit. Et ego occasionem mihi præbitum iri sperabam: me, istuc, Hispaniæ saltem videndæ caussa, conferendi· tecumq; coram colloquendi. Minimè tamen diffiteor · æquum fuisse

*te, à me, expleri frequentib. epistolis debuisse: quem omni
beneuolētiæ genere, id quod perpetuo testabor, cumulaue
ris. Ac porro, sic adfectæ res meæ fuerunt: vt iacentes, cōsi* 2
*lijs erigi tuis valde potuerint. Sed, si hoc silentij peccatū
excusari potest: ego ita tui memoriā in animo defixi meo:
vt mihi tu absens, nō secus ac præsens, ob oculos perpetuo
verseris. nec enim, tot merita in me tua· nisi planè, quòd
ego perhorresco, sim ingratus· vlla apud me temporum lō-
ginquitas delebit. Illustris autē tuæ virtutis, egregiæ pie-
tatis, & reconditæ percelebrisq; doctrinæ tuæ · num ego,
vt maximè velim, obliuisci queam? iste autem meus in te* 3
*amor, vel potius obseruantia· eo firmiores radices, vt scis,
egit: quod ab eo tempore, quo primum in Italiam perado
lescens ad Alciatū, iuris Ciuilis perdiscendi causa, veni:
ego Bononiæ, suauissima illa cōsuetudine tua, integros an
nos quinque sum vsus. & alteris decē, apud te· vbi tu, Ro-
mæ, in duodecim virum, Sacris litibus iudicandis colle-
giū· auctoritate Caroli Quincti Cæsaris, cooptatus esses·
coniunctissimè vixi. Vna porro Florentiæ fuimus, cùm Di
gestorum Quinquaginta libros, apud clarissimum doctissi
mumque virum, Lælium Taurellum, ex vetustis Iustinia
ni Pādectis illis emendaremus· ac deinde Venetijs, vbi col
lectas in aliquot capita, præcipuas illas castigationes. trib.
libris explicatas ederes. Vrbe Roma demū· ad Philippum
Regem missus es· in Britanniam Legatus. & tunc ego te-
cum fui. Sed discesseram dum ad Ferdinandum Romano
rum Regem· quod ab Imperij Septemuiris eligendus Im-
perator, Ordinum consensu, foret· legationem obires. Ab-
fui deniq;, quū in Siciliam à Philippo Rege· quo corrup-
ta quædam iudicia reformares· mittereris. Te enim in vr
bem reuerso ego apud Belgas, in Philippi Regis Aula, ha-*

si.

si. Iure igitur totius eius temporis, quo simul tot annis fuimus: & communium nostrorum illorum studioru͂ crebra recordatio longè mihi semper gratißima contingit: eámq;, vt animum subit meum, ægrè, propter amorem tui, possum deponere. Cùm verò, eos tu, quos propter singularem virtutem, Bononiæ diligebas, mihi quoq; familiares reddere consueuisses: tum te, vnum ex omnibus quem vt plurimi facerem, hortabare, Hieronymum Osorium Lusitanu͂, mihi vehementer commendasse memini. Erat enim artibus eloquentiæ quibus etiam deditus eras: tu͂ philosophiæ Theologiæq; studijs cumprimis excultus: imò, ijs doctrinis iam tum excellebat. Hunc virum, vt tum non modò totos duos annos ego nossem, præstitisti: sed etia͂ vt & ego & Calcena noster Hieronymus, vir moribus, ingenio, & humanitate, præclaris: cum eo perfamiliariter viueremus, effecisti. Itaque ex diuturna consuetudine, eximias eius illas virtutes, à quibus hominem tantoperè prædicabas, coram intueri licuit. Eum igitur in dies magis atq; magis amare cœpi. Quanta autem sit eius eruditio, & elegantia dicendi libri de Ciuili, quos tum poliebat, Christianaq; nobilitate, eruditis hominibus testes esse possunt. Hos deinde secuti sunt postquam in Lusitaniam, ex Italia redijsset: Dialogi de Gloria quos edendos, ipse, ad nos qui tum vnà eramus Romam misit. Adceßêre & decem illi, de Iustitia cælesti. Quos, Reginaldo Polo Cardinali ipsum è vita tum sublatum nesciens inscripsit. Te verò no͂ fugit: Polum, ne ceteros multos, ex alijs nationibus enumerem Osorij libris, tum vel maximè, cùm tu legationis illius tuæ apud Philippum Regem munere Londini fungereris, vnaqúe cum ipso loqueremur: nos enim domi per integros octo me͂ses excepit: adeò fuisse delectatum

 eos-

eosq; tãtopere probasse: vt eos, qui de Nobilitate, & Gloria scripti erant, quiq; tum soli exstabant in Anglicã linguam à Comite Huntindonẽsi sibi cognationis stirpe proximo, adolescente nataliũ splendore, & corporis animique dotibus, perquã insigni cõuerti: quo sermonis ex ijs copiam, elegantiam, grauitatem simulq; morum simplicitatem, honestatem, castitatem, hauriret: seriò mãdauerit, & curarit. Fuit aũt Polus, quod optimè nosti, vir acerrimi iudicij ideẽq; doctissimus, prudentissimus, eloquẽtissimus. Optimum etiam virum ab omnibus habitum perpetuò fuisse nemo est omnino, qui nesciat. Quoties is ergo mecum de Osorio, tum Romæ, tum in Britannia, collocutus est: de eo, vel minutissima quæq; percontabatur: tanto ipsũ amore, quem tamen numquam viderat, complexus. Quid de Regina quoq; ipsa dicã: quæ Latinæ linguæ peritia præstans, adeò librorum Osorij studiosa dicitur; vt eos, non semel euoluerit. Quamobrem: cùm iã postremò duodecim hi libri de rebus, quas Lusitani, Emmanuele Rege in Africa & Indijs gesserunt, ad me perlati essent: continere me non potui Augustine quin statim eos, auideq; perlegerẽ vel totos potius, quod aiũt, euestigio deuorarem. Iam diu enim summa cũ alijs multis, cupiditate tenebar: ea, quæ de Indicis illis bellis fama per totũ terrarũ orbẽ sparserat Latinis litteris explicata cognoscere. Neq; enim, quæ Rex ille, per Legatos terra mariq; gesserat sine diuini numinis præsentia, magnaq; Dei prouidentia, perfici potuisse mihi persuaserã. Vehemẽter igitur me hi libri, multa rerũ varietate, crebraq; fortunæ vicissitudine, delectarũt: tũ quod piè, prudenter, elegãterq; scriptos eos esse videbã valdè placuerũt.
II. IAM VERO si quis primas horũ Indiæ bellorum origines:

gines:vnde huic Historiæ lucis aliquid, ijs, qui res Hispanicas perspectas haud satis habent, adferatur: curiosè vereq; perscrutari velit: duas necesse est intelligat, vno propemodum eodemq; tempore, ex Europa, nauigationes fuisse susceptas: quæ proculdubio nō solùm veteribus Romanorū, sed ceterorum etiam omnium rebus gestis: à gloria merito cōparari, vel fortaßis anteponi posse, videantur. Eas quo gratum nostris hominibus faciā, Augustine: paullò fusius explicabo. Vnam Ferdinandus Hispaniæ Rex, cognomēto Catholicus, occiduum Solem versus, ad regiones, nulli vnquam nostrorū antea notas: alterā Emmanuel Rex Lusitaniæ Orientē versus, in Indiam instituit. Fortè contigit: nauem quæ ex Hispanico 2
littore soluerat: in Oceano, summa vi tempestatis sic agitari: ac demū adeò procul abripi: vt quàm longißimè inter Occidentē, & Meridiem, progressa: ventis aduersis, ad nouam, omnibus tunc ignotam & inadcessam Insulam, deferretur. Ea deindè: vti præpotenti Deo visum est, tot iniurijs cælifracta marisq; difficultatibus oppressa, & omnium rerum indiga: Maderam celebrem insulam: paucis attamen, ex omnibus quos illa vexit, saluis: adpulit. Inter quos: superstites nautæ quidam, in primis nauis ipse gubernator, fuêre. Christophorus ergo Colūbus, prouincia Ligur, vrbe, vt aiunt, Genuensis, qui tum Maderam inhabitabat: & nauigandi scientiā probè callebat: has hominum è naufragio relliquias: hospitio perquam humaniter excepit, domiq; fouit. Interim eorum casus, & errores, toto mari, tam varios: & quæ ad vniuersam eam nauigationē præcipuè spectabāt diligenter ab ijs, et à Gubernatore nauis, perscrutatus est. A quo gubernatore: sitū nouæ incognitæq; illius Insulæ, additis etiā

longitudinis latitudinisq; gradibus · & quæ de eius incolis comperserat didicit. Exactis aliquot post diebus · ij nautæ & gubernator · maximè propter morbum · quem ab inedia, tum grauißimis alijs incommodis, diuturna longaque illa nauigatione contraxerant: omnes è vita decessêre. Hic gubernator sua illa naui, primus omnium Indiam detexit ac repperit · neque tamen eius nomen superest · inuidia fortè suppressum · neque patria est nota. Columbus igitur, acris ingenij iudicijq; vir, omnia, quæ ab illorum ore, tum scriptis & indicibus chartis cognouerat: in primis repertam nouam illam Insulam · animo secum repetens · ac sursum deorsumq; voluens · sæpeq; ac multum de his multa meditans · eò sensim deuenit: vt firmis Geographiæ rationibus, peregrinationumq; et nauigationum experientia instructus, perpensa secum vltimæ Hispaniæ, & extremorum Orientis finium distantia, Oceaniq; interlabentis vastitate, fieri non posse putaret: vt vltra centesimum & septuagesimum longitudinis gradum, nullis prorsus interiectis terris, sese Oceanus porrigeret. Adcedebant Platonis, Aristotelis, Senecæq;, tum aliorum doctorum virorum relicta ad expendedum Cosmographis argumenta, & coniecturæ: quib. alias in hoc Oceano Continentes terras · alias item Insulas · illi, reperiri, contendebant. Has autē terras, se · si classe & necessarijs rebus iuuaretur · detecturū sibi persuaserat, atq; promittebat. Quas cogitationes · primùm serio ac supplex Ferdinando Regi non semel exposuit. Postquam fidem non faceret: eas cum Ioanne Lusitaniæ Rege, cui Emmanuel succeßit, fertur cōmunicasse: deinde · cum Rege Britāniæ, atq; Rege Galliæ, cum cæteris deniq; principibus viris, quos vel auctoritate, vel potentia, præ reliquis valere credidit. Nemini omnium

nium tamen sic persuasisse dicitur: vt opem ipsi aliquis, quam ad eam nauigationem poscebat & necessariam esse ostendebat adferre voluerit: quod rem fortè non caperent. Quare tam alta, abstrusaq; eius consilia, diu iacuêre. Tandem: Ferdinandus Rex, confecto decennali bello Granatensi nouarum rerum laude, tum studijs excitatus & Columbi constantia prope victus octauo demum anno perbenignè, ea, quæ ad nauigationē illam, explorãdis ijs locis faciendam, pertinebāt, suppeditauit. Pecuniã Ludouicus Sanctangelus, Regiarum Rationum scriba Columbo numerauit. Erat septemdecim tantum millium Ducatorum eamq; is Regi, propter Granatense bellum illud exhausto, mutuam dederat. Sed, tantilla pecunia tãtum posteà, ei Regi, ex Indijs, auri argentiq. tulit: vt summa, præter margaritas, et gēmas, quæ innumeræ fuerũt, sexaginta, quos vocant milliones feratur excessisse. Itaque Rex Columbum Oceani maris, & Indiæ, Præfectum creauit, eiq; decimam, in ea, partem prouentuum suorum, adtribuit. Hic igitur à Gadibus soluens in Occidentemq;, per insulas Fortunatas, quæ vulgò Canariæ dicuntur, cursum tenens: in Insulam quamdam incognitã adpulit cui nomen Guayabanæ, inter Floridam & Cubã. Vltra dein progressus, in alias delatus fuit. Priorem enim hanc nauigationem ter repetens: ignota quæcunque loca potuit etiam eas, quæ Torridæ Zonæ subiacent, plagas, non tamen sine magno vitæ periculo, perlustrauit: Cubã, Isabellam Hispaniolam, siue potius, iam vulgo, Hispaniam, Iamaicam, Terram Firmam, & Pariam inuenit. Vbi ergo res tentata successisse visa est: Pinzonus, vti scribitur inter rei maritimæ Duces haud infimus, Columbiq. socius nouas etiã terras quærere, & inuentas integrè per

lustrare cœpit, vt repperit. Americus item Vesputius, ac Petrus Alfonsus. Mexicanum regnum Ferdinandus Cortesius, magnis gestis bellis clarus, adiecit. Franciscus Pizarrus demum cui vitæ fuit exitus infelix, Carolo Quincto, hoc nouum noui Orbis imperium, Peruanis regionibus additis, ampliauit. Præter illos & hi quoq; aliarũ Prouinciarum inuentores memorantur: Gaspar Corterealis, Sebastianus Gabotus Venetus, Lucas Vascius Aillonus, Io. Poncius Legionensis, Frãciscus Garaius. Fr. Ferdinandus Corduba, Iacobus Nicuesa, Rodericus Bastidas, Vascus Nonius Vaboa, quem Petrus Arias capite multauit; Gondisaluus Ximenius, Iacobus Castellonus, Diazius Sol, Iacobus Almagrus, qui Pizarri in Peruana commilito, ciuile in eum deinde bellum aluit, Sebastianus Benalcazarus, Valdiuia, Gondisaluus Pizarrus, Fr. frater, Gillius Gondisaluus, Nonius Guzmanus, Fr. Marcus Niciensis, Garcias Lupus, & Fr. Vascius Coronatus. At verò: vbi primùm Columbus ex priore in nouũ Orbem nauigatione, rediisset: Ferdinandus Rex, Alexandro Sexto Põtifici per Legatum exposuit: Se iam diu statuisse: Insulas, aliquot, & Continentis regiones procul dissitas, & incognitas, nec ante à quoquam repertas, quærere quo præsertim earum incolas, ad Christi cultum: vti Rex, à se recens pulsis Granatæ regno Mauris, Catholic⁹: qua daretur, redigeret: Se, hanc ob caussam: cum classe, peritis nautis, militibusq; veteranis instructa, Columbum non sine maximis difficultatibus, periculis & expensis, per maria misisse, quæ nunq̃ quisquam nauigasset. illum in Oceano aliquot numquam à nostris visas Insulas, & Continentis Prouincias inuenisse; quas pacis amantes quædam gentes incolerent: eas, corpore toto nudas, incedere, neq; vesci carnibus ipsas, quantum

tum adcepisset, credere vnum esse Deum, eumq́; cælo contineri. Quæ res spem faceret: eos homines, à recipiendis nostris moribus & institutis non alienos fore. Quin etiam, si instituerentur, facilè apud eos, Christi nomen Catholicamq́; religionem introductum iri. A Columbo firmam turrim in vna ex ijs à se repertis Insulis exstructam esse, suorumq́; præsidio firmatam. Itaq; eas insulas & terras argento, auro, & aromatibus pollere: immò, multis varij generis rebus alijs pretiosis excellere. Velle igitur, eas sibi per suos subigi imperioq́; suo, in eas Christianam fidē inuecturus, adijci. Pontifex laudatis Regis consilijs, ipsum ad ea exsequenda, per Baptismi sacra, Christiq́; viscera, 7
cohortatus: quo expeditionem ardentiori animo susciperet, susceptamq́; non intermitteret: eidem Regi, & eius posteris Castellæ Legionisq́; Regibus, ex Apostolica illa sūma auctoritate Cardinalibus vniuersis vltrò, re cognita, vno ore adprobantibus in perpetuum pleneq́; concessit, donauit, & adtribuit: omnes Insulas, Continentisq; prouincias repertas & quæ in posterum à suis reperirentur Occidētem & Meridiem versus: ducta ab Arctico Borea liúe polo ad Antarcticum, hoc est, Australem polū, linea. Insulas etiam illas, & Continentis regiones inuentas, & quæ inuenientur: Indiam, vel quamcumque partem versus. ita quidem ducta, vt ea centum milliaribus distaret ab duarum Insularum qualibet Occidentem Meridiemqúe versus. ab ea nempè Insula quæ vulgò Hispanis Azores à falconibus dicitur: & ab altera, quam nunc illi Viride Caput, antiqui autem Hesperides, adpellant. Quarum omnium Insularum, & Continentis prouinciarum quæsitarum & quærendarum: idem Pontifex eundem Regem, & perpetuos eius successores, etiam veros legitimosqúe domi-

„ dominos cum libera, omnimodaqúe in ÿsdem potestate
„ constituit. Si tamen quisquam Christianorum Princi-
„ pum, Regumqúe, aliquam ex ÿs Insulis, Continentisqúe
„ regionib. ante Christi natalem Anni millesimi, quadrin-
„ gentesimi, nonagesimi tertÿ à quo tempore donationis hu
„ iusce vires initium primùm habent possedisset: salua ei
„ sua esset omnis auctoritas. nec vllum ei ab hac donatione
„ damnum aut præiudicium oriretur. Quo verò firmius ei
„ Regi, posterisqúe donatæ hæ insulæ, Prouinciæq́; censean-
„ tur: sanxit Pontifex, ne quis absq. eius Regis, successorum-
„ ue permissu ad eas, ducta, quæ dicta est linea, comprehen
„ sas, quicunq; is tandem vel Rex, vel Princeps, aliusúe fo-
„ ret, negotiationis & mercimoniorū, aliaúe ex caussa, na-
„ uiget. Qui fecerit ei tum primum aqua & igni sit interdi
„ ctum. graui nimirum excommunicationis, quam adpel-
„ lant, fulmine feriatur. Ne aliquo, inquit Pontifex, vn-
„ quam tempore ô Rex periculis laboribusq́; tui terrean-
„ tur: proq. certo habeant, Deum Opt. Max. ipsorum prin-
„ cipia promoturum. Ab eo manāt imperia is actiones tuas
„ reget, optatumqúe rerum successum breui ad incredibi-
„ lem populi Christiani gloriam largietur. Datæ huius Pon
„ tificiæ donationis literæ solennes IV. Nonas Maias, An-
„ no Christianæ salutis cIↄ ccccxciÿ. Eo sanè nomine, vt Hispani testarentur vniuersis: se, has insulas, & Continē-tes prouincias, ex Maximi Pontificis auctoritate, permissu, cohortatione ac iussu, petÿsse bello tum eas quærere, & ad Christianam religionem earum Populos id quòd Pontifex ipsis arctè præceperat conuertere. hocqúe iure quæsitas, tanquam proprias administrare, tueri, retinere, conseruareque posse. Erant autem Indiæ Gentes illæ omnes natura, moribus, lingua, dictis ac factis, barbaræ. 8

Ido-

Idolorum in primis, ac Dæmonum insanis mirificis, nefandißimisque opinionibus, & cultibus mancipatæ. Nullus ipsis linearum, lanearumue, aut sericarum vestium, vsus fuit: sed goßipio, aut pellibus animalium, aut plumis auium, tegebantur. Neque litterarum vllos characteres norant, omnia in memoria circumferentes. Nonnulli enim res domi forisq; fortiter gestas, per manus posteris tradunt. Peruani quidem chordis versicoloribus, multisq; nodis insignitis, & artificio singulari contextis: quarũ domus sunt perplenæ: multorum sæculorum seriem sollerter inuolutam, sine vlla hæsitatione exprimunt. Nulli crispis sunt pilis: pauci calui. Imberbes esse malunt: nascentes enim barbas euellunt. Luxuriæ dediti toti: multas vxores habebant: erantq. sacrificijs hominum perquam infames. nullis deniq; bonis moribus, & legibus: nullis artibus instructi. Moneta porrò, pecuniaq;, ponderibus, mensuris, alijsq; innumeris, sine quibus inter homines societas vix retineri potest: carebant. Neq farinam habuêre: non vinum, ceram, candelas, molas, non equos: non tormenta bellica: non triticum, siliginem, aliaue legumina. Architecturam etiam, artemq; naualem; quibus excauati arborum trunci naues sint, ignorarunt. Iumentorũ inopia, terram manuum labore subigunt & fodiũt. Victus omnibus est piscis: & fructus, & radices: comedũt etiã, simiarum more, pediculos: humanamq. carnem: ranas, vermes, bufones: spurcasq. res alias. Sunt, qui serpentum esum in delitijs habent. vsque adeò, vt eos principum tantum mẽsis, idq; sollemnioribus festis, reseruandos existiment. Nares perforãt, & labra, & aures: corpus herbæ succo depingũt, alijsq; tum rubris, tum nigris coloribus. Arma sunt, arcus: & sagittæ ex palma, vel cannis, veneno tinctæ. Ferri

vi-

vicem obtinent duræ piscium costæ. Qui ad Austrum, mare versus habitant, domos in altißimis arboribus ædificãt: partim quo vitent hostem, partim inundationem. Si hostis arborum truncos succidere conatur: eum, deiectis ignitis ollis, abigunt. Piscem nomine Manatem, marinũ habent, & fluuiatilem. Est capite bubulo, barbatoq; paruis oculis, duroq; supra modum corio, eoq; paullum hirsuto. Longus est pedes viginti, crassus decem pedibus est rotundis, & in quatuor vngues, Elephantorum more, dissectis. Feminæ, vti Vaccæ, pariunt & fetus lacte alunt. Totus autem ille
9 *nouus Orbis, quo de nunc agimus, in duas ingentes peninsulas diuiditur, angusto inter se isthmo ad Panamam, & Nomen Dei, cohærentes. Quarum altera ad Septem Triones, ad Austrum altera longißimo tractu porrigitur. Ambitus, qui cognitus est, vniuersus, amplius nouem millibus & trecentis Hispanicis milliaribus constat: quorũ tria millia, trecenta & sexaginta quinq;, ab Australis maris littoribus occupantur: ab Aquilonaris verò, nostriúe reliqua. Quæ quidem quinque millium, nongentorũ & sexaginta milliarium Hispanicorum summam excedunt. Oceani quà Australe noui Orbis latus adluit, æstus est vehementißimus, adeò vt in nonnullis promontorijs, ad duo milliaria decrescat: in alijs verò, aquam eius regressam è summo littore, vix visu assequi queas. At idem ille, quà Boreale latus occupat, nullam propemodum adcessus, re-*
10 *cessusq. reciprocationem, admittere, magno cum Philosophorum stupore, depræhensus est. Orbis porrò huius Prouinciæ, in vniuersum hæ sunt. Terra, quam Laboratoris, ob insignem eius fertilitatem, adpellant, ad Septem Triones occurrit, à Cortereali explorata. Huic ad Austrum adiacet Baccalaama, à piscium quodam genere, quo abũ-*

dat,

dat, sic appellata: Inde Chicora, Iordane fluuio, & Luca Vascio Ayllono primo inuentore, insignis. Huic succedit Florida, cuius primus & inuentor & administrator, Ioannes Poncius Legionensis fuit. Regio viris bellicosis, qui pro libertate diu acriterq́; cum Hispanis dimicarunt, abundat: Ambarum cinericium, quod è mari in eius littora eÿcitur, copiosè suppeditat. Hinc non ita multis abhinc annis ligni quoddam genus Sassafras nomine, ad varios morbos vtilissimum, in Hispaniam exportari cœpit. Sunt in Sanctæ Helenæ & Matthæi portubus, integræ huius arboris siluæ, eundem, quem Cinnamomum, odorem spirantes, & vsum in decocto præbentes eximium. Gignit eadē regio Radicem quamdam aromaticam, Sanctæ Helenæ, à solo natali dictam: Floridam sequitur Panucium, ab amne Panuco cognominata, Prouincia: quam Garayus · & vicina Iamaica insula, quam Columbus, inuenit. Ad Oc- 11
casum his vicina est Noua Hispania, regio auri, argentiq́; feracissima, & amplissimo quondam Mexicanorum imperio clarissima. Huius metropolis Temistitan, ad instar Venetiarum, in magno lacu ædificata est. Ab innumeris populis habitatur: & immanibus infantum puerorumq́;, quos ad viginti millia quotannis Diabolo immolant, cædibus est supra ceteras omnes totius Orbis vrbes longè fœdissima. Fœdere primùm cum Cortesio inito, Hispanorum præsidium non difficulter admisit. sed Petri Aluaradi culpa: qui, interim dum Cortesius Pamphilum Naruasium superare bello contendit, ciues choreis & festis ludis intentos, omni pretiosa veste & ornamentis spoliat, ab eodem defecit: & præsidium partim cecidit, partim mœnibus eiecit. Hanc vrbem Cortesius postmodum innumerabili sociorum Indorum exercitu stipatus, obse-

dit

dit & post continuam septuaginta duorum dierum oppugnationem cepit, ferro flammaque misere deformatam instaurauit, & nouam quodammodo à fundamentis erexit, & ingenti miriqúe operis Regia exornauit. Ciues, antequam expugnaretur, omnem tam publicum, quàm priuatum thesaurum, & res pretiosas, ne in Hispanorum manus venirent, in lacum abiecerunt. Nec vllus eorum adduci vnquam potuit, quantumuis grauissimis tormentis subiectus, vt, vbi eæ res essent, indicaret. Quin etiam ipsius Regis Secretarius in tormentis vitam fortiter finire, quàm Regis Gentisque suæ arcana hostibus prodere, maluit. Aromatibus multis abundat hæc Prouincia. Liquidambarum, eiusqúe oleum magni in medicina vsus, ex magnarum arborum incisione elicitum, suppeditat. Balsamum quoque, ex arbore Punica malo maiore collectum, quod maximi tum apud Hispanos, tum Indos, fieri consueuit, & summarum est in Medicina virium. Huius vncia apud Hispanos modò viginti, modò decem ducatis, æstimabatur. Romam primùm delati vncia centum ducatis venijt, mox, copia cœpit vilescere. In Chirurgicis adeò præsens promptumque remedium adfert, vt vulgò Pauperum medicina dici consueuerit. Est in eadem regione magnus quoque prouentus Chinæ radicis, quæ ex Orientali China nuper istuc allata, nomen à primo natali solo consecuta, vires medicas insignes habet. Est & ibidem alia quædam planta, vehementer à Medicis laudata, quam Sarsam parillam nominant, eadem in Europam translata, pristinam naturam retinet. Ligni quoque genus quoddam crassum profert, ad renum adfectiones, & vrinæ difficultates, vtile. Lapidem item dictum Sanguinalem. Nucleosqúe pineos purgantes: & Ceuadillæ, siue hordeoli plantam. In summa,

ma, multis rebus hæc regio nobilis est: & hac in primis: quòd multas arbores, plantas, animātes quadrupedes, & aues, Hispanicis similes habeat: cùm eæ in Peruano regno vel nullæ sint, vel rarissimæ. Hispaniæ Nouæ proxima est in mari, Cuba insula, à Columbo inuentore, propter Ferdinandum Regem, Ferdinandina nominata. In continenti Iucanata peninsula est, à Fr. Ferdinando Corduba reperta, subacta à Monteio. Ab hac non procul Hispaniola visitur: Insula est totius Americæ, & à primo inuentore cultoreque Columbo: & à rerum gestarum magnitudine: tum, quòd primum Hispanorum in Nouo Orbe domicilium fuerit, celebris. Hic nobile illud Guayacanum lignum, à quo contra Veneream luem remedium præsentissimum præbetur, inuentum est. Quod lignum omnium lignorum est durissimum, solidissimumq́;. Finitima huic in Continente, Beragua est & Dariene, quæ primum noui Orbis Episcopum habuit. Terra item, vti vocant, Firma: Castilia Aurea: huic adiacet Sancta Martha: Granata noua: in qua Smaragdorum fodina: Cumana: Paria, margaritarum piscatione, res administrante Columbo, multisq́; deinceps annis, notissima. Harum regionum oras plerasq́; detexit idem Columbus: subegerunt Nicuesa, Hoieda, Bastidas, & alij. Est præterea Quitum, Aequatori subiecta, & Peruano regno finitima, regio: in qua locus: Vulcanum Vulgus adpellat: flammas eructat, & cineres octoginta, & eo amplius milliaria procul iactat. Est etiam Chiloiema: & Canela: est Quareca: quæ sola Aethiopes habet: reliquæ quantumuis Zonæ Torridæ subiectæ, nullos. Brasilia quoque non minimam 14 *Orbis noui partem efficit, ad Orientem Solem, Paruano Regno contigua, & Anthropophagis infamis. Regio ru-*

 bris

bris lignis, quæ Bresil appellant, referta est. Paret Lusitanis. Ingenti fluuio, quẽ Argenteũ, ab argenti copia nominarunt, irrigatur. In Peruana porro Regione, quæ ad Occiduum noui Orbis latus sita, omniũ totius Mundi ditissima eoqúe nomine perpetuis bellis obnoxia memoratur Gygantum ossa reperta sunt, Trugillio nõ procul, immanissima. dentes trium digitorum crassitudine latitudine verò quattuor, fuisse proditur. Lacus in ea quidam dulcis est in cuius fundo sal candidissimum repperitur. In Helenæ Promontorio fontes non pauci liquorẽ fundunt qui, in nauibus reficiendis, bituminis picisq; loco est. Caruit hæc prouincia ante Hispanorum in eam aduentum, quemadmodũ & aliæ, vti dixi, plurimæ, bobus, mulis, asinis, capris, ouibus, canibus, soricib. litteris & moneta. Sorices, non valde necessarium animal, nauis quædam Antuerpiana, per fretum Magallanicum, cũ mercibus eò primùm vexit. In tantam verò multitudinem, ij, benignitate soli mox excreuêre: vt grauissimum arboribus, quas & adscendunt plantis & herbis, detrimentum adferant. In solis Peruanis montibus animal repperitur, colore rufum hircis Indiæ Orientis simile: cornua nõ habet: herbis salutiferis, quæ sunt ibi plurimæ, nutritur: fugacissimum est. Lapides Bezares, in marsupio quodam latenti gignit in quo herbas ruminandas reponit. Puer, annorũ duodecim hoc, inuitis Indis, Hispanos admonuit. Is: à suis mox fuit sacrificatus: adeò, Hispanis inuident sua mysteria. Quæ tamen illi per mulieres, quæ cum ipsis, libidinis causa consuescunt & quidquid eorum Religionis est, intelligunt. Arbor in eo est regno, materie spõgiosa quæ Venereos stimulos perdomat. eamq. ob causam Indi nunquã ex ea ignẽ struunt. ne, eius calore fumo-

tie, impotentes in Venerem reddantur. Colubros alit Peruana regio, humana magnitudine· sed innoxios. In ea sunt Aranea, mali citrij craßitudine, admodum virulentæ. Buffones pluit, Hispanicis non minores· quos Indi, assatos comedunt, vti & alia, quemadmodũ dixi, longè spurcißima. Vultures adeo magni, vt pecudes deuorent. Vaccæ, in Peruanis montibus educatæ· in planicie moriuntur. In ea enim, octo tantũ milliaribus lata, longa plus mille, vehementißimus est æstus· pluuia nulla. Montes verò frigidißimi sunt· planitiei tamen contigui· in ijsque cottidie pluit. Has Peruanas Prouincias· Hispani, com- 15
missis in pugnam de principatu duobus potentißimis Regibus, Atabaliba & Guascare, fratribus in suam potestatem· illis artificiosè de medio sublatis· redegerunt. Regia Guaynacapæ, patris illorum, aureis tegulis instrata erat. Idemque, omnes imperij sui aues, pisces, animalia, herbas, & arbores, ex auro ad viuum exprimi curauerat. Hortum præterea is habuit, aureum. Sed opum pars potior· Peruanorum inuidia· fuit abscondita· nec hactenus vmquam potuit inueniri. Hispani· ciuilibus, in eo regno, bellis, sese mutuo, dominandi cupiditate, petiuerunt. Postremo· Pizarrus, & Almagrus. Quam seditionem, eò missus à Carolo Cæsare Petrus Gasca, ijs cæsis, oppreßit. Eodem, quo Peruanum Regnum mari abluitur proximè Nicaragua· in qua rupes, Masaia nomine· quæ flammam, magno cum fragore, euomit. Os medio milliari, in 16
circuitu patulũ. In intimo fundi recessu, liquor quidam feruidus manat, auro liquefacto similis. Si ferrum ei immittas· statim absumitur. Ad oris marginem tamen· in qua nec herba crescit, nec arbor· passeres innoxiè nidificant. Post Nicaraguam proximè sequuntur Guatimala·

Xaliſcana, Sibola, & Quiuira in qua Vaccarum ſilueſtri um & gibboſarum armenta ſunt innumera. Iſtinc non longè, Americam cum China cohærere à nonnullis creditur. Hæc omnium Americæ prouinciarum eſt ſumma, 17
hic ſitus, & natura paucis explicata. Quibus ſi quædā de Canarijs inſulis hic adijciam; quoniam ex Hiſpania nauigantibus ſeſe primæ offerunt haud ingratum id, immò, iucundum fore crediderim. Sunt eæ numero ſeptem: Inagua, Canaria, Teneriffa, Palma, Ferrea, Lancerota, Fortunata. Archiepiſcopum Inaguæ habent, & Gubernatorem. Abundant ſaccaro. Id, ijs merces eſt ampliſsima et palmæ fructus, dactyli. Venatu etiam, pecore, capris, cuniculisq́; pollent. Præter oliuam arbores omnes, quas Hiſpania, proferunt. Capris aratro iunctis, agros colebant cùm nullum ijs aliud eſſet quadrupes. In cauernis ad collium, montiumq́; radices, caprino cornu excauatis homines habitabant. Milium iis, frumentum fuit ex quo milio, ſaxis contuſo, panem pinſebant. Vinum autem è palmis exprimebant, Aethiopum more. Ferrea inſula, fluuiis, fontibus, puteiſq́; caret. Veruntamen vnica in ea eſt arbor muris, vti fons, circūdata, nuci arbori ſimilis. Hæc aquam, quæ pecoribus hominibusq́; ſufficiat, è folijs vbertim ſtillat. Hanc arborem meretrix quædam eius inſulæ, cùm primùm Inſula ſubigeretur, Hiſpanis prodidit. Quā perfidiam, à ſuis clam auecta, ſupremo ſupplicio luit. 18
Fluuiorum totius Orbis maximus, in India eſt nomine Orellana ſub Aequinoctiali perpetuo ferè tractu decurrens in longitudinem pluſquam mille quingenta milliaria patet. maris æſtus ad centum milliaria, ſeſe, hoc aduerſo flumine, protendit. Eſt & alter fluuius, dictus Argenteus, de quo ſupra nonnihil. Cuilibet Prouinciæ præfici- 19
tur

tur à Prorege, qui summus est omnium in India magistratus Gubernator. Qui Prorege est Regis iussa exsequitur. Ea ipsi supremus Indiæ Senatus Hispali institutus significat. Ad eum ab omnib. Indiæ Tribunalibus ad pellatur. In Cuba est Gubernator & in Hispaniola, Cãcellaria & in Mexico, Noua cancellaria, quam adpellant. In Noua Gallica est, vt Hispani eam vocant Audientia, Iudicesq; quattuor. Guatimala porro, & Iucatagua, Cancellariam habent & Noua Granata. Regij, est supremus Regni Peruam Senatus. Qui Prorege est, in eo præsidet. Sunt & alijs multis locis præfecti Gubernatores. Indi omnium captarum rerum tam earum, quæ sunt anima præditæ hominum simul & pecudum: quàm omnium quæ anima carent, Quinctam, Hispaniarum Regi persoluunt. Serui Regis in facie & brachio littera C impressa cãdente ferro notati Magna quidem est Indorum seruitus. Nam nulli Indo Magistratus vllus decernitur sed solis Hispanis ijsq; solis, qui sint in Hispania tantùm nati. Immò, nec ipsis Hispanis Iuris dictiones vllæ Feudi quod vocant nomine, in proprietatem vllo dominij dignitatisue veluti Baronis, Comitis, Marchionis, Ducisue, titulo Rex indulsit Quæ iura, sæpe Hispani à Rege etiam missis legationibus innumerabiliq; pecunia redimere, obtinereq́ue tentarunt. Sed frustra metu nimirum: ne ij homines, si concederentur, ea auctoritate freti vel incitati cupiditate dominandi: amoreue Indiæ, quam pro patria iam haberent
ad seditiones abriperẽtur. Quod ad Religionem pertinet 20
occidua omnis India, in tres Archiepiscopatus est distributa. Quorum Metropoles, Sanctus Dominicus, Mexicum, & Regium. Prima ciuitas sex habet Episcopos Suffraganeos Cubanum, Boriquensem, Hondurensem, Pana-

namensem, Carthaginensem, & Sancti marthanam. Altera, septem: Xaliscanum, Mechoacanum, Guaxacanum, Tlasculanum, Guatimalanum, Chiapensem, & Nicaraguanum. Tertia, tres: Cusconiensem, Quitonensem, & Charcasensem. Quorum omnium: Archiepiscopatuū & Episcopatuum, vnus Castellæ Rex, est patronus. Ceratus, Guatimalæ Præses· integerrimus incorruptusq; Iudex solitus dicere scribitur: se, vbi in Hispaniam rediret, suasurum Regi ne quemquam deinceps Sacerdotem, in Americam traijcere pateretur. Liberioris enim dissolutiorisq; vitæ, quàm deceat, in India· fortè propter nimiam auctoritatem reddi. Omnium quidem, Orbis huiusce noui, primus Episcopus fuit, Ioannes Cabedus, Franciscanus, nimirum Antiquæ Dariensis Episcopus. Indi omnes· multos diuersosq. Deos colunt. Eos habent pictos, fictósue· statuis, nempè: ligneis, terreis, argenteisúe. Peruana regio eos, auium forma, tygridum, ceruorum, & aliorū animalium, exhibet. interdum etiam, caudatos· Satyrorum specie. iis adhuc, eorum Sacerdotes sacrificāt. clam tamen· & in cauernis, non palam, metu nostrorū Sacerdotum. Eos deniq;, inuocato cuiusq; nomine, interrogant: quibus orationibus ipsi· Christianos à suis domibus queant prorsus expellere. Antiquorum more: singulis rebus, quasi Tutelares Deos & præsides, præficiunt. Memoratu sanè dignum est: Hispaniolæ, hoc est, Sancti Dominici incolas· Idolorum suorum oraculo· multò antea tempore, quàm Hispani de India cogitarent· admonitos: fore, vt à barbaris ipsi & sua Religione, & antiqua libertate, priuarentur. Quod Oraculū· ipsorū Sacerdotes, rithmis comprehensum, diebus tantùm tristibus, occinebant. Euentus verò, Idolum vera prædixisse, docuit. Quibos 21

In-

Indos norunt Hispani, referunt: se animaduertere nescio quid ijs deesse, quominus, vti nos, ipsi plenè homines esse videantur. In quod, non solùm naturæ cæli à nostro propemodum diuersæ, verùmetiam contrariæ à nostra institutioni disciplinæqúe tribuo. Porrò: qui vtroq; parente Hispano, in India nascuntur: eos fama est, Indici ingenij vim, haud exigua ex parte, imbibere. Qui verò, ex Hispano & Inda progignuntur: quos Latini Hybridas, Itali vulgo Ianiceros, Hispani Misticios, hoc est, Mixtos, & Gorgellos, adpellant: Hispanicos mores induant. Sed, Hispanorum infinito imperio, continuis commercijs, mutuaq; corporum cõmixtione, omnis India maximè ijs locis, in quibus pauciores sunt indigenæ, sensim suos mores exuit, & Hispanicos, vitia præsertim, ad q̃ natura sumus propensiores, adripit. Quæ enim gens, ante Hispanorum aduentum contemptrix opum fuit: ea nunc, ijs, ambitioniq; studet, & dignitates adpetit. Qui autem ex concubinis in India procreãtur: ij occulta naturæ quadam vi, ferè sunt acutiores ingenio. Maiore siquidem amoris vtriusque parentis ductu, adfectu pleniore, quemadmodũ Philosophi scribunt, atque sentiunt, quàm qui matrimonio sunt editi, generantur. Diu sanè, in Hispania disceptatum, in Regio Senatu fuisse, audimus: num Indi bello, 22
an sola Diuini verbi Christiani promulgatione, prædicationéue, ad nostra Sacra & ritus, traducendi forẽt. Obtinuisse, reclamantibus attamen multis, aliquot Dominicanorum sententiam: qui beneuolentia potius, & persuasione, quàm ferro, ad Christianam religionẽ conuertendos esse, putarent. Cùm igitur ex ijs quidam, sese inermes, in Floridam, hoc nomine, contulissent: statim à

Barbaris fuisse trucidatos, stultitiæq; suæ pœnas dedisse. Atabalibæ porrò, Peruanorum Regi, nostræ Religionis capita fuisse proposita referunt: quo ea intelligeret, atq; reciperet. Audisse. Exhibitum ei Breuiarium, quòd adpellant, à Christiano sacerdote. in eo, quæ dicerentur, contineri & fusius explicari. Vbi aliquandiu Breuiarij paginas euoluisset: nihil ab eo libro sibi narrari, vel exponi, respondisse & librum in terram, tanquam ridiculum proiecisse. Voces illico militum Hispanorum in cælum eiaculatas, quibus opprobrio Deum adfici, diuinum eius Verbum conculcari, exclamarent, & hoc prætextu, captum & regno fuisse spoliatum. Necessario igitur visus alteram sententiam nimirum, vi armisq; Indos ad Christianam fidem esse deducendos, propellendosq; comprobauit. De Indorum Medicis, pane, vino, & igne, nonnihil subijciam. In- 23
dorum Medici herbæ cuiusdam fumo inebriati, siue sensus impotes facti mille de Deorum consilio nugas referūt, & tum ter quaterue corpus ægri voluunt, manibusq. fricant. Os interim, ore tenent, quod muliercula, tanquam Relliquias, conseruat. Interrogati de morbo læta respondent omnia. Si secus euenit: in promptu est excusatio, lethalem fuisse. Consuetos hosce ritus neglexisse, capitale. Apud nonnullos ijdem sunt Medici, qui Sacerdotes. Panis apud eos ex Mahizio conficiendi, hæc est ratio. Gra- 24
num hoc mulieres pridie frigida maceratum manè lapidibus duobus conterunt, in coactam massam manibus in panes aut longos, aut rotundos, digerunt, & aspersos modica aqua, cannarumq. folijs impositos coquunt. Hic est plebeius panis, biduum durat. Principibus, magno labore sic fit. franguntur saxis grana, & calida lauantur. inde corticem eximunt, vt pura farina restet. hanc masticant,

quan-

quantum fieri potest, & confectam inde massam, in liba parua efformant quæ in rotunda testa coquuntur vndiquaque igni circundata. Vinum, ex eodem grano Mahizio masticato cōficiunt & in certis vasis aqua macerato, cui deinde certas res sine quibus nullas vires haberet admiscēt, ac tum per tres, aut quatuor horas, vt bulliat, efficiunt. Post remotū ab igni, & refrigeratū panno colant. Inde tādem, adeò perfectus potus prodit vt non secus, quàm vinum, inebriet. Fit alijs etiam modis, apud illos, vinum: ex fructibus arborum, melle, & radicibus. quod tamen non inebriat. Ignem ex certo ligni genere, 25
sic excutiunt. Proiecto in terram ligno, aliud erectum imponunt. illúdque tantisper manibus cōtorquent dum ignis ex lignorum adtritu velut ex silice quodam exprimatur. quem folijs siccis excipiunt, & admota materia fouent. Tantum autem ingenio, industria, labore, viribus & animi fortitudine, Hispani præstiterūt: vt diuina 27
ope fulti, multas harum Barbararum gentium prouincias, bello subegerint. Erāt enim armorum, præsertim nostrorum prorsus imperitæ. Et quia se quàm latissimè porrigunt: multæ sunt, ac variæ nec vnius omnes ingenij. Neque enim, cùm diuersis cæli plagis subditæ sint; vna ipsis & par omnibus in locis, corporum ac cæli tēperies, adfectioque esse potest. Quo fit: vt corpore, præter colorē, omnino similes: non solum lingua, institutione, moribus, ritibus, legibus, & institutis, inter se differant: verùm etiam, à diuersis Principibus regantur. Vulgus Occidētis Indias, & Nouas Indias tamquam fortè reliquo Orbi 28
numquam antea cognitas & ab Hispanis, Continenteque longè remotas, adpellat. Peritiores verò, Nouum Orbe. quòd à nostro vertice, longè distent et animalium rerū-

quée aliarum pænè omniũ diuersißimis generibus, & ipsa magnitudine, valde differant. Quartam enim Orbis partem cùm nec Europæ, nec Africæ, nec Asiæ sint · constituunt. Quam partem America nomine, ab Americo Vespucio, qui multas eius partes quattuor nauigationibus aperuit nõnulli, Geographi præsertim, insigniunt. Quemadmodum, & nonnullis eius Orbis prouincijs Nauigationũ Præfecti ac Duces, vel suum nomen, vel Cælitum cuiuspiam, indidêre. Cur autem Indiæ nomen obtinere debeãt hæ nationes; caussam nullam video. India enim, quæ Asiæ adtributa, non contemnendam eius partẽ complectitur, priscis ignota non fuit. Huius autem noui Orbis nationib. 29
sub iugũ actis · nec enim totus adhuc vinci, perlustrariq. potuit Hispani leges imposuêre dederuntq. magistratus: quibus illæ, ad humaniorem, ciuilemque vitam, ad Christianæ Religionis nostræ regulam, formarentur Hispaniæquée Regi, cui vectigal, & annuum tributum pendunt, sine seditione pareant. Nam hæ gentes in Episcopatus distributæ Christianorum ritus & Sacra Hispanicamq; linguam, ac mores erectis in id etiã Scholis, literarijsq. ludis perdocentur. Hinc argenti multum, auri plurimũ, ad nos adfertur. Ferro carent. Margaritis autem, & gẽmis abũdant. Stirpes huius nostri Orbis ibi desunt. Bestiæ etiam nullæ præter feras. Quòd si quas habent eæ sunt ab nostris longè diuersæ. Plurima iam tamen, à nobis adcepêre: quibus vtantur, ac paulatim, aliquam barbariem exuant. Radicibus certis, sicuti quidam tradidêre, vel Mahizio grano, omnes panis vice vescuntur. Sed Frugũ, arborumq; natura planè à nostris aliena est. Ad faciendam medicinam · diuersa simplicia medicamenta, nouus hic Orbis gignit. Nobiliora recensentur hæc, Copal & A- 30
ni-

nime: inter resinas. Priore in sacrificijs, ad suffumigia Indi vtūtur. Tacamahaca: cōtra tumores, & dentiū defluxiones. Caragna: idem præstat. iuncturarum dolores tollit: tumores inueteratos dissoluit: et, neruorū cerebrique doloribus medetur. Oleum cicinum, magni vigoris est. Bitumen ex Cubæ fontibus ad mare: nigrum est. valet ad frigidos morbos: & picandis nauibus: admixto seuo. De Ambaro cintericio, Liquidambaro, & Balsamo huius noui Orbis, supra, nonnihil dictum est. Resina Abiegna eiusdem, cuius Balsamum, in Medicina vsus. Resina Carthaginis: est Veneta Terebinthina multò excellētior. Tabaco siue Tabacū, planta venena, & vulnera telis venenatis inflicta, curat. Huius fumo, cannula quadā, per os hausto, Sacerdotes Indi, in extasin rapti, consultoribus: Dæmonum nomine: oracula siue responsa dabant. Quæ herba, principio admirationi fuit. Sed paulatim cōpertum est: eam, vti forma, ita nec viribus, à vulgari Hyociamo, cuius & species existimetur, abesse. Ligni quoddam genus: eiusdem, cū Guayacano, generis: ob maiores vires: Sanctum dictum, nobis est. hodie valde frequens. Crescit in Sācti Ioannis insula copiosè, Nephreticus lapis. hunc Indi: tum nostri: varijs formis, ob insignem eius vsum, gestare solent. Turonum lapis: Nephreticis vtilis: ex Turonum: qui in Indico mari capiuntur: capite vellitur: duarum interdum librarum pondere. Caymum, lapis: quartanæ, vti ferunt, medetur. Sanguinalis lapis: iaspidis genus est. sanguinis fluxum omnē mirificè sistit. Armadillo, ossiculum, peregrini porcelli cuiusdam subterranei, testudinis more loricati: capitis dolorem valde tollit. Sanguis Draconis: à similitudine,

*Draconis lachryma dictus præstat admirãda virtutis fo-
mentum Fructus dysentericus præstantissimam, contra
dysenteriam, vim habet. Cortex quidam pergrãdis arbo
ris, quæ folijs cordis est similis, nullumq; fructum fert:
sistit alui profluuium. Est cortex, Guayacano similis.* 31
*Porro: ex varijs eiusdem Orbis noui prouinciis multa
purgantia medicamenta, nobis adferuntur. In primis
Cassia, quam dicunt, solutiua. Fructus ad bilem ex mari
timis oris Nicaraguæ. Auellanæ purgãtes ex Hispaniola
mittuntur. Fabæ purgatrices ex Carthagine, & Nomi-
ne Dei. Lac Pinnichi validissimè purgat Mechoacan, à
prouincia sic dicta radix. Piper oblongum, siue Capsicũ,
gignit Nata & Carthago. Sulphur viuum, ex Quito &
Peruana. Est & aliud Sulphur Nicaraguanum. Medi-
camentum ad Erisipilas insigne. fit ex lumbricis Indi-
cis, placẽtæ in morem. Carlosanctus vires præstãtes ha-
bet. Guacatana plantula hæmorrhoides persanat. Pha-
seolus Peruanus validè bilẽ, mediocriter pituitã, et abs-
que molestia aquam intercutẽ, euacuat. Fructus vlcera* 32
*rius, Assyrii mali magnitudine, vlceribus curãdis aptis-
simus: cuius nucleus, qui nuce continetur, est præsentissi-
mum venenũ. Centella, herba Peruana, tumoribus est v-
tilis: Hæmathites planta, sanguinẽ sistit. Cùm enim Chi
li, oppido Sãcti Iacobi, horrenda fames grassaretur: ca-
ptiui quidam Indi suras sibi amputarunt, easq; præ fa-
me comederũt. huius plantæ folia vulneri imposuêre: san
guinemq; sistierunt. Ad rubrum colorem, id quod vulgo* 33
*Bresilium dicitur, idem nouus Orbis prabet. Ad purpu-
reum: insecti quoddam genus procreat culici nõ admo-
dum dissimile. Coxinilliam nominant vberrimam sanè
mercem. Sed vniuersam reperti noui Orbis historiam,* 34

Fri-

Fridericus Furius Cæriolanus Valentinus vir nobilis, & eloquentia, prudentia, doctrinaq; præstantissimus Latinè, iussu Philippi Hispaniarum Regis, magna quidem diligentia conscribit. eamq; hactenus ab exordio, ad annum Caroli Quincti Imp. vigesimum primum libris viginti nouem absolutis perduxit. Quod superest: non desunt, qui testantur: Hispanos multa crudelitate vsos in India.
Nam bello captos trucidasse vel eos in aurifodinas detrusisse insuetisq; laboribus oppreßisse. Adeo: vt ex quindecies vel, vt alij scribunt, vigesies centenis hominum millibus, qui Hispaniolam incolebant vix hodie ad summum quingenti vel centum quinquaginta, vt quidā adserunt superfint. Idemq; ceteris Prouincijs, & Insulis hominum interitus, adcidit: in Cuba videlicet, Iamaica, Portu Diuite, reliquisque locis. Cùm se enim ad miseram seruitutem paßim rapi viderent: & lex constituta esset qua Continentis incolæ, qui religionem Christianam non amplecterentur, serui fierent: quæ lex in Caribes siue Canibales à Ferdinando Rege lata, in alias prouincias extensa est: paucis in Mexico tantum exceptis, maluerunt Indi mortem subire, quàm viuere. Itaque qui ex Hispanorum sæuitia supererant: ij vel sese in vasta loca Hispanicū imperium fugientes, receperunt: vel arreptis occasionibus seditiones mouerunt, & ab illis defecerunt. Multi vitæ pertæsi mortem fame, alij suspendio, alij præcipitio alij veneno sibi quæsiuêre. Herbis & potionibus abortum fœminæ, ne seruos Hispanis gignerent, procurarunt Quidam præacutis lignis pectus sibi perfoderunt: alij liberos fustibus occiderunt. Hispani verò ne serui sibi manus inferrent, & eos metu pœnæ subsecuturæ, à cæde auerterent: ijs deierabant: se etiam occisuros esse vt eos mortuos, ipsi quoq.
mor-

mortui persequerentur: nec illos morte verbera euasuros. abstinerent ergo nisi ab ipsis, in inferno, peius quã in terris, tractari vellent. At quamuis serui, è Continente in Insulas abducti, fuerint innumeri: tamen oẽs propè extincti sunt. Itaq. quocunq; Hispani sua vexilla intulerũt: à crudelitate, perpetui in incolas odij sui, vestigia dicuntur reliquisse. Quamobrẽ Indi ab Hispanis defi 36
cientes quoscunq. ex ijs nancisci poterãt vel in bello capiebant: eos incensi præcipuè Ioannis Acostæ qui militũ Petri Ariæ ductor erat, ab auri cupidine, sæuitia grauibus supplicijs excarnificatos, ceciderunt. Maximè verò militiæ Præfectis manũs pedesq; vinciebãt: et humi prostratis Aurum liquefactum, in os, infundebant: cum exprobratione vt auri sitim, qua tantopere premebantur, explerent. Ob hæc Carolus Cæsar Figueroam in Indiã 37
misit: vt causa cognita, omnes Indos in libertatem vindicaret: detrectantes Hispanos pœnis adficeret. Idem, Paulus III. Pontifex, Hispanorum in Indos intollerabili sæuitia, per Ordinis Dominicani Sacerdotes ea de caussa ad se ex Orbe nouo missos, intellecta sanxit. Quare Antonius Mendoza, qui in India Prorege tum fuit Hispanis omnibus facilè persuasit: vt paullatim suos quisq; seruos nempe, quotannis viginti manumitteret. At ve- 38
rò; vt semel intelligatur quid Indos toties ad res nouas contra Hispanos moliendas, & seditiones tanta pertinacia fouendas impulerit: & quid caussæ fuerit, cur duo illa Christianæ Reipublicæ summa capita, Indicæ nationis libertatem, frementibus quibusdam & inuitis dubio procul militibus Hispanis, sanctissimo suo calculo cõprobarint: paucis nouorũ Dominorũ in miseros immanitatẽ deinde quorundã inexplebilem auaritiã & ex
his

bis grauiores quoſq; tumultus, vnde noui Orbis penè totius nunquam ſatis deploranda vaſtitas eſt ſecuta perſtringam. Principio quidem illud apud pleroſq; milites Hiſpanos, peßimo ſanè exemplo, in more poſitũ fuit vti ab oculatis & fide dignis teſtibus perſcriptum eſt vt ſeruos ſuos grauißimè punirent, ſi mercedem diurnam aut non adtuliſſent aut penſum in auro argentóue effodiendo non abſoluiſſent: aut ſi quid leuioris denique delicti perpetraſſent. Etenim veſperi reduces, cœnæ loco, primum veſtimentis exuebant, manibus dein pedibusq; in tranſuerſo palo reuinciebant: mox chorda, bubalóue neruo dirißimè verberabant: Sic tractatos, pice oleóue feruenti guttatim perfundebant. ſalita poſt aqua corpus abluebant, & in menſa tamdiu relinquebant, quamdiu dolorem ferre poſſe putarentur. Qui mos animaduertendi; ipſis, etiam in Chriſtianos ſeruos, domi familiaris eſſe dicitur. Poſt carnificinam huiuſmodi, ſi durior Dominus illis contigerat: viuos in totam noctem, collo tenus defodiebant præſentißimum id ad plagas remedium eſſe, ludibrio dictitantes. Si quis ex illis præ dolore moreretur id quòd non raró adcidit Dominus ſingula ſeruorum capita Regi, in occiſorum locum ſufficiens, ab homicidij pœna liberabatur. Hanc crudelitatem lege Baionæ, quam dicunt, quidam excuſant. Sed omnibus impia meritò videtur, tanquam omnis pietatis expers. Quamobrem Diabolicæ nomen, inter Indos, iure quidem, obtinuit. Ad hanc autẽ immanitatem in miſeros Indos, exercendam nõnullos ingenita quædã naturæ ſæuities, multis iam bellis exaſperata pleroſq. habẽdi ſitis, impulit. Hinc Hiſpanus miles, quaſi ad aucupium, aut venationem ſic ad prædas hominũ agendas,

das, iam inde ab inuento Orbe nouo ferri cœpit. Aut igitur bello captos in seruitutem abripiebat· aut ex earum mancupio magnam sibi pecuniæ vim conflabat· aut eos ad diurnas operas mittebat· quarum mercedem ab eis cottidie perquàm importunus exigebat. Fuêre, qui seruos fodinis mancipauerint· in quibus insolito labore fractæ multæ seruorum myriades periêre. Alij mercib. illos permutare soliti sunt, alioue modo distrahere. Idq́ tam inclementer & auarè nõnulli fecerunt; vt Christianæ omnis humanitatis prorsus obliti, è Continente abreptos vtriusque sexus homines, nulla nec ætatis, nec valetudinis habita ratione, nauibus in vicinas Insulas, transportarent. eorum non pauci, qui mari non adsueuerant, & in sentinam abdebãtur. & fame fœtore, & squallore crudeliter absorpti sunt. Quid? quòd fœminæ complures ex Hispanis grauidæ, vnà cum innoxio fetu pro ancillis sunt venditæ? Atq; his quidem modis militum aliqui, ad summas opes peruenerunt· alij magnas dignitates domi forisq. sunt cõsecuti· alij rem pecuariam plurimorum damnis, sic auxerunt· vt inuenti sint, qui octo pecudum millia poßiderent.
Hanc tam insignem nouorum hominum iniustitiam atque tyrannidem. fieri non potuit, quin magni statim motus & bella, tam ab ipsis inter se, quàm ab incolis in illos excitata, sequerentur. Nam à Columbo quidem in Hispaniola, dum is secundùm ex America reuersus, apud Regem Hispaniarum esset· Rolandus quidam Ximenes, ex plebeio ad magistratus dignitatem euectus, defecit· & ne cogi à Columbis, aut pro maleficijs puniri, aut in ordinem saltem redigi, posset· latronum ducem se constituit· & quidquid vbiq; commeatus erat, aut opum: id omne per fas nefasq; rapuit. Reuerso deinde in Hispaniolam Colum- 39

lumbo· nullis litteris, nullis legationibus, nullis denique
promißis, adduci vmquam potuit · vt à ſuſcepto furore
deſiſtens, eius imperium, quod legitimum eſſe ſciebat, ad-
gnoſceret. Quin potius eò dementiæ deuenit· vt Colum-
bum per litteras, apud Ferdinandum Regem, adfectatæ
Tyrannidis argueret. Captis ergo iuſſu Regis, per Fran-
ciſcum Bouadilium, Columbis fratribus, & in Hiſpaniam
mißis· Ximenes à Bouadilio· qui non minus, quàm ille, Gen
tis Indicæ diuitijs inhiabat· non difficulter in gratiam re-
ceptus eſt. Itaque coniunctis animis theſauros vndiqua-
que corradere· & infelices incolas ad aurum effodiendum
in fodinas detrudere cœperunt. Hinc gens illa, laboris &
ſeruitutis æquè impatiẽs, conſpiratione cum Inſulæ Princi
pibus inita, grauißimam aduerſus Hiſpanos rebellionem
excitauit. Quam Columbi non ſine multo ſudore & ſan-
40 guine, vix tandem repreſſerunt. A tertio deinde Colum-
bi in Hiſpaniam reditu, ab eo Franciſcus Porraſius, vnà
cum fratre, & carauela· nauis ea genus eſt· qua veheba-
tur, defecit, & pertracto in ſuam ſententiam potiore mili
tum numero, Hiſpaniolæ incolis, ad quos curſu ſe recepe-
rat, vt iterum Ciuilis inter Hiſpanos diſcordiæ occaſione
41 tumultuarentur, cauſam præbuit. Cumenſes deinde·
Continentis incolæ, qui Hiſpanos aduenas primò, velut
cælo delapſum hominum genus, magna cum veneratione
ſuſceperant, & multis magni pretij muneribus ſponte ad-
fecerant· eorum tum auaritia, tum iniurijs irritati· ver-
beribus enim ad margaritarum piſcationẽ cottidie coge-
bantur· coniuratione facta, in illos ex improuiſo impetum
dederunt· & occiſis pleriſque tam religioſis, quàm cete-
ris, reliquos in fugam coniecerunt. Hanc ſuorum iniu-
riam vindicatum miſſus poſtmodum Ocampius· captos ex

insidijs Cumanenses, è sublimi nauis antenna, vt reliquis terrorem incuteret, suspendit. Ac mox, ad Cumanẽses ex Cubagua reuersus, quo se receperat, tot eos cladibus adfecit, vt internecionis metu pacem poscere cogerentur. His 42
rebus gestis, Ocampius præda onustus, cum parte copiarum in Hispaniolam discessit. Miles interim præsidio relictus, partim libidine, partim margaritarum inexplebili cupiditate, partim etiam mutuis de præda dissensionibus, recens subactam Cumanensium Prouinciam sibi reddidit infestam. Cumanenses hac recuperandæ libertatis occasione illecti & nouis iniurijs molestißimorum hospitum ad iracundiam prouocati, consentientibus animis, dispersos, & recentis victoriæ fastu nihil hostile timẽtes, oppresserunt, & pene vniuersos deleuerunt. Ac tanto quidem furore in deuictos sæuierunt, vt extremam quoque rebus Christianorum omnibus, non solùm profanis, verùm etiam Sacris, templis, inquam, monasterijs, sanctisqúe supellectili, vastitatem magno cum Christiani nominis opprobrio inferrent. Ex hac secunda rebellione, quam Hispanus miles procuraverat, natum deinde bellum, quod cum eis Iacob. 43
Castilionius crudelißimum geßit. Quo bello, omne ille Cumanum nomen prope deleuit. Nam cùm per quadraginta dies continuos grauißimis cladibus eos adfecisset, & semper victos ad deditionem compulisset: septuaginta gentis Cumanæ Proceres, tamquam coniurationis auctores suspendi iußit. Reliqui partim fuga in vastißimas se siluas abdiderunt, vt ab Hispanis tuti essent, partim capti, & in miserabilem seruitutem abrepti sunt. Sic euenit, vt per sexcenta millia ria vix vlli postmodum incolæ, paucis, ijsque tenuibus, exceptis, reperti sint, qui ante quam Hispanorum naues ad eas oras adpulissent, erant frequentißimi.

Nec hic Hispani militis insolentia substitit. Ludouicum Lamponanium, Italum, patria Medielanensem, vt Cubaguæ insulæ cum imperio præesset, ab Imperatore Carolo missum, recipere noluit. Huc accedit, quod Sanctæ Marthæ, Carthaginis, & Paria vicina, Prouinciæ numerosissimis olim Indorum populis refertæ, nunc à solis propemodum Hispanis inhabitentur. Propterea quod Indi, quamdiu viribus vllis valuêre Hispanorum amicitiam pertinacissimè repudiarunt: maximè, quòd non ferēdam inter ipsos sæuitiam exercuerint. Simandoca, Tessucæ Vallis Dominus, Gondissaluo Ximenio Iurisconsulto, Smaragdorum fodinam, tanquam rem inutilem, cuiqúe salis vnius patinam præferre consueuerat, volens & lubens ostendit: tum vt peregrinæ gentis auream illam & gemmatam sitim semel, vt putabat, expleret: tum vt hac ratione ditionem suam ab exterorum incursione, exoneraret. Sed cùm longè secus euenirent omnia, & præter expectationem, cæterum vndique concurrentibus nouis hospitibus subditos intolerandis iniurijs adfici cottidie videret, nec auertere posset desperata victoria, quam armis aliquoties frustra adfectauerat, execratoqúe nomine Christiano vulgus vtriusque sexus passim in siluis vitam infelicem voluntario suspendio abrupit. Quod calamitates, Peruanis ditionibus Pizarrorum factiones intulerint, notius est ex multis Hispanis historicis, quàm vt hic repeti sit necesse. Nec verò Mexicanum Regnum, quod nunc Hispaniæ Nouæ nomen inuenit, ex quo primùm Christianorum armis subiugatum fuit Hispanorum ducum ciuilibus bellis & dissensionibus caruit: quæ quidem tot ac tantis damnis quasdam eius vrbes adfecerunt, vt quemadmodum scriptores longè grauissimi te-

ſtantur, ex florentiſsimo ſtatu, in quo paullo ante fuerant, ad extremum exitium deiectæ, & ſolo æquatæ ſint. Panamæ territorium, & ditiones finitimæ, à multis Indorum gentibus inhabitatæ, in omnibus vndique fluminibus magnam auri vim habuerunt. Sed ab Hiſpanis poſtmodum omnia rapta conſumptaq; ſunt. Iucatanam Pro- 46
uinciam igni ferroq; miſerè vaſtatam, nono tandem anno, ex quo bellum in ea gerere cœperat, expugnauit, & domuit Mõteius, omnibus prope Ducibus & Principibus eius è medio ſublatis. Qui ciuitates ibidem fundare, & colonias Hiſpanorum eò deducere. Hæc autem dum fiunt quidam Cacicius Iucatanæ gentis, ex ijs, quos bellum diuturnum reliquos fecerat centum & decem annos natus, Alquinote nomine: qui quamuis baptiſmo initiatus gẽtis tamen ſuæ exitium, & Hiſpanorum in eam imperium, non ſolùm ægerrimo animo ferebat verùm etiam continuè deplorabat ad Monteium venit, eumq; his verbis eſt adlocutus: Me puero, Montei, morbus quidam infeſtiſsimus omnes in vniuerſum homines inuadens, vermes eos vomere compulit. Quem tanta mox lues & internecio ſubſecuta eſt vt ea nos ad vnum omnes ſublatum iri, certo perſuaſum haberemus. Ante veſtrum quoque in has oras aduentum, duobus grauiſsimis bellis quæ poſt peſtiferam iſtam luem, inter nos & Mexicanos exorta ſunt plus, quàm centum & quinquaginta hominum millia perierunt. Hæ tamen tantæ clades, ad immanem iſtam crudelitatem atque tyrannidem quam tu cum tuis, in nos noſtroſque exercuiſti, comparatæ, leues proculdubio, nulliuſque momenti cenſeri debent. Hondurenſis porrò Pro- 47
uincia, prius, quàm ab Hiſpanis cognita explorataq; fuiſſet quadringenta incolarum millia habuiſſe ſcribitur

quæ

quæ nunc ad octo capitum millia redacta perhibent. Nec id sanè mirum videri debet. Idem enim Mediterraneis reliquarum omnium prouinciarum in locis, quas Hispani frequentarunt, paßim intueri licet. Crudele quoque Petri cuiusdam Calicis facinus historiæ narrant. Cùm is enim plus, quàm quattuor Indorum millia in captiuitatem adduxisset, quorum multi partim inedia, partim dolore concepto in via morerentur: infirmos ex itineris labore penitus defatigatos, militis gladio miserè trucidari maluit, quàm vt viuos à se dimitteret. Nihil verò tunc æquè miserabile fuit, ac matres pueros in collo gestantes vinctas, & à milite vi stupratas, adspicere. Fertur, tum militum quosdam, præ nimia in illas luxuria, morbo contra-
48 cto planè fuisse vitiatos. Tanta ergo fuit Hispani militis in India tyrannis, vt ea non solùm Indos, verùm etiam seruorum Maurorum animos, ad rebellionem impulerit. Dicuntur enim, in exigua quadam Insula, ad septem millia defecisse. Quos Hispani initio securos & incautos facillimè trucidassent: nisi suo malo vigilantiores factos, precibus & pacifica legatione expugnare potius, quàm armis frustra tentassent. Multi denique fugitiui Mauri, in Nominis Dei prouinciæ siluis habitant: qui, inita cum incolis amicitia, ferro flammaqúe Hispanos vbicumque persequuntur, & inuentos frustatim dilacerant. Indo-
49 rum porrò ex Hispanica militari crudelitate superstites in nouo Orbe reliquiæ, etsi olim res externas nihili propemodum facere, & ab auaritia remotißimæ esse consuessent: nunc tamen paucis exceptis, qui in maiorum temperantia, & animi moderatione perseuerant, eas res & opes, Hispani militis exemplo studiosè quærere, in easqúe velis ac remis incumbere, didicerunt. Nec inter cetera

quidquam apud Indos plerosque; atque, ac pulmenta & esculenta, magni ducuntur. Benzonus Mediolanensis Indum, à quo pullum emere volebat, aliquando inuenit. Is, cognito, pullum suum ad cibum expeti, drachmam argenteam, quam Regalem dicunt, à Benzono obtentam in os inseruit. Vbi insipidam sensit: Abi, inquit, Christiane,
" cum re tua vili, nullius etiam vsus. Pullum ego meum i-
" pse comedam, nisi tu vicissim, quod edi possit, mihi dede-
" ris. At verò, ne quisquam cum salutis æternæ periculo, 50
" rebus hisce caducis, plus, quàm par est, incumberet & scelerum impunitate ad rapinas animum adijceret: occulto quodam Præpotentis & Iusti Dei iudicio videmus euenisse: vt quòd à nonnullis, in priuatum tantummodo luxum & vtilitatem, ex Indicarum regionum spolijs, parum iustè congestum erat: id omne plerumque prius quàm aut ad ipsos dominos, aut ad primos saltem eorum heredes transmitteretur: vel naufragio perierit: vel in piratarum manus inciderit. Sic nobili quodam naufragio, ne reliqua enumerem: nauis quædam ex ijs, quas Bouadilius ex Hispaniola in Hispaniam primùm misit: vnà cum trecentis Hispanis militibus, qui per seditionem multis incommodis & molestijs tam incolas, quàm Columbos fratres adfecerant, & maiorum in Hispania litium auctores futuri putabantur: interijt. Quæ quidem naui, præter centum & amplius, aureorum, quos illi Castellanos adpellant, millia: quæ partim Regis, partim priuatorum quorumdam erant: & primum ex Indicis Prouincijs collectum insignem thesaurum efficiebant: vnum egregiæ magnitudinis auri granum vehebatur, vt id Reginæ Elizabethæ traderetur: at tale, quale numquam deinceps inuentum fuit. Aureorum enim Castellanorum tribus amplius mil-

5 ilibus & trecentis, æstimabatur. Francus p[illegible] Hispanicæ gentis hostis, ab inuento statim Orbe nouo, piraticam in Hispanos exercuit: & ingentibus eos cladibus adfecit. Naues eorum cum thesauris & mercibus, [illegible]ri cepit non semel: inter quas vna Peruanis thesauris onusta fuit: ex cuius præda, singuli etiam nautarum pueri, plus quã octingẽtos ducatos nacti sunt. Sæpè etiam Hispaniolam, Cubam, Sanctũ Ioannẽ, aliasq; Insulas, & aliquot Continentis loca, diripuit. Captas naues passim, vnà cum vectoribus, & præda, in Franciam simul auexit. Vectores autem rebus ferè omnibus exutos, terra in patriam redire passus est. Quid multis? Ex omnibus Naucleris, nautis, & Scribis, qui Indiam frequentarunt: pauci Francorum manus euasêre: Proptereà quod lucri cupiditate moti naues illi suas vectoribus tantum, & mercibus onerarunt, et perraro eas armis, quibus hostes exciperent, instruxerũt. Horum igitur piratarum paucos ab Hispanis, sic ab omnibus rebus, quæ ad bellum necessariæ sunt, imparatis, capi contigit. etsi Francica quædam nauis aliquando, ducis tamen timiditate magis, quàm Hispanorum fortitudine, capta memoratur; tantaq; inde lætitia in Hispaniola præcipuè oppido Sancti Dominici, concepta: ac si Francia fuisset debellata. Nam accidit: cùm captiui eius nauis subinde in Hispaniam, non coniuncti: sed per multas naues distributi, mitterentur: vt eorum quinque in naui quadam, saccaro, ceterisqúe mercibus, & quindecim millibus ducatorum, pecuniæ Regiæ, onusta, coniurationem noctu fecerint: & præcipitatis in mare Hispanis, libertatem sibi fortiter adseruerint: eamqúe nauim, cum omni præda, in Galliam, spolia ampla referentes, vexerint.

Enimuero: Supra ostendimus · regendis Indis, non solum 53
Ciuiles ac Militares Magistratus fuisse datos: verùm etiam, Ecclesiasticos esse institutos. Necesse ergo fuit· quo illi Barbari ad ciuilem aliquam societatē cultumq; formarentur· ipsos erudiri· vt autem erudirentur, Scholas erigi; in quibus, & linguas cū Hispanis communes, & artes, perdiscerent. Oportuit etiam, quod ad Christianam Religionem pertinet· Templa & Monasteria, quibus ad pietatem & incitarētur, & exercerētur, et intra eius limites continerentur, ipsis exstrui. Hæc, ipsis primùm Sacerdotes Hispani, & Monachi, præstiterunt. Tandem verò, qui ab Iesu Societate nomen obtinent· hoc munus sibi quoq; seriò sumpserunt. Nam Peruanam regnum, & Mexicanum, ingressi· in vtroq; Catholicam nostram Religionem, & litteras, diligenter docent. Itaque· cùm præter tria illa paupertatis, castitatis, & obedientiæ, nuncupata Vota· quartum etiam profiteantur· quo sese vni penitus Romano Maximo Pontifici, ad omnia, nullaqúe re excepta, strictè deuinciunt· & quocumq; iubeat, ipsi migrent: eo etiam Euangelij vocem, vt eius omnes in terras sonus exeat, perferre minimè dubitarunt. Ergo· in duobus illis Regnis, Collegia, in quibus & Iuuentus linguas, & artes optimas doceretur, erexêre. In Peruano quidem, tria· nimirum: Limense, Cuchense, Ciuitatisq; Pacis. Residentias verò, quas illi nominant, quattuor: Petosinam, Sancti Iacobi, Xuli, Peraniană. Eæ, loca sunt in vrbibus, destinata illis è Societate, qui ad eas, habendis concionibus, ex aliquo suo vicino Collegio, mittuntur. In Mexicano autem regno, quattuor Collegia fundarunt. Mexicanum videlicet · Probationisqúe Domum· in qua Domo, Patres Societatis seniores, vlterius exercentur: quo & se magis magisqúe, & pietatem

tem

tem fidemqúe suam, probent. Porro: Collegium Mechoacanum, Cnaxacanum, & Angelopolitanum. Denique: Brasiliam prouinciam, quæ vna iuris imperijq; Lusitanici, ad Occidentis Indiam quoque spectat · Collegijs tribus erudiunt · nempe: Bagacensi, Fluminis Ianuarij, & Pornambucensi. In ea porrò, Residentias quinque, quas adpellant, ipsi numerant. Portus scilicet securi, spiritusqúe Sancti, ac Sancti Vincentij, Piratinimensem, & Mearum. Reliquum est quod addam: vt, quoniam Quareca, sola prouinciarum Americæ, quæ sub Aequatore sita est, cur Aethiopas olim nouit · hodieq; generat. nam & Homerus, Græcorum antiquissimus, vnos Aethiopum facit Africanos · alteros Athlanticos, hoc est, vt interpretor, Americanos. Αἰθιόπας, inquit, τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν.: cur ergo Quareca sola eos gignat nigros, quæratur. Vix enim, hæc nigredo, in vicini Solis ardorem · vti Cosmographis & Physicis placet · tribui potest. Quoniam · sub Torrida Zona, multæ hodie nationes habitant · ab Aethiopibus tamen, longè alio colore distinguuntur. Aut igitur, in seminis naturam, ex Medicorum sententia, nigredinis caussa referēda est: aut certè, occulta quædam alia eius est ratio. Equidem, si quid altius perscrutari licet, diuinam esse sentio. Nam Bechaiaus Iudæus Rabinus, Hispanus, vir haud indoctus, qui, annis ab hinc prope trecētis, in Genesim scripsit, sic habet. Chamum Noachi filium, & canem, & coruum, sed fides penes sit auctorem · submerso iam terrarum Orbe, in Arca, operam Veneri dedisse · diuinitus hinc factum: vt eius Chami filius, ex eo patris cum vxore congressu, natus · omnisqúe adeo posteritas, internam patris malitiam, corporali nigredine testaretur. Canis verò, deinceps, in coitu, femellis colligaretur · & geni-

 tale

*tale semen, per rostrum, Coruus emitteret. illud sanè con-
stat: nullibi terrarum, nigriores homines, quàm in medi-
terraneis Africæ locis, inueniri: ea autem loca Chus Cha-
mi nepos, incoluit & omnes eius posteri. Quam ob cau-
sam Aethiops, Hebræis Chus. aph, ab adusta nempe facie,
dicitur. Postremo: quod ad has occiduas Hispanorum* 55
*nauigationes adtinet, præterire non possum: quasi suspi-
cari posse veteribus fuisse, aliqua saltem ex parte notas.
Præter enim Homeri versum illum de Aethiopibus. Ari-
stoteles, siue Theophrastus ille, de Mundi mirabilibus, scri-
bit: Carthaginenses, decreto Senatus, Athlãticas nauiga-
tiones tum intermittere coactos cùm eorum permulti, in
Athlantici maris terras illas bellorum Romanorum tædio,
migrarent. Et Plato in Critia, & Timæo, indicat: in Ath-
lantico Oceano præter cæteras multas quidem terras v-
nam etiam esse insulam Athlantidem, quæ Africam &
Asiam magnitudine superet. Ac Seneca in Medea Tra-
gœdia, nouum hunc orbem quasi detexit. Refertqúe L.
Marineus Siculus in veteribus Hispan olæ insulæ fodinis,
nummum aureum repertum: in quo, & Augusti Cæsaris
effigies sculpta erat; & inscriptio, quem nummum Epi-
scopus Consentinus, Pontifici Maximo miserit.*

III NVNC *de Lusitanorum nauigatione. Hanc vete-
ribus cognitam maiore coniectura, quàm de superiore, du
cor. Plinius enim in Arabico Sinu Claudio Augusti Filio
Imperatore fragmenta nauium Hispanicarum, quæ nau
fragio perierant, adgnita repertaq; tradit. Melaqúe Pom
ponius: Hannonem Carthaginensem cùm exploratum
missus esset vectum à Gadibus, ad Austrum, & Orientem,
Africæq; littora pleraque circunuectum. Porrò ex Cor-*

ne-

nelio Nepote, idem auctor est: Eudoxum quendam, cum Lathyrum Aegypti Regem fugeret, egressum ex Arabico sinu, peruectumque Gades. Multo verò ante, visum Celius Antipater notat: quem ex Hispania in Aethiopiam, propter commercia, nauigasse, cognitum planè fuit. Denique Nepos adfert: Q. Metello Celeri. C. Afranio in Consulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli, Indos aliquot, à Rege Sueuorum, dono datos, eos nimirum ex India, commercij caussa nauigantes, in Germaniam, tempestatibus abreptos, Suecorum potius, quod Germanicum Oceanum adcolant, Regem crediderim. Denique Pius, cognomento Secundus, Pontifex Max. Asiam describens, ait, In Othonis vita legi: sub Teutonicis, sic enim inquit, Imperatoribus, Indicam nauim, vnà cum Indis negotiatoribus in Germanico littore fuisse deprehensam: eoque ventorum vi, ex Oriente, propulsam constitisse. Detur, Veteribus vsitatam fuisse: nobis tamē, noua est. Hæc sic habet. Annis ante aliquot, quàm Rex Hispaniæ Ferdinandus, nouum illum Orbem inuestigaret: Henricus Lusitaniæ Rex, bellum in Africa mouerat. Cuius belli occasione, qui animo res ingentes conceperat, aditum sibi, ad remotissimas terras, & ad eam diem incognitas, patefacere cogitabat. Classem ergo, quæ id tentaret, Orientem eam partem versus, expediuit. Quam nauigationem Alfonsus, qui ei successit, intermisit, multis alijs arduis Regni negotijs oppressus. Sed Ioannes filius, eam, mortuo patre, ita renouauit: vt instructa classe, maximam Aethiopiæ partem perlustrauerit, neque destiterit: donec in Bonæ Spei promontorium, sic enim ab eius classis ductoribus, quod ipsis deinceps in Indiam, nauigatio, certa

quasi,

3 quasi, promitteretur dici placuit: peruenisset. Illam is vltra etiam progredi iusserat. Sub id verò tempus quo Rex Hispaniarum Ferdinandus, sibi viam, ad nouum illum Orbem, aperiebat Emmanuel Lusitaniæ Rex Ioannis, antecessoris sui, vestigijs insistens Vascum Gamam, nouæ classi præfecit. Hic igitur repetita Ioannis nauigatione primus in Calecutium, quod est Indiæ regnum, penetrauit. Nam Regis omne studium, in Indiam contendebat. Etsi enim, ob id eam nauigationem maximè suscepit: quo Religioni Christianæ propagandæ cumprimis operam daret: huic tamen proposito hanc vtilitatis caussam simul & coniunctam, & indiuiduam comitem, adhærere oportuit: quod videlicet, vnius hac Oceani maris nauigatione si portus aliquot, quemadmodum firmandis viribus ei necesse fuit, occuparet: Venetis certè Indiæ commercia præripiebat & ea ipse sibi tota id, quod contigit adserebat. Nam Veneti, soliti antea erant aromata, lucrosissimasq; merces, ex India per Arabicum sinum cui Mare Rubrum nomen est, in Alexandriam nobilissimum Aegypti totius emporium, adsportare: inde, Venetias: Qua ex vrbe in singulas demum Orbis totius Christiani partes, distributæ mittebantur. Venetorum nauigatio, breuior erat Lusitanorum verò, longior est. Et fiebat: vt Indicæ Venetorum merces, viliori pretio, quàm hodie Lusitanicæ incorruptioresqúe venirent. Lusitani enim, omnem Africæ oram prælegunt: ac longa dein via, Orientem versus nauigant sexq; itineri conficiundo, menses impendunt. India Orientis regio est & Asiæ terminus. 4
Olim etiam Alexandri in ea bellis, deuictoqúe Poro Rege, fuit longè nobilissima. Tantum enim littoris, secundùm Melam, occupat India quantum, velis, per sexaginta dies ac noctes, cursus sit.

Si

Si tamen prouinciæ longitudo, tanta esse potest. Naues enim ad nauigandum instructæ, plenis velis, secundissimoque vento intra viginti quatuor horas centum communia milliaria Germanica conficere dicuntur. Quidam esse tertiam omnium Orbis terrarum partem, aiunt. Multitudine certè gentium, regnorum, prouinciarum, & vrbium est longè clarissima. Lenes in ea auræ magna cœli temperies, vbertasq; soli. Necessariò ergo fit: vt, quod & Plinius testatur, maiora, quàm cæteræ regiones, producat nimirum homines animalia item & arbores. Hinc
J hominibus, vita illic ob aeris præcipuè puritatem, multò longior. Inter cetera autem commoda quæ passim India fert, ab hoc nostro Orbe aliena vel quæ, illa, si non passim, certis saltem in locis, gignit: hæc sunt potissimum. De hominibus gygantes vti referunt, & pygmæi. Ex quadrupedibus leo, rhinoceros, gryphes, qui & alati sunt. Silentio præterire non possum, neq; debeo: Indiam, Elephantes innumeros gignere, aratro & armis aptos plures, ac maiores, quā Africa. Mares, binos dentes habēt, in superiori maxilla non deciduos. feminæ vel nullos habent, vel multò breuiores. Zeilana insula, maximos & optimos omniū totius Indiæ summiq; ingenij & quibus reliquos obedientes esse ferunt progenerat. Hi non modò vernaculam, sed etiam peregrinas linguas, si doceantur, intelligunt. Gloriæ sunt cupidi beneficiorum memores, & iniuriarum vindictam expetunt. Capiuntur hoc modo. Cinguntur eorum pascua, ducentis hominum millibus eaq; paullatim in orbem contrahuntur donec tandem in angustū coacti, effugere non possint. Ita in Peguæ regno, aliquando quattuor millia Elephantorū præter alias feras simul capta, scribitur. Capiuntur & hac arte. Emittuntur in siluas, mansue-

[illegible]ctæ Elephantes feminæ monitæ ne congressum admit-
tant, nisi prius ad stabula reuersæ sint. Has alij mares præ-
[illegible]m, continuò subsequuntur, vsque ad stabula. vbi tum
[illegible]tibus mox feminis, facile concluduntur & doman-
[illegible]as verò ratione domantur. Iuniores nimirum, ver-
[illegible] urgationibus, & fame interdū etiā, beneficijs,
[illegible]dibus inclusi per fenestras spiculis petuntur, do-
[illegible] ipsi vulneribus & fame, propè sint enecti. Tum
[illegible] verbis, & promissis, ad mansuetudinem, pelliciun-
tur, procumbentesque Rectorum iussu, lauantur inunguntur
[illegible] oleo, & cibo reficiuntur. Deinde: singulis prope mo-
mentis interrogantur, qui valeant, quid petant. Sic paul-
[illegible] mansuescunt. Rumor est: Regi Sianæ, esse Elephan-
[illegible] album eamq; ob causam ipsum, Elephanti candi-
di Regem, adpellabant. Carnibus Elephanti crudis vesci
Aethiopes, dicuntur. Elephas mures & formicas odit: &
vbi eas in stabulo versari senserit non, nisi retorta intror-
sum proboscide, dormiet ne vllum ab illarum morsibus,
aut arrosione incommodum capiat. Dentium Elephanti
[illegible]us est in operibus & instrumentis, monilibusq; vsus:
vt ex regione Sofalæ & Melindi interiecta quotannis,
in Indiam deuehebantur millies sexcenta pondo præter eos
dentes qui ex plerisque Indiæ Prouincijs conuehuntur.
Huius eboris aliqua pars in Chinarum regionem defer-
tur maxima verò Cambaiam. Propinquis enim mortuis
feminæ illico omnia monilia quorum viginti genera, ex e-
bore confecta singulæ in brachijs gestant confringunt, &
posito luctu, noua inducunt. Ebur maiorum dentium plu-
ris minorum minoris æstimatur. Ex reptilibus verò in
India inusitati nobis, sunt dracones, aspides & ceteri id
genus immanes, horrendiq; serpentes. Scorpiones etiam
alati.

alit. In Aquatilium quæ Ἀμφίβια, Hippopotamus Gangis, ac Nili incola, Crocodilus. Aues non paucas habet, nostris dißimiles, & alias quæ nobis desunt veluti: variæ speciei Psittacos, quibus referta est. Fruges, bis quotannis in ea feruntur ad maturitatem peruenire. Fructus, à nostris differunt. Mirobalana, & Cassia præstat. Arbores generat, semper frondentes, & admodum proceras; arundinem præcipuè. Est & arbor ibi, quam sola creat, Ebenus. Aromata & simplicia quædam medicamenta Orientalis Indiæ, nobiliora vir in eis exercitatißimus, & eruditißimus, Carolus Clusius, Atrebas ex Lusitanis Medicis diligenter exposuit. Ea quam potero breuißimè perstringam. Ambarum optimum, Nalediua insula generat. Circa Cromonense promontorium, Ambri fragmentum inuentum est, trium ferè millium pondo. Inuenitur, sed rarò, in Timora & Brasilia. Aloe plurima, in Cambaia & Bengala, sed laudatißima, in Zacotora. Agallochum, siue lignum Aloes legitimum tantum ex India deportatur. cortice, non cute, vestitur. Asa fœtida cibus & medicamentum Insulis, & oleribus, eam commiscent, confricato primum ex ea, lebete. Frequens in Mandoua, Chitora & Delia. Beniu, gummi genus est, ignotum Græcis, Latinis, & Iudæis. Vulnerantur arbores vt maiori quantitate effluat. Duplex eius genus nigrius in Iaoa & Zamatra, reperitur. Thus in Arabia tantum nascitur. cuius apud Indos Medicos, vsus frequentißimus in China & regionibus Malacæ vicinis. Myrrha plurima, ex Arabia, & Abyßinia Æthiopiæ. Lacca in regione Peguæ prouenit. Magnæ enim formicæ, in terræ viscerib. alibiq; natæ in vastæ cuiusdam arboris folijs, prunum referentes minutis surculis & ramulis, apum more, elaborant. materiam ex ipsa arbore,

bore, exsugentes. hi deinde rami reuulsi, in vmbra siccantur donec decidant ramuli. Lacca verò tanquam in subulos concreta, manet. interdum, ligni fragmenta inhærent. Sincerior tamen, eorum expers est. Cancamum gummi genus: ex Guinea vehitur, myrrhæ quasi simile. decidit ex proceris arboribus, quæ Myrti habent folia. Vnum est album aliud, subnigrum. Caphura; gummi est, quod in ligni meditullium cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exsudat primum, candidum sineque vllis rubentibus, aut nigricantibus maculis. Nascitur, in Burneo, Bairroso, Zamatra, & Pacema. Duorum est generum. Vnum, quod è Burneo aduehitur Europæ, propter maximum sui pretium, hactenus incognitum. Alterum, è China: hoc in orbiculares panes coactum, ad nos aduehitur. Soli Græcorum Aetio, notum aiunt. Cate, siue Lycium dentibus relaxandis familiare est Indis: Arbor, vnde extrahitur, fraxino similis magnitudine, folio minuto Ericæ simillimo, perpetuo virente. vnde lignum, vulgo Semperuiuum adpellatur. Eius frequens vsus, cum Betre in masticatorijs. Plurimum nascitur, in Cambayæ vrbibus, Bazaima, Manora, & Damanà, & in Goæ Continenti. Mannæ tria genera ex Vzbequæa deportantur. Tutia ex Quirino in Persiæ regione Ormuzio finitima fit, & conflatur, è cineribus arboris cuiusdam, nomine Goan, istic nascentis. Cuminum ijsdem locis, laudatissimum totius Persiæ nascitur. Ebur, ossa sunt elephanti. Canella, siue Cinnamomum cuius, duo tantùm genera. alterum, in Zeilana, alterum, in Iaoa, & Malauare, nascitur. In America, nulla in China quoque nulla, producitur. Sandalum, Rubrum, in India citra Gangem Album, & Pallidum, vltra Gangem & in Timora, insula portuosa nasci-

ſcitur. Indi eo contuſo mortarijs lapideis, & aqua macerato ad æſtus tollendos, & odorem conciliandum corpus totum inungunt. Aduehitur vtrumque Malaca, Luſitanorum nauibus in maxima totius Indiæ Emporia nimirum Cochimenſe, & Goenſe. Indeq; in Malauarim, Canaram, Bengalam, Decamam & Guzaraten. Perijt enim Luſitanorum bellis, Calecutium proximis ſuperioribus annis, florētiſsimum Indiæ totius Emporiū. In exteras regiones importata Sandali arbor, etiam creſcit. Nam Andanagere, regni Decamæ primaria vrbe creſcit, & in Regis Nizamoxæ hortis, ampliſsimis. qui omnium peregrinarum arborum etiam noſtratium, quæ fructiferæ ſunt genere ſunt excultiſsimi. Betre Indi ſuauioris halitus gratia, cum alijs mixtum potentiores maſticant. Idemqúe faciunt plebei cum potentioribus locuturi. Vel, qui eo carent manum ori adponunt, ne eos halitu offendant. Os enim non habere odoratum ſummæ apud eos eſt inciuilitatis. Mulieres quoq;, viris congreſſuræ illud Betræ maſticant laſciuiæ maximum id eſſe illectamentum, arbitrantes. Sed ab eius eſu abſtinent, cùm defunctos propinquos lugent. Macis arbor, in inſula Bāda prouenit myriſticamq; nuce, Macim, profert. Garyophyllum, in Maluccis inſulis quinq; ſolis, quarum Gilolo primaria eſt, naſcitur. Colliguntur Garyophilli à die XVII. Cal. Octob. in Ianuar. vſq;, & Februarium violēta flagellatione, ſummis arboribus excuſsi & per triduū in ſolo mundato, ad ſolem ſiccati. Piper copioſè in Malauari prouenit. maritima regio eſt quæ à Gomorino promontorio, Cananorē vſq; pertingit. Naſcitur & in inſulis, Iauæ vicinis, & Sunda, & Luda. Piper longū, in Bēgala regione quingentis milliaribus à Malauari diſsita,

prouenit vbi & candidum, & nigrum, gignitur. Albũ, rarum est: procerumq́; mensis inferri solet. Faufel, plurimum in Malauari crescit. In Guzarate & Decama locis dumtaxat maritimis, neq; copiosè, sed laudatum, nascitur. optimum, in Mombaima insula. plurimum in Zeilana, sed candidum. Tamarindi medicamentum est notum optimi in Cambatete & Guzarate proueniunt. Anacardium copiosum in Cananore, Calecutio, Cambaia, & Decama. Calamus Aromaticus, per vniuersam Indiam seritur. in qua tantùm crescit. plurimus, in Guzarate, & Balaguate. In Goa quoque, sed paucus, gignitur. Nardus in Mandoua & Chitora, prouincijs Deliæ, Bengalæ & Decamæ vicinis iuxta Gangem nascitur. Costũ circa Guzaraten, in Mandoua & Chitora plurimus Malaccæ vsus est. Turbit in Cambaiete, Surrateq́ue, Dio insula, & Bazaimo, viciniśq; locis, procreatur. Rhabarbarum omne, in Chinarum prouincia nascitur. China, radix, oritur in vastißima Chinarum regione, quæ Tartariam spectat. Veneream quidem luem, quæ Chinam & Iaponiam, aliasq́; Indiæ prouincias, longè latéque peruagatur mirificè curat. Adeo: vt, postquam eius vsus, per Indiam increbuit: id quòd post annũ Christi millesimum, quingentesimum, trigesimum quintum contigit: Guaiacanum lignum tanquam Hispanus quispiam belluones Indos, nimia inedia enecans vilescere cœperit, vel potius omnino profligari. Galanga minor, è China maior & deterior, ex Iaua insula ad nos aduehitur. Gingiber semine, aut radice satum, in omnibus Indiæ nobis notæ locis, gignitur. optimum est, Malauaricum: idemq́; frequentißimum, Arabibus & Persis expetitum secũdum locum obtinet id, quod in Bengala

rep-

repperitur. tertium· quod in Dabulo & Bazaimo, omniqúe ea ora maritima. Sapphiri genus vtrumque, aqueum & obscurum· inuenitur in Calecutio, Cananore, & Bisnagua. præstantiores ex Zeilana· laudatißimi, ex Pegua adferuntur. Hyachintus, & Granatus, nascuntur in Calecutio, & Cananore. Granatos præbet Cambaia, & Balaguate. Oculus Catti· ex Zeilana, laudatißimus· in Pegua nonnulli. multò pluris apud indos quàm Lusitanos, fit. Lineus pannus, ita ad lapidem hunc compressus, vt gemmæ meditullium siue oculum tangat· nullo igni vri potest· Coru, herba Malauarica dicitur· quòd Malauares eam, primi omniũ, esse præsentißimum dysenteriæ remedium docuerunt. Mangas fructus omnes Europæ fructus, suauitate superat. optimus, in Ormuzio producitur. Secundus ab hoc, in Guzarate. tertius, in Balaguate. Arbor Mangas, bis quotannis fructum fert. Cidonia Bengala· in Bengala enim vicinisq; regionibus· prouenit· arbor est· oleæ magnitudine. Fructus· aduersus alui profluuia vtilis· Carambolus fructus· in Goa, minoris oui Gallinacei magnitudine· in quattuor partes dissectus, nascitur· palato gratißimus, saccaro conditus. Brindones· fructus· eo tinctores vtuntur: cortex eius seruatur, aceto conficiendo. Datura plãta· in India citeriore frequens. in Malauare nascitur. Eius florem, aut semen fures in eorum cibum inijciunt· quos deprædari volunt. Eo sumpto mente alienantur. eoqúe soluuntur in risum: & magna libertate id sibi, quod illis libitum est, prædari sinunt. Bangue, planta cannabi similis· aptißima somno conciliãdo. Sed & Muscum gignit India, Cardamomum maius, & Laserpitium. Margaritarum autem, gemmarumq;, & vnionum ple-

na est. Adamantes habet, carbunculos, pyropos & quos adpellant topazios, berillos, chrysoprasos. Auri etiam fodinis & argenti non caret. Quamobrem: à Poetis, sæpè Diues adpellatur. Mirum sanè, vel miraculo potius simi 8
le, posteritati videbitur: eo vsq; hominum nostrorum industriã, ac labores, penetrare potuisse: vt hasce duas nauigationes Orientis & Occidentis, inuenerint. Sed quid non audet, vir magnanimus? Nonne enim Magallanus natione Lusitanus non prius ab Europæis tentata nauigatione fretũ, quod ab eo nunc Magallanicum adpellãt quinquagesimo secundo latitudinis gradu, ad Austrum, aperuit? Nonne, per inferius hemisphærium, immenso cæli marisq; tractu superato sub Orientem Solem ad Moluccas peruenit? Nonne vna, ex eius classe nauis, Victoria nomine eo in insula Mutama cæso in bello, digressa memorabili ad omnem posteritatem facinore reliquũ itineris, per superum hemisphærium Indiæ, Africæq. oras præteruecta, tertio ab discessu anno Sebastiano Cano Nauarcho incolumis in Hispaniam peruenit? Ergo vniuersum Orbem hæc nauis, circuiuit & nunc illorum, nũc istorum Antipodum prouincias, adtigit. Quamobrẽ, eius nauis relliquiæ Hispali memoriæ caussa iure meritoq́ue posteritati reseruantur. Præterea historiæ produnt Va- 9
scum Nonium Valboam in Oceano instituta ad Meridiem noua nauigatione id mare detexisse, quòd vulgo Surum nominant. Ex altißimo conspectũ monte, socijs id ostendit, eiusq; posseßionem, Hispaniarum Regis nomine adhibitis ex solemni more testibus, & notario cepit. posteaq; paullo, Margaritarum Insulam repperit. At ne 10
omnis, vnis Hispanis, Oceani maris gloria, totaq; concederetur; Britanni, Septentriones, noua in Moscouiã na-

uiga-

uigatione, ab hinc annis viginti plus minus, illustrarunt. Nam bellis Sueticis à Moscouitarum, Naruicoq́; Liuoniæ, exclusi commercio: iter ad illos Oceano hinc Noruegiæ, Finmarchiæ, Lappiæ, Scricfinniæ, Biarmiæq́; : illinc Groenlandiæ littora, præteruecti vltra septuagesimum latitudinis Aquilonaris gradū sibi patefaciunt. Quā nauigationem Belgæ postea non sine tamen, cū ijsdem Britannis, velitatione sunt secuti. Eò vehūt argenti veteris fragmenta, lineasq́; vestes prope detritas omniúq́; generis minutiores merces, ad vsum cultumq́; corporis hominum vtriusque sexus veluti lintea & byssea cingula, periscelides, crumenas, cultros & id genus sexcenta. A Moschis autem, pelles omnis generis pretiosas adferunt, & salmones salitos, fumoq́; duratos. Qui enim eas prouincias frequentāt piscatores propè omnes sunt. Soluunt Belgæ ex Batauis circiter Idus Martias vt ante Solstitium æstiuū eò naues adpellant. Moschi enim in littore Boreali sedes non figunt sed circa æstatē eò, piscationis, & commercij gratia, tantùm se cōferunt: postea, aduentante hieme, domum reuertuntur. eoq́; nomine, mercatores in Continētem ad eos commeant. Nec illic, vltra septem aut octo hebdomadas, hærent: ne, ab aspe-
11 *ritate ingruentis hiemis obruantur. Fertur, Enchusana quadam nauis hac via, Sarmatiæ, Asiaticæ, & Tartariæ, littora mercatorum quorundam sumptu, diligēter explorare. Deniq́; ne quid intactum relinquam Bataui quidam, Carolo Quincto contra Gallos bellum gerente, ne in Gallorum manus inciderēt ex Canarijs insulis, cursu ad Boreā flexo per Orcades & Hebudes indeq́;, per Oceanum Germanicum, Sebastiano Bolmano, Scheidamensi Batauo, Nauarcho in Zelandiæ Veriensem por-*

tum maxima commeatus inopia pressi peruenêre. Sed 12
ad Lusitanos, à quibus sum longè digressus, redeo. Itaque
Lusitani, cognitis tot ac tantis illis Indiæ opibus: nihil potius habuêre quàm vt, portubus, vrbibus, ac locis suis nauigationi quo eam securam redderent oportunis quā primùm potirentur. In eamq; rem omnes sedulò neruos contenderunt. Oppidis ac locis ergo, quæ cepissent, præsidia statim, & præcipuis etiam arces, veluti Cambaiæ vrbi, imposuère: à qua Turcam, eam expugnare conantem, repulerunt. Calecutij & in Aurea Chersoneso, quam Malacam vulgo nominant multa Indiæ commercia sunt frequentissima. In hanc autem Chersonesum ex insulis Moluccis non procul dißitis Aromata importantur. In ijs enim Insulis nascuntur. Quæ igitur oppida, portus, ac loca, Lusitani cepêre: ea præsidijs, & opere, diligenter muniuerunt. Cum vicinis verò Regibus ac principibus quos in ijs regionibus ipsi opibus & potentia præstare cognouerant amicitiæ, ac pacis, & commerciorum fœdera iunxerunt. His artibus bello quæsita, retinent. tum quod legum, quas victis dedêre Magistratuumque, ac tributorum vinculis: nec non, constituta, qua licuit vbiq;, Christiana Religione ea quoque sibi confirmarunt. Hispani cùm publici etiam commodi sui non immemores ex 13
Moluccis insulis, in Auream Chersonesum tot opes efferri, tot Aromata aduehi cognouissent: omni studio sibi contendendum putauerunt vt noua reperta via, in eas ferri possent. Quam Magallanus, Caroli Quincti iussu explorauit. Quæ res, cùm dißidiorum inter Reges caussam præbuisset: & vtriusq; clientes earum ius ad suas partes reuocarent coorta fuit disputatio: vtri nimirum diuisionis Orbis iure Alexandri Sexti Summi Pontificis decre

to sancitæ deberentur. Quoniam enim duabus hisce, Hispani in Orbem nouum, & Lusitani in Indiam, detectis nauigationibus fiebat: vt, vterque, vlterius progrediendi cupidus alias porrò Insulas, & regiones indagaret: nauium præfecti, ipsiqúe adeo classium duces, in eam cogitationem & expeditionem, acriter incitabantur. Inuentorem quippe gloria comitabatur, idoneus ad audendum omnia stimulus. Ad hac adcedebat Regis fauor, & beneuolentia præmijq́ magni certa spes. Quare contemptis periculis vniuersis, eò quisque labores suos conferebat: vt Regi suo, recens repertis terris, aliquam prius incognitam aperiret. Sic eueniebat vt omnia vtrique perlustrarent. Hinc verò periculum prauidebant, fore: ne, dum tanto hæc studij ardore procurarentur Hispanus Lusitani, & Lusitanus Hispani, nauigationes institutas, impediret. Ergo: locum aliquando controuersiis & inter amicos Reges, eorūq́ clientes, bellorum aut odiorum certè occasiones præberi. Ne hoc adcideret, duo hi Reges sibi magnopere cauendum ducebant. Tandem: ex ea, quam dixi, auctoritate Alexandri Sexti, Maximi Pontificis vniuersum Orbem in duas æquales partes facto vtriusque ab insulis Hesperidum initio diuiserunt. Quæ Insulæ Capitis Viridis ex opposito eius nominis in Africæ promontorio dicuntur. Ducta igitur ab Arctico est linea, quæ per Fortunatas quas hodie Canarias vocant et Antarcticum permeans, in eodem demum Arctico fixa maneret. Ergo quidquid, ab Hesperidibus rectà in Orientem nauigantibus Lusitanis incognitæ terræ ad centum octogintagradus detegeretur, id omne ijs cederet: quidquid autem in Occidētem ad totidem gradus

Hiſpanis. Quamobrem: Hiſpani, curſum in Occidentem, ad nouum Orbem nauigantes his pactis adſtricti tenuêre. Luſitani autem: per Meridiem, & Heſperidum littora, & Aequatorem, Tropicumq́; Capricorni, tranſeuntes demum per Arabicum & Perſicum mare ad Indiæ littora citra Gangem vbi Calecutiũ, celeberrimum Indiæ totius Emporium, deferuntur. Inde Taprobanam et in Auream Cherſoneſum. tandem ad Sinas & Iaponios vſque, extremos Orientis populos. Totus autem ille Continentis Aſiæ tractus, qui vltra Indũ, ad Auſtrum & Ortum, Indico & Eoo mari ad Septem Triones Tartaria, definitur: Indorum Sinarumq́; regionibus conſtat. India vniuerſa quæ Indo flumine, Tauri iugis, Sinis, & Oceano circumſcripta, Gange interlabente, veteribus duplex fuit: duabus peninſulis ad Meridiem longè in mare procurrens tres ampliſsimos Sinus efficit. frequentibus portubus & oppidis illuſtres. Nunc in multos principatus et regna armorum & mercaturæ ſtudijs clariſsima diuiditur. In ea, quæ ad Occaſum eſt, peninſula Cambaicũ, Delium, Decamenſe, Biſnagarenſe, & Narſingenſe regna ſunt. Decami Rex eſt potentiſsimus. Qui nunc regno potitur, Nizamoxa nomine, præter mediocrem doctrinam, qua præſtat, ſemper apud ſe Medicos eruditos alit magnis ſtipendijs, tum Perſas, tũ Turcas. Illud in Indis harum regionum pleriſque, eſt memorabile tenuiores Regibus ſuis, munerũ loco, roſas noſtrates offerre ſolere quib. eorundẽ Regum cubicula inſternãtur: Biſnageroq. Regi quotannis ex odoribus & floribus tributa, ad quinque propè millium Hiſpanicorum nũmorum aureorum, ſummam, ſolui. Sunt in eadem peninſula, ex Calecutij interitu duo, proxima Patrũ memoria, nata Emporia,

longè

longè celeberrima: Goanũ, & Cochimense. Illud tamen, quàm hoc frequentius efficit, totius per Indiam Lusitanorum imperij administrator, qui prorege firmas ibidem sedes habet. Vrbs Goa, varijs hominum generibus abundat. Amplißimum hic collegiũ, Societas I E S V: Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis beneficio egregiè locupletatum: poßidet. In quo; vltra sexcentos diuersißimarum gentiũ pueros, ad pietatẽ & litteras diligenter informari proditur: nimirũ: Brachimanas, Persas, Arabes, Aethiopes, Cafres, Canarios, Guzarates, Dacamios, Malauares, Bengalanos, Canaraos, Peguos, Patanes, Chingalas, Iauenses, Malaios, Manancabos, Macazaios, Maluccos, Sionios, Mauros, Sinas: ceterosq́ue id genus. Et ex hac demum schola: quæ Theologiæ, bonarumq́ue litterarum studijs floret, in omnes Orientis prouincias, domum quisque suam mittuntur. Adeò: vt hoc Collegium totius in India Christianæ Religionis, & Reipubl. seminarium, non im-
16 meritò dici poßit. Sed: præter Goanũ hoc collegium, alia quoque collegia eadẽ Societas fundauit. Itaque: hactenus in Orientis India, Septẽ numerãtur. Goanum videlicet, quo de agitur: Cochimẽse, Bazainense, Salsettanũ, Malacense, & Iapponiorũ Bungense. Residentias aũt, quas Socij nominant: tredecim sunt, Cherana, S. Thomæ, Damanensis, Tannensis, Bandoranẽsis, Caulana, Trauancori, Cõmorinensis, Manarinensis, Sinensis, Aethiopica, Ambrinensis, & S. Trinitatis. His addantur Iapponensis: Veluti: Meacensis, Emurensis, & aliæ quædam. Alterius verò peninsulæ regna sunt hæc: Vermanum, Auanũ, Peguanum, Sianense, & Malacense. Quod postremum, eiusdem nominis vrbẽ primariam; Emporio simul vlterioris Indiæ frequentißimo, & Societatis Collegio cele-

 brem,

brem, habet. In intimo, medij Sinus Indici, recessu, qua Ganges fluit, sunt Orixa, Bengala, & Mandao, ditiones nobilissimæ. Ad ortum, Camboia, & Campa. Flumina, 17
totius Indiæ maxima, sunt; Indus, & Ganges. Gangem fluuium, Indi, sanctum existimãt ita vt, morituri regni Bengalæ indigenæ & incolæ, hoc flumine mergi se iubeant. Sed pedibus duntaxat. Sunt aũt in eo flumine certa Idolorum delubra, ad quorum cultum cateruatim confluunt mercatores è Guzaratis, & Decanæ regni incolis; magnaq; donaria eò inferunt. Indiæ, innumerabilis propemodum Insularum numerus, adiacet: Clarissimæ 18
sunt Zeilanda siue Zeilana: & quæ nunc Samatra; Veteribus Taprobana; dicitur. tum Iaua duplex, Maior, & Minor. Quarũ pleræq; Lusitanis parent aut cum eis pacem & amicitiam conseruãt. Zeilana insula octoginta milliaria Lusitanica continet in circuitu in longitudinẽ ad triginta protenditur. Sita est è regione Promontorij Comorimi. Populosaq; est admodũ tametsi, magna ex parte montosa. Eius incolæ nominãtur Chingalæ. Vberrima totius Orbis, laudatissimaq;. Nucum Myristicarum feracissima. Garyophyllos, piperq; gignit. Omnis item generis gemmas, præter adamantes, habet. Margaritarũ, auri, argenti, magna copia. Siluæ, omnis generis auibus scatent. pauonibus, gallinis, palumbis varij generis. multoq; venatu ceruis & apris. Delicatissimi istic fructus tametsi sponte nascentes. ficus, vuæ aurea mala, suauitate, reliqua totius Orbis superant. Ligno & ferro abundat. Multa palmarum genera optimiq;, vti dixi, Elephantes. Quæ de Indiæ Regibus auditu iucunda referri, 19
posceret hic locus ne lõgior sim prætereo. Multa de eius situ, populis, legibus & morib. Strabo. De Simijs hoc ex
ee

ea addam: infinitos in India, præsertim in silua ad Emodios montes, inueniri, maximis canibus maiores: præter faciem, quæ nigra est, albos esse totos. caudis, vtpote duorum cubitorum, longißimis. Hoc animal, non minus, quã Elephantes, ad humanum ingenium & captum adcedere. Cùm enim exercitum Alexandri vidissent: ipsos etiã in collibus quibusdam ordines instruxisse. Milites, exercitum hostilem putasse, & in eos contendisse. re tandem per Taxilum comperta cessasse. Ergo cùm omnia, quæ fieri videant, imitentur, & in arbores fugiant, ijsq; insideant: venatores catinum aquæ plenum in cõspectum ponere, oculosq; ex ea sibi abluere, postea pro aqua, posito visco, discedere & ijs eminus insidiari. Vbi animal ex arbore descenderit, & sese visco illiuerit, & conniuenti palpebræ cohæserint viuos capi. Vel, venatores, culleos quosdam in braccæ modum induere. abire, persimilibus ibi relictis, interius villosis, & visco illitis, & simias, se his induẽtes, facilè capi. Tygres, apud Prasios, duplo etiam maiores leone gigni, scribit. tum serpentes duorum cubitorum, cum mẽbraneis, vti vespertiliones, alis, & per noctem volare. Scorpios deniq; volucres, ingentes. Validißimosq; molossos, qui Leonem quoq;, Taurumq; detineant. Viperæ quædam ibidem, sedecim cubitorum reperiuntur. Animalia quæ apud nos mansueta sunt, apud illos sunt feræ. Arundo quædam nascitur, vlnarum triginta lõgitudine. Lapides India pretiosos crystallum, Carbunculos varij generis, & margaritas, gignit. Sapientiæ apud Indos opinio penes eos est, quos philosophos adpellamus. Philosophorum autem illis esse præcipui memorantur: Baneanes, & Bramanes. Baneanes, tametsi nunc potius Negotiatores, quàm Philosophi nominandi veniant,

ſunt ſectis inter ſe diuiſi. In eo tamen religione quadam omnes conueniunt: vt rem anima præditã neq. occidant, nedum occiſa veſcantur. Hoc præceptum tam ſtrictè obſeruant, vt plerunq; captas aues redimant, quas deinde priſtinæ libertati reſtituant. Neq; napis, allijs, pulmentis rubro colore infectis, neq; vino aut aceto, neq; Nimpæ, neq; Ortaqua, potionis generibus vtuntur. Intenti longis ieiunijs ſe macerant, nocte tantummodo ſumentes pauxillum ſaccari cum lactis, aut aquæ potu. Superſtitioſiores interdum cibo viginti diebus abſtinent. Formicis & auibus aquam bibendam præbent, ſaccaro dulcatã. Quin imò ex eorũ inſtituto, noſocomium auiũ eſt in Cambaiete, in quo omnis generis aues curãtur, quæ ſanitati reſtitutæ dimittuntur liberæ. Hæc eſt apud illos eleemoſyna. Morituri, ſolent nonnulli certã facultatum portionẽ teſtamento legare, viris quibuſdam, qui per ſolitudinem vagentur, & aquã peregrinis, & iter facientibus dent. Eodem veſtiũ genere, quo Gymnoſophiſtæ vſi fuiſſe perhibentur, amiciuntur: & eos, animarũ tranſmigrationẽ in alia atq; alia corpora, credere rumor eſt. Brachmanes ſimilem cum Baneanibus de hac animarum tranſmigratione opinionẽ traduntur ſequi. Degunt in Balagua-te, Cambaia & Malauare. Cibũ non attingunt, niſi primùm loti toto corpore. Habẽtur in maiore veneratione, quàm Baneanes. Ex his enim Scribæ Regibus deligũtur, & negotiorum procuratores, tum Quæſtores & Legati. Hi tamen oẽs, & qui in maritimis locis, quæ Cuncama dicuntur, habitãt, omni carniũ genere, excepta vaccina & porcina domeſtica, veſcũtur. Animas vti Pythagorei, mortuis corporib. in alia corpora, quemadmodum dixi, trãſmigrare, credũt. aliaq. multa ridicula. Libros quoſdam

dam & Prophetas habent, quibus superstitionem suam (sunt enim Indicorũ sacrorum Antistites) stabiliũt. Curam phanorũ gerunt, quæ Idolis sunt dedicata. Aedes, quas cum Idolis inhabitant, Pagodes appellantur. Vaccas adorant, easq; nõ mactandas docent. Deum opinantur esse nigrũ, hunc colorem, qui familiaris ipsis est, pulcherrimum arbitrãtes. Hinc etiã vt plurimùm ipsorum idola nigrore sunt horrida, impuroq; oleo perfusa, visu verò adeò fœda, vt vel solus eorũ adspectus intuẽti terrorem incutiat. Cõpluribus è plebe, idola admodum esse edacia, persuadẽt: ideoq; pecuniam ipsis, & varia esculentorum genera adferenda, persuadẽt. Hoc nimirum commento, sibi suisque, victum largè procurãt. Hinc bis cottidie, nimis credulum vulgus, per domesticos nummum dijs offert. Illi verò, furiosorum more, saltantes fistratiq. epulãtur. Tunc idola cibũ capere, miseris persuadentes. & ne quid sibi suisue desit, idola vehemẽter esse irata, populo denunciant, quod imperata non fiant: & nisi deos placet muneribus; fore confirmãt, vt aut occidantur ab ijs, aut calamitatib. afficiãtur; aut in ipsorũ ædes immittantur dæmonia. His eos technis in errore metuq; detinẽt. Quod quidem interdum etiã eorum aliqui nõ dißimulant, sed egestate se purgare conantur: quod præter saxea ista idola, nihil in bonis habeãt. Amaracum herbã magna superstitione, & ceremonijs, pro numine venerãtur. Quamuis interdũ inter eos aliqui reperiantur, præter cetera, Astrologiæ peritißimi, & in magnis dignitatibus constituti: plerique tamen plus malitiæ, quàm litterarum habẽt. Polygamiã naturæ lege prohibitam, agnoscũt. Præcepta quoq. diuina illa decẽ, & accuratam singulorum interpretationẽ, litterarũ monumen-

tis sibi traditam, callent. Quibus libris illud etiam quasi vaticinium contineri fatentur: fore tandem aliquando, vt omnes vni tantummodo legi pareãt. Quos in disciplinam suam admittunt; eos sanctè polliceri compellunt· se mysteria, quæ sunt audituri· nemini vnquam hominum prodituros. Inter hæc autem mysteria, illud etiam numerant· nimirum, ne vnquam profiteantur, adorandum esse creatorem cæli & terræ, qui in cælis est · sed Idola potius, quæ Dæmones esse norunt. Linguam peregrinam, vti Latinam nostri· Magiam etiã & incantationes, in scholis docent. Dies Dominicos, qui Doctores ex illis sunt, religiosissimè venerãtur: in quibus nihil aliud, quã hanc Orationem frequenter pronũtiant: Adoro te Deus; cum tua gratia, & auxilio, in æternũ. Ingenio perquàm acuto sunt. Capillos à pueritia summa cura nutriunt, & funiculum triplicem· insigne id sectæ est· magna cum superstitione, è collo gerunt. E Christianorum, Ecclesiasticorum præsertim, manibus, cibum accipere· sacrilegio simile ducunt. Fuerunt hi Brachmanes antiquitus Satrapæ· & Indicæ regionis Domini. Videntur autem hæ 22
duæ Philosophorum sectæ ab antiquis Indorum Gymnosophistis, quorum etiam duo genera fuerunt, originẽ traxisse. Brachmanes ex generis successione, sapiẽtiam, velut hæreditariam sectabantur. Hi præstabant · quòd eorum decreta magis essent cõsentanea. Germanes alterum eorũ genus· electione ad Philosophiæ professionẽ adsumebantur. Eorum honoratissimi, Hyoboli, quòd in siluis, Indiæq; solitudinibus sub diuo agerent, adpellati. Solis frondibus & siluestribus frugibus viuebãt · ab omni carne abstinebant. Cùm igitur optima domus ea sit, quæ nõ magno adparatu, sed minimo quidem indiget: tenui
victu

victu contenti, miraculo fuêre. Nudis incedentibus, vestis fuit, arborum cortex: vel Diodoro, lineū è mollibus filis ac pellibus indumentum. Id verò nec igne comburebatur, nec aquis expurgabatur sed vbi sordidum, maculisq; plenum erat, in flammam proiectum, planè candidum postmodum reddebatur. Vini & Veneris, coniugijque, nisi post annos Septē & triginta in eo vitæ genere insumptos, expertes erāt. De Republica cū Regibus deque diuinis, Sacrisq; rebus disputabant deq; sideribus, quæ diligenter obseruabant. Et de ceteris, quæ ad naturam perscrutandam pertinent. Eoq; ab ijs colebantur. Ab omnibus enim voluptatibus, quibus hominum vita corrumpitur, abstinebāt. Quapropter maxima erat apud omnes virtutis eorum auctoritas. Porrò: tanta cōtinentia præstabāt vt Solem ab exortu ad occasum, stantes & immobilibus oculis, cōtuerentur & feruentibus arenis ipsi, toto die alternis pedibus insisterēt. E contrario verò, Caucasi niues, hiemalemq; vim sine dolore perferebāt cumq; ad flammas se adplicuissent sine gemitu, vt Cicero ait, adurebantur. Corpora ergo sic ad laborē exercebant: quo mentes confirmarēt suas, quibus motus omnes sedarent, & bona per ipsos omnibus consulendi publicè priuatimq; vera facultas præsto esset. Itaq; omnis eorum Philosophia eò tantū spectabat vt benè viuendo, benè quoq; morerētur. Ad eos his rebus claros, Apollonium illū Thyaneum Pythagoreum, profectum fuisse, Hieronymus ex Philostrato testatur. quo nimirū Iarchā in throno, inquit, sedentē aureo, & de Tantali fonte potantē, inter paucos discipulos de natura, & motib. siderū ac dierū cursu docentē audiret. In Aethiopiā deniq; perrexisse, quo Gymnosophistas, et celeberrimā Solis mēsam,

sam,inquit,videret in sabulo. Pracipuè enim Solis nu-
mini maiestatiq́; deuoti cõsecratiq́; Brachmanes erãt.
His intenti Philosophiæ studijs, Alexãdrum,cùm ad eos
in Indiam expeditione penetrasset, acriter increparũt·
quòd cùm mortalis esset,mortali tamen sorte nõ conten
tus,vniuersum Oriẽtem latrocinijs infestaret. Alij inter 23
hos Germanes extitêre,qui,tãquam Medici,circa cor-
pus hominis suam philosophiam exercerẽt. Hi, non sub
diuo degebãt.oriza ijs,& farina cibus,per cibos medi-
cinã faciebãt·ex medicamentis vnctiones præferebant·
& cataplasmata. In laboribus attamen,veluti Hyoboli,
tolerantiæ cõstantiam præstabãt, adeò,vt cottidie in ge-
stu immoti perseuerarẽt. Alij Germanes fuêre diuina-
tores & incãtatores. Hi rituũ,& eorum,quæ de defun 24
ctis vita feruntur,peritia valuêre:perq́; vicos & vrbes
errabant·ea,quæ de inferis cõmemorantur,didicerant:
quæ videlicet ad pietatẽ sanctimoniamq́; spectãt. Oppo-
situm omnibus hisce Gymnosophistis Philosophorũ id ge
nus fuit,quos Premnas appellarũt. Contentiosi erant i-
sti,totiq́; in reprehendendo positi. Brachmanes, quòd
physiologiæ & Astronomiæ studijs incumberẽt, tanquã
stolidos,derisêre. Horum alios Strabo Montanos, alios
Gymnetas,alios Ciuiles ac domesticos nominari, scri-
bit. Nõ desunt,qui has omnes Gymnosophistarũ sectas,
à Iudæis initia hausisse sua,probẽt ex ea præsertim do-
ctrinæ parte,quam Cabalam adpellãt. Nam nihil aliud
est ea,quã vera philosophiæ disciplina. Admodum enim
artificiosè,per symbola quædã, terrenis rebus omnibus
posthabitis,semotaq́; rerũ materia,formam docet è for
ma decerpere,quousq́; ad primã vniformem, quam di-
cunt,& informem materiam, peruẽtum descensumq́;
sit:

sit. Itaque quæcumque vel ex Persis Magi; è Babylonijs & Assyrijs Chaldæi vel ex Indis Gymnosophistæ & è Gallis Druidæ, & qui Semnothei dicuntur, inuenerunt: ea ipsi à Iudæis: nam primi omnium Philosophi fuerunt · & Aegyptus Iudæos Prophetas illos, aliquamdiu, nostros inquã illos, habuit · adcepêre. Pythagoras autem, & Plato, mutato Cabalæ, in Philosophiam, nomine, ab illis non à Græcis vel Romanis, adcepta · Græcè suis hominibus exposuerunt. Nam certè, non alius Cabalæ perito scopus proponitur, quàm vt hominum animos in Deos cælumq; referat · hoc est, ad perfectam minimèque fictam beatitudinem promoueat. Eodem quoque spectauit Pythagoras, primus apud Italos Philosophiæ parens. Idem porrò Cabalæ, Pythagoræ, Platonisque hoc docendi modus fuit: parque & similis · qua quis ad eius rei cognitionem, & mysteria deduceretur · exercitatio. per symbola scilicet, atq; notas · per prouerbia, & parœmias, per numeros & figuras, per litteras; syllabas, & verba. Ad hunc modum Pythagoras · Y, littera, Iuuentutis symbolum exhibet. Theta, mortis index est. T · autem litteræ figura, Christi Crux ostenditur. Vnde Ezechiel, signa T, in fronte gementium & dolẽtium. Et Christus deniq;, se principium & finem esse docens · & in se initij decursum ad finem, & finis recursum ad initium: Ego, inquit, sum A & O. Sed & Iustinus, Philosophus et Martyr, X · litteræ forma, sacræ Christi Crucis mysterium contineri, monet. Platonem aduocat in testem, & in Timæo, de Dei filio disserentem, scribere · Deum in Mundo filium suum instar X. litteræ posuisse · A. quoq; litteram, Cicero, salutarem, quod absoluendi: C. infaustam · Rei · quod condemnandi nota foret, adpellat. Primam quoque Iliadis, nominis Μῆνιν, syllabam, signum & notam es-

ſe aiunt, quod numero ſint omnes Homeri libri. Id quod & Appion Grammaticus Alexandrinus, à Tiberio Auguſto, Mundi Cymbalum dictus, obſeruaſſe legitur. Sic in nomine Iehouah, Theologi nonnulli philoſophantur: denarium ſenarium & duplicem quinarium, includi, quibus numeris infinitam & admirabilem diuinarum virtutum copiam indicari volunt. Ioannes in Apocalypſi, nomen Antichriſti numeris innuens Hic ſapientia eſt, inquit: qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt, inquit, & numerus eius ſexcenti, ſexaginta ſex. Seruatoris verò noſtri nomen cognomentumque, Sibyllæ duobus, Oraculorum libro primo, locis: per numeros & litteras adumbrauit. Altero quidem, clarè ſatis, ΙΗΣΟΥΣ: *altero, ſed obſcurius,* ΘΕΟΣ ΣΩΤΥΡ. *Numererum tantum ſummæ, in hoc, non ſine myſterio, quinarius deeſt. Hic; diſpoſitis quattuor in quadratam formam vnitatibus, & monale in centro, Crucis typum ob oculos ponit. Verbum, Candidi, in Cabala, bonum notat. Atri verò, malum. Huiuſmodi rebus ac notis myſteria ſua vulgo cælare, Religionis præſertim ſacra, Aegyptij ſolebant. Id quòd earum notarum relliquiæ in Obeliſcis, qui Romæ ſuperſunt, apertè teſtantur. Philoſophi igitur, ne paßim diſciplinam ſuam omnibus exponerent: quæ de natura, ceterisq; Philoſophiæ partibus, perſcripſerunt ea fabulis & integumentis, inuolucrisq; quibuſdam pulcherrimarum rerum ſcientiam, multo labore parandam eſſe, vt charior eſſet, exiſtimantes obſcurarunt. Id quòd in more poſitum Brachmanis, & Baneanibus quos in India Iudæos fuiſſe, nonnulli referunt planè fuit. Quam ob rem Græcos Philoſophos, cum ijs, vt, vnde eorum decreta fluxerint, aperiretur comparari oportuit, Iamr de Sinarum* 27

re-

regno videamus. Id, ad Occasum Indiæ contiguum in tredecim prouincias & diœceses distributum dicitur: quarum singulæ suam Metropolim habent. Ex his, Canton, vrbs non procul à mari sita, omnium minima esse fertur. quantumuis, Olysipponem, incolarum frequentia, longè superet. Aedificia habet commoda: mœnibus cincta firmis admodum. Viæ, ne furibus ac maleficis transitus pateat, portis interclusæ. Administratio tota penes Regem est, quem singulari veneratione & obsequio colunt. Hic singulis prouincijs nouos, tertio quoque anno, Magistratus præficit: non tamen indigenas. Quorum Præfectorum ex ipso comitatu, & apparitorum ordine, maiestas imperij satis elucet. Præsidibus prouinciarum seni tribuuntur Adsessores: qui, quid à Collegis, quid à Præside gestum sit, separatim quisque, singulis mensibus ad Regem perscribunt. Qui Rempublicam malè gessisse deprehenditur, teterrimo carceri, cum tota gente, traditur: & non ignominia solùm: verùm etiam bonis interdum, mulctatur. Probos autem & iustos, honor magnus sequitur. Cernuntur Cantone passim vltra mille arcus, cum inscriptionibus. Hos fære, Regij præfecti, magistratu functi, administrationis suæ monumenta, posteris relinquunt. Qui publicè ius dicit, Hexasi, vernaculo sermone: qui Regiam pecuniam curat, Ponchasi dicitur. Maris autem imperium: & peregrinorum administratio, penes Aitanem est. Chaeni insignia, manus & oculus. Hic capitales Regis sententias, & mulctas à Cohorte regia confirmatas exequitur. Ministros Regis aut in officio continet, aut, si merentur, magistratu priuat. His autem omnibus quasi pro Rege, Tutanus: Magistratus is sic dicitur: præest: cuius tota prouincia, potestas admo-

dum eſt formidabilis: Pileo, quem à Rege dono adcipit conſpicuus·& veſtimentis, inaurato leone·qui Regis eſt inſigne·diſtinctus. Hoc ille amictus ornatu, maiorem, quàm Europæ Regum quiſquam, grauitatem, vel potius maieſtatem præ ſe fert. Hunc, Luſitanis etiam Præfectis, non niſi genu flexo, & eminus quidẽ, adloqui licuit. Habitat magnificè. Qui negotiorum cauſſa illũ adcedunt: ijs, vt à Ianitore admittãtur, quid ſibi velint, ad ſingulas fores alta voce pronuntiandum eſt. Stipatores corporis permultos habet, à Rege attributos. Ferunt ad Cantoniæ dumtaxat prouinciæ præſidium & adminiſtrationem vltra centum hominum millia, Regis impenſis ali. Arma lictorum, arundines ſunt, ignæ toſtæ, cubiti vnius lõgitudine, latæ digitos quattuor. ijs nocentum pedes, leui quandoq; de cauſſa, acriter diuerberant. Præfecti per vrbem ſella geſtantur: ſequuntur equi frenati·magna præeunte ſatellitum manu· Quorum alij arundines, clauam alij ferunt· alij pendente ex humeris tabella, ſericis floccis ornata, Magiſtratus imperium declarant. Extrarum Gentium Legati, niſi iuſſi, ad Regem non admittuntur. Is in vrbe Regia, quæ quingenta milliaria Cantone diſtat, habitans, quid hac in re fieri velit, ſignificat. Gens ipſa, iudicio ingenioqúe valet. voluptatibus & libidini dedita ſupra modum. proprias habet, eaſq; ſcriptas leges, ac iuri noſtro Cæſarum ciuili ſimillimas· vti ex libro, quem de Chinenſium legibus inſcriptum, apud Indos adſeruari ferunt, videri poteſt. Libris excuſis vtitur. Multis enim ante ſæculis typographiam excogitauit·quàm vllus eius eſſet vſus in Europa. Non tamen exemptiles, vti nos, libris imprimendis, ſed laminis inciſas litterarum formas adhibet. Ad opificia, & mercaturam, & quæcunque ad victum & cultum corporis perti-

ti-

tinent, idonei sunt. Animi verò immortalitatem, Deum
vnum, æterna præmia ac pœnas, ignorant. Quocirca diui-
narum apud eos rerum cura postrema est. Sacrorum
Antistites, eatenus in honore sunt, vt capitis tegumẽto in
mitræ formam vtantur; mento & capite abraso contem-
ptißimum alioquin hominum genus. Incolæ suffitu tan-
tum & odoribus Idola, quæ apud se habent, venerantur.
Ad rem quamlibet auspicandam oracula per sortes exqui
29 *runt. eæ si tristes ducantur, Idola tum vapulant. Regio*
ipsa, & patet latißimè, & omniũm, quæ quidem in ea pla
ga sunt exploratæ, oppidis & habitatoribus est, celeberri-
ma. Ea, quæ ad victum necessaria sunt, mira copia, in sin-
gulis vrbis vijs venalia proponuntur. Quæ inter Canto-
nem est & Mare planities, infinita propemodum, & irri-
gua opimaq́ꝫ valde ter quotannis fruges fert, quæ in vr-
bem nauigijs conuehuntur. Feminarum summa est custo-
dia: in publicum prodeunt tecta vndique lectica conclusæ,
corporis ornatu sanè pulchro. In adulterio comprehensæ,
capite multantur. Errones mœnibus prohibentur. Cum
exteris incolæ varia mercimonia exercent. sericum, pre-
tiosa fictilia, camphoram, æs, alumen, & lignum Sinense
commutant. Iam verò: quod ad illustres illas Insulas,
30 *quæ in Orientali Indorum & Sinarum Oceano latißimas*
regiones, magna ex parte cingunt, attinet: primum facilè
locum vna Iapponia obtinet. A Lusitanis, qui eam non
multis ab hinc annis à se inuentam frequentare cœperũt,
sic dicta. Quam M. Paulus Zipangrim nominat, veteri-
bus Chrysen fuisse adpellatam, nonnulli scribunt. Sita est
ad Septem Triones. gradibus triginta sex, poli Borealis al
titudine. In longitudinem sexcenta milliaria Lusitanica,
& in latitudinem trecenta patens. Asiæ, Americæq́ꝫ fini-

bus interiecta est. Hæc Insula distat ab Lusitania, et quidē periculosa in primis nauigatione, millia miliaria Lusitanica omnino sex: à Goa, plus mille. Terra pauper est. & Lusitania frigidior montosa & niualis. Olei, butyri, casei, lactis, ouorū, saccari, mellis, aceti valdè laborat inopia: crocoq́ʒ, cinnamomo, pipere, & salutarib. medicamentis prorsus caret. Pro sale, hordeaceo furfure vtitur. Incolæ, quib. parum cum exteris commercij fuit, è sua Geographia Orbem terrarum vniuersum tripartito diuiserunt: in Iaponem scilicet, Sionem, & Sinas. & quamuis Religionem à Sinis adceperint: omnes tamen præ se nationes contemnunt, seseq́ʒ ceteris gentibus ingenio ciuiliq́ʒ prudentia longè anteponunt. In qua Insula, calores æstate feruētissimi: frigora hieme sæuissima sunt. Typhonis procellæ vehementissimæ. Terræ motus ita frequentes, vt ad eos incolæ penè occalluerint. Regio argenti fodinis abundat. cetera sterilis: non naturæ vitio, sed gentis incuria. Boum tamen armenta in agriculturam dumtaxat aluntur. Salubre cælū, aquæ bonæ. Gens colore admodum candido: cibi parca. Honoris auidissima: quem etiam in summa egestate, cognomentorum incremento: quæ Rex benè meritis adtribuere solet, metitur. Caluitiem, non sine magno dolore, lachrymisq́ʒ pilos euellens, procurat. Armorum studio iam inde à pueritia viri sunt dediti: hæc illis cura præcipua. Viriles tunicæ, varijs pictæ coloribus ad media crura cubitosq́ʒ pertingunt. Muliebres pepli, decora specie longiores. Omne genus, aleæ, vt furtum, auersantur. Mercator, quamuis pecuniosus, contemnitur. Inopiam: qua tamen plerique laborant detestantur: adeò vt recens natos infantes, puellas præsertim, ij qui tenui re familiari sunt, iniecto fauci-

bus

bus pede, crudeliter enecent. Vxores, quas singulas habēt, vel prole suscepta, tam summi, quàm infimi, leuissima de caussa repudiant. Vxores vicissim maritos, sed rarius & alijs nubunt. Inter cognatos, nuptiarum à secundo gradu ius est. Frequens etiam alienæ prolis adoptio. In oppidis paullò nobilioribus, pleriq; tam viri, quàm feminæ, litteras norunt. In propinando, dum conuiuantur, id quod sæpè faciunt habentur diligentissimi. Extant apud primarios, de officijs, & quasi ceremonijs conuiuiorum, Rituales libri, quos perlegūt ne quid per inscitiam peccent. Nox inter primores plerumq; confabulationibus, cantu symphoniæ musico, & conuiuijs, teritur: dormitur interdiu. Aduenarum congressibus delectantur, & ab ijs exterorum mores ac ritus curiosissimè exquirunt. In furto deprehensum cuiuis occidere licet. Vincula publicè nulla, nullæ custodiæ, nulli pœnarum exactores: priuatim patres familias domi quisque suæ capitalium rerum cognitiones exercent, & scelera grauiora, capitali supplicio sine mora vindicant. Ante annos circiter CCCC. Iapania tota Meacensi Regi, tamquam summo Imperatori, cuius in vrbe Meaco sedes est, & Iaponico sermone Cubucama dicitur parebat: sed Procerum rebellione, paullatim opes diminutæ sunt: honos & dignitas manet. Itaque, Iaponis olim vnum Imperium: In Regna deinde sex & sexaginta diuisum est. Præcipua nunc hæc sunt: Meacense, quod diximus: Bungense, Amanguccense, Saciaianum, Canganum, Facatense, Firandense: à Regijs & potentissimis cuiusque ciuitatibus, sic adpellata. Hinc fit etiam, vt propagandorum finium libidine, dum sese propinqui Reges infestant, Iaponia perpetuis bellorum incendijs ardeat. Iaponiorum tres præcipuè Ordines numerantur:

Patritij, qui vectigalibus ciuitatis fruuntur: Bonzij sacri-
ficuli, quorum ampli sunt redditus: & Opifices, qui alio-
rum veluti seruitia sunt· & nec opibus, nec coniugijs, ad
Patritiorum dignitatem vnquam peruenire possunt. Pu-
blica administratio triplex est. Principem omnium locū,
tenet supremus Religionum Antistes· cuius decretis ac sci-
tis omnia publica: priuataq; Sacra· quæ in multiplici, plu-
rimorum Idolorum cultu tota versantur, subiecta sunt.
Nascentes præterea Bonziorum sectæ, nisi ab eodem con-
firmentur· nullam existimationem vel auctoritatem ha-
bent. Tundos etiam; qui tamquam Episcopi sunt· etsi eo-
rum electio, quibusdam in locis penes Regulos sit· confir-
mat tamen ipse, et creat· qui deinde magno apud summos,
infimosq; in honore sunt, & sacerdotia conferunt. Pri-
uilegia & immunitates à ciuilibus muneribus, ab illo pe-
tuntur. Leuiorum potestas penes Tundos est, nimirum, vt
de carnis gustatu, religiosis diebus, cùm ad Idolorum delu-
bra vulgo peregrinantur, alijsq; compluribus generis e-
iusdem, decernant· Porrò Sacerdos hic Maximus, apud 32
Sinas ab eruditione ac sapientia: apud Iaponios verò vel à
stirpe, vel à nobilitate & pecunia, legitur. latè imperat,
magnis vectigalibus fruitur, & cū Regibus sæpè decerta-
re scribitur. Cetera gubernatio duplex est. Præfecti duo,
summa cum potestate sunt· quorum alter honoribus· alter
Iudiciorū & Caussarum cognitioni præest. Honoris Præ-
fectus, quem Voonem nominant, stirpis successione dele-
ctus, in Deorum numero colitur. Hunc terram pede con-
tingere religio est· si tetigerit, Magistratu depellitur· do-
mesticis finibus nunquam egreditur, nec temere in con-
spectum se dat. Domi vel lectica vehitur, vel ligneis soc-
cis vbique præaltis, ambulat. In sella dum sedet, ex altera
par-

parte pugionem, ex altera, arcum & sagittas habet. Exteriore tunica rubra, serico tenui, vti velo, obducta: interiore autem nigra vtitur. Pileum gerit in capite pendentibus vittis, ad instar Pontificalis tiaræ. frons rubro, candidoq; colore depicta est: cibum è fictilibus capit. Iudiciorum verò Præfectus, cùm reliquæ iurisdictioni, tum bellis etiam, quæ iusta decreuerit: indicendis, atque sedandis, præest. adhæc, puniendis seditionum auctoribus. Quas ad res Regulorum opera vtitur. quorum, nisi paruerint, bona proscripta finitimis ciuitatibus addicit. Sed, cùm apud Proceres plerosque ius in armis sit: non semper huius Magistratus iußis obtemperāt. Quod ad reliqua pertinet: Iaponi Regibus quisquè suis in foro ciuili; in sacro Tundis,
53 ac sectarum Principibus parent. Eæ verò sectæ ferè duodecim numero sunt. Quæ licet cultu & superstitionibus inter se multum differant: in tollenda tamen Animorum immortalitate conspirant, & quamuis plebi varia Deorum nomina ad colendum proponant: ipsi tamen secum, præter ortum & interitum, nihil esse constituunt. Ad hanc opinionem imis animi sensibus pœnitus infigendam, commentationes circiter bis mille & quingentas paratas habent. Quas qui diu multumq; secum perpenderit: omni tandem religione solutus, in illa cæcitate prorsus conquiescit. Habet hæc Insula præclaras aliquot Gentilium Philosophorum Academias. Quarum celeberrima perhibetur Banduensis. Primum ab hac locum Meacensis obtinet: Collegijs præcipuis quinque: & sacrificulorum: quos Bonzios, & Monachorum, quos Leguixil vocant: & Monachorum cœnobijs plurimis, insignis. Præter hanc, sunt claræ admodum Caiana, Negruensis, Hoiana, & Frenoiama: omnes non procul à Meaco sitæ. quarum singulæ ter mille,

& quingentis, & ea amplius, auditoribus frequentantur. Religiosorum virìusque sexus Bonzos & Bonzas nominant: tota insula sunt Monasteria plurima, precibus publicè fundendis destimata: adeò, vt septem millia constructa fuisse dicantur. Dæmonem omnes colunt: idque potissimum in tribus templis, specie quidem horribili. Maiorum gentium in Iaponia Dij sunt, Camis, & Fotoquus. Liberum cuique in ea prouincia cuicumque sese secta ac Religioni quis velit, addicere. Pagolum, Gentilium fanū vocant. Sed de Iaponibus ista sufficiant. Hanc regionum, rerum, animalium & hominum denique multiplicem varietatem, Lusitani, tum Hispani, Regum suorum auctoritate & sumptibus, indagarunt, explorarunt, & vniuerso iam Orbi, singulari Dei beneficio patefecerunt. Et sanè si vnquam Dei Opt. Max. summa erga genus humanum bonitas atque beneficentia visa fuit: in hisce certè Indiæ regionibus, ea clarè perspicitur. Cùm enim paucis veterum Christianorum relliquijs exceptis Indi omnes Dæmonibus tot annos mancipati essent: perfecit admirabili sua prouidentia: vt Christus, salutis ille noster auctor, in eorum animos, tenebris expulsis, illabens, palam illucesceret, & ipsis Christianæ Religionis, Euangelijque doctrina traderetur. In qua Christiana fide promouenda, qui ab IESV Societate nomen habent, operam egregiam nauauerunt. Nunc etiam quadragesimus annus agitur ex quo Bungeum regnum, Socij sunt ingreßi. Itaque perfecerunt: vt Christi Religio, planè libera sit in ijs Insulis. Nullis ergo periculis deterriti, omnes Indiæ partes, vel potius vniuersos Orientis angulos, magna animi constantia, peragrarunt: ac multis in ea locis, indefesso labore, salutaris illius nostræ Religionis fundamenta frequentib. in id Col-
le-

legijs institutis.iecêre Franciscus præsertim Xauerius, Hispanis. Hic omnium primus, animo sanè excelso inuictoque præditus in Tolo oppido, tribus mensibus, octo & viginti hominum millia, eoq; amplius: tum alterò in Regno mense vno millia plus quàm decem scribitur ad Christi fidem cõuertisse. Præterea, latissimè patentes Sinas atque Iaponios, & alia octoginta millia, in ora maritima promontorij Commorini. Socij verò post eius obitum, amplificandis Christianæ Ecclesiæ pomerijs adeò diligenter incubuerunt vt anno Christi, supra millesimum & quingentesimum, sexagesimo quinto ex Commorinensibus, Goensibus & Cocinensibus, qui Christianæ militiæ nomen dederunt censita scribantur, vltra trecẽta hominum millia. Fuit autem Xauerius natione Cantaber, & in eo Christum docendi munere quo, primus ex Societate, ijs in prouincijs functus est annos vndecim, magna perseuerantia perstitit. donec in Chinensi littore non procul à Cantone Sinarum vrbe, sanctissimo huic labori inuigilans, anno post Christum natum CIↃ.IↃ. LII. vitam cum morte commutaret. Mortuũ eius corpus, in viua primũ calce sepultũ, etiam quindecim menses integrum mansisse, nec ingratũ odorem spirasse, Socij ferunt; Lusitaniæq; Regem, hoc tanquam miraculo, tum præclaris ac pijs illius gestis permotum eius vitam à Prorege sedulò conscribi, iussisse. At verò: ne quis miretur, tot Barbaros populos, tam paucis mensibus, redditos esse Christianos: Xauerij eos docendi, hæc fuit ratio. Summa Christianæ Religionis capita diuinis decem Præceptis, & duodecim Articulis fidei comprehensa Orationemq; Dominicam & Salutationem Angelicã, ille in Indicam linguam verti curauerat. Et eam Indi-

cam

eam translationem memoriter didicerat. Quos Articulos & Praecepta, verbis ipse alta voce praeeundo in publica concione pronunciabat. Deinde, ab vniuersis eadem recitari praecipiebat. Singulis autem Articulis Orationem Dominicam, Angelicamq; Salutationem, Deum inuocans, & eius opem, quo Indi animo fidem conciperent, implorans inserebat. Qui recitatis ijs verbis, ex ea multitudine adsentiebant eos ille, post aliquot dies, plenius institutos, sacra Baptismi aqua perluebat, Fideliumq; consortio, ad aeternae salutis post hanc vitam, per Christum consequenda praemia, iungebat. Verumtamen, in Baneanibus & Bramanibus abluendis difficilior erat: quòd Indorum Sacris illi praesint & Idolis populum seruire cogant: quae tamen Idola, falsos esse Deos, eorum quidam non ignorent. Brachmanes enim, multa nosse de Christiana Religione, quasi per manus ipsis tradita. Missus nempe à Demetriano, Alexandriae Episcopo, Panthenus, Stoicae secta Philosophus, in Indiam legitur vt apud Brachmanes, & eius gentis Philosophos, Christum Populo praedicaret. Sed quoniam omnia, quae de diuinis rebus sciunt, aut intelligunt ex instituti sui lege, supprimunt: illa de Christianis cum nemine communicant. Idola idcircò tuentur sua, quòd lucrum ex ijs faciunt: ac victum sibi auctoritatemq; quaerunt multaq; ijs ob id, tamquam sibi offerri donariqúe procurant. Hic igitur harum ad Indias nauigationum, Hispaniae, Lusitaniaeq; Regibus, scopus ab initio potissimum fuit propositus: vt Christianam Religionem, vndique gentium longè lateq; propagarent & in omnes Orbis oras extenderent. At: licet duo illi Reges, frequentibus, & toties iteratis nauigationibus, omnia penè maria sint emensi: nondum tamen hactenus, eo hominum diligen 36

tia solertiaq; penetrauit: vt num Occidens Orienti, vllæ Continente terra, coniungatur· qua in Orientem, pedibus id quòd quæritur, & optatur· iter esse queat: inuentum sit. An igitur America Oceano cingatur vndique: an verò Asiæ Europæque, ad Septem Triones cohæreat: magna est inter Cosmographos disputatio. Vtrum videlicet: ad septem Triones, freto à vicinis Groenlandiæ Tartariæque regionibus, separetur. Alij enim partem Asiæ esse contendunt. Alij, totum quidem Orbem in tres Continentes diuidunt. Quorum vnum vniuersæ terræ, à priscis, & à nobis habitatæ cognitæq; tribuunt: Alterum Orbi nouo siue Americæ: Tertium ex Magallanica Australi regione, nondum à nostris hominibus perlustrata· constituunt coniunctam. Sed Asiam ab America disiungi vel hinc patet: quod Iaponia ad Boream sita· Indiæ Orientis Insula ita Asiæ Americæq; finibus est interiecta: vt, eius centrum in trigesimum sextum latitudinis Aquilonaris gradum incidat. Ergo: Asiam nisi circa quadragesimum latitudinis eiusdem gradum cohærere Americæ non posse. Nam eo vsque, Americæ Asiæq; littora, fuisse satis explorata. Itaque: vniuersus Orbis· planè nobis est cognitus: exceptis in America ijs littoribus, ad septem Triones sitis, à quibus· si quæ reliqua sint· nimio illorum frigore, ne possint explorari, quasi prohibemur. tum etiam, exceptis ijs regionibus & Insulis· quæ à Magallano, ad Australe illud Orbis Noui fretum, repertæ· propter earum vastitatem, Hispanis alibi occupatis, totæ nondum perlustrari potuerunt. Nonnulli, omnes illas terras, quæ Polo Antarctico vicinæ sunt, vno nomine, Magallanicam adpellant: perpetuis etiam inter sese littoribus cohærere. Tertium verò Orbis terræ Continentem, duobus reliquis magnitu-

dine

dine parem, efficere. inde colligunt, quod eorum littorũ, quæ Australibus tam Indiæ, quàm Africæ, Americæqúe littoribus aduersa sunt nullis terminum finemq; huc vsque videre contingit, quantumuis diuersis in ea locis, lõgißimo sanè tractu fuêre præteruecti. NVNC superest vt hisce 1
superioribus Hispanorum et Lusitanorum nauigationibus vnam quæ à Gallis in Floridam Occidentalis Indiæ peninsulam & alteram, quæ à Britannis, qui nũnc Angli sunt, in incognitam quamdam nec Hispanis notam Insulã quæ ad Occidentẽ quoq; pertinet suscepta fuit paucis adijciã. Sic enim, Oceanus magis illustrabitur & Hispanorum Lusitanorumq; in eo exantlati labores, multo sanè insigniores adparebunt. Galli ergo, vt viderunt Hispanos, præclarißimis Orbis noui titulis & Lusitanos Orientalis Indiæ fama percelebri florere & ex ijs nouis prouincijs, innumeras opes illis comparare: vehementer incensi pulcherrimæ laudis stimulis aut fortè inuidia tãti nominis, ab inueterato suo in Carolũ Quinctum odio commoti: in eam quoque cogitationem incubuerunt vt in India prouincias ipsi quærerent: vel saltem in ea res nouas molirentur. Nec Regibus defuêre, qui ipsos eo, satis acriter inflammarent. In 2
primis Nicolaus Villagagnonius, Eques Melitensis, Gallus cui, rei militaris vsus litterarumq; scientia, tribuebatur annis circiter ab hinc tribus ac viginti, Henricum Secundum Regem, ad occupandam, se duce, Floridam excitauit. Hic itaque, eo cum aliquot nauibus, ac milite & cum Reformatæ, quam vocant, Religionis hominibus quibus, libera sua fore Sacra, & eorum exercitum ipse Catholicam Romanam professus indulserat Caroli Noni Regis iussu, nauigauit & in ea sibi cumprimum, arcem aliquam qua se, aduersus Barbaros et Hispanos, tueretur e-

re-

rexit. Sed cùm datam fidem. Socijs et comitibus, vt aiunt minimè præstaret: qui etiam, quod caput est, aliquot eorum ipse, de rupe præcipitasset: multis ab eo, propter summam crudelitatem, deficiētibus· arceq́ꝫ quam struxerat, ab Hispanis per indigenas capta· turpi in Galliam reditu, vel potius fuga· Hispanus hanc peninsulam potiundam reliquit. Magnopere verò Hispanus sibi contendendū duxit· ne Gallus, quisue alius· in India· quam primus repperit, &
3 *multo sanguine suis regnis adiecit· pedem figat. Verumtamen insequentibus paucis post annis· Millesimo quidem, Quingentesimo, & Saxagesimo sexto· Ioannes Ribautius Gallus, vir, militaris· ex Caroli Regis auctoritate, ac iussis· eam nauigationem· septem nauibus, & trecentis hominibus instructus· repetijt. Diepa Gallico portu, vndecimo Calendas Iunij, eo soluit· Adpulit, decimo nono Calendas Septembris. Propugnaculum in ea quoddam, quo vires firmaret, ad Delphinum fluuium, Gallus habuit. Id Hispani, duce in eos expeditionis faciendæ Hispanorum nomine, Petro Melende Cantabro, Indici Maris præfecto· post aduentum Ribautij, indigenarum coniuratione & ope, clam ceperunt. In quo Galli vtriusq́ꝫ sexus, fære ducenti, dum eorū classis Hispanòs persequeretur, fuêre cæsi. Classis post, vadis illisa, vectoribus omnibus, præter anum, saluis· perijt. Coacti igitur, Melendi Hispano deditionem fecerunt. Conditiones pactæ· Salua ipsis vita esset, et bona omnia· In Galliā, relicta Hispanis Florida, redirent· abituris verò bona fide Melēdes nauigia suppeditaret. Promisit Melēdes. Oēs tamē, paucis opificib. exceptis, cōtra fidē publicā interemit. Cū.n. Hispanus, ad id vsq́ꝫ tempus, Indiā pacificè possedisset: nolebat· si seruarentur· rursus ab ijs eā inuadi per eos maximè, à quib. iā ea littora forēt explorata.*

Quæ

Quæ perfidia, apud Hispanos, Melendi opprobrio non mediocri fuit. Porrò: cæsorum hæredes, & cognati, grauiter tandem contra illum tamquam iniustißimæ cædis illius au ctorem, Galliæ Regi; sed frustra, conquesti sunt. Hic est ille Melendes qui, collecta instructaq; classe, iactabundè magis quàm verè, pollicitus erat: se, breui Brilam, ceterosque Batauicos portus ciuilibus hisce bellis amissos, & omnem eius maris oram redacturum in pristinā, Potentißimi Philippi Hispaniæ Regis, potestatē. Morbus enim eā claßē, vbi iam cum ea soluturus esset spōte disiecit prostrauitq; posteaq; didicit: Batauos, quos antea segnes & imperitos putauit, maritima rei militaris scientia præ ceteris Septē Trionum populis, præstare. Quibus rebus, euenit: vt inde concepto mœrore, vitam, irrisus, cum morte commutaret. Florida regio, sita est in America viginti trium graduum 4 latitudine, Septem Triones versus. Montosa est, & siluestris. Quapropter plurimas alit feras. Crocodilos etiam & Serpentes alatos. Ferax est admodum rerum omnium, quæ ad humanam vitam necessariæ putantur. pabuli verò feracißima. Tritico tamē caret. Sed milio abundat; quòd crasso caudice cùm sit, ad Septē pedes excrescit. Nascitur in hac prouincia, herba quædam stupendæ magnitudinis vno caule, eoque recto, insurgens altitudine pedum quatuor ac viginti, arboris instar. Sed annua est. Folia habet ampla. Vnicumq; florem, in caulis summo. Cuius floris color est fuluus. Forma verò circularis, coronæ speciē. Inueniturque, aliquis, cuius diameter sit trium ferè pedum. Hic flos, leniter propēdens, interdiu conuersa ad Solem facie, circumagitur, nocte reuertitur, orientem Solem excepturus. A qua re Hispanis Flos Solis, maximè in hortis Regijs, cognominatur. Quidam, vetere Heliotropij nomi-

nomine, licet noua planta sit, adpellant. Semen similitudine nucum pinearum, sed mollius: incolis edulum. Liquor præterea, Terebyntinus, caudice vulnerato, effluit. quem, vulneribus madere arbitrantur. Siluestres vites habet hæc Peninsula, verumtamen, nullas colit. Quamobrem vini nullus in ea vsus. Potu homines vtuntur, ceruisiæ quam adpellant, non absimili. Vultu sunt rotundo ac pleno, oculisqúe peracribus. Comam nutriunt perquam prolixam. Eam capiti circumplicant & ei sagittas inserunt. Viri omnes, nudi: feminæ, circa verenda, pelles vestiunt. Cum finitimis diuersarum linguarum populis, belligerantur. Arma sunt arcus, & iacula. Domus, rotundæ, proceresqúe constant arboribus, palmarum folijs tectæ. A quibus domibus, & à lectis, igne constructo, muscarum incursus abigunt. Plumas varij generis: calculosq; virides ac rubros, ex oßibus factos, in pretio habent. Vescuntur radicibus, arborumqúe fructibus, herbis, ac piscibus. Butyri condimentiq; vicem ijs, piscium adeps supplet. Humani satis. Reges singulis præficiunt pagis. Liberos nullis disciplinis informant. nec eos corrigunt. Vnam tantum coniugem quis habet, nec fas cuiquam, habere plures. Furtis tamen sunt dediti. Eadem famæ auriqúe foris in venis exquirendi cupiditas, Britannos, qui nunc Angli sunt, impulit: vt ipsi in Occidentis & Septem Trionum Indiæ regiones nauigarent. Martinus enim Forbisserius, natione Anglus, Nauarcha, ab hinc plus minus sexennium, existimauit se reperturum fretum, per quod in mare Pacificum, quod Surum vulgo dicitur, traijceret: inde autem, in Moluccas Insulas, in quibus Aromata nascuntur, ad nos dein vehuntur. Vt hoc tentat, & eo nauigat, incidit in Insulam quamdam incognitam, & incultam. ab Hispanis

non exploratam·cui nec adhuc nomen indidit . Anglicæ quidem appelletur . In ea , eius comes splendentem glebam repperit. Hac flata non parum auri fudit . Quamobrem· vbi in Angliam rediisset· euestigio, Elizabetha Regina iussit , eodem ipsum denuo nauigare, eiq; naues quattuor instruxit,& rei metallicæ peritos adiunxit . Ac mandat. ne solum eam Insulam perscrutetur : verumetiam indaget,quæcunque vicina loca . Eius materiæ adtulit Reginæ, dolia centum , vt aiunt, ac viginti . Cuius Centumuirale pondus, vncias auri quinque continet .quæ vncia,nouem coronatis Gallicis æstimatur . Quo igitur vlterius ille,atque diligentius,eas terras perlustraret:altero ab hinc superiore 6
anno duodecim nauibus· in quibus ligneæ domunculæ ad habitandum,sedesque ijs locis figendum vehebantur· ab eadem Regina instructus,tertium eo soluit, nimirum·die Pentecostes·licet solitus antea esset, sub initium veris,eò nauigare. Iter autem,sex hebdomadibus conficit : ac totidem, in Angliam redit. Recta itaq;,in Septem Triones nauigat· fretumq; ingreditur,inter duas rupes· quod se dein,in mare porrigit. Cuius freti spe,vltra progressus · repperit priore nauigatione , iallm Insulam·& homines Barbaros· non indigenas·sed,qui aliunde,eò piscatum venerant . Ignarus eorum linguæ,nihil ex ijs rescire potuit . Secunda tamen nauigatione,oram legens Borealis & Orientalis Americæ, virum ac feminam,cum nauigiolo cepit . Quod nauigium, rotundum erat·& ex corio vituli marini·forte , quia non tangitur à fulmine fabrefactum. Id erat , quàm celerrimum·nec à nostris,sine submersionis periculo , regi poterat· Vterque indutus,eo vituli corio,mira vestis arte. Hos homines,in Angliam, Reginæ duxit·vbi perierunt . Sed frustra, ab hac nauigatione, aurum argentumue sperari, vel hinc li-

liquet: quod Forbißerius eo postea non redijt, nec alius missus est. Indigenæ eius Insulæ, non solùm sunt planè Barbari: sed etiam omnis humanitatis expertes. Sunt autem Barbari isti homines, procero admodum corpore. Sed colore: qualis rusticorum nostrorum, qui victum sub Dio quærunt, adusto. Cæsariem ipsi viri, prolixam satis alunt, cuius extrema radunt, lapideo cultello. Mulieres, duobus nodis in oculos hinc inde propendentibus, crines implicant: residuum, nodo constrictum in ceruicem reijciunt. Earum nonnullæ, pungunt mentum, frontem, & manus, acicula: & cæruleo colore, qui diu durat, imbuunt. Carnibus & piscibus crudis, vescuntur: nisi quod aliquando, sanguinem, & aquæ parum: quæ tamen, ipsis in potum cedit: adhibent. Glacies, qua veluti saccaro delectantur, aquæ vicem supplet. His destituti cibis: crudas herbas humi repertas ferarum more, deuorant. Nullus apud ipsos mensarum, scriniorum, sedilium, aut mapparum, vsus. Digitos extremos, lambendo abstergunt. Canes, lupis haud absimiles: nisi quod, omnes fære sunt nigri. Eos carpentis iungunt: & oneribus per glaciem trahendis, adhibent. Inutiles mactant, ac deuorant. Vestes, ferinis è pellibus, consuunt. Pro filo, neruis vtuntur. Feris omnibus pelles: ad frigus, quod fære perpetuum habent: arcendum: detrahunt. In vestitu: qui semper ex pellibus fit: cucullum, & caudam inter pedes dependentem gestant. Quam caudam, amicißimo cuique tamquam singularis tesseram beneuolentiæ, donant. Omnes vestiuntur femoralibus strictis: quæ, à lumbis, genuum tenus, integre porriguntur. Tibilia terna gestant, pilis per hiemem introuersis: per æstatem, foras. His cultros, aciculas, aliaq; id genus, recondunt. Perisce-

lidum loco, ſuris & genubus, os prælongum adfigunt· quod,
vnà cum vncino, tibialia conſtringit . Pelles artificioſè
præparant. Replicatiles reddunt. His enim, opes eorum
omnes, conſtant: non auro, vti ceterorum Indorum· argen-
toue· vel gemmis, aut aulæis. Ex pellibus igitur res neceſſa-
rias: veſtes, ædes, lectos, caligas, calceos, fila, vela, conſici-
unt, Habitant turguriolis, balenarum pelle tectis. Siue in 10
tentorijs, ex bipelle balenarum factis· quæ, quaternis abie-
gnis ramis, in ſummo faſtigiatis ſuſtinentur. Eorum ia-
nuæ, ſemper Meridiem ſpectant . Aliud quoque tentorij
genus ex vna pelle· ad pluuias arcendas, venationis, aut
piſcationis tempore, conficiunt. Cuius oſtia, proſcenijs ſi-
milia ſunt. Arcus ligneos, vlnam longos, & neruis fir-
miſsimè vinctos ſagittas tricuſpides, oſsibus præmunitas·
iacula duorum generum· & fundas· pro armis habent· ijſ-
qúe, dextrè vtuntur. Naues eorum maiores· corio tegun-
tur. multos ligneos circulos, adfabre factos, intus habent·
hominum ſexdecim, aut ſeptemdecim, capaces. Minores·
vel lintres· balenarum ceruarumqúe pellibus conteguntur·
textoriſq; radio ſunt ſimiles. vnoq; vectore & remo tan-
tum, impelluntur . Itaque· multis ex indicijs colligitur:
Barbaros iſtos, nullum in Boreæ littoribus habere domici- 11
lium· ſed regiones, Meridiem verſus incolere . Ferrum
quoddam, quo iaculorum cuſpides fabricant · cultriqúe,
aliaq; inſtrumenta nautica parum apta· aliunde credun-
tur ab ijs aduecta, cum quibus habent commercium. Re-
bus ſplendidis, & ſonoris, valde delectantur. De ipſorum
Religione, nondum quidquam compertum eſt. Anthropo-
phagi videntur eſſe. Cadaueribus enim veſcuntur· & piſci-
bus mortuis. etiam fœtidis. Præter araneas, nullum ani-
mal venenatum prouincia hæc fert . Muſcas tamen par-

uas

nas acerrimi morsus, alit. Circa maris angustias, altißimis montibus profunda nube conspersis, herba quædam protenditur. muscum refert arborum. Lignis caret regio Ceruis tamen abundat. Qui Asinina sunt pelle. Atque capite & cornibus, nostros longè superant. pedibus boues æquant. Lepores, lupos, vrsosq; marinos, & omnis generis feras, habet. Fluuios item, ac fontes. Sed aquas dulces: propter summam aëris asperitatem, & inclementiam nullas præter eas, quæ ex niue, æstiui Solis calore liquefactæ manant. Homines, venatione tantum viuunt & his, quæ terra sponte producit. Sanguinem ferarum, calidum bibunt & nihil, præter ventrem, curant. De Francorum igitur in Nouam Indiam nauigatione, Nouaq; Franciæ quæ regio, loca, Septem noui Orbis Trionum magis propria occupat · latißimeq; protenditur. aliquid fortaßis, adÿciendum esset. Sed solas Hispanorum & Lusitanorum prouincias indicare, nunc est animus Vtinam verò, Potentißimus Rex Philippus: cùm diligenter terrarum Indiæ situs indagari, & per Cosmographos in eam eo missos, describi iusserit: tandem aliquando Meridionalem Indiæ Continentem explorari, perscrutariq;, curaret. Non enim ego dubito: quin hæc Indiæ pars, plena sit Populis, magnisq; diuitÿs abundet: Hoc itaque tam egregio fortiq; facto, & hoc quoque nomine, cum subditis pia firmaq; componenda pace, per quàm illustris: non solum longißimè dißitos populos, Deiq; prorsus ignaros in Christianorum commercium, ac cœtum, adduceret quare, quid maius esse potest? verùm etiam inde ipse sibi præ ceteris omnibus Regibus, amplißimam viam, ad perpetuos immortalis laudis honores, aperiret. Sed de his Indicis rebus hactenus. In quibus explicandis, Augustine, si tibi prolixior, quàm

Præfationis vel Epistolæ ratio fortè ferat, videor: scito, me, partim historiæ illius nouitate, partim cohortatione Bartholomæi Bodegemij, Iurisconsulti linguarum, doctrinæq; præstantia: & eius in hisce cognoscendis erudita diligentia, mihi longè charissimi adeò ad eam narrationem illectum prouocatumque fuisse vt manum de tabula ponere non potuerim. Ad Osorij historiam modò reuertamur.

V PRINCIPIO: quod ad pietatem spectat: nulla bella vel fama auctore, vel Scriptorum monumentis ego, terra, mariue gesta memini: quæ sanctiore, vt dixi, instituto suscepta videantur: quàm quæ Lusitani in Indijs administrarunt. Emmanuel enim Rex, nihilo minori Religionis studio incensus, quàm animi magnitudine præditus ea potißimum eo expediuit: quo Christi gloriam, id quod sæpè repetendum est, eiusq; numen ac nomen ijs in locis illustraret: & id ad illas Barbaras nationes, Idolorum, Dæmonumq; cultibus infames, extenderet, proferret, propagaret. Quo nomine iusta hæc fuisse bella, meritò putamus. Nec me fugit: nonnullos esse: qui num iure potuerint moueri, dubitarunt. Quorum opinioni optimi grauißimiq; viri, propter vrgentißimas caussas, restiterunt. & exemplis quoque liquet: tam barbaras ac feras gentes, nulla humanitatis ratione, ad verum Deum cognoscendum perduci posse nisi primum expugnentur & armis sub imperium ditionemq; Christiani Principis, subiungantur. Dubium enim non est: quin ipsæ, Deum adficiant maximis & horrendis iniurijs atque contumelijs qui immanes Dæmonum cultus habeant, vice veri Numinis multaque scelera, contra naturam patrent. Eas verò iniurias Christiani minimè omnium ferre debent: cum ipsos, omnibus in locis, &

apud

apud omnes omnis generis homines, Dei gloriam semper in oculis & habere necesse sit · & ipsum Deum coram palamq; confiteri. Negare quidem ipsimet videntur Deum· qui sese, cùm poßint·ijs, qui eum adeo crudeliter impetunt, atque conuicijs dilacerant·totis viribus, ac neruis, tamquam iniuriæ illatæ iusti vindices, non opponunt. Si enim, amicus amico iniuriam, quam queat auertere, fieri non sinit · nisi iure meritoq; reprehendi velit: quantò magis, ne Christo contumelia fiat, quam propulsare poßimus: à nobis laborandum est? Ac bellum · non priuata, sed publica, Deiq; vindicta, censetur. Itaque: Lusitani·
2 totis ijs prouincijs, in quibus trophæa fixerunt · nihil antiquius sibi duxêre: quàm·vt, Deo duce, Christianam Religionem, in ijs multò suo sanguine sancitam, fundarent. Hoc autem, quàm arduum, difficileq; factu fuerit, satis ostenditur: quod·nulla bella maiore contentione, ardoreque animi vehementiore, gesta fuerint·nulla· in quibus, militaris fortitudo magis eluxerit. An non enim multa illi, prudentißimè susceperunt, scientißimè gesserunt, felicißimè confecerunt? Magni ne verò quiddam, cedo videatur·tam procul à suis, quibuscum manus cominus consereres, quosq; debellares · quæsiuisse? Tot ergo littoribus emensis, tot perlustratis incognitis horridisq; regionibus· tot potentißimos reges ac populos, prælijs· quàm cruentis, obsecro·lacessere? Neque enim spes vlla, inclinatis desperatisue rebus, vlla quidem prompti, præsentisq; subsidij, potuit tam procul à domo remotis adfulgere. Quamobrem· necesse habuerunt·omnem suam salutem · in vna, secundum Deum, sua virtute, ponere. Maximum ergo fuit· subigere tantas, talesque gentes. Et quot, in-

terim, obiecta militi pericula? qui terrores superati? Quanta constantia· tot neglectæ contemptæq́, æstuosissimi maris tempestates? quanta fames etiam tolerata? Quanto itaque animi robore varietas euentuum deuicta? Quoties, id autem quoties, quàm sæpe? Nam certè, non raro adcidit: vt ipsi Lusitani profligarentur, vel etiam caderent. Victores tandem tamen, ad extremum redintegrata pugna· singulari Christi beneficio· vel tum maximè, cùm omnia propè deplorata crederentur· euaserunt, Errant autem toto cælo· qui opinantur, aut disputant: eos Populos, cum quibus Lusitani dimicarunt, inermes & imbelles fuisse. Ab omnibus siquidem rebus· & instrumentis bellicis, tormentis, & armis· quibus bellum committitur ducitur-qúe non secus ac nos erant instructi. Neque forti, exercitato, veteranoq́ milite, caruerunt. Sed tales consecuti victorias fuère sæpè, Lusitani: vt illæ· quemadmodum multis nominibus ac rebus, videtur admirabiles: ita· multis· qui aliorum, ex sua tantum, virtutem imprudenter æstimant· aut Maximi illius Dei opem in ijs non adgnoscunt· incredibiles sint futuræ. Ego verò sic statuo. ac sentio: tantam gestarum rerum illarum varietatem, tantam magnitudinem· quanta præsidijs humanis præstari non potuit, fuisse præsentia diuini numinis administratam. Idqúe proculdubio fatendum est. Quis enim· infinitam armatorum hostium multitudinem · à quàm paucissimis Lusitanis, iniquo plerumque loco, & aduerso rerum statu pugnantibus haud semel fusam, & ad internecionem cæsam, ac deletam esse· qualis Pacieci contra Calecutij Regem victoria· supra quam dici potest, non miretur? Ergo· quod ad Osorium Historiæ scriptorem spectat· non statim fides narrationi detrahenda: qua quis fortè dubitandum esse, putet,

tet. Virum enim grauiorem, Augustine, semper eum fuisse non ignoras: quàm, vt quidquam falsis rumoribus collectum, æstimaret. Quare mihi ego pro certo persuasi: etiamsi rebus gestis, quas describit, ipsemet non interfuit: nihil tamen ipsum ad posteros propagasse, nihil adtulisse: nisi quod à testibus egregia fide multò grauissimis compertum habuit: & quod magno cùm iudicio, tum labore, ex Actis publicis, & Regijs; vel ex eorum Annalibus & Commentarijs, qui res ipsas gessêre: aut ab ijs, qui gesserunt, eas accepêre, scripsêre: coramq́ue ei narrauêre: decerpsit, & expendit. Quin etiam constat: Cosmographos Indiæ Regios, nullam nauium gubernatoris narrationem exponere: quæ iuramenti religione: tum testibus, exceptione quod aiunt maioribus, non sit confirmata. Præclarè quippe Polybius: Quemadmodum, inquit, Si quis oculos animanti effodiat: reliquum corpus inutile fit: ita, dempta veritate,
5 *ex Historia narratio omnis est inutilis: nedum cæca. Cùm igitur omnis Historiæ fundamentum sit, ipsa veritas: in eā vnam proculdubio contemptis etiam ijs, qui inanis gloriæ stimulis perciti, se, vel gentiles suos cumulatoribus laudibus extollendos esse, vociferantur vel maculam iniuri sibi, vel aliquod, egregium scilicet, suum suorumue facinus omitti, nimis ambitiosè conqueruntur: incubuisse: ne: si vera de ijs viris, ac rebus non dixisset: in multorum hominum reprehensionem; id quòd alioqui sibi necessario relinqui vidit, incurreret. Quis autem: nisi planè vecors, amens, aut scurra: se vltrò, infamiæ publicæ periculis iaculisue, tentet obijcere? Neque, posteritatem fallere vir optimus: adeò diuinis litteris intentus: & in ijs tractandis, & explicandis, occupatus: voluisse, credendus est, maximè: quod est ætate iam prouectiore: tum, quod Episcopi munere fungi-*

tur. In quo personæ, quam gerit, statu, & ætatis gradu: quemadmodum vitæ, morum, ac fidei grauitas & integritas, magnoperè laudatur: sic etiam excellentior, quàm in ceteris, maiorque, expeti, ac meritò requiri solet. Facta, is, gestasq; res breuiter, perspicuè, libereq; narrat: earum initia, progressus & exitus ostendens. Deliberationes autem gerendarum earum rerum, sic explicat: vt Consiliorum rationes tam Lusitanorum, quàm hostium quoad licet, iudicio ipse præditus acerrimo in æstimandis hominum ingenijs, ac moribus perscrutetur. Primum: quod hinc in aciem descenditur & ex ijs, res gestæ manant, originemq; suam trahunt. Deinde: quod, ijs expositis, ob oculos quasi ponitur: quid sapienter ac rectè susceptum sit quid animose ac fortiter gestum: quid contra remisse, temere, vel confidenter: & vbinam, quaque ex caussa, tum quomodo, peccatum fuerit. Quoniam autem non rarò contingit: vt plures, in capiendis consilijs inter se, vna eademque de re, sententijs dissideant: partium momenta, quibus argumentis fulta fuerint exponit. Neque enim ex rerum euentu, sed, ex consilio, quo res institutæ fuerint de Ducis sapientia, aut temeritate, iudicandum est. Quare hæc Consilia, nonnunquam insuper examinat sedulo q; discutit & suam ijs quoque sed solum grauioribus in rebus ijsq; perpaucis: sententiam adijcit Ex cursu etiam narrationis, vbi datur, aliquantum discedit: & digreßiuncula, perquam breui quid in factis, consilijsq; probet, interserit aliquando: & cur, quid improbet, aperit. Porrò: cùm oportunitas rerum bella quæcunque moderetur neque vlla alia bene ea gerendi, facultas, hac maior, dari poßit: eam suis locis indicat, im-

mò

mò etiam à Lusitanis omissam quandoque reprehendit. Hæc autem facilè non percipitur: nisi hostis rebus cognitis atque, quod caput est, eius studijs, diligenter per exploratores perspectis. Quare Osorius, hac quoque parte diligentiam suam ostendit. Quibus rebus efficitur vt posteritatem & eos, qui nunc hosce libros legent ille & rerum gerendarum prudentia instruat, quo sibi, rectis consilijs, in huiusmodi, vel non dißimilibus factis, cauere poßint: & eos ad virtutem eius pulchritudine, per sententias, grauitate quadam insignes, ob oculos exhibita prorsus amplectendam, inflammet. Ad hunc modum exemplis, quomodo quædam Reipublicæ vulnera curari, & hominum vitia corrigi ac sanari poßint edocet. His autem rebus, numero tribus: vt sapiamus, & viri boni efficiamur, & vitia declinemus: quæ ad prudentiam, virtutem, & emendationem referuntur: omnis historiæ vtilitas, continetur. Cuilibet autem historiæ scriptori, proposita hæc esse oportet, vt ea in animis hominum instillet & eorum vitæ in vniuersum consulat. Eximia denique, ac multiplici personarum, rerum, locorum & euentuũ, ab læto vel infelici exitu varietate hæc Historia perquàm est illustris, & iucunda eoqúe & multis alijs nominibus omnium animos capit, mirificeqúe delectat. Quid enim: quod ritus ac mores, ingeniaqúe diuersarum illarum ignotarumqúe gentium ac leges, & instituta declarat? Quænam in ijs Insulæ, prouinciæ, vrbes, portus, loca, arces. Quis earum situs, ambitus, munitio qui fines qui in ijs exteri quæ commercia & eorum studia, ædificia quis eorum Princeps quis magistratus quale imperium qui Duces, qualis militia qui hostes: quæ vires, potentia, & opes quæ soli fertilitas, qui fontes, fruges, arbores, herbæ qui cibus cæli salubri-

britas religio, templa, sacerdotes, eorum cantus, fides, magnificentia, qui cultus, ac vestitus, & alia huiusmodi describit. Nec non castra, & eorum metationes. Bellorum quoque, dissensionum, offensionum, odiorumq; caussas adfert. Eorum denique bellorum adparatus, stratagemata, velitationes, pugnas, commeatus, obsidiones, oppugnationes, expugnationes explicat. Neque coniurationes, insidias, proditiones, simulationes, suspicionesq;, ac rumores, silet. Legationes quoque, variorum Principum, ac Populorum, & missa munera, inducias, ac pacis, amicitiæ concordiæq; sancita fœdera, pactaqúe proponit. Nam quid ego de concionibus, in toto Historiæ opere, sparsis, &, pro rerum ipsarum varietate, sapientissimè scriptis, dicam? Quid de ijs maximè, quæ cohortationem ad prælium committendum, ineundamq; pugnam, habent? Quoniam verò omne eo maximè suum studium, ac neruos contulit: vt pietatem in animis hominum sereret: & expeditiones illas Emmanuel Rex, cultus, præcipuè, Christiani propagandi caussa, ingenti quidem spiritu, suscepit: nullam; in illis narrationibus occasionem, locumq;, consultò prætermisit, in quo, acres effusæ pietatis & ad eam tuendam, & exercendam, & inculcandam, cohortationis aculeos non reliquerit, & ad virtutem colendam quasi faces admouerit. Rerum omnium successus, siue læti, siue tristes ij adciderunt, totos, ad vnum, tanquam eorum auctorem, Deum, eiusq; gloriam, & eodem clarorum hominum laudes rettulit, quasi vna, diuinas res, & humanas, explicet. Quidquid enim facimus, loquimur, disserimus, consultamus, legimus, scribimus, addiscimus, aut etiam cogitamus: eò recta, si pij, viriq; probi esse reipsa volumus: studia in his nostra colliment, necesse est: vt, inde & nos fiamus

mus meliores · & alij quoque, tales vt à nobis reddantur· efficiamus. Qui vnus nobis, omnibus in rebus finis· & artium ingenuarum omnium, quæ docentur· Historiæ in primis scopus esse præcipuus debet. Minimè vero prætereundum est: bella illa, quæ dixi· non solum Emmanuelis Regis ærarium, nouis partis vectigalibus auxisse· atque Lusitanis nouas opes adtulisse: sed toti nostro Orbi fuisse perquam vtilia· & etiamnum existere· Præterquam enim: quod Christianis, nouum iter, ad Orientis & Indiæ, quam amplissimas, atque ditissimas regiones· antea nunquam tentatum· aperuerunt· vnde à multis, lucrosa commercia institui possint: Christus etiam· per ea, rudibus ijs Populis, hactenus haud obscure prædicatur, atque· funditus euersis Dæmonum, quos solos ij colebant, Idolis liberrimè, magnoq; cum fructu, docetur· Quo gloriæ fructu ac laude. nullus, à Christianis, excellentior excogitari· nullus Deo quoque gratior contingere à nobis potuit. Iam verò: cùm ea, quæ ad hominum actiones pertinent· Varro, omnium Romanorum eruditissimus, initia naturæ secutus· in homines, in loca, in tempora, & in res, partiatur· quidquid enim agitur, & personis, & loco, tempore, & ipso agendi genere, continetur: hinc igitur· quatuor Historiæ tractandæ formas· siue rerum, in ijs, ordines, oriri, duciq; constet: vnam, quæ hominum vitas· singulorum prioribus succedentium ordine, seorsim descriptas complectitur· alteram· quæ locorum: tertiam quæ temporum seriem, sequitur: postremam· quæ similia facta, ac dicta, in quædam, à vitijs ac virtutibus inscripta, distinctaq; capita conijcit. mihi prima illa quidem forma· quæ Principum virorum· præcipue Cæsarum, ac Regum, vitas explicat: idcirco maximè semper probata est, & digna quidem summa egre-

gia-

giaq́; laude: quod ad eos, prudentia & moribus instituendos, qui Rempublicam vniuersam administrant vel eius Principes futuri sunt: ceteris vtilior, & adcommodatior, haud leuibus ex caussis, esse multorumq́; iudicio videatur. Nec enim magis quid Principi cuiquam viro sit imitandum, quidue fugiendum, adparet liquereue, ad omnium vsum vtilitatemqúe, potest: quàm eius exemplo, qui tale quidquam patrauerit quòd vel homines fugere oporteat, vel æmulari. Quoniam exempla: si quis animo ea verset fortius penetrant & hærent memoriæ: atque diligenter narrata, vel exposita quia, quod exemplo fit, iure etiam quodam fieri, plerique iudicant præceptorum vicem subeunt. Duplex autem viri Principis vita est, ac persona priuata nimirum, & publica. Priuata 17
corporis, animi, ac fortunæ bonis, æstimatur. In corpore temperamentum & constitutio, spectatur à qua: robur, valetudo, vitæ longinquitas, morbi, pericula, mors. Ad animum referuntur & virtutes & vitia nec non, ad ea propensio. Mens item, ingenium, ac mores. Fortunæ omnis generis opibus censentur. Hoc in genere felicitas, adflictæqúe res, sitæ sunt. Eoq́; pertinent coniugium, liberi, consanguinitas, adfinitates, amicitiæ, familiares, clientelæ, & principi subditi. Hostes præterea, expeditiones, victoriæ, triumphi, honores, atque peregrinationes. Quid horum sit 18
in Principe, tum quale Historia persequitur. Publica verò Principum vita, latius patet. Nam quid, eam personam ille gerens tum domi, tum foris & constituta pace & bello suscepto gesserit: ipsa continet. Tria verò, in constituenda, gubernandaq́; Republica Principi viro, præ ceteris, incumbunt. Nempè Religionis procuratio ciuilium rerum, ac iustitiæ, cura: & armorum, terra, mariq́;, ex-

expeditio. Ad hæc ni fallor reliqua Reipublicæ munia tota, reuocantur. Quæ omnia, vtriusque vitæ, capita Osorius, in Emmanuele Rege, suo quidque loco diligenter persecutus annorum in Historia ordine seruato, perstringit. Regnum autem Emmanuel administrauit, annos, sex continuos, ac viginti. Non solum igitur quæ bella in Africa & India terra marique, per Legatos Rex gessit: & quid illos, & quibus ex caussis per litteras, ad eos cum mandatis datas exsequi voluerit, explicat: verùm etiam quomodo domi, pacis artibus excellens, Regnum gubernarit: quid egregiè, grauiter, acutè, scitè, prudenter, piè sapienterq; dixerit: quas legationes quibusqúe de rebus & quàm grauibus, & à quibus, ad se missas audiuerit: quid responderit quas item ad alios summos Principes, ac Reges, instituerit. Quo in genere, inter ceteras illa est, ad Alexandrum Sextum Romanum Pontificem: qua Princeps religiosissimus, Ecclesiæ rebus prospici, & Sacerdotes à vitæ luxu, morumque licentia ad continentiæ sanctimoniæq; disciplinam, reuocari; postulauit. illaqúe, ad Leonem Decimum cum muneribus, & Elephante. Mihi igitur, vel hoc solo nomine, non vulgari laude digna, hæc Osorij Historia videtur. & ob id denique quod omnes Emmanuelis Regis tam priuatas, quàm publicas actiones, tanta cum diligentia narrauit. Fuit autem is Rex, omni virtutum genere cumulatus. Vltro autem nobilitas, vbique fære gentium, eo contendit: vt Principis sui mores vel ex consuetudine, vel amore virtutis, vel occulta quadam vi, ingenijq; similitudine, vel adulandi studio sequi soleat. Vni verò omnium hominum maximè Lusitani, & Regem suum admirantur, & amant vehementer. Quare minimè dubito: quin, perquàm multi

ti, hac Historia, ad res præclaras saltem memoria proximè
superioris temporis excitentur. Iam præter rerum eam 20
magnitudinem, quæ omnes ad Historiam legendam inui-
tat: ij, qui latinis litteris sunt exculti in hac eloquētiæ ner-
uos, ac robur, agnoscent. Si enim eloquentia definitur, pru-
dentia dicendi: eam nullos in his libris desideraturos esse,
confido. Ita siquidem, tantoq́ue artificio Historiam conte-
xuit: vt, ex gestarum rerum caußis, & circumstantijs,
quas studiosè, narrationibus, vbi licet, vel aliud agens, in-
serit haud obscurè significet: num aliquod à nobis imperi-
um tum quale & quàm longè ab hoc Orbe, remotis in
prouincijs, dißitum atque quibus è seminibus procreare
poßimus: deinde quibus id artibus & institutis, adolescat:
ac postremo quibusnam rationibus conseruetur. Quæ sa-
pientiæ lumina adtentè legentibus, sese quantum sentio
in omnibus huius Historiæ partibus, clara quadam luce
produnt. Quantum ad elegantiam stili pertinet: verbo- 21
rum electio, proprietas, splendor, & copia: sententiarum
verò grauitas, varietas: orationis denique totius, qui au-
res implent, numeri: qualis ea, quantaq́ sit satis, superq́
testantur. Ornamentorum tamen non plus habet, quàm
rei poscit expositio. Historia enim, non solum, respuit ora-
tionem studiosius quàm decet, elaboratam: verùm etiam,
nimia excultam elegantia prudentiam contemnit. Etsi i-
gitur Osorius, alijs in libris nonnunquam copiosior est: id
quod ei insitum à natura videtur: in hac tamen Historia
cauit: ne verborum multitudine tamquam graui aliquo
pondere vim & neruos orationis elideret suæ, vel obrue-
ret. Nam libens eorum sententiam amplector: qui, omnes
Latinos scriptores, qui in eloquendo copiam adfectaue-
runt, ineptos sibi videri aiunt: vno tantum excepto Cice-

rone

ne.Quam ob rem:nihil amplius,de his, dicam. Neque 22
ultis edisseram:quantopere sit vtilis,tum necessaria Hi
oriæ omnis cognitio,ijs,qui Rempub.administrant. Hoc
nim apud omnes homines ac gentes,quæ moribus,ac le-
bus reguntur in confesso est. Neq; eius laudes ex cete-
rum artium,cum ea,comparatione copiosè,ambitiose-
e,proponam.Breui hæc tantum narrabo. Hominem esse
d res duas natum ad intelligendum videlicet, & ad a-
ndum. Historia autem, præstantissimorum hominum
nsilia,tum facta ac dicta,quibus omnis Reip forma sese
bis exhibet, & quibus illa continetur, & constituitur
mmemorat.Itaq; constat:Alexandrum vt infinitos,a- 23
os omittam ita Cyri disciplina,quam ex Historia cogno
rat,fuisse informatum: vt, vitæ actiones suæ, ad eam
mponens à rebus gestis,Magnus euaserit.Scipio Africa-
s,ex ea etiam,ad militaris gloriæ culmē est euectus.Ea
men non tam est vera quàm ad fortissimi, iustissimiq;
gis ideam,est expressa. Iulius verò Cæsar Alexandri
agni præclaris rebus gestis excitatus ad eam laudem di
ur quam est cōsecutus. Nam certè plurimum interest:
Historia Clarorum virorum voluntates,curas,cogita
nes,vitæ splendorē,laudis cupiditatem, virtutis arden
imos amores,perdiscere.Eadem porro totius Antiqui- 24
is memoriam,vna continet:nec non eam vniuersis tā-
am in speculo ad imitandum conspiciendam præbet.
r hanc ergo Populorum omnium,res gestas cernimus,
ex ijs,omnes rectè gerendæ Reip. rationes nobis quæ-
ms non certè Philosophorum commentitijs præceptis
lineatas sed verissimis coloribus,& imaginibus expres
& exemplis. Quasi careremus tenebris obruta nobis
nia procul dubio iacerent.Immo pueri, vt ille ait,om-
††††††　　　nes esse

25 nes essemus. Quid quòd inuictißimorum Imperatorum ac Regum ceterorumq́; Principum sanctißimorũ quoq; Christianæ nostræ Religionis Martyrum acta, resq́; gestas obliuio consumeret? Denique: nulla laus, nulla gloria quâ homines ad præclarè quid audendum, vel quidquam fortiter & magnanimè gerendũ, inflammarentur extaret. Itaq; hac sublata non viuerent vel Maximi illi viri, mortui. at ea sola, modò viui. non Reges nõ duces non reliqu vlli, propter virtutem iure laudati in ore posteritati personarent. Nos certè duce Veteris Nouiq́; Fœderis Historia: Deum ipsum agnoscimus, Christianamq́; Religionem ex ea sola, palam, aperteq́; quo quid maius est? pro fitemur. Quare: communi omnium consensu meritò mag stra vitæ, testis temporum, nuntia veritatis, ac lux virtutum omnium vt est: sic etiam adpellatur & esse iure cre
VI ditur. SED vt ad te, ex tam longo interuallo, redeam A
1 gustine: cùm hæc Osorij Historia, tot ornamentis excella pati non potui nostros homines, ea diutius propter ma gnas vtilitates, quas, vt arbitror, ipsis adferet, carer Atq; etiam vnà cupiebam: eisdem tot res admiranda quibus Lusitanorum gloria clarescit, reddere notiore quo qui legent illorum ij virtutem, clarè perspiciant & quà decet, probent, colant, amplectantur. Nam quonia eæ res, hactenus Lusitanica tantùm, vel Hispanica, nost peregrina lingua scriptæ sunt: vix intelligi præter quà
2 à paucis potuerunt. Quod si qui exteri, res Lusitanas a tigerunt, pauci ij sanè sunt admodum idq; adeò dul plerumq; fide fecerunt vt sæpe tota errent via. Existi quidem hoc meum factum, Illustrißimo Principi, Hen co Cardinali, haud ingratum fore. Cùm enim omnes clementiam ac prudentiam, &, in administrando Lusi

niæ

e regno, summam iustitiam, æquitatemq; tribuant: æ-
è, vt opinor, haud feret tot Emmanuelis patris trophæa
uorum, vti filius, legitimus est hæres apud nostros, hac
istoria celebrari. Non enim vni cuipiam nationi hæc
istoria, de tot rebus fortiter gestis cùm ad sempiternā
tius Christiani nominis laudem pertineant scribitur:
d quamplurimis, vel potius vniuersis. Osorium autem
on improbaturum, puto. Eam enim scripsit vt omnibus
rodesse posit. Porrò hinc intelliget me amorem, quo cū
go sum semper prosequutus, constanter retinere. Quam 3
rē: ne tu mihi vitio vertas abs te, iure peto: quod hanc
ræfationem ad te scriptam, eius Historiæ tamquam bre
em de vtriusq; Indiæ rebus commentarium præfixi. Me
quidem, semel oportuit longissimas ad te scribendi mo-
as inita aliqua, noui litterarum initij ratione tantum,
iquam, tot annorum silentiū, audacter rumpere. Quòd 4
me tamen reprehendes: Osorius certè, caussa cuius agi-
ur, se tuebitur esseq; mihi poterit optimus omnium pa-
ronus. Quod vnum postremò superest ego quidem Augu
tine: à nonnullis grauibus viris, qui istinc ad nos ex Aula
Regia redierunt pro certo intelligo: & te, & Osorium in
Episcopi munus atq; dignitatem, sic incumbere: vt vos
ommuni omnium voce, præclaram egregiæ pietatis lau-
lem ferre, valdè prædicent. Hoc ante multò Pātagathus
oster Octauius, cognomento Pater, de te, dum viueret,
nihi per litteras significauit: & Vincentius Parpallias
Emmanuelis Philiberti Allobrogum Ducis proximis su-
perioribus annis ad Pontificem Legatus sæpè cōfirmauit.
Qui nuntius quanta me lætitia perfuderit ex mea in vos
obseruantia iudicare poteris. Sic autem referunt vos: te
nimirum apud tuos Ilerdenses: Osoriū apud suos Siluen
ses: Sacrarū litterarū lectioni totos esse deditos: Te verò 5

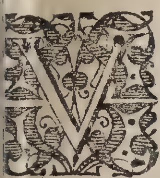
Augustine: cùm Iuris peritia excellas, & id monumentis tuis illustraueris: præclara quædam, quæ ad id etiam ornandum & ius Pontificium, Conciliaq. Ecclesiæ vniuersa, plenius explicandū, pertinent: exædificasse. Vos itaq; sanctis ad Deū orationibus, pro salute Reip. fundendis desixos: Diligenter etiam Populum, de sacris reb. docere frequentibus ac pijs concionibus & per vos, & per alios à vobis suffectos habitis. Postremò vos multis Christianæ Charitatis officijs de quamplurimis hominibus per quàm benè mereri. Quo nomine vobis supra modum gratulor: mihiq; gaudeo ac lætor. Quis enim nescit: officium omne Episcopi in sacrorum Bibliorum & verorum interpretū eorumdem, lectione: assiduis ad Deum precibus, meditationeq; & in sanctis habendis de Dei cultu, doctrina, & Ecclesiæ disciplina, concionibus exercendaq; in vniuersos benignitate, pietate, charitateq; Christiana planè consistere? Quidquid tibi præterea, Augustine temporis, et otij conceditur: id totum in Antiquitatis, veteribus illis tuis studijs, ad omnium vtilitatem, consumis. Deniq; non solū eruditis hominibus ex instructißima tua Bibliotheca præstantißimorum scriptorum libros: inter quos, & à te prudenter, eleganter, ornatè, docteq; scripti meritò referuntur: suppeditas: verùm etiam multos ex ijs, tuis sumptib. nonnunquam, ædi curas. Osorius etiam, non cessat scribendo testari: non minus otij sibi, quàm negotij habendam esse rationem: vir certè vti grauis sententijs, & illustri verbis, multo dignißimus: cuius egregio stilo, & calamo dum aliena cum laude, sui nominis immortalitatem coniungit sapientißimi Regis, atque fortißimorum Ducum res gestæ conscribantur.

CALENDAS QVINTILIS CIↃ. IↃ. LXXX

COLONIAE VBIORVM.

REINE

REINERI MATHI-SII BATAVI, AD LECTOREM, ODE.

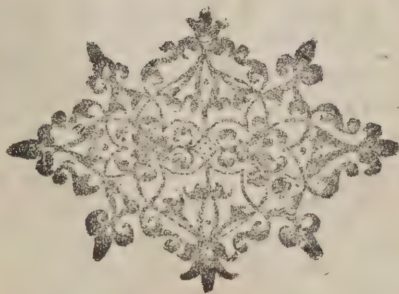
IS Lusitanæ gentis, in India,
Res scire gestas, bellaq; Barbaris
Illata Regnis; & subactos,
In Lybica Regione Mauros:
Vis & repertas nauibus insulas:
Et scire mores, iuraq; gentium,
Pugnax Iberus quas coêgit,
Ire suis famulas triumphis:
Doctos diserti, Lector, Osorij
Euolue libros, assidua manu;
Ex hoc amœno fonte, summa
Vtilitas fluet, ac voluptas.
Hinc multa disces, quæ neq; seculis
Vmquam fuerunt nota prioribus,
Nec visa. Miras longus artes
Repperit, & meditatur vsus.
Inuenta nuper sunt noua sydera,
Cæliq; tractus, & maris ambitus
Incognitos æuo priori,
Posterior patefecit ætas.
Antiquitas si iactet Iasonem;
Quòd primus altæ littora Colcidis
Lustrarit, Euxinum lacessens
Thessalica pelagus carina:
Quis non Iberos ad vaga sydera,
CANVMQVE, summis laudibus euehat?

Totum,

Totum, breui qui circuiuit
Hesperia rate, Victor, Orbem.
Non rauca vastæ murmura Tethyos,
Minasq; cæli, non Aquilonias
Exhorruit CANVS procellas,
Nec scopulos maris æstuosi.
Anno, sed illi prospera tertio
Fortuna lætos præstitit exitus.
Tum namq; salua naue, ventis
In patriam rediјt secundis.
At Lusitanos quid referam Duces?
Qui, post repertam classibus Indiam,
Fortißimè terra, mariq;,
Indomitas domuêre gentes.
Quàm sæpè, duros, GAMA superstite,
Victor fugauit milite Barbaros;
Et turbidum, quàm sæpè Gangem,
Sanguineis rubefecit vndis?
Quàm sæpè, solus, pectore masculo,
Fortiq; dextra non numerabiles,
Securus (aspirante Christo)
Sustinuit PACIECVS hostes?
En nunc: Eoæ pars bona Persidis,
Nunc & Sabæi, Mauraq; natio,
Sinæq; victi, subdiderunt
Hesperio sua colla Regi.
Iam Christianis torridus Aethiops,
Victusq; paret Rex Calecutij;
Hic classe formidatus, ille
Mißilibus melior sagittis.

Iam

Iam penè Christi venit ad vltimos
Mundi patentis gloria terminos:
Christiq; totum Numen Orbem,
Et populos stupefecit omnes.
Hinc Lusitanos, aurea tangere
Alto videmus sydera vertice,
Qui tot sibi Regnis subactis,
Perpetuam meruêre laudem.
Sed aptiori, fusius, ordine
Hæc persequetur doctus Osorius:
Huc, huc ades tandem iuuentus,
Pierijs operata Musis.
Hæc Tullianis plena leporibus
Sunt; atq; Cedro digna volumina:
Vtaris hac noctes diesq;
Historia, studiose lector.

HIERONYMI OSORII LVSITANI, SILVENSIS EPISCOPI, DE REBVS, EMMANVELIS REGIS Lusitaniæ inuictißimi, virtute & auspicio gestis, Libri duodecim; Ad Clarißimum, Sanctißimumq; Principem Henricum, S.R.E. Cardinalem, Regis eius Filium.

LIBER PRIMVS.

ETSI ea mente sum, Henrice, Sanctissime Princeps: vt vix quidquam arbitrer esse historia, vel ad prudentiam comparandam vtilius, vel ad virtutem excitandam vehementius, vel ad sananda Reipubl. vulnera salutarius, vel ad oblectamentum ...æ iucundius; & ab amicis meis sæpius admonerer, ...res nostrorum hominum literis Latinis illustra...n: ab eo tamen studio vehementer abhorrebam. ...m cùm alia multa me ab eo deducerent, tum duo ...ecipuè deterrebant. Vnum erat fidei faciendæ diffi...tas, alterum offensionis concitandæ periculum. Si ...m fidem non facerem, erat mihi vanitatis infamia ...ecunda: si verò quorundam ambitioni minimè satisfacc-

tisfacerem, odium in me acerbum & immane conci-
tandum. At, vt est captus hominum, id plerumq; eue-
nire cernimus, vt tantum quisque credat, quantum se
viribus aut ingenio præstare posse confidit. Quidquid
verò communem vsitatæ virtutis, & industriæ modũ
superat, id nullo modo prorsus admittit. Contra verò,
qui nullum modum ambitioni statuunt, ægerrimè
patiuntur, si eorum gentiles minimè fuerant immodi-
cis laudibus illustrati. Quod cùm apud alias nationes
fieri solitum sit, tum apud Lusitanos tantam plerum-
que offensionem historiæ scribendæ munus offert, vt
omnium tela in eum, qui tantum facinus audet, adhæ-
rescant. Id quidem non ita pridem satis experti sumus
in historia, qua Damianus Goesius res virtute & auspi-
cio, & incredibili felicitate Emmanuelis Regis inui-
ctissimi, Patris tui, gestas patrio sermone complexu
est. Res, inquit ille, maiorum meorum non perinde, at
que illorum merita postulabant, exornauit. Alius ve
ro, labem generi nostro, & antiquo splendori nobili
tatis aspersit. Alius postremò, hoc aut illud, quod era
ad laudem nostri nominis insigne, prætermisit. Quo
si hominis prudentis est, alienis periculis admoneri
hoc vno certè exemplo potuissem ancipitem scriben
di euentum perhorrescere. Aliud etiam incommodu
accedebat, quod etiam ipse, vt officium meum me fa
cere admonebat, rebus diuinis, pro mea parte tractan
dis & explicandis, intentus: neq; conuenire arbitraba
vt à cælo deductus, terras nimis intuerer, hoc est,
diuina, dũ res humanas illustrare conor, intermitter
Sed quo plura me impediebant, ne scribendæ histori
munus attingerem, eò clariùs cerni poterit anim
meus, studio ardentissimo tui nominis & amplitud
nis inflammatus. Nam cùm tu me per literas, non qu
dem imperio cogeres (quod facere pro iure tuo potui
ses) sed, quæ tua excellens atq; planè diuina benign
tas est, amicè rogares, & moneres, vt Regis patris t
historiam scriberem, illiusq; nomen apud exteras n
tiones Latinis literis ab obliuione vindicarē, me co
tine

incere non potui, quin id munus continuò susciperē. Vt autem id facerem, multa me simul inuitabant. Primùm enim voluntatem tuam nullo modo poteram sine crimine impietatis aspernari. Deinde indignissimū arbitrabar; Emmanuelis nomen apud Lusitanos tantùm, & non per omnes Reip. Christianæ nationes cum omnium admiratione vagari. Tum etiam id mihi acres stimulos admouebat, quòd in hoc opere non tam res humanas, quàm diuinas explicandas suscipiebam. Vt enim Emmanuel diuino consilio ad regiam amplitudinem euectus fuit, ita quæ designauit, quæ molitus est, quæ imperio illius gesta sunt, ad Dei benignitatem referenda sunt, multæq; res admirabiles præsentis numinis viribus administratæ, ita, vt ei, qui fidem illis habere noluerit, perfidiæ & impietatis suspicio recipiēda sit. Vt autem id facilius exequi possem, Damianus Goes præstitit. Is enim magno labore, vigilantia & industria ea ex quam plurimis epistolis & commentarijs eruit, & monumentis suis memoriæ commendauit, quę ego minimè potuissem sine summo otio perscrutari. Multa etiā ex aliorum scriptis & sermonibus accepta, memoria continebam, quæ minimè silentio prætereunda iudicaui. Sed quia in his libris nostros homines aliquando Lusitanos, aliquando verò Portugalenses appellare solemus, huius varietatis breuiter reddenda ratio est. Portugaliæ nomen, vt Andreas Resendius, vir doctissimus, apertè demonstrat, à portu Cale (sic enim appellabatur olim oppidum ignobile, qđ Durio flumini imminebat) ductum fuit. Cale namq; erat in colle situm. Portus autem piscationis gratia frequentari cœpit. Eam verò commoditatem hominū multitudo secuta, vndiq; confluxit vsq; eo, dum ciuitas opulentissima fieret, quæ Portugalia deinde nominari cœpit, vnde verò totū regnum nomen obtinuit. Cōtinet autē Portugaliæ regnum non exiguam, vt Paulus Iouius parum cōsideratè dixit, antiquæ Lusitaniæ partem, sed valdè magnā. Pars enim Lusitaniæ, quæ ad regnū Portugaliæ pertinet, & fluuijs, Ana atq; Durio cōtinetur,

plus trecẽtis & viginti passuū millibus in longitudine patet. Adijcitur deinde Callæcia Bracarensis à Septentrione, quæ Durio & Minio definitur. Ad ortum verò Solis sunt aliquot etiã ciuitates trans Anam, quæ Portugaliæ regno continentur, ita vt sit non minus è Callæcia & Bætica Portugaliæ finibus adiectum, quàm ex antiqua Lusitania detractum. Quod si Portugaliæ nomen ex vno oppido fuit, temporis progressu, in totum regnum deriuatum, simili ratione consentaneum fuit, vt ex tam magna Lusitaniæ parte, Lusitaniæ nomen in totum regnum duceretur. Quò minus igitur vtroque nomine vtamur, interdictū nobis minimè puto. Sed hoc non magni refert. Illud, quod est præsentis operis, hortor & admoneo omnes, qui hos libros euoluerint, vt animis secum reputent, quàm variæ res & vehementer admirandæ sint à nostris hominibus, intra sex & viginti annos (tot enim, aut paulò plus hæc historia continet) effectæ: quæ maria, quæ littora, quæ regiones exploratæ, quæ bella contra Reges potentissimos, inuicta virtute gesta, qui terrores neglecti & cōtempti, vt intelligant, non esse tantarum rerum laudem hominibus, sed Deo, qui præsentiam suam nostris sæpè declarabat, summa ratione tribuendam. Quod tunc multò clarius apparebat, cùm interdum sic eueniebat, vt ipsi Lusitani sibi nimium præfidentes, ab hostibus eisdem vincerentur, vt intelligerent, inanes hominis conatus fore, qui non fuerint cælesti præsidio suffulti.

RES EVROPEAE. Ioannis Lusitaniæ Regis morbus & mors.

VT AVTEM hinc, HENRICE PRINCEPS, sic enim ordo rerum flagitat, exordium capiamus: IOANNES, hoc nomine secundus, Portugaliæ Rex, cum lento atq; diuturno morbo languesceret, cōtulit se in extremam Lusitaniæ partem, ad Austrum pertinentem Oceano ex ea parte definitam, quam nunc Algarbii appellant, vt aquis calidis admodum salubribus morbum depelleret. Erumpunt autē aquæ illæ in conualle, non amplius vj. aut vij. miliarijs à mari disiuncta, silice; & reliquis balneis, quæ sunt in Lusitania, summo omniū consensu præferuntur. Eo tamen remedio frustr

ustra tentato, factum est, vt morbus indies ingraueret. Nec abfuit suspicio, Ioannem lento veneno, quod aprudens hauserat, paulatim intabuisse. Itaque cùm mortem appropinquare sentiret, in Algarbij oppido, quod Aluor appellant, & multi portum Hannibalis se putant, testamentum fecit, quo Emmanuelem, qui illi frater patruelis erat, hæredem instituit: ad quē regnum, quāuis Ioannes intestatus obijsset, erat iure perventurū. Erat enim Emmanuel Fernādi filius: Fernandus verò erat germanus frater Regis Alfonsi, cuius Alfonsi Ioannes filius extitit. Cùm igitur Ioānes nullum filium ex vxore legitima susceptum haberet (Alfonsus namq; vnicus illius ex vxore Leonora filius in adolescentiæ flore Scalabi, quę ciuitas nūc appellatur Sanctarena, ex equo incitato proiectus, mortē obierat) necesse erat, vt Emmanuel regni hæreditatē cerneret. Georgius namq; Ioannis filius, propterea quòd nothus esset, quamuis illius mater fuisset valdè nobilis, legibus institutis regni hæres esse non poterat. Hoc tamen, quod erat Emmanueli iure debitum, fuit summa Ioannis ipsius voluntate comprobatum. Emmanuelem enim non tā propter sanguinis propinquitatem, quā propter regię virtutis indolem, quam in illo cernebat, egregiè carum habebat, & quibuscunq; poterat ornamentis, illius dignitatem amplificabat. Accedebat, quòd vxor illius Leonora, singulari virtute, pietate, atque religione fœmina, Emmanuelis soror erat, fratremq; amore singulari prosequebatur. Testamento facto, & sacris omnib. quæ ad animum expiandū pertinebant, ritè procuratis, ita excessit è corpore Ioannes, vt in illa extrema vitæ perfunctione, insitæ virtutis & pietatis insignem significationem daret. Fuit enim vir ille clarus & excelsus, infestus improbis, bonis propitius, iustitiæ cupidus, & in omni genere virtutis admirandus. Erat præterea acer & strenuus, & in re militari non pauca dederat egregiæ fortitudinis & industriæ documenta. Tantaq; erat illius animi magnitudo, vt quamuis corpore in patria consisteret, mente

Ex testamento regni hæres Emmanuel.

Scalabis ciuitas, nunc Sanctarena.

Ioannis Regis elogium.

tamen orbem terrarum peragraret, multaq; animo frequenter agitaret, eaq; moliretur, quæ, si non fuisset immatura morte sublatus, nomen illius clarissimum reddere potuissent. Fortes viros amabat, vsq; adeò, vt quidā reliquas vitæ maculas nomine virtutis militaris eluerent. Ignauos autem atq; desides ita cōtemnebat, vt homines non duceret. Perfecit autem, vt qui magnis opibus insolentius efferebantur, illius in vindicando seueritatem pertimescerent: & qui propter humilitatem obnoxij erant iniuriæ, præsidio illius vitam securè traducerent. Attulit ille quidem multis viris nobilibus necē & Principes etiam sibi coniunctos interfecit, quos animaduertebat aut parum obsequentes esse, aut perniciē in illum machinari: sed id nisi fecisset, neq; Regiam dignitatem tueri, neq; vitam conseruare potuisset. Valebat multum ingenio, plurimaq; ab illo argutissimè dicta referuntur: ex quibus intelligitur, quantum illius acumen extiterit. In Regum consilijs, de quorum fide dubitabat, explorandis, erat mira quadam sagacitate præditus: multosq; viros primarios multis in locis beneficijs sibi arctissimè deuinctos habebat, per quos omnia quæ Reges in illum moliebantur, multò antè, quàm ei nocere possent, cognoscebat, vt eorum consilijs obsisteret. Populi non tam illum vt Regem verebantur, quàm vt parentem amabant. Eorum enim commodis animo patrio consulebat. Hæc autem illius sententia meritò laudari solet, cùm diceret, sibi non tam propositum esse, vt operis hominum ad aurum quærendum abuteretur, quàm vt aurum quæreret, vt opibus suis hominum inopiam subleuaret. Cùm accepisset, esse volucrē, quæ rostro pectus dilacerat, vt pullos serpentum morsibus exanimatos, sanguine suo profuso in vitam reuocet, eiusdem volucris imaginem suis insignibus adiungendam curauit, vt ostenderet, se esse paratum pro suorum salute sanguinem suum profundere. Ex omnibus tamen virtutibus, quibus illum præditum fuisse commemorant, nulla fuit admirabilior singulari quodā pietatis & religionis studio, quo mirificè flagrabat. Nunquā enim

cum

um neq; turbulenta negotia, neq; coniurationes con
ra illum factæ, neq; malorum omnium tempestates à
ebus diuinis summa cum religione procurādis abstra
xerunt. Is denique Princeps fuit, vt meritò videatur il-
ius nomen sempiterna memoria celebrādum. ILLO
mortuo, fuit summa cum celeritate ad Emmanuelem
nuncius allatus: quem cum tam multis lacrymis acce-
pit, vt satis appareret, eum nō tam regni hęreditate læ-
tari, quàm ex morte Principis optimi, & sibi coniun-
ctissimi dolorem excipere. Erat autem Emmanuel eo
tempore annos natus viginti & sex, & Salatiæ se conti
nebat, in quo tunc oppido Regina Leonora soror illi-
us, atque Ioannis vxor, morabatur. Ibi igitur more &
instituto maiorum fuit Emmanuel, rex solenni ritu
omnium consensione declaratus. Quod quidem mu-
nus sibi non segniter obeundū existimauit. Erat enim
& ingenio, & studio, & disciplina vigilantissimus. Ita-
que cum multa confestim regno salutaria instituisset,
cum nihil sibi maiore cura faciendum arbitratus est,
quàm vt omnium ordinum conuentum ageret. Salatia
igitur discedens, Montem maiorem profectus est, quę
ciuitas est in colle edito sita trans Tagum, & Ebora cir
citer viginti millia passuum distat. Eò igitur regni Pro
ceres, & Antistites, & ciuitatū Legatos per literas euo-
cauit. Eò fuit ad illum deductus Georgius, Ioannis Re-
gis filius, cuius paulò ante fecimus mentionē, qui tūc
decimum & quartum annum agebat: quem Rex tam
amanter atq; cum tanto fletu complexus est, vt facilli-
mè, quanta fide & amore Ioannem fuisset in vita pro-
secutus, cerni posset. In illo autem comitatu, qui Geor
gium stipabat, facilè reliquis & militari gloria, & vrba-
nitate Iacobus Almeida, qui in Portugalia pro Magi-
stro Hospitalensis ordinis eidem religioni pręerat, ex-
cellebat, multumq; apud Ioannē gratia & authoritate
potuerat. Eum verò Ioānes morib' eiusdē filij regēdis
pfecerat, vt is sub tali pædagogo artes illo loco dignas
perdisceret. Hic igitur cum Georgio, quē dextera tene-
bat, flexis de more genibus, cū esset vterq; habitu lugu

Emmanuelis in regem inauguratio.

Montis maioris ciuitatis situs.

Regni comitia.

Iacobi Almeidæ, pro Georgio Ioannis Regis notho, ad Emmanuelem oratio.

bri deformatus, hãc orationem habuit. REX Ioannes, qui tibi patruelis frater natura fuit, amore autem germanus, mihi significauit moriens, se, cũ animo æquissimo è vita discederet, vna tantũ cura solicitari, quòd hunc filium in solitudine & orbitate relinqueret. Eam tamen solitudinem eo solatio, quo vtebatur, alleuari, quòd veniret illi in mentem, quàm singularis esset benignitas tua, quàm gratus animus, & quàm ad omnes regiæ virtutis laudes studio & voluntate propensus. Præcepit deinde mihi, vt suo nomine te rogarem & obsecrarem, si is te in filij loco dilexisset, si muneribus omnibus, quibus potuit, affecisset, si nullum tui ornandi locum prætermisisset, vt tam egregiæ in te voluntatis memoriam retineres, & parem voluntatẽ huic suo vnico filio, quem omni reliquæ vitæ præsidio destitutum relinquebat, redderes, & cogitares, quid ille, si tibi fuissent nati filij, eis facturus fuisset, si ita accidisset, vt tu ante illius obitum è vita migrares. Præterea hoc etiam mihi in mandatis dedit, vt hunc illius filiũ frequenter admonerem, vt te semper vnicè coleret, & obseruaret, tibiq; in omnibus rebus obtemperaret, in eoq; pugnaret, vt à nemine fide, amore, studio erga te superari posset. Quò enim te propiùs sanguine attingebat, eò magis conuenire, vt obseruantia & pietate erga te omnibus antecelleret, nec in vllo in amplitudinẽ tuæ dignitatis officio se vinci pateretur. Hæc quidem ille mihi, vt facerem, imperauit. Ego, vt officio meo fungar, illius filium in hac tam tenera, vt vides, ætate, tali parente orbatum, tibi nomine illius trado, natura & genere propinquum, casus acerbitate pupillum, voluntate supplicem, conditione famulum, vt eum in fidem tuam recipias, & ornes, & augeas: vt sic tandem cognosci ab omnibus possit Regius iste animus, in referenda gratia, & beneficiorum memoria conseruãda diligentissimus. Quod si, vt confidimus, feceris, ab omnibus laudem admodum grati atq; magnifici Principis consequeris: multoq; arctius tibi tuorum omniũ voluntates hac tam insigni probitatis significatione

deuin-

euincies. Hac Almeidæ oratione adeò fuit Emmanuelis mœror excitatus, vt cū dare responsum vellet, lachrymis & singultu spiritus illius impediretur. Itaq; breuissima oratione declarauit, se Georgium in loco filij habiturum, tantisq; illum beneficijs ornaturum, vt intelligi posset, quantū Ioannis nomen & memoriā conseruari atq; propagari cuperet Hac Regis oratione omnes proceres, qui aderant, non mediocriter lætati, ad illum adeuntes, gratias egerunt, illiusq; manus osculati sunt. Hæc autem non indigna commemoratione arbitrati sumus, vt posset & Ioannis probitas cognosci, quæ tanta fuit, vt neq; imperij magnitudine potuerit hæres illius adduci, vt facilè desiderium illius leniret: & simul Emmanuelis natura perspiceretur, quæ tam excellens extitit, vt neq; tantis opibus improuiso oblatis efferri, aut humanitatis obliuisci potuerit. Fa-est enim insita in plerisq; cupiditas, vt etiam in minimè dubia hæreditatis possessione, quam mortuis parentibus assequuntur, animi lætitiam, mœrore ad tempus simulato, tegere vix possint. Quod eò intemperantius in regni hæreditate fit, quò regiæ opes maiores & ampliores sunt, & ad animum de statu mentis deijciendum, si virtutis præsidium non adsit, magis efficaces. Cùm verò regiæ dignitatis amplitudo præter opinionem alicui defertur, tanta vi plerunq; iactatur animus, vt à mente & ratione deferatur. At Emmanuel se regni hæredem fore minimè suspicari poterat, cū & fratres illius viuerent, qui eum ætate antecedebant, & Alfonsus Ioānis Regis filius in vita maneret, & ipse Ioannes filios gignere per ætatem posset: erat enim annos natus quadraginta, cùm mortuus est. Qui tamen omnes diuino consilio, vt multi iudicabant, morte sublati sunt, vt Emmanuel regnaret. POSTQVAM verò omnes regni Ordines conuenêre, instituit Rex quædā de sententia omniū, qui aderant, ad regni stabilimentum necessaria. Inde etiam misit, qui Regi Fernando & Isabelæ Reginæ, qui tunc in Castellæ & Aragoniæ regnis cū summa dignitate & existimatione regnabāt,

Emmanuelis responsio.

Decreta Emmanuelis regia.

Legatio ad Castellæ Reges gratulatoria.

de sua successione nunciaret. Per id tempus Aluarus Fernandi Ducis Brigantini, qui propter perfidiæ suspicionem fuerat capitali supplicio affectus, frater, in Castellæ regno versabatur, & summum apud Reges locum obtinebat. Aluarus autem is erat, ad quem nulla facinoris suspicio pertineret: Sed cùm fratrem supplicio mactatum animaduerteret, integris rebus è Lusitaniæ finibus excessit. Rex autem Ioannes illi præscripserat, ne in Castella sedem vllo pacto collocaret. At is Fernandi & Isabelæ vxoris probitate & magnificentia deuinctus, qui multum illius virtuti atque prudentiæ tribuebant, in eorum Regnis locum exilio voluntario delegit. Et ne Regis Ioannis præscripto parere cogeretur, omnes res suas, quas in Lusitania possederat, voluntati illius permisit. Hunc verò Aluarum, & filios Ducis, qui post patris necem in exilium se voluntate sua contulerant, Rex Emmanuel per eundem Legatum benignè inuitauit, vt in patriam redirent Fore, si id facerent, vt eos quibuscunque rebus commode posset ornaret. Alterum deinde Legatum Romam misit, qu Alexandro Pontifici Maximo, qui tunc fuerat ad illud summum fastigium dignitatis euectus, nomine illius fidem obligaret, totumque Portugaliæ regnum vt Christianum Principem facere oportebat, voluntati Pontificis ipsius addiceret. Quod vt cum maiore dignitate fieret, Georgium Costam Lusitanum Cardinalem, hominem authoritate summa præditum, pe literas rogauit, vt nomine illius hoc officium exequeretur. Cardinalis igitur, Emmanuelis nomine Roma fidem publicè dedit, Emmanuelem semper in Pontificis obsequio futurum, & fidem per omne vitæ spaciu erga sanctam Romanam Ecclesiam summo studio re tenturum, & pro illius sanctitate, quoties opus ita fui set, pugnaturum. Fuit hæc fidei testificatio Pontific valdè grata, literasq; Regi satis amanter scriptas dedi eique de regni successione gratulatus est At Emma nuel interim in regni negotijs expediendis vigilaba In primis autem donationes omnium rerum, quas I anno

Aluarus aliique exules reuocantur.

Legatio Lusitana ad Pontificem Maximum.

nnes moriens multis donauerat, benignè confirma-
it: quamuis multi ex illis, qui tunc ab illo fuerant af-
ecti beneficijs, magis digni supplicio, quàm benefi-
io viderentur. Satis enim apparet, eos, qui, dum Prin-
ceps extremum spiritum edit, ab eo summo studio cõ-
endunt, vt sibi aliquid largiatur, quod, dum ille sanus
tque valens erat, impetrare non poterant, nunquam
e quidquam de fide Principi debita, sed de sua ipsõ-
um vtilitate cogitasse. Quid autem præterea tam insi-
liosum, quàm eo tempore, quo propter mortis acer-
bitatẽ mens Principis oppressa est, captare tunc illius
mbecillitatis occasionem, vt ab eo, à quo iam fuerant
multis cumulati beneficijs, id extorqueant, quod non
st auaritiæ, sed fidelitati debitum? Quid verò tam in-
humanum, quàm in ipsius Regis morientis aspectu,
nec ipsius iustissimi doloris sensu, nec vlla humanita-
s ratione ab immanis cupiditatis studio reuocari? Ac-
edit præterea, quòd eo tempore Rex, qui hominum
postulata, quamuis iniusta sint, minimè repudiat, non
le suo quidquam, sed de alieno videtur elargiri. Ea
namq; donat, quibus iam vti non potest. Reddit dein-
de successori multò difficiliorem administrandi Regij
muneris rationem. Regiam enim Gazam, quę est fons
Regiæ benignitatis, exhaurit. Ea postremò concedit,
cum neq; hominum merita, neq; vllam iuris vsitati
rationem expendere potest. Quotus enim quisq; est,
qui in oculorum tetra caligine in crebro anhelitu at-
que in singultu, in totius corporis sudore, interclusi
spiritus angustijs possit cuiusque dignitatem exactè
perpendere? Illi igitur, qui eo tempore, quo Principis
animus est oratione confirmandus, ei tam grauẽ mo-
lestiam exhibent, & instant, & vrgent, & quodammo-
do vim adhibent, vt interruptis atq; morientibus vo-
cibus regni opes effundat, odio certè digni sunt, & nõ
eiusmodi beneficijs. Emmanuel tamen, ne videretur
optimi Principis acta rescindere, non modò reliqua
Ioannis beneficia, quæ fuerant iudicio tributa, sed et-
iam fraudulenter erepta, confirmauit. Totum dein-
de ani-

In aulicam quorundam auaritiam.

Instituta regni Emmanuelis. de animum ad ius administrandum applicuit. In eos magistratus, quòd perperam corrupti pecunia iudicabant, acriter animaduertit. Ijs, qui leuioribus criminibus erant alligati, leuiores etiam pœnas imposuit. Illos verò, qui bene & incorruptè iudicia faciebant, pro dignitate cuiusque remunerauit. Iudicum deinde numerum auxit, vt omnes controuersiæ facilius dijudicari possent: Ipsosq; maioribus stipendijs affecit, ne inopia cogerentur ab æquitate discedere. Tũ in omnes regni partes, viros iustitiæ opinione præstantes cum summa authoritate misit, qui scelera vindicarent, & flagitiorum omnium, quoad fieri posset, stirpes euellerent. Vectigalium deinde rationem diligenter habuit. Videbat enim, vbi regni opes ministrorum negligẽtia dilabuntur, aut quæstorum auaritia diripiuntur, aut sumptibus minimè necessarijs exhauriuntur, ibi regni statum constitui non posse. Nec enim bellum geri, neque pacem constitui, neq; ius administrari commodè licet, vbi regis pecunia, quæ debet esse publicæ salutis instrumentum, aut à priuatis auertitur, aut ab ipso Rege sine vllo fructu consumitur. Vt autem humanitas illius in omnes constaret, Iudæos in libertatem asseruit. Quod vt intelligi possit, qua ratione illi seruitute oppressi fuissent, nõ erit alienum, rem, quemadmodũ gesta fuerit, explicare. Fernandus & Isabela Castellæ Reges cùm exploratum habuissent, per Iudæos, qui in illorum ditione erãt, scelera nefaria contra religionis nostræ sanctitatem conflari; omnes illos in exilium eiecerunt. Hoc autem factum fuit Anno à Christo nato, M.cccc.lxxxij. quidam verò ex illis numine diuini Spiritus illustrati, ad Christi se cultum & fidem contulerunt: alij autem, ne fundos, & ędes, & reliqua bona relinquere, vel tempore alieno vendere cogerentur, se Christi religionem profiteri simulârunt. Reliqui omnes in exilium pulsi sunt. Cùm verò alij in alias partes disiecti fuissent, maxima eorum pars à Ioanne Rege sub certis condicionibus impetrauit, vt in Portugalia tempore aliquo definito consisteret. Conditiones autem po

Iudæorum per Hispaniã seruitutis occasio.

em potissimæ fuerunt, vt octonos aureos singuli Re-
gi persoluerent, & intra certum tempus è Portugaliæ
finibus emigrarent: quòd si post tempus illud assigna-
tum visi in Portugalia fuissent, libertatem amitterent:
Rex autem tutam nauigandi facultatē volentibus abi-
re præberet. Hac autem ratione Ioannes grandem sibi
pecuniam comparauit, quam asseruari diligentissimè
faciebat, vt posset in Africam transire. Cupiebat enim
bellum acerrimum Mauris inferre: nec id tam gloriæ
studio, quā vt Christi religionem & gloriam propaga-
ret. Quod ne faceret, primùm quidem casus acerbi,
quibus diu conflictatus est, impedimento fuêre: postre
mò autem mors omnes illius huiusmodi conatus cō-
pressit. Quandiu tamen vixit, sedulò curauit, vt Iudæis
fidem præstaret, quam dederat. Itaq; eis, qui in portu-
bus illi operas nauabant, imperauit, vt agerent cum
nauicularijs, vt tolerabili quadam vectura Iudæos in
regiones quas sibi vellent, transportarent. Sanxit præ-
terea, ne quisquam iniuriam illis inferret. Quod lon-
gè secus factum est. Mercatores enim, & nauicularij,
qui Iudæos in naues suas recipiebant, eos in mari mul-
tis iniurijs admodum acerbè diuexabant. Vecturæ e-
nim pretio, quo depacti fuerāt, minimè contenti, qua-
cunq; ratione poterant, multò maiorem pecuniam ab
inuitis exprimebant: & de industria diutius, quàm o-
pus erat, vagabantur, multisq; erroribus homines mi-
seros ludificabant, vt consumpto omni commeatu, co-
gerentur ab eis victum emere. Pretium verò, quod re-
bus suis constituebant, erat eiusmodi, vt eo persoluto,
Iudæi nudi & inanes relinquerentur. Accedebat, quòd
nuptis mulieribus atq; virginibus vitiū per vim infe-
rebant, & viros intolerandis contumelijs afficiebant:
Christianiq; nominis, quod vsurpabant, obliti, in om-
ni genere immanitatis atq; perfidiæ versabantur. Iu-
dæi, qui in Portugalia remanserant, partim tam atro-
cis iniuriæ metu perturbati (nec enim tam obscurum
esse poterat, vt non aliqua ex parte fama tantarum cla-
dium ad aures eorum perueniret) partim quòd inopia
impedi-

Christianorū in proscriptos Iudæos iniuriæ.

impediti, minimè potuissent ea, quæ erant ad nauigan-
dum necessaria, intra tempus illud emere, cùm tem-
pus interim illis constitutum elaberetur, libertatem a-
misêre. Qui igitur seruum Iudæum habere cupiebat,
eum à Rege postulabat. Rex autem eorum precibus ce-
debat, quos animaduertebat esse miti clementiq; na-
tura præditos, ne Iudæi duriore, quàm par esset, domi-
natu premerentur. Hoc autem accidit paulò ante Ioan-
nis mortem. Ea tamen apud omnes, qui sensus illiu
nouerant, suspicio consistebat, vt crederetur, si ill
diutius vixisset, omnes eos fuisse benignitate illius su
aliqua conditione liberandos. Hæc erat Iudæorum
qui in Portugalia morabantur, conditio, cùm Emma-
nuel regnare cœpit. Qui videns illos non sponte su
contra fœdus in Portugalia, post tẽpus à Ioanne præ-
stitum, remãsisse, omnes liberos esse iussit Hoc illi be-
neficio permoti, ei magnum argenti pondus obtulê-
re: quod accipere noluit. Statuerat enim gentem illam
beneficijs paulatim ad studium Christianæ pietatis a-
licere. HIS, & alijs multis negotijs cõmodè atq; sapien-
ter expeditis, mentem continuò ad bellum African
contulit. Ex quo enim tempore Ioannes, hoc nomin
primus, Septam vrbem Mauritaniæ munitissimam, i
ora maritima freti Gaditani sitam, virtute & opibus ex-
pugnauit, nunquã Reges, qui deinceps successere, pa
sunt, bellum contra Mauros susceptum diu intermi-
ti. Rex Alfonsus, Ioãnis primi nepos, atq; Ioannis se
cundi pater, Tingi ciuitatem cum Arzila, quæ no
procul Tingi aberat, similiter bello cepit Ioannes au
post patris obitum, quãuis fuisset duriore fortuna co
flictatus, & multis & varijs curis implicitus, semper t
mẽ inuicto animo in illius belli administratione pe
mansit. Emmanuel horum vestigijs ingressus, eode
animo belli curam suscepit. Itaq; vrbes Mauritaniæ
quæ erant nostris præsidijs munitæ, maioribus op
bus firmauit, firmioribusq; præsidijs cinxit, maximu
cõmeatum & plurima instrumenta bellica in eas in
portari præcepit. Auxit præterea militibus stipendi
& duce

Iudæi seruitute ab Emmanuele liberati.

RES AFRICANAE.

t duces item muneribus amplioribus ornauit, vt his
eneficijs excitati, confidentius & acrius dimicarent.
Quia verò cernebat, caput belli feliciter administrandi
in vera religione consistere (Deus enim est, qui robur &
mentem, qua victoria paratur, donat, & qui mentem &
vires eripit illis, quos peruertere statuit) præter alia
præmia, quibus sacerdotes, qui sacra militibus in Afri-
ca ministrabant, affecerat, statuit, vt decumam om-
nium tributorum, quæ Mauri vectigales ei ex fœdere
persoluebant, quotannis acciperet. Dum hæc ab illo ge-
runtur, Fernandus & Isabela Reges Legatos ad illũ mit-
tunt, qui illorũ nomine ei gratulationem de regni hæ-
reditate significarent: Et postularent præterea, vellet cũ
eorum filia, nomine Maria, matrimonio copulari. Po-
stremò ab illo enixè contenderent, vt filios Fernandi
Ducis Brigantini, qui adhuc in exilio viuebãt, in patriã,
& in omnes amissas opes restitueret. Hanc legationem
Emmanuel sibi admodum iucundam accidisse demon
strauit, Legatisq; dixit, sibi nihil gratius esse posse, Regũ
charissimorum in se tam propensa voluntate. Quod ve-
rò ad matrimonium attinebat, non esse sibi in animo
prius vxorem ducere, quàm regni statum constitueret.
Hoc autem dicebat, non quòd illorum Regum affinita-
tem sibi parum commodam arbitraretur, sed quòd Isa-
belam eorum filiam natu maiorem, quæ fuerat Alfon-
so Ioannis filio nupta, vxorem habere mallet: quamuis
mentem suam tunc minimè aperiret. De Fernandi verò
filijs sibi curæ futurum affirmauit, vt Regibus satisface-
ret. Hoc eodem tempore fuit certior factus, Ioannem
Menesium, qui Arzilæ præerat, fuisse de Mauris insig-
nem victoriam consequutum. Res autem ad hunc mo-
dum gesta fuit. VASCVS Coutinus Dinasta Borbensis,
Arzilæ præfectus erat, cuius nomen cùm ad Ioannem
relatum fuisset, coactus fuit in Portugaliam redire, vt
Regi se purgaret. Præposuit interim Arzilæ Rodericũ
Coutinum, qui dum ille abesset ducis officio fungere-
tur. Fecerat autem Rex Ioannes inducias cum Rege Fes-
sensi. Barraxa verò, & Almãdarius, qui multũ inter Mau
ros po-

Emmanuelis in Sacerdotes munificentia.

RES EVROPEAE.

Castellanaad Emmanuelẽ legatio.

RES AFRICANAE.

ros potentia & opibus excellebant, hoc induciarũ fœdere minimè astricti fuerant, eò quòd nondum essent sub Fessensis Regis imperio. Itaq; maxima manu comparata, in Arzilæ fines inuadunt, neq; mediocrem vastitatem efficiunt. Rodericus Cautinus cum ijs copijs, quas habebat, illis occurrit. Fuit acriter vtrinq; dimicatum. Prælium tamen hunc exitum habuit, vt Cautinus hostium multitudine oppressus, cum multis occumberet. Hac strage nunciata, Ioannes Rex misit continuò Arzilam Ioannem Menesiũ, virum singulari virtute præditum, cum imperio, vt nostrorum animos aduentu suo confirmaret. Cùm autem quidam Mauri stipendiarij propter hoc imcommodum nostris illatũ rebellarent, neque tributum, quod ex fœdere Ioanni Regi debebãt, soluere vellent, nihil sibi Menesius prius faciendum ratus est, quàm vt illorum ferociam armis atque virtute comprimeret. Quod vt commodius faceret, postulauit per litteras à Lupo Azeuedio, qui tunc Tingitanæ ciuitati præerat, vt sibi aliquot equites in auxilium mitteret. Misit ille equites quinquaginta, quibus præfecit Petrum Leitanum, qui Tingi ductor antesignanis erat, qui nocte in locum, quem Menesius dixerat, ire maturauit. Menesius Arzila centum & quinquaginta equites eduxit: Coniunctis in eodem loco cum Leitano copijs, in pagum, qui præcipuè fidem fregerat, iter suscepit. Ne autem præsentiri illius aduentus posset, sic equites instruxit, vt agmine tenuissimo, eaque de causa longissimo, progrederentur. Vno namque filo (sic enim appellant) vnus alium ex interuallo sequebatur, ita tamẽ, vt ordo incuria hominum interrumpi non posset. Magno autem silentio, cùm dilucesceret, pago appropinquauit, vt improuiso hostes adoriretur. Sed accidit, vt eodem tempore Barraxa & Almandarinus cum Muzza & Acobo, qui multum etiam viribus pollebant, eos Maurorum pagos, qui nostrarum partium erant, armis aggredi constituerent. Habebat autẽ sub signis duo millia equitũ & pedites octingentos. Cùm autem hoc Menesius acceperet

Lusitanorum strages.

epiſſet, vt certior eſſe de hoſtiũ cõſilio poſſet, dedit hoc
negotiũ Mauris quibuſdã, quib. in bello ad has artes vti
onſueuerat, vt ex inſidijs aliquem ex exercitu hoſtium
nterciperent, ex quo verum exploratè cognoſceret. Illi
atis impigrè imperata conficiunt, atq; tres Mauros ad
Meneſium pertrahunt, ex quib. cognoſcit, omnia vera
ſſe, quæ audierat. Quamuis aũt quidã valdè illius con-
ilio repugnarent, in hoſtes tamen incurrere ſtatuit. Eò
namque loci res illius erant, vt noſtri non ſine magno
alutis diſcrimine, & dignitatis imminutione regredi
oſſent. Ita multò præclariùs eſſe iudicauit, hoſtes ni-
il tale ſuſpicantes inuadere, quàm ferociter inſequen-
es facere. Illud enim hoſtiũ animos perterret: hoc autẽ
criores & infeſtiores efficit. Triplicem igitur aciem
onfeſtim inſtruxit. Primæ Leitanũ præfecit, cui quin-
uaginta illos equites, quos adduxerat, aſſignauit. Secũ-
æ Ioannẽ Meneſium, Petri Meneſij fratris ſui, & Can-
gnedienſis Dynaſtæ filium. Huic triginta tantùm e-
uites attribuit, reliquos omnes ſibi in acie tertia reſer-
uit. Poſtquam verò illos cohortatus eſt, & quid ab
lis fieri vellet, admonuit, in hoſtes ire perrexit. Hoſtes
oſtrorum audaciam admirabantur, & paucitatem cõ-
mnebant. Atq; primùm triplicem aciem ordinare cõ-
tuunt. Deinde conſilio mutato, vt noſtros obruerent,
na tantùm acie facta, propiùs accedũt. Prima noſtro-
im acies vbi tantum agri ſpacium interiectum vidit,
uantum ad concurrendum ſatis eſſet, in hoſtes infe-
is haſtis incitatur. Idem Mauri faciunt. Noſtri in prin
pio acriter pugnant: multitudine tamen oppreſſi, ce-
ere paulatim incipiunt, cùm Meneſius iunior ex vno
tere in Mauros incurrit: quo facto, animus noſtris ad-
itus eſt, ſummaque vi reſiſtere contendunt. Hic Ioan- *Luſitano-*
es Meneſius diutius minimè cunctandum ratus, ſigna *rum de Mau-*
nferre iubet, & cũ omnibus copijs, quas ſecũ habebat, *ris victoria.*
npetum in Mauros fecit: quem illi primùm ægrè ſu-
inent, deinde pedem referunt, atque tandem ſe præ-
ipiti fuga proripiunt. Noſtri eos inſequuntur, octo-
ue millia paſſuum progreſſi, magnam cædem faciunt:

deinde ad hostium castra diripienda reuertuntur. Fu erunt in eo prælio multi ex hostibus capti, multò plu res occisi, magnaque præda parta: ex nostris nemo de sideratus. Deinde Menesius in rebelles pagos exerci tum duxit, qui suppliciter abiecti, veniam postularunt & omnia, quæ debebant ex fœdere, persoluerunt. Ita que re bene gesta, Arzilam rediit, Leitanumque cum parte prædæ remisit. Cùm hoc prælium commissum fuit, iam Emmanuel regnabat: & accidit, vt quo tempo re ille decumam sacerdotibus Africæ donare constituit eo fuisset Menesius hanc victoriam consecutus, adeò vt multi suspicarentur, eam magis Emmanuelis reli gione, quàm militum viribus partam fuisse. Nondum Emmanuel consilium dimiserat, cùm grauis pestilen tia vrbem illam, in qua commorabatur, inuasit, qu coactus fuit inde discedere, & multa, quæ ad regni sta bilimentum pertinebant, in aliud tempus reseruare ANNO insequenti, qui fuit à Christo nato M.CCCC XCVI. cùm appropinquaret tempus solenni ieiunio consecratum, Setuualem se contulit. Ibi enim sorore illius, nempe Leonora Ioannis vxor, & Isabela, quæ matrimonium Fernandi Ducis tenuerat, opperieban tur. Rebus autem sacris illo tempore de more procuratis & diei illius memoria, quo Christus se à mortuis exci tauit, ritè celebrata, ad regni negotia conficienda se rur sus accinxit. In primis tamen Iacobum Fernandi filiū qui post illatam patri necem, se in exilium, vt dictum est sponte sua contulerat, & fratrem illius Dionysium, si militer & Aluarum, eiusdem Fernandi fratrem, & San cium Iacobi fratrem patruelem, Alfonsi Faronensis Dy nastæ filium, in patriam & honores amissos restituit Fuerat autē Alfonsus Sancij pater, frater Fernandi. Hun autem Sancium voluit Rex, vt pro Faronensis Comi tatus titulo, Comes Demirensis appellaretur. Alios præ terea, qui fuerant, Ioannis tempore, proditionis insimu lati, ab exilio reuocauit: præcipuè tamen in eos, quo memoraui, illius liberalitas illustris admodum fuit. E quia Ioannes quædam illorum bona certis hominibu

RES EVROPAE.

Pestis in Monte maiore Lusitaniæ ciuitate.

Annus à nato Christo. 1496.

Proceres aliquot Lusitani ab exilio reuocati.

ene deRep. meritis donauerat, Emmanuel, ne, qui ea
ossidebant, de illata sibi iniuria conqueri possent, tan
s donis& muneribus eos affecit, vt æquo animo pate
entur, se bonorum illorum possessione depelli. Quæ
uidem magnificentia à multis variè repræhensa fuit.
Non deerant enim, qui dicerent, indignum esse, filios
orum, qui fuerant proditionis infamia maculati, tan-
s beneficijs ornari, & in integrũ incõsideratè restitui.
lij verò non Regis liberalitatem vituperabant, sed in
beralitate modum requirebant. Non enim esse Reip.
ommodum dicebant, regium patrimonium, quod est
eip. firmamentum, immodica largitione vno momẽ
temporis exhauriri. Hæc tamen, quæ vulgo iactabã-
r, nullo modo potuêre Regem ab instituta beneficẽ-
reuocare. Cogitabat enim, aliquos eorũ, qui fuerant
mnati, non fuisse ita multis criminib. euictos, vt ea
causa nomen eorũ in hominũ odio sempiterno ver
i deberet. Præterea æquum non esse, vt filij parentũ
elera luerent. Deinde sororis Isabelę mœror assiduus
m magis ad benignitatẽ inuitabat. Videbat enim, ni-
l optimæ atq; præstantissimæ fœminæ, post viri ne-
m, & filiorum exilium accidisse, quo mœstitia & an
re leuaretur. Instabat præterea Beatrix illius mater, *Beatricis matris ad Emmanuelẽ pro exulibus oratio.*
æ precibus vt Regẽ obsecrabat, & authoritate vt filiũ
nonebat, vt homines sibi coniunctissimos saluos &
atos esse vellet: quod fieri non poterat, nisi eo, vnde
iderant, reducerẽtur. Non tibi, inquit illa, solùm re
hereditas obuenit, sed etiam matri, & sororibus, &
opinquis, & omnibus denique, qui in te spem rerum
rum collocatam habent. Quæ spes, si nos frustrata
rit, ad quem ibimus? Cuius opẽ flagitabimus? Si nos
n, vt speramus, respexeris, necesse erit, vt molestè fe-
nus, te in tam excelso gradu locatum cernere. Cùm
m priuatus eras, de aduerso tantũ casu nobis lamen
licebat. Nũc verò ad illius acerbitatis querimoniã,
c etiam de graui iniuria illata matri, omnibusq; tuis
opinquis, accedet. Quare si vlla tibi pietatis cura est,
lius, quæ te peperit, & enutriuit, maximoq; semper

fuit amore prosequuta, memoriam conseruas, consule nobis omnibus: redde matri filiam, sorori liberos, auiæ nepotes, & memet denique mihi totam restitue. Sic enim auaritiæ suspicionem fugies, & pietatis atque magnificentiæ fructum singularem percipies. Hæc quidem, & alia multa mater in eandem sententiam dicebat: hęc eadem soror cum lachrymis assiduè flagitabat: hæc Castellæ Reges per literas atque nuncios enixè precabantur. Itaque non potuit Rex natura benignus matris voluntatem negligere, aut sororis postulata contemnere, aut optimorum Regū preces aspernari. Multos deinde homines nobiles, muneribus & ornamentis auxit, in quibus fuit Iacobus Syluius, vir singulari prudentia, qui pædagogus illius extiterat. Misit deinde Petrum Corream, hominem prudentiæ opinione præstantem, ad Alexandrum Pontificem, vt apud illum quędam negotia, ad Regni statum pertinentia, procura ret, & simul Georgium Cardinalem in Portugaliam re duceret. erat autem is Georgius humili quidem gene re natus, sed ingenio præclaro, & magno animo prædi tus. Valuit autem multum apud Caterinam Odoard Regis filiam, summa virtute fœminam, quæ nemin vnquam nubere voluit. Fuit autem casu in eiusdē Cate rinæ familiam ascitus: illa capta hominis probitate & sapientia, eum sacerdotijs valdè opulentis augendun curauit: in quibus omnibus, ille egregium specimē vi tutis exhibuit. Pontifex deinde creatus est, & gradibu deinde ad alios honores ascendit, donec tandem à Por tifice Maximo, summo Cardinalium consensu, in ec rum collegium cooptatus fuit. Quam dignitatem sing lari sapiēntia tuebatur, plurimumque apud Pontific Max. autoritate & gratia poterat. Fuit illi in regni pri cipio Ioannes infestus, propter aliquot illius acta, qu suis rationibus aduersari suspicabatur: nihilominus t men Georgius, inuito etiam Rege, dignitatem sumn cum autoritate retinuit. Ioanne autē mortuo, petijt a illo Rex Emmanuel per literas, vt in Lusitaniam rer graret. Sibi namque valdè opus esse ad regnum felicit

Petrus Correa ad Pontificem Maximum legatus. Georgius Cardinalis.

admi

administrandum illius consilio, quem sapientia præstantem iudicabat. Quod Georgius ostendit se facturum. At postquam Correa vrbem attigit, mutauit consilium, & ætatem & imbecillitatem excusauit Dixitque præterea, sibi itineris illius faciendi à Pōtifice Maximo minimè potestatē fieri. Regis tamē negotia summa diligentia atq; fide confecit. Interea regnū graui pestilentia laborabat, quæ Regem domicilium mutare compellebat. Cùm autem in oppido, quod Turres veteres appellant, consideret, venit ad eum Legatus Venetus, qui illi Reip. suę nomine de regno, quod illi obuenerat, gratulatus, Senatum populumq; Venetum dixit, omnia, quæ is ab illo postularet, libentissimè facturū. Fuit Legatus admodum liberaliter acceptus, & insignib. equestris ordinis manu ipsius Regis ornatus, & cum tantis muneribus dimissus, vt Venetorum ciuitas partim Legati prædicatione, partim Regis literis valdè amanter scriptis, multò magis in studium illius incitaretur. Aliam deinde actionem suscepit Emmanuel, quam Reges nonnulli ante illum frustra sæpè tentârunt. Eo tempore, quo Hispania, maxima ex parte erat sub Arabum potestate & imperio constituta, cū esset perpetuum inter illos & Christianos bellū sine vllo firmo & stabili induciarum fœdere concitatum, fuêre quidam viri nobiles, non magis virtute, quàm religione præcellentes, qui vouebant, se pro Christi gloria, quamdiu vires suppeterent, summa contentione pugnaturos. Quod vt multò alacrius facerent, & vt commodius ad cęlum viā munirent, à nuptijs abstinebant. Horum vita partim in religionis studio, partim in armorū exercitatione, consumebatur. Tantusque erat in illis ardor animorum, vt eos beatissimos iudicarent, qui in bellis pro defensione Reipub. & Christi sanctissima religione susceptis occumberent. Horum exemplum cùm multi sequerētur, fuerunt varij militarium religionum ordines instituti, à Regibus multis beneficijs ornati, & à Pontificib. Maximis approbati: ex quibus multi viri prodière, quorum virtute Mauri sæpissimè cum magna Christiani nomi-

Veneta ad Emmanuelē legatio.

Ordinum sacrorum militarium per Hispaniam & Lusitaniam occasio & successus.

 nis glo-

nis gloria fusi fugatiq; sunt. Erant autē omnes imagine Crucis ex panno partim rubro, partim viridi facta, & vestibus assuta, secundùm pectus insigniti. Florebat etiam in Hispania ordo Templariorum, & Hospitalensium, qui Ierosolymis eadem fundamenta, post captam à Christianis ciuitatem illam habuerant. Quamuis autē varia essent horum ordinum instituta, & insignia, quibus distingui alij ab alijs possent: in hoc tamen conueniebant, quòd omnes votis solenni ritu emissis, fidem Christo publicè dabant, fore, vt nulla vnquam libidine se commacularent, nec magistri militiæ imperium detrectarent, nec se vllis auaritiæ sordibus illini paterentur. In Portugalia verò, præter reliquos militum religiosorum ordines, alius à Dionysio Rege constitutus est, postquam opera Philippi Francorum Regis, qui Pulcher appellatus est, Templariorum ordo euersus fuit. Iniuit enim Dionysius rationem, quemadmodū Templarij Lusitani (ex omnibus enim Christianæ Reip. partibus aditus fortibus & spectatis hominibus ad illum ordinem patebat) neque bona, neque dignitatem amitterent. Itaq; statuit, vt vectigalia, quæ erant in Portugalia Templariorum ordini dicata, ijdem ipsi Templarij qui ea possederant, nouę cuiusdam militiæ nomine retinerent. Hanc autem Christi militiam appellauit, & huius religionis milites statuit, vt imaginem Crucis colore candido, inclusam in aliam Crucis imaginem, colore rubram gestarent, vt à reliquis religiosis militibu internosci possent. Postulauit deinde à Pont. Maximo vt eam authoritate sua confirmaret. Creuit hic ordo multisque bonis auctus & amplificatus est. Emmanue autem cùm videret, quod discrimen impenderet tan militibus huius ordinis, quàm reliquorum omniun (si enim contra fidem Christo obligatam, libidinē mi nimè refrænarēt, necesse erat, vt scelus nefarium susci perent, & simul ne illis, qui ex religiosis militibus na scerentur, esset illa macula generis inusta, quæ nothis o mnibus, quamuis sint nobilissimis parentib. procreati subeunda est) postulauit ab Alexandro Pontifice Ma

Sacrorum militum instituta.

Ordinis militum Christi origo & instituta.

Milites sacri per Lusitaniam castitatis religione soluti.

ſolueret ea perpetuæ caſtitatis religione omnes equi-
s Luſitanos, qui deinceps alicuius religioſæ militiæ
cramento tenerentur. Illi namque, qui iam erant ſo-
nnis voti religione conſtricti, fieri non poterat, vt ſal-
a ipſius religionis fide eandem licentiam impetrarent.
onceſſit id Regi Pontifex, atque deinceps licuit om-
ibus, qui in aliquam religioſam militiam aſcriberen-
ır, vxores ducere, exceptis ſolùm Hoſpitalenſis ordi-
is equitibus, qui in quibuſcunque partibus ſint, eadem
erpetuæ caſtitatis religione conſtringuntur. Hæc au-
m Regis prouidentia, qua vt videbatur, ſceleribus oc-
ırrebat, & ſuos magnō incontinentiæ periculo libera-
ıt, à multis laudari ſolet. Ego verò ſtatuere non poſ-
ım, vtrum ſic multò maiorem peccandi materiā ſuis
tulerit illa ipſa, quam ſubtrahere ſummo ſtudio con-
ıpiuit. Primum enim nunquam vllius diſciplinę laxa-
entum potuit eſſe ſalutare. Quocirca ea, quæ fluunt,
ıerè deuincienda ſunt, & eò, vnde deciderant, redu-
ında, ſi volumus, vt quæ laudabiliter inſtituta ſunt,
ındem ſemper fructum & vtilitatem retineant. Dein-
: propter nuptiarum curas, cernimus, illum antiquum
dorem, qui erat in religioſis militibus ad dimicādum,
ſe iam magna ex parte reſtinctum. Minus enim ex-
·diti, & minus alacres ſunt, & cùm breue aliquod
mpus bellicis in rebus inſumpſerint, citiùs & liben-
ıs, quàm decet, otium amplectuntur. Deinde tunc,
ım erat illis matrimonium interdictum, credibile eſt
ultos fuiſſe, qui non tam vtilitatis & emolumenti cu-
ditate, quā pietatis ſtudio religionem aliquam ſuſci-
erent. Nūc verò poſtquam de religione detractum eſt,
ıod nimis aſperum multis eſſe videbatur: ſuſpicari nō
ſq; ratione poſſumus, omnes qui, vt in aliquam eiuſ-
ıodi militiam aſcribantur, elaborant, cupiditate tan-
ım & ambitione ad ſtudium militiæ illius impelli. Po-
remò, hoc cupiditatis introitu multò latius, quàm an-
·à, patefacto, paulatim eò deuentū eſt, vt quæ erant op-
mè fundata, laberentur & ruerent. Cernimus enim fi-
em datam Chriſto contemni, res ſacroſanctas violari,

Laxatæ ſacrorum militum continentiæ reprehenſio.

sacra vectigalia ab hominibus audacibus & flagitiosis occupari: eos, qui nunquam hostis vultum aspexerunt, opibus ad sanctos vsus destinatis affluere, illisque ad luxum & vitæ lasciuiam intemperanter abuti. Sed hæc, quæ curare non possumus, lamentari desinamus.

De Iudæis ... ... consultatio.

SVSCEPIT deinde Emmanuel rei, quæ tunc in omnium ore versabatur, deliberationem, de qua fuit à multis in consilio in contrarias partes disputatum. Veniebat enim in consultationem, vtrum Iudæi, qui fuerant à Castellæ Regibus expulsi, & in Portugalia morabantur, essent expellendi continuò, vt fuerat Ioannis tempore cõstitutum: an potius, vt in sedibus, in quibus hoc in regno considebant, habitarent, benignitate Regia permittendi. Castellæ Reges Emmanuelem per literas admonebant, ne gentem sceleratam, & Deo & hominibus inuisam, cõsistere in Portugalia sineret. Emmanuel rem maxima consideratione dignam esse statuit. Fuere qui dicerent in consilio, non esse gentem illam eijciendam, quam Pont. Max. in Romanæ ecclesiæ ciuitatibus habitare permitteret. Quo exemplo etiam dicebant à multis Italiæ ciuitatibus, à multis præterea Christianis Principibus, non solùm in Italia, sed in Germania, & in Pannonijs, & quibusdam alijs Europæ regionib. esse Iudæis habitandi & negotiandi facultatem tributam. Præterea illis expulsis, non continuò perfidiam ex eorum animis expelli: vbicunq; enim impia gens pedem poneret, eadem sceleris vestigia relinqui. Non esse autem hominis sapientis, magis scelere vno in loco, quàm in alio conflato permoueri. Deinde, si Iudæi in Africam (quod futurum nemo dubitabat, si fuissent à nostris finib. eiecti) traijcerẽt: omnem spem, quæ de eorũ salute haberi potuisset, incîdi. Inter Christianos enim, multi ex illis, Christianorum familiaritate & exemplo, atque disciplina allecti, sese ad Christi nomen adiungebant: quod inter homines Mahumetana superstitione contaminatos fieri haudquaquam poterat. Non esse præterea vtile Reip. vt hæc gens pecuniam, qua multi ex illis abundabãt, ad Mauros asportaret: & artibus quas à nostris acceper.

Sententiæ pro Iudæis.

ceperat, hostes nostros instrueret, quibus possent nostris non mediocre damnum inferre. Alij contrà dissebant, non sine causa fuisse gentem illam expulsam è allia, & è multis Germaniæ locis, & ex Aragoniæ & astellæ regnis: sed quia fuisset à Principibus, qui non uris vectigalium amplificationem, quàm religionis ıtegritatem faciebant, exploratè cognitum, tentari ab simplicium hominum fidem, Christiq; nomen sanissimum indignissimo conuitio maculari, multorũue animos ex eorum consuetudine pestiferis erroriıs contaminari, luemque ad rusticanorum hominum :rniciem serpere. Preterea non esse sapientis, quidquã llis credere, qui hostes Christiani nominis sunt, nullaıe religione impediri queunt, quò minus omnia arna, quæ inuestigare possent, hostibus nostris indint, salutemque nostram pecunia prodant. Quòd si de ommodis agendum esset, multò certè commodius es-, gentem ad fraudem natam, antequam manus vectilium visceribus afferret, cum illis tantùm bonis, quæ nc habebat, expelli, quàm postquam omnes regni o:s in potestatem suam redigeret, tanta præda locupletam dimitti. Tunc enim ea tantùm asportaturos, ıæ aliundè conuexerant. At si diutius in regno manent, fore, vt multos mortales bonis omnibus, fraudius & dolis, quibus multum valebant, euerterent. Hanc ntentiam sequutus Emmanuel, statuit, vt omnes Iuæi atque Mauri, qui Christi religionem profiteri nolnt, è regni finibus excederent: diemque dixit, intra uem omnes, qui in illius regno fuissent inuenti, libertem amitterent. INITIO sequentis anni, qui fuit Christo nato, M. cccc. xcvij. Rex Fernandus & Isabe, cùm esset inter illos & Carolum Galliæ Regem belım acerrimum, legatos in Portugaliam mittunt, qui ædera cum Ioanne facta, cum Emmanuele confirnent, & amicè postulent ab illo contra Carolum auxium. Fœdera quidem summa Regis & omnium, qui ı consilio aderant, voluntate confirmata fuerunt. Quòd verò ad postulatum attinebat, respondit Emma-

Sententiæ contra Iudæos.

Emmanuelis de Iudæis expellendis decretum.

ANNVS 1497.

Castellana ad Emmanuelem Legatio.

Responsio.

 nuel,

nuel, sibi esse cum Carolo pacem, foreque sibi turpissimum, cùm nullam à Gallis iniuriam accepisset, fœdus ictum violare, maximè cùm bellum esset adeò longinquum, nec Hispania Gallorum armis peteretur. Quòd si Gallus in Hispaniam signa conuerteret, tunc se pro coniunctione, quæ sibi cum illis erat, auxilio futurum, & pro parte sua Gallorum impetum omni contentione repressurum. Fuit ab illo Castellæ Regibus, vt præ se tulerunt, egregiè hac responsione satisfactum. Instabat interim dies, quo Iudæi, qui Christiani fieri nollent, erant in exilium ituri. Omnes igitur se ad nauigandum summa ope comparabant, cùm Rex Emmanuel indignissimè ferens, tot hominum millia in sempiternum exitium detrudi, vt saltem filiorū saluti prospiceret, rem excogitat, facto quidem iniquā & iniustam, animo tamen & proposito fine laudabilē. Iussit enim, vt Iudæorum filij, qui nondum decimum & quartum annum ætatis excederent, à parentibus abstracti, & ab illorum conspectu remoti, in religionis Christianæ disciplinam traderentur. Quod non sine magnis animorum motibus fieri potuit. Erat enim res visu mirabilis, à complexu matrum filios auelli: patres liberis affixos raptari, & fustibus etiam contundi, clamores ingētes vbiq; tolli, omniaq; mulierū plangore & eiulatu compleri. Fuēre, qui rei indignitati perturbati, filios in puteos abijcerent. Multi etiā eò progressi sunt amentiæ, vt sibi mortem propria manu consciscerent. Accedebat ad grauiorem gentis miseræ calamitatem, quòd illis, qui tantis iniurijs affecti in Africam transmittere cupiebant, facultas minimè præbebatur. Rex enim adeò flagrabat cupiditate gentis illius ad Christi religionem perducēdæ, vt partim præmijs alliciendam, partim malo cogēdam esse iudicaret. Quamuis igitur nauigandi potestas esset Iudæis ex pactione facienda: id tamen de die in die differebat, vt mutandi consilij spacium intercederet. Itaque cùm in principio fuissent illis tres in Portugalia portus assignati, vndè conscenderēt; interdixit, ne quisquam ex illis aliundè, quàm ex Olysipponensi portu solueret

Iudæorum liberi per vim ad Christianismum pertracti, & quid indè secutum.

Vis & dolus Iudæis illata.

flueret. Quo factum est, vt innumerabilis Iudæorum
altitudo Olyſipponem confluerct. Interim verò dies
cta præterfluxit, ita, vt eſſet illis neceſſe, qui nondum
igrare potuerant, libertate ſpoliari. His tandem ma-
plerique victi, Chriſtianam religionem aut ex animo
ofiteri, aut ſaltem callidè ſimulare maluerunt, quàm
am in tanta acerbitate traducere. Cùm fidei igitur
hriſtianæ confeſſione, fontibus ſacris abluti, & filios,
libertatem recuperârunt, multiſque à Rege præmijs
mentер inuitati, in Portugaliæ regnis ſatis commo-
vitam exegerunt. Fuit quidem hoc nec ex lege, nec
religione factum. Quid enim? Tu rebelles animos, *Regij in Iudæos facinoris reprehenſio.*
llaque ad id ſuſcepta religione conſtrictos, adigas ad
dendum ea, quæ ſumma contentione aſpernantur
reſpuunt? Idque tibi aſſumas, vt libertatem volunta-
impedias, & vincula mentibus effrænatis inijcias?
id neque fieri poteſt, neque Chriſti ſanctiſſimum nu-
n approbat. Voluntarium enim ſacrificium, non vi
ala coactum ab hominibus expetit: neque vim menti-
s inferri, ſed voluntates ad ſtudium veræ religionis
ici & inuitari iubet. Porrò autem, quis ſibi id arro-
re poteſt, quod ſolus diuinus ſpiritus efficit in eorum
imis, qui non ad extremum vitæ ſpiritum illius be-
gnitati repugnare contendunt? Ille namque ſolus eſt,
i mentes illuſtrat, allicit, & inuitat: & eos, qui tan-
n munus non animo pertinaci & ingrato repudiãt,
Chriſti confeſſionem & ſocietatem perducit. Poſtre-
ò quis non videt, quàm indignum ſit, hominibus in
igionis ſtudio ſuſpectis, tot myſteria, tot res ſacro-
nctas, tantam rerum diuinarum rationem commit-
e? Et ſceleris occaſionem ijs, qui Chriſti diſciplinam
dibrio habent, inconſideratè præbere? Et ita religio-
m per religionis ſimulationem indigniſſimè viola-
? Regis tamen animus multis merito laudandus eſ- *Excuſatur Rex.*
videtur, quòd id religionis ſtudio, vt ea ratione
ntis Hebrææ ſalus conſtitui aliquando poſſet, effice-
, maximè cùm viri religionis & doctrinæ opinione
æſtantes id licere dicerent, & fuiſſe iam à principibus
Chriſtia-

Christianis olim factitatum. Nunquam enim defuêr nec vnquam deerunt, qui ad Principum gratiam auc pandam orationes accommodent. Fructus tamen ex mios ex hac Regis actione, quamuis parùm iusta, effe ri quotidiè videmus. Eorum namque filij, qui, vt susp cio erat multis iniecta, fidem nefariè simulabant, vs consuetudine, & disciplina, paternique sceleris obliu ne, Christi religionem sanctè colunt, & vitam ad disc plinam illius instituunt. Hac ratione Iudæi parti in exilium migrârunt, partim Iudæorum nome amiserunt. Mauri verò omnes, qui noluerunt à Mah metis pestifera secta discedere, in Africam se contul runt. Neque fuit eis aliquod incommodum illatu quemadmodum Iudæis: ne Christiani, qui in Afric vel Asia sub Saracenorum ditione viuebant, aliqu ob eam causam malum paterentur. HOC eodem a no Rex de nuptijs, quas appetebat, agere cœpit. Cupi bat enim, vt dictum est Isabelæ, quæ fuerat Alfonso annis filio nupta, matrimonio coniūgi, eò, quòd m res illius atque prudentiam adamaret. Id autem cu Aluaro Fernandi Ducis fratre, qui plurimum apud C stellæ Reges poterat, communicauit. Qui cùm opera suam esset Emmanueli ad eam rem pollicitus, in C stellam redijt, & inde literas ad Emmanuelem ded quibus significauit, Regum voluntatem minimè eo matrimonij fœdere, quod ipse appetebat, aliena His literis excitatus Rex, Ioannem Emmanuelem R gio cubiculo præfectum, virum singulari prudent ad Reges Castellæ legauit. Fuit hæc legatio Regib admodum grata, matrimoniumque pactionibus r confirmatum. Isabela iunior solùm summa vi ma monio resistebat. Partim namque ex dolore, quem obitu Alfonsi perceperat, in ea ægritudine versabat vt sanari vix posset: partim quod bis nubere, parùm h nestum iudicabat, adduci non poterat, vt in hoc ma monio parentibus morem gereret. Sed tandem parer monitis & precibus victa, & hominum religiosor orationibus inducta, qui illam admonebant, eò con gio

Emmanuelis Regis cum Castellanorũ Regis filia pactæ nuptiæ

pacem & otium totius Hispaniæ confirmari, paren-
us obsecuta est. Interim dum ea, quæ ad Isabelæ in
rtugaliam aduentum erant necessaria, parabantur,
nmanuel negotium magnitudine clarum, sempi-
naque gloria dignum suscepit. Quod vt rectius ex-
cari possit, est totius rei initium altius repetendum.
ANNES hoc nomine primus, Portugaliæ Rex, qui
gnum, magna cum gloria, hostium incursione li-
rauit, & clarissimas victorias consequutus est, ne
senectute quidem quidquam de studio gloriæ remi-
Itaq; maximam classem instruxit, qua Septã vrbẽ,
auritaniæ maximam, & opulentissimam, atque mu-
tissimam, in ora maritima Gaditani freti sitam expu-
auit. Inde fuit oblata occasio Lusitanis, qui in illius
bis præsidio constituti fuerant, armis latius euagan-
Henricus deinde Ioannis filius, cuius in expugna-
ne Septæ virtus admodum clara fuerat, hoc institu-
n longius persequi voluit. Classes igitur ædificauit,
ibus Africæ littora, & eas Mauritaniæ regiones, quæ
tra fretum ad Austrum pertinent, infestas redderet.
einde cupiditate incensus terras ignotas explorandi,
dit operam, vt ij, quos classibus præficiebat, multò lõ
us progrederentur. Quo studio factum est, vt partim
minum fortium industria, partim variæ tempesta-
euentu, non solùm bona pars Africæ, quæ ad AE-
iopiam pertinebat, verùm & insulæ permultæ in O-
ano sub Imperium Lusitaniæ subiungerentur. Quò
tem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant
agis longinquæ, maioraque in illis monstra versari
cebantur, eò magis animus Principis optimi flagra-
t studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henri-
s, vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissi-
i. Neque tantum elaborabat, vt nomen suum clarum
dderet, quàm vt Christi religionem propagaret: ad
uod nihil magis vtile ferè putabat hac nauigatione, vt
osset Christi nomen apud Barbaras nationes à situ no
ro disiunctissimas, ad omnium salutem prodi. Vt au-
m id commodius efficeret, in ea Lusitaniæ parte, quã
Algar-

RES AFRICANAE ET INDICAE.

Henricus Ioãnis Portugaliæ regis filius peregrinarum nauigationũ author.

Nauigationes ad Austrum susceptæ.

Sagris oppidi situs. Algarbium appellant, in oppido Sagres nomine, quod abest à promontorio sacro passuum quatuor milia, cõsedit, vt inde classes mitteret, quæ viam in oras ad solẽ orientem sitas aperirent. Ne autem, quò intendebat animus, omninò perueniret, fuit morte prohibitus. Obijt autẽ anno à Christo nato, M.cccc.lx. cùm esset natus annos septem & sexaginta. Nullum autem filium reliquit. Nec enim vxorem habuit, imò per omne vitæ spatiũ totius libidinis expers fuit. Illo mortuo, Rex Alfonsus, Odoardi Regis, qui fuerat Henrici frater, filius, non potuit propter bella grauissima, quibus fuit exercitus, vltra id, quod fuerat Henrici opera lustratũ, classib. explorare. Peruenit tandem regnum ad Ioannem Alfonsi filium, qui tanto studio, tantisq; sumptibus huic negotio institit, vt nostræ classes illius auspicio maximã partẽ Aethiopiæ perlustrarẽt, eoq; peruenirẽt, quò viri doctissimi olim suspicati sũt, fieri nõ posse, vt quisquam penetraret. Neq; fuit cõtentus illius regionis cognitione, quæ æquinoctiali circulo subiecta est (sic .n. appellant Astrologi illum cœlestis plagæ terminum, qui signiferum orbẽ in partes æquales diuidit: eò quod vbi Sol, eam cæli partem attingit, æquinoctiũ fiat) sed effecit, vt nostri lõgius prouecti, vltra illam regionem, in qua ab extrema ex australi parte Solis conuersio fit, incognitas terras latissimè perlustrarent. Itaque fuit illis necesse, cùm essent à conspectu Septentrionis remotissimi, vt alia sydera in cœlo notarent Septentrioni contraria, ad quæ cursũm dirigerent. Sic autem cùm illud certamen fuisset institutũ, vt quilibet alium nauigationis longitudine superaret, & vltra terminum, quem reliqui attigerant, perueniret factum est, vt inciderent in promontorium, quo nullum vnquam maiũs in terris apparuit. A parte namque, quæ spectat ad Occasum Solis, latus illius incipiens, in Austrum adeò longo tractu procurrit, vt vltimus illius terminus ab Aequinoctiali plaga gradus circiter triginta quinq; distet. Gradum appellant Astrologi Latini trecentesimam & sexagesimam quamque partem earum

Aethiopia lustrata.

Circulus æquinoctialis.

Promontorium bonæ spei inuentum, eiusq; latus.

Gradus quid.

quas omnes cæli atque terrarum plagas tribuunt.
ↄ æquinoctiali verò regione ad sinum, ex quo promō-
rium inchoatur, Septentrionem versus, quatuor cir-
er gradus intersunt. Hi triginta & nouem gradus ef-
iunt supra duo millia & septingenta miliaria. Hæc
illius terræ, quæ promontorium efficit, longitudo.
ↄ Ortu verò latus illius multò longius est. In eo ve-
flectendo, nostri eiusmodi tempestatibus iactati &
lictati sunt, vt sæpenumerò omnem spem salutis ab-
erent. Quo factum est, vt Tormentosum illud pro-
ontorium appellarent. Tormenta enim apud nos, est
m, quod tempestas aduersa. Flexu promontorij hu-
explorato, reuersi sunt. Cùm autem Ioanni huius
omōntorij situm & longitudinem demonstrarent,
ta lætitia affectus est, vt existimaret, esse sibi iam ad-
m in Indiam patefactum: & quasi felicis euentus
gurio commotus, promōtorium illud, Bonæ spei, no-
nare iussit. Homines interim partim Hebræos, par- *Exploratores in Aethiopiam, Aegyptum, & Indiam emißi.*
n Christianos, quos industrios & sagaces esse cogno-
rat, Alexandriam misit, qui indè in Aethiopiā, quę su-
Aegyptū est, se conferrent, & inde in Indiam nauiga-
t, vt qua ratione commodius ille cursus, post illum
omontorij flexum, in Indiam confici posset, ab ho-
nibus peritis intelligerent. Classem præterea parare
sit, qua posset iter illud, quod tanto opere explora-
upiebat, haberi. Hos interim tantos Ioannis cona-
, mors oppressit: qui tamen cum Regni patrimo-
, hanc etiam nauigationis explorandæ, imperij-
propagandi curam Emmanueli quasi hæredita-
n reliquit. Multi fuere ex illis, quos Emmanuel *Nauigationis Indicæ dissuasio.*
consilium adhibere consueerat, qui eum ab ea co-
atione conarentur abducere. Dicebant enim, spem
ertam esse, pericula certa & ingentia: nauigatio-
n fore difficillimam, Indiamq; esse à nostris sedibus
xima regionum longinquitate distantem: fierique
n posse, vt tam immensi laboris fructus damna, quæ
nt in tam periculoso itinere facienda, compensaret.
gitaret præterea, sibi cum Aegypti Imperatore, quem
Sulta-

Sultanum appellabant, qui plurimum in Oriente po-
terat, esse dimicandum. Deinde si res ex animi senten-
tia procederet, esse illi grauem inuidiam apud Christia-
nos principes cum magno discrimine subeundam. Si
gloriam quæreret: satis magnam gloriam ex African
bello, si in id totis viribus incumbere vellet, paratam
esse. Si vtilitatem sequeretur: vtilitates innumerabile
ex illis Aethiopiæ partibus, quas partim imperio sub-
iectas, partim fœdere deuinctas habebat, percipi posse.
Hęc & alia multa dicebantur à Consiliarijs, quæ tame
Regem ab instituto auertere minimè potuerunt. Vide-
bat enim eiusmodi consilijs nunquam Henrici aut Io
annis mentem prohiberi potuisse, quò minus iter illu
in fluctibus aperirent, ex quo tam multæ Lusitaniæ r
bus vtilitates illatæ fuerant. Intelligebat præterea, diff
dentiam esse comitem animi pusilli & angusti: spe
verò maximam perpetuò cum animi ingentis altitu
dine atque singulari virtute coniunctam. Itaque ma
luit fortium Principum exempla, quibus erat coniun
ctissimus, imitari, quàm hominibus minus cautis, om
niaque pericula metuentibus assentiri. Mouebatur pr
terea augurio quodam à Ioannis mente & consilio d
cto, quo illum viuens admonuerat, vt pro virtu
insigni, quod regijs insignibus adiungeret, sphæra
in qua sunt cælestis regionis circuli descripti, gesta
In quo quidem portendebat futurum, vt Emmanuel
quem iam vt hæredem intuebatur, operâ incognita
dera, vltimęque Solis orientis & occidentis regiones
nostrorum hominum cognitionem cum maximo fr
ctu, & nominis sempiterni gloria peruenirent. Post
mò ardens studium, quo tenebatur, Christianæ relig
nis amplificandæ, cum hominibus timidis auscult
nullo modo sinebat. Fernandum igitur Laurentiu
virum impigrum, & authoritate non mediocri præ
tum, accersit, eique, vt classem, quàm celerrimè pos
ornet, & omnibus rebus instruat, præscribit. Vasc
præterea Gamam, hominem nobilem, & singular
nimi robore præditum, cui multum fidebat, euocari

Indica naui-gatio ab Emmanuele probata, et quare.

Vascus Gama primus Indicæ classis præfectus.

t,eique classis imperium tradit, & quid ab illo fieri
llet demonstrat,multisq; verbis illum ad rem stre-
è atque prudenter agendam adhortatur. Suscipit Ga
a prouinciam,summasque Regi gratias agit,atq; po
lat,vt illius frater Paulus Gama,quem propter insi-
n virtutē vnicè diligebat,illi socius asscribatur:quod
x facillimè concessit. Fuit classis intra breue tempus
nata,& instructa rebus omnibus,ad tam longam na
gationem necessarijs. Erat illa quidem exiguo nume
hominum,propterea quòd magis Orientis explorā
quàm expugnandi gratia tunc adornaretur. Quatu-
enim naues fuerunt, è quibus vna commeatu tan-
n erat onusta. Naui prętoriæ Vascus Gama præfe-
s erat; alteri verò Paulus Gama,tertiæ Nicola⁹ Coē
s quartæ verò,quæ commeatus supplementum cō-
nebat,Gundissaluum Nonium præficiunt. Aberat
ysippone prope littus quatuor passuum millia tem
m sanè religiosum,& sanctum,ab Hērico in hono-
n sanctissimæ virginis ædificatum:quod postea alte
s amplitudine & magnificentia; quod Emmanuel
coniunctum,in honorem eiusdem diuæ Virginis
ndamentis extruxit,nomen amisit. In id Gama pri
illius diei,quo erat nauē conscensurus, se recepit,
noctem cum religiosis hominibus,qui in ędib. tem-
coniunctis habitabant,in precibus & votis consu-
ret. Sequenti die cùm multi,non illius tantū gratia,
aliorum etiam, qui illi comites erant,cōuenissent,
ab omnibus in scaphas deductus. Neq; solùm ho-
nes religiosi:sed reliqui omnes voce maxima cū la-
ymis à Deo precabantur,vt bene & prosperè illa tā
iculosa nauigatio omnibus eueniret, & vniuersi re
ne gesta incolumes in patriam redirent. A multis ta
interim is fletus atq; lamentatio fiebat,vt funus ef-
e videretur. Sic enim dicebāt. En quò miseros mor
s prouexit cupiditas & ambitio? Potuitne grauius
pplicium hominib. istis constitui,si in se scelestū ali
od facinus admisissent? Est enim illis immēsi maris
gitudo peragranda,fluctus immanes difficillima na-
uigatio

Classis Indica.

Vectores classem Indicam conscendunt.

uigatione superandi, vitæ discrimen in locis infinit obeundum Non fuit multò tolerabilius, in terra quo uis genere mortis absumi, quàm tam procul à patri marinis fluctibus sepeliri? Hæc & alia multa in hãc sen tentiam dicebant, cùm omnia multò tristiora finger præ metu cogerentur. Gama tamen, quamuis lachry mas suorum desiderio funderet, rei tamen benè geren dæ fiducia confirmatus, alacriter in nauem faustis o minibus conscendit, vij. Id. Iulij, anno à Christo nat M. CCCC. XCVII. Qui in littore consistebant, no prius abscedere voluerunt, quàm naues vento secun do plenissimis velis ab omniũ conspectu remotę sun

RES EVROPEAE. *Emmanuelis Regis cum Isabela nuptiæ.* *Sintræ oppidi situs.*

DVM HAEC geruntur, affertur Emmanueli nuncius omnia, quæ ad Isabelæ matrimonium pertinebãt, ess iam à Regibus Castellæ pro dignitate comparata. Ita Sintra, quod oppidum est ad radices Montis Lunæ tum, vbi tunc se continebat, Eboram proficisci conte dit, eoq; multos homines primarios conuenire iube Isabela maior cum Isabela iuniore illius filia Valent Alcantaræ, quæ est propè Portugaliæ confinia, simi ter venit. Fernandus Rex adesse non potuit, inualetu ne filij Ioannis impeditus, à quo tunc abesse, inhum num reputabat. Sic enim erant inter virum & vxore officia dispertita, vt illa filiam deduceret, ille verò cu ægroto filio Salmanticæ remaneret. Sic tamen erat i ter eos constitutũ, vt cùm primùm Ioanni meliuscu fuisset, Fernandus ad filiam cohonestandam se Vale tiam conferret. Cùm tamen nuptiarum dilatio mai esset, quàm Emmanuelis desiderium pati facilè poss scripsit ad Isabelam Reginam, se libentissimè, si ei co modum videretur, Valentiam profecturum, vt ibi v rem acciperet Consuluit regina virum per literas. Q respondit, se eo tempore non posse à filio diuelli, e quòd vita illius esset propter morbi grauitatem ad tremum discrimen adducta Quòd si vellet Emman Valentiam ire, illius voluntati minimè repugnaret. lum tamen admoneret, vt magnum comitatum vi ret, omniaq; maioris lætitiæ signa in aliud tempus d

fer

rret. Regina continuò Emmanueli ſcripſit, vt, cùm
li videretur, eò contenderet. Is nullam morã interpo-
it, quin Valentiam peteret. Hic fuit Reginæ de morte
lij nuncius allatus, quem illa taciturnitate compreſ-
m tenuit, nè generum mœſtitiæ ſuæ participem effi-
ret. Id tamen diu Emmanuelem latere non potuit:
q; poſtulauit à ſocru, vt antè, quàm ea fama adaures
abelæ vxoris ſuæ perueniret, liceret ſibi illam in Por-
galiam ſecum ducere. Sic igitur Eboram ſe contulit:
i tandem vxori mortem Ioannis indicauit. Quod il-
tulit moleſtiſſimè. Ob huius Principis mortem om-
s Hiſpania in luctu & ſqualore verſata eſt, Caſtellæ
æſertim & Aragoniæ populi, eò, quòd viderent, om-
m maſculæ prolis ſpem Regibus eſſe ſublatam. Non
im alium filium marem habebant præter Ioannem.
autem vxorem duxerat Margaritam, Maximiliani
per. filiam, qui ſuperiorem Pannoniam, quã nunc
ſtriam appellant, imperio continebat. Ea verò quo
npore Ioannes obijt, vterum ferebat. Illa tamen te-
is ſpes quam homines habere poterant de Margaritę
rtu, ne regnũ ad Principes externos perueniret, fuit
ra paucos dies abortu illius inciſa. Sic factum eſt, vt
hæreditatis, quod Ioannes habebat, ad Iſabelã ſoro-
n perueniret. Omnes enim illa ſorores ætate antece-
bat. Emmanuel interim nullo modo regni vigilãter
niniſtrandi ſtudium intermittebat. Operam igitur
tempore dedit, vt iura poſſeſſionum, & immunita-
populis ſub certis conditionibus attributæ, & pro-
nciarum, & vrbium, & oppidorum confinia perſcri-
rentur, vt lites dirimi, & ciuitatum iura conſtitui, &
minorum ratio conſtare poſſet. Huius anni fine, cũ
gina iam grauida eſſet facta, Reges Olyſipponem ſe
ntulêre: ibi à Caſtellæ Regibus literas accepêre, qui-
s nurus abortionem ſignificabant, & admonebant,
in Caſtellam iter haberent, vt tanquàm legitimi re-
orum hæredes à populis fidem acciperent. His li-
is Rex cùm videret illud iter ſibi neceſſariò ſuſci-
ndum, concilium rurſus induxit, in quo multas le-

Fernandi Catholici filius moritur.

Margarita Ioannis Principis vxoris abortus.

Annus nati Christi 1498. *Emmanuelis iter in Castellam.*

ges, quæ videbantur esse salutares, instituit. Anno au-
tem sequēti, qui fuit à Christo nato M.CCCC. xcviij
Kalen. Aprilis, Olyſippone proficiſcuntur, trecētis t
tùm equitibus comitati. Id enim Reges Castellę ab ei
postulârant, ne ſecum maximam turbam ducerent, v
vitarentur diſſidia: quæ inter Castellanos & Portuga
lenses in huiuſmodi Regum cōgreſſibus, leuiſſimis d
cauſis excitari plerunq; ſolent In hoc tamen comit
tu erant viri nobiliſſimi, inter quos fuit Georgius Ioa
nis Regis filius, in quem tunc, quamuis puer eſſet, oc
los omnes vbiq; conijciebant, & ſpecie filij commo
ti, patris nomen grata prædicatione celebrabant. Ib
autem omnes atrati, vt mœſtitiam, quæ animos om
nium propter obitum Principis Ioannis occupârat, h
bitu lugubri demonſtrarēt. Regibus Castellæ fines in
greſſis obuiam prodijt Metimnę Sidoniæ dux, atra v
ſte ſimiliter indutus: qui, vbi primū illis appropinqu
uit, ex equo deſiliuit, eorumque manus oſculatus e
Idem faciebant reliqui Principes, & omnes, qui era
vel nobilitate, vel dignitate præclari. In omnibus au
tem ciuitatibus & oppidis, admirabilis hominum fr
quētia, & celebritas illis occurrebat, & fauſtis acclam
tionibus inſitam, ex eorum aduentu lætitiam ſigni
cabant, magnique ſumptus ab hominibus, qui opib
& potentia præſtabant, vbique eorum gratia fieban
Cùm Toletum appropinquarent, Fernādus vrbe egr
ſus, illi obuiam proceſſit, & vtrumq; valdè amanter,
tantę neceſſitudinis ratio poſtulabat, amplexus eſt. A
portam Principes ciuitatis illos expectabant, vt ſe ill
rum ſubditos, & verbis, & demiſſo corporis habitu,
reliquis ſignis in Hiſpania vſitatis indicarent. Inde, c
iam adueſperaſceret, ſub aurea vmbella in templū
ducuntur: factaq; precatione, diſcedunt, & in Regia
intendunt, in qua tanta lætitia fuerunt ab Iſabela e
cepti, vt videretur omnem ex animo dolorem, quē
morte filij acceperat, eorū aduentu depuliſſe. Dein
cū Rex omnes noſtros ſatis benignè alloqueretur, G
orgium tamen multò honorificentius accepit. Non a

te

m passi sunt Castellæ Reges, multos dies intermitti:
eramq; dederunt, vt id sine cunctatione fieret, cuius
atia concilium Regni totius indixerant, & generum
que filiam euocârant. Die dominica, quæ secuta est,
nmanuel & Isabela in templum deducti sunt. Dux
etimnensis, cuius paulò antè mentio facta est, pedi-
is ad Emmanuelis latus incedens, habenam equi il-
is manu tenebat: à læua verò Friensis Dynasta simi-
officium Isabelæ iuniori præstabat. Hoc etiam mo-
magnus equitum Magister à dextera, Dux Albanus
æua, Fernandum & maiorem Isabelam deducebant.
chiepiscopus Toletanus rem diuinam singulari ce-
monia atque sanctitate peregit. Religione ritè pro-
rata, Fernandus & vxor assurgunt, ille generum, illa
rò filiam manu apprehendit, & vtrumq; in sellis in
limi positis, & pulcherrimè instratis collocant, ip-
ue in alijs sellis ad eorum latera considunt. Ciuita-
n procuratores in subsellijs ordine iam à multis æ-
ibus in Hispania recepto disponuntur. Principes, vt
tè cuique locus obuenerat, ita eum sine offensione
usquam occupant. Amicè namque Fernandus illos
nonuerat, ne inter se de locorum dignitate conten-
ent. Se enim molestissimè laturum, si id, quod sum-
animorum consensione geri cupiebat, intempesti-
dissensione turbaretur. Silentio deinde facto, vir
dam Iuris ciuilis eruditione præstans, qui dicendi
itus habebatur, assurgit, orationemque luculentam
uit, qua pacis commoda, Hispaniæ totius otium &
nquillitatem, incrementum imperij, & reliquas vti-
tes, quæ ex ea Regnorum coniunctione sequi vide-
ntur, exposuit. Hortatus est deinde Principes & ci-
ates, vt Emmanuelem & Isabelam, quos Regum
rum hæredes esse videbant, certatim amarent, & co
ent, summaque illis fide rebus in omnibus inserui-
t, sperarentq;, eos, quos iam sciebant esse regijs vir-
ibus ornatissimos, similes futuros eorum Regum,
ibus erant tempore à Deo cõstituto successuri. Dein-
ad Emmanuelem & Isabelam conuersus, eos ad-

Pompa regia Toleti.

Oratio Iurisconsulti ad Reges & Proceres Hispaniæ, in Principum inauguratione.

monuit, vt cernerent animo, quod eis munus impo-
neretur. Eorum namque officium esse, consulere po-
pulis, tueri innocentiam, coercere improbitatem, dare
salutem, propulsare pericula, conseruare, & bonis om-
nibus amplificare Remp. Hæc vbi perorauit, quidam
sacrorum Antistes assurrexit, & librum qui Euangelia
& sacrorum rationem continebat, explicuit, & in me-
dio illius Crucem auream imposuit: deinde cum libr
ad Principes hæredes accessit, eisque dixit, vt manibu
Crucem tangerent. Cùm deinde is verbis præiret, ips
sese sanctissimo iureiurando constrinxerunt, fore, v
iura populis administrarent, libertatē Reipub. conse
uarent, omniumque saluti summa contentione pr
spicerent. Hoc facto, magnus equitum Magister libr
è Patriarchæ manibus assumit, illumque tenens iura
se Emmanuelem & Isabelam pro veris & legitim
suorum Regum hæredibus habiturum, eorumq; imp
rio semper obedientem futurum, summaque fide pr
eorum amplitudine & dignitate pugnaturum. Dein
reliquos principes & ciuitatum legatos eodem iurei
rando constrinxit. Tum omnes ordine ad Princip
quibus fidem dederant, accedunt, eorumq; manus
culantur. Quod tamen Toletani ciues eo in loco fa
re noluerunt. Non erit autem abs re, explicare ratio
quamobrem Toletani officium illud tunc obire no
erint, vt intelligi possit, quàm leuibus de causis pler
que soleant in populis, nisi malo nascenti pruden
fuerit occursum, turbulenta dissidia concitari. FV
OLIM in Hispania inter Burgensem & Toletanam
uitatem, quæ reliquis anteire videbantur, de dignit
summa contentio, cùm Burgenses ciuitatem suam
se Castellæ metropolim constanter assererent: Tole
ni verò Hispaniæ principatum ad ciuitatem suam
uocarent. Neq; his vnquam dirimi potuit, nec vlla c
ditione fieri, vt vna ciuitas alteri quidquam de iure
remitteret. Itaque periculum erat, nè, quoties Re
concilium euocarent, ij, qui ciuitatis vtriusque no
ae conuenerant, ad manus venirent. Alfonsus ig

Emmanuel & Isabela Castellæ regno inaugurantur.

Toletanorū & Burgensium vetus dißidium vndè ortum, & quomodo sopitum.

oc nomine vndecimus, cùm Compluti indictum cō-
lium haberet, vt hanc controuersiam aliqua ratione
lleret, in omnium cōuentu, antequam litis vlla men-
o fieret, inquit: Toletanos scio imperata libentissimè
cturos, loquantur Burgenses. Hac Regis oratione
nquieuêre, cùm vtrique se prælatos existimarent.
oletani quidem, quòd Rex ante omnes eorum no-
ine locutus esset: Burgenses verò, quòd primi om-
um per se sententiam dixissent Hanc deinde consue
dinem Reges omnes Castellæ sequuti sunt, quoties
ncilium est ab illis indictum. Alicuius tamen con-
tionis vitandæ gratia, noluêre Toletani in illo con-
ntu illud officium facere: sed postquam a templo
cessum est, antequam Reges in ædes Archiepisco-
vbi paratum & instructum erat conuiuiū, perueni-
nt, in ipsa via, ad Emmanuelem & Isabelam suppli-
er adeuntes, eorum manus osculati sunt. Dimisso
ncilio, Fernandus Aragoniam cum vxore & genero
que filia petere contendit, vt similiter atque in regno
stellæ fecerat, illius regni fidem Principibus obli-
ret. Iter autem ita fecerunt, vt quacunque pergerent,
usa multitudo illis obuiam cum incredibili volup-
is significatione prodiret, multique Dynastæ, & ci-
ates etiam permultæ, omnia, quæ ad victum & re-
m luxum erant necessaria, abundè subministrarēt.
esaream tandem Augustam peruenêre Kalend. Iu-
. Fuerunt autem ab ea ciuitate cum admodum solen
pompa, immodicisque cæremonijs de more gentis
us excepti. Paucis deinde diebus ad quietem sump-
statuit Fernandus, vt Cæsaraugustani, perinde atq;
erant Castellani, sine vlla mora fidem Emmanueli
Isabelæ verbis conceptis obligarent. Negârunt Cæ-
augustani, id sibi licere, antequam ciues Valentini,
Barchinonenses, qui suarum ciuitatum iura tueren-
, eò conuenirent. Institit nihilo secius Fernandus
n esse cur illos expectarent, quos sciebant idem of-
ium suo tempore atque loco præstituros. Neque
c illis in re minimè dubia cunctandum. Respon-

Castellanorū Regum in Aragoniam iter.

Cæsaraugusta Emmanueli fidem dare recusat & quare.

dent, non esse rem adeò facilem, vt non magnam consultationem requireret. Sed de fide danda minimè dubitare, sed de modo & conditione, qua erant fidem daturi. Ad eam autem deliberationem commodius habendam, opus esse sociorum aduentu, vt communis causa communi etiam consilio sustineri posset. Quod si vellet; vt ipsi statim fidem suam astringerent, se id libenter facturos, ea tamen conditione, vt prius Emmanuel & Isabela iurarent, fore, cum primùm venirent in regni possessionem, vt iura & immunitates, quæ Fernãdus ipse Aragoniæ populis abstulerat, sine vlla cunctatione restituerent. Respondet Fernandus se nulla conditione passurum, vt ea, quæ propter summam iniquitatem sublata fuerãt, populis, qui illis abutebantur ad innumerabiles iniurias, redderentur. In his altercationibus fuêre tres menses cum non mediocri Regum offensione consumpti. Cùm verò multæ causæ dissensionis intercederent, illa tamen potissimùm Regum animos perculit, quòd dicerent Cæsaraugustani, hoc iure semper Aragoniæ regnum fuisse, vt nunquam imperium fœminę vllius acciperet. Quod si Rex sine prole virili decederet, esse populis liberum euocato concilio eum Regem eligere, quem regno propter virtutem dignum iudicarent. Interim vero Cæsaraugustani de libertate soliciti, clanculum arma in certas domos comportare, vndique præsidia comparare, colloquia inter se de communibus rebus habere: nihilque omninò prætermittere, quo ius suum modis omnibus retinerent. Sed omnes hos motus sedauit Isabelæ iunioris partus. Octauo enim Kalend. Septembris peperit filium, cui fuit inditum nomen Michaêl. Huius nepotis exortu tanta fuit affectus lætitia Fernandus, vt contineri non posset, quin voce maxima omnibus de nato Principe, Hispaniæ totius hærede, gratularetur. Sed, vt sunt res humanæ fluxæ & instabiles, summæque lætitiæ exitu tristissimo sæpe numerò concluduntur, illa summa Regum voluptas, illæ Principum gratulationes, & ciuium plausus in

Isabelæ natus filius Michaêl.

cerb

rbissimum mœrorem subitò conuersi sunt. Isabela *Isabelæ Iu-*
ımque, antequam pareret, ægrotabat, & quò magis *nioris mors.*
›propinquabat partus, eò maiora signa imbecillita-
› ostendebat. Cùm verò filium enixa fuisset, tanta vis
nguinis ex illa profluxit, vt vires eam omninò defi-
rent, vsque eò, dum extremum spiritum in comple-
ı patris ederet. Eluxit autem in illa singulare pudo-
s, & probitatis, & prudentiæ, & religionis specimen,
ıarum etiam virtutum in illo vltimo vitæ actu cla-
m significationem dedit, cùm ea diceret & testifica-
tur, quibus posset intelligi, eam parùm de hac misera
ta, multum verò de illa sempiterna cogitare. Funus
it cum multis omnium lachrymis inductum. Em-
anuel vbi funeri iusta persoluit, & ea, quæ fuerant *Emmanuelis*
stamento legata, distribuit, à Fernando & Isabela ma *in Portuga-*
no cum dolore, vt in Portugaliam rediret, diuulsus *liam reditus.*
t. Non potuit enim discessus ille absque fletus acerbi
nouatione fieri, cùm veniret illis in mentem, quali
ia fuissent orbati, & Emmanuel in memoriam reuo-
ret, se vxorem omnibus virtutibus ornatissimam a-
isisse. Fuit autem à multis principibus in Portugaliã
que deductus. SED CVM esset in itinere, in oppi-
› nomine Aranda, quod Durius alluit, misit ad Ale- *Emmanuelis*
ndrum legatos, qui eum admonerent, vt rebus Eccle *ad Pontificẽ*
æ prospiceret. Nam mores esse profligatos, pietatis *Max. legatio*
ıdium restinctum, flagitiorum licentiam solutam, *pro refor-*
s sanctissimas pretio indignissimis addici. In vrbe, *manda Ec-*
ıæ fuerat pietatis & sanctimoniæ domicilium, offi- *clesia.*
nam impudentiæ atque sceleris institui, Ecclesiamq;
omanam insigni infamia flagrare, remque esse in ex
emum penè discrimen adductam. Proinde se illum
rare & obsecrare, & per Christi sanguinem obtestari,
t iret obuiam sceleri, resecaret libidinem, coërceret a-
aritiam, moresque laxos disciplina seueriore deuin-
ret, tantumq; munus pro dignitate tueretur, & Rem-
ublicam Christianam, quæ tantis vitiorum exemplis
rat à studio pietatis auersa, pietatis exemplis ad offi-
ium reduceret. Legati fuêre Rodericus Castrensis, En-

ricus Coutinus,& Fernandus Coutinus, viri claris na-talibus orti,& prudentia non vulgari præditi. His au-tem mandauit,vt hanc legationem cum Fernandi Re-gis legato communicarent, quem Fernandus, vt cum Emmanuele Cæsaraugustæ constituerat, ea etiam de-causa erat Romam missurus. Vbi legatos misit, iustis i-tineribus in Portugaliam rediit, & Olysipponem per-uenit,tertio idus Octobris. Ibi per literas Fernandi & Isabellæ certior factus est,Michaelem filium suũ sum-ma Castellæ & Aragoniæ consensione fuisse legitimũ Principem, & regnorum illorum hæredem declara-tum,fidemq; illi ab omnibus publicè datam.Rogabant autem, vt idem in Portugalia fieret: id enim valdè ad regnorum tranquillitatem pertinere. Emmanuel igi-tur anno sequenti,qui fuit à Christo nato, M.CCCC. XCIX.ad eam rem sine vlla mora peragendam,conci-lium indixit. Omnes sine vlla recusatione cõueniunt. Is ab omnibus postulat,vt fidem dent, se Michaeli ip-sius vnico filio,tanquam successori legitimo fore sem-per,postquam ille ad regnum perueniret, obsequẽtes. Illi priusquam fidem darent,ab eo postulârunt, vt no-mine filij promitteret,idq; iuramento confirmaret, vt nunquam neque iurisdictiones, neq; vectigalium ad-ministrationes,neq; arcium præfecturæ ad Portugalia ditionem pertinentes,siue citra,siue vltra mare,alicui qui non esset naturâ Portugalensis,vllo tempore, au conditione mandarentur.Quod Emmanuel facilè cõ cessit. Illi igitur fidem publicè absenti Michaeli dede runt: & Emmanuel promissionis suæ fœdus propri ipsius manu consignatum iussit,vt publico testimoni ad memoriam sempiternam confirmaretur. Et hæ quidem eo anno in Lusitania gesta sunt. At legati,qu ab Emmanuele Romam missi fuerant, cùm primùn Romam peruenêre,omnem legationis rationem cun Garsia Lasso,Fernandi Regis legato, vti fuerant iussi communicant.Re itaque deliberata, omnes ad Ponti ficem adeunt, eumque Regum nomine suppliciter o rant, obsecrant,& obtestantur,vt velit flagitiorum in

Emmanuelis filius Michaêl Hispaniæ Portugaliæque regnis inauguratur.

ANNVS à Christo nato,1499.

Legationis Lusitaniæ apud Pontificem successus.

cendiur

ndium pietatis studio & iudiciorum seueritate re-
nguere. Neque semel hoc ab illo libera voce conten-
int, sed sæpius instant & vrgent, & publico etiam te-
monio postulata consignant, vt esset omnibus testa-
m, nihil ab Hispaniæ regibus omissum fuisse, quod
labentis Ecclesiæ instaurationem pertineret. Quæ
idem admonitio hunc fructum habuit, vt Pontifex
inceps non ita dissolutè Rempub. gerere videretur.
æ se autem tulit, admonitionem illam sibi non in-
atam accidisse. Non post multos dies nuncium ad
nmanuelem misit, cum donis ab illo solenni preca-
one consecratis. Dona autem fuerunt ensis & pileus,
dona Emmanuel grata voluntate prosequutus fuit,
inciumque muneribus ornatum dimisit, Pontifici
e per literas declarauit, se fore semper, vt eum religio
cere admonebat, studio illius incensum. Hoc eodem
ino, quinto Idus Iulij, Emmanuel primum nunciū,
rebus Indicis auspicio suo exploratis accepit. Quod
uemadmodum gestum fuit, est ab initio repetendum.
AMA vbi primùm soluit Olysippone, cursum ad
ortunatas insulas direxit: deinde Insulam, quam ap-
llant Sancti Iacobi, quæ respicit AEthiopiam, lu-
auit. Inde verò, vt in mandatis habebat, nauigatio
em Solis ortum versus instituit, donec terram conspi
tus est, & ad eam continuò naues appellere iussit: in
agnumque sinum ingressus, vela contrahere, ancho-
sque dimittere præcepit. Nicolaum deindè Coëlium
ibit vt ad oram illam propius accedens, exploraret,
i esset aliquis fluuius, ad quem se aquandi gratia con-
rrent. Tres enim menses aduersis tempestatibus agi-
ti, in illius oræ nauigatione consumpserant, & aquæ
iopia laborabant. Coëlius vt fuerat iussus, littora il-
perlustrans, in fauces fluminis incidit, cuius aquæ
ant dulces, & riparum vestitus viridissimi. Quòd
ùm Coëlius Gamæ nunciâsset, is ad eam partem ve-
i continuò fieri iussit, vt omnes aquari atque ligna-
i possent. Ibi Phocas ingentes, quarum magna co-
ia erat, ceperunt, & earum carnibus refecti sunt.

Pontificis Max. ad Emmanuelem nuncius & dona.

RES INDICAE.

Primus de India explorata nuncius.

Indicæ nauigationis descriptio.

Insula S. Iacobi.

Hoc autem erat Gamæ institutum, vt quibuscunq; terris insisteret, mores gentis & instituta perdisceret. Itaq; dedit negotium certis hominibus, vt aliquem ex illis, qui regionem eam colebant, vel astu, vel vi caperēt, ex quo posset id, quod volebat, cognoscere. Fuerūt autem ad illum perducti homines colorati, breui & crispo capillo, quorum tamen linguam nemo ex illius comitatu, qui multas Aethiopiæ linguas nouerant, intellexit. Fuêre tamen à Gama benignè accepti, atque vestiti, & muneribus, quibus capiebantur, allecti, vt alios ad nostros perducerent. Munera fuêre tintinnabula, & vitrei globuli, & alia eiusmodi. Fuit deinde nostris cum ill[...] gente familiaritas instituta, cùm Aethiopes illi mult[...] supportarent ex illis fructibus, & carnibus, quas tellu[s] suppeditabat, quæ ad victum erant valdè necessaria: & illos nostri vestibus minimi pretij, & rebus leuissimis, quas illi tamen plurimi faciebant, ornarent. Signis autem & nutibus, quid alterutri ab alteris fieri vellent, significabant. Sed hanc consuetudinem vnius homini[s] amentia diremit. Qui cùm in eorum familiaritatem [se] penitus immersisset, petijt à Gama, vt liceret sibi in i[l]lorum intimas sedes penetrare. Deductus igitur ab ei[s] cùm illi in via phocam ingentem interfecissent, fu[it] illius carnibus satis opiparè & apparatè, vt illi quiden[m] suspicabantur, acceptus Is cùm dapes appositas, quò nō essent sui stomachi, fastidiret, se continuò in nau[em] recipere voluit. Illi eum humanissimè prosequuntu[r] At is certus esse non poterat, an truderetur ad suppl[i]cium, an potius honoris gratia tanto comitatu septu[s] duceretur. Metus tamen omnia tristiora fingere cog[e]bat. Itaq; vbi littori appropinquârunt, quasi vinctu[s] traheretur, opem magnis vocibus implorauit: nost[ri] subsidio occurrerunt. Illi fugæ se repente mandârun[t] Gama cum reliquis ducibus in terram descendit, [vt] facilius posset solis ab æquinoctiali plaga discrime[n] in Astrolabio contemplari. At illi, qui fugerant, [i]n sylua, vbi arma reposuerant (ignorabant enim quali [a]nimo nostri ad eas oras accederent) se occultabāt. A[r]ma v

Familiaritas cum Aethiopibus importunè dirempta.

Aethiopum arma.

a verò, quibus plurimum vtebantur, erant cornua
ædam acutissima hastis præfixa, quibus summa vi cō
rtis, non leuius vulgus infligebant, quàm si præacuta
ula coniecissent. Ibi igitur cùm nostri in littore sine
a periculi suspicione versarentur, illi ex latebris emer
prouolant, & in nostros impetum faciunt, & multos
nuulnerant, inter quos Gama in pede vulnus accepit.
ostri se multò celerius, quàm fuerant opinati, recipi-
t. Ita factum est, vt vnius hominis vesani temeritas
uationem illam infestam redderet. Sinum illum no
i sanctę Helenę sinum nominant: fluuium verò eadē
ione Sancti Iacobi nomine notandum existimarūt.
enim solennes dies cadebant, qui erant Diuorū me-
oriæ consecrati, ita nostri nomina terris, & insulis, &
minibus incognitis, quæ diebus illis primùm vide-
nt, imponebant. Anchoris indè solutis, iter Austrum
sus instituunt, promontoriumq; Bonę spei superare
ntendunt. In illo autem cursu valdè Gamæ virtus e-
uit. Fluctus erant immanissimi, tempestates per frigi
& aduersæ: tenebræ verò assiduæq; procellæ, cùm
nper in illa regione statis temporibus, quibus Sol Se-
ntrionalem plagam lustrat, valdè horribiles sint, at-
e pertimescendæ; tum illis, qui nondum fuerant eos
ctus experti, tantum terroris inijciebant, vt omnem
m salutis abijcerent. Naues enim ita iactabantur,
nodò nubes contingere, rursus in imas profundi vo
ines detrudi viderentur. Ad hoc malum accedebat,
od vltra progredi nequibant. Demissis igitur velis,
itis obsequi cogebantur, ita tamen, vt varios flexus
ue reflexus inirent, ne retrò cederent, sed tempesta-
aduersæ finem in fluctibus expectarent. Quoties ve-
aliquid laxamēti dabatur, homines exanimati me-
Gamam circumsistebant, illumque orabant & obse-
bant, ne vellet se hominesq; illius fidei commissos
a horrendo genere mortis extingui. Fluctibus diu
ugnari non posse: cederet tempestati, & classem, an-
uam fluctibus mergeretur, in patriam reduci per-
tteret. Cùm is constanti animo postulata reijceret,
multi

Pugna inter Lusitanos & Aethiopes.

Sinus S. Helenæ.

S. Iacobi fluuius.

Gamæ virtus

Insidiæ Gamæ structæ. multi de nece illius coniurationem habuerunt. Id cùm Gama Pauli fratris indicio cognouisset, insidias summa vigilantia declinauit, & vincula magistris iniecit, ipseque per se summi magistri munus obiuit. Tandem cùm multis diebus hanc tempestatis atq; perfidiæ molem inuicto animo pertulisset, tempestas commutata est, & ipse cum reliquis ducibus ad finem promontorij peruenit, quod omnes, xx. die Nouembris, cum incredibili lętitia flectere incœperunt. Arbitrabantur enim *Extremorũ Africæ littorum descriptio.* eo superato, nihil sibi impedimento futurum, quò minus eò, quò tendebant, felicissimè peruenirent. Ita verò nauigabant, vt nũquam à terra procul abscederent, & illius situm & fertilitatem cum iucunditate perciperent. Videbant enim ingentes syluas, & densa nemora, & pecudum & armentorum greges innumerabiles, & hominum etiam multitudinem, qui passim vagabantur. Sunt autem homines, colore & specie illis simillimi, *Mores incolarum Sinus S. Helenæ.* qui in Sinu S. Helenæ visi fuerant. Cùm loquuntur singultire videntur: nudi ambulant, pudenda lignei vaginis includunt: fistulis vtuntur, quas non admodum absurdè modulantur. Tuguria sibi ex lateribus sole coctis, aut è terra faciunt, quæ culmis deinde atq; congestis glebis contegunt. In promontorij illius latitudine superanda nostri quinq; dies posuerunt. xxv. die Nouembris promontorium superant, atq; ad Septentriones cursum inflectunt. Ab vltimo promontorij flexu, qui ad orientem spectat, abest sinus, quem nostri Sancti Blasij aquationem appellant. cc. & xx. passuum *S. Blasij aquatio.* millia. Tellus est fertilis: nutrit elephantos ingentes, quàm plurimos boues valdè opimos, quibus incolæ clitellas imponunt, eisq; pro iumentis vtuntur. In intimo sinu est parua quædam insula, ad quam nostri *Phocarum feritas.* aquandi gratia naues appulerunt. Ibi phocarum armenta conspexêre admirãda quadam multitudine. In quibus inerat tanta feritas & truculentia, vt in homines irruerent. Aues etiam eo in loco visæ sunt, quas incolæ *Sotilicarij aues.* appellant Sotilicarios, pares anserib. magnitudine: pennis minimè vestiuntur, alas habent similes alis vespertilionu

ionum: volare nequeunt, sed explicatis alarum mem
anis, cursum celeritate summa conficiunt. Indè, car-
bus emptis, & aquatione facta, nostri profecti sunt.
ctauo die Decembris subita quædam tempestas illos
hementer exterruit, & à terræ cōspectu procul abstra
. Sedata verò tempestate, rursus ad terram propius
cedunt. Cùm enim nondum esset nostris in illis re-
onibus nauigandi ratio penitus explorata, minimè
um videbatur, à terra longius abduci. Vident autem
ruas insulas, quæ paulo longius, cc.xxx. passuum mi
us aberant ab eo loco, vbi vltimam aquationem fe
ant. Erant autem amœnissimæ, arbores altissimæ,
ta viridissima, pecora innumerabilia, quæ passim va
bantur. Erat summa tranquillitas, pelagus profun-
m, ita, vt sine periculo possent ad terram accedere, &
alis esset, cum iucunditate perspicere. Sic omnem il-
n oram legentes x Ianuarij die insequētis anni, ma-
am hominum & mulierum multitudinem in terra
mbulare conspiciunt. Erant oēs colore subnigro,
reliqui, quos in oris illis viderāt, corpore procero, &
cie liberali. Hic Gama proras ad terram flectere iu-
. Misit deinde virum linguarum peritissimum, qui
mine illius, gentis Rectorem honorificè salutaret,
munera deferret. Fuit nuncius liberaliter acceptus,
ū muneribus illis, quæ tellus ferebat, dimissus. Hæc
s erat reliquis humanior, & lautius vitam institue-
brachia armillis æneis ornabat, & capita similiter
co cultu amiciebat. Viri pugiones gestabant, cū ma
ris stanneis non admodum inscitè fabrefactis: va-
æ autem erāt ex ebore. Hic reliquit Gama duos exu-
, qui mores & cultum gentis exactè perdiscerent.
t enim in ea classe decem homines capite damna-
uibus fuerat ea lege vita concessa, vt quibuscūq; in
is à Gama relicti fuissent, regiones lustrarent, homi
q; mores & instituta cognoscerent. Inde profecti, de
ra quinta die Ianuarij ad fauces ingentis fluuij per-
ēre, cuius ripas vndique arbores fructibus onustæ
ulis latè frondibus opacabant: tellus erat herbida,
& amœ-

Insulæ quædam paruæ, sed amœnissimæ.

Gamæ nuncius ad ignotam Africæ gentem.

Flumen bonorum signorum.

& amœna. Hic iactis anchoris constitêre, vt sequenti die (Sol enim iam præcipitabat) terræ cultum diligenter inspicerent. Manè verò conspiciunt multos homines eiusdem propè coloris & cultus, lintribus inuectos ad naues tendere. Qui simul atque ad eas accesserunt, sine vlla fraudis suspicione conscenderunt, fueruntque à nostris cibo atq; potu liberaliter accepti. Linguam tamen eorum nemo ex nostris quiuit intelligere. Nutibus tantum, quicquid exprimere volebant, significabant. Post tres dies venêre quatuor viri regionis illius principes, vt Gamam salutarent, & classem nostram viderent. Erant autem hi paulò elegantius culti: quos Gama appositis epulis inuitauit, & vestibus sericis ornauit: quibus illi non mediocri lætitia se affectos esse demonstrârunt. Sed nec ab illis intelligi quidquā potuit, per quod nostri possent, quàm longè ab India, aut quā propè essent, aliqua ratione suspicari. Vnus tamen malè Arabicè dixit, ad regionem, vndè paucis illis diebus venerat, naues eiusmodi formæ atque magnitudinis, qua nostras esse conspiciebat, frequenter appelli, quæ quidem non erat ita magno interuallo ab eo portu disiuncta. Nostri cùm id audirent, in spem venerunt, fore, vt intra breue temporis spacium Indiam aspicerent. Id monuit Gamam, vt illi fluuio, bonorum signorum nomen imponeret. Hîc autem columnam lapideam in ipsius fluminis ripa collocauit, in qua erat Crux cum Emmanuelis insignibus incisa. Hoc autem faciebat in portubus, quos ad Christiani nominis gloriam, & a Regis clarissimi monimenta diutius conseruanda, magis opportunos iudicabat, & ad eam rem multę columnæ eiusmodi fuerant nauibus illis impositæ. Terra verò illa statuit, vt nomine Sancti Raphaelis insignis esset. Hîc duos reliquit ex illis, quos diximus vitam exilio redemisse. Hic postquam naues refecit, & infirmos curauit, sexto Kal. Martij anchoras moliti, antennas erigi, velaq; fieri iubet. Kalendis autem Martij conspiciuntur à nostris quatuor insulæ, non ita lato mari à se inuicem distantes. Ex vna illarum Coélius septem r[...] tig[...]

Barbarorum ad Gamam legatio.

Columna lapidea ad ripam fluminis bonorum signorum erigitur.

Terra S. Raphaelis.

Insulæ 4. inter quas Mozambique.

gia plenis velis inuecta, ad nostros accedere conspi-
us est. Qui illis vehebantur, cùm prætoriam nauem
vexillo, quod erat in summo malo alligatum, cog-
scerent, ad eam proras detorquent, propiusque fa-
magno clamore sublato, nostros Arabicè salutant.
Gama Coelium, quòd nauis illius esset aliarum
ima, præcedere iubet, & ad eam insulam cursum
gere, vndè nauigia soluisse conspexerat. Præit sen-
Coelius, & fundo prius diligenter explorato, reli-
e paulatim subsequuntur. Nauigia interim nostras
es circumsistunt, & tibiarum concentu & alijs mu-
instrumentis nostros oblectant, eisque de aduen-
n illas oras maxima voce gratulantur. Homines
em erant colorati, specie liberali præditi, vestibus
bycinis ornati: longissimis linteis auro intertex-
x arctè compressis, vt spiris multifariam circum-
is caput obtegerent, ornabantur. Erant præterea
acis gladijs accincti, parmasque brachijs insertas
abant. Nostras naues ingressi, nostros Arabicè sa-
nt. Qui linguam probè tenebant, benignè respon-
. Gama dapes apponi iubet. Illi conuiuium non
nantur. Dum comedunt & bibunt, sciscitatur de
Gama, quod esset illius insulæ nomen, quæ gentis
& cultus, & quod iter indè in Indiam esset haben-
. Respondent, insulæ nomen esse Mozzambique:
em esse simulachris deditam, magnam tamen insu-
rtē à mercatoribus Saracenis habitari, esse verò il-
sub Imperio Regis Quiloæ, qui illi rectorem præfe- *Rex Quiloæ.*
hominē authoritate insigni præditum: emporium
aliud celebrius in regionib. illis reperiri. Inde enim
s in Arabiam, in Indiam, in multas præterea orbis
rum partes nauigare, & ex omnibus illis merces in-
erabiles in eam conuehi. Præterea dicūt esse quan-
in ea ora regionem, quam nostri fuerant præter-
, quæ Zofala nominaretur, & auro plurimū abun- *Zofala auri-*
. Postremò quantum ab ea insula Calecutium di- *fera regio.*
, exponunt. Hoc audito, nostri manus in cælum
re, summas Deo gratias agere, seque maxima ex

Insulæ Mazzambiquensis situs. parte laboribus perfunctos arbitrari. Insula est illa regione, quam appellabant olim Aegesimbam. Dist enim ab æquinoctiali plaga decem & sex gradibus, A strum versus. Incolæ sunt nigri: tellus propter palud est parum salubris. Domos extruunt è terra, quas co gestis paleis integunt. Propter tamen opportunitate commercij, naues vndique ad illam rei gerendæ grat commeabāt. Arabes tunc plurimum in ea opibus & p tentia florebant. Hi myoparonibus paruis vtebant eisq; ferreis clauis minimè reuinctis, sed palis teretib per foramina vice clauorum adactis, compages ve nauium funibus è palmarum folijs factis obturaba

Palmarum arborum descriptio. Palmas autem appellant arbores altissimas, folijs lo gissimis & acutissimis hirsutas, patulis frondibus c cumquaq; diffusis vmbram gratissimam efficientes. 1 ces ferunt ingētis magnitudinis, quas nostri Cocos r minant. Vtebantur in nauigando normis nauicular quas nautæ Acus appellant. Quarū formā propter e qui à maritimis regionibus semoti sunt, haud alien

Acus siue pixidis nauticæ descriptio. arbitror explicare. VASCVLVM est è ligno factū, p num atq; rotundum, altitudine duorū aut triū digi rum. In medio habet stylum præfixum, in summo p acutum, aliquantò breuiorē, quàm sit vasculi ipsius titudo. Regula deinde è ferro solertissimè facta, ten & angusta ad vasculi modū dimensa; ita tamen, vt metri ipsius vasculi longitudinem nō exæquet, ind tur. Styli verò cuspis per medium huius regulæ, q est inferius excauatum & fastigiatū, superius immi ita eam suspensam, paribusq; momentis libratā co net, vt vtrinque angulos pares efficiat. Operculo dei vitreo ænea virgula circundata firmato, ne possit re la excuti, & aliqua ex parte labare, contegitur. Cùm rò magnetis ea natura sit, vt non modò ferrum a trahat, verùm etiam vna illius pars ad Septentrion spiret, altera in Austrum propendeat, naturamq; su cum ferro communicet: efficitur, vt, cùm regulæ h caput ad eam magnetis partem, quæ spectat ad Sept triones, applicatum, attrituque illius extersum fu

eanc

idem in se vim concipiat: & cùm ita suspensa exti-
it, vt mobiliter in varias partes impelli possit, sem-
in Septentriones insita propensione referatur. Sic
em fiebat, vt nautæ hoc instrumento moniti, quam-
in profundo pelago versarentur, & cælum esset nu-
um, & caliginosum, possent tamen ad Septentrio-
rationem cursum dirigere. Hanc autem regulam
a ad acus similitudinem proximè accedebat, acum
icularium appellabant. Deinde cùm facillimum sit,
nanis ingenijs addere semper aliquid ad ea, quę sunt
rter inuenta, aliam normæ rationem excogitârunt,
possent exactius, quem cursum in nauigando te-
ent, ratione perspicere. E virgulis enim ferreis figu-
efficiunt lateribus paribus, angulis imparibus, in
nbi speciem deformatam. Huic vnam ex parte su-
ore, alteram ex inferiore chartam orbiculatam ad-
inant. Magnetis autem adiuncta vi, sic figuram
temperant, vt vnus ex acutis angulis Septentrio-
, alter Austrum respiciat: ex obtusis verò vnus ad
um Solis, alter ad Occasum spectet. Diametri autem
s huius longitudo figuræ longitudinem non ex-
t. Habet autem orbis hic in medio æneum vmbili-
affixum, ad eam formam factum, qua diximus re-
medium fabricatum fuisse. Per vmbilicum illud
ur styli cuspis immissa, orbem hunc suspensum cō-
, qui nōn modò regulæ illius, de qua diximus, vi-
ingitur, sed omnes ventorum regiones, quorum
ous nauis impellitur, in conspectu proponit. In
ta namq; superiore Septentrio, & Auster, & Oriens,
ccidens, & interiectæ inter hos terminos regiones
issimè describuntur. Norma ad hunc modum cō-
ta, hoc restabat incommodi, quòd opus erat, quo-
nauis fluctibus agitata, vt fieri necesse est, in pup-
, aut proram, aut in alterutrum latus inclinaret, vt
n profundo subsidens adhæresceret, neq; motu li-
in Septētriones dirigi posset. Ne autem hoc eueni-
uit solertissimè excogitatum. Nam vas ipsum pau-
ra labrū circulo æneo arctè constringitur. Vtrin-

Instrumenti alterius nautici descriptio.

que autem ab eo circulo virgula calybea ducta,in fo
men alterius circuli maioris & exterioris, modico
teruallo ab interiore distantis, immittitur. Virgulæ
rò binæ ita sunt æquales & oppositæ,vt si ex vtraqu
na & perpetua fieret, circularis illius spatij diametru
contineret. Exterior autem circulus circa duas illas v
gulas quasi circum axem versatur. Rursus ab exter
re circulo aliæ binæ virgulæ pari interuallo ad am
tum alueoli cuiusdam orbiculati, intra quem hæc n
chinatio continetur, simili ratione perducuntur.
sunt autem hę virgulæ exteriores interioribus ex adu
so constitutæ, vt si duæ tantùm ex illis quatuor dire
fierent, sese ad angulos rectos intersecarent. Cùm
rò machinatio ex inferiore parte ænea & ponder
sit,neque fundum attingat vllum, ita vndique pellit
vt medium locum teneat. Et cùm pensilis & mob
existat, pondere suo nixa ea ratione consistit, vt qua
uis maximi fluctus nauem iactent, ipsa semper ad lib
lam directa permaneat. Sic autem fit, vt nihil inte
niat,quod normam ab eo motu, quo in Septentrio
fertur, impedire queat. His normis solebant vti iam
lo tempore Arabes illi, & chartis præterea, quibus n
ritimarum regionum situs, secundùm descriptas ir
lis lineas exploratè cognoscerent. Quadrantibus etia
Solis varias conuersiones,& quantum quæque regio
æquinoctiali circulo distaret, obseruabant. Tam m
tis denique erant ad nauigandum artibus instructi
non multum Lusitanis nautis de rerum maritimar
scientia & vsu concederent. Cum nostris autem i
iucundè fabulabantur, quòd crederent eos esse Ma
metanos,ex illis,qui Mauritaniam tenebant. Illos
tem Gama muneribus affectos cum donis, quæ ad
sulæ rectorem, illius nomine ferrent,dimisit. Nor
autem rectoris erat Zacoeia. Hic cùm à suis intelle
set, qua humanitate fuerant à nostris accepti, mun
que sibi missa conspexit,ad officium suum pertir
existimauit, nostros inuisere.Itaque se continuò ve
ornauit, quæ erant aureis distinctæ floribus, gladiu

Arabum in nauigando solertia.

Zacoeiæ Mozzambiquensis rectoris humanitas.

ıxit gemmis fulgentem, & eodem etiam gemma-
splendore cultum pugionem. Armatorum præ-
ı hominum caterua cinctus, in naues ire perrexit.
rim verò tibiarum & tympanorum concentibus
ıia perstrepebant. Gama antequam ille nauibus
opinquaret, ægrotos ab omnium conspectu remo-
, & sanos atque valentes armari more nostro iubet,
n summo nauis tabulato consistere. Is enim erat,
nullam fidem Saracenis habendam censeret, sed
mulanter omnes insidias, quæ fieri ab illis possent,
:auendas existimaret. Ad latus deinde nauis ac-
t, vt Zocoeiam venientem exciperet. Conscendit
um suis: Gamam salutat. Ille vicissim eum perbe-
.è complectitur. Assidunt omnes, & iucundissimè
ocinantur. Gama dapes apponi, & vinum infun-
bet. Illi verò satis hilari fronte comedunt, nec vl-
:ahumetis superstitione impediuntur, quò minùs
ıla libenter exhauriant. Quærit deinde Zacoeia de
ris, an essent Mauri, an Turcæ. non enim dubita-
quin Mahumetis sectam sequerentur. Deinde qui-
ırmis in prælijs vti solerent. Postremò, an habe-
aliquot legis Mahumetanæ libros. Se namque illos
ter esse visurum. Gama respondit, se ex vltima So-
cidentis regione ad eas oras accessisse: nostros ar-
llis vti, quibus homines, qui eum sepiebant, te-
animaduertebat. Vti præterea tormentis illis, quæ
bat, quibus non hominum tantùm acies profliga-
erùm & arces munitissimæ disturbari atque disijci
ent. Libros autem legis, quam obseruabant, se li-
er ostensurum, postquam aliquot dies à labore
quiesceret. Sibi esse iter in Indiam. Proinde illum
:, vt sibi daret aliquot homines nauigandi peritos,
um ductu posset Calecutium peruenire. Quod
eret, operam se daturum, ne vnquam illum colla-
neficij pœniteret. Id Zacoeia se facturum polli-
:. Postridiè verò Gamam inuisit, duosque ma-
os adduxit, cum quibus Gama certo auri pondere
ctus est, vt eum Calecutium perducerent. Hoc in-

Gamæ cum Zacoeia colloquium.

<int>erim tempore donis vltrò citroque missis, sic videba-
tur esse familiaritas constituta, vt nihil interuenir<e>
posse crederetur, quod eam turbaret. Sed accidit, vt Za-
coeia perciperet, Gamam & comites illius Christiano<s>
esse. Quo audito, omnis illa amicitia fuit in acerbu<m>
odium conuersa. Cœpit igitur continuò insidias m<a>-
chinari, exitiumque moliri, omnibusque modis e<x>-
cogitare, qua ratione posset naues aut capere, aut in-
cendere. Nostris interim omnia malignè præbe<ri>,
pretium augeri, seditiones præterea ab incolis cont<ra>
nostros temerè concitari. Postremò vnus ex magistri<s>,
quos Zacoeia adduxerat, Gamæ insidias à Zacoe<ia>
comparatas indicauit. Alter enim in terram reuers<us>,
nunquam se rursus in nostrorum conspectum da<re>
voluerat. Accessit, quòd cùm aliqui ex nostris aqu<a>-
tum atque lignatum abfuissent, septem nauigia in <il>-
los inuecta sunt, quibus vt subsidio occurrerent n<o>-
stri, impetum in illa faciunt, eaque frequentibus pil<is>
disijciunt. Quo facto nostri se confestim in Insula<m>,
quæ indè aberat quatuor passuum millia, conferu<nt>.
Indè aliam Insulam nomine Quiloam petunt. S<ed>
cùm vento deficiente progredi non possent, adue<niens>
quædam tempestas eos retrocedere compulit. Eande<m>-
que igitur Insulam rursus petunt, in quam se insid<ia>-
rum metu contulerant. Illùc accurrit Arabs quida<m>
cum paruo filio, Gamamque obsecrauit, vt illos in n<a>-
uem reciperet, vt possent in aliquem locum descen<de>-
re, vndè facilius Mecham, quæ erat illius patria, reu<er>-
teretur. Quæsiuit ab illo Gama, quam artem cole<ret>.
Nauticam respondit. Hoc audito, illum libentissi<mè>
recepit, duobusque illis magistris se cursum posse co<n>-
ficere putauit. Abduxerat præterea per vim in sedit<io>-
ne quadam, quæ fuerat à Mozambiquensibus con<tra>
nostros excitata, Paulus Gama hominem, vt vide<ba>-
tur, minimè nauticæ artis imperitum. Eo verò tem<po>-
re nostris non erant nisi tantùm tres naues. Quart<a e>-
nim, consumpto iam omni commeatu, fuerat iu<ssu>
Gamæ multis antè diebus incensa. Indè igitur cùm <p>

Insidiæ Christianis à Zacoeia structæ.

Quiloa Insula.

m secundus ventus flare cœpit, anchoris solutis ve-
aciunt, & Quiloam contendunt: eò tamen naues
ellere non potuerunt, vel ventis ab insula repulsi,
cursus errore decepti, vel Mozambiquensis Magi- *Mozãbiquensis nauarchi dolus.*
,qui de eorum interitu cogitare cœpit, fraudibus in
m cursum deducti. Ab eodem autem magistro mo
sunt, vt Mombaçam se conferrent. Quod vt facili-
persuaderet, fingebat magnam illius ciuitatis par-
Christianis habitari, nec vllum locum magis op-
tunum curandis atq; reficiendis ęgrotis posse repe
Iam eo tempore bona pars eorum, qui cum Gama
scenderāt, varijs morbis consumpta fuerat, & qui
erant, erant graui inualetudine debilitati. Est au-
vrbs illa sita intra sinum quendam in rupe præcel
edita. Fluctus cùm se ab introitu sinus incitant, *Mombaçæ ciuitatis situs.*
duersam frontem vrbis incurrunt. Inde deducti,
orsus penetrant, & vtrumque latus vrbis alluunt,
t peninsulam efficiant. Habebat autem in portu
arcem munitissimam, armis & telis, varijsque tor
tis refertam, firmissimisque præsidijs, atque singu
vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, &
ibus, & frugibus, & pecorum & armentorum gre-
s, & aquis dulcibus. Vtitur præterea mira cæli tem
. Homines viuunt admodùm lautè, & domos mo-
ostro ædificant, tectoriaque varijs coloribus depi-
parietibus inducunt. Huc igitur Gama se ea mente
tulit, vt aliquot diebus in portu consisteret, vsque
dum ægrotos recentibus terræ fructibus recrearet.
anchoras nautæ demiserant, cùm cernunt actua- *Mombaçensis ad Gamam legatio.*
ad prætoriam nauem accedere. In ea veheban-
centum homines Turcarum more vestiti, & gla
& scutis armati, inter quos, quatuor specie digni-
,& cultu corporis excellere videbantur. Cùm o-
s vellent in nauem ascendere, Gama omnes a- *Gamæ prudentia.*
su prohibuit, præter illos quatuor, quos tamen ar-
prius deponere iussit: Illi nauem ingressi, Ducis pru-
tiam laudant, quòd non sineret homines ignotos
cum armis venire. Cùm eos Gama liberaliter

inuitaret, epulati sunt, multisque amoris signis nostro ad se allicere contendunt. Aiunt postremò, Mombaz Regem factum fuisse illis proximis diebus de illoru aduentu certiorem, esseque amicitiæ cum illis iunge dæ cupidissimum. Gama similiter responsum ded egregiæ voluntatis & officij plenissimum. Postrid misit Rex nuncios, qui Gamam nomine illius salut rent, muneraque deferrent, ad reficiendos ex iactati ne milites accommodata. Aiunt deindè, regionem lam esse opulentissimam, earumq; rerum omnium p nissimam, quarum gratia multi in Indiam nauigaba Regem adeò esse in illos voluntate propensum, vt i hil esset tam difficile, quod non se eorum gratia fact rum polliceretur. Proindè Gamam orare, vt propi vrbem accederet, & in intimum portus sinum penet ret, vt posset à Rege, qui eum inuisere cupiebat, facili conueniri. Quod se Gama facturum ostendit, & qu voluntatis suæ obsides, duos ex illis exulibus, de quib supra dictum est, ad Regem misit. Rex læta & hil fronte exules accepit, imperauitque domesticis suis, illis vrbis situm & pulchritudinem demonstrarent. V verò reuersi sunt, Rex multa aromatum genera, quæ India deportari solent, illis ostentat, & quantulum sum est, donat vt Gamæ monstrare possent, & adn nere, quantò esset vtilius apud Regem amicum rem rere, quàm vitam tam periculosæ nauigationi com tere. Cum his mandatis redeunt exules in classi Gama mirificè lætatus est, & postridiè anchoras li iubet, & naues propè vrbem constitui. Cùm ver lius nauis æstus incitati vi celeriùs, quàm commod esset, inueheretur, timens ille, ne in vadum incid in quo posset affictari, vela contrahere, & anch demittere confestim iussit, idemque vt in reliquis uibus sine vlla mora fieret, imperauit. Quo facto zambiquenses gubernatores metu repentino perc se præcipites in mare deijciunt, & ad lintres quasd quæ non procul aberant, nando confugiunt. Cù nim viderent tam præter eorum opinionem an

iaci, suspicati sunt, esse iam factum proditionis in-
ium. Vt enim statim compertum est, Mombazæ
x per eos, quos tanquam nuncios frequenter in na-
s mittebat, cum illis pactus fuerat, vt nostros in lo-
m inducerent, vbi naues vel allidi, vel capi facilli-
è possēt. At Gama magnis vocibus ad eos, qui in lin
bus erant, inclamauit, vt sibi suos gubernatores red-
rēt: at illi clamores illius aspernati, gubernatores in
ram exposuerunt. Hîc Gama cùm & coniectura, &
quo etiam Arabis gubernatoris indicio, & multis
æterea signis perspexisset, è quanto periculo fuisset
xilio diuino liberatus, manus in cœlum sustulit.
x deinde homines magno cum silentio scaphis &
tribus submittebat, qui securibus anchoralia nocte
ecíderent. Quod nisi fuisset à nostris singulari Ga-
e industria vigilatum, & insidijs scelerati illius Re-
occursum, nostri in summum vitæ discrimen in-
issent. Inde post duos dies (citius enim se expedire
n potuerunt) vela faciunt, & cursum Melindem ver
instituunt In via nauem Saracenorum capiunt, ex
ibus Gama quatuordecim tantùm vinctos habere
luit, reliquos autem missos fecit. Cùm verò intelle-
set, vnum ex illis esse illorum patronum, qui præ se
minis authoritate grauis speciem ferebat, multa de
o quæsiuit: ad quæ omnia, vt vir prudens, verè &
nsideratè respondit, & de institutæ nauigationis ra-
ne sapienter admonuit. NAVES ad hunc mo-
m nauigantes, die, qua exsurrectio Christi in om-
Christiana Republica cum ingenti lætitia celebra-
, Melindem appulsę sunt. Vrbs est in planicie sita.
ngitur autem vndique multiplici hortorum viridi-
e. Abundat multis arboribus, in primis autem citre
malis, è quarum floribus odores suauissimi admo-
m longè diffunduntur. Regio est fertilis & opima,
que gregibus tantùm, sed omni genere animanti-
, quæ venatu & aucupio ad cibum capi solent, ab-
dat. Aedes sunt è quadro lapide constructæ, tecto-
s, & cœnaculis, & laquearibus eleganter ornatæ.

Insidiæ Mōbazensis regis in Christianos detectæ.

Nauis Saracenorum capta.

Melindis vrbis situs & regionis mores.

Gens colit simulachra deorum, quos peculiari super-
stitione sanctos habet, homines sunt atro colore, capi
lo crispo, habitu tamen corporis non deformi. Capita
gestant spiris lintearum vestium multiplicibus inuo
luta. Reliquum corpus vmbilico tenus nudum relin
quunt. Inde verò vestes quasdam sericas, aut bomby
cinas ad media crura demittunt. Vtuntur in bello gla
dijs aduncis, & parmis, & hastis, & arcubus, & sagittis
Opinione virtutis militaris incredibiliter efferuntur
Statio naualis non est vrbi propinqua: est enim ora ru
pibus cincta, & procellis atq; tempestatibus frequen
ter obnoxia. Id coegit Gamam in anchoris paulò lon
gius ab vrbe cõsistere. Cùm verò Saracenus, quem Ga
ma ceperat, intellexisset, illum propter Mombazæ pe
riculum Regi Melindensi diffidere, vt se ad Regem mi
teret, animumque illius exploraret, hortatus est. Dixi
præterea esse in illo portu quatuor naues ex India, ve
ctores autem Christianos esse ex illis, qui Indiam in
colunt, qui fortasse, rebus iam ex animi sententia ge
stis, domum redire properarent. Horum autem com
tatu nauigationem fore multò faciliorem. Gama et
fidem illi non habebat, animaduertens tamen quàn
paruò periculo illa salutis via tentaretur, hominem i
paruula quadam insula vrbi opposita constitui iube
qui inde lintre sibi ex vrbe missa transuectus, ad reger
deducitur, eique mores nostræ gentis laudat, human
tatem atq; fidem extollit: ducem cum reliquis omn
bus amicitiam illius vehementer expetere: valdequ
ad dignitatem suam pertinere confirmat, hominibu
nostris amicitiæ fœdere coniungi. Rex erat grand
admodum natu, & miti clementique natura præditu
Misit igitur ex suis domesticis, qui Gamam nomir
illius salutarent, muneraque deferrent ex ijs, quæ a
victum erant necessaria, arietes nempe, & fructuu
varia genera. Gama vicissim eum donis alijs remune
uit, & in eo pugnauit, ne vllo humanitatis officio a
eo vinceretur. Deinde naues propius terram constit
iubet, & Christianos Indos appellat, qui ex nostroru
asp

Gamæ ad Melindensem Regem nuncium.

Melindensis ad Gamam cum muneribus nuncij.

pectu voluptatem incredibilem perceperunt, eosque multis rebus admonuerunt, quæ valdè ad salutis cu diam & nauigationis securitatem pertinebant. Rex m valdè cuperet naues nostras aspicere, id morbo que senio præpeditus assequi non potuit. Filius, qui n vice illius imperium administrabat, ad naues ma- a hominum nobilium caterua stipatus accessit. E- autem regio cultu satis eleganter indutus. Omnia rò in illius comitatu tibiarum concentu, & tympa- rum vocibus personabant. Gama vt illum honori- entius exciperet, in scapham descendit. At is vix ad pham peruenerat, cùm saltu se in illam coniecit, & tissimè Gamam, quasi hominem vetusta consuetu- e, & familiaritate coniunctum amplexatus est. Se- ites deinde iucundissimè fabulantur. In omni au- n sermone Princeps ille non hominis barbari spe- nen dabat, sed ingenium & prudentiam eo loco nam præ se ferebat; Gamam autem cum admira- ne quadam intuebatur, & nauium formam consi- abat: & multis signis, quàm bene esset in nostros matus, ostendebat. Tum Gama Saracenos omnes, os ceperat, illi donauit: quod quidem ille in loco eficij ingentis accepit. A Gama deinde postulauit, atrem illius inuisere dignaretur, se interim filios s obsides in nauibus relicturum. Negauit Gama id licere. Flagitauit deinde, vt saltem duos ex suo co- atu secum abire permitteret. Quod facilè impetra- . Postridie Gama propius vrbem, scapha inuectus, essit, vt vrbis pulchritudinem perspiceret. Vbi rur- illum Princeps inuisit, nullumque officium præ- misit quo posset voluntatem in nostros egregiam nificare. Postremò optimum gubernatorem illi cessit, qui erat ex ea Indiæ parte, quam fluuius In- interfluit oriundus. Accepit deinde à Gama fi- n, vt cùm rediret in Portugaliam, eò transiret. Vel- amque se legatum in Portugaliam mittere, vt ami- am cum Rege clarissimo, fœdere sanctissimo con- naret. SOLVIT inde Gama x Kalendas Maij.

Indi Christiani Melinde reperti.

Melindensis Regis filius Gamam inuisit.

Gamæ reliqua in Indiam vsq; nauigatio.

Quanquam autem nostri Orientem versus nauiga-rent, cursum tamen ad Septentrionem inflectebant. Intra paucos autem dies, regionem circulo æquino-ctiali subiectam peragrant, atq; rursus sydera, quæ tam multos menses latuerant, cum voluptate conspiciunt. Vrsam maiorem & minorem, & Oriona, & reliqua, quæ circa polum Arcticum exiguum orbem conficiunt, oculis vsurpant. Pelagus deinde maximum, cuius intimo recessu Septentrionem versus multæ Aethiopiæ, & Arabiæ & Caramaniæ partes alluuntur, tempestate admodum secunda transmittunt. Tandem, xiij. Kal. Iunij terram editam & excelsam contuentur, quam gubernator propter offusam caliginem non agnouit. Post duos autem dies, montes Calecutio vicinos aspexit. Itaque ad Gamam accurrens, tam fausti nuncij præmium flagitauit. Quod ille non modò cumulatè præstitit, verum Deo summas gratias egit, & vinctos è vinculis expeditos in gratiam recepit: tantaque lætitia affectus est, vt videretur iam fructus laborum omnium, quos in tam longa & difficili nauigatione pertulerat, excepisse. Eodem die nostri in loco, qui aberat Calecutio duo passuum milia, constitêre. Eos multi continuò lembi circumsistunt. Multa quærunt, multa etiam respondere coguntur. In primis percontatur ab illis Gama per interpretes, vbi Rex eo te[mpore] tempore contineret. Deinde vnum exulem in vrbem misit. Vix exul terram attigerat, cùm innumerabili[s] turba confluit, vt hominem habitu & cultu prorsus i[n]gnoto conspiciat, & interroget, vnde venerit, quæ ill[i] patria sit, quid quærat, aut qua tempestate delatus a[d] eas oras accesserit. Sed nec is eos intelligebat, nec ill[i] linguam illius nouerant. Is autem circunfusa multi[tu]tudine oppressus, quasi in salo fluctuabat, & modò i[n] hanc, modò in illam partem iactabatur, donec casu i[n] duos mercatores Tunete oriundos impulsus fuit. H[i] cùm ex habitu Hispanum esse cognouissent, admira[ti] sunt. Vnus ex illis, Monzaida nomine, eum Hispan[is] verbis interrogat, ex qua Hispaniæ regione esset.

Lusitanorum in Indiam aduentus.

Nũcius à Gama Calecutianus missus.

Po[r-]

ortugalia respondit. Quo audito, Mozaida domum um inuitat, & cibo potuque reficit: docetque sibi isse magnum cum Portugalensibus vsum eo tempo-, quo Ioannes Rex Tunetem suos mittebat, vt indè portarent multa, quæ erãt ad armamentaria illius valnecessaria: in quibus rebus comparandis se egregiam s operam dedisse. Postulatque, vt se ad Nauarchum ducat. Itaque pergunt ambo continuò in nauim. onzaida Gamam Hispanicè salutat: Gama vicissim um benignè accipit Multis inde verbis vltrò citrohabitis, Gamam de multis rebus admonuit, & ad nia, quæ ille quærebat, ita respondit, vt facilè posintelligi, illum & prudentem & curiosum esse. Pomò dixit, si quid esset, in quo opera sua vti Gama et, se officio probi viri minimè defuturum. Ostenpræterea fore, vt aduentus nostrorum esset Caleij Regi gratissimus. Illum namque valdè gentium rnarum commercio delectari. Nam quamuis imum illius esset latum, & multi Reges illi parerent, s tamen illius magis portorijs, quàm fructuum vealibus contineri. Postridie Gama duos ex suo coatu cum Monzaida ad Regem misit, qui quidem empore in oppido nomine Pandarane, quod indè at duo passuum millia, consedebat. Illi postquam nissi fuère, dicunt Portugaliæ Regem fama digni- & amplitudinis illius, quæ per orbem terrarum lagabatur, commotum, eò vnum ex suis ducibus sse, qui cum illo sempiternum amicitiæ fœdus noe illius percuteret, fidemque daret, se gratia illius nia, quæ is vellet, libentissimè facturum. Ipsumducem à Rege petere, vt faciat sibi potestatem ad n adeundi. Respondit Rex, sibi valdè gratum esse itani ducis aduentum, neque se vllo modo comurum, vt voluntatem in se clarissimi Regis asper- tur. Seque operam daturum, vt breui à Duce noconueniri posset: interim verò illum admonebat, andaranem versus classem deduci iuberet. Portum a illum, in quo consistebat, esse eo anni tempore valdè

Monzaida Tunetensis mercator ad Gamam proficiscitur.

Gamæ ad Regem Calecutiensem legatio.

Pandarane opp.

Regis ad legatos responsio.

valdè periculosum & infestum. Vt autem id commo-
dius fieri posset, ad illum gubernatorem maris illiu
valdè peritum misit. Deinde post aliquot dies venit a
Gamam vir quidam primarius, qui ius illi genti dic
Catualis. bat Appellant illi hunc magistratum Catualem. Hun
autem miserat Rex, vt ad se Gamam honorificenti
simè deduceret. Gama classi Paulum Gamam fratre
suum interim præfecit, eidemque & Nicolao Coëli
Gama ad Calecutij Regē proficiscitur. imperauit, vt si quid sibi secùs eueniret, quàm comm
dum esset, de illo curam abijcerent, & in patriam co
tinuò cum nauigationis exploratæ nuncio remearen
nec enim conuenire, vt dum ei frustra opem affer
contenderent, omnes occumberent, & tanti labor
fructus interiret: se non posse Regis illius congressu
vitare, si facere vellet id, quod sibi ab Emmanuele pr
scriptum fuerat. Nec se periculum vitæ defugere, du
modò morte sua posset eam, quam debebat, opera
& Regi, & Reip. nauare. Ne autem naues sine præsid
necessario remanerent, duodecim tantùm homines
bi comites adiunxit. Cùm verò primùm terram at
Pompa, qua Gama deductus est. git, fuit Catualis iussu lectica sublatus: Catualis al
lectica ferebatur, reliqui pedibus iter faciebant. Mag
turba nobilium hominum, quos illi Naires appella
Naires, Indorum nobiles. eos vndique sepiebant. Deinde peruentum est ad o
pidum, vnde, postquam commodè pransi sunt, lemb
ad eam rem paratos ingrediuntur, secundoq; flumi
nauigantes, ad locum perueniunt, in quo magna h
minum multitudo eos cum alijs lecticis expectab
Indè fuerunt nostri à Catuale in templum apud ill
Templum magnificum. sanctissimum deducti: quod quidem Gama, eò qu
audierat, bonam partem regionis illius ab homini
Christianis habitari, esse Christianorum arbitra
est. Confirmauit autem magis illam opinionem,
templi magnificentia, & ædium amplitudo, multa
signa rerum, quæ non multum à nostrorum temp
rum religione abhorrere in principio videbantur. I
templi ostium ingressis occurrunt quatuor viri à ca
te ad vmbilicum nudi, deinde ad genua vestibus bo

cinis accincti. Quilibet eorum terna fila à dextro hu-
ero ad sinistrum latus demissa, & sub brachio sini-
o complicata gestabat. Hi nostros aquis lustralibus
pergunt: porrigunt deinde cuilibet pulueres è ligno
timi odoris contuso, quibus frontes consignarent.
mpli parietes erant multis imaginibus depictis or-
ti. In medio templi erat sacellum editum, forma ro-
ndum, ad quod per multos gradus ascendebatur. O-
um erat ex ære factum, & valdè angustum. Intra sa-
lum erat signum in aduerso pariete locatum, cuius
mam nostri propter loci obscuritatem aspicere ne-
uerunt. Erat enim locus ita ab omni solis radio se-
sus, vt vix aliquis malignæ lucis splendor in eum
etraret. Nostris autem aditus in illud minimè con-
us fuit: solis enim ædituis atque sacerdotibus pate-
. At illi quatuor æditui propius accedentes, digito
maginem intento, bis Mariam inclamant. Catuà-
um reliquis, qui eum sequebantur, se repentè in
am proni manibus extensis abijciunt. Deindè sur-
t, & more suo precationem peragunt. Nostri sus-
ti sunt, opem sanctissimæ Virginis implorari, ge-
usque flexis, pacem à Deo exposcunt, Virginemque
matrem more nostris vsitato venerantur. Indè pro-
, aliud eadē magnificentia templū adeunt, atq; tan-
n Regias ædes tendunt. Tanta porrò hominū mul-
lo conueniebat, vt nisi Naires, qui nostros armati
nstructi præcedebant & sequebantur, viam distri-
gladijs aperuissent, nostris aditus ad Regem patere
imè potuisset. Interim omnia tibiarum sonitu, &
rum clangore perstrepebant. Postquam ad regiæ
bulum peruentum est, Dynastæ, quos illi Caima-
pellant, Gamæ obuiam prodiêre. At vbi domui,
ua rex eum expectabat, appropinquauit, homo
dis natu, bombycina veste ab humeris ad talos vs-
demissa cultus, ex ea domo egressus, Gamam com-
us est. Is erat Brachmanarum magister, plurimumq;
l Regem authoritate poterat. Reliquis autem pri-
ntromissis, ipse postremò cū Gama, quem dextera
tene-

Maria ab Indis sacrificis inclamata.

Caimaes Regis Calecutij Dynastæ.

tenebat, subsequutus fuit. Domus erat satis ampla, se
las complures è ligno, singulari opere factas, pariet
bus coniunctas habebat, ita tamen, vt aliæ super ali
ad theatri similitudinem extarent & eminerent. Pau
mentum erat sericis vestibus instratum: similiter
parietes aulæis sericis auro intertextis obducti. Rex i
lecto pulcherrimè ornato & instrato decumbebat,
pileum bombycinum auro atque gemmis distinctu
capite gestabat: vesteque bombycina, multis aureis
bulis secundùm pectus stricta, tegebatur. Ex aurib
ingentis pretij monilia pendebant. Ex annulis manu
atque pedum eximius gemmarum fulgor emicab
Rex erat procero corpore, & facie liberali, & qui fac
maiestatem Regiam specie repræsentaret. Gama illu
more nostro vt Regem salutauit. Ille Gamam ad
propius accedere iussit, atque vt in sella proxima se
ret, præcepit. Reliquis deinde Lusitanis, vt sedere
imperauit. Aquam deinde ad lauandas & refrigera
das manus afferri, variosque fructus importari iuss
vt nostri possent à labore atque lassitudine recreari. I
stremò Gamam de legatione, quam ad illum nomi
Regis Emmanuelis afferebat, diligenter inquirit. N
gauit Gama moris esse Lusitanorum, Regis sui ma
data, quæ erant solis Regibus exponenda, in hominu
turba proferre. Proinde si vellet, vt is officio suo f
geretur, conuentum illum vitaret, & cum paucis, q
bus arcana sua credere soleret, eum audiret. Rex vt
stulato satisfaceret, illum in aliud cubiculum mu
pulchriùs ornatũ secedere iussit, & eum continuò c
magistro Brachmanarum, & paucis admodum p
terea sequutus est. Tunc Gama orationem habuit,
ius hæc summa fuit. Emmanuelem Portugaliæ
gem esse principem virtute & dignitate præcellent
rerumque maximarum cupidum, & studio multa
gnoscendi flagrantem. Sic autem esse animatum
arbitraretur, esse se cum Regibus, qui dignitate &
plitudine multum excellerent, fœdere coniuncti
Nihil enim esse ad voluntates conglutinandas si

Regis Calecutiensis ornatus, & statura.

Gamæ ad Calecutiensem Regem oratio.

udine virtutis efficacius: maximè verò id in Regibus
parere, quorum dignitas proximè ad diuinam acce-
det. Proinde cùm sæpius accepisset de Indiæ magni-
dine, & simul ex fama, quæ per orbem terrarũ sum-
cum admiratione hominum volitaret, intellexis-
imperium Calecutij esse latissimum, Regemque il-
s non magis opibus & imperio, quàm Regiæ digni-
s amplitudine florentem desiderio, amicitiæ illius
grare cœpisse. Ea verò cupiditate ductum misisse,
nomine illius à Calecutij Rege postularet, vt fœdus
micitiam illius tanti faceret, quanti ille volunta-
n ipsius esset facturus, si cum illo amicitiam firma-
ellet. Præterea se non dubitare, præter dignitatem
leris illius, fore, vt multiplex vtilitas ex ea coniun-
ne vtriusque regno & imperio proueniret. Habere
m se literas Emmanuelis, quibus certus esse posset,
uæ ab illo dicebantur, esse verissima. Ad hæc Rex
cis respondit, sibi tam excellentis Principis con-
ctionem fore gratissimam, omniaque se libenter es-
cturum, quibus posset intelligi, se Regem Emma-
lem in loco fratris habiturum. Hæc vbi dixit, Ca-
i negotium dedit, vt Gamam domum, in qua erat
rsaturus, statim deduceret, & reliquos etiam apud
pites collocaret. Gama triduo se domi continuit.
antequam ea, quæ sequuta deinde sunt, exponam,
non erit alienum, de regionis illius situ, & de
gentium moribus & institutis
pauca dicere.

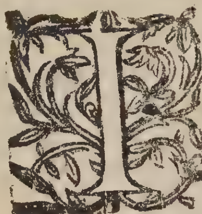
Regis ad Gamam responsum.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS LVSITANORVM REGIS INuictißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER SECVNDVS.

Indiæ descriptio.

NDIA EST omnis regio, qu ab Occasu, Paropamissadarum, Arachosiæ, & Gedrosiæ finibus t minatur: ab Ortu verò cum Si rum extremis limitibus coniun tur. A Septentrione autem Im monte, qui est pars Caucasi, defi tur: ab Austro, Oceano Indico alluitur. Ea tamen duas partes diuiditur. Vna est intra Gangem, quæ ij occasu finibus, qui dicti sunt, incipiens, ad Gangem que protenditur. Altera, quæ vltra Gangem ad Sin fines excurrit. Nostri tamen angustius interdum diæ nomen vsurpant. Appellant enim Indiam, or regionem, quæ duobus maximis fluuijs, Indo at Gange, continetur. Hæc autem vniuersa regio In stam ab accolis appellatur. Indus ab Occasu, Gange Ortu fluit: vterq; pari propemodum à Septentrione teruallo ab Imao exoritur. Indè autem præcipites gno impetu ferūtur, varijsq; flexibus multas regio interfluunt, multisque fluminibus vndique in illo fluentibus augentur, vsque adeò, vt cùm prope O

India duplex.

Indostam.

m sunt, naues valdè magnas aluei profunditate su-
neant. Vterque autem cùm in Oceanum influit, in-
ntem sinum efficit. Indè terra in Austrum magna
atij longinquitate procurrit, ita tamen, vt aliquando
ibus arctius angustetur, aliquando rursus laxata li-
riùs dilatetur. In promontorium tandem, quem In- *Comorini promontorium.*
appellant Comorim, desinit: in cuius fine angulus
atus efficitur. Patet autem hæc regio ab ostio Indi
minis vsq; ad dicti promontorij finem in longitu- *Indiæ magnitudo.*
iem circiter D.CCCC. passuum millia. Latitudo in-
ostia horum fluminum duorum, est circiter D.CC.
lia passuum; quæ deinde paulatim angustatur. Pro-
ntorij angulus extremus, qui, vt dictum est, ad Au-
m spectat, ex Septentrionali parte ab æquinoctiali
ione circiter septem distat: quod spatium quadrin-
ta & nonaginta passuum millia conficit. Oras au-
maritimas huius regionis, siue quæ ad Occasum;
quæ ad Ortũ pertinent, quas Oceanus alluit, mul-
x variæ nationes incolunt. Illam tamen regionem,
ad Occasum Solis spectat, eo tempore, quo nostri
las oras appulsi sunt, maxima ex parte gens, quam
labares appellant, occupabat. Eam verò multi Re- *Malabares populi.*
possidebant: quibus tamen omnibus fermè Cale-
j Rex imperitabat, & tributa ab omnibus exigebat,
que tamen tantum regionis amplitudine, quantum
orijs opes suas auxerat. Erat enim tunc illud em-
ium Indiæ celeberrimum, ad quod mercatores vn-
ue confluebant. Abundabat regio multis merci-
partim natiuis, partim ex varijs regionibus impor-
Gens est falsorum deorum superstitione miserri- *Indorum religio.*
onflictata. Templa habent quàm plurima. Maxi-
in honore habent sacerdotes, quos appellãt Brach-
nas, penes quos arbitrantur esse rerum diuinarum
umanarum scientiam. Reges nulli fiunt, qui non
prius eorum disciplinis imbuti. Tempore belli se- *Brachmanæ, & eorum fides ac studia.*
possunt Brachmanæ vltrò citroque commeare.
xpiabile namque scelus existimatur, illos secus,
m postulat opinio sanctitatis, attingere. Terna fila

ab humero dextero in latus finiſtrum gerunt,vt deſig-
nent trinam in natura diuina rationem. Credunt Deū
in ſpecie humana latentem terras luſtrauiſſe,vt huma-
num genus à peſte ſempiterna redimeret. Hæc qui-
dem,vt veriſimile eſt à Chriſtianis antiquiſſimis acce-
perunt. Artes Mathematicas & Philoſophiam colunt.
Religionem ſingulari artificio ſimulant, & in ſpeci-
fictæ pietatis fraudes inſignes in omni vita ſuſcipiun-
Reliqui Malabares eorum doctrinis inſtituti, porter-
ta venerantur. Vndecimo Kalend. Septembris ſacru-
ſolenne fit,in quo pueri arcubus armati,in ſodales pe-
ludum ſagittas leuiſſimas emittunt. Deinde ij, qui æt-
te magis prouecti ſunt, ſimiliter tela conijciunt, qu-
bus multi grauiſſimè ſauciati moriuntur. Cum ijs, q-
ad hunc modum è vita diſcedunt, præclarè actum p-
tant. Hos enim cenſent in cælum, vt cum dijs æuu-
exigant,immigrare. Multa ſunt apud illos anniuer-
ria ſacra, in quibus quidam varijs ſibi modis in max-
mo hominum conuentu & celebritate vitam exha-
riunt. Annum à Septembri menſe inchoant,ſed die
certum,vnde menſem incipiant,non habent. Aſtro-
gos & augures primùm conſulunt, & ab hora, qua
illi fauſtam atq; felicem fore prænunciant, anni pri-
cipium auſpicantur. Qui iam decimum quintum a-
num exceſsêre,faciem eo die inuoluunt, & oculos c-
tegunt,ne quidquam aſpiciant. Deinde à pueris in
na deducuntur,in quibus varia deorum ſigna ſunt,
detractis oculorum inuolucris, aſpectum in res op-
ſitas repentè conijciunt. Quod ſi ſimulachrum De-
lius,quem præcipuè colunt,ante res alias contuen-
illum annum ſibi fauſtum fore confidunt. Nobili-
ſunt interdicta matrimonia,ne quidquam ſit illis
pedimento,quò minus perpetuò ſe in armis exerce-
Habet autem quilibet eorum amicas ordinis eiuſ-
complures. Nefas enim eſt illis mulieri, quæ n-
fuit nobilis,commiſceri. Similiter & illæ tot amat-
habent,quot habere volunt, dummodò nobiles
Nulla eſt inter illos æmulatio: ſed alij alijs per v-

Sacrum ſolenne Indorum.

Initium anni apud Indos.

Superſtitioſa diuinandi ratio.

Nobilium mores.

ne vllo dissidio aut obtrectatione succedunt. Si verò quis mulieri coniungitur, quæ nobilis non sit, alio- m nobilium gladijs conciditur. Similiter & mulie- s, quæ eam legem transiliunt, idem supplicium beunt. Testamento filios hæredes non instituunt, quòd ignorent, an sint ab illis progeniti. Eorum au- m loco sororum filios sibi hæredes asciscunt. Re- m stipendio nutriuntur, & pro eorum statu intrepi- sese in quoduis vitæ discrimen inijciunt. Vmbilico ius nudi ambulant. Indè vsque ad tibias dimissis stibus integuntur. Armis in bello vti non possunt, tequam Reges, apud quos sacramento dicunt, eos litaribus ornamentis afficiant. A pueris arma tra- re condiscunt: magistros, à quibus militarem dis- linam accepêre, summa obseruantia colunt atque nerantur. Sunt in armis strenui, plurimumque ce- itate valent. Si vir ignobilis eos attingit, nobilita- n contaminari, genusque pollui censent, & tam in- nem iniuriam illata cæde miseris hominibus, qui eos inciderunt, vlciscuntur. Idcircò qui nobiles n sunt, quoties iter faciunt, voces edere coguntur. biles verò cùm eos aduentare ex vocibus illorum sentiunt, eos deflectere de via iubent: & sic fit, vt obiles mortis, nobiles maculæ sempiternæ pericu- n depellant. Illic neque nobilitatem obscurari fla- js, neque generis obscuritatem illustrari virtutibus cessum est: sed omnibus est illa conditio necessa- subeunda, in qua maiores illorum versati sunt. Ar- cum genera ita sunt distincta, vt non sit inter diffi- es vllum ius connubij. Nec enim licet sartoris fi- sutoris filias ducere; neque aliam artem, nisi eam, pater illius victum comparauit, addiscere: & sic eliquis artibus summo studio retinendis, eadem à ioribus tradita disciplina conseruatur. Est genus otionis, quo inter se alij alijs interdum fœdere iunguntur, quo se execratione deuinciunt, si vno iniuriam occiso, reliqui omnes non in illo vindi- do mortem oppetierint. Hac ratione fit, vt non

Artificum distinctio.

Dira sodalitas.

modò cùm Reges interimuntur, sed cùm socij vit
priuantur, ij, qui superstites sunt, humanitatis oblit
in gladios irruant, per omnes flammas currant, nulli
que armatorum præsidijs exterreri possint, quò minu
necem ijs, qui socios interfecerunt, afferre conentu
vsque eò, dum ipsi varijs cædibus absumantur. In scri

Scriptura Indorum & charta.

bendo neque charta vtuntur, neque papyro, sed styl
in folijs arborum syluestrium, quas propter nonnu
lam similitudinem palmas appellant, literas exaran

Historia.

Multorum verò seculorum memoriam libris ad hu
modum factis diutissimè conseruant Multa eiusmo
folia ita præcidunt, vt omnia longitudine paria sin
in quibus annales & res historia dignas literis ma
dant. Foliorum verò extremitates perforant: ijs aute
compingendis duo ligna complanata, & ad eum m
dum perforata coniungunt. Tum folijs ordine co
positis. & lignis intrinsecus adiectis, vtrinque per fo
ramina funiculos immittunt, & omnia complicant,
arctè deuinciunt: & quod, post ita compactum vol
men, funiculorum vtrinque superfluit, circa illud i
uoluunt, & illud nodis astringunt. Quoties autem
gere volunt, nodos laxant, & folia rursus explica
Multa dici præterea possunt de eorum moribus, q
tamen ad alia necessariò properantibus omittęda su

Calecutij situs.

Calecutium est in medio fermè illius oræ, quam pa
lò ante descripsimus, non procul à mari situm. Port
vbi naues tutò possint consistere, non est vrbi coni
ctus. Vrbs ipsa ingens est. Aedes non sunt contin
sed discretæ, magnisq; hortis & viridarijs latissim
spatium occupant. Aedes Regiæ solùm ex lapide st
ctæ sunt; reliquis per leges minimè licet ædificare m
gnificè, quamuis ditissimi sunt. Tellus est fertil
abundans rebus omnibus, quę ad victum requirun
Rex eo tempore omnibus illius regionis regibus
potentia & opibus antecellebat. Hic erat Calecutij
tus eo tempore, quo nostri eò peruenerunt. Gama p

Alterum Gamæ cum Ca-

triduum ad Regem deductus à Catuale fuit: literas
dedit, quas afferebat cum muneribus. Rex mu
cont

ntemnere visus est. Gama dixit, non esse mirandum, a munera non esse maiestate illius dignissima, pro- rea quòd Emmanueli exploratum esse minimè po- sset, nauigationem illam adeò felicem fore. Præte- a nullum se munus ad illum clarius & amplius de- re potuisse tanti Regis amicitia. Si verò vtilitatem ectaret, reputaret animo, quanta posset vtilitas ab eo rcipi, si singulis annis ingentes è Portugalia naues regnum illius mercibus valdè preciosis onustæ per- nirent. Petijt deindè, ne literas, quas à rege Emma- ele deferebat, cum Saracenis communicaret, sed alijs erpretibus vteretur. Iam enim indicio Monzaidæ npertum habebat, eos illi pestem atque perniciem chinari. Lectis & explicatis à Monzaida literis, Rex mam dimisit, illumque admonuit, vt contra Sara- iorum fraudes se summa vigilantia muniret. Gama nmas illi gratias ob consilium egit: ab eoque digres- domum redijt eo animo, vt, cùm primùm posset, se naues reciperet. Saraceni interim colloqui inter se: nostrorum pernicie coniurare: domesticos & fami- es Regis adire, fatigare precibus, corrumpere do- , & obtestari, ne fidem maleficis hominibus adhibe- t, Gamam esse piratam immanem & truculentum, n omnibus oris, in quas hospitaliter admissus fuis- impressa latrocinij sui vestigia reliquisse. Per mer- uræ speciem regionem exploratum venisse, vt po- a eam posset damnis quamplurimis afficere. Paruũ m ignem esse, qui si non statim extingueretur, fie- osse, vt illius incendio regnum illud conflagraret. c & alia eiusmodi Regis auribus inculcabant. Par- enim Christiani nominis odio, partim metu, ne strorum in illas regiones aduentu illi pellerentur, saltem non ita magnos quæstus facerent, omnia tabant, quibus illis exitium compararent. Catua- a verò donis ad se pelliciebant, vt per calumniam & litiam nostros, quibuscunque rebus posset, euer- et. Rex cùm esset ingenio vario atque mutabili, æ- abat, & modò in hanc, modò in illam sententiam

lecutiensi Rege colloquium.

Saracenorum in Christianos coniuratio.

trahebatur. Si enim nostros de medio tolleret, vel sa
tem vt Saracenis aliquo modo satisfaceret, in custo
diam tradi iuberet, perfidiæ maculam formidabat:
eos abire permitteret, ne Arabes illos, quorum ope
vectigalia sua amplificata cernebat, ab se abalienare
metuebat. Illi postremò vt nihil omninò prætermi
terent, ad Regem frequentes adeunt: è quibus vnum
qui inter eos & audacia, & dicendi artificio præcell
bat, ad hunc modum loquutum fuisse, multi perh
bent. ITA sumus de te, Rex inuictissime, meriti, vt h
manitatem tuam iure atq; meritò obtinere debeamu
Quantus enim cumulus ad vectigalia tua nostris me
cibus & operis allatus sit, adeò perspicuum est, vt nu
lius commemoratione indigeat. Publicanos consu
scripturæ magistros interroga: rationes puta, & expl
ratè cognosces, nos huic regno tuo nunquam inutil
extitisse. Adde, quòd hoc studium à maioribus nost
ingenitum habemus, qui multis abhinc seculis ha
terram, vt patriam atque natale solum, coluêre, & C
lecutij Reges summa semper fide & pietate vener
sunt. Hanc animorum concordiam cum tuis antiq
officiorum consuetudine conglutinatam, & has ta
tas vtilitates vt dissoluant, & funditùs euertant hom
nes isti profligati atque perditi, qui modò huc app
si sunt, nisi tu eorum consilijs occurreris, summa co
tentione perficient. Quod si tu id nondum suspicio
consequeris, mirandum non est. Animus enim v
regius, cùm ex fide & animi sui candore de alijs con
cturam faciat, nō facilè adduci potest, vt credat, que
piam in se pestem machinari. Præterea non sunt t
mores istorum hominum cogniti, quos nos multis
strorum experimentis exploratos & cognitos ha
mus. Multis enim nationibus, à quibus nunquam
si sunt, ambitione tantùm atque multa possidendi
bidine stimulati, vastitatem & exitium intuleru
An tu credis, illos, vt commercium cum tuis habea
è tam longinquis regionibus, cum tantis vitæ peri
lis huc peruenisse? Credibile non est. Sed aut pir

Saracenorū ad Regem Calecutiensem in Christianos, oratio.

su

it, clementiaque tua abuti volunt ad multorum nicìem, & ea de causa fictas tibi literas attulerunt: Rex, qui eos huc misit, nimis ambitiosus est: nec misit, vt tecum fœdus ferirent, sed vt vrbis huius im diligenter explorarent. An non hac eadem arte sitani Reges in vrbes Africæ complures inuaserũt? n non bonam Aethiopiæ partem his fraudibus oc- pauerunt? An parum liquet, quàm multis gentibus latrones in hoc cursu graues iniurias intulerint: Mo nbiquem armis aggressi sunt: Mombazæ portum guine repleuerunt: naues cum multis hominibus ia ceperunt. Qui modò, cùm tam tenues opes illis , contineri non possunt, quin immanem importu- nque naturam factis indicent: quid facient, cùm l. ò maiores vires collegerint? Quare si regni opes ri vis, homines sceleratos extingue: si piratæ sunt, ti sceleris meritas pœnas luant: si à Rege potentis- o missi, vt horum interitu reliquis Lusitanis spem us tentandæ nauigationis incîdas, hos, quos in po- ate nunc habes, interime. Facilè malum nascens catur: at robustum & inueteratum, non nisi cum imo labore comprimitur. Nunc igitur, dum tem- est, occurre sceleri, reseca dominandi libidinem, umque tuum præsidio confirma. Vt autem nihil rudelitate regnis infestius: ita nullum propugna- m poterit esse ad depellenda pericula sagacitate & dentia salutari munitius. At quas merces aduexê- Adeò tenues, vt rumor est, vt ex illis possit intelligi, valdè egentes esse. Quomodo igitur sperandum vt qui rei familiaris angustia laborant, regnum tuũ rcibus ingentis precij locupletent. Quid dicam de neribus tibi nomine sui Regis oblatis: Iudicare pro- ò non possum, vtrum nobis maiorem risum an iorem offensionem attulerint. putabatne Rex il- cuius potentiam isti in cælum fictis laudibus effe- it, se dona Aethiopiæ regulo cuidam mittere, qui e- propter inopiam & stultitiam leuissimis rebus in dem alliciendus? Itane verò? ludibrio habitam

fuisse potentissimi Regis amplitudinem? Tentari m
suetudinem? Contemni sapientiam? Sed dices fortass
hanc à nobis criminationem, propter odium, quo
nobis cum gente Christiana est, confictam fuisse. F
teor esse nobis perpetuum cum gente nostris rebus i
festa dissidium. Sed in hoc rerum discrimine, arbitr
mur non esse tam nobis de nostro statu, quàm de tu
laborandum. Nobis enim, si Christianos ad tuam
micitiam aggregaueris, erit hinc necessariò semigra
dum, vt alias sedes quæramus, in quibus non incom
modè negotiari possimus. Illa interim vti querim
nia poterimus apud Reges alios, quibus non erit ing
tus noster aduentus, quòd ignotos homines notis, al
nos domesticis, suspectos spectatis, antetuleris. Qu
tamen ad rem augendam attinet, vbicunque fuerimu
non cum minore fortasse lucro & compendio neg
tium geremus. Tibi verò, nisi maturè opem rebus tu
attuleris, valde vereor (quod Deus omen auertas) ne
intra paucos annos non modò de statu regni & imp
rio, sed etiam de salute cum gente nimis auara & a
bitiosa, & bellicis in rebus acerrima, maximo cum p
riculo dimicandum. HIS, & alijs eiusmodi orationib
Arabes illi pugnabant, & à Rege contendebant, vt n
stros perderet, & naues, si posset, interciperet. At Ga
interim, cùm hæc & alia multa contra vitam suam s
lera patrari animaduertisset, & Catualis fraudes & c
liditates, quibus eum circumueniebat, perspexis
diutius minimè cunctandum ratus est, & ante luc
Pandaranen versus iter suscepit, & tantum quant
potuit, accelerauit, ne à Catuale posset iter illius im
diri. Præceperat autem, antequam in terram descen
ret, vt quotidie sibi præstò scaphæ ad littus essent,
posset sibi aliquod periculum à Saracenis intent
subterfugere. Illi interim nihilo secius instare, & ar
etiam comparare, & omnes apud quos aliquid gr
poterant, in nostros incendere. Tantoque odio fla
bant, vt cogitarent nostros armis adoriri. Cùm v
intellexissent, Gamam abesse, id molestissimè tule
&c

Gamæ de fuga consiliũ.

um Rege egerũt, vt eum ab illa fuga retrahendum
aret. Rex igitur eorum sermonibus inductus, Catua
misit, qui Gamam remoraretur. Catualis igitur vt
erata conficeret, Pandaranen summa celeritate
tendit, Gamamq; summa vi retinere cœpit, & per
ulationem officij, vt illum omni præsidio spolia-
laborabat. Dicebat enim sibi summæ curæ esse, vt
mnia à Rege, quæ vellet, impetraret. Id autem fieri
n posse, nisi is Regis animum sinistris opinionibus
lceratum sanaret, vt intelligeret, quo animo nostri
as oras accessissent. Proinde iuberet classem pro-
s terram constituere, sibique & vela & gubernacula
leret, vt illis pignoribus posset Rex certus esse, illum
ide mansurum. Quod quidem Gama nulla se con-
one facturum ostendit, quamuis esset sibi ob id acer
um supplicium cum interitu vitæ subeundum. In-
orrò ad fratrem literas misit, quibus vt antè præ-
erat, eum admonebat, vt si videret, eum diutius à
te perfida detineri, vela faceret, & in Lusitaniam
erteretur, atq; Regi, quomodo via in Indiam aperta
set, indicaret. Se de vita minimè solicitum esse: ne
em fructus tanti laboris interiret, anxiè formidare.
erim verò summa contentione Catuali repugna-
omnesque illius fraudes constanter eludebat. Va-
altercationibus duo dies fuêre sine vllo fructu con
pti. Tandem fit pactio inter eos, vt merces, quæ e-
t in nauibus, in terram exponerentur cum homini-
qui eas viderent. Mercibus traditis, Gama dimissus
atuale se in nauem contulit. Inde nuncium Regi
ũt, qui Catualis in se perfidiam criminaretur, & do-
et, se fraudibus illius coactum fuisse ita discedere.
hæc Rex se de causa cogniturum promisit, & si Ca-
lem aliquo eiusmodi crimine alligatum deprehen-
et, eum ita puniturum, vt deinceps fidem seruare
ceret. Quod verò ad merces attineret, se eum admo-
re, vt Calecutium conuehendas curaret, vbi pluris
nire possent. Assensit Gama, mercesq; Regis ipsius
nptu Calecutium importatæ sunt. Interim Gama
nauibus

Gama à Rege in continente detentus.

Gamæ ad classem reditus.

Exploratur à Gama Calecutium.

nauibus propius vrbem deductis, singulis propè di-
bus binos aut ternos homines in vrbem mittebat,
sic tandem posset ab omnibus situs animaduerti. N-
stri nullam iniuriam ab incolis interim accipiebar
Gama verò se, quoad fieri poterat, pacis & amicitiæ c-
pidissimum esse demonstrabat. Postulauit deinde
Rege per nuncios, vt liceret sibi ad maius fœderis vi-
culum, relinquere hominem Lusitanum Calecu-
qui Regis Emmanuelis negotia procuraret. Rex si-
quod non intelligebat, quorsum illa procuratoris
vrbe permansio pertineret, siue quòd suspicaretur, G-
mam sine portorij solutione discedere velle, non m-
diocriter offensus est: responsumq; dedit stomachi p-
num. Gama cùm cerneret, responsum longè secus q-
postulatum flagitabat, datum esse, ne verbum quide-
vllum, quod in rem esset, cum Rege leuissimo comm-
tandum existimauit. Rex hoc Gamæ silentio multò
crius irritatus, duos homines Lusitanos, quos Ga-
cum mercibus Calecutium miserat, in custodiam
dit, mercesque diligenter asseruari iussit. Gama à Re-
flagitabat, vt sibi homines cum mercibus redderent
Rex in iniuria nihilominus perseuerabat. Hoc anim-
uerso, Gama, vt ius suum obtineret, viribus vtendu-
putauit. Primam igitur nauem, quam in portum int-
re perspexit, armis expugnat: inde sex viros primari-
cum famulis vndeuiginti, vinctos abduxit, reliqu-
autē turbam dimisit. Deinde vela fieri iubet, ita tam-
vt à conspectu terræ non procul abscederet. Spera-
enim, Regem, vt suos reciperet, Lusitanos cum me-
bus continuò redditurum. At Rex misit ad illum n-
cium, qui diceret, se factum illius vehementer ad-
rari, quòd homines nobiles ex suis domesticis sine
la causa in vinculis detineret, cùm ab illis nullam
iuriam accepisset. Lusitanos enim, quos secum ha-
bat, se non prius dimittere voluisse, quàm ad Reg-
fratrem suum literas daret: seque illos confestim c-
bonis atque literis dimissurum. Hoc promisso in-
ductus Gama, rursus ad vrbem propius accessit. Postr-

2. Lusitani vnà cum mercibus à Rege capti

Belli Calecutiensis initium.

Regis ad Gamam nuncius.

veni

iunt Lusitani cum literis ad Emmanuelem scri-
Misit præterea, qui Gamę diceret, si vellet aliquem
a vrbe relinquere, qui Emmanuelis negotia procu-
t, se operam daturum, vt id cum magno illius com
do fieret. Merces verò se ideò non remittere, quòd
aret fore, vt per manum illius, quem Gama ei ne-
io præficeret, venundari cum maiore lucro pos-
:. Respondit Gama, se mutâsse consilium, neque
e quemquam in ea vrbe relinquere. Proinde si vel-
vt is illius domesticos missos faceret, merces con-
im restitueret. Sequenti die venit in nauem Mon-
la animo perturbato, narratque Saracenos tumul-
i, insidias comparare, vari js calumnijs animum
is in nostros incendere, seque fuisse propter illo-
dierum vsum, qui sibi cum nostris fuerat, in ma-
um vitæ discrimen adductum, vixque eorum ma-
effugisse. Se nullo modo posse quandiu Calecutij
ieret, vitam ab hominum perditorum insidijs de-
lere. Proinde illum orare & obtestari, vt se in Por-
liam ducat. De rebus suis, quas Calecutij relinque-
parum esse solicitum: vitam solùm conseruare
:. Recepit illum in fidem Gama libentissimè, in
ugaliamque perduxit: vbi ad Christi nomen ad-
tus, in omni vitæ ratione boni viri atq; verè Chri-
ni officio perfunctus est. Eadem die Rex septem
ꝛos misit, in quibus merces, quas Gama requirebat,
t impositæ. Gama cùm mallet vinctos in Portuga-
ducere, quàm merces recuperare, ait, se, cùm tot
dacijs ad illum diem illusus fuisset, nemini iam
n habere. Sibi exploratum esse, non omnia quæ
ant Calecutium inuecta, reportari. Otium verò si-
on esse, ad ea, quæ deerant, inquirenda. idcirco se
abares illos minimè dimissurum, sed in Portuga-
ductură, vt illorum testimonijs apud Emmanue-
vteretur, vt posset intelligere Rex clarissimus, qui-
niurijs illius dux atque legatus fuisset à Calecutij
:, propter Arabes, homines scelestissimos affectus.
vbi dixit, ignem tormētis applicari iussit, vt eo ter-
rore

Monzaida in clientelam à Gama susceptus.

tore omnes sese in fugam darent. Rex hanc contume-
Calecutana classis aduersus Lusitanos. liam indignissimè tulit, sed eam vlcisci non potuit, eò
quod omnis illius classis esset propter anni tempus in
terram subducta: veruntamen cùm venti Gamam de-
ficerent, neq; posset ea celeritate, qua volebat, ex illis
regionibus abduci, Rex sexaginta naues actuarias in-
struxit, & armatis hominibus compleuit, vt in nostras
naues incurrerent. Sed excitata subitò tempestas clas-
sem hostium disiecit, & vento minimè nostris aduerso
naues nostras à Calecutiensiū conspectu celeriter ab-
Gamæ ad Calecutij Regē litera. straxit. Gama tamen ex eo portu, quem primùm subire
potuit, literas ad Calecutij Regē dedit, in quibus, quot
insidijs appetitus à Mahumetanis, quot dolis proditus
à Catuale fuerat, enarrabat. Eamq; rationem fuisse di-
cebat, cur eum minimè ante suum discessum salutasset.
Attamen se fore semper illius studiosissimum, ope-
ramque daturum, vt Rex Emmanuel omnia, quæ ad di-
gnitatem illius pertinere videret, studiosè atq; liben-
ter efficeret. De viris autem illius domesticis, quos ce-
perat, nō esse cur solicitaretur: fidem namque dabat, se
curaturum, vt salui & ornati in patriam redirent. Has
Gamæ à Calecutio discessus, & victoria naualis. litteras per vnum ex captiuorum famulis, quem in lit-
tore constitui iussit perferendas misit. INDE verò di-
gressus, ad paruas quasdam insulas delatus est. Sed an-
tequam ad eas accederet, octo naues longæ in illius na-
ues inuehuntur: quarum septem fugauit, & vnam ce-
pit multiplici comeatu, varijsq; fructibus onustam. E-
rat autem classis illa piratæ cuiusdam, cui nomen er-
Timoia Pirata. Timoia, hominis acris, quem omnes, qui mare illic
nauigabant, valdè metuebant. Ex insulis illis in insu-
Anchediua insula. lam, Anchediuam nomine, quæ aberat à continen-
circiter quatuor passuum millia, cursum direxit, vt
ea quomodocunque posset, naues diuturna iactatio-
quassatas reficeret. Ibi cùm vndique multi illius viden-
di gratia confluerent, venit inter alios vir familia-
atq; domesticus Dynastæ cuiusdam, qui insulam no-
longè ab ea regione sitam, dominatu premebat. In-
Goa insula lam appellant Goam, Dynastam Zabaium nomi-
ba

.Erat autem Zabaius vir animo magno præditus, tatibus & imperatorijs artibus instructus, multos milites alebat, & omnes, quos acres in armis cog- erat, ad se magnis stipendijs inuitatos aggregabat. s verò familiaris, quem diximus, ad Gamam adijt, que Italo sermone nomine Zabaij honorificè ad- um salutauit. Dixitq; præterea, Zabaium illius fa- ommotum, omnia curaturum, quibus illum in- re perspiceret. Proinde siue illi commeatu, siue ar- siue pecunijs opus esset, omnia sine vlla dubita- postularet. Illum namq; minimè boni principis ici officio defuturum. Admiratur Gama & viri em, & orationis Italæ venustatem, & ingenium, d omnia, de quibus illum percunctabatur, acutis- respondebat. Quæsiuit vnde esset oriundus. Nar- in Italia natum. Cùm tamen Græciam versus parentibus nauigasset, in piratas incidisse, & va- asibus in tantam miseriam deuenisse, vt sine vl- reditus principi Mahumetano seruire cogere- Cùm deinde multa solerter inquireret, & curio- quã par erat, indagaret, & quasi res alias agere vi- ur, à proposito sæpè deflecteret, & rursus ad insti- n sermonem rediret, Gama suspicatus est esse pro- m, neq; salutandi, sed speculandi gratia eò se cõ- e. Itaq; ea suspicione tactus, hominem corripi, & nẽtissimè torqueri iubet. Is doloris magnitudine is, se natione Sarmatam, religione verò Iudæum onfitetur, in Zabaijq; famulatu versari, ab eoque m vt nostras naues specularetur: & quot milites s essent, & quibus armis vterentur, inspiceret. Il- amque in animo habere, comparata classe, no- aues opprimere. Hac re intellecta, Gama cùm im potuit, indè profectus est. Iudęum tamen mis- acere noluit. Hic postea Christianus effectus, Ga- nomen obtinuit, Regiq; Emmanueli egregiam m multis in rebus nauauit. Ex ea insula digressus , institutum cursum tenuit, ita tamen, vt pro- entorum nimiam lenitatem tardè & incommo- dè naui-

Zabaij Goa Dynastæ, ad Gamam legatio fraudulenta.

Proditio detecta.

Gamæ in Aethiopiam reditus.

dè nauigaret. Pelago illo ingẽte transmisso, in Aet
piæ, quæ supra Aegyptum est, oras ad Austrum p
Magadaxũ Aethiopiæ ciuitas.
nentes delatus, ad ciuitatem nomine Magadaxum
uenit: quam cùm accepisset à Saracenis possideri,
mentis acerrimè verberauit, maximamq; mœniũ
tem disturbauit, & naues, quæ erant in portu, au
pressit, aut crebris ictibus, quò minus citò nauigar
Pugna cum Saracenis naualis.
sent, impediuit. Indè profectus, in octo Saracen
nauigia incidit, quæ in illum impetum tulerunt.
Gama confestim inuectus est, paruoq; certamine
nem illam classem fugere compulit: quam tamen
qui non potuit, eò quòd ventus deficeret. Tand
Melindensem portum ingressus, fuit ab amico p
pe satis amanter exceptus, multisq; rebus ad mili
labore & morbo grauissimo reficiendos adiutu
quinq; tantùm dies commoratus (verebatur enim
tempus flectendi promontorij propter hyemem
aduentabat, efflueret) vela pandere statim iussit.
Melindensis Regis ad Emmanuelem legatio.
ues tamen prius legatum Melindensis principis
pit, quem is ad Emmanuelem mittebat. Et quia
Pauli Gamæ ex vetustate nimia laborabat, & d
tis aliquot in locis compagibus, aquam immo
accipiebat, & nautæ atque milites ad tres nau
gendas atque tuendas deficiebant, incendere ea
sit, fratremque in nauem suam recepit. Milite
atque nautas cum Nicolao Coëlio ita diuisit,
partem attribueret, partem ipse retineret. Terti
Zamzibaris insulæ descriptio.
Martij peruenit in insulam nomine Zamzibari
tilem & opimam, fontibus crebris, & densis ne
amœnam, multisque gregibus abundantem, à
nente circiter passuum viginti quatuor milil
iunctam: in qua, præter alias arbores, altissim
medicæ in syluis sponte nascuntur, è quarum f
cùm ventus leniter spirat, in loca etiam lõginc
uissimi odores afflari dicuntur. Insulæ Princeps
uis sectam Mahumeti sequeretur; Gamam tar
nignè complexus est, illumque commeatu & fr
onerauit. Mozambiquen deinde præteruectu

tionem S. Blasij naues appulit, quo in loco aqua- *Gamæ Portugaliam versus nauigatio.*
i, & lignationi, & venationi operam dedit. Ventis
usus, eos portus, in quibus exules remanebant, sub-
ion potuit. Promontorium Bonæ spei sexto kalen.
j superauit. Indè ad Insulam S. Iacobi ventis secun-
naues appulit. Inde verò duces aduersa tempestate
ulsi sunt. Nicolaus Coelius Olysipponem rectà
tendit. Gama in insulam, quam appellant Tertiam, *Tertia insula.*
igauit. Erat enim frater illius Paulus Gama diutur-
morbo oppressus, atq; tabe propemodum consum-
,ita, vt maris iactationem ferre nullo modo pos-
Itaque vbi vita functus est, Vascus Gama exequijs *Pauli Gamæ mors.*
persolutis, vt quod reliquum erat itineris, confice-
ndè proficisci maturauit, Olysipponisque portum *Vasci Gamæ in Lusitaniam optatus reditus.*
uit Anno à Christo nato, M. cccc. xcix. QVO qui-
tempore iam Rex omnia, quæ eis in nauigatione,
India, & reliquis partibus acciderant, è Coelio co-
uerat. Homines interim admiratione quadam de-
eos, qui ex India redierant, quasi ab inferis excita-
ntuebantur. Multi tamen desiderati sunt morbis
issimis absumpti. Centum & quadraginta & o-
rofecti cum Gama fuerant: quinq; & quinquagin-
ntùm reuersi sunt, & hi maxima ex parte labore *Emmanuelis in Gamam & Coelium atq; socios munificentia.*
ualetudine debilitati. Gama fuit à Rege cum mul-
udibus acceptus, & titulis, & ornamentis, & mu-
bus ob tam præclarum facinus perinde atque meri-
rat, illustratus. Et Coelius item fuit auctus hono-
s, & reliqui deinde omnes pro cuiusque meritis &
itate remunerati. Hoc autem tempore Emmanu-
isum est, ossa Ioan. Regis, quæ erant Syluijs Algar-
iuitate, in templo maximo eiusdem ciuitatis con- *RES EVROPEAE*
, in oppidum, quod Bataglia nominatur, transfer-
btinuit autem oppidum id nomen, propter præli- *Bataglia Lusitaniæ oppidum.*
illud acerrimum, quo Ioann. Portugaliæ Rex, hoc
ine primus, Ioannem Castellæ Regem, Henrici
is filium, non longè ab eo loco superauit. Perspi-
n est enim, Bataglię nomine prælium significari.
uxit autem Ioannes primus eo in loco templum

in honorem Sanctissimæ Virginis amplissimum: st
tuitque, vt in ędibus, quas in eum finem ędificauit, tem
plo coniunctis, religiosi viri, qui Diui Dominici inst
tutum sequerentur, habitarent, vt sacra conficerent,
vicinos populos sanctis disciplinis instruerent. Eu
autem locum sepulturæ suæ delegit. Nec ille solum, se
illius filij, & Rex Alfonsus, & Alfonsus Ioannis secu
di filius, multiq; præterea Lusitani principes eodem
templo sepulti sunt. Emmanuel igitur vt eodem etia
in loco Ioannis reliquiæ conderentur, in Algarbiu
cum Georgio Ioannis filio, & multis præterea viris n
bilitate & virtute præstantibus profectus est. Aper
autem sepulchro, Ioannis corpus integrum inuentu
est, ex quo suauissimum odorem diffusum fuisse m
morant, cum ingenti omnium admiratione. Nam
pra quatuor annos in eo sepulchro constitutum iacu
rat. Addebant permulti, fuisse illi, editis in eo loco m
raculis, egregiæ sanctitatis testimonium à Deo trib
tum. Fuit autem tam solenni pompa delatum, & tan
hominum frequentia & celebritate, quæ illud pro
quebatur, ornatum, vsque eò, dum in sepulchro cond
retur, vt nihil omninò fuerit ab Emmanuele præt
missum, quo posset, quanta fide Ioãnis memoriam c
leret, apertè significari. Qui tamen interim Indiæ st
dium non intermittebat, & classem, quam rursus in
rientis Solis regiones immitteret, ædificabat. Sed cu
esset ea mente, vt nihil vnquam agitaret animo, qu
non castissimæ religionis auspicio instituendum ar
traretur: in eo loco, vbi Henricus templum in honor
sanctissimæ Virginis ædificârat, vt dictum est, aliud
plum multò amplius, & magnificentius ædificare
stituit: cuius statim fundamenta iecit, eiusdemque di
næ Virginis, quam singulari pietate colebat, memo
consecrauit. Locũ illum Bethlehẽ appellari voluit,
mine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus ad hum
ni generis salutem natus est. Asciuit autem homi
singulari religione, qui se Diui HIERONYMI
stitutum sequi profitebantur: quos in illius tem

Lusitanorum Regum Mausoleum.

Ioannis Regis corpus quarto post mortem anno translatum integrum.

Templũ D. Virgini ab Emmanuele constitutum.

odia poneret, qui sacra conficerent, & numen di-
um religione placarent: & omnes nautas atque ve-
es, qui ex varijs partibus eò commeare solent, san-
disciplinis erudirent. Eum verò locum sepulturæ
delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini flu-
circumfluunt, non longè à templo Occasum So-
ersus, instituit munitissimam, quæ prohiberet por-
Olyssipponensis aditu naues omnes, quæ non se pa-
as esse, signo nautis vsitato significarent. Classis
m, quam misit, erat tredecim nauium. Mille &
ngentos milites habebat: erat præterea bellicis mu-
onibus egregiè instructa & armata. Illi verò Pe-
Aluarum Capralem, cuius virtuti plurimum fi-
t, præfecit. Caprali autem præcepit, vt quoad fie-
sset, amicitiam cum Calecutij Rege firmaret, ab
ue peteret facultatem arcis prope vrbem ædifican-
qua Lusitani possent vitam ab hostium immani-
tueri, & sine vllo periculo negotiari. Quòd si vi-
Regis animum adeò à nostris alienatum, vt om-
fœderis rationem aspernaretur, illi bellum infer-
inimè dubitaret. Iussit præterea, vt, si posset Me-
n accedere, Regi significaret, sibi gratissimam
legationem fuisse, eiusque causa omnia, quæ po-
et, libentissimè facturum. Misit autem in hac
quinque monachos religionis opinione præstan-
x his, qui FRANCISCI viri sanctissimi mo-
instituta sequuntur, qui Calecutij, si fœdus ibi
, remanerent, vt Lusitanis, qui erant in ea vrbe ne-
ndi causa mansuri, sacra ministrarent: & si qui ex
is gentibus ad CHRISTI nomen adiungi vel-
eos sanctis disciplinis instituerent. His autem
æfectus Henricus vir singulari religione & pieta-
i postea ob vitæ sanctimoniam Septensis Ponti-
fectus est. Soluit autem Capralis cum omni clas-
. Idus Martij, Anno à CHRISTO nato M. D.
T hæc Emmanuel Georgium Ioannis Regis fi-
nouis titulis honestauit, vxoremque illi dedit Bea-
n, Aluari, cuius sæpè mentio facta est, Brigantini

Locus sepulturæ ab Emmanuele delectus.

RES INDICAE.

Noua Classis in Indiam destinata.

Petrus Aluarus Capralis Classis præfectus.

5. Monachi ordinis D. Francisci in Indiam missi.

Annus Christi 1500.

RES EVROPEAE.

Ducis fratris filiam, singulari probitate fœminam.
sponsum verò, filium Iacobi fratris ipsius Emmanue
cui Ioannes propria manu necem intulerat, magistr
equitum effecit. Erat autem Alfonsus nothus: ma
tamen illius fuit mulier summa nobilitate, quæ Ia
bi eximia pulchritudine, tempore, quo is in Cast
versabatur, accensa, operam summo studio dedit, vt
us complexu potiretur. Hoc eodē anno, qui fuit à C
sto nato M. D. princeps Michael, Emmanuelis &
belæ filius, cùm iam duos fermè annos natus esset, m
bo sublatus est. Fernandus verò & Isabela rursus, vt
ua affinitate sibi Emmanuelem deuincirent, elab
runt. Mirè enim cupiebāt filiam suam Mariam illi
locare. Emmanuel vbi id intellexit, summa volun
eorum desiderijs assensus est. Nec enim aliud potera
se matrimonium vel generis amplitudine, vel dotis
gnitudine, vel virtutis egregiæ significatione clariu
eorum vtrique conuenientius. Eluxit enim in M
summum modestiæ, & mansuetudinis, & probitatis
emplum. Sed quia matrimonium propter affinita
in matrimonio Isabelæ contractam, per Pontifici
ris sanctiones iungi minimè licebat, à Pont. Maxi
stulârunt, vt eos solueret legib. ne religione aliqua
set impediri coniunctio, quæ tam multas vtilitat
rat omnibus Hispaniæ regnis allatura. Hac impetra
Rom. Pont. facultate, nuptiæ celebratæ sunt. Quam
aūt noua nupta illi propter insignem virtutē max
cordi esset, nō illius tamen amor eum poterat ab ea
piditate deducere, qua tenebatur. Cupiebat enim
maiorum suorum vestigijs insisteret, in Africam tr
ire, vt Mauros bello premeret. Multi fuerunt in co
lio, qui eum ab ea cogitatione conarentur auertere.
cebant enim, non esse regium munus, exercitum
cere: sed ijs, qui exercitum ducerent, imperare. Pra
ea ad Mauritaniam omnem debellandam, copias
nimè suppetere: ad bellum commodè ducendum
sufficere, quæ erant strenuis Ducibus assignatæ. M
mè autem pertinere ad illius dignitatem in Afri

Michaelis Hispaniæ Principis mors.

Emmanuelis secundæ nuptiæ.

Expeditio in Africam Emmanueli dissuasa.

cere, nisi cum illis copijs, quibus posset omnem il-
regionem sub imperium subiungere. Accedebat,
d nondum filium habebat, quem posset, si illum
s aduersus belli sustulisset, hæredem relinquere.
vellet igitur gloriæ causa Regnum in tantum dis-
ien inijcere. Regis enim gloriam sempiternam pa-
caritate contineri, non in bello sine vlla publica v-
ite suscepto consistere. Ad hæc vxor cum lachry-
illum obsecrabat, ne vellet tam subito discessu da-
monem multis, qui interpretarentur, illud consi-
non tam bellandi studio, quàm illius deserendæ
litate susceptum. Multò sibi tolerabilius fuisse,
juam domum ab illo ductam esse, quàm ductam
itè relinqui. Illud enim consilij, hoc acerbitatis ar-
entum continere. Ad hæc per literas cum paren-
agebat, vt Emmanuelem ab eo consilio reuoca-
Neque se, quò minus bellum à viro fieret, recusa-
ne eo tempore fieret, enixè contendere. His qui-
irgumentis & consiliarij, & vxor eum ab institu-
ebātur abducere. Ille tamē nihilò secius in eo per-
at, & bellum summo studio comparabat. Exerci-
umma celeritate conscribi, & classem instruere
Exercitus viginti sex millia peditum continebat, *Exercitus Emmanuelis.*
millia equitum, & equites præterea cataphractos
gentos. Cum his copijs se, quod animo designa-
onfecturum facilè confidebat. SED in hoc susce- *Turcarum in Græcos & Venetos expeditio.*
que propemodum instituti belli apparatu, crebri
n rumores allati sunt, Baiazetum Turcarum Im-
ingentem classem instruxisse, qua omnes insulas
itates Græciæ, quæ ad Venetorum Imperium &
nem pertinebant, euerteret. Veneti cùm id explo- *Veneti subsidium contra Turcas ab Emmanuele petunt.*
ı habuissent, & quantus contra illos scriberetur
tus accepissent, neque tātam belli molem se solos
ere posse confiderent, cùm ab alijs Regibus Chri-
s, tum ab Emmanuele auxilium per Legatos pe-
it. A Pontifice Maximo præterea flagitârunt, vt
nmanuele postularet, vt ea classe, quæ iam erat re-
mnibus instructa, Remp. illam iuuare vellet. Itaq;

Pontificis ad Emmanuelem literæ pro Venetis.

Pontifex Legatis Venetis, qui cum his postulatis
Emmanuelem Reipubl.suæ nomine mittebantur, l
ras ad eum dedit, quibus admonebat, ne Venetor
postulata negligeret. Commune namque Reip.Chr
anæ discrimen coniunctis omnium Christianor
viribus esse depellendum. Cogitaret enim, si sempi
nus Christiani nominis hostis, quod animo desig
bat, efficeret, quanta cum superbia esset in Italiam
indè in Galliam & Hispaniam inuasurus. Bellum A
canum intermitti commodè posse: at occasionem
tæ calamitatis arcendæ prætermissam reuocari nõ
se. Multò deinde esse ad laudem illustrius, ab am
propulsari, quàm inimicis inferre periculum. Mu
Italiæ Principes esse ad auxilium Venetis aferend
incitatos. Sed eos non tam citò posse opem aff
quàm periculi magnitudo postulabat. At Emma
li, cùm iam classem omnibus rebus ornatam hab
nihil impedimento fore, quò minus, si vellet, ad
mnem gloriam illius Reip. conseruatæ reuocaret.
leritate opus esse, quam reliqui propter rerum sua
difficultatem adhibere non poterant. Videret au
quanta gloria illius esset futura, si Resp. Veneta à
nis deserta, ab eo, cuius regnum tanto locorum i
uallo dissidebat, in tanto discrimine sustentar
Postremò in illius belli societate non solùm hun
tatis atque virtutis, sed etiam Christianæ pietatis
men clarissimum, sempiterna memoria consecrãc
dari ab illo posse. His rationibus inductus Emm

Emmanuelis ad Venetos Legatos responsum.

Classis Lusitana Venetis missa subsidio.

el, & Pontificis etiam literis ad misericordiam inf
Legatis benignè respondet, seq; officio suo minim
futurum pollicetur. Statuit igitur, vt ex tota class
ginta naues, quanta maxima celeritate fieri poss
frumentaria & omni commeatu ad tam longin
nauigationem necessario instruerẽtur. Et quia clas
minuta, non poterat ille pro dignitate bellũ per se
ris, vt cogitauerat, inferre, illud in aliud tempus
lit, & toto animo in opem, quam erat Venetis al
rus, incubuit. INTERIM dum hęc summo stud

atur, in Mauritania hæc euenerunt. Ioannes Mene-s post illam victoriam, quam de Baraxa & Almanino consequutus est, iussu Regis in Portugaliam re t. Deinde anno M. D. I. fuit Arzilam remissus cum plemento centum & quinquaginta equitum. Sic e n bellum à nostris gerebatur in Africa, vt rarò pe-es depugnarent: & ideo omnes fermè copiæ, quas ges submittebant, erant ex equitibus. Eo tempore dericus Castrensis Tingitanæ ciuitati præerat. Me-ius cùm primùm Arzilam attigit, contineri diu nō uit, quin Mauros aliqua clade afficeret. Quia verò tas copias non habebat, quantis erat opus ad rem, m cogitabat, commodè gerēdam, Castrensem per ras ad facti societatem inuitauit. Coniunctis hac ra e copijs, in maximos pagos intendunt, inopinato- Mauros aggrediuntur. Maxima eorum pars for-dine perterrita, se in fugam dedit. Multi tamen, vt in remo vitæ casu dignitatem retinerent, acerrimè di-ârunt. E quibus multi occisi, centum verò & octo ta capti fuere. Cùm verò ex nostris equites quinq; tem Mauros cōspicati fuissent, qui cū quinq; muli-bus latenter fugiebant, eos insequuntur. Mauri quā equos non habebant, eos enim amiserant, pedibus en, vt summa contentione resisterent, se parabant. t atrox inter illos atq; nostros pugna commissa, & tius vtrinq; quàm pro numero dimicatum. Mauri equos confodiunt, & omnes nostros conuulne-t. Nostri verò omnes eos concidunt. Vnus ex Mau-um in extremo iam vitæ discrimine fortissimè pu ret, sponsæ, quæ erat in illo mulierum comitatu, tum dolorem attulit, vt maxima voce exclamans, eret: Itane verò, anime mi, videbo te crudelissimè ari, neque tibi opem vllam afferam? lachrimisque tùm mortem tuam prosequar, & non me sociam ti nortis adiungam? Te extincto, quam ex vita iucun-atem percipiam? Hæc vbi dixit, in nostrorum gla-s ruit, & equitem vnum, qui pedibus (iam enim e-us illius erat occisus) cum mulieris sponso dimica-

RES AFRICANAE.

Anno à Christo nato 1501.

Belli gerendi in Africa ratio.

Victoria de Mauris relata.

Acris velitatio.

Maurus quidam ab amasia in prœlijs excitatus.

bat, summa vi corripit, & adeò arctè complectitur, vt se expedire non posset. Parumque abfuit, quin ab illius sponso vita priuaretur, propterea quod gladio v non poterat, sed aliorum interuentu, qui iam reliqu occiderant, pugna fuit cum omnium hostium inter tu finita. Ita tamen hi septem Mauri conciderunt, in extremo etiam spiritu, virtutis egregiæ significati nem darent. Fuit præda ingens capta, multi pecoru & armentorum & equorum greges abacti. Cùm ve duces exercitum in ciuitates, vnde fuerāt profecti, su ducerent, & à pagis quatuor passuum millia abessen dux oppidi munitissimi, quod appellant Mauri Alc sarelquibir, cum equitibus mille & ducētis, in nostr inuadit, & agmen postremum, quod Menesius duc bat, aggreditur. Nostri ordine instructi, progred bantur cum præda, & vt se à Maurorum incursio defenderent, non autem vt illos offenderent, labo bant: & ita paulatim excedebant, quamuis à Mauris uibus prelijs certaretur. Genus autem pugnæ hoc er MAVRI hastis infestis in nostros incursabant continuò se cursu recipiebant: vnde rursus alijs cu sibus initis, in nostros impetum dabant. Nostri re ctis parmis eorum ictus excipiebant, & respectantes quorum terga tegebant, & equos, quoties acrius p mebantur, in hostes concitabant. Cùm verò Ma ferocius instarent, Menesius in illos cum parte cop rum inuectus, impressionem fecit, qua quinquagi ex illis hastis transfixi conciderunt. Mauri cùm cern rent, nostros cum præda paulatim abire, consilium ierunt, vt cum nostris acie instructa dimicarent. cursibus igitur abstinentes, in ordinem à Ducibus guntur. Menesius prælium minimè detrectabat. C stitit igitur, & misit ad Rodericum Castrensem, diceret, se in animo habere prælij casum experiri. P inde si ei videretur, suos in nouissimum agmen re ceret, vt vno agmine facto in hostes irruerent. spondit Castrensis, non esse boni Imperatoris, f tunæ varios euentus in rebus ex animi sententia

Alcassarelquibir oppidum.

Maurorum cum Lusitanis velitatio.

Menesij cum Castrense de prælio ineundo consultatio.

absque vlla necessitate periclitari. Multa namque
idere, quibus id, quod feliciter inceptum fuerat,
cum insolentia teterrimè caderet. Hostes esse nu-
ro plures; nostros verò posse, si vellent, cùm tam fa
:m receptum haberent, prælij periculosi conditio-
n recusare. Strenui verò Ducis esse, commodo suo,
n ex hostium voluntate prælium inire. Prædam es-
atis magnam: ex nostris neminem desiderari: ne
let igitur quod egregiè factum erat, consilio audaci
rumpere. Menesius non improbauit consilium.
uri verò, dum nostri tempus in hac consultatione
sumunt, animaduertentes nostros commorari, ex-
nârunt eo consilio cōsistere, vt signa in illos infer-
:. Cùm verò multis in locis experti fuissent, quàm
ter nostri, post rem obstinato animo constitutam,
o decernerent, abierunt. Nostri verò Duces præda
sa domum incolumes reuersi sunt. NON post
tos dies Menesius certior factus est Mauri cuius-
1 speculatoris indicio, Fessensem Regem egressum
, vt excursiones faceret, & Tingitanam ciuitatem
xpugnaret, si posset, vel agrũ saltem popularetur,
1am maximam posset vastitatem nostrorum rebus
rret. Habere autem sub signis equitum duodecim
ia. Tingi verò tanta celeritate contendere, vt non
et nuncius ad Castrensem, antequam ille accede-
eruenire; maximè verò cùm nulla esset via, vbi ho
:o tempore non insiderent. Hac re perculsus Mene
ignem tormentis æneis applicare iussit, vt globo-
strepitu posset Castrensi significare, quo in pericu
:rsaretur. Præterea ciuis quidam Tingitanus proxi
illis diebus Arzilam venerat, & catellam ibi per ob
›nem reliquerat. Menesius catellam ligari, literas-
:ęra circunlitas, quibus ea, quæ acceperat de Regis
:ntu, nunciabat, collo illius appendi iubet, eamq;
noctem acerrimè verberatam in littore constitui.
atella dolore verberum grauiter affecta, tanta cele-
e domum properat, vt ante lucem ad Tingi portas
eret. Ibi lectis literis, Castrēsis, vt omnes in armis

Fessensis Regis in Tingitanos expeditio.

Callida literarum mittēdarũ ratio.

parati essent, imperat. Vix hæc facta fuerant, cum re
ciuitati appropinquauit, maioremq; partem exercit
præmisit, quæ populationem agris inferret, & omn
greges abigeret, & homines, quos in agris inueniret,
ro trucidaret. Castrēsis vt illis resisteret, egressus vrb
in eos inuectus est. Sed multitudine oppressus, in va
lum, quod est à nostris circum vrbem munitionis g
tia constitutum, se magno cum labore recepit. An
quam enim id efficere posset, fuit vtrinq; plus duab
horis acerrimè dimicatum. Cecidit in ea pugna Ca
sis quidam filius, & octo equites viri fortissimi, & ip
Castrensis hastæ coniectu fuit in facie grauissime v
neratus. Nostris intra vallum receptis, Mauri nihilo
cius instant, & intra vallum irrumpunt. Cum vero
stri in vrbem se recipere conarentur, Mauri nostro
criter insequentes, vt simul in vrbem irruerent, su
ma contentione pugnabant. Hac re animaduersa, C
strensis cum equitum turma in Mauros conuers
tanto impetu in eos incurrit, vt facilem receptum o
nibus præberet. Postremus omnium quidam eque
gregie fortis, Lupus Martinus nomine, vrbem ing
sus, vectem ad medias portas induxit. Cum autem n
ti illum magnis clamoribus admonerēt, vt totam p
tam clauderet: respondit, nunquam se tantum faci
admissurum, vt eam Portugalensibus maculam sig
ficatione timoris inureret. Se paratum esse, pro i
mediæ portæ defensione ad extremum vitæ spiri
dimicare. Neque solum hoc dixit, sed factis etiam
stendit. Nam cum Mauri in illum ferociter incu
rent, primum impetum animo magno sustinuit,
nec multi opem illi afferrent, quorum virtute exc
mœnibus Mauri, se in castra contulerunt. AT
post dies quatuor, castris inde motis, Arzillam e
citum traducere maturauit. Menelius per speculat
de aduentu illius certior factus, præsidiis in vrbe d
sitis, copias suas in locum, quod appellant oppidu
rusum, eduxit, aciemque equitum & peditum
struxit: quibus imperauit, vt se continerent v

Parum felix Lusitanorū in Mauros eruptio.

Rara Lupi Martini fortitudo.

Tingi obsi-dam obsidio-ne solutum.

dum is signum daret, quo animaduerso erant om-
exituri. Interim verò, vt hostium exercitum specu-
etur, cùm viginti tantùm equitibus ad flumen,
od dulce nominatur, progressus est. Ibi cùm multi-
linem hostium conspiceret, se in oppidum sensim
ue leniter recipiebat. At illum abeuntem antesigna-
Maurorum equites adoriuntur tanto impetu, vt co-
rent illum, cùm iam non longè ab eo loco, in quo
s reliquerat, abesset, in illos equum incitare. Sed eo
pore non habebat secum nisi quatuor tantùm e-
tes: reliqui enim multo celerius, quàm decebat, in
pidum regressi fuerant. Equites tamen quinquagin-
ùm illum in hostes incurrere perspicerent, quanta
ritate possunt, accurrunt, tantoque impetu in ho-
feruntur, vt eos funderent, magnamque cædem e-
ent. At qui in oppido vetusto relicti fuerant, cùm
maduerterent, Menesium longius hostes fugien-
insequi, non esse signum diutius expectandum ra-
vt illi suppetias afferrent, accelerant. Sed iam Mau-
o tempore per alias campi partes immissi, vias om-
obsederant. Menesius interim adnimaduertens à
ge recentes & integros equites, qui fessis & vulne-
s succederent, frequenter mitti, seque, cùm paucis
ninibus stipatus esset, non posse vllo modo hosti-
impetum sustinere, vt se ad suos reciperet, om-
contentione pugnabat. Quod non sine maxi-
labore fieri potuit. In hoc tanto vitæ discrimine
uot illius equites ceciderunt, & multi vulnerati
t, & Menesius vulnus secundùm femur accepit: &
em aciem, qui obsessis vijs eum intercipere conten-
ant, tam acri animo perrupit, vt ad suos tandem
ederet. Indè igitur cum suis copijs omnibus in Mau-
, qui iam intra vallum pugnabant, impetum dedit:
ibus multi occisi, multi vulnerati, aliquot etiam
ti, omnesque tandem extra vallum eiecti sunt. Ad
e modum confecto prælio, Menesius vrbem in-
sus est. Accidit tunc ridiculum quiddam nostris:

Christianorum in Mauros insidiæ.

Menesij periculum.

Casus ridiculus.

sed

ſed illi, qui riſus materiam præbuit, non valdè lætur
Nam cùm quidam Maurus è campo in oppidum ad
quitaret, quod exiſtimabat iam à ſuis captum eſſe, l
tus & ouans per portam ingreſſus eſt: iniectisque ſt
tim illi à noſtris vinculis, præproperæ lætitiæ pœna
tulit. DVM hæc in Africa geruntur, Emmanuel ſu
mo ſtudio laborabat, vt claſſis, quam in Venetorũ a
xilium mittebat, intra breuiſſimum ſpatium rebus o
nibus inſtructa & ornata eſſet. Illique præeſſe iubet I
annem Meneſium, Odoardi Meneſij Viennenſis Dy
ſtæ filium, virum ſingulari virtute & conſilio præ
tum. Aliam deinde claſſem eidem Meneſio commi
in qua erant præſidia militum, quæ erant in caſte
nomine Mazalquibiri diſponenda, ſi poſſet obiter
pugnari. Eſt id caſtellum in regione maritima Mau
taniæ Cæſariæ, in littore, Orannenſi ciuitati oppoſi
Præſcripſerat enim ſecreto Rex Emmanuel ipſi Me
ſio, vt in eo expugnando belli fortunam experiri mi
mè dubitaret, dum modò non multum tempus in
pugna conſumeret. Claſſis xvj. kalend. Iunij anno
D. I. Olyſippone ſoluit, ſecundisque ventis vtens M
neſius, breui in fretum Gaditanum peruenit: indè,
Regis imperata conficeret, Mazalquibirium petijt:
uerſis tamen ventis excluſus, ante diem tertium po
ſubire non potuit. Mauri hoc ſpatio temporis inte
cto, cùm animaduerterent, quo animo noſtri ad p
tum appellere conarentur, vt ſumma vi reſiſterent
comparabant, & animos hominum confirmabant,
ſtellumque firmis præſidijs muniebant. Noſtri tand
terra potiti, caſtellum oppugnant, ſcalas admouen
muros certatim aſcendunt: neminem repugnare
dent: exiſtimant, hoſtes metu perterritos latebris
cultari. Hac opinione decepti, tanquam victores c
cunque libet, inambulant. At Mauri, qui inſidijs co
catis hanc expectabant occaſionem, eos diſſipato
nihil iam hoſtile ſuſpicantes aggrediuntur, & præc
tes eijciunt. In hoc conflictu viginti ex noſtris de
rati ſunt. Meneſius vt in mandatis habebat, non diu

in

RES EVROPEAE. Claßis Venetis ſubſidio mittendæ apparatus.

RES AFRICANAE. Mazalquibiris caſtelli ſitus.

Luſitanorum victoria Mauricis inſidijs corrupta.

RES EVROPEAE.

oppidi oppugnatione tempus conterendum statu-
,reliqua classe demissa, cum triginta nauibus ad au- *Lusitanæ*
um, quod Venetis mittebatur assignatis,institutum *classis iter*
sum tenuit. in Sardiniam tandem delatus fuit, & *& succes-*
illius insulæ Prætore admodum honorificè rece- *sus aduer-*
is. Indè, cibarijs comparatis, & aquatione facta, pro- *sus Turcas.*
tus, cùm non à Tunetensi portu procul abesset, na-
n onerariam ingentem cum duabus rostratis naui-
conspicatus est. In eas igitur inuectus omnes cepit,
n Sardiniam reuersus, merces exponere in terram
it. Erant autem hæ naues è Genua, multos autem
rcas,& Mauros,& Iudæos, & Christianos cum mul-
nercibus Tunetem conuehebant. Genuensibus au-
nauem onerariam, & omnia bona restituit: Chri-
nos, & Iudæos liberos abire permisit: Turcas &
uros in custodiam tradidit, eorumque bona vni-
æ classi distribuit: duas rostratas naues tantisper re-
re voluit, dum bellum illud, ad quod properabat,
fectum cerneret. Indè Italiam versus, Calabriam &
liam præteruectus, in Epirum transmisit,& indè
cyram petijt. Veneta classis nostris obuiam pro-
tormentorumque sonitu, & tubarum clangore,
ta lætitia essent omnes affecti ex nostræ classis ad-
u, significauit. Lusitana classis ne officio illo vin-
tur, operam vicissim dedit. Naues nostræ,quia re-
non agebantur, & malacia atque tranquillitas erat,
e in portum opera triremium Venetarum remul-
eductæ. Menesius à classis custodia nullis Veneto-
precibus abduci potuit: reliquos duces in terram
ndere permisit: qui omnes satis hospitaliter acce-
int. Vt tamen intelligi posit,quàm periculosa sit
taris licentia, quandiu non fuerit seueriore disci- *Orta inter*
a coercita, non erit abs re,quæ tunc à militibus no- *Christianos*
commissa fuerunt, paucis exponere. Tam nautæ, *ex militari*
n milites Lusitani, cùm essent natura elati & inso- *insolentia*
s, paulò confidentius & petulantius in insula ver- *contentio &*
tur.Quod grauem offensionem hominibus Græ- *pugna.*
& ad rixum similiter natura concitis afferebat, illi

vicissim

vicissim Lusitanos verborum conuitijs, & multis iniu-
rijs onerabant. Eò tandem res deducta fuit, vt concit
to dissidio, armis, quæ repentinus ille casus cuilibet o
ferebat, congrederentur. Accurrunt Duces Veneti,
sedent illam discordiam. Similiter & Menesius, vt suo
à furore contineat, in terram accelerat. Vix ducum im-
perio & comminatione tam funesta contentio dirim
potuit. Ex nostris ad septuaginta in pugna temerit
tis & insolentiæ pœnas cæde luerunt. Ex Venetoru
autem exercitu, & ex Corcyrensibus magnus etia
numerus nostrorum armis confectus occubuit. Ita f
ctum est, vt illis ipsis, quibus nostri opem afferebar
non mediocre detrimentum temeritate multitudir
importarent. Pugna verò cum Turcis nulla fuit. Tu
carum enim imperator cùm accepisset, Hispaniæ R
ges, aliosque Christianos Principes, classes maxim
vt auxilium Venetis afferrent, summo studio com
rare, vrbesque Venetorum firmissimas, & ea ratione
classem sine vllo fructu maximis sumptibus ædifica
classem in portum subducere, & suos à bello absti
re iussit. Itaque Venetus Prætor Menesio dicit, Se
tum, populumque Venetum Regi clarissimo summ
gratias agere, quod tanto studio illius saluti prospe
rit, quo quidem beneficio ita Rempub. Venetam
strinxerit, vt nullo vnquam tempore esset illius men
riam depositura, breuique fore, vt Senatus populusc
Venetus ad Emmanuelem legatos mitteret, qui
quanto studio dignitatis & amplitudinis illius ten
tur, clarius demonstraret. Menesius igitur refecta c
se, & imposito commeatu, in Lusitaniam redijt, va
que tempestatibus visus, Olysipponem tandem pe
nit, omnesque naues, quas duxerat, in portu consi
it. INTERIM verò Capralis, qui in Indiam na
gabat, eundem cursum, quem Gama tenuit, sequu
est, donec ad insulam S. Iacobi peruenit. Cùm vero
terius progrederetur, coorta tempestate sæuissima,
sis dissipata fuit, & nauis vna, fractis armamentis, O
sipponem redijt. Capralis, sedata tempestate, naues

Turca Christianorum metu à bello abstinet.

Menesij à Venetis dimißio, & in Lusitaniam reditus.

RES INDICAE.

rursus collegit præter illam, quam duobus die-
, demissis infra medium malum velis, expectauit.
m verò ea minimè compareret, Occasum versus
igauit. Octauo kalend. Maij, nautæ terram conspi-
nt. Quæ res omnibus incredibilem voluptatem at-
t. In ea enim regione nemo ex nostris terram ex-
aliquam ab hominibus cultam, fuerat vnquam
icatus. Capralis igitur proras in terram flectere iu-
Nauis autem prætoriæ magistro imperauit, vt sca-
vectus ad terram propius accederet, illiusque situm
aturam diligenter inspiceret. Rediit magister, &
ciauit, tellurem esse fertilem & amœnam, herbis
ssimis, & arboribus altissimis vestitam, & aquarum
n copia redundantem. Se præterea homines vidis-
loratos, molli atque demisso capillo, nudis corpo-
s, cum arcubus & sagittis prope littus ambulan-
Capralis magistri testimonio minimè contentus,
ot Duces armatos iussit in scaphas desilire, vt ter-
diligentius perlustrarent. Illi confestim impera-
nficiunt, & ad Capralem redeuntes, ea, quæ ma-
nunciauerat, vera esse confirmant. Ibi cùm in
oris nocte consisterent, summa quædam tempe-
xcitata classem iactauit, & secundùm oræ illius
tudinem vagari, & fluctibus exagitari, & in va-
partes contorqueri compulit, donec tandem in
im optimum penetrauit, quem portum tutum
alis nominare præcepit. Ibi classe constituta Ca-
curam dedit ducibus, vt scaphis inuecti, terram
rent. Redeunt illi cum duobus piscatoribus,
lintre ceperant. Cùm verò nemo ex nostris
n linguam posset intelligere, nutibus & signis
illis agere cœperunt. Sed tanta erat in homini-
ngenij tarditas, tantusque stupor in animo, vt
signis de re aliqua admoneri potuerint. Tum
alis eos vestibus ornatos, tintinabulis & æneis
lis, & speculis donatos in terram exponi iubet. Il-
neribus elati, cum ingenti lætitia suis opes il-
centant. Eorum prædicatione commota multi-
tudo

Brasilia quã do & quomodo inuenta.

Portus tutus.

tudo vndique confluit cum frugibus minutis, & cum magna farinæ copia, & cum varijs fructibus, eaque omnia cum nostris facillimè permutant. Admirantur sp cula, oblectantur tintinabulis, efferuntur armillis, i tuentur nostros, & expleri, singula spectando nequ unt. Tum Capralis simplicitate gentis inuitatus, in t ram descendit. Ibique sub vmbra arboris ingentis al re construi iubet, & statuit, vt res diuina maxima cu cæremonia fieret, & concio etiam de rebus diuinis h beretur. Ab huius sacrificij spectaculo non fuêre ter illius cultores exclusi, taciti verò & stupore defixi, cæ moniarum sanctitatem, & symphoniæ concentum timis sensibus vsurpabant: & demisso corpore se r uere plurimum religione significabant. Cùm verò, actis rebus sacris, Capralis se in classem recipere v isset, eum ad scaphas cum maximo gaudio prosequ sunt. Quanta verò lætitia affecti essent, cantibus bris, & buccinarum & cornuum concentibus, & co rum gestibus, & sagittis in aerem missis, & manibu cælum intentis indicabant. Videbātur enim Deo s mas agere gratias, quod gentem illam ad eas ora tulisset. Ita verò erant admiratione oppressi, vt n mè mentis compotes esse viderentur. Multi enim Capralis in naues tendit, eum mare ingressi ped vsque eò sequuti sunt, dum aqua pectora eorum pe geret. Alij verò illum nando sequebantur, alij lint inuecti, ad naues vsque perueniebant, nec ab ijs a aliquo modo poterant. Hîc dum Capralis in anc consisteret, vt aquationi operam daret, & rei frum riæ prouideret, & reliqua cibaria in naues im præciperet, eiectus est in littus piscis, qui nostris a rationem non mediocrem commouit. Crassitud que illius erat ingentis dolij, longitudo crassitud duplo superabat. Capite & oculis, porci similitud referebat. Aures erant auribus elephanti similes. bat dentibus. Pellis erat setis hirsuta. Cauda circit des quinque in longitudinem tendebatur. Pellis tudo erat vnius digiti. In hac terra, quam Capral

Brasiliensiū simplicitas.

Primum S. Missæ sacrificiū in Brasilia celebratum.

Brasiliensiū de Lusitanorum aduentu gaudium.

Piscis monstrosus.

Crucis nomine celebrari voluit (quam nunc Basi- *Terra S. Crucis, nunc Brasilia.*
n appellant) columnam marmoream illis similem,
is multis in locis Gama statui præcepit, collocari
sit, & indè vnum ex Ducibus nomine Gasparem Le *Nuncius Emmanueli missus de Brasilia inuenta.*
um, in Portugaliam remisit, qui Emmanueli de hu-
terrę situ nunciaret: quam aliqua ex parte describe-
minimè arbitror alienum. SITVS illius ad Austrum *Brasiliæ situs ac descriptio.*
tinet: & fines, qui quidem sunt latissimi, cum ea re-
ne, quæ Castellanorum Regum Imperio contine-
, quam appellant Peru, coniuncti sunt. Tellus est fer
s, & amœna, & tanta salubritate prædita, vt vix sit
is vlla medicina. Omnes enim fermè, qui moriun-
non aliquo morbo, sed senio consumpti moriun-
Multis & ingentibus fluuijs alluitur: fontes habet
æ dulcis atque perennis innumerabiles. Campi
t latissimi, lætissimaque pabula profundunt. Por-
habet optimos, aditus facilimos, in quibus naues
facilè tēpestate iactari, aut vadis afflictari possunt.
ima regionis illius pars est montibus & vallibus
ncta: syluæ sunt densæ & opacæ: arbores variæ, an-
ostris incognitæ, inter quas est illa, è cuius sum- *Arbor incognita.*
frondibus ferro præcisis balsami quoddam genus
llatur. Arbores, è quibus ruber color, quo lanæ in-
ntur, confici solet, sunt valdè frequentes & altissi-
Fundit prætereà tellus herbas admodum saluta-
ualis illa est, quam multi Sanctam appellant. Me- *Herba Sancta.*
r enim vlceribus & anhelitus frequentis angustijs,
ncris prætereà, & gangrenæ ex vulnere putrido ad
oris totius pestem repentino contagio permanan
ultos prætereà morbos, in quibus ars medicorum
tra consumitur, facillimè depellit. Homines sunt
re subnigro. Capillum habent mollem, nigrum *Brasiliensium natura & mores.*
promissum. Sūt omnes imberbes, propterea quod
ellis omnes corporis pilos euellunt. Nullas literas
int: nullam religionem colunt: nullis legibus alli-
ur: nullis ponderibus aut mensuris vtuntur: nul-
Regis imperio subijciuntur. Cùm tamen bellum
r eos exoritur, eum ducem eligunt, quem omnium

fortissimum, & in bellis gerendis acerrimum fore cr[illegible]
dunt. Nullis vestibus vulgò teguntur. Qui tamen int[illegible]
eos nobilitate præstant, vestes induunt è psittacorũ[illegible]
aliarum auium variorum colorum plumis confecta[illegible]
Et hi pileis ex eisdem plumis contextis caput ornãt, [illegible]
brachijs armillas ex plumis similiter factas inducu[illegible]
Vestes autem ab vmbilico ad genua tantùm demiss[illegible]
gerunt. Mulieres capillos nutriunt. Viri à frõte ad m[illegible]
dium verticem caput abradunt. Qui verò elegant[illegible]
ornari volunt, aures, & nares, & labia, & facies etia[illegible]
perforant, & in locis illis lapillos varijs distinctos [illegible]
loribus infigunt. Mulieres autem pro lapillis, minu[illegible]
conchilijs, quæ apud illas magno pretio sunt, sim[illegible]
Brasiliensiũ arma & belligerandi ac sagittandi ratio. ter excoluntur. In bellis arcubus vtuntur, & tanto a[illegible]
ficio sagittas emittunt, vt in quemcunque corporis[illegible]
lius locum sagittam collineare velint, eum configa[illegible]
Loco ferri, ossibus piscium sagittas armant: quibus[illegible]
men tam altum vulnus imprimunt, vt tabulam qu[illegible]
Victus. uis ictu perfodiant. Venationibus aluntur: vescu[illegible]
simijs atque lacertis, & anguibus, & muribus, nu[illegible]
Naues. que eiusmodi dapes aspernantur. Lintribus vtunt[illegible]
corticibus arborum ingentium factis: quæ tamen [illegible]
ta sunt interdum capacitate, vt homines triginta [illegible]
neant. Cùm piscari volunt, alij remis lintrem ag[illegible]
Piscatio. alij verò mare fustibus verberant, & pisces exter[illegible]
Pisces attoniti ad summam aquam enatant. Tum [illegible]
ad eam rem parati sunt, cucurbitas aridas & exi[illegible]
tas ingentis magnitudinis sub fluctibus opposita[illegible]
bent, in quas pisces spontè subeunt. Frumentũ[illegible]
nimè serunt. Panem è radice vnius herbæ confi[illegible]
Panificium. portulacæ magnitudine. Hæc autem tam lethif[illegible]
venenum continet, vt qui illam crudam comeder[illegible]
pentè moriatur. Illi verò radicem contundunt, c[illegible]
sam exprimunt, ne quidquam in illa succi illius [illegible]
nati remaneat. Tum ad Solem exsiccant. Molis d[illegible]
conterunt, atque farinam efficiunt. Panes ex eius[illegible]
farina facti, non modò salubres sunt, sed etian[illegible]
Potus. admodum saporis. Ex ea & milio, genus potior[illegible]

it ceruisiæ persimile, quo quidem vbi se ingurgi-
,quod frequenter illis euenit, tum omnes fraudes
isidias plus solito machinantur. Obseruant augu- *Artes diuinatoriæ & veneficia.*
veneficijs dediti sunt. Est in magno apud illos ho-
e quoddam genus hominum maleficum, quos de
is incertis consulunt. Appellantur ab illis Pages.
estant in summa sagitta cucurbitam in faciem ho-
is figuratam. Quoties autem illis libet, intra cucur- *Pages, harioli Brasiliensium.*
m ignem subijciunt, & fumum ex herbis conge-
aciunt. Tum fumum illum naribus accipiunt, vsq;
lum cbrij vacillent, & corruant, & extra mentem
intur. Habent enim herbæ illæ eam vim, vt fumo,
i vino supra modũ sumpto, mentem eripiant. Tũ
stridere dentibus, in ore spumas agere, oculos tor-
e, necem multis comminari, turbulentis motibus
stibus eos, qui circumsident, extertere. Nemo e-
suspicatur, illos absque diuini spiritus instinctu
horrendas voces iacere. Quod si quis ex illis, qui-
iomo ad eum modum lymphaticus quidquam
n prænunciauit, aliquem grauem casum subierit,
lubitant, quin illud supplicium ad eam diuina-
m referendum sit. Hi quocunque veniunt, sum-
mnium plausu recipiuntur, viæ muniuntur, car-
ad tibias gentis more concinnuntur, choreæ a-
tur: fœminæ formosæ, vel virgines illæ sint, vel
uis matrimonium teneant, ad illos introducun-
pinãtur enim miseri, si illos placatos habuerint,
a sibi feliciter euentura. Illic neque filias paren-
neque sorores fratribus collocari licet: reliquas *Coniugia Brasiliensium.*
res sine vllo discrimine sibi matrimonio cõiun
quas offensione interposita deserunt. In adulte- *Adulterarum supplicium.*
tem deprehensas vel occidunt, vel tanquam ser-
ndunt. Parentes non habent in filias potestatem,
atres: quas quidem, quoties eis libet, venales pro- *Contractus.*
nt. Venditio autem, est pro rebus alijs, quas ipsi
pierint, permutatio. Pecunia enim carent. Sunt
orem pigri, ad luxum & otium propensi: quo-
bellis conquiescunt, totum tempus in conuiuijs,

 & can-

& cantibus, & saltationibus sine vllo modo con-
munt. Choros in eodem loco semper insistentes
cum orbem versant. In cantibus non distinctis so-
rum interuallis, sed simplici vocum ratione carm-
modulantur. Illic autem quæ fecerint in bello, com-
morant, facinoraque sua summis laudibus extoll-
& omnes cantus ad virtutis militaris laudem reuoc-
& interim sibilis & pedum strepitu eandem symp-
niam prosequuntur. Alij verò saltantibus pocula
nistrant, donec tandem omnes temulentia opp-
sternantur. Domos è lignis ædificant, & culmis co-
stis obtegunt, & muris binis aut ternis circumual-
propter frequentia bella, quibus exerceri solēt. In-
domo (sunt enim longissimæ) multi simul habi-
Et ij inter se fraternè amant, libenterq; alij pro al-
qui cum illis viuunt, salute vitam in quoduis d-
men inijciunt. Bella non pro tuendis aut propaga-
finibus, sed pro dignitate suscipiunt, quoties op-
tur, se fuisse à vicinis, aut ab aliqua longinqua na-
contemptos. Tum verò homines senes, qui mag-
in rebus bellicis nomen, cùm essent iuuenes, h-
runt, in consilium adhibent. Ante deliberationē-
tum quisq; vult, tantum potionis exhaurit. Qui-
senes de bello aut pace decernunt, sine vlla recu-
ne pro viribus exequūtur. Ducem eligunt, vt su-
dictum est, quem acerrimum esse iudicant. Hunc
si timiditatis significationem aliqua in re dederi-
nore confestim spoliant, & alium in eius locum
stituunt. Hic domos circumiens, magnis vocibu-
nes ad bellum adhortatur: quibus rebus instru-
ant, ad monet, & quanta virtute sit opus, edisser-
que solùm arcubus & sagittis, sed gladijs etiam
durissimo fabrefactis vtuntur, quibus hostium
bra frangunt & dissecant. Insidijs vti frequente-
& in eo pugnant, vt hostes inopinatò aggred-
Quos in bello capiunt, senes præsertim, statim
dunt: reliquos vinciunt. Eos, qui ex suis in bel-
ciderunt, funere efferunt cum multis lachry-

Saltationes & cantus.

Aedificia.

Charitas mutua.

Bellorum causæ, et suscipiendorum ratio.

Arma.

Stratagemata.

nque virtutem prædicatione celebrant. Captiuis cibaria largissimè præbent, eisque mulieres, cum quibus bent, elargiuntur. Cùm verò festos dies agere volūt, um ex captiuis, quem iam satis fartum & opimum e conspiciunt, funibus alligant. Primùm illius amin amoris signum in collum funem inijcit, & delis suas ad suppliciū trudit. Homines deinde circumunt, & ventrem, & brachia, & tibias illius astringūt: n columnæ affixum coloribus depingunt, & plus varijs exornant. Ne verò parum humani videan, laxant illum vinculis interdum, & cibo atque poanè lautè atque liberaliter accipiunt. Interim verò nes comedunt, & plurimum illius, quam diximus, ionis absumunt. Saltant præterea, & canunt, atque udiant, & tres dies in hoc apparatissimo ludo conunt. Tandem post triduum, illum pedibus atque nibus, iam vinculis expeditis in caueam deducunt. lieres atque pueri vinctum secundùm ventrem fuus trahunt. Homines verò & mulieres reliquę, matrea, & fructus varios in eum iaciunt. Ille verò potest ex coniectis pomis colligere, rursus in ilà quibus fuit impetitus, intorquet. Bibit interim, pparet, iucundissimè, nec enim ei cibus aut potus egatur. Præ se fert autem non mediocrem lętitiam. forticulum hominem, vt se existimari cupit, conis onerant, & multis contumelijs insequuntur. Danquiunt, homo perditissime atque profligatissime, ias scelerum: & sanguine tuo manes eorum, qui ello ceciderunt, vlciscemur. Te enim contrucidaus, & dilaniabimus, & assum comedemus. Ille venihil moror, inquit: Non enim ignaui, neque timicœnam sustinebo. Semper enim viri fortis officio ctus sum. Si me occisuri estis, multos ipse multis ocis occidi. Si carnibus meis saturandi estis, & ipse ltorum carnibus saturatus sæpè fui. Præterea sunt hi fratres atq; cognati, quos scio meam necē haud unitam relicturos. Ad hunc modum in caueam dem includitur. Tum ille, cui fuerat captiuus in

 custo-

custodiam traditus, in caueam simul ingreditur. Co
pus autem habet depictum, & collum plumeis orn
mentis excultum: manibus verò ingentem gladium
brat. Tum saltat, & sibilat, & gladium intentat. At is
gladium illi è manibus extorqueat, summo studio
tendit. Sed dum in vnam partem impetum dat, mul
res atque pueri eum fune, quo est alligatus, quem m
nibus tenent, ad se trahunt. Dum rursus in contrari
partem se contorquere nititur, ex illa parte simil
mulierum manibus impeditur. Vtrinq; enim ita di
netur, vt se eodem loco commouere non possit. At
nuus ille gladiator eum gladio contundit & debili
atq; tandem medium illius caput ingenti vulnere
findit, cerebrumq; dispergit. Manus deinde præci
Tum mulieres accedunt, & corpus exanimum in
ram conijciunt, vt omnibus pilis adustis illud faci
abluere queant. Dissecto autem ventre, illa cum e
euellunt: reliqui corpus in frusta decerpunt: & ne
ra persequar, illius carnibus omnes cum magna v
ptate vescuntur. Sunt & alij syluestres atq; montan
mines, qui cum his, qui in domibus habitant, co
nenter bella gerunt, eisdemq; se sceleribus & eadé
manitate cõtaminant. Nullum apud eos delictum
ctitur, præter homicidium. Coguntur enim hi, qu
guine coniuncti homicidæ sunt eum tradere illis
cæsi necem propter sanguinis communionem &
pinquitatem iure persequuntur. Hi verò eum stra
lant, atque sepeliunt, & cum multis omnium pr
quorum lachrymis atq; lamentis vtriusque mort
nus instaurant, epulasq; dant, in quibus omnes
sitis inimicitijs accumbunt. Quod si casu aliquo h
cida subterfugiat, tum eorum filiæ, vel sorores, v
gnatæ occisi propinquis in seruitutem traduntur
demum omnis vtrinq; discordia obliuione sep
Operæpretium mihi visum est, tam barbaros & i
nes mores oratione describere, vt intelligi poss
quantam errorum colluuionem incurrat hum
genus, literis & humanitate destitutum, & quoc

Immanitas planè ferina.

Scelerum impunitas excepto homicidio.

Literarum, & Christianæ religionis cõmendatio.

funestius est, præsidio sanctissimæ religionis orba-
n: & simul cognoscatur, quanta benignitate, clemē-
mus rerum omnium Dominator huic miserrimæ
iti, Portugalensium in eas oras aduentu, prospexe-
Christianorum enim consuetudine & familiarita-
& hominum sanctorum ex societate, quam IESV
minant, quos Portugaliæ Reges in eas partes misê-
disciplinis factum est, vt multi, dispulsis tenebris,
ores, in quibus versabantur, clarè perspiciant, & ad
HRISTI Optimi Maximi studium ardentibus a-
nis excitentur, & ingentes DEO gratias ob tam di-
um beneficium grata atque memori voluntate per-
uant. CAPRALIS è Brasiliæ regione profectus est
io nonas Maij. Nono autem Kal. Iunij nautæ nebu-
aduentare, cælumque atra caligine circunfundi
spiciunt. Cùm verò mare cernerent commoueri,
uctus excitari, trepidare & antennas demittere cum
inatione cœperunt. Sed tam subita tempestas eos
ressit, vt antequam multi se comparare potuissent
antum periculum fugiendum, quatuor naues inci-
turbinibus impulsæ atque depressæ sint, & flu-
us ita demersæ, vt nemo ex ijs, qui illis vehebãtur,
deret. Fuit quidem reliquis hoc spectaculum, su-
quàm dici potest, acerbum atque luctuosum, cer-
e in medio mari homines laborum socios, atq; na-
coniunctos, & multos etiam propinquitatis neces-
dinibus implicatos, voragine ingentis illius gurgi-
bsorberi, neq; esse potuisse sese in tanta calamitate
nnibus miserrimo genere læthi consumptis auxi-
Indè cum multis lachrymis reliquæ septem naues
esiæ, rursus alia coorta tempestate dispulsæ sunt.
idem 6 Kal Augusti sex tantùm naues iunctæ cur-
tenuerunt. Vna namq; ex illis septem aduersa tem
ate iactata, in sinum Arabicum penetrauit, atq; in-
n Portugaliam redijt cum sex tantùm hominibus.
iqui namq; morbis & fame atq; siti cruciati, mul-
periculis atque tormentis afflicti perierãt. At sex
es post flexum promontorij Bonæ spei, cõspiciunt

Capralis in Indiam nauigatio continuata.

4. Naues Lusitanæ submersæ.

Tempestate class Lusitana disiecta.

tellurem amœnissimam, arboribus refertam, & greg
bus abundantem, quam multi pellucidi amnes irrig
bant. Ad eam igitur Capralis naues conuerti iussit. S
nemo ex incolis cum Lusitanis commercium habe
voluit. Itaq; quamuis commeatus inopia nostri lab
rarent, cùm nihil tamẽ possent ab hominibus illis c
tinere, profecti sunt, & totam illam oram lustrauẽ
donec ad duas insulas contra terram continentem c
Capralis in Melindium Regem fides. positas peruenirent. Ibi duæ naues in anchoris con
stebant: qui in illis erant, vbi Portugalenses naues c
spicati sunt, fugæ se mandarunt. Eas naues Capralis
secutus cepit. Cùm verò intellexisset, eas esse princi
cuiusdam, nomine Fonteimæ, qui erat Regi Melin
cõiunctissimus, liberas cum ingẽti auri pondere, qu
è Zofala exportabant, & cum mercibus maximi pr
dimisit. xij Kalend. Augusti ad Mozambiquem app
sus, aquationẽ sine vllius impedimento fecit, emp
cibarijs, & magistro, qui eum Quiloam deduceret,
ducto, iter conficere maturauit. Cùm verò à terra
procul abscederet, cernebat multas insulas egregiè
tas atq; nitidas, quarum omnium imperium sum
Quiloæ Regis potentia, & Imperij amplitudo. penes Quiloæ Regem erat. Illius namq; regnum
nongenta millia passuum in longitudinem oræ il
patebat. Rex & omnes Quiloenses Mahumeti pla
addicti sunt. Homines partim sunt nigri, partim c
Quiloensium mores. rati. Arabicè loquuntur, & multas præterea linguas
runt, propter multarum nationum, quæ ad oras
veniunt, commercium. Arabum aut Turcarum m
vestiuntur. Viuunt admodum lautè. Abest Qui
Quiloæ situs & descriptio. Mozambiquensi tellure circiter quadringenta pa
millia. Angusto mari à cõtinenti diuiditur. Insula
sita est plantis & arboribus: fontes habet gelidos a
perennes: armentis & pecorum gregibus abundat
mantia multa in syluis atque nemoribus nutrit, c
quæ venatorum opera capiuntur. Tellus est fertil
adhibita mediocri hominum cultura, varias frug
fundit. Mare continet pisces varios & optimos.
est magna, habitatorumq; multitudine referta. A

tamplæ & extructæ magnificè, cœnaculis, & laaribus, & tectorijs pulcherrimè ædificatæ, & ornanulta & varia supellectile. Naues non sunt absimi-Mozambiquensium: thure tamen notho propter uriam picis oblinuntur. In huius vrbis portu cùm ralis anchoris iactis constitisset, misit ad Regem, nomen erat Abrahemus, qui diceret, se iussu Regis tugaliæ ad eas partes peruenisse, cum ipsius Regis ndatis atque literis ad illum scriptis, è quibus intelposset studium, quo Rex Emmanuel tenebatur, fœs & amicitiæ cum illo iungendæ. Se verò non poslo modo in terram descendere, ne Regis sui impen aspernari videatur, qui vetuerat, ne vnquam rei is obtentu è classe discederet. Proinde videret, quẽ m magis opportunum statueret ad vtriusque colium. Rex nuncios perbenignè excepit, Capraliq; osdem responsum dedit, sibi gratissimum esse iladuentum. De Regis Emmanuelis amplitudine, & rtutibus Regijs, quibus erat ornatissimus, multa rcepisse, quamuis illius regnum tantis locorum uallis esset ab ea terra disiunctum: quibus admos, libenter sese ad quamuis amoris mutui pactiodeuenturum. Et quando fieri non poterat, vt lenem illam in terra audiret, se postridie daturum am, vt in mari cum Caprali loqueretur. Hæc vbi vnum è suis domesticis ad Capralem cum muus misit. Postridie igitur parua nauigia ad eam nstructa & ornata cum suis ingreditur. Erant om estibus aut aureis aut purpureis, aut sericis & bōnis exculti, gladijs & pugionibus accincti, in quomanubria erant gemmæ miro splendore fulgenclusæ. Buccinarum præterea & tibiarum concenmma lætitię significatio dabatur. Lusitani contrà atque tormentis, quo gaudio tenerentur, indint. Capralis iubet omnes duces, qua vestium elea possent, ornatos in scaphas descendere. Quod imiliter fecit. Itaque omnes ad nauigia Regis acnt. Capralis verò vbi ad Regem peruenit, eum vt

Capralis ad Quiloensem Regem legatio.

Responsum Regis Quiloæ.

Capralis cũ Quiloæ Rege colloquium.

Regem salutat:Rex honorificè respondet: deinde C
pralis manu literas Arabicè scriptas accipit, legat
nem audit,&,vt apparebat,fronte & vultu bellissim
Ostendit postremò, se Regem Emmanuelem in lo
fratris semper habiturum, operamque daturum,
studio erga illius maiestatem ab aliquo vinci pos
Fuit deinde ab vtroque statutum, vt sequenti die, C
pralis mitteret ad Regem, qui amicitiam institut
fœdere confirmaret. His ita constitutis, mercatores
rabes interueniunt: nostros sceleris & immanitatis
simulant, simplicitatem Regis admirantur, quòd
tum atque dignitatem suam piratis crederet, qui,
eorum insidijs esset occursum, intra paucos anno
rant illum per simulationem pacis omnibus bon
uersuri. His sermonibus animum Regis immutan
ta, vt non solùm pacem turbarent, sed etiam odiun
lius satis acerbum in Lusitanos incenderent. Rex
tur vrbem munire, milites euocare, vigilias dispon
omniaque moliri, quæ fieri à maritimis ciuitatibu
lent, cùm hostes in portu sunt. Hæc omnia vbi Ca
lis Homeris, qui regis Melindij frater erat, & tun
Quiloæ tenebat, indicio cognouisset, noluit ibi t
pus sine vllo fructu conterere, & Melinden versus
sum tenuit. Quod cùm Rex Melindius intellexisset
incredibili gaudio cumulatus. Confestim autem c
uit, vt classis omni commeatu & fructibus, quos
lus illa suppeditabat, reficeretur. Capralis duceba
cum Melindij Regis legatum, muneribus ab Em
nuele ornatum, & dona præterea, quæ Emman
nomine ad Regem deferenda curaret. Nostri igitu
stridie iussu Capralis munera Regis Emmanuel
runt. Melindius, vt omnis populus tantum hon
sibi à potentissimo Rege habitum fuisse cerneret (
enim Reges illi in huiusmodi rebus nimis ambi
nihilq; honorificentius arbitrantur, quàm à Re
magnis aliquo munere decorari) equum ingent
phippio & bullis aureis, & phaleris pulcherrimè f
quæ inter alia dona ab Emmanuele missa fuerant

Noua Quiloensis cum Lusitano amicitia per Arabes turbata.

Melindij Regis erga Lusitanos hospitalitas.

Emmanuelis ad Melindiũ Regem munera.

i continuò præcepit, in quo insidens ad mare con- *Capralis cū*
lit, vbi Capralis cum reliquis ducibus in scaphis *Melindio*
i expectabat. Ibi se mutuò complexi sunt, multisq; *congressus.*
)orum officijs inter eos certatum est, cùm neuter
n quidquā de humanitate cōcedere vellet. Quam-
autem à Rege detineretur, noluit tamen Capralis
liutius immorari: duos tamen exules eo in loco re-
it, vt viderent, an pedibus iter in AEthiopiam, quæ *Aethiopia su-*
a Aegyptum est, vbi Christianum Imperatorem *pra Aegyp-*
ninari Emmanuel acceperat, facere aliquo modo *tum.*
ent, & ritum, & mores, & instituta gentis explora-
ognoscere. Septimo Augusti die Melinde profe-
, & secundum ventum nactus, pelagus transmisit,
cesimo secundo die ad Anchediuam insulam na-
ppulit. vbi, vt nautas atque milites ex labore refi-
r, aliquot diebus commoratus est. Inde Calecu- *Capralis*
nauigauit, & tertio decimo tandem die classem in *quando Ca-*
cutiensi portu constituit. Quod vbi Regi nuncia- *lecutium ap-*
est, duos ex Nairibus suis cum mercatore summæ *pulerit.*
illum authoritatis ex ea Regione, per quam In-
n mari influit (regio Cambaia, homines Guzara- *Cambaiæ re-*
ppellantur) in Classem misit, qui præfectum no- *gionis situs.*
illius salutarent. Capralis remisit illos ad Re- *Capralis ad*
cum Ioanne Sala, equestris ordinis viro, qui Va- *Calecutien-*
amæ, cùm ille viam in Indiam fecit, comes exti- *sem Regem*
Misit præterea cum illis Gasparem Gamam: hoc *legatio.*
i cognomen Iudæus ille qui Zabaio operam da-
ùm Christianus effectus est, vt Gamæ, quem pa-
im adoptarat, nomen sequeretur, assumpserat.
his autem quatuor ex illis Nairibus, quos Gama
sitaniam abduxerat (reliquos enim obsidum lo-
inere voluit) cultu & ornatu Lusitano vestitos
gem misit, quorum aspectu Rex mirum in mo-
lætatus est. Nuncijs deinde vltrò citroque missis
Rege constitutum, vt in ædibus quibusdam re-
uæ sitæ erant in littore, Capralis illum conueni-
quæ vellet, nomine Emmanuelis exponeret. E-
des ornatæ & instructæ magnificè. Rex stipatus
vndique

vndique magna nobilitatis multitudine, & Dynast
quàm plurimis circunseptus, in eas ædes se contul
Tubicines antecedebant cum tubis partim aureis, pa
tim argenteis, singulari opere factis, qui earum mod
latione & concentu lætitiam, qua Rex affectus erat,
videbatur, demonstrabant. Venit Capralis cum aliqu
ducibus: vnum porrò ducem, Sancium Thoaram
mine, vt interim præfecti munere fungeretur, in cla
reliquit. Vbi primùm terram attigit, multi viri nob
atque Dynastæ obuiam illi prodierunt. Is quidem
ctica sublatus est, illi verò ... nnes pedibus in ædes
gias eum prosequuti sunt. Domus erat aureis & ser
peripetasmatis ornata. Regis cultus miro gemmar
splendore collucebat. Postquam Capralis Regem s
tauit, fuit in argentea sella propè illum colloca
Tum Gaspare interprete accersito, quæsiuit de
Rex ea, quæ solent amici in familiari congressu
contari: num benè valeret: num ex animi sententia
uigâsset: num Emmanuel frater suus eo tempore,
classis Olysippone soluerat, fuisset optima valetu
Tum Emmanuelis literis per interpretem explic
agi de fœdere cœptum est. Rex admodum prolixè
nia de sua voluntate promittebat, plusq; dabat, q
erat à Caprale postulatum. Omnibus Portugalen
potestatem fecit liberè in ciuitate negotiandi: se
curaturum, vt sine vllo periculo commodè rem
rent. Aedes præterea satis magnas nostris propè
assignauit, in quibus habitare, & merces asseruare
sent. Et quia Saracenus, cuius ædes erant, con
fraudes in nostros machinari cœpit, alias maior
littori viciniores Regi Emmanueli donauit, in q
omnes, qui illius negotia procurarent, habit
xius, & negotia gerere commodius possent. Ha
rò donationem literis in aurea tabula incisis ac
piternam memoriam consignauit. Saraceno aut
tissimo, nomine Coiebiquio, qui erat studio L
nominis incensus, & ob id fuit postea omni
nis euersus, cuius ædes erant, cumulatè satisfeci

Capralis cũ Rege Calecutiensi colloquium.

Aedes Calecutij à Rege Emmanueli donatæ.

præterea, vt in earum faſtigio vexillum inſignibus
is Emmanuelis illuſtratum figeretur, vt eſſet om-
us teſtatum, eas ad Emmanuelem pertinere, ſeque,
monimentum Regis ſibi chariſſimi in ea ciuitate
petuò conſeruaretur, effecturum. DVM hæc ge-
tur, fuit Regi nuncius allatus, ſoluiſſe Cochimo
iem ingentem onerariam, quæ elephantem, ad bel-
erenda præferocem conuehebat, & in regnum Cã
e nauigabat. Hac re comperta, miſit ad Capralem,
nomine illius peteret per amicitiam inſtitutam, vt
i caperet. Eſſe namq; hominum, in quos odio iu-
imo erat incenſus. Vt autem ſcire poſſet, quo ani-
noſtri nauem aggrederentur, aliquot Saracenos ex
domeſticis, vt prælium ſpectarent, immiſit. Capra
nam tantùm paruam nauem ad eam rem geren-
i expediuit; cuius nauarchus appellabatur Petrus
ideus. Huic autem tres comites adiunxit: vni no-
i erat Odoardus Paciecus, alteri Vaſcus Sylueria,
us fuit Ioannes Sala. Rex vbi vidit vnam tantùm
em, & eam non magnam, à reliqua claſſe, vt na-
maximam, magno militum præſidio, & telis, &
neatis, & multis præterea armis egregiè munitam
deret, ſegregari, vehementer admiratus eſt. Itaque
um rei animo ſuſpenſus expectabat. Noſtri vix ar-
umpſerant, cùm nauis hoſtium in conſpectum ſe
t. Noſtri expanſis ſubitò velis in eam feruntur, nõ
amen, vt cominus eam oppugnare contenderent,
lis hoſtium è ſuperiori loco miſſis opprimeren-
ed mediocri interuallo diſiuncti, in eam pilas par-
lapideas, partim ferreas iaciunt, & glandibus etiã
nbeis acerrimè pugnant. Multos interimunt, mul-
onuulnerant, nauem multis in locis perforant, &
cà dextera parte, nunc à læua eos impetu facto
errent. Hoſtes in principio noſtros contemnere
ſunt, & ſublatis clamoribus, probra iacere, arma
ipere, tela vibrare, tormentis noſtros impetere cœ
int. Sed poſtquam ſe tantis damnis affectos ani-
luerterunt, omnẽ ſalutis ſpem in fuga collocarũt.

De magna naui à Luſitanis in gratiam Calecutij Regis expugnata.

Noſtra

Cananoris portus.

Nostra nauis eam insequuta, Cananoris portum, qui abest Calecutio Septentriones versus passuum circite quadraginta millia sub noctem subire compulit, vb quatuor Arabum naues in anchoris consistebant. N stri vigilabant, ne de nocte nauis elaberetur. Vbi dil xit, in eam passis velis incurrunt, tantaque formidi perterrent, vt à nauibus, ad quas se receperant, diuul altum peteret. Sed Portugalensis nauis cùm eam cur longè superaret, ita se illi semper infestis tormen opponebat, vt non quò vellent hostes, sed quò nos eam flectere proram cogerent, nauigaret, donec ta dem victam & superatam præ se agentes, in Calecu portum intrare compulerunt. Obstupuit Rex, & ijs, qui se iussu illius prælij spectatores præbuerãt, quisiuit, quo pacto res gesta fuerat: Respondent, n quam se parem in hominibus vllis industriam, nec fortiorem animum, neque maiorem in periculis eundis alacritatem perspexisse. Rex misit ad Cap lem, qui nomine illius ab eo contenderet, vt homi eos, qui se in eo prælio excellentius gesserant, ad ill venire præciperet: cupere namque homines vid dignos, qui ab omnibus Regibus summis ornamen afficerentur. Satisfecit postulato Capralis. Rex om laudibus & muneribus ornauit, in primis tamen ciecum, cuius, vt Arabes, qui interfuerant prælio, rebant, clarior virtus extiterat. Sed quò magis ho cto Lusitanos efferebat, eò grauius eis periculum & inuidia mercatorum Arabum intentum fuit. cùm eos extinctos propter religionis diffidium rent, tum ne apud Regem tantam gratiam ini vt ipsi excluderentur, anxiè formidabant. Itaque dis omnibus nostris erant impedimento, quò n eum numerum piperis, & aromatum reliquo quem emere cupiebant, ab incolis acciperent. O gitur omnes fraudes excogitabant, calumnijs a Regis exulcerabant, & latrocinij crimen omnib sitanis intendebant. Ad hęc multò maiora preti matum dominis polliceri, omnia clam coem

Regis Calecutiensis erga Lusitanos munificẽtia.

Arrbum in Lusitanos calumniæ & fraudes.

ipressa tenere, ne quidquam ad Lusitanos perue-t. Rex in eorum dolis conniuere, fidemque datam :re. Iam antea Caprali in perfidiæ suspicionem ve-it, antequam domus esset nostris assignata, eò d obsides, quos habebat in naui, se in mare deiece-;, vt ad suos nando confugerent: è quibus aliqui ca-unt, alij euaserunt, neque tamen Rex eos restituit, Caprali, vt debuerat, satisfecit. His rebus offensus ralis, ad Regem misit, qui de iniurijs sibi factis :eretur. Illum dedisse fidem, se curaturum, vt naues tugalenses intra viginti dies onus acciperent: tres ses esse consumptos, nullamque nauem onera-esse, cùm ante suos oculos Arabum naues onerari piceret: quod etiam contra percussum fœdus es-n fœdere namque cautum fuisse, ne vllis nationi-lliquod piperis aut zingiberis pondus vllo pretio eretur, antequam Portugalensibus nauibus iu-pondus esset impositum. Illum igitur orare, vt suæ atque dignitati consuleret. Iter enim insta-que se posse diutius in eo portu consistere. Rex hoc accepisset, se ea iniuria grauiter commoueri lauit: dixitque, se imprudente flagitia illa ab ho-bus fraudulentis admissa fuisse. Et quando Sa-i tam scelerati & audaces extitissent, vt contra imperium naues onerarent, se facere potesta-Lusitanis Arabum naues, persoluto mercatori-romatum pretio, exonerandi, vt citius indè na-onustis soluere possent. Hoc audito Capralis ve-est ne Regis indulgentia ad fraudem pertineret, elicet Arabum animos irritaret, & aliqua tur-mmoueretur, quo nostri possent ab illis, qui e-nultò plures, & potentiores, opprimi, & sceleris vel in nostros, qui materiam turbulenti diffidij ent, vel in Arabes, qui Regis iniussu se vindica-usi fuissent, deriuari. Itaque se continebat, neq; ptimum factu esset, satis explicabat. Arius in-Correa, qui in ædibus relictus erat, vt Emma-Regis negotia procuraret, à Caprali summo o-

Regis Calecutiensis perfidia.

Capralis de Rege Calecutij querela.

Ficta Regis excusatio.

pere contendebat, vt ea indulgentia Regis vteretur, ... à Saracenis viribus eriperet, quod illi fraudibus auer... bant. Aliter enim futurum, vt naues in Portugali... inanes redirent, & nullo lucro tantæ impensæ fa... compensarentur. Cùm Capralis hæreret, & cuncta... tur, Correa instabat, & obtestabatur eum, ne pater... nomen suum nomine timiditatis & inertiæ mac... ri, neúe Regem Emmanuelem eo commodo priu... quod ostendebatur. Ad hæc testes, & à scribis testi... nia publicis literis consignata postulabat, vt esset... statum omnibus, non per se stetisse, quò minus R... negotia commodè fierent, sed ducis ipsius culpa... pralis igitur Correæ querimonijs, & obtestation... impulsus, aliquid sibi gerendum arbitratus est, vt... men, quod intendi facilè poterat, aliquo modo di... ret. Erat autem iam paululum extra portum nauis... cibus onusta, quæ anchoras soluere, & vela facere... stituebat, cùm Capralis per vnum ex suis dome... Nauarcho atq; magistro denunciauit, ne inde abi... Sibi namque factam fuisse à Rege potestatem na... omnes, quæ in illo mari consistebant, retinendi. N... autem Dominus erat Saracenus quidam ditiss... qui multum gratia & authoritate Calecutij apu... gios poterat. Dux atq; magister, & reliqui omne... pralis imperium irrident. Capralis scaphas exped... armari iubet, & nautas atque milites confestim ... qui nauem funibus alligatam in portum remulc... herent: quod illi sine vlla mora conficiunt. Sara... cùm id factum esse cognouisset, graui iracundia... motus, omnes suos propinquos atque necessari... cersit: rem exponit: de nostrorum iniuria & ini... te conqueritur: contumeliæ indignitatem verbis... gerat Pro se quisque quantum potest illius ani... iam satis sua sponte incensum, verbis inflamma... rique satius esse dicit, quàm tam insignem cor... liam pati. Itaque omnes continuò ad Regem a... facinus esse indignum clamitant, tantum a... Christianos homines assumpsisse, vt in Calecu...

Saracenici tumultus occasio.

Saracenorũ apud Calecutij Regem

homines in ipsius Regis patrocinio latentes inua-
nt, & quasi iam regnum possiderēt, ita cogere im-
s, minitari liberis, vinctas naues abducere, & in i-
s Regis oculis, vim hominibus, qui illius imperio
inebantur, inferre. Eam verò iniuriam non tam
los, quàm ad ipsius Regis contumeliam pertinere.
m si non statim vindicaret, fore, vt maiora facino-
olirentur, & in ipsum arma conuerterent. Clemē-
lius factum esse dicunt, quòd homines externi, &
ribus Indicis abhorrentes, omniumque præsidio
tuti, Regem præpotentem despicerent, tantumque
n ipsius Regis imperio, atque tam insolenter arro-
nt. Rex ita respondit, vt facilè intelligerent, eum
grauiter esse laturum, si quidquam sceleris fuisset
is in nostrorum perniciem comparatum. Omnes
r confertim in ædes, vbi nostri nihil hostile suspi-
's, iussu Regis habitabant, irruunt, Nairesq; mul-
bi socios adiungunt. Correa sublato signo discri-
in quo versabatur classi denunciat. Erant autem
ani, qui cum illo erant, ad septuaginta. Saraceno-
erò cum Nairibus ad quatuor millia conuenê-
pralis quartana laborabat. Itaque præcepit San-
obari, vt cum omnibus scaphis in littus propera-
subsidio nostris occurreret, & fugientes excipe-
t Saraceni cædere ianuam securibus, conuellere
es trabibus, tela conijcere, & summa contentio-
gnare, vt prius quàm auxilium venire posset, o-
interficerent. At nostri acri animo restiterunt, &
idebant sibi moriendum esse, ne inulti caderent;
imè dimicabant. Paries interim ex vna parte
inis admotis disiectus fuit. Hostes ferociter ir-
, Lusitanosque cædunt. At qui ex illis euadere
runt, globo facto ad mare se conferunt, vbi iam
ex Lusitanis, qui subsidio veniebant, impetum
stes fecerunt, vt illis parumper repressis, suos in
as recipere facilius possent. Ceciderunt ex nostris
nquaginta, in quibus Arius Correa fuit. Vigin-
um euasêre, saucij tamen, eorumque bona pars

de Lusitanis querela.

Saracenorū in Lusitanos impetus & pugna.

Lusitanorū cædes.

Arij Correæ mors.

ex eisdem vulneribus interijt. Henricus monachoru
præfectus, aliquot vulnera accepit. Arius Correa dux
rat secum in Indiam filium, nomine Antonium Co
ream, annos natum decem: quem eques quidam, c
nomen erat Nonius Leitanus, in hoc tanto discrim
ne summa contentione protexit, & incolumem ad li
tus vsque perduxit. Hic cùm hæsitaret, neque poss
puerum in scapham perferre, nauta quidam pueri o
bitatem miseratus, accurrit, illumque cum magno v
tæ periculo humeris sublatum in scapham imposu
Fuit hic Antonius postea vir admodum strenuus, m
tasque res memorabiles in bellis effecit. Fuit hoc ta
tum scelus à gente perditissima conflatum xvij die D
cembris, anno à CHRISTO nato M. D. Capralis tu
admodum dolenter hunc casum, & febri multò veh
mentius afflictari cœpit, & Correæ mortem lachr
mis prosequutus est: non tamē quidquam hostile m
liri voluit, expectans, an Rex se aliqua tolerabili exc
satione defenderet, & in authores sceleris animadu
teret. Cùm autem ex Regis silentio & taciturnitate i
telligeret, illum tam scelesti facinoris esse non mo
conscium, sed etiam fautorē, postridie ex ducum co
silio, decem Arabum magnas naues, quæ erant in po
tu, aggressus est. Fuit vtrinque summa virium conte
tione dimicatum. Lusitani tamen magno impetu i
naues irrumpunt, multorumq; nece suorum morte
vlciscuntur, & supra sexcentos ferro concidunt: dei
de naues exonerant, & paucos, qui se metu occultau
rant, capiunt, & per omnes naues distribuunt, vt min
strorum nauticis in rebus penuriam supplerent. Tr
elephanti fuerunt inuenti, quibus occisis & salitis, n
stri (erat enim magna commeatus inopia) vescere
tur. Postremò sub noctem naues omnes incensæ sun
inter quas fuit nauis Arabis illius, qui tantam disco
diam concitârat. Appellabatur autem Cogecemus M
cidius. Exterruit hoc incendium omnes, tam ciues, q
peregrinos, qui Calecutij morabātur. Conueniunt v
dique: clamores ingentes tollunt: nauium iactura
pla

Antonij Correæ periculum.

Initium belli aduersus Regem Calecutium gesti.

Victoria Lusitanorum naualis.

ngoribus atque lamentis prosequuntur: manus in
um tendunt,& diras imprecantur: nemo tamen ad
stendum se comparat. Incensis in Regis conspectu
ibus, cùm primùm diluxit, naues ordine constitu-
sunt, vt vrbem tormentis, quàm acerrimè fieri pos- *Calecutij oppugnatio.*
concuterent. Multas ædes disturbârunt: multos
rtales occiderunt: magnamque multis in locis stra-
n ediderunt. Rex ipse, cùm ad illius pedes vnus ex
s familiaribus ictu ingentis pilæ dilaceratus conci-
et, metu perterritus omnem salutis spem in præ-
ti fuga collocauit. HIS rebus gestis, Capralis Co-
num versus nauigare instituit. Acceperat enim,
himi Regem amicitiam Lusitanorum expetere.
st autem vrbs hæc Calecutio Austrum versus cir- *Cochimum vrbs.*
passuum septuaginta millia. Vndique verò flexi-
luuij, qui non longè ab illa in mare influit, allui-
Portum habet optimum, & stationem nauium tu-
nam. Solum est macrum & sterile, arborum tamen
itate ad aspectum iucundum. Abundat pipere.
s opes erant tenues, & Calecutij regi tributa pen-
t. Mores gentis sunt Calecutiensium moribus &
utis vitæ persimiles. Capralis Cochimi portum *Capralis ad Cochimi Regem nuncius.*
ssus, ad Regem misit Indum, Michaelem nomi-
ui de suo in regnum illius aduentu eum certio-
aceret, & simul peteret, vt piper, & aliquot aro-
m pondus iusto pretio venderet, vt posset ali-
naues onerare. Fuerat hic Michael vir abstinen-
rabili, addictus religioni, quam sequuntur illi,
ogues ab Indis appellantur. Præ se ferunt hi sin-
em rerum humanarum contemptionem. Nul- *Ioguium mores & religio.*
es possident: emendicatis cibis victitant: per om-
ra cursant, vt suæ sectæ disciplinam omnium
is inculcent. Maxima eorum pars præstigijs il-
hominibus imperitis, eorumque dementia ad
quæstum abutitur. At Michael cùm simplici a-
in religionis fallacissimæ rationem fuisset in-
s, eam fraudibus illius compertis improba-
uitque dedit hominibus Lusitanis, qui reli-
 gionem

gionem reliquis purius obseruabant, eorumq; cohe-
tationibus inductus, CHRISTI religionem suscep-
Is cùm Cochimi Regem Capralis nomine salutar-
ad eumq; illius postulata deferret, responsum hum-
nitatis & officij plenissimum tulit. Regem dixit n-
modò de illius aduentu plurimùm gaudere, sed om-
illi admodum munificè atq; largè polliceri Itaque f-
dere facili negotio constituto, Capralis misit in ciui-
tem, qui Regi aliquot argentea vasa deferrent, & a-
mata, quæ possent in ea reperiri, vsitato pretio com-
rarent. Rex Lusitanos ad id negotium missos in do-
satis ampla, & non vsquequaque immunita collo-
præcepit, eisq; Naires, qui eos armis, vbi opus esset, t-
rentur, assignauit. Dum omnia summa Regis fide, q-
in rem erant, ad Capralis voluntatem administrant-
veniunt legati à Rege Cananoris, & Rege Coula-
quorum vterque Regis sui nomine & stabilem am-
tiam, & fidele commercium nostris hominibus oft-
debat: & ad onerandas in suo regno naues eos inu-
bat. Vtrique Capralis, vt par erat, gratias egit. Se ve-
quò minus eorũ beneficijs vteretur, humanitate Pr-
cipis illius, apud quem iam negotium gerebat, im-
diri. Ita tamen se obligatum profiteri, atque si ben-
cium illud, quod offerebant, accepisset. Quòd si ei-
quid ex eo pondere, quod emere statuebat, defuis-
tunc se eorum voluntatem minimè aspernaturum.
naues summo labore & industria onerantur, aduen-
duo fratres Christiani, ex illis qui Thomæ discipli-
imbuti, summa per tot annos constantia Christi r-
gionem eadem perpetuò fide colũt: & à Caprali po-
larunt, vt vellet eos secum in Portugaliam ducere:
inde Romam atq; Ierosolymam petere possent: v-
loca inuiserent, vbi Christus, discipuliq; illius inst-
sent. Quod Capralis eis summa voluntate concess-
rant autem è ciuitate, quam Cranganorem appell-
quæ Cochimo viginti passuum millibus aberat. C-
verò onus fuisset nauibus impositum, fuit Rex fa-
certior, Calecutij Regem classem viginti magna-
nauiu

Fœdus Lusitanorum cũ Rege Cochimi.

Cananoris et Coulami Regum ad Capralem legatio.

Duo Indi Christiani D. Thomæ disciplinis imbuti.

Cranganor vrbs.

Calecutiæ

ium, & nauigiorum præterea minorum magnum nerum comparasse, quò suorum cædem vindica- Exercitum verò, qui classe vehebatur, esse quinde- hominum millia. Id Cochimi Rex Caprali per s domesticos confestim nunciauit. Capralis vbi id epit, omnes ad prælium parari iubet. Sibi namque nimo esse, cum Calecutiensi classe dimicare. Annis igitur sublatis, in eos inuehitur. Ventis tamen ulsus, non potuit ad illos accedere. Illi verò cùm erent, quàm præsenti animo nostri in eos inuade- onarentur, & simul tormentorum vim & impe- r formidarent, quamuis secundus ventus eorum es in nostras impelleret, neque eas petere, nec vllo o prælium inire voluerunt. Capralis igitur sine vl- impedimento in Portugaliam iter facere instituit. himi autem reliquit duos Lusitanos honesto lo- iatos, vnum nomine Gundissaluum Barbosam, um verò Laurentium Morenum, cum certo Lu- iorum numero, qui negotia Regis Emmanuelis inistrarent. Cùm autem Cananoris oram legeret, a Rege inuitatus, vt ibi, quod deerat ad iustum dus, acciperet. Capralis inuitantis liberalitatem mè repudiauit, portumque vrbis illius subiuitan- CHRISTO nato, M.D. I. Erat vrbs ingens, mul- habitatoribus frequentari solita. Magnus sinus in m influens, portum optimum efficit. Regio est o- ous rebus, quæ ad victum pertinent, abundans. rat opulentus, & immunis, & à moribus & insti- aliorum Regum, qui Malabaribus imperant, mi- abhorrens. Hic emit Capralis certum pondus iberis atque cinnamomi. Rex vbi vidit illum non m onus, quantum illi offerebatur, accipere, arbi- s est, id pecuniæ inopia fieri. Misit igitur ad il- qui diceret, se compertum habere, illum Calecu- cunia & bonis omnibus fuisse spoliatum. Proin- i fore gratissimum, si vellet vti suis pecunijs, per- atq; si Regis Emmanuelis essent. Egit illi gratias alis, & ostendit nuncijs magnum numerum au-

classis in Lusitanos.

Cananorensis Regis erga Lusitanos liberalitas.

Cananoris descriptio.

seorum numorum, vt posset Rex intelligere, se non numariæ difficultate impeditū, sed quòd naues essent iam satis oneratæ, emere plura noluisse. Rex vt cum Emmanuele pacem firmaret, Legatum cum Capr in Portugaliam misit. Indè profecti sunt xvi. die Ian rij. Cùm verò Capralis non longè à Melindensi po abesset, nauem satis magnam mercibus onustam pit. Quam cùm intellexisset esse Saraceni cuiusdam ri valdè potentis, nomine Milicupij, qui in Camb regno domicilium habebat, & oppidum nomine B chium possidebat, eam liberam dimisit: præfectoq xit, Regi Emmanueli nullum bellum in India nisi Calecutij Rege, & cum Arabibus illis, qui erant à M ca, futurum, à quibus grauissimas iniurias accepe Hîc sæua tempestas excitata classem iactauit, & nauem cui præerat Sancius Thoarius, in vadis allisit. Nau fractam Capralis, cùm primùm fieri potuit, incend iussit, ne quidquam ad hostiū manus perueniret. Mobazæ tamen Rex postea multis vrinatoribus, mult que machinis vsus, tormenta ex aquis extraxit. In Capralis cùm Melinden petere, ventis exclusus, mi mè posset, Mozambiquem versus cursum tenuit: refectis nauibus Sancium Thoarium in alia naui sit, qui situm Zofalæ diligenter exploraret, atque in se in patriam conferret. Ipse verò aquatione facta si vlla cunctatione domum redire constituit, varijsq tempestatibus vsus, Olysipponem tandem perue pridiè Kalend. Augusti. Cuius aduentu Rex variè a ctus est. Ex eorum nanque, qui euaserant, incolum te voluptatem magnam cepit: eorum verò casum, partim fluctibus obruti, partim insidijs oppressi per rant, admodum dolenter tulit. Miserat autem eod anno Rex Emmanuel in Indiam aliam classem pere guam, cui præerat vir acer, nomine Ioannes Noui Erant autem tres naues tantùm. Cùm enim confi ret, in ea classe, cum qua Capralis anno proximo m sus fuerat, satis præsidij fore vel ad pacem cum Calec tij Rege constituendam, vel ad spiritus Regis insol

Cananorensis Regis ad Emmanuelē legatio.

Saracenica nauis capta, & dimissa.

Capralis in Lusitaniam reditus.

Tertia Lusitana classis in Indiam missa.

& elati comprimendos: tunc illud trium nauium pplementum sufficere arbitratus est. Sed cùm è Ca- ali cognouisset insidias, quibus circunuentus fuerat, dit tantum scelus maioribus opibus vindicandum. q; anno sequente, qui fuit à Christo nato, M. D. II. isit rursus Vascum Gamam in Indiam cũ classe de- m nauium. Omnes præter nauem prætoriam, in qua ma vehebatur, fuêre hominibus fortibus attributæ, i illis præessent. Aliam præterea classem instrui præ- bit, cui vir egregiè fortis, Vincentius Soderius nomi- præerat. Fuit autem hoc illi munus assignatum, vt eret Indicum mare, acerrimumque bellum Sarace- , qui in Indiam nauigabant, inferret. Hę quindecim es instructæ rebus omnibus, è Bethlehemitico por- oluerunt quarto Idus Februarij. Neq; ijs classibus tentus Emmanuel, aliam classem quinq; nauium nparari iussit, cui Stephanum Gamam, Vasci Gamæ rem patruelem, præfecit, qui Kalendis Aprilis dem anni Olysippone profectus, eundem cursum uit. Animus enim Regis acer, & maximarum re- i cupidus, &, quod caput est, ad spem, quam in diui- nomine collocauerat, excitatus, nihil magis ad of- um suum pertinere arbitrabatur, quàm vt regio- i illam armis expugnaret, Christianique nominis es opprimeret, & orientis Solis plagas Christi no- e compleret. Eodem anno Olysippone peperit Re- i Maria primum filium, in cuius ortu tam sæua pestas excitata fuit, quantam nunquam homines ma senectute præditi in vita meminerant. Cæ- enim tenebris densissimis obductum tam crebrò bat, atque fulgurabat, vt eos etiam, qui fortes exi- abantur, ingenti formidine perterreret. Ad hæc, ta loca de cælo tacta fuêre: excitati turbines arbo- uellerunt: imbres effusi non vias tantùm, sed æ- tiam quàmplurimas aquis impleuerunt. Reddi- rò tranquillitate, non solùm Emmanuel, sed o- s ciuitas ex Principis ortu, summo gaudio cumu- fuit. Octauo die fuit infans sacro fonte ablutus, &

Annus à nato Christo. 1502.

Duæ nouæ classes in Indiam missæ.

Alia classis Emmanuelis Indica.

Pium Emmanuelis studium.

RES EVROPEAE.

Natus Emmanueli filius.

Prodigiosa tempestas.

Ioannis nomen obtinuit. Inter reliquos autem, qu[os] Emmanuel diuinæ cognationis filio affines esse v[o]luit, fuit Petrus Pascalius Venetus legatus, qui fue[rat] ad eum missus, vt ei Reipubl. nomine summas grat[ias] ageret pro classe, quam in auxilium illius, vt dictu[m] est, miserat: & ostenderet, S. P. Q. Venetum fore semp[er] ei hoc tam singulari beneficio deuinctum. Hunc le[gatum] Rex manu propria equestris dignitatis insi[g]nibus ornauit, multisque muneribus affecit. Quib[us] beneficijs allectus, multa de singulari illius virtu[te] cùm esset Venetijs, commemorauit, & effecit, vt instit[u]ta cum Venetis amicitia, sanctiore quodam fœdere f[ir]maretur. Hoc autem die, quo Princeps Ioannes aq[uis] salutaribus expiatus est, ædes regiæ subito incendi[o] inflammari cœperunt. Sed fuit multorum hominu[m] opera continuò restinctum. Eodem anno aliam cl[as]sem Rex Emmanuel comparauit, quæ Gaditanu[m] fretum peruagaretur, vt Maurorum ferociam comp[ri]meret. Sed nihil, quod dignum sit memoria, per illa[m] gestum fuisse constat. IOANNES interim Nouio[s] secundis ventis vsus, postquam regionem æquinocti[ali] circulo subiectam transmisit, in insulam nostris inc[o]gnitam delatus est, cui Conceptionis nomen in[di]dit. Indè Mozambiquem petijt. Sed antequam eò p[er]ueniret, naues ad terram aquandi gratia conuertit, [ad] eum locum, quem S. Blasij aquationem nomina[nt]. Ibi calceum vetustum è frondibus cuiusdam arb[o]ris alligatum cernit. Non temerè visum est, itaq[ue] calceum solui, & ad se deferri iubet. Erant in illo li[]teræ Petri Ataidæi manu scriptæ, quibus admoneb[at] omnes duces Lusitanos, qui eò deflecterent, vt Ca[le]cutij portum vitarent. Regem esse sceleratum & in[hu]manem, in nostrosque pestem primò insidijs, dein[de] summis viribus fuisse machinatum. Cùm verò Q[ui]loam perueniret, offendit vnum ex illis exulibus, q[ui] varijs in locis relicti fuerant. Is Capralis literas [in] eandem sententiam scriptas Nouio dedit. Ad Meli[n]dem verò cùm naues appelleret, fuit à Rege de omn[i]

Petrus Pascalius Venetus ad Emmanuelem Legatus.

Regia Emmanuelis incensa.

RES INDICAE.

Insula Conceptionis inuenta.

Petri Ataidæi literæ casu inuentæ de fraudibus Calecutij Regis.

idibus & insidijs, quas Rex Calecutij Caprali fece- admonitus. Indè in Anchediuam se aquādi gratia tulit: & inde Cananorem versus iter instituit. Rex illum excepit, vt nullum officium hominis aman- imi præteriret. Ibi Lusitanus nomine Gundissaluus xotus, qui eo tempore, quo Arius Correa fuit inter- tus, opera Coiebequij occultatus fuerat, ne in eandē amitatem incideret, venit Calecutio ad Nouium, gis Calecutiensis iussu, qui diceret illum tumultū, uo Arius Correa ceciderat, fuisse, Rege impruden- nultitudinis furore & amentia concitatū, animum- illius nunquam fuisse à studio Regis Emmanue- lienum: eique gratissimum fore, si Nouius vellet ecutium petere. Futurum namque, vt omnia, quæ et, ab illo facillimè impetraret, & onus acciperet, ex possèt maximum lucrum ad regias opes accedere. c vbi regis nomine dixit, tum Coiebequij monita genter exposuit. Admonebat enim, ne Regi om- m scelestissimo fidē adiungeret. Illum nanque eò ios omnes intendere, vt per amicitiæ simulationē nes Lusitanos, quos posset, crudelissimè necaret. n verò qui fidem haberet ei, qui nunquam fidem usset, meritas stultitiæ pœnas daturum. Nouius um responsum dare, neque Peixotus Calecutium re voluit. Nouius cùm Cochimum versus cursum ret, in Calecutiensem nauem incidit: quam armis ugnatam, & spoliatam incendere iussit, & ad Co- nensem portum tandem peruenit. Cuius conspe nostri tanta lætitia affecti sunt, vt existimarent, se è mortis ipsius faucibus ereptos. Quamuis enim eos humanissimè tractaret, & certis Nairibus tuen committeret, perfidiam tamen Arabum eorum, atis frequentes eam vrbem incolebant, valdè for- abant. Omnia Regis officia in Nouium constitē- uæ ab homine singulari probitate atque fide præ- postulari, & expectari potuissent. Itaque Nouius otijs ex animi sententia gestis, & maximis ex parte ibus oneratis, Cananorem rursus se contulit, vt

Calecutij Re gis ad Ioan. Nouium simulatus nuncius, & detectæ fraudes.

Lusitanorū Cochimi de classis aduentu gaudium.

Nuncius de classe Calecutiensi aduersus Lusitanos.

aromatum aliorum onus acciperet: quod ei fuit lar
atq; munificè concessum. Cùm vellet inde discede
fuit à Cananoris Rege certior factus, Regem Calecu
octoginta parones instruxisse, qui portus aditum ob
derent, vt illum interclusum armis opprimerent. P
indè illum Rex admonebat, vt ad terram propius acc
deret, vt illi posset ei cum suis auxilium afferre. Nec
nim fieri posse, vt is cum quatuor tantùm nauibus ta
tam hostium classem sustineret. Agit gratias, quas d
bet Nouius, Regemque monet, vt de nostrorum salu
minimè solicitus sit. Se namq; omnem victoriæ spe
in summo Deo repositam habere, cuius præsidio se
multo maiore classe facillimè congressurum. Poste
die conspicatus est Nouius portus aditum ab hostib
teneri. Nauium numerus erat supra centum. Nou
ita naues instruxit, vt possent tormentis omnibus v
Deinde duces singulos admonuit, omnem salutis sp
in eo positam esse, vt non cogerentur vllo modo c
minus cum tanta multitudine pugnare. Proinde e
ordine curarent tormenta disponi, vt continenter p
læ in hostes iacerentur. Si enim vlla fieret intermiss
magnum periculum vitari non posse. Illi summa vig

Pugna naualis cum Calecutiẽsibus, & Lusitanorum victoria.

lantia, quod fuerat imperatum, conficiunt. Fuit h
ratione vsque ad occasum Solis magna nostrorum a
critate & contentione dimicatum. Fuêre ex hostibu
vt postea compertum fuit, quadringenti atque septe
& decem homines occisi, & complures plumbeis gla
dibus vulnerati, aliquot naues depressæ: cùm interi
Lusitani nullum incommodum accepissent. Host
vexillum in pacis signum sustulerũt. Nouius fraude
aliquam ab illis comparari suspicatus, belli signu
contrà sustulit, & prælium redintegrare præcepit. Il
nihilominus in eadem pacis significatione perseu
rant. Tum Nouius pacis etiam signum tolli iussit. Il
verò per Arabem ad eam rem missum illius noctis i
ducias petunt: posse namq; pacem postero die sub al
qua iusta conditione, quæ esset in rem vtriusque pa
tis, constitui. Respondet Nouius, eas inducias se min

daturum, nisi prius illi ab aditu portus secederent, que liberum mare permitterent. Facessunt illi conti- ò, quod Nouius postulârat. Nouius è sinu cum na- bus egressus est, & vtraque classis non longè à portus troitu in anchoris constitit, ita tamen, vt non mag- m inter vtranq; spaciũ interesset. Illi tamen contra dem homines submittebant, qui nando ad naues ac- derent, anchoraliaq; pręciderent: lintres deindè cum ibus instruebant, vt succisis funibus faces continuò erentur. Quod scelus, nisi fuisset à nostris summo dio vigilatum, exitum habere potuisset. Itaq; nostri ulis ferreis, æneisq; tormẽtis eos, quos accedere sen- bant, facillimè propellebant. Ad hunc modum inte- a nox fuit in laboris huius continuatione consum . Hostes verò cùm cernerent, nec apertam vim, nec cultas insidias illis, vt sperârant, processisse, anchoris utis, idoneumq; ventum nacti, se Calecutium rece- e. Nostri tãto periculo liberati, gratias summas Deo runt, & sine vlla mora in Portugaliam velis plenis facere instituerunt. Nouius cùm non multum in igando progressus, vnam nauem Calecutiensem aspiceret, in eam confestim incurrit, & captam spo uit, & coniectis facibus incendit. Deinde admodum nmodè nauigando, Bonæ spei promontorium fle- & indè in paruam quandam insulam cursu dela- est, cui Sanctæ Helenæ nomen imposuit. Est autem ula ita in medio mari sita, vt diuino consilio consti videatur, vt Lusitanos homines ex India redeun- iactatione, multarumque rerum penuria, quod fie- n tam larga nauigatione opus est, afflictos refice- Fluuios namque habet gelidos atque perennes, & uas atque nemora densissima, cælumq; saluberri- m. Posteà vero, quàm hominis cuiusdã, cuius pro- o loco mentionem faciemus, cultus accessit, multis corum & pecudum gregibus, varijsque fructibus & tibus abundauit. Itaque nostri in ea aquationem & nationem commodissimè faciunt, & piscatione, & atione, & aucupio non oblectantur solùm, sed

Calecutiensium perfidia.

Calecutiensium fuga.

Calecutiensis nauis capta, & incensa.

Insula S. Helena.

naues

Nouii felix in Lusitaniā reditus.

naues commeatu reficiunt. Ex ea insula Nouius ea felicitate nauigandi vsus, Olysipponem peruenit die mensis Septemb. anno à Christo nato M.D.II. ne solùm Regi, sed vniuersæ ciuitati tam felici aduen summam iucunditatem attulit. Hoc anno Emmanu

RES EVROPEAE.

Emmanuelis pia quædam liberaliter & iustè facta.

Compostellam profectus est, vt ad D. Iacobi sepulch nuncupata vota persolueret. Conimbricam cum pe uenisset, & sepulchrum Alfonsi Regis sanctissimi inuictissimi, cuius virtute Mauri fuerunt è Lusitan finibus expulsi, parum magnificè extructum cernere id demoliri, & aliud satis amplum & magnificum æd ficare iussit. Similiter in Portugalensi ciuitate sepu chrum martyris Pantaleonis, viri summa sanctita præditi, magnis sumptibus extrui iubet, vt fuerat test mento Regis Ioannis institutum. Porrò autē quacu que iter faciebat, pupillis & viduis benignè consuleb templa donis & muneribus cumulabat, scelera pote tium hominum, quæ fuerant ad illum diem impun ta, acerrimo supplicio vindicabat. Compostellæ ma sit triduo, sepulchrumq; D. Iacobi singulari signific tione religionis inuisit, templumq; donis auxit & l chnum argenteum singulari opere perfectum, qui pe petuò in eo luceret, appendi præcepit. Hospites ap quos diuertebat, multis muneribus affecit: ita deniq iter illud habuit, vt vbicunq; pedem poneret, & pie tis, & liberalitatis, & regiæ munificentiæ vestigia i pressa relinqueret. Reuersus Olysipponem, incredi lem lætitiam cunctis attulit, qui illius desiderium m nimè ferendum existimabant. Principio insequen

ANNVS à Christo nato 1503.

anni, rursus eadem consilia de transmissione in Af cam, vt bellum per se Mauris inferret, suscepit. Itaq milites conscribi, classem comparari, rei frumentar prouideri iussit. Sed hunc illius conatum agrorum v

Fames in Lusitania.

stitas impediuit. Primo enim vere imbres immodi & tempestates assiduæ, segetes corruperunt. Primò i tur caritas annonæ, deindè fames, non modò hom nes tenues & egentes, sed etiam diuites afflixit. Mu herbarum radices euellebant, & res alias, quas nunq

gust

ftari poſſe cogitârant, ſibi comparabant, vt illis ſu-
ntarentur. Indè propter ciborum noxiam vim, &
rrupti & infecti aeris intemperiem grauiſſimi mor-
conſequuti ſunt. Quod cùm cerneret Emmanuel, o-
nem bellicæ rei apparatum neceſſitate compulſus o-
ſit, & totam induſtriam in re frumentaria comparã-
ponendam arbitratus eſt. Ex Gallia igitur & è Britã-
a magnam vim frumenti importãdam curauit, qua
gni inopiam ſubleuaret. Hoc anno ſex naues in In-
m miſit, tribus quidem Alfonſum Albuquercium,
is verò tribus Franciſcum Albuquercium illius fra-
m patruelem præfecit. Aliam deinde claſſem Gun-
ſaluo Coëlio commiſit, qua regionem à Caprale ex-
oratam, quam Braſiliam vocant, perluſtraret. Sed
iigandi in regionem parùm cognitam imperitia fa-
m eſt, vt Coëlius ex ſex nauibus quatuor vadis alli-
amiſerit, atq; duas tantùm plenas illis rubris lignis,
e tellus paſſim fert, & pſittacis, atque ſimijs in pa-
m reduxerit. Hoc eodem anno alias duas naues mi-
Emmanuel in regiones ſub Septentrionibus ſitas, vt
tarent, poſſetne quidquam de caſu, quo duo fratres,
nobiles & impigri, aut mortui, aut capti fuerant,
lorari. Res enim ſic acciderat. Gaſper Corteregalis
n eſſet egregiè fortis, & gloriæ cupiditate vehemen
ncenſus, ad ſui nominis memoriam poſteris ali-
facto memorabili prodendam pertinere arbitra
eſt, aliquas terras incognitas perueſtigare. Et quia
ebat, omnia fermè littora, quæ ad Auſtrum ſpecta-
t, eſſe iam noſtrorum nauigationibus exploratè
nita, animum ad ea perluſtranda, quæ ad Septen-
nes pertinebant, applicuit. Itaq; ſuis ſumptibus na-
inſtruxit, & commeatu, & armis, & nautis, & mi-
us egregiè munitam. Anno autem M. D. Olyſip
é profectus, curſum in Septentrionalem plagam
xit. Ad terramque tandem peruenit, quam propter
gularem amœnitatem, viridẽ appellauit. Homines,
ſe poſtea referebat, ſunt barbari & inculti, colore
ldo: qui tamen color ætate propter magnitudi-
nem

RES INDICAE.
Claſsis in Indiam & Braſiliam miſſa.

RES EVROPEAE.

Corteregalis nauigatio ad Septentrionẽ prima.

Terra viridis, eiuſque incolæ.

nem frigoris infuscatur. Valent plurimum celeritate sunt iaculandi peritissimi: iaculis vtuntur in summ perustis, quibus coniectis hostes ita traijciunt, atque ferro armata fuissent. Pellibus animantium vestiútur antra colunt, aut humiles casas stramentis tectas exc tant, in quibus habitent. Nulla religione astricti sunt auguria tamen sequuntur. Vxores legitimo sibi matri monio copulant. De fide & pudicitia vxorũ valdè sol liciti sunt, cùm sint natura suspiciosi. Corteregalis in Portugaliam reuersus, cùm ad spem multò plura co gnoscendi raperetur, rursus anno, M D I. se in eandem regionem contulit, vt latiùs littora illius omnia perua garetur, & gẽtis mores & instituta perdisceret. Sed qui illi acciderit, aut quo fato absumptus fuerit, nunquam sciri potuit. At frater illius Michael Corteregalis, qui magnum apud Regem locum tenebat, amore fraterno ductus, vt fratrem inquireret, anno M D I I. duas naue instruxit, quibus in easdem oras nauigaret. Sed nec i vltra comparuit. Emmanuel autem cùm homines no biles, quos plurimi ob egregiam vtriusque indolem fa ciebat, ita absumptos animaduertisset, id ægrè admo dum tulit: & quod erat boni Principis officium, nihil omittendum ratus est, ex quo posset intelligi, quo ge nere mortis obijssent, vel quibus custodijs arcerentur Sed cùm naues omnia illa maria peragrarent, nihil de illorum exitu cognoscere potuerunt. Itaque & illi fra tres periêre, & tellus simul nomen amisit, & pro tellu re viridi, tellus Corteregalium appellari cœpit. Cùm verò alius eorum frater natu maior, nomine Vascu Ioannes Corteregalis, Regiæ præfectus, aliqua tenui spe de fratrum vita teneretur, eandem nauigationem suscipere instituit: sed fuit à Rege prohibitus, ne sine vllo fructu se in eundem casum demitteret. HOC an no postquam Albuquercij in Indiam iter nauibus si bi, vt dictum est, attributis susceperunt, Emmanuel concilium regni totius indixit, vt populorum fidem sacramento Ioanni suo legitimo hæredi, vt fieri in Hispania solet, obligaret. Quod summa omnium vo luntate

Corteregalis secunda ad Septentriones nauigatio.

Comitia regni Lusitanici, eorumque decreta.

ate factum est. Fuerunt præterea in hoc concilio
ta populis salutaria, quæ concilium flagitauerat,
tuta. Fuit præterea à populis Rex adiutus certò pe-
æ numero in sumptus, quos in Africano bello fa-
at. Gama verò postquam promontorium Bonæ *RES IN-*
flexit, classem diuisit. Vincentio Soderio vndecim *DICAE.*
es attribuit, vt Mozambiquem contenderet, ibique
n præstolaretur: quatuor autem sibi reseruauit, vt
illis Zofalam peteret, regionisque situm & natu- *Zofalæ Prin-*
cognosceret. Ibi fuit à gentis illius Principe libe- *cipis fœdus*
er acceptus, & amicitia inter vtrunque constituta. *cum Lusita-*
tamen è sinu egrederetur, nauem vnam ad vada *nis.*
m in ipsius æstuarij faucibus amisit. Homines
& omnia, quæ erant in illa, fuere in alias naues
sita. Indè Mozambiquem profectus, cum vrbis
ipe atque rectore collocutus est. Iam enim ille,
ostris necem comparabat, abscesserat, & alter in
n illius fuerat substitutus, à quo Gama fuit perbe-
è acceptus. Dederat autem Gama Soderio curam,
erim dum ille Zofalam diuertebat, nauē in portu
mbiquen si ædificaret, ex his, quas Portugalenses
elas appellant, ad quam efficiendam fuerat è Lu-
a in ea classe materia comportata. Quarum for- *Nauium,*
ec est. Carchesijs carent: antennas non habent *quas Carauel-*
rsas ad pares angulos, sed obliquè paulum infra *las vocant,*
um malis alligatas. Vela sunt in speciem triāgu- *descriptio.*
a, cuius basis non multum ab infimis armamen-
inet. Antennæ sunt in infima parte, qua secun-
atera nauis obuersantur, instar mali, crassiores:
aulatim attenuantur ad summum. Hoc autem
m genere Portugalenses propter nimiam celeri-
in rebus bellicis vtuntur. Antennarum namq;
n infimam facillimè vel ad proram, vel ad pup-
ersant, vel in medio latere nauis alligant: & nūc
era ad læuam, modò à læua ad dexteram celer-
etorquent: & vela, quæ quidem sunt ex imis
s, qui sunt Antennis oppositi, colligata, facilli-
l laxant, vel contrahunt, prout nauigationi
expedi-

expedire vident: & quocunque ventus se dat, eò vel
sinus sine vlla mora conficiunt, omnesq; ventos e
piunt, ita, vt sæpenumerò à lateribus impulsæ, rect
cursum commodissimè teneant, eodemq; vento,
tata subitò velificatione, in contrarias partes incred
li celeritate deferantur. Ad hanc igitur formam c
uit Gama, vt nauis ædificaretur, quæ per oram il
discurreret, & quanta maxima posset, incommoda
stibus Christiani nominis importaret. Cum hac et

Classis 19. nauium Lusitanorum.

naue suis adiuncta Quiloam contendit. Eò cùm p
uenisset, Stephanus Gama cum illis quinque naui
quibus præerat, ad portum similiter accessit. Era
hanc rationem classis decem & nouem nauium. N
nauis vna, cuius præfectus erat Antonius Camper
ventis aduersis in longinquas partes iactata, min
comparebat. Rex maxima formidine perterritus,

Quiloæ Rex à Gama coniectus in vincula.

Gamam supplex accedit. Gama illum vinculis pro
iniurias nostris illatas alligauit. Is cùm veniam fl
taret, eo fœdere emissus fuit, vt certum pondus aur
buti nomine, Regi Emmanueli quotannis pende
Huius autem fœderis obsidem dedit Mahumeten
conium, virum singulari authoritate præditum, &
post Habrahemum regem, secundum dignitatis gr

Habrahemi Quiloæ Regis perfidia, aliaque scelera.

in locis illis obtinebat. At Habrahemus cùm se lib
tum cerneret, aurum, quod erat pactus, minimè dis
uit: vt simul aurum retineret, & Mahumeti necem
fraude moliretur. Putabat enim fore, vt Gama perf
illius offensus, Mahumetem interficeret. Illum na
pessimè oderat, quamuis odium animo conceptum
micitiæ simulatione tegeret. Erat enim Habrahe
homo maleficus & iniustus, & Regem, qui ante il
fuerat, per insidias occiderat, vt ipse regnare posset
omnes homines, in quibus acris animi vim & in
striam cernebat, suspectos & inuisos habebat: à Ma
mete verò præcipuè sibi malum formidabat. At M
metes cùm Habrahemi perfidiam sentiret, Gamę fi
dem, quam sibi ab homine profligatissimo fieri su
cabatur, aperuit, & de suo aurum persoluit. Quo fa

na illum missum continuò fecit. Indè Melindem contendit. Eò tamen propter æstus maximis ventis tati vehementiam, naues conuertere non potuit. inum verò, qui Melindè circiter triginta millia passm aberat, delatus est. Eò misit Rex ad illum quenn ex exulibus, nomine Lodouicum Mouram, quem oralis reliquerat, vt eum salutaret, & quæreret, an oa sua aut opibus indigeret. Indè Gama, postquam ationi & rei cibariæ prouidit, in Indiam transmi- Cùm verò non longè esset à continenti, ingentem em, rebus omnibus ad dimicandum instructissimã, icatus est. Erat autem nauis illa Sultani Aegyptio- Imperat. & Calecutio zingibere, pipere, cinnamo-, & alijs ingentis pretij mercibus onerata veniebat, ecam cursu petebat, vt ibi multos, qui religionis ia Mahumetis sepulchrum inuisere cupiebant, exeret. In eam Gama confestim inuectus est. Arabes egyptij multò acrius, quàm credi poterat, restitêanta verò contentione dimicatum est, vt prælium t ad principium diei sequentis perductum, cùm ersa classis vnam tantùm nauem oppugnaret. Nec n nostri eam deprimere, antè quam spoliarent, vont: & illi cùm sibi moriendum esse putarent, vt inulti caderent, laborabant. Irrumpunt tandem tani, supra trecentos homines ferro concidunt, is tantùm parcunt: prædam ingentem capiunt, uem coniectis facibus inflammant. Indè Gama anorem vehitur, vbi Regi legatum, quem ad Emuelem miserat, tradidit, & simul munera, quibus nanuel illum donabat, deferenda curauit: quibus upra modum lætatus est. Indè Calecutium petestituit. In eo cursu parones aliquot Calecutienses, , in quibus inerant ad quinquaginta ex Calecutius ciuibus, quibus omnibus catenas iniecit. In a tandem classem constitui iussit. Venit autem ad n Arabs quidam, vestitus eorum habitu & cultu, lisciplinam Diui Francisci se tenere profitentur. a verò fuisset ad Gamam perductus, se Mahumeta- num

Melindij Regis ad Gamam nuncius.

Ingens Aegyptia nauis à tota Lusitana classe ægrè capta.

Parones aliquot Calecutienses captæ.

Subdola Calecutiensis Regis ad Lusitanos de pace legatio.

num esse fassus est: illamque vestem induisse, eò q
vereretur, ne sibi aditus alia ratione ad classem m
mè pateret. Vestis autem erat vnius ex illis monac
qui cum Ario Correa ceciderant. Arabs denunciat
mæ, Calecutij Regem esse pacis & amicitiæ cum I
tano Rege cupidissimum, molestissimeque tulisse
nus illud, qđ homines Arabes, quos imperio min
continebat, in Lusitanos admiserant. Gama resp
det, neque se à fœdere pacis abhorrere. Et idcircò i
Regis Emmanuelis eò se contulisse, vt pacem, si
posset, cum illo certo fœdere confirmaret. Si igitu
cem habere vellet, voluntatis suæ signum aliquo
ret, atque in principio omnia, quæ fuerant Lusit
erepta, cùm Correa fuit interfectus, statim restitu
Multis autem nuncijs vltrò citroque missis, nihil, q
in rem esset, à Rege fiebat. Intellexit Gama, om
Regis animum in fraudibus versari, nec ad vllam
bilem & firmam concordiam adduci posse. Quod
Bellum Calecutio Regi, necatis prius captiuis, à Gama indictum. videret, dixit, si non omnia sibi continuò redderen
se Malabares illos, quos vinctos habebat, in Arij C
reæ vltionem crudelissimè necaturum. Rex nul
ad hanc comminationem responsum dare voluit.
ma omnes vinctos suspendi iussit, præcisisque m
bus atque pedibus, cadauera vni ex paronibus, c
ceperat, imponi cum literis, quibus Regi bellum i
cebat, & tam ei, quàm omnibus, quibus ille impera
ferro flammaque minabatur. Paronem deindè pr
terram remulco subduci suis imperauit. Rex vbi lit
nimis asperè & ferociter scriptas accepit, suosque
delem in modum necatos & dilaceratos animad
tit, maximo animi motu perturbatus est, omnisqu
Calecutium oppugnatur. uitas lamentis se dedidit. At Gama propiùs terram
ues statui iussit, & postridiè, vbi primùm diluxit,
mentis vrbem acerrimè conquassari præcepit. M
domus disturbatæ, & ædes regiæ, quæ erant prop
tus, euersæ: multique mortales occisi sunt. HA
gesta, Cochimum rectà contendit, & Vincent
Sodrium cum sex nauibus, qui totam illam oram

fes

m redderet, ibi reliquit. Vbi Cochimum peruenit, tani, qui apud Regem manserant, ad eum continuò re, & quanta humanitate fuerant habiti, & quàm ılari vigilantia contra Saracenorum insidias de-, exposuére. Rex eum continuò per vnum è suis esticis, qui magnum apud eum locum tenebat, orificè admodum salutauit. Cum eo Gama consti-, vt postero die Rex locum deligeret, quem magis rtunum ad colloquium vtriusque iudicaret. Velle que se illi mandata Regis Emmanuelis explicare. nterim misit Emmanuelis nomine munera ad il-partim aurea, partim argentea, & auream præter-ronam. Rex contra, vt cum Emmanuele mag-entia certaret, enixè contendit. Et cùm alia mul-am duas aureas armillas gemmis distinctas, & v-pergrandem gemmam ad Gamam ferri iussit, illius nomine Regi Emmanueli deferret. Fuit die colloquium cum non mediocribus amoris i signis inter eos institutum. Non multis post s veniunt ad Gamam legati ex Christianis illis, ranganorensem vrbem incolebant. Legationis au æc summa erat. Se gratias dignas Christo Opti-Iaximo pro tam singulari beneficio non posse vl-do persoluere. Id enim adepti fuerant, quod nul-quam pacto fieri posse crediderant, vt ex tam lon-is regionibus Christiani tantis virtutibus orna-as terras peruenirent. Se velle deinde Emmanue-ire, nullumque alium Dominum in terris agno-. Idcirco Gamam orare & obsecrare, vt nomine re-timi & inuictissimi eos omnes in fidem recipe-ma manus in cęlum sustulit, eosque ad spem mul cioris conditionis excitauit: fidemque dedit, se pu um, vt omnes Lusitani Duces, qui deinceps in n à Rege mitterentur, eos à tyrannide perdito-ominum, & Saracenorum iniurijs tuerentur. s dimissis, Gama, vt naues iustum onus accipe-operam strenuè nauabat. Interim verò vnus ex nanis, quibus Calecutij Rex multum vtebatur, venit

Emmanuelis ad Cochimi Regem munera.

Gamæ cũ Rege Cochimi colloquium.

Cranganorensium Christianorũ ad Gamá legatio.

Subdolá Brachmani

ad Gamam pro Calecutio Rege legatio.

venit ad Gamam cum duobus adolescentibus, ex bus vnus erat eius filius, alter sanguine ei valdè con ctus. A Gama autem postulabat, vt illos adolesce in Portugaliam duceret, vt literas Latinas discere religionem Christianorum, & disciplinam, & in ta cognoscerent. Gama illius postulatis satisfacer sus est. Sed postquam is se penitus in Gamæ fami tatem insinuauit, tunc apertè significauit, quod in cipio confiteri minimè ausus fuerat: nempè se l tum Calecutiensis Regis esse: ab eoque missum, stenderet, nihil ardentius illum optare, quàm v inter eos sanctissimo fœdere conciliaretur. Paratu se Regem non modò ad bona Lusitanorum red da, sed ad omnia hominis amantissimi officia cun tè præstanda: Gamamque orare, vt inimicitiarum moriam deponeret, & satisfactionem acciperet. verò ad aromatum onus attinebat, nec alibi plur minore pretio reperiri posse. Proindè si vellet n Calecutium ducere, futurum, vt ex animi sente quod in rem esset, feliciter administraret. Gama vo an Regem admissorum flagitiorum aliqua ex pœniteret, experiri. Itaque classe Stephano Gam terim commissa, & Brachmana pro obside rel Calecutium cum duabus tantū nauibus proficisci turauit. Vbi Calecutium peruenit, duos illos a scentes ad Regem misit, qui vltrò citroque com bant, & pacis conditiones à Rege ad Gamam, & lo rursus ad Regem deferebant. Rex tamen in

Calecutii Rex dolum confi...

comparabat. Arabes enim cum eo magnis vocibu postulare, animumq; illius in nostros incenderer mè desistebant. Is cùm neque fidem coleret, neque stantiam vllam retineret, & copias, quas Gama eo pore habebat, valdè contemneret, Arabum vocibu ductus, quàm maximo silentio fieri potuit, xxxii rones instruxit, qui Gamam improuiso adorire Quod summa quadam celeritate factum est. Itaq Gamam festinanter incurrunt. Gama re adeò rep na perculsus, anchoras præcidi, velaque fieri conf

:. In hoc diſcrimine res erat, cùm ſubitò Eurus ò vehementior nauem à terræ conſpectu benefi- ælestis numinis abſtraxit. Parones tamen nihilo s Gamam & remis & velis inſequebantur. Sed ac- , cùm iam appropinquare viderentur, vt Vincen- Soderius cum claſſe, cui præfectus erat, occurreret. na namque cùm aliquid ſuſpicione de fraude illa queretur, quamuis non ita ſubitò id ſcelus conflari e exiſtimaret, vnam ex nauibus ad illum miſerat, alecutium properaret. Gama adiuncta ſibi Soderij e, naues in hoſtes conuertit, & in eorum claſſem is acriter inuadit. Aliquot autem paronibus de- is, & multis ex hoſtibus occiſis, reliqua claſsis diſ- atque dilacerata, fuga ſalutem petere conſtituit. a deindè Cochimum reuerſus, Brachmanum ſuſ- iiuſſit. Adoleſcentes euaſerunt, propterea, quod rram deſcenderant, antequam vllum fieri poſſet ſceleratæ coniurationis incidium. Calecutij Rex cerneret, nec inſidias illi, neque vim, vt cogitârat, ſſe, alia ratione perniciem comparare Luſita- ſtituit. Literas enim ad Cochimi Regē miſit, qui- lum rogabat, vt ſibi Luſitanos traderet. Ad hoc n ſcelus, cum ingentibus promiſſis impellere con- bat: contrà, ſi id facere recuſaret, quæ pericula illi dentur, exponebat, & minas etiam iactabat. At Cochimi ſe vehementer admirari reſpondit, quo- o tam illuſtri Regi in mentem veniret, Reges a- n fraudem impellere. Minimè namque ad Regis um pertinere, fidem violare, & eos, qui ſe illi com- ant, prodere. Vt enim nihil erat magis Regium tabilitate & conſtantia: ita nihil eſſe perſidia ma- regijs moribus & inſtitutis alienum. Fide nam- loriam comparari: perfidia verò maculam dede- ſempiterni omnibus, qui eam frangerent, maxi- erò ſi Reges eſſent, inuri. Et idcircò ſe minimè re- arbitrari cū, qui fidem ſanctam non haberet. Non imperium ſummum, ſed virtutem imperio di- n, reges efficere. Se verò id minimè facturum,

Luſitani diuinitus ab hoſte liberati.

Calecutienſis claſsis fuga.

Noua Calecutij Regis in Luſitanos techna.

Regis Cochimi ad Calecutienſis Regis literas reſponſum.

quamuis certò sciret, esse sibi è regni statu propte
dei constantiam demigrandum, & maximum pe
lum vitæ subeundum. Nullam enim vnquam po
tiam, nec vllam vitæ iucunditatem se officio antiq
rem duxisse. Instituit nihilominùs Calecutiensis
ter in eandem sententiam literas, partim præmi
liciendo, partim minis exterrendo, ad Cochimen
dedit. Is tamen in eadem perpetuò sententia pern
sit. Hoc autem Gamæ Cochimensis, quamdiu n
hæc cum illo agebat, indicare noluit, ne illius anim
aliqua sinistra suspicione conturbaret. At postq
Calecutiensi spes illius corrumpendi omninò pra
fuit, tum demùm quantis fuerat machinis oppu
tus, Gamæ significauit. Gama gratias egit, qua
buit, &, vt omitteret timorem, admonuit. se nam
eam classem in India relicturum, quæ facilè posset
fidi Regis immanitati resistere. Indè profectus est
nanorem cum tredecim nauibus oneratis, vt alias
quæ in Cananoris portu erant ad anchoras delig
vt onus similiter acciperent, cum ea classe coniung
Sed cùm non amplius duodecim passuū millibus
darane abesset, viginti nouē naues, quas Calecuti
ad illius perniciem armis, & telis, & militibus instr
rat, offendit. De consilio reliquorum ducum, cùm
classe pugnare constituit. Vincentium verò Soder
& Petrum Raphaelem, & Iacobum Petreium, eò q
illorum naues essent minus oneratæ, vt in princ
prælium committerent, in prima acie collocauit.
impigrè imperata conficiūt, & in duas naues Arab
quæ reliquas antecedebant, incurrunt. Qui erant i
uibus, antè quàm Gama appropinquaret, exani
metu, sese in mare deijciunt, vt nando effug
Nostri in scaphas repentè desiliunt, & supra trece
homines in medijs fluctibus interimunt. Reliqua
sis cùm duas illas naues interceptas; & homines
sos animaduerteret, conuersis proris se in terram
dè recipiunt. Eas Gama insequutus, propter oneris
pedimentum consequi minimè potuit. Nostri cùm

Cochimensis Regis in fide constantia.

Pandarane.

Classis Calecutiensis 29. nauium.

Pugna naualis, & Lusitanorum victoria.

spoliarent, signum ex auro factum, in speciem mon cuiusdam similem figuratum, inuenerunt. Pon- erat librarum quadraginta. Pro oculis habebat in nte duos ingentis pretij Smaragdos: similiter Pyro- n miræ magnitudinis, instar prunæ incensæ col- entem, in pectus inclusum gestabat, & pallio aureo iciebatur. Nauibus exinanitis, Gama ignem im- are continuò præcepit, vt in conspectu classis ho- s exustæ terrorem inijcerent. Inde Cananorem pe , & cum Rege fœdus percussit, quò cautum est, ne uam Cananoris Rex bellum cum Rege Cochi- nsi gereret: neue vnquã cũ Rege Calecutij de Cochi- pernicie coniuraret: neque, cùm Calecutiensis in em Cochimi bellum compararet, illi suppetias vl- mitteret. Illius deinde fidei Lusitanos, qui erant ne- a Emmanuelis Regis administraturi, commisit. D E digressus est xxviij. die mensis Decembris anno HRISTO nato M. D I I I. Vincentium verò So- um reliquit cum sex nauibus: cui hoc munus assig- t, vt a Regibus amicis pericula propulsaret, & con- nter cum hostibus bellum gereret: & si cerneret m à Calecutij Rege Cochimensis regni finibus ri, Calecutiensis impetum, quoad posset, à Cochi- ege reprimeret. Si verò vsq; ad Februarium men- nihil hostile geri videret, tum in Arabicum fretum garet, vt Arabes acerrimo bello contunderet. In- ozambiquem petijt, vbi aquationi & commeatui idit. Cùm verò à promontorio Bonæ spei non pro- besset, aduersa tempestate iactatus est, & nauis iani Gamæ à reliqua classe segregata, eundem tunc m tenere non potuit. Gama tandem Kalend. Se- bris, anno M. D. I I I. in portum Olysipponis cum ecim nauibus onustis feliciter inuectus, non mo- egem, sed omnes regni Proceres, & vniuersam publ. ingenti gaudio cumulauit. Post sex dies Ste- us Gama visus eadem felicitate nauigandi, por- similiter ingressus est. I N Africa sub id tempus acciderunt: Caserquibirium oppidum est in Mau- rita-

Signum monstri aureum.

Gamæ cum Rege Cananorensi fœdus.

Gamæ discessus ex India.

Gamæ classis tempestate disiecta.

Gamæ in Lusitaniam reditus.

RES AFRICANAE.

Caserquibirium oppidum.

ritania Tingitana, non ita longo interuallo à Gadi-
no freto disiunctum, quod aquis fluuij Lixi alluitur.
Fluuius quidem non valde magnus est, sed cùm aq
pluuijs impellitur, ita redundat, vt in oppidum sa
impetu concitetur, & influat. Hanc ciuitatem aiunt
dificatam fuisse à Manzore Marroquiensi Impera-
re, qui Regis simul & Pontificis, vt reliqui, quos A
bes Mahumetani Caliphas appellabant, munus &
ficium sustinebat. Ciues fontibus & puteis carent
sternis tantùm & aqua dicti fluminis vtuntur. Est tam
vrbs illa à multis mercatoribus & viris nobilibus
quentata. Florebat in ea philosophiæ studium, artiu
que bonarum gymnasium, ita, vt multi vndique in e
excolendi ingenij gratia conuenirent. Erat præterea
gentis Aedis hospitalis nomine celebrata, in qua m
egentes & peregrini varijs morbis impliciti curaban
Regio circumcirca multis arboribus & oleribus ab
dabat, hortosque habebat egregiè consitos. Tellus est
tilis & opima, ita, vt cum trigesimo frequenter ef
at. Rex Fessensis, postquam Arzila fuit, opera & vi
te Alfonsi, hoc nomine quinti, Portugaliæ Regis ex
gnata, hanc vrbem munierat, multisque præsidijs ci
rat, illiusque custodiam ducibus assignauerat, qui
de crebras excursiones in fines Arzilæ faciebant: q
Emmanuel indignè patiebatur. Itaque scripsit ad
annem Menesium, qui, vt dictum est, Arzilæ p
rat, vt continenter cum illa bellum gereret. Erat eo t
pore vrbis Tingitanæ præfectus Ioannes ille Me
us Taraucensis Comes, qui, vt suprà memorauin
auxilium contra Turcarum Imperatorem Venetis
su Regis attulerat. Menesius igitur, vt, quod sibi
scriptum fuerat, commodius efficeret, gentilem su
Taraucensem Comitem ad societatem facti, quo
animo habebat, per literas inuitabat, & quid ab
fieri vellet, exposuit. Comes Tingi profectus cum
centis equitibus, Arzilam contendit. Menesius e
tes ducentos & quinquaginta satis acres reduxit.
coniunctis copijs, magno silentio Caserquibirium

Manzor Marroquiẽsis Calipha.

Bellum Caserquibirio à Lusitanis illatum.

...er suscipiunt: media fermè nocte in pontem perue-
...t, qui abest Arzila circiter triginta passuum mil-
... Sed ibi exploratores hostium fallere minimè po-
...int. Vrbis præfectus vbi id resciuit, signum belli
..., & classicum canere, & milites euocare iubet: &
...a luce cum omnibus copijs, quas habebat, collem
...e vrbem insedit, qui collis voluptarius ab illis no-
...atur. Ibi aciem suo more instruxit, & nostris pu-
...di potestatem fecit. Comes Menesius de Menesio
...uncium quæsiuit, quid illi de exercitu hostium
...retur. Benè, inquit. Quod enim inuenire cupieba-
..., offendimus. Ibi igitur cùm nemo prælium inire
...aret, vterque Menesius suos instruxit, & in hostes
...i inferri præcepit. Hostes interea velitari, & leui-
...ugnis certare, & varijs cursibus nostros lacessere
...erunt, vt ordinem, quo erant instructi, ardore pu-
...di desererent. Sed vbi neminem extra ordinem
dimicare vident, & ipsi conferti, vt in nostros im-
...m daturi viderentur, è colle paulatim descendere
...iunt. Nostri collem subeunt, & hostes aggrediun-
...li confestim terga vertunt. Nostri illos insequun-
...centum & octoginta ad portas occidunt. Ciues
... perterriti, portas occludunt. Cùm multos ex suis
...erent, multos tamen excluserunt. Timebant enim,
...ostri in hostium tergis hærentes, vrbem vno im-
...caperent. Qui exclusi fuerant, desperatione com-
..., globum efficiunt, & in nostros impetum faciunt.
...ium redintegratur, multi ex Lusitanis aut ex e-
...cadunt, aut vulnerantur. Odoardus Menesius Co-
... Taraucensis filius in facie vulnus accepit, & Pe-
... Leitanus eodem etiam in loco vulneratus fuit.
...ùm à reliquis eis, qui ceciderant, subsidio occur-
...fuisset, nemo interfectus est. Ducibus autem visum
exercitum rursus eodem ordine reducere. Cùm
...n in pontem paruum, qui ab oppido duo millia
...ium aberat, peruenissent, oppidi præfectus cum
...gentis equitibus eos insequutus est. Nostri pontem
...ierunt, & in campi planicie acie instructa hostes

Lusitanorum cum Mauris pugna.

Barbarorum fuga.

Prælium à victis redintegratum.

expectabant, vt si pontem transire conarentur, a
quàm omnes copiæ traductæ fuissent, in earum par
impetum ferrent. At hostes cùm id metuerent, pon
transire noluerunt, nisi postquam nostros à ponte l
go interuallo secessisse conspicati sunt. Interim v
que Mauri confluebant, & quò longius progredie
tur, eò magis eorum numerus augebatur. Illi igitu
rociùs instare, & nostros audaciùs insequi, & ac
oppugnare cœperunt, donec ad pontem alterum
uentum est. Iam eo tempore præfectus hostium r
le & trecentos equites sub signis habebat. Cùm M
arbitrarentur, fore, vt Christiani in pontis transitu
multuari, & trepidare, & institutum ordinem de
re cogerentur, longè secùs euenit. Neque enim prim
agmen maiore ordine, quàm nouissimum, in q
hostes incursabant, transijt. Itaque traductis copijs,
ces, acie rursus instructa & explicata, hostibus pugn
di facultatem præbuerunt. At illi pontem transire
nimè ausi sunt: & retrò se in vrbem, & in vicinos
gos contulerunt. Ex nostris autem nemo desider
fuit. Non multis pòst diebus vterque Menesius co
eduxit, vt in Maurorum multitudinem, quæ non
cul Alcasserquibirio in certis pagis propè flumen
bitabat, improuiso irruerent. Sed illi transfugæ cu
dam indicio, qui erat è Gallia Belgica oriundus, ea
nocte certiores facti, diffugiunt. Christiani tame
quinquaginta ex his, qui nondum se recipere po
rant, occiderunt, & totidem captiuos abduxerunt.
indè cùm exercitum reducere vellent, magnus host
numerus in eos inuehitur. Christiani ita pedem
rebant, vt identidem agmine facto in hostes inci
multos occiderent. Illi vicissim in Christianos in
rentes, non mediocre detrimentum illis infereb
Fuit in hac pugna Petrus Sousa vir fortissimus in
gnum discrimen adductus, cùm suos ordine reduc
& ab hostibus tueri contenderet. Quamuis autem
na pro numero militum nimis atrox extiterit, quat
tantùm è Christianis ab hostibus interfecti sunt.

Alia in Mauros excursio.

Petri Sousæ periculum in pugna.

nostri, hostibus inuitis, cum præda Arzilam per-
ére. Hoc eodem anno cùm Menesius accepisset, in
nte, qui aberat Arzila passuum viginti millia, mu-
s eximia pulchritudine à fortissimis militibus, qui
nimis ardenter amabant, asseruari, constituit eò
ficisci, vt illas caperet, Reginæque Mariæ dono
reret. Sed erat illi iter per multos pagos maximo
periculo faciendum. Sub noctem igitur densis te-
is & caligine, propter tempestatem, quæ vigebat,
lutam, cum ducentis equitibus eò tanto cum si-
io contendit, vt omnes falleret, & de tertia vigilia
ontis illius frequentissimum pagum perueniret.
ntè, quàm hostes illius aduentum sentire possent,
tas cæreas faces, quas in eum vsum comportari ius
, incendi præcepit, vt earum splendore Christiani
ere possent, quid esset in hostium trepidatione ge-
lum. Tum tubarum clangore, & armorum strepi-
ntus pauor hostes semisomnes occupauit, vt ma-
a eorum pars se repentè in fugam daret. Quidam
n in vltimo illo vitæ discrimine, in quocunque
institerant, fortissimè dimicabant. Mulierum ve-
angores, & lugubres eiulatus, & hominum cla
es in cælum sublati, omnes qui vicinos pagos in
bant, de somno suscitauerunt. Sed ij cùm neque
tus esset Christianorum numerus, neque quan-
entinæ illius calamitatis magnitudo, cognosce-
ssent, & omnia multò tristiora animis fingerent,
mque ducem, quem sequerentur, haberent, non
ò auxilium non tulerunt, verùm cum liberis, &
eribus summam in fugiendo celeritatem susci-
tes, se in intimam montis partem, & in densissi-
sylvas abdiderunt. Nostri ex ijs, qui erãt in armis,
rtinacissimè repugnabant, octoginta tantùm, aut
plus occiderunt: sexaginta viros atque fœminas
unt, & pagum sine vllius impedimento diripue-
Inter captiuas fœminas, aliquot ex illis, qua-
forma laudibus summis efferebatur, quarum
ipuè gratia nostri tantum periculum adierant,
abductæ

Periculosa de nocte in Mauros excursio.

Maurorum trepidatio & fuga.

abductæ sunt. Hac re gesta Menesius exercitum redux
& dum nox fuit, nemo illum vestigijs persequi ausus e
At prima luce magnus hostium numerus impetum
illum tulit. Sed tam singulari ordine Menesius exer
tum reducebat, vt minimum detrimentum ab illis ac
peret. Magnum tamen aliquot in locis periculum n
stris intentum fuit, & vtrinque magna contentione p
gnatum, multique ex nostris sauciati, & equi etiam v
neribus concisi, ipseque Menesius in summum vitę d
crimen iniectus: nemo tamen ex Christianis deside
tus fuit, & ita cum omni præda domum redière.

Menesij discrimen.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI, DE REBVS EMMANVELIS LVSITANORVM REGIS INuictißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER TERTIVS.

RES INDICAE.

DVM hæc in Africa geruntur, in
dia Trimumpara (hoc enim erat C
chimi regi nomen) maximis m
bus agitari cœpit. Calecutij n
que Rex delectum habere, & m
mas copias parare instituit, vt ill
propter amicitiæ fœdus, quod c
Portugalensib. icerat, & regno & opibus euerteret. M
ti

iêre in Trimumparę consilio, qui illi persuadere co-
antur, vt Portugalenses, quos in fidem è Gamæ ma-
eceperat, Regi Calecutij traderet, & paucorũ homi-
xternorum, & ab illius institutis abhorrentiũ, inte-
, salutem suã atq; totius regni redimeret. Quod con-
m non modò non accepit, sed in eos, qui id suade-
t, asperis verbis inuectus est. Dixit præterea, non es-
m hostilem Calecutiensis animum, qui eum regno
iare, & vita priuare conabatur, quàm eorũ, qui eũ,
dẽ proderet, admonebant. Vitę namq; spacium bre-
sse, regniq; vsuram exiguo termino definitam, per-
e vero maculam sempiternam. Idcirco malle ex-
ari regno, & vitam in maximũ discrimen inducere,
m fidei parum sanctè cultę infamia flagrare. In hac
m perturbatione, Vincentius Soderius Cochimum
classe peruenit. Cùm verò indè rursus abire con-
eret, Iacobus Fernandus Correa, qui fuerat Co-
ni à Gama relictus, vt, quod esset in rè Emmanue-
egis, administraret, illum obtestatur, ne vellet eo
ore Regem amicum, propter Lusitanum nomen
atiam in tanto periculo constitutum, deserere.
namque potissimum de caussa in illis partibus
instructissima classe relictum fuisse, vt ab amicis
icorum impetum propulsaret. Recogitaret præ-
, quantum esset in se dedecus admissurus, si ciues
um immanitati proderet. Nec enim proditoris
en in eos solùm conuenire, qui contra fidem suis
m molirentur, sed in eos etiam, qui eos in rebus
tis tueri nollent. Respondit, illud sibi negotium à
minimè datum fuisse, sed vt cum nauibus quæ
rabia in Indiam nauigarent, bellum gereret. Se
munus sibi impositum vllo pacto aut conditio-
egligere. At Corręa rursus ait, non esse semper
rex imperauerit, sed potius, quid fieri voluerit,
andum. Varios esse rerum euentus, & consilia pro
n incidentium nouitatibus immutanda. Non fu-
verò eam Regis optimi mentem, vt is regis amici,
orum salutem negligeret: sed cùm esset otium à

Trimumparæ Cochimi Regis erga Lusitanos fides.

Soderij & Correæ de discessu ex India contentio.

vicinis hostibus, tunc alijs hostibus vltrò bellum in
ret. Hæc & alia multa in eandem sententiam cùm
ceret, & diuini numinis fidem imploraret, & huius
stulati publicum testimonium peteret, nihil tamē
fecit. Valuit enim plus apud Soderium siue timor,
prædæ ingentis spes, quàm fides aut officiū. Itaque
fectus inde Solis occasum versus, angustias Arabic
nus obsedit. At Naubeadarimus, iuuenis & natur
sertus & Brachmanarū disciplinis eruditus, sororis
gis Calecutiensis filius, qui erat gētis legibus vnicu
lius hæres, cùm bellum ab auunculo susceptum im
baret, huiusmodi apud illum orationem habuisse
tur. Quamuis ætas mea ad consilia accipienda, qu
danda, magis opportuna videatur, ex vna tamen p
amoris vis, ex alia periculi magnitudo me stimulat
quæ sentio de summis rebus, aperiam. Es enim tu n
auunculus natura, amore verò penitùs insito pat
mantissimus. Accedit quòd si sinistris consilijs re
tui opes fuerint comminutæ, maximis ex eo casu ir
modis afficiendus sum: si verò regnum salutaribus c
silijs fuerit stabilitum, id etiam in meam vtilitatem
det. Idcirco te suppliciter oro, vt orationem meā, q
hominis tecum & natura, & amore, & periculi soci
te coniunctissimi, ad aures admittas Si aliquid com
dè dixero, id velim comprobes: si secus euenerit, t
id facies, quod ex re magis esse iudicaueris. Bellum
ximum in Trimumparæ exitium comparas. Min
mirandum est, cùm sit admodum vsitatum Regi
inter se bello contendere. Sed causam belli videan
Bella enim, quæ sine legitima causa suscipiuntur, d
plerunque exitus habere solent. Quid igitur? Num
butum pendere recusauit? Num in fines regni tu
mis inuasit? Num de pernicie tua coniurationem
cit? Minimè. Quid ergo dictu saltem speciosum p
obtendere, cur contra illum tantum bellum mou
Hoc certè dices, quòd homines in fidem receptos
vt imperabas, minimè tradiderit, in quos insitum c
tra gentem Lusitanam odium adhibitis tormenti

Naubeadarimi ad Calecutij Regem de bello aduersus Lusitanos oratio.

neres. Hoc igitur doles, quòd is ius gentium vio-
& fidem prodere minimè voluerit. Quid igitur ta-
llis, qui contra diuinum & humanum ius scelera
ita suscipiunt, si tam infensum te illis præbes, qui
fide & officio antiquius arbitrantur? Nunquid be-
ijs eos ornabis, qui supplicijs omnibus digni sunt.
imè verò. Regium enim est, vindicare perfidiam
licio, non conferre immanissimo sceleri benefi-
Sed dices, illum hostibus, qui tibi graues iniurias
erunt, fauere. Te quantum possum oro, vt in bo-
partem, quæ sum de ea re dicturus, accipias. Nemo
æquum est vt grauius ferat, si qua fuerit in maie-
n tuam hominum scelere offensio concitata. Sed
ad Lusitanos attinet, nihil, mea quidem senten-
gerunt, quod valdè vituperandum sit. Id enim fa-
, quod fortium hominum officium est. Offensi
it, lacessiti pugnant, illatas iniurias acerrimè per-
ntur. Si illi prius aliquod contra tuum statum fa-
suscepissent, meritò pœnas de illorum improbi-
peteres. Sed nihil hostile gesserunt, imò vt postu-
uo satisfacerent, nauem cum ingenti præda ca-
tibi dederunt. At cùm ij, qui erant in terra, in fide
patrocinio tuo conquiescerent, sine vlla causa
i, spoliati, & crudelem in modum necati sunt.
gitur illi, qui tam immane facinus vlciscuntur,
i causam tam repentinæ dissensionis attulerunt,
um omnium, quæ sunt postea consequuta, æ-
est, vt pœnam sustineant. Arabum mores diu
imus: eorum fraudes & insidias exploratè co-
mus: quàm singulares mentiendi artifices sint,
gnoramus. Sed hæc omnia quandiu supplices e-
olerari poterant. At nunc opibus, quas sibi in re-
io parauerunt, tantos spiritus assumunt, vt ferri
ossint. Iam imperium pati nequeunt, sed leges
tibi Regi potentissimo dare contendunt. Quam
atem & quàm feroces incedunt? Quanta fiducia
orum subnixi volitant? Quàm impudenter se in-
& intrudunt? Quàm minaciter à te, quæ volunt,
effla-

efflagitant? Eò denique progressi sunt, vt si illos au ris, sit tibi regnum ex eorum arbitratu gerendum. Q enim postulant? Tolle de medio gentem nobis o sam & inuisam, cur ita tandem? nunquid si adn fuerit, vos continuò expellendi estis? minimè. Sed possunt oculi nostri sustinere Christianæ gentis ctum. Et præterea veremur, ne quæstus, quem an ciebamus, illorum aduentu minuatur. Itaque iam humiliter poscimus, sed te pro iure nostro com mus, vt tam delicato oculorum nostrorum fastid & auaritiæ tam immani, quæ nullis opibus exple po test, cum tui regni periculo, & cum insignis turpi nis infamia satisfacias: Inquiunt tamen, multum tis communis interesse, gentem in armis acrem diæ finibus exterminari. Quid ergo? Si paucos illo mines, qui apud Trimumparam sunt, extinxeris, tinuò totum Portugalensium genus interimes? certè. Et eos, qui venturi sunt, in te multò acrius bis. Si igitur tam fortes sunt, quàm homines isti p cant, dum, vt ab eis malum metuas, admonent, rorem tibi ex eorum armis incutiunt, multò cer ad salutem melius est, eos amicos, quàm inimi infensos habere. Plerunque enim fit, vt qui hostes rimi sunt, iidem sint amici firmissimi. Vtrumque ab eodem virtutis fonte profluit. Vereor autem, pibus tibi eorum viribus detractis, opes Cochin Regis augeantur, & multi tibi tunc in calamit insultent. Nec enim dubito, quin maximæ cla has oras venturæ sint, & vastitatem in terris e quibus sunt infensi, propter iniurias, quas accep efficiant. Quare Arabes istos odio maximo dign istimo. Primùm quidem, quia te principem c mum, & regio isto imperio dignissimum, propte tum odium & auaritiam, in eam fraudem im nituntur, vt fidem & officium deseras. Deinde tanta superbia tument, vt arbitrentur, esse tibi re ad eorum libidinem administrandum. Tum qu nore, quod in oculis tuis suscepêre indignam n

notam sempiterni dedecoris inusserunt. Nemo e-
credet, eos tam immane scelus, nisi te conniuen-
scipere ausos fuisse. Postremò quia tibi authores
, vt homines egregiè fortes, quorum fideli opera
i tui opes amplificare potuisses, cum magno re-
periculo hostes tibi ex aduerso constituas. Quare
co, vt bellum hoc omittas, & pacem cum Lusita-
ominibus, qui fidem & iustitiam colunt, & ami-
m summa, vt fama est, fide conseruant, & hostibus
tum supplicium irrogare solent, fideli pactione
tituas, eisq; pro detrimentis, quæ Arabum sceleri-
ccepêre, satisfacias. Aliter enim vereor, ne quàm
ma mala, quod dij omen auertãt, in hanc nostram
nem ex hominum perditorum consilio redun-
Me quidem, quod fides facere admonet, cuiuscun-
ortunæ socium habebis. Neq; enim pro tuæ digni-
amplitudine vitam profundere recusabo. Ad offi-
tamen meum pertinere arbitratus sum, ea, quæ
bam, explicare. Deos autem precor, vt quæ geren-
e putaueris, approbent. HAEC cùm sæpè dixis-
ulla tamen ratione Regem ab instituta sententia
uere potuit. At Trimumpara milites euocabat,
nnia summa diligentia comparabat, quæ ad de-
ndum belli periculum necessaria videbantur. Sed
antæ essent opes Calecutiensis, & multi fortunam
imensis inclinatam, vt opinio erat, despicerent, *Cochimenses ad Calecutiensem transfugæ.*
d Calecutiensis nomen adiungebant, & Cochi-
s caussam deserebant, vsque adeò, vt non pauci ex
ui Cochimensis imperio tenebantur, ad Calecu-
m deficerent. Inter quos fuêre Dynasta Chirabi-
is, & Dynasta Cambalamensis, & insulæ cuius-
rinceps, quæ est Cochimo opposita. Calecutien-
ur cum maximo exercitu in Repelinum peruc- *Calecutiensis in Cochimensem bellum*
ui locus Cochimo distat millibus passuum sede-
At Lusitani ad Cochimensem adeunt, & orant,
it propter illos tantam belli molem sustinere: Se
iorem ituros, vt ibi classem Lusitaniæ præstolen- *Repelinum.*
Rex se vehementer admirari dixit, quomodo for- *Calecutiens.*

sis Regis oratio fidei et cõstantiæ plena.

tissimis hominibus, & sibi diuturna familiaritate ... iunctissimis in mentem venire potuisset, vt vel host... potentiam timerent, vel de sua fide dubitarent. M... rent porrò, & pro certo haberent, omnibus esse eam... fortunam subeundam. Se pro Emmanuelis Regis ... plitudine ad extremum vitæ spiritum pugnaturum... Exercitui deinde sororis suæ filium, qui erat in re... successurus, Naramuhimum nomine, Imperat... co... tuit. Is autem valdè strenuus habebatur. Eum verò ... sit cum quinque millibus & quingentis militibus, ... locum tuerentur, quo Calecutiensis transire cogita... Regni namque vtriusque fines æstuario ingenti ... diuisi. Locus autem, quo Calecutiensis Cochin... contendebat, erat eiusmodi, vt æstu decedente, ... transiri posset. Eò cùm Calecutiensis exercitum p... xisset, continuò antesignanis vadum tentare præci... Sed ij non modò transitu prohibiti sunt, verùm m... è suis amiserunt. Postera die Repelinensem Dyna... cum magno delectorum militum numero ad va... misit, vt Naramuhimum è loco pelleret, vt posse... quus exercitus sine vlla offensione traduci. Qu... facilius fieret, multos parones instructos ad inf... rem æstuarij partem, vbi maior erat profunditas, ... longè tamen à vado constitui iubet, vt suis auxili... possent, & sagittis hostes configere. Eo tamen di... ramuhimus multò acrius repugnauit, maioremqu... merum hostium interfecit. In his autem prælijs c... lio Laurentij Moreni, viri valdè strenui, plurimu... tebatur, qui cum paucis Lusitanis, qui interesse ... rant, eum fortiter adiuuabat. Cùm hostes sæpi... dum aggrederentur, semper cum eorum, qui ant... bant, strage repulsi sunt. Tandem per eos pagos, ... ditionem Trimumparæ Regis pertinebant, distr... vt vastitatem maximam Cochimensibus inferre... mni studio contendebant. Sed Naramuhimus ... bus locis occurrebat, & aut per se, aut per alios ... quos identidem summittebat, eorum impetum ... bat, & semper cum multorum hostium cæde vi...

Naramuhimus, Cochimensis exercitus Imperator.

Laurētij Moreni Lusitani virtus.

Naramuhimi victoriæ.

consequebatur. Cùm verò Calecutiensis animad-
isset, apertam vim illi minimè, vt cogitârat, proces-
,ad fraudem conuersus est. Itaque Cochimensem
storem, qui singulis propè diebus de gentis more
itibus stipendia persoluebat, per internuncium ma-
s muneribus atque promissis allexit, vt milites sti-
dio fraudaret. Quæstor pecunia corruptus, mor-
u simulauit, & in vrbem se continuò recepit, edi-
que militibus, vt qui stipendium sibi soluere cupe-
n vrbem ad illum tenderet. Quo facto multi se in
em conferebant, quos Naramuhimus continere
poterat. Quæstor solutionem de die in diem dif-
bat. Hostes interim vadum minimè tentabant, vt
himenses negligentiores redderet. Postquam Ca
tiensis ad hunc modum milites dilapsos, & eos,
remanebant, minus ad defensionem intentos a-
aduertit, repentè parones accedere, tormentis at-
elis hostes vndique propellere, suas copias vadum
celeritate transire, Naramuhim que præsidia ma-
i perrumpere iubet. Milites in Regis sui conspe-
quod erat imperatum, incredibili alacritate con-
nt. Erat adhuc nox, cùm hæc gesta sunt, in qua
xploratoris & Quæstoris indicium cognouit Ca-
iensis, po tum multorum militum discessione, &
um securitate minus diligenter asseruari. Ac-
r Naramuhimus. Sed cùm hostium multitudi-
& impetum sustinere non posset, fortissimè di-
ns, sagittis confixus, occiditur. Eundem casum
adolescentes illius cognati subière. Ita enim
ui sunt, vt antequam caderent, virorum fortium
o fungerentur. Fuit magna cædes, & vtrinque
i grauissimè sauciati cadunt. Prælium cùm an-
cem incepisset, ad vesperum protractum est. Co-
enses fugæ se mandant. Calecutienses primò fe-
er insequuntur, deinde tenebris impediti, vlteri-
ctos persequi destiterunt. Trimumpara huius cla-
uncio maximo animi motu conturbatus est.
it tamen vltimum belli casum experiri. Itaque

Dolus Calecutiensis Regis.

Proditio.

Naramuhimi cædes.

Cochimensium clades.

omnes copias, quas potuit, instruxit, & collatis sig
cum hoste dimicauit. Exitus belli is fuit, qui solet
cùm pauci timore perculsi & debilitati, cum max
multitudine hostium, quos victoria confidentes at
nimis feroces effecit, re iam desperata congrediun
Cochimensis Rex victus aufugit. Ad hunc modum fusus Trimumpara, insulam qu
dam traiecit, & Lusitanos, quos secum habebat, i
andem insulam transduci iussit: quos in illa ruina,
Summa fides Regis. ta fide conseruauit, atque si illorum opera, quorum
tia in tantas calamitates inciderat, fuisset aliquand
omni calamitatis acerbitate defensus. Calecutie
legatos iturum ad illum in insulam misit, qui dicer
se ei omnia redditurum, si vellet sibi Lusitanos, q
potestate continebat, tradere. Respondit, sibi regn
atque adeò vitam eripi posse, fidem non posse. Ho
sponso Calecutiensis acerbius irritatus, vrbem ince
continuò iussit. Deindè insulam oppugnare instit
Sed insula erat situ atque natura egregiè munita, &
lis copijs, quas rex in eam transmiserat, facilè defe
poterat. Itaque Rex Calecutiensis cùm in eam con
tur inuadere, virtute militum fuit sæpè cum non
diocri damno de conatu depulsus. Cùm verò hy
aduentaret, obsidionem soluit, & Cochimum re
sus, locum fossa & vallo miniuit, in quo præsidia
posuit, eoq; animo indè digressus est, vt primo ver
oppugnationem insulæ rediret. Multi cùm Trim
paræ fortunam afflictam post mortem Naramuh
despicerent, à fide non illi solùm, sed nostris de
Mediolanenses 2. ad Calecutiensem transfugiũt. nefariè desciuerunt. Inter quos duos Mediolanenses
titêre, qui cum Gama in secundo illius in Indiam
uentu, permissu Regis Emmanuelis venerant. Iji
gionis immemores, ad Calecutiensem transfuger
multaq; detrimenta nostris intulerunt. Sed quo ill
perfidia, qui se Christianos ementiebantur, scelera
extitit, eò fides illius barbari Regis clarius eluxit:
tanta fuit, vt pro hominibus parum notis, cum qu
nullam communionem sanguinis, aut iuris, aut
gionis habebat, summo studio conseruandis, ext
re-

ii finibus, spoliari cunctis opibus, vitæ summum
rimen adire voluerit. Rarissimum profectò fidei
ıe probitatis specimen, sempiternæ memoriæ com
.dandum. INTEREA verò Soderius in Ara-
n nauigans, cùm oram Cambaiæ legeret, incidit in
nque naues Arabum, multis opibus onustas, quas
ıgnauit, diripuit, & incendit. Indè in insulas dela-
st, quæ paruo interuallo dissident à promontorio,
d Guardafum appellant, neque procul ab aditu si-
Arabici distant. Appellantur insulæ Curia, Mu-
bi naues reficere instituit. Saraceni insulas incole-
, qui nostros hospitaliter acceperunt, & omnia,
ad victum pertinebant, pretio tolerabili eis suppe
unt. Erant enim aratores, & à bellandi studio ni-
ıbhorrentes. Cùm autem cernerent, nauem Petri
dæi in terram, vt per otium compages obstrui, &
ıi possent, subduci (laborabat enim, & aquam ni-
n accipiebat) ad nostros adeunt, atque monent, ne
ıs in eo loco morentur. Nam initio mensis Maij
es naues Septentrione vehementissimo ad littus
ri & allidi, nullaque ratione exitium vitari posse,
ıpus illud expectarent. Soderius monita contem-
x cùm illi multis obtestationibus vterentur, & re-
etiam Duces instarent, & dicerent, non esse negli
um consilium, quod tam facili negotio suscipi
t: naues in alia insulæ parte, quæ pertinebat ad
rum, in aprico loco facillimè posse constitui: sta-
s mutationem sine periculo fieri: mansionem, vt
nes regionum peritissimi iureiurando confirma-
esse nimis periculosam: Soderius tamen in insti-
entenția permansit. Qua quidem pertinacia Pe-
Raphael, & Fernandus Rodericus Badarcensis, &
ıus Petreius, trium nauium duces offensi, ab eo
serunt pridiè Kalendas Maij, & se in aliam insu-
rtem contulerunt. At Soderius in naui animo cu-
cuo atque soluto consistebat, cùm subitò coorta
ntrione tempestas naues ad littus eiecit, & allisit:
ıue fluctus extiterunt, vt omnes fermè, qui in na-

De rebus Soderij circa Arabiam gestis.

Guardafum promontorium

Curia, Muria, insulæ.

Soderij pertinacia grauiter punita.

Vltio in Soderium diuina. uibus erant, interirent: inter quos Vincentius Sederius, & Blasius Soderius illius frater fluctibus obru ti sunt, & illorum cadauera in littus cum reliquis iecta. Diuino autem iudicio factum existimabatu vt non modò Soderius eo genere mortis interire, sed ne particula quidem prædæ, quam ceperat, coll gi posset. Fractis enim nauibus, cùm funes, armamen ta, mali, dolia, tabulæ; multæque res eiusmodi fluct bus eiicerentur, non tamen aurum ex præda, nec al quid quod esset pretio dignum, neque arcæ, in qu bus lautissima supellex asseruabatur, vnquam cor paruerunt. *Ducum Soderij, de rerum summa consultatio.* Tres illi Duces, qui vim tempestatis effug rant, ea sedata, ad locum, vnde fuerant à Soderio c gressi, reuertuntur. Ataidæus eò quòd in terra cons derat, cum suis euasit. Naue illius refecta, fuit is à re quis Ducibus in locum Soderij constitutus, qui cla præesset. Duces inter se consultant, quid optimum f ctu sit. Omnium sententia hæc fuit, Soderios fratr perfidiæ pœnas exoluisse. Idcirco nihil à se, nec numinis placationem sanctius, nec ad nominis cl ritatem illustrius fieri posse, quàm naues in India reducere, vt auxilium Trimumparæ, atque Lusit nis, qui cum eo manserant, afferrent. Itaque quan uis hyems esset, quoduis periculum adire minimè d bitabant, dum illam nominis Lusitani maculam lerent. Sed tempestatibus aduersis exclusi, ad insula Anchediuam naues conuertere coacti sunt, vbi, qu reliquum erat hyemis, quando aliter fieri non po rat, transigerent, vt primo vere Cochimum inte derent. *RES EVROPEÆ* *Emmanueli Isabela filia nascitur.* HOC anno peperit Regina Maria filia cui pater Emmanuel Isabelæ nomen imposuit, q postea Carolo Imperatori nupsit. Fuit eximia pulch tudine, magnisque virtutibus ornata: ad maximi f tus amplitudinem semper aspirauit, adeò, vt const tissimè affirmaret, se nisi maximo Reipublicæ Ch stianæ Principi nulla conditione nupturam. In l ius anni fine Rex in oppido, quod Tomar appellat *Concilium ordinis equi-* vbi sacerdotes militiæ Christi amplum & magn

templum summa religione tuentur, concilium tum eiusdem Ordinis indixit: & multa, quæ ad religionem constituendam pertinebant, sapienter instituit, moresque dilapsos ad seueriorem disciplinam reuocauit. Hoc eodem anno Alexander Pontifex maximus vita functus est: & Pius non multò pòst, cum ad illud honoris fastigium euectus fuit, è corpore excessit, & in illius locum Iulius, natione Ligur, summo omnium Patrum consensu substitutus.

tum Christi

Alexandri VI. Pontif. mors.

RES AFRICANAE.

Initio verò insequentis anni, Emmanuel multos homines religionis opinione præstantes, in Aethiopiæ partem, quæ Congo appellatur, misit, vt homines multo melius, quàm à principio fuerant instituti, ad disciplinam religionis instituerent. Hæc regio vltra plagam æquinoctiali circulo subiectam, ab ea gradibus septem ad Austrum distat. Est admodum fertilis, varijsque frugibus & gregibus abundat, multisque fluuijs irrigatur. Regnum latissimis finibus continetur. Quemadmodum verò regnum illud fuit ad Christi fidem conuersum, est altius à principio repetendum, vt melius intelligi possit, quàm singulari consilio Rex Emmanuel studium ad gentis illius institutionem applicuerit. CVM Ioannes totam mentem in explorandis AEthiopiæ regionibus maritimis collocauisset, vt via, quæ ferret in Indiam, aperiretur, factum est, anno à Christo nato M. CCCC. LXXXIIII. vt quidam eques, vir acris animi, nomine Iacobus Canus, qui iussu illius oras AEthiopiæ perlustrabat, in fluuij altissimi & rapidissimi fauces incideret. Cum verò magnitudinem fluuij, & aquarum naturam perspiceret, fieri non posse suspicatus est, quin multæ gentes ad illius ripas haberent sedes atque domicilia constituta. In fluuium verò cùm penetrare voluisset, paulum progressus, multos homines conspexit, nostris Aethiopibus, quos sæpe viderat, colore & capillo simillimos. Ii neq; timore vllo, nec ignotæ gentis insolentia perturbati, ad nostros accedentes, egregiam humanitatis & mansuetudinis speciem præ se ferebãt. Cùm

Sacerdotes in Aethiopiæ regionem Cõgum missi.

Congi regionis situs & descriptio.

Conuersionis Aethiopum Congensium occasio.

Iacobus Canus Aethiopiæ lustrator.

verò Canus eos, qui varias Aethiopiæ linguas no[...]rant, iussisset cum illis loqui, nemo hominum serm[o]nem intelligere quiuit. Signis igitur agi cum illis c[œ]ptum est. Illi verò signis demonstrabant, esse Reg[em] in illis partibus, opibus & potentia florentissimum: [ur]bemque regiam, in qua se continebat, inde aliquot [di]neribus abesse. Hoc cùm Canus intellexisset, eos p[ræ]mijs atque promissis allexit, vt certos homines ex [il]lius comitatu deducerent. Per illos autem ea dona at[que] munera Regi misit, quibus gentes illas oblectari co[m]pertum habebat. His autem, quos misit, certum te[m]pus præstituit, intra quod erant cum aliqua terræ c[e]riore notitia reuersuri. Cùm ij duplo maiorem mor[am] facerent, quàm Canus fieri posse crediderat, anch[o]ris solutis quatuor ex illis, qui in nauem ventitabant, [se]cum in Lusitaniam duxit. Erant autem illi homines [do]ciles & acuto ingenio præditi. Quos Canus in via [di]ligenter instituit, vt cùm ad Regem deducerentur, [in] multa Lusitana lingua explicare possent. Eorum in[ge]nio Rex mirificè delectatus est, hominesque donis [&] muneribus affecit, Canoque præcepit, vt sine cunctat[io]ne in eam rursus terram nauigaret, & homines c[um] muneribus ad regem continuò reduceret, eumque [ad]moneret, vt CHRISTVM summum Deum v[ni]uersæque naturæ parentem coleret. Rediit ad eund[em] locum Canus, vnumque ex illis Aethiopibus, quo[s se]cum duxerat, ad Regem misit, qui nomine illius po[stu]laret, vt sibi mitteret eos Lusitanos, qui apud illum v[er]sabantur, seque similiter sine mora remissurum eos [...] quos interim retinebat. Esse sibi vlterius progredi[en]dum, quod postquā, vt iussus à Rege suo fuerat, perf[ecis]set, se continuò rediturum, vt illum conueniret, & m[an]data Ioannis Regis exponeret. Rex per vnum è Duci[bus] suis Lusitanos statim remisit. illis receptis, Canus [...] illos Aethiopes missos fecit cum muneribus, quæ Io[an]nis nomine ad Regem deferrent. Rex & muneri[bus] & suorum prædicatione, qui Ioannis virtutem & [ma]gnificentiam in cœlum laudibus efferebant, in ip[...]

Cani ad regē Congensem munera & legatio.

Ioannis Lusitaniæ Regis ad Congensē legatio.

nnis studium acriter incitari cœpit. Cùm verò Ca- *Cani cum Rege Congensi congressus.*
post alias oras diligenter exploratas, ad locum eun-
reuertisset, nullam moram interposuit, quin ad Re-
adiret: à quo fuit nimis honorificè acceptus. Dein-
um multa de Ioannis Regis statu, de moribus Lusi-
e nationis, de legibus & institutis percunctaretur, tũ
hristiana religione diligenter inquirebat, & pau-
n ad illius studium animo propendebat. Canum
en dimisit, & cum illo statuit, vt rediret vnus ex il-
uos Canus Olysipponem duxerat, nomine Zacu- *Congensis ad Lusitaniæ Regem legatio pro obtinendis Sacerdotibus.*
cum legatione, cuius hæc erat summa, vt à Ioan-
ontenderet quantum posset, & per Deum, quem
bat, obtestaretur, vt in illius regnum mitteret sa-
otes, quorum disciplinis posset ille cum toto reg-
d verissimi Dei notitiam peruenire. Canus cum
ato & aliquot pueris nobilibus, quos Rex in eum
m in Lusitaniam mittebat, vt Christiani fierent, &
ım animi caperent, ad Ioannem reuersus est, & ma-
m eboris vim, cum stragulis & vestibus ex palma-
folijs contextis, illi nomine Regis Congensis ob-
. Rex hoc nuntio incredibilem in modum læta-
st, eò quod videret aditum apertum, ad Christi dis-
nam in terris illis latissimè propagandum. Lega-
um pueris plus duobus annis in Lusitania com-
atus est, vt melius & linguam, & religionis Chri-
æ disciplinam perciperent. Cùm verò iam omnes *Classis cum legatis ad Christi fidem in Aethiopiã inuehendam missa.*
t lustralibus aquis expiati, Christique nomen Sa-
ento professi, Ioannes tres naues instrui iussit, qui-
Gunzalum Sousam, virum insigni nobilitate, præ-
, quibus tam legatus, quàm pueri veherentur. Mi-
ræterea cum illis sacerdotes religione præstantes,
sacris vasis & infulis, & Christianæ religionis in-
ibus, qui gentem sacris sanctissimis expiarent, & ad
plinam Christianæ pietatis erudirent. Cùm ve-
o tempore pestis Vrbem maximè infestam redde-
llius contagione factum est, vt postquam è portu
erunt, pestis multos in eo cursu conficeret, inter
s Gonzalus Sousa fuit. In cuius locum Rodericus

Sousa, qui erat illi sanguine coniunctissimus, conse
omnium successit. Postquam naues eò, quò tendeba
appulsæ sunt, & omnes in terram, qui erant ad Reg
profecturi, descenderunt, tantis cantibus, tantaque
nificatione eximiæ cuiusdam voluptatis accepti ab o
nibus fuêre, vt syluæ etiam atque nemora lætari vi
rentur. Qui primus omnium ad Christi nomen adi
ctus fuit, erat Regis patruus, qui terras latissimas im
rio tenebat: cui fuit nomen Emmanuelis impositum
Audierat enim esse in Lusitania Principem sum
virtutibus ornatum, Regis ipsius fratrem patruele
qui Emmanuel vocabatur, & ea de causa nomen
lius sequi constituit. Hic tanto studio religionis di
plinam excepit, vt satis appareret, illius mentem esse
dijs diuinæ lucis illustratam. Duces autem cum in
merabili hominum multitudine de more gentis inst
cta, Regis ipsius iussu, obuiam nostris, prodiêre. O
nia interim tympanorum & buccinarum cantibus
hominum vocibus personabant. Postquam ad Reg
ventum est, Sousa illum vt Regem salutauit, & ille
cissim Sousam more & instituto suo honorificent
mè recepit. Postquam verò Sousa legationis summ
exposuit, & ille gratias summas Ioanni Regi, verbi
moris eximij significantibus egit, à Sousa postula
vt sacras vestes, & alia, quæ ad religionis cultum pe
nebant, quæ adhuc erant inuoluta, explicari, & in o
nium conspectu proponi iuberet. Tum singula cont
plari, & cum veneratione suscipere, & vehementer
mirari, & religiosos homines intueri. Cùm verò C
sublata fuit, omnes qui aderant, cùm viderent nost
flexis de more genibus in terram procumbere, idem
cerunt. Rex neque singula quæque inspiciendo,
que de illorum vsibus inquirendo satiari poterat. Q
autem à religiosis dicebantur, memoria firmiss
continebat, & Reginæ deinceps luculenter enarra
Fuit statim constitutum, vt templum ædificaretu
Quamuis autem lapides è longinqua regni parte f
sent conuecti, tanta tamen celeritate propter flag

Congensium de Lusitanæ claßis aduentu gaudium.

Congensis Regis patruus fit Christianus.

Qua pompa Lusitani in Aethiopia sint excepti.

Sousæ cum Rege Congensi colloquium.

Crucis veneratio.

Studium erga pietatem Christianorum singulare.

ium Regis studium, & innumerabilem multitudi-
. quæ operas vigilantissime dabat, ædificari cœpit,
ra breuissimum temporis spacium absolutum, &
æ Crucis nomine consecratum fuerit. Dum hæc
itur, cùm fuisset illi nuncius allatus, gentes illi sub-
, quæ insulam in medio ingentis lacus sitam in-
it, quam fluuius nomine Zairus efficit, ab illius
rio defecisse, finitimisque terris non mediocrem
lationem crebris incursionibus intulisse, illarum
tum & audaciam per se comprimere & vindica-
nstituit. Antequam verò proficisceretur, sacris a-
xpiari, & nomen Christi profiteri voluit. Quod
iter Regina, & aliquot viri nobiles effecerunt. Is
nes appellari voluit, Regina verò Leonora, vt stu-
, quo erga Reges optimos erant incensi, nomi-
s indicarent. Tradidit illi vexillum Sousa imagi-
rucis illustratum, illumque admonuit, vt confi-
, virtute Crucis se victoriam de hostibus adeptu-
. Is fiducia nominis Christiani subnixus, hostes,
o impetu profligauit, multoque celerius, quàm
sset quisquam suspicari, bellum cōfecit. Domum-
euersus, Sousam cum multis amoris signis dimi-
usa verò non modò religiosos homines, qui mu-
nstitutum peragerent, sed alios etiam, qui terram
rarent, & lacum illum ingentem, quem dixi-
explorarent: & terræ situm & latitudinem, & mo
ominum cognoscerent, reliquit. Post Sousæ dis-
m, venit Regis filius natu maximus è regni fi-
, in quibus bellum contra hostes finitimos gere-
ad patrem, operamque dedit, vt antiquorum fla-
rum sordes aquis sacratis elueret, & eidem Chri-
ciperet: Alfonsique nomen, propter Alfon-
Ioannis Regis filium, vsurpauit. Multique viri
les similiter Christiani effecti sunt. Magna præ-
multitudo vndique confluebat, vt ijsdem sacris
ita, noua cælestis vitæ luce frueretur. Qui erant
ti, incredibili lætitia efferebantur, & Christi-
um numerus in dies augebatur. Sed ijs tam
saluta-

Zairus fluuius.

Congensis Rex vnà cum Regina & multis nobilibus baptizatus.

Miraculosa victoria.

Maximus natu Regis Congensis filius Christo initiatur.

Fidei Christianæ per Congensem Regem successus.

salutaris atque repentinæ conuersionis initijs ser

Persecutio in Christianos. ternus hostis generis humani magna contention
pugnauit. Ad eamque rem gerendam alium Reg
lium, nomine Pansum Aquitimum, qui à Christi
religionis sacris vehementer abhorrebat, instigaui
patrem à studio religionis auerteret. Facinus esse i
gnum clamitabat, instituta patriæ deseri, Deoru
mulachra conuelli, fana, quæ fuerant ad illum diē
ctissima, violari. Ad hæc, Rex molestissimè ferebat,
sibi per homines religiosos concubinis interdict
nec vsum illi nisi tantùm vnius vxoris legitimæ co
di. Et ipsæ mulieres cùm cernerent se Regis coniu
one destitutas, & de honore, in quo fuerant, deie
Regem per se & per regni Proceres solicitabant,
eum à sententia deducerent, maximo opere conte
bant. Accedebant augures atque venefici, qui apud
tem illam in summo honore fuerant, qui minas à
proponebant, diraque supplicia denunciabant illis,
à pristina religione desciuissent. Cùm verò Alfo
summa vi perditis hominum impurorum conat
obstitisset, acerbissimum patris odium in illum co
tauerunt: in eamque fraudem Regem impulerunt
crederet, sibi à filio insidias comparari. Itaque eu
vltimos regni fines relegauit. Et quantum scelerat
llo indulsit, tantum de religionis Christianæ st
remisit. Sed cùm fraudes detectæ fuissent, Rex fil
in pristinum honoris gradum cum amplificatis
bus reuocauit. Is autem instinctus diuini spiritus

Idolorum cultus à Cōgensis Regis filio prohibitus. pulsu, in terris sibi à Patre commissis capite sanxi
quis simulachrum aliquod fallacissima religione d
catum domi contineret, aut ei aliquo in loco supp
ret. Hac re nunciata, magnus hominum motu
ctus est, multique contra illius statum cùm fratre
iurârunt. Pater illum euocauit vt admoneret, n
multum excitare vellet, & ab ea sententia desisteret.
is cùm se negotijs innumerabilibus impeditum es
ceret, nec ad patrem ire, neque decretum rescindere
pacto voluit. Ita multi ab illo ad fratrem deficieb

Ii

im pater cùm esset & senio confectus, & morbis
essus & impeditus, è vita paulatim discedere vide-
r. Cùm multi Alfonsum certiorem de valetudine
s efficerēt,& eum accerserent, vt fratris, qui copias
cupandum regnum comparabat, sceleri resisteret,
men quandiu de morte patris certus esse non po-
venire non est ausus. At vbi illum vita functum
esciuit, nocte (sic enim mater illum,vt faceret, ad-
uerat) in vrbem ingressus est. Postero die conuo-
illis regni Proceribus, quibus multum fidebat, in
ici campi planicie, quæ ante regias ædes erat, ora-
em habuit, qua ius hæreditatis, quod obtinebat,&
anitatem, qua suis consulebat, & fidem, qua erant
mnes obligati, prudenter exposuit, & ad fidem &
um omnes cohortatus est. Illi, quod faustum fe- *Alfonsus Congersi regno inauguratus.*
e esset, Alfonsum Regem continuò salutant,eique
corum instrumentorum concentibus & maximis
oribus de regni maiestate & amplitudine gratu-
r. Id frater cùm accepisset, cùm iam magnas cir-
e copias haberet, duplicem aciem instruxit, & in
m rectà contendit. Alfonsus perexiguo militum
ero stipatus erat. Quos tamen ad spem victoriæ
nenter excitauit, adhortatusque est, vt firmissimè
ent, cæleste auxilium eis minimè defuturum.
imeq; maximos exercitus à paucissimis homini- *Prælium inter fratres.*
hristi ope defensis profligari. In eoq; loco fratrem
tauit. At frater magno cum impetu in eum inue-
, tantaque erat sagittarum copia, vt in nubis mo-
mbram efficere videretur. At Alfonsus quanuis
er dimicaret, omnem tamen spem habebat in Dei
lio collocatam. Itaque maximis vocibus Christi
n inuocabat,& opem Apostoli Iacobi (quod His-
facere in bellis acceperat) implorabat, & has vo-
agna contentione identidem repetebat. Nec illum
Christo reposita fefellit. Hostes enim subito ti- *Victoria diuinitus concessa.*
perculsi, terga verterunt. Et cùm prima acies se in
n conijceret, secundam aciem impressione facta
rbauit, atque similiter fugere compulit. At frater
exani-

exanimatus metu, cùm in syluas se abdere voluisse, cippum incidit (sic enim appellant instrumentum feras capiendas in syluas appositum) & ibi captu cum Duce, quem secum propter virtutis militaris nionem coniunxerat. Is Dux cùm se captum anim uerteret, misit ad Regē, qui diceret, se mortem min deprecari, quam se metuisse iudicabat. Hoc tamen illum summum Deum, quem Rex ipse colebat, o ne se pateretur ad supplicium trudi, antequam C stianus fieret. De vita hac exigua miserijs innume libus circumuallata minimè sollicitum esse: ab illa sempiterna ne prorsus excluderetur, id maximè fo dare. Addidit præterea, tantam hominum multit nem à tam paucis hominibus nulla ratione vinci a superari potuisse. Sed se magnam militum copia equis insidentem, & crucibus insignitam, tantaque splendentem, vt omnium oculos perstringeret, in lio conspexisse, cuius metu perterritus, terga rep dare coactus sit. Quare se minimè dubitare, solius C sti numen esse summa fide colendum, & sempit prædicatione celebrandum. Alfonsus verò non m pio illius postulato satisfecit, sed etiam viuum co uauit, fideliqueillius opera multis in locis vsus p fuit. At frater partim ex vulneribus, quibus in præ ti ruina percussus fuit, partim ex dolore intra pa dies mortuus est: &, quod fuit multò funestius, n ratione potuit à suscepti sceleris & impietatis per cia dimoueri. Alfonsus verò in regni possessione stitutus, multas victorias de hostibus Dei pro numine consequutus est. Tantoque studio religio Christianam coluit, vt non plus temporis in Rei gotijs gerendis, quàm in subditis ad cultum pietat citandis consumpserit. Habebat præterea frequ ad populum conciones de iustitia & pietate, de i diuini seueritate, de sempiternæ vitæ præmijs, de fti disciplina, & sanctorum hominum, qui vestig lius sequebantur, exemplis. Quandiu denique m in vita, regnum perpetuò in Christianæ pietatis

Dux captus ante mortem Christianus fieri flagitat.

Subsidium Congensi regi diuinitus missum.

Alfonsi singularis pietas.

cum singulari probitatis & iustitiæ laude conti-
. Emmanuel igitur cùm tanto ardore religionis
um in illis partibus excitari conspiceret, cùm esset
natura, & studio, & disciplina, cupiditate religio-
ncensus, id quod fuerat à Ioanne Rege feliciter in-
tum, vt perfectum & absolutum cerneret, elabo-
. Itaque anno à Christo nato, M.D.IIII.homi- *ANNVS à Christo nato 1504.*
sanctissimis literis eruditos, & religionis laude
lantes, in illas partes misit. Multos præterea ludo-
magistros, qui scholas aperirent, & pueros literis *Christianæ religionis summum studium.*
ucrent, & artifices etiam multarum artium eò si-
ter mittendos existimauit. Multas præterea sacras
s, partim aureas, partim sericas, multos libros
stianam disciplinam, & sacrorum omnium rati-
n, & Christi vitam, & hominum sanctorum ex-
a continentes, argenteos præterea calices sacrifi-
edicatos, & Cruces argenteas, & thuribula, & o-
denique, quæ tam ad Christi disciplinam traden-
, quàm ad sacra ritè procuranda pertinebant, in
s imponi iussit, vt facilius gentem in fide suscepta
irmaret. Ad hæc, sacerdotibus, & reliquis omni-
quibus onus lustrandæ illius regionis imposuit,
ndium & commeatum largè atque munificè sup-
ari præcepit. Cùm autem in his rebus omnibus
imos sumptus faceret, nullum tamen sibi fructum
molumentum, quibus Regiæ opes amplificari pos-
, sed diuinum tantùm atque sempiternum inflam-
studio proponebat. Cùm autem homines reli-
cum muneribus sacris à Rege missis in eas oras
enirent, magna repentè hominum multitudo con- *Charitas Cõgensium erga Christianos insignis.*
t, vt eos humeris suis tolleret. Omnes, qui conue-
nt, homines religiosos venerabundi suspiciebant,
asi cælo delapsos intuebantur. Rex eos valdè a-
ter accepit, Emmanuelique pro tanta benignitate
itatem sempiternam precatus est. Multi verò cer-
n ad illos vndique conueniebant, vt Christo no-
a darent, & sacro fonte abluti, in nouum vitæ ge- *Rex interpretis &*
ingrederentur. Et quia neque sacerdotes lin-
guam

catechistæ munere fungitur.

guam eorum nouerant, neque plebs Portugalen linguam intelligebat, Rex interpretis officio fung tur, & quod ab illis acceperat (iam enim nostram guam probè tenebat) habita concione suis enuncia Egit Emmanuel præterea cum illo per literas, vt fi suos in Lusitaniam mitteret. Se namque daturur peram, vt non Latinis tantùm literis, sed etiam m marum artium disciplinis erudirentur. Ita factum vt non solùm Regis filij, sed multi pueri nobiles sipponem venirent, & Emmanuelis sumptibus ale tur, & omnes artes homine libero dignas acciper E quibus aliqui, qui sese sanctis literis impensè ded rāt, in Aethiopiam reuersi, multos mortales ad CH STI Ecclesiam & concionibus & virtutis exempli gregârunt. Opera denique Emmanuelis hoc tam p clarum opus absolutum fuit. Hoc anno cùm nullo do studium Indiæ retinendæ intermittendum arb retur, classem magnam instruxit, cui præfecit Lu Suarium Aluarengam. Quid verò ab illo actum ir dia fuerit, suo loco dicemus. Nunc verò consequen vt, quid Albuquercijs acciderit, aperiamus. Alfo Albuquercius octo diebus antequam Franciscus A quercius soluere posset, Olysippone profectus est. F ciscus tamen prius in Indiam peruenit, atque cum bus tantùm nauibus in Anchediuam insulam tus est. Nicolaus Coelius, cui altera nauis erat attr ta, simul cum illo ad eandem insulam nauem co tuit. Tertius Dux, cui nomen erat Petrus Vascius ga, vel fluctibus, vel flammis, vel quouis alio casu (enim sciri non potuit) miserabiliter absumptus Ibi verò Albuquercius cùm Petrum Ataideum, & liquos Duces, qui cum illo erant, offendisset, intell quo modo Soderij perierant, & Cochimensis Rex gno Calecutiensis viribus eiectus fuerat. Hoc a cùm accepisset, minimè cunctandum ratus, qua adhuc hyems vigeret, Cananorem cum illis sex bus petere contendit. Quatuor enim illas, quæ in chediuæ portu consistebant, duabus suis adiunxit.

Regis et procerum liberi in Lusitania educati.

RES INDICAE.

De Albuquerciorum in India rebus gestis.

Petri Vascij Veigæ interitus.

C

anoris illi Trimumparæ aduersum casum, & ni-
afflictam fortunam vberius enarrauit. Indè igitur
leritate profectus, in insulam, quæ Cochimo adia-
omine Vaipinum, vbi adhuc Trimumpara se con-
at, accessit. Nostri cùm naues aspicerent, incredi-
ætitia affecti sunt. Rex ipse contineri non potuit,
Portugaliam sæpè maximis vocibus inclamaret,
ducum complexum rueret. Nostri vicissim illum
em pristinæ fortunæ confestim recuperandæ ma-
clamoribus excitârunt. Naires Calecutienses, qui
Cochimi in præsidijs, continuò vrbem præ metu
uere. Iam hoc tempore Odoardus Paciecus, qui cũ
nso Albuquercio Olysippone profectus erat, na-
suam ad eas oras appulerat, & se cum Francisco
uquercio coniunxerat. Franciscus Albuquercius v-
gis fidem collaudauit, eique Emmanuelis nomi-
atias egit, cùm videret illum exhaustum, & rei
ariæ difficultate vehementer implicitum, præter
dona atque munera, decem millia ducatorum ex
nanuelis pecunia donauit. Fuit hoc donum non
ò propter temporis illius angustias Trimumparæ
ssimum, verùm & omnibus magnam admiratio-
incussit. Reges enim Indi quamuis elati & insolen-
atura sint, & opes magnas habeant, tenuissimo ta-
victu contenti, & ad rem nimis attenti sunt. Cùm
r illius rei fama cùm ad alios Reges, tum ad Cale-
nsem perlata fuisset, obstupuit. Eo die Albuquer-
(nihil enim in tantis rebus procrastinandum ex-
abat) Trimumparam Cochimum trãsduxit, & il-
Regis Emmanuelis nomine in vrbis atque regni
essione constituit: & ne suos otio torpere, & ani-
hostium confirmare sineret, in aliam insulam
nimo oppositam, cuius Princeps à Cochimense ad
cutiensem defecerat, inuasit, hostesque inopinan-
ggressus, dissipauit, multosq; ex illis occidit, & ali-
oppida atque vicos exussit: & Cochimum conti-
reuersus est. Postera die in aliam insulam traiecit,
similiter ad ditionem Trimumparæ pertinebat,

Vaipinum insula.

Cochimensis erga Lusitanos amor.

Odoardus Paciecus.

Munera Cochimensi regi data.

Trimumpara in regnum restitutus.

illiusque princeps se eodem crimine defectionis allig
tat. At Princeps habebat in armis ad tria millia fortiu
militum, & multi parones Calecutienses armis & r
litibus instructi, vt illi opem afferrent, circum insula
versabantur. Hîc Albuquercius ita Duces distribuit
Paciecus cum paronibus in mari congrederetur. C
lius verò, & Antonius Campensis, & Ataideus in a
prima cum hostium copijs dimicarent. Paciecus ho
um classem inuasit, paronesque partim depressit, p
tim in fugam coniecit, multosque ex hostibus & fe
& flamma consumpsit. Reliqui duces in insula pri
impetu hostes fundunt, & vallum, quo Principis æ
septæ fuerant, reuellunt, & in ædes irrumpunt, ipsu
que Principem interficiũt, & ædes inflammant: eod
que die, parta victoria, reuertuntur. Postridiè verò
aliam insulam, nomine Repelinum, Albuquercius
ues accedere iussit. Illius Princeps idem in se scelus
miserat. Timore igitur admonitus, ne idem cum r
quis proditoribus supplicium subiret, magna vi se
resistendum comparabat: Nairumque duo millia
signis habebat. Ad littus igitur, vt nostros aditu pro
beret, accessit. Fuit ibi acriter vtrinque dimicatu
Sed hostes tandem in fuga salutem ponere coacti su
Nostri illos vsque ad maximum insulæ oppidum
secuti fuerunt. Ibi cùm insulæ Princeps rem in ex
mum discrimen inductam cerneret, suos à fuga co
git, instructaque rursus vt potuit, acie, fortissimè re
gnauit. Redintegrato prælio, fuit vtrinque summa c
tẽtione certatũ: sed hostes in fugã versi tandẽ sunt. N
stri cũ multos occidissent, & reliquos ex insula præc
tes eiecissent, insulam diripiẽdam Trimumparæ mi
bus concessêre. Hoc facto, oppida atque pagi Albuq
cij iussu incensi, & exusti sunt. His rebus gestis, Al
quercius Regem iam lætissimo rerum successu rec
tum adijt, ab illoque petijt, vt faceret sibi potestat
arcis ædificandæ, qua & Lusitani possent pericul
hostibus intenta propulsare, & statum ipsius Regis n
to

Pugna cum Calecutiensibus.

Lusitanorum victoria.

Repelinum insula.

Repelinenses victi.

Arx Cochini quando et à quo condita.

facilius à Calecutiensis immanitate tueri. Rex id fa-
imè concessit, dixitque, quòd viueret, & dignitatem
uperaret, & contra hostis improbissimi conatū mu-
etur, id totum sibi esse, & illi, & Regi clarissimo, &
sitanorum virtuti in acceptis referendum. Proindè
li videretur, arcis illius ædificationem ex re Emma-
elis Regis esse, velle se sumptum omnem suppedita-
Itaque locus ad eam delectus fuit valdè opportunus.
it enim editus, & maris illius angustijs imminebat. *Arcis situs.*
uibus quoties Calecutij Rex bellum nauibus infer-
conaretur, nostri illum facilè aditu prohiberent.
vij. die Septembris anno M. D. III. arcis fundamen-
acta sunt. Magnaque hominum multitudo Regis
su operas perpetuò nauabat. Neque Lusitani quidem
: à labore, vllius vel nobilitatis, vel ætatis excusatio-
defendebant, quamuis eos Rex ab opere auertere co-
etur. Quatriduum iam fuerat in arce ædificanda
sumptum, cùm Alfonsus Albuquercius Cochimū
uenit. Multiplicatis igitur operis, arx ad summum
uenit, & absoluta tandem fuit. Deinde, re prius
berata, Albuquercius cum reliquis ducibus, & a-
iot Trimumparæ militibus, in oppida, quæ ad Re-
nensem Dynastam pertinebant (qui, vt dictum
à Trimumpara rebellârat) se contulit. Ea verò vi-
ti passuum millibus Cochimo distabant, erantque
minis ripis, quod in æstuarium influit, non ma-
interuallo disiuncta. Nostri igitur scaphis & paruis
igijs egressi, improuisò hostes adoriuntur. Multos *Impetus in*
rimunt, reliquos fundunt fugantque, & vastitatem, *Repelinen-*
opulationem eorum rebus inferunt. Huius stragis *ses.*
ia celeriter ad omnes vicinos peruenit. Rem nam-
esse in magno discrimine, sublato clamore signi-
nt. Qui clamorem excipiunt, rursus vt alios ad au- *Noua nuncij*
um excitent, eadem significatione clamoris vtun- *mittendi, &*
& sic fit, vt partim nuncijs ad eam rem missis, par- *milites euo-*
clamoris successione continuata, intra breue tem- *candi ratio.*
magnæ militum copiæ congregari soleant. Tunc
ur supra sex millia eorum, quos Naires appell[ant],

ad auxilium suis afferendum repentè prouolârunt, in nostros impetum fecerunt. Nostri ordine instr cedere paulatim incipiunt. Illi tamen nimis feroc instabant, & nostros grauissimè premebant: nequ lùm telis & iaculis eminùs, sed strictis etiam gladi micabant. Quòd si per ordinem, quo Lusitani e instructi, non stetisset, magna tunc clades accepta sset. Sed cùm nauigia non procul abessent, & à no nullus tumultus excitaretur, omnes se, magno ta cum labore, & vitæ discrimine, in scaphas & nau receperunt. Odoardus tamen Paciecus cùm scap suam (suorum namque temeritate à loco deducta rat) minimè reperisset, magnum periculum adijt. stium namque multitudo illum circumstetit, vt, quam subsidium afferri posset, opprimeret. Ille ta cùm esset acer & strenuus, eorum tantisper impe insita virtute repressit, dum Albuquercij, pericul quo is versabatur, animaduerso, subsidio occurre Itaque omnes recepti, se Cochimum contulerunt. re in prælio octo tantùm vulnerati, nemo autem sus. Ex hostibus magna multitudo cecidit: septer rones in fluuio capti, & quindecim incensi sunt. quenti nocte (nec enim ardor animorum, qui in cibus inerat, militibus vllam quietis facultatem d vt alios pagos Dynastæ Repelinensis euerterent scaphas atque nauigia conscenderunt. Alfonsus A quercius reliquos antecedebat. At hostes in arm cubabant. Itaque conferti, summa contentione stunt: duos occidunt, viginti conuulnerant. Alfo Albuquercius inopinato casu distinetur, neque modo tantæ multitudini resistat, neque quo pac trocedat, rationem inire potest. Quod tamen era fortis officium, acriter dimicandum statuit, vsq dum reliqui Duces opem afferrent. Sic ad prima cem impetum hostium sustinuit. At Franciscu buquercius cum cæteris Ducibus sese è scaphis e & incredibili celeritate ad locum, in quo pugna mitti cœperat, se contulit. Illorum aduentu nos

Paciecì periculum.

Alfonsus Albuquercius discrimẽ fortiter propellit.

n

us additus fuit, & hostes in fugam coniecti, magna eorum pars ferro concisa, & pagi flammis exusti. em die aliam insulam, nomine Cambalam, ag- i sunt, vbi supra septingentos homines interfece- . Neque ijs rebus contenti, in terras alias ad ditio- Calecutiensis Regis pertinentes ingressi, homi- stragem ediderunt, & populationem maximam lerunt. Sed cùm supra sex millia hominum ad eo- impetum reprimendum conuenirent, ægrè repul- nt. Odoardus interim Paciecus triginta & quatuor nes Calecutiensis Regis, qui aditum in portum himi mercatoribus intercludebant, superauit, & re compulit. Post has calamitates hostibus illatas, mercatores Cochimum piper, & alia aromata in himensem portum conuehere non auderent, vi- est Alfonso Albuquercio Coulamum petere, vt res naues oneraret. Ciuitas erat omnium priscis oribus in regionibus illis & amplissima & opu- ssima. Sed postquam Calecutium à mercatori- requentari, & opibus augeri cœpit, magna Coula- sis imperij inclinatio facta est. Cochimo abest cir- quadraginta & octo passuum millia: ad ortum So- ectat. Nauigatio est tutissima secundum fluuium, cùm propter fluminis angustias, insidiæ ab hosti- ab vtraque parte in ripis collocantur. Flumen e- est valdè profundum: cum marinis enim aquis, accedens æstus inducit, commiscetur, portus est mus. AEdes, phana, religio, mores, instituta sunt m fermè, quæ apud reliquos Malabares fuisse di- is. Gens est assueta prælijs: continenter enim bel- cum Rege Narsingæ gerit. Quamuis enim Narsin- gnum maxima ex parte latus Indiæ, quod spectat ientem Solem, occupet, cùm tamen latissimum d confinia Solis occidentis extenditur. Rex maxi- temporis partem in vrbibus mediterraneis con- it. Coulamum verò regendum hominibus com- it, quos fide præstantes esse iudicat. Regio à Chri- is illis etiam colitur, qui Thomæ disciplinam

Cambala Insula.

Lusitanorum præclaræ victoriæ.

Coulamum ciuitas, eius descriptio & gentis mores.

Narsingæ regnum.

Christianorum D. Thomæ disci-

pliniis imbutorum constantia.

acceperunt, & in tanta temporum varietate, & regi rum commutatione, & aduersis rerum incidei um casibus inuicta semper fide & constantia retin runt. Est in ea vrbe templum peruetustum, qu

Templum à D.Thoma ædificatum.

Christiani perhibent fuisse à Thoma ædificatum. postoli autem corpus est in ora Regni Narsingensis pultum, in templo, quod non à Christianis tanti

D.Thomæ corpus, vbi sit, & quanti fiat.

sed etiam à Saracenis & reliquis gentibus sanctissim habetur. Fama namque constans est, viri illius diu meritis multa miracula diuinitus edi, & complu qui opem illius vel in grauissimis morbis, vel in rel afflictis implorabant, mirabiliter alleuatos, & ma mis malis liberatos extitisse. Eo tempore, quo Alf sus Albuquercius in eam vrbem nauigauit, mu quædam vidua Regnum nomine filij, qui nondum tatem maturam ad regendum habebat, non segn administrabat. Fuit à ciuitatis Principib. qui nom Reginæ omnia, quæcunque vellet, se facturos oste bant, valdè honorificè receptus. Itaque oneratis ex

Fœdus cum Coulamensi Rege.

tentia nauibus, & amicitiæ fœdere percusso, & trad regiæ fidei Lusitanis, qui erant gerendi negotij c sa Regis Emmanuelis nomine in ea vrbe relinque Cochimum reuersus est. Dum hæc geruntur, Calec Rex animaduertens, in quam fraudem fuisset Arab cohortationib. impulsus, magno silẽtio, ne Arabes dus perturbarent, pacem cũ Lusitanis facere constit

Pax cum Calecutiensi inita, eiusque leges.

Ad quam celerius constituendam, Naubeadarimi, c vt dictum est, animi inclinatione in Lusitanum men egregiè propendere constabat, assiduæ cohorta nes impellebant. Conditiones fœderis hæ fuerunt omnes classes, quæ erant in mare, belli cum Lusit aut cum illorum amicis gerendi causa, deductæ, co nuò subducerentur. Vt omnia bona Regis Emma lis, quæ tempore, quo Arius Correa fuerat interfe Arabes, & reliqui eorum socij diripuerant, restitue tur. Et pro illis Calecutij Rex certum piperis pondu tra tempus assignatum persolueret. Ne Saracenis, Calecutij negotiabantur, facultatem tribueret in

nauigandi. Flagitabat præterea Franciscus Al-
ercius, vt Mediolanenses, qui ad Calecutij Regem
fugerant, illi redderentur. Id solum Rex pernega-
Turpissimum namque sibi fore iudicabat, si ho-
s semel in fidem receptos proderet: reliqua om-
oncessit. His ita constitutis, Naubeadarimus Cran-
rem petijt, vt ibi bonam piperis partem appen-
atque Pacieco, qui eo iussu Francisci Albuquercij
m rem venerat, assignari iuberet. Accidit interim,
iam bonam piperis partem Paciecus nauibus
oni iussisset, vt nauigium pipere onustum, quod
cutiensis Regis erat, Cranganorem versus naui-
. Id cùm ad Iacobum Fernandum Corream
tum esset, Albuquercij iniussu misit, qui naui-
capere, & Cochimum perduceret. Illi, qui e-
in nauigio, cùm se captos animaduertunt, indi-
n facinus esse clamitant, pacem inter Regem Por-
liæ & Regem Calecutij esse iam solenni fœdere
titutam. Et tamen post factam pacem, Calecutien-
egis ministros atque famulos per vim à Portuga-
bus capi, & piper regium diripi. Præterea piper
Cranganorem conuehi, vt Portugalensibus tra-
ur, & Rex Calecutij citius fidem suam liberaret.
ellent igitur, quod erant sine cuiusquam iniuria
estim accepturi, cum tanta Regis offensione per
è Regiorum manibus extorquere. At Correa nihil-
ius in instituta iniuria fortissimè perseuerat, na-
umque oppugnat: Naires sex occisi sunt, & multi
erea vulnerati. Ex nostris verò non pauci vulneri-
cceptis è prælio discesserunt, ita, vt non magnum
ris illius pondus, quod per vim & iniuriā direptum
multorū sanguine cōstaret. Id vbi Naubeadarimus
uit, à Francisco Albuquercio postulauit, vt Regi sa-
ceret. Fœdus enim violatum fuisse, regisq; animum
iter offensum, materiamq; datam hominibus, qui
hanc turbare cupiebant, ad bellum acerbissimum te
concitandum. Præterea turpissimum fore Lusita-
i scel⁹, quod in alijs vindicare conabātur, in se ipsos

Pax à Fernādo Correa violata.

Naubeadarimi pro pace resarcienda ad Franciscū Albuquercium exhortatio.

 admit-

admitterent. Iure enim visi fuerant Regi Calecuti bellum mouere, quod noluisset in eos, qui facinu lud in cæde Arij Correæ, & in opum regiarum c ptione conciuerant, animaduertere, & Emmanueli gi satisfacere: cur igitur idem facinus à suis suscept inultum esse pateretur? Cur non aliquam Regi Cal tiensi satisfactionem daret, qua illius animus tam a ci iniuria stimulatus placari posset? Regem esse nat mutabilem, & iracundum, & Saracenis obnoxium ta, vt eorum sermonibus inductus, cùm à nostris n lam iniuriam accepisset, eas tamen illis clades, quas ceperant, intulisset. Quid igitur facturum existima postquam is iure bellum suscipere videretur? Hoc & lia multa cùm Naubeadarimus in eandem sententi repeteret, Franciscus Albuquercius postulata illius c tempsit. Quo quidem crimine vel sceleris, si negl fidem, vel timiditatis, si non ausus est coërcere ho nis vesani temeritatem, laudes, quas fuerat adeptus, scurauit. Rex Calecutij ira grauissima commotus, c sem rursus instruere, & delectum habere instituit, mari atque terra bellum Cochimensi Regi atque l sitanis inferret. Vbi id Trimumpara compertum buit, à Francisco Albuquercio enixè postulauit, vt sibi præsidia relinqueret, quibus possit Calecutien impetus ab illius regni finibus propulsari. Indigni mum namque fore, se, cùm propter Lusitani nomi studium tam graui bello, quam erat illud futuru premeretur, Lusitanorum ope destitui. Id Albuqu cius se facturum pollicetur. Sed id minimè, vt pare præstitit. Vnam enim tantùm nauem cum duabus ca uelis, quarum formam iam supra descripsimus, & liud paruum nauigium illi cum centum Lusita reliquit. Erant apud eum præterea alij quinquag ta Lusitani, ita, vt centum & quinquaginta tant Lusitani ad tanti belli molem sustinendam eo in co remanerent. His omnibus præfectus erat Odo dus Paciecus, qui summa voluntate prouinciam ill suscepit, vt vitam, si ita opus esset, pro Christi gloria

Franc. Albuquercij facinus inhonestum.

Albuquercij perfidia

Odoardi Paciecii exiguū præsidium, & virtus.

Re

s Emmanuelis dignitate profunderet. Interim t Alfonſus Albuquercius Coulamo. Albuquer- itur Cochimo profecti Cananorem peruenêre, in loco cognouit Alfonſus è literis Raphaelis eli, qui apud Naubeadarimum piperis accipiendi a remanſerat, maximum bellum comparari. Idem n Coiebiquius, cuius iam antea mentionem feci- , qui plurimum Luſitanis fauebat, literis ad Albu- cios miſſis, indicauit. Indè cùm oram Calecutij le- it, ad Regem miſerunt, qui Luſitanos, quos apud inebat, miſſos faceret: quod poſtulatum ille reie- nde igitur digreſſi, iter in Portugaliam ſuſcepêre. nſus Albuquercius Olyſipponem peruenit xvij. nenſis Iulij, anno à Chriſto nato, M. D. IIII. Fran- s verò Albuquercius, & Nicolaus Coelius quo- o perierint, incertum eſt. Nunquam enim compa- int, nec vllus euaſit, qui poſſet illorum interitum iare. Petrus Ataideus, fracta in vadis naui, in ter- uaſit: in qua nauigium nactus, cum Luſitanorum , qui erant in eadem naue, Mozambiquem ſe con- bi mortuus eſt. Alia verò pars ſe Melindem re- Per idem fermè tempus, quò hæc acciderunt, Dux , nomine Antonius Saldagna, varijs tempeſtati- ctatus fuit. Miſſus autem fuerat ab Emmanuele, Albuquerciorum Olyſippone diſceſſum, cum tri- auibus, vt mare, quod vltimo Aethiopiæ promon- , Guardafu nuncupatum, & Arabico ſinu contine- inis infeſtum redderet. Vnus ex Ducibus, qui ſub rant, cui nomen erat Iacobus Fernandus Perei- tempeſtatis à reliquis nauibus ſegregatus, nauem Melindem appulit. Indè Zacatoram inſulam an- ſtris incognitam, non ita lato mari ab introitu Arabici diſiunctam, petijt, in qua hyemare con- t. At Saldagna gubernatoris imperitia curſum tenuit, & in inſulam, quam appellant Sancti Tho- æquinoctiali circulo ſubiectam, peruenit. Poſt- n verò indè digreſſi ſunt, alia coorta tempeſtate fa- n eſt, vt alter ex Ducibus Rodericus Laurentius Ra-

Bellum Calecutienſe contra Luſitanos & Cochimēſem.

Alfonſi Albuquercij in Luſitaniam reditus.

Franciſci interitus.

Antonij Saldagnæ caſus.

Zacatora inſula.

S. Thomæ inſula.

Rodericus Laurentius Raua[illegible].

uascus ab illius conspectu distraheretur. Saldagna
cùm promontorium Bonæ spei superare contend
fuit eiusdem gubernatoris inscitia, qui iam se prom
torium flexisse credebat, in sinum delatus, in quo a
Aquatio Saldagnæ. tionem fecit. Cui loco deinde fuit nomen, Aqu
Saldagnæ. At Rauascus cùm multo citius promo
rium flexisset, Mozambiquem versus nauigauit: i
verò Quiloam petijt, vbi viginti dies Saldagnam e
ctauit. Quem cùm diutius opinione sua morari ce
Zanzibar insula. ret, in insulam Zanzibarem nomine, cuius iam a
mentio facta est, nauigauit. Abest autem hæc in
Mombaza ad occidentem Solem octoginta passu
millia. Inter hanc insulam & continentem, fretum
teriectum est adeò angustum, vt nauis nulla eò tra
possit, quæ non simul & ab insula, & à continent
cillimè cernatur. Circum eam insulam Rauascus d
Zanzibarenses naues supra viginti captæ à Rauasco cõtra fœdus. menses peragrauit, vbi supra viginti naues Zanz
rensium, diuersis temporibus multis rebus onusta
pit: & pretio in singulas constituto, eas dominis r
tuit. Attulit hoc hominis flagitium grauissimam te
illis offensionem, multorumque animos à nostris
nauit. Erat enim nostris cum insulæ illius incolis a
citia. Insulæ Princeps misit ad Rauascum, qui dice
se vehementer admirari, quo iure Dux Lusitanus
qua gente audierat fidem sanctè coli, in res insulæ
us, Lusitanis addictæ tam ferociter inuasisset. Se ca
ra, quæ abstulerat, non iam curare. Arma saltem &
menta, quæ erant in nauibus, redderet, & reliqua sib
seruaret. At Rauascus non modò æquissimo post
Rauasci iniquitas. to satisfacere noluit, sed responsum nimis asperun
contumeliosum dedit. Hac iniuria Princeps irritatu
liquot paruos parones instruxit, qui in Rauascum i
Pugna cum Zanzibarensibus naualis. derent. At Gomezius Carrascus eiusdem nauis sc
& miles alius, nomine Laurentius Phæus, Ducis i
priusquam parones comparari & egredi possent (
uis enim appropinquare terræ non poterat) in scaph
tormentis & armis instructam repentè desiliunt,
parones inuehuntur. Quatuor autem capiunt, reliq

;am coniiciunt: aliquot homines occidunt, inter
uit vnus eusdem Principis filius. Princeps cùm cer
, se ius suum neque legitima disceptatione, neque
obtinere potuisse, ne malum illud ad totius in-
perniciem emanaret, quanuis esset & incommodis
us, & filio orbatus, pacem tamen cum Rauasco
ituit, ea conditione, vt certum pondus auri quot-
tributi nomine Regi Emmanueli persolueret.
ad hunc modum constituta, Rauascus Melinden
. Erat autem acre bellum tunc temporis inter Me-
um Regem, & Regem Mombazæ concitatum. Ra-
s vt Mombazam perterreret, nauem suam in Mom
portu constituit: ibi duas onerarias naues, & tria
ia minora pugnando cepit. Inter eos, qui fuerant
uibus capti, erant Arabes duodecim, viri & opibus,
nitate ciuitatis suæ Principes. Ciuitas appellaba
aua: aberat autem Mombaza quadringentis mil-
passuum. Ij aliam nauem expectabant multis ma-
ecij mercibus onustam. Cùm autem se pecunia
uissent, ciuitatem suam dediderunt, fidemq; suam
nxerunt, fore se & reliquos ciues Brauenses sem-
Regis Emmanuelis potestate. Illis similiter Ra-
s, quod sibi visum est aurum, quod singulis annis
anueli soluerent, imperauit. Fœdere percusso, na-
iam expectabant, interuenit. Quam Rauascus non
t, nec vt ab aliquo alio fœderatis iniuria fieret,
isit. Interim Saldagna cum tribus nauibus, quas
cursu ceperat, Mombazæ portum subijt. Rex cũ
lassis speciem intueretur, veritus ne graue aliquod
nmodum Lusitanorum armis acciperet, pacem
Melindio fecit. Saldagna verò inde in Indiam na-
it, & insulis Canacaniæ, & Anchediuæ classem
uit: quid autem ab illo gestum fuerit, suo loco
nus. HOC anno, M. D. IIII. Octobri mense, *RES EVROPEAE ANNVS 1504.*
nsus, equitum Magister, Iacobi Emmanuelis fra-
lius, de quo suprà dictum est, in adolescentiæ flo-
ui morbo oppressus, è vita migrauit, vnamque
filiam, eximia pulchritudine & singulari vir-

tute

Pax Zanzibarensium cum Lusitanis.

Bellum inter Melindium, & Mombazensem.

Braua ciuitas Lusitanis deditur.

Canacania insula.

tute fœminam, reliquit, quæ postea Petro Villære
Principi, viro egregiè forti, nupsit. Eodem fermè
pore Isabela Castellæ Regina similiter è vita dec
maximumque sui desiderium cum multis lachr
vniuersæ Hispaniæ reliquit. Fuit enim illa mulier
excelso animo, & tam singulari prudentia, tanti
laudibus probitatis & religionis ornata, vt merit
deatur nomen illius sempiternæ memoriæ consec
dum. Vltimo die Decembris eiusdem anni peperi
gina Maria filiam singulari pulchritudine. Fuit ill
positum nomen auiæ Beatricis. Quæ postea Ca
Allobrogum Duci nupsit, vt posteà dicetur. Hoc a
ingentes & crebri terræmotus extiterunt, ædes m
corruerunt, terra multis in locis desedit, ingente
labes factæ sunt. Homines domicilia deserebāt, & n
tes etiam attingere non audebant, metuentes, n
domibus disiectis oppressi, vel montibus de sede
uulsis obruti, miserabiliter interirent. Campos &
niciem sequebantur: in tabernaculis habitabant
idem fermè tempus Ioannes Menesius non indig
memoria facinus aggressus est. EST oppidum M
ritaniæ clarum, nomine Larache, quod viginti m
bus passuum Arzila distat. Flumine autem Zilia, c
in Oceanum influit, alluitur. Ceperant autem M
quinque naues Portugalenses, quæ tunc in Larach
portu consistebant. Id cùm Menesius resciuisset,
gnè admodum tulit, & in portum inuehi cogitaui
naues abduceret. Erat autem in ipsius fluminis o
turris natura, & arte, & armis, atque tormentis eg
munita, in qua milites per vices excubabant. Era
tem is receptus piratis omnibus, qui ex ea Maurit
parte quotannis, vt prædas agerent, egrediebantur
nesius secum excogitat, quomodo sine periculo, c
à turri eminere videbatur, in eiusdem oppidi po
& stationem intraret. Id cùm iam secum animo de
ratum & constitutum haberet, accidit, vt die qua
quinque biremes, & vnam triremem conspiceret,
occidentem Solem versus nauigabant. Qua re ani

Isabelæ Castellæ reginæ mors.

Emmanueli nata filia Beatrix.

Terræmotus.

RES AFRICANAE.

Larache oppidum.

ſpeculatores partim terra, partim mari continuò
, qui earum curſum diligenter explorarent. Re-
ant illi omnes, in Larachis portum inuectas, in
ıque ſubductas fuiſſe, ita tamen, vt triremis non
l ab aqua conſiſteret. Cùm id compertum habe-
atuor Carauelas inſtrui confeſtim iubet, & mili-
uos ad eam rem alacrius gerendam aptos cogno-
, accerſiuit, & anchoris de nocte ſolutis Larachem
; & claſſem ante fluminis oſtium prima luce con-
:. Accurrunt Mauri, ignem tormentis applicant,
bos ingentes emittunt, ſummaq; vi contendunt,
tum noſtris intercludant. Meneſius verò æſtus
tunitatem expectabat, quem vbi vehementius
ri ſenſit, latera nauis vnius culcitris laneis, & ſac-
ıos lana diligenter inferciri iuſſerat, fulcienda, &
ous obſtruenda curauit, & turri opponi præcepit,
mentorum ictus exciperet. naues reliquæ huius
lio tectæ portum ſubière. Mauri interim ſagit-
iaculis, & plumbeis glandibus acerrimè decerta-
At Meneſius introrſus illis fruſtra repugnanti-
ım integra claſſe penetrauit. Fluuius eſt & aqua-
opia, & æſtus acceſſione profundus, ita, vt noſtri
mè poſſent ad illius ripas accedere. Quod cùm
n eſſet, illi, quibus id imperatum fuerat, in ter-
eſiliunt, & vt coniectis facibus triremem incen-
t, ſumma contentione pugnant. Mauri contrà,
endium arceant, vndiq; prouolant. Fit atrox præ-
neq; mediocri temporis ſpacio fuit vtrinque acer-
limicatum. Tandem cùm multi ex hoſtibus ca-
t, multi grauiter ſauciati ſecederent, reliqui ſe in
ı dederunt, quos noſtris longius inſequi per Me-
n licitum non fuit. Sed quod erat illi propoſitum,
ıem exurere confeſtim iubet. Quinque verò bire-
um, duabus nauibus longis, & vna ex nauibus
ga[llici]ſibus (eas namque iam in terram ſubduxe-
à noſtris in mare continuò deductæ fuerunt. Re-
tres Portugalenſes naues deduci non potuerunt:
irco cum triremẽ ſimiliter incenſæ ſunt. Hac re
ex

Eruptio Io. Meneſij in Larachenſes.

Stratagema Io. Meneſij.

Atrox cum Mauris prælium.

Maurorum naues aliquot partim captæ, partim incenſæ.

ex animi sententia gesta, Menesius cùm ingente
stium multitudinem confluere vidisset, æstu sec
(iam enim minui, & decedere incipiebat) se sin
Audacia Io. Menesij. incommodo recepit. In hoc autem prælio vnu
lùm hominem desiderauit. Et cùm quatuor ta
ex Arzilæ portu naues eduxisset, cùm duodeci
uersus est. Exterruit hæc hominis alacritas & au
vehementer hostes, quod in intimo eorum port
præsidijs firmissimis, & intra munitiones, quas i
tissimas arbitrabantur, non dubitâsset inuehi, & e
naues incendere, tantamque cum tam paucis na
in oppidum munitissimum, pestem & perniciei
chinari. Nec eos tam solicitos habebat hominu
des atque nauium iactura, quantum facinoris edi
gnitudo. Metuebant enim ne tam felicis audaci
xum, vt videbatur consideratæ successu, nostri a
assumerent, quibus maiora facinora molirentur
manuel verò cùm huius facti nuncium accepisset
Aliud Io. Menesij in Mauros stratagema. ximo gaudio affectus fuit, Menesijq; virtutem, &
citatem, & industriam debitis laudibus ornauit.
cùm nullam benè gerendæ rei occasionem præ
re voluisset, vt aliud non leuius incommodum
Farrobus mons. bus afferret, excogitauit. EST mons, Farrobus
ne, quem minoris Atlantis partem esse suspico
viginti passuum millibus Arzila distat. Secund
lius radices amnis fluit, qui hyeme tantis aquis
tur, vt vado transiri non possit. Hostes ea re fret
rè in pagis, qui sunt in monte admodum frequ
hyemabant, maximósque armentorum & pec
greges alebant. At Menesius in intimis ædibus
res in vulgus emanaret, duas quadratas ædificari
In quem verò vsum id fieret, nullus ex fabris lig
quorum fidei opus illud commiserat, suspicari
Cuiuslibet autem lintris magnitudo tanta erat, c
posset vnius validi iumenti tergo supportari. H
fectis, se tantisper continuit, dum noctem plu
tempestate turbidam videret. Eam nactus ten
tem, quam optabat, signum excursionis prope

dari iubet. Admirantur omnes eo tempore clas-
cani, quo propter imbrium vim omnis mentio
ıecessariò conticescit. Id tamen à sapiente Duce,
ellis exercito non temerè fieri suspicantur. Ar-
conueniunt, eumque sine vlla recusatione se-
ur. Nemo tamen quid ille animo agitaret, aut
um tenderet, inquirebat. Erant autem illi, quos
secum eduxit, equites viginti supra ducentos,
s, vbi commodum visum fuit, quid sui consilij
aperuit: quàm facilè res fieri posset, exposuit:
b omnibus fieri vellet, ostendit. Eos tamen, qui
ggredi dubitarent, admonuit, vt domum redi-
Sese namque multo confidentius cum paucis, ijs-
ortissimis, quàm cum multis, omnia pericula me-
bus quoduis facinus aggressurum. Nemo tamen
a sui decoris oblitus, vt domum redire vellet. Vbi
uium peruenêre, qui tunc super ripas effusus,
maiorem telluris partem, quàm suspicati fue-
ıundabat, lintres, quos iumenta portabant, in ri-
oni præcepit. Tum vni è suis domesticis, qui
ıdus Freitas appellabatur, imperauit, vt extre-
cuiusdam funis mordicus apprehensa, fluui-
ndo traijceret, vsque eò dum modicæ terræ pla-
ı, quæ vltra aluei partem, qua fluuius maiore
ı ferebatur, in aquis eminebat, attingeret. Eo fu-
jam vna ex lintribus alligata. Ergo postquam
luminis alueum transierat, in locum peruenit,
e contrariam ripam superauit, lintrem ad se
nè traxit. Similiter cùm funis alius, quo altera
ribus colligata fuerat, ex prima necteretur, mi-
cum negocio traducta fuit. Cùm igitur vtraque
vtrinque funibus valdè retenta, fiebat vt funi-
era ex parte laxatis, ex altera verò contentis, pro-
missionis illius vsus flagitabat, vt illæ vltrò ci-
facilè commearent. Equites ephippia detra-
quis, eaque lintribus imponunt, ipsique lintribus
uium paulatim traijciunt, vt equos habenis de-
transnare compellerent. Vbi omnes in vlterio-
rem

rem ripam euaſerunt, equos rurſus inſternunt, qu
inſidentes, Meneſium noctis illius ſilentio per loc
luſtria & lutulenta ſequuntur, quamuis eos inter
immodica pluuia tardaret, & aqua pectora equo
pertingeret. Meneſius, qui regionis illius omnes a
ctus nouerat, prope pagos, quibus quàm plurin
poſſet, detrimētum inferre cogitabat, in loco collo
dis inſidijs aptiſſimo copias ſuas continuit. Vbi
xit, continuò montani in camporum planicien
ſcendunt (erat enim iam tempeſtas ſedata) alij, vt
tes ſuas inſpicerent, alij, vt greges ſuos in paſcua d
cerent, alij poſtremò, vt venarentur. Meneſius ta
nolebat è latebris exire, donec tanta hominum c
in quantam ille inuadere cupiebat, in illius ſe co
ctum daret. Sed accidit, vt duo venatores in inſidi
lius inciderent: quo factum eſt, vt fuerit illi neceſſe
tinuò prodire. In homines igitur inopinatò fero
inuadit, multos capit, plures interimit, magnam
prædam facit, exercitumque incolumem reduxit.
ad fluuium ventum eſt, abacti greges primùm f
um nando traijcere compelluntur, deinde ipſi li
bus eadem ratione, qua nocte fuerant tranſuect
multò etiam facilius eundem fluuium tranſmiſe
Arzilamque, cùm aduesperaſceret, ingreſſi ſunt,
magna eorum, qui relicti fuerant, admiratione. Fi
nim non poſſe crediderant, vt in tam ſæua temp
vel fluuium tranſire, vel, illo tranſmiſſo, hoſtium
titudinem armis exercitam euadere poſſent, ma
verò, cùm regreſſus eſſet difficillimus, & poſſet fa
mè reciſis lintrium funibus impediri.

RES INDICAE.

INTE dum hæc in Luſitania & Africa geruntur, Trin
para in India, & Luſitani, qui cum illo erant, gra
mo bello premebantur. Rex enim Calecutii, vt
dictum eſt, acerrimè delectum habebat, claſſem
mam comparabat, antequam Albuquercij iter in
taniam ſuſciperent. Paciecus ab illis digreſſus
nore, Cochimum nauigauit. Rex vbi tam exigu
pias ſibi præſidio à noſtris relictas animaduertit,

Rex Cochinenſis ob

nuncijs accepisset, tantum esse exercitum hostiū, tus neque iusto quidem exercitu sustineri posset, nul intelligeret, non solùm mercatores Arabes, um opera res frumentaria in ciuitatem importabat, verùm multos ciues de fuga cogitare, & non os etiam ad hostem deficere, salutem omninò deuit. Accedebat, quod fieri non posse putabat, vt cus cum tam paucis hominibus haberet in anielli fortunam experiri: cùm magis temeritati & itiæ, quàm virtuti merito videretur esse studium, si vellet in re perdita armis frustra contendere, endum. In eam tandem opinionem venit, vt exiiret sibi data verba à Francisco Albuquercio fuisuomodo enim, si fuisset verè & ex animo auxipollicitus, non firmiora præsidia reliquisset, cùm t? Itaq; se delusum existimauit, & hoc sibi fuisse iumq; pro tam singulari fide & constantia persolu His curis anxius, ad Paciecum adijt, & flens Deos tās, illum precatus est, vt mentem suam aperiret. de Lusitanis esse meritum, vt si fuisset ab illis in em impulsus, iure de illorum iniuria conqueri tuò posset. Iam non, inquit, auxilium in re deplo agito, sed ne mihi illudas, id à te contendo. Si copis tuæ spem mihi omninò praeciderīs, aliquid gitabo, quo non funditùs interea. Si verò falsa linitus, mihi, dum tempus est, minimè prospexeolata salutis occasione, frustra ærumnas meas pomentabor. Non autem adducar, vt credam, te ab quercijs, vt mihi auxilio esses, sed vt rem Emmas gereres, in India relictum. Quomodo enim tibi n multis nauibus, ex tāta militum copia, tres tanerexiguas naues, & eas aliqua ex parte laboranm tam paucis hominibus attribuissent, si me con um vellent? Si, vt hinc Coulamum, aut Cananoe recipias, cū me belli mole vehementer afflictū exeris, satis est in tanta nauium & militum paupræsidij. Si, vt impetum Regis potentissimi à reici finibus arceas, illorum sapientiā requiro. Qua-

multitudinē de salute desperat.

Cochimensis regis ad Paciecum oratio.

ere te per Deum, quem colis, oro & obtestor, ne i
ludi sinas: & an sis mihi opem in rebus afflictis a
rus, an hinc, vt impendentem calamitatē effugias
graturus, enuncies. Hac oratione Paciecus iracu
vehementer exarsit, & cum Rege de tã insigni c
cio sibi facto nimis acriter expostulauit. Erat enim
tio hominis de illius fide dubitantis, qua nullam
iorem contumeliam nomini honesti hominis
posse confirmabat. Sibi verò semper fuisse fidem
chariorem. De Albuquercijs nō erat, cur queri p
Eas enim copias reliquisse, quas satis esse videra
Regis scelerati & insani elationem coërcendam.
enim multitudinis inconditæ temeritate, sed pau
vigilantia & consilio victoriam contineri. Præte
ditum in Cochimi regnum à Calecutij finibus f
& æstuario disclusum, esse perangustum, & eius
vt à paucis posset contra infinitam hostium mu
dinem custodiri. Postremò tantum esse Christi O
Maximi numen, vt nutu, cùm vellet, omnes hosti
pias profligaret. Nec enim humanis opibus posse
nas impediri. Se verò pro certo habere, auxilium
num sibi minimè defuturum. Idcircò bono anim
set. Se namq; paratum esse, pro illius statu & dig
vsq; ad extremum vitæ spiritum decertare. De be
rò exitu, se firma spe teneri, fore, vt Calecutij Re
modo victus, sed etiam catenis alligatus breui in
tugaliam duceretur. Hac oratione Regis animu
missum erexit, atque ad spem salutis excitauit.
autem digressus, eos Arabas, qui opibus & auth
te inter reliquos excellebant, accersiri iussit, & a
nuit, ne metu aliquo turbarentur, neve loci illiu
quo tam commodè ad illum diem vixerant, dese
consilia susciperent. Multas deinde rationes at
quibus persuadere conatus est, non esse illis vllo
de victoria desperandum. Postremò nimis atroci
lis minitari cœpit, qui vel perfidia à Trimumpa
sciscerent, vel ignauia fugam pararent. Id se publ
stificatum esse velle, flagitium eorum, qui ab ca

Pacieci responsum.

Pacieci minæ in transfugas.

grare conarentur, minimè impunitum fore. Ne
caretur autem quisquam illum posse falli. Esse
; sibi vigilandum, & omnibus hominum cona-
occurrendum,& ijs custodijs exitus omnes tenē-
e quisquā posset vel mari vel terra manus illius
ere. Qui igitur vitam caram haberet, se domi con-
t,& consilia plena dedecoris & infamiæ detesta-
Secus enim, pro certo haberet, esse sibi vitam cū
issimo supplicio deserendam. Hanc autem vlti-
orationis partem, qua minas proponebat, voce
contenta & atroci pronunciauit, vt omnibus in-
m metum inijceret. Ardebant enim oculi, & fa-
nflammari videbatur,& è vultu species quædam
is eminebat. Illi respondent, se in officio futuros,
e passuros vllo modo, vt Rex de illorum perfidia
ueri posset. Factum est deinde, vt omnes, qui de
deserenda consilia frequenter inibant, illa par-
oluntate, partim metu deponerent. Paciecus in
secundùm fluuium discurrebat, vigilias dispo-
, omnes exitus & mari & terra, quibus custodijs
it, vigilantissimè sepiebat, ne quisquam auderet
di cogitationem suscipere. Accidit autem, vt pi-
es quatuor, quòd illius iniussu piscari ausi fuis-
d illum ducerentur. Ille eam causam prætēdens,
fugere decreuissent, homines corripi vehemen-
è,& in insulam traduci,& suspendi maxima vo-
it. Rex vbi id resciuit, ab illo postulauit, vt mise-
minibus veniam tribueret. Ille verò dixit, se ve-
nter admirari Regis sapientis in tam atroci sce-
indicando negligentiam. Non esse Rempubli-
n periculis dissolutè gerendam, sed seuerè & a-
administrandam. Illorum hominum supplicio
i disciplinam, venia verò confirmari eorum, qui
ter abscedere vellent, audaciam. Se nullo modo
um, vt propter Regis inconsideratam clemen-
dignitas illius, & regni totius salus in discrimen
et. Clanculum verò per fidelem nuncium Re-
nificauit, se homines minimè vita priuaturum:

Pacieci vigilantia.

Pacieci seueritas in transfugas.

ſed vt eo timore iniecto, reliquos in officio cōtin
illis minis vſum fuiſſe. At illi, quibus necem ſe al
rum ſimulauit, in inſulam traducti, nocte fuêre r
in vrbem reducti, & apud Regem diligenter occu
ne poſſet quiſquam ſuſpicari, eos per ſimulatio
tantùm fuiſſe perterritos. Neque ſatis habebat P
cus, ſi vrbem diligentiſſimè tueretur, niſi etiam da
quamplurima hoſtibus inferret. Itaque fluuium
tranſmiſit, & in Repelini fines, & in alias finitima
ras inuaſit. Multos vicos exuſſit, multos homines
dit, & incredibili celeritate multis in locis incaute
preſſit. At Calecutij Rex celerius exercitum eduxi
illius impetum reprimeret, & Repelino appropin
uit. Interim literis Roderici Reineli, qui Cal
morbo grauiſſimo laborabat (ex quo paulo poſt
tuus eſt) intellexit Paciecus, quantas copias Ca
tienſis educeret. Hoc allato nuncio, Cochimi tu
tuari cœptum eſt, & Arabum perfidia multi fuêr
defectionem ſolicitati, qui tamen metu Pacieci ſe
uis eſſent timore perterriti, continebant. Cochi
ſis autem regio verſus Septentriones, qua erat h
venturus, eſt frequentibus æſtuarijs concisa, quæ
las complures efficiunt. Non patet autem ab vna
lias hominum armatorum multitudini facilis ad
propterea quòd neque freta pedibus tranſiri poſ
neque propter frequentia vada commodè nau
Cum claſſe verò lato mari Cochimenſem vrbe
uadere, etiam erat propter ipſius portus aditum p
guſtum valdè difficile. Tentare autem vadum,
Calecutienſis ſuperauit, cùm primùm Trimum
regno expulit, admodum ei periculoſum videbatu
quòd meminerat, quantum damnum in eo loc
ceperat, & multò ſe maius accepturum formid
ſi ad Regis Cochimenſis præſidia auxilium Luſit
rum accederet. Eſt inſula non longè à Repelino
Cambalamus nomine, quæ magis ad Orientem
tinet, cuius Principem diximus à Trimumpara def
ſe. Ex ea inſula & tranſmiſſio in Cochimenſem re

Paciecí excurſiones.

Cochimenſis regionis ſitus.

Cambalamus inſula.

acilis, & vadum militibus non valdè impeditum idebatur. Illuc igitur Calecutiensis cum classe & tu se contulit, vt expugnato vado, & copijs tra- , Cochimenses & Lusitanos opprimeret. At Pa- s vt illum eo transitu prohiberet, omnes animi is intendere cogitabat. Vt tamen interim osten- , quantum Calecutij opes negligeret, vna nocte pelinum copias traiecit, & oppidum ingressus, s partim graui somno consopitos, partim semi- ies ferro concidit, & locum flammis exussit. Ac- nt multi milites, & cùm is re gesta receptui ceci- , illum vestigijs insequuntur. Eorum impetus à is egregiè sustinetur: itaque omnes, octo dunta- ceptis, qui saucij rediêre, incolumes euaserunt. verò Calecutiensis ad vadum accedere pararet, cus hac ratione Lusitanos distribuit. In maiore viginti quinque reliquit, eisque nauis Magistrum ne Iacobum Pereiram præfecit. Erat autem nauis , & tormentis, & bellicis munitionibus instru- na. Illis autem hoc munus assignauit, vt vrbem & ab hostium incursione defenderent. In arce ve- ginta & nouem hominum præsidia disposuit, e Iacobo Fernando Correæ dicto audientes esse In Carauelam autem viginti & sex homines in- iussit, eisque Petrum Raphaelem ducem consti- it quia altera Carauela reficiebatur, illius loco arua nauigia instruxit, quorum vnum Iacobo o cum viginti & tribus militibus commisit. Al- sibi reseruauit, in quem viginti & duos homi- posuit: inter quos erat adolescens nomine Si- Andradius, qui iam eo tempore magna virtutis ris documenta dederat. Itaque omnis exercitus, bus illis nauigijs vehebatur, erat hominũ vnius uaginta. Qui tamen prius, quàm è terra discede- omnes flagitiorum confessione atque detestatio- more sanctissimæ religionis expiati sunt, & e- cælesti, quo sanctissimũ Iesu Christi corpus Chri- e nationi porrigitur, mirificè confirmati. Dein-

Oppidum Repelinense cõbustum.

Lusitani exercitus partitio.

Exercitus Lusitanus 71 hominibus constans.

de omnes se Sacramento obligârunt, ne vllum
dedecus admitterent, ne pedem vllo timore refer
ne alij pro aliorum defensione mori recusarent,
se capi permitterent, neque postremò fuga salute
terent: sed aut honestè decumberent, aut victo
domum cum honestate summa reportarent. H
hortationibus excitati, atq; fiducia pleni nauigia
diuntur, ab arce autem digressi, ad locum accedu
quo Rex eos in littore expectabat. Qui cùm Pacie
tanta alacritate in hostes innumerabiles ire pers
ret, summa lætitia affectus fuit. Paulò tamen post
cerneret omnem spem suam esse septuaginta hor
bus innixam, conturbari & afflictari cœpit. Ac
deinde misericordia, qua dolenter admodum fer
illos homines in pestem ante oculos positam rue
quò magis eos acres & animosos, & nullum pe
lum recusantes animaduertebat, eò magis misera
existimabat. Indignum enim esse statuebat, tam e
lentem virtutem, tam funesto exitio consumi. It
cum multis lachrymis Paciecum orauit, vt ab inc
desisteret. Se namq; de regni defensione omnem
prorsus abiecisse. Ne vellet igitur morte sua &
rum Lusitanorum, quos ipse fraternè diligebat, in
dentem cladem, quæ vitari non poterat, cumulare
bi iam ab illo egregiè satisfactum esse. Cernebat e
illos neque morte quidem proposita à fide & o
deduci potuisse. Non minus igitur dolenter seta
hominum casum esse laturum, quàm regni iactu
Paciecus quamuis animo maximo fuisset, Regis
tione mollitus, vix lachrymas tenuit. Illum tamer
no animo esse iussit, & admonuit, ne oculos in pe
guam classem, nec in hominum paucitatem, sed i
men cæleste conijceret. Neque enim se viribus h
nis confidentem, sed diuinis tantùm nixum, in
stes ire. Fore namque vt CHRISTVS summi
filius, quem Christiani cæli atque terræ Domi
confitentur, præsentiam suam in prælio declarar
hostes potentiæ suæ nutu peruerteret. Quid dei

Dissuadet Rex Lusitanis bellum Calecutiense.

Oratio fiduciæ Christianæ plenißima.

fieri vellet, exposuit. Rex eo tempore quinq; tan- *Exercitus Cochimensis.*
nillia militum habebat. Reliqui enim, cùm bellũ
arari cernerent, ad hostem transfugerant. Ex his
eo quingentos assignauit, quorum duces erant ij,
egora, & Frangora, qui viri satis fortes habeban-
duo præterea Dynastæ Palurlensis atq; Darrau-
, quibus Rex imperauit, vt omnia, quæ Paciecus
æscriberet, sine vlla recusatione conficerent. Cũ *Pacieci in Calecutiensem Regem expeditio.*
pijs profectus est Paciecus de nocte 16. die Mar-
no à Christo nato M. D IIII. Et æstu secundo
imen inuectus, quod in Cambalami portum in-
n vadum ante lucem peruenit. Nondum Calecu-
aduenerat. Visum autem est illi, interim dum
aberat, aliquod detrimentum illius fœderatis
e. Repelinum igitur ea de causa contendit. Erant
elini portu sagittarij circiter octingenti, cum
t hominibus, qui ferreis etiam fistulis vti scie-
ij vt nostris aditum in insulam prohiberent, ac- *Pugna & Lusitanorũ victoria.*
it, & sagittis atque glandibus, & missilibus acer
ugnant: sed tormentis facilè repelluntur. No-
terram descendunt. Hi, qui fugerant, postquam
s in terra longius à nauibus semotos animad-
it, conferti in eos inuadunt. Media hora fuit v-
e magna animorum contentione dimicatum.
s tandem pulsi, & in fugam coniecti sunt: mul-
en prius in prælio ceciderunt. Locus, in quem
ferebantur, fuit confestim incensus, & inde mul
es ad commeatum abacti: quos cùm Naires, qui *Nairum superstitio.*
ostris erant, occidi vidissent, non mediocriter
i sunt. Est enim illis nefas, bouem cædere: vesci
arnibus illius, sacrilegium. Nostri verò cũ mul-
gis famem, quàm illorum offensionem pertime
t, de ineptissima eorum religione minimè labo-
t. Eo die misit Cochimi Rex alios quingentos
s ad Paciecum, quibus tamen omnibus ille pa-
debat, omnemq; spem primùm in Christi præ- *Calecutiensis exercitus summa*
deinde in Lusitanorum virtute collocabat. Poste
venit Calecutiensis cum exercitu, cuius hæc sum

ma fuit. BERTA COROLVS Tanoris Rex qu
Bipurum & Cucurramũ regiones. millia hominum ducebat: Cantanambarius R
puri & Cucurrami, quæ regiones monti, qui ad
ſingæ regnum ad ſolis ortum pertinet, finitimæ
Cotagamum. duodecim millia. Rex Cotagami, quę regio ad S
triones ſpectat, & eſt inter Calecutium & Canan
non procul à montibus interiecta, decem & octo
Curiga ciuitas. lia ſub ſignis habebat. Curriuacuilus autem, C
Rex, quæ ciuitas intra Cranganorem & Panan
ta eſt, tria millia. Erant autem hi Reges ſignis &
nibus inter ſe diſtincti, omneſque Calecutienſi t
ta pendebant. Reliqui verò, quos Naubeadarim
multi præterea Dynaſtæ ducebant, erant ſupra v
Copiæ terreſtres 57000. hominum. ti millia, inter quos multi Arabes cenſi fuerāt. H
piæ numerum quinquaginta & ſeptem millia h
num, & eo amplius, efficiunt. At verò præter h
pias, quæ terra ducebantur, claſſem Calecutien
Claßis Calecutienſis 160. nauium ſtruxerat centum & ſexaginta nauium, quæ re
gebantur. E quibus ſex & ſeptuaginta parones c
quorum latera fuerant à Mediolanenſibus munit
cis ingentibus, quos ipſi bombycinis laneis ad to
torum ictus excipiendos inferſerant. Coflarant
terea Mediolanenſes ex ære ingentem torment
vim, & multa belli machinamenta fecerant, q
noſtri facilius opprimerentur. Eorum etiam co
viginti parones catenis inter ſe ferreis colligati,
quos antecedebant, quorum Ducibus erat hoc m
impoſitum, vt in Carauelam inuaderent, eamq; n
12000. militum in Claſſe. bus ferreis quanta poſſent celeritate corriperent.
tes, qui in hac claſſe vehebantur, erāt duodecim h
num millia. His omnibus Naubeadarimus præ
Præter hæc omnia Calecutienſis de Mediolanen
conſilio aggerem comportari, & turrim contr
ſtrorum ſtationem excitari vna nocte præcepit,
ea poſſent milites in turri diſpoſiti ſagittis noſtr
figere, & crebra variorum globorum multitudi
cerare. Paciecus verò Carauelam modico inter
ab vno nauigio diſiunctam, rudente ferreis caten
cu

plicato, ne possent ferro præcidi, cum nauigio
gauit, & illud idem nauigium cum tertio simili-
trinxit: & sic omnem fermè latitudinem flumi-
ccupauit. Interim classis, quæ per mare, quo insu-
n partes ad Septentrionem pertinentes alluuntur,
gabat, appropinquauit. Hostes & multitudine, & *Cochimensiũ ex aduentu hostili terror & fuga.*
rum clangore, dissonis vocibus, & armorum, quæ
radijs percussa micabant, atque vibrabant, splen
. & postremò crebro tormentorum, quæ terram
efaciebant strepitu, tantum Cochimensibus hor-
m incutiunt, vt omnes repentè diffugerent. Soli
gora & Candagora duces inuiti (erant enim in na-
mansêre. Hos Paciecus, non vt quicquam opis af-
nt, sed vt prælium spectarent, retinuit. Præliũ fuit *Prælium Calecutiensium cum Lusitanis.*
ostibus magno impetu commissum, & terra atque
pilas atque tela iaciebant: omnia videbantur in
io conflagrare: fumus lucem cunctis eripiebat.
ri neque quomodo classi resisterent, neque qua ra
tela à turri frequenter iniecta vitarent, prouidere
ant. Non tamen animus illis vel ad resistendum,
d honestè moriendum deerat. Quò enim maior
ostium vis, eò magis videbantur ad contemnen-
ricula confirmari. Atque primùm aliquot ex pa-
ous disiecerunt: cùm tamen illi viginti, quos dixi
catenis reuinctos fuisse, propius accederent, mul-
aiorem laborem Lusitanis militibus attulerunt.
ris enim glandium ictibus ita certabant, vt nullũ
is respirandi spacium concederent. Nostri autem
ita pugnando defessi, vt vix consistere possent.
iam prælium aliquot durasset horis, Paciecus in-
tormentum in hostes conuerti, & globum mira
nitudine in parones intorqueri semel & iterum
: quo facto parones dissoluti sunt, & quatuor ita
erati, vt secedere cogerentur. Succedunt reliqui,
ælium redintegrant. Sed cùm nostri octo parones
imerent, & tredecim dissiparent, & hostes reliqui
ores ad dimicandum suorum casu redderentur,
linensis Dynasta, qui erat in subsidijs, cum classe

in nostros iam nimio labore de fatigatos inuehitu Rex Calecutij instructa acie vadum transire,& nos armis obruere contendit. Fuit tunc multò acrius,qu antea dimicatum , ita, vt fluuius sanguine fluere v retur. Repelinensis clamabat,vt nauem harpagon alligarent,& in nostros acriter irruerent: & partim hortando,partim minas iaciendo,vt rem conficere borabat. Sed frustra. Hostes enim tandem , qui è pugnabant,fusi fugatiq; sunt,& classis retrocessit, liumq; fuit sub vesperum cum magna omnium ad ratione finitum. Ex nostris nemo desideratus fuit, aliquot vulnerati. Ex hostibus supra mille & trec homines cecidere. Prælium enim,vt Paciecus futur confidebat,diuinis viribus gestum fuit. Constat en multos ex nostris ferreis pilis acerrimè percussos e tisse,qui tamen non aliud ex illis incommodum a perunt, quàm contusionis leuiter inflictæ notam appareret , nullis telis eos opprimi posse, qui cæ præsidio muniuntur. Hoc exitu prælij nunciato, Cochimi incredibili lætitia affectus fuit,misitque tim Principem regni successorem, qui Pacieco de ta victoria gratularetur. Lusitani quamuis essent mio labore fracti,ab opere tamen se minimè remo runt. Nauigia enim continuò refecta sunt, & al Carauela,quæ erat in pristinam integritatem rest ta,ad reliquas naues adiuncta fuit:& cùm de augur sententia Calecutij Rex pugnandi diem differret, ciecus quietem pati non poterat. Itaque in Camb mum traductus, vastitatem frugibus & arboribus, flammationem pagis,necem hominibus inferebat prædas non mediocres faciebat:& quamuis aliquo locis illi fuisset ab hostium præsidijs occursum , se per tamen victoriam reportabat. Ad quas res faci das,non modò celeritate & industria,sed etiam co lio optimi Ducis vtebatur. Calecutij Rex quamuis dictam ardenter expeteret,non ausus tamen fuit , a constitutam ab auguribus diem,rursus prælium in Accedit autem, vt dies ab illis dicta esset ea, qua L

Stupenda Lusitanorum victoria.

Mira Lusitanorum diligentia.

Pacieci in Cambalamũ excursio.

Calecutij Regis superstitio.

ti à mortuis excitati memoria, cũ summo totius
Christianæ gaudio & celebritate renouatur. Clas-
a hostis rem illa die gerendam esse cõstituit, erat
maior Centum enim parones, & centum lon-
ues & octoginta præterea minora nauigia con-
at. Supplementum enim Calecutio crebrò sub-
batur. Numerus militum, qui classe vehebantur
inc supra quindecim millia. Vt autem Rex faci-
osset rem totam conficere, vnum è ducibus suis
septuaginta paronibus Cochimum misit, qui na-
ad vrbis custodiam relictam expugnaret, aut fal-
Paciecum ad illius defensionem eliceret. Sic enim
ctis nostrorum viribus existimabat, multò citius
m profligari posse. Parones per angustum æstua-
quod in fluuium excurrebat, nocte, ne sentiri
nt, in vrbem nauigauerant. Erat autem æstuariũ
odi, vt per illud facillimè tota classis inuehi Co-
um posset. Sed Calecutiensis, vel quòd æstuarij
tias metueret, vel quod loco cedere minimè dig
s esse putaret, vel, quod magis reor, Christi bene-
qui nostris præsens aderat, consilio orbatus exti-
d facere noluit. Cùm parones in nauem inuade-
Rex Cochimensis nuncium confestim ad Pacie-
misit, qui ei demonstraret, in quanto periculo
illa versaretur. Paciecus hoc nuncio valdè con-
tus est. Intellexit enim, in quem finem ea oppu-
o fuisset instituta. Sed necessitate coactus, illi sub-
n afferre constituit. Itaque cum vna ex Carauc-
paruo nauigio, quanta maxima potuit celerita-
u secundo Cochimum inuectus est. Hostes au-
bi illum conspexêre, repentè diffugiunt, & in Re
um se contento cursu recipiunt. At Paciecus nec
sequi voluit, neque nauem ingredi, nec quem-
alloqui: sed cùm iam æstus accessione ventus si-
er, vt sæpè fit, immutatus fuisset, eadem celerita-
a venerat, redire festinauit. Cùm verò ad Cam
ni transitum peruenit, res erat in vltimum dis-
en adducta. Nam Carauela, quæ in transitus
custo-

Classis hostilis 280 nauium: Milites ad 15000. classe vecti.

Auxiliũ diuinum.

Hostilium nauium fuga.

Lusitanorum discrimen.

custodia remanserat, erat crebris ictibus perforat
lius armamenta dissipata, bombycinæ moles disi
Parua similiter nauigia perfractis scutis, & munit
bus dissipatis, in maximo periculo versabantur: h
mari atque terra Lusitanos acerrimè premebant
illi nihil de pugnandi studio remittebant: imò qu
crius vndique petebantur, eò vehementius repu
bant. In hoc statu Lusitanorum res erant, cùm P
cus ad suos reuersus est, qui continuò in hostes à t
nimis acriter inuectus, eos re inopinata perculsit.
sitani autem, qui à fronte pugnabant, cùm fuisset
animus additus, multò fortius institêre. Hostes an
ti prelio distenti, fugæ se mandant. Prius tamen, q
euadere possent, decem & nouem parones am
Ducenti verò & nonaginta milites interfecti sunt,
ex nostris nemo cecidisset. Et vt clarius cerni p
totum hoc bellum fuisse ope diuini numinis ad
stratum, hoc planè compertum fuit, multos ex no
fuisse pilis secundùm caput, aut pectora, aut bra
aut reliquas corporis partes vehementissimè sine
interitu percussos. Quæ tamen pilæ tanta vi cont
ferebantur, vt cùm è corporibus, in quæ primùm
derant, elaberentur, ingētia scuta perfringerent, &
les obiectas facillimè dissiparent. At Rex Calecu
cùm tantum dedecus pati non posset, classem in
nem redigi, vt nostros rursus oppugnaret, cont
præcepit. Paciecus verò suis imperat ne telum vib
ne tormentum colliment, ne vocem mittant v
antequam ille pugnæ signum det. At hostes cùm
tium nostrorum animaduerterent, existimârun
iam vulneribus confectos, & metu exanimatos
diutius repugnandi prorsus abiecisse. Itaque voc
cælum tollunt, & incredibili celeritate mari atqu
ra sine ordine vllo ad naues accedunt. Cùm iam a
pinquare inciperent, Paciecus signum dedit. N
repentè prosiliunt, clamorem tollunt, tormentis
mni genere missilium certant. Multos parones c
munt: complures etiam dissipant, atque dilac

Hostium fuga, & Lusitanorum victoria insignis, & planè diuina.

Aliud prælium.

is etiam mortalibus vitam eripiunt. Reliqui, cùm
nes, quos ipsi concisos vulneribus existimabant,
atque valentes tam acriter preliari conspicerent,
nenter exterriti sunt, maximè verò cùm tantam
em edi cernerent. Itaque quamuis in Regis con-
u prelium fieret, nullo tamen vel pudore, vel me-
pediri potuêre, quò minus se in fugam darent.
l animaduertens Dynasta Repelinensis, fugientes
it, & rursus instructa classe, in nostros impetum
ita tamen, vt non propius accedere auderet, sed è
in quo spatio certandum statueret. Quod Rex fieri
, hominem multis asperis verbis accipit: ignauiã
iditatem increpat, & graues in illum contume-
torquet. Naubeadarimum euocat, & adhortatur,
e vlla cunctatione in Lusitanos irruat, homines-
ntis iam laboribus afflictos, acri atque vehemen-
ressione prosternat. Suscipit negotium Naubea-
hus, & in vadum contendit, nostrosque perrum-
onatur. Nostri verò tam acriter illi restiterunt, vt
nodò impetum illius reprimerent, sed omnes in
n compellerent: quos nostri insequuti, magnam
adem intulerunt. Nam suprà viginti parones de-
runt, & plus sexcentis hominibus interfecerunt.
ùm transitum eo vado desperaret, tormenta in
dispositа detrahi, & castra moueri iussit. At Pacie-
lius classem longo spatio persequutus, tandẽ con
& in terram descendens, duos maximos pagos
t. Ad vadum deinde rediјt hora decima: ad illud
tempus prælium, quod prima luce fuerat initũ,
erat. Paucis deinde horis ad quietem sumptis, cũ
culatoribus intellexisset, oppidum esse non pro
de situm, multitudine quidem hominum fre-
, sed imminutum, eò sine mora contendit, & ho
s securos & inopinantes aggressus est. Multi fue-
occisi, & oppidum excitato incendio deflagrauit.
verò se Paciecus recipere vellet, hostes, qui erant
ati, coëunt, & conferti in illum inuadunt. Is verò
a torum parte vel occisa vel vulnerata, reliquos
fudit,

Hostium fuga.

Lusitanorũ victoria.

Oppidum hostile incensum.

Durities, celeritas et diligentia Paciecì.

fudit, fugauitque. In quo quidem minimè victori miror, sed duritiam, & celeritatem, & diligētiam h nis obstupesco. Nec. n. vllo labore frangebatur, ne la difficultas eum morabatur, nec vllum vitę peric à perterrendis hostibus auertebat. Cùm verò ad va redijsset, multos satellites atque ministros Cochin Regis offendit, cum multis dapibus & fructibus, ex quos regio suppeditat, quibus tam ille, quàm milit creati sunt. Eo tempore iam Calecutiēsem institut li pœnitebat, & cupiebat, dimissis maxima parte c in vrbem redire. Hoc consilium Naubeadarimus m mè probabat. Sed Repelinensis Dynasta, & Arabes in consilio aderant, & Mediolanenses etiam contr putabant, iam Regi non esse integrum id omitter quo non modò dignitas illius, verùm etiam salus batur. Si enim re infecta domum redijsset, fore, vt ter ignominiam, qua nomen illius notari necesse hostes feroces & infestos redderet, & cum diffic summa eos postea à Calecutij finibus reprimeret. non inchoari absq; magna dignitatis imminutio tuisse: at institutam deseri, sine maxima dedecori gnominiæ labe non posse. Preterea transmissione esse desperandam, cùm alia loca nondum tentata sent, per quę exercitus multò facilius traduceretur. longè ab eo loco erat aliud vadū, nomine Palignar adeò lutulentum, vt qui id transire conaretur, nō pedem in profundo cœno demersum euelleret. verò vlterior densis vepribus, & dumetis erat o Eò tamē sperabant trāsitum nō ita difficilem futu propterea quòd naues propter breuia eum in lo penetrare non poterant. Indè verò cogitabant vadum petere, quod Rex transierat, cùm, vt dictu Trimumparam oppressit. Confidebant enim il multò celerius, quàm Paciecus opem afferre posse rupturos. Putabant enim Paciecum falli posse, vlla præsidia comparaturum, quibus Regem tra prohiberet. Hoc ita constituto, castra mota sunt. culatores primò suspicati sunt, Regem Calecu

Calecutiensium de bello prosequendo consultatio.

Palignarium vadum.

ia desperata reuerti. Sed cùm eum petijsse Pali-
im vadum animaduertissent, nuncium Pacieco
tim pertulerunt. Per alios deinde speculatores
factus est, in Arraulensi insula quingentos mi- Arraulensis insula.
Calecutienses versari, qui syluas læti concide-
uod est apud illos victoriæ signum. Et quia in-
on longè aberat, cum ducentis militibus Cochi-
s Regis (iam enim multi redierant, & flagitij ve-
mpetrârant) & paucis præterea Lusitanis, eò
isci maturauit. Duplicem verò aciem instruxit:
Petro Raphaeli attribuit, alteram ipse retinuit.
s autem cùm resistere conarētur, maxima ex par-
isi fuêre: quinquaginta tamen capti, & ad Co-
nsem Regem perducti sunt. Et quia nec opus e-
Paciecus diutius in illius vadi præsidio remane-
q; periculi magnitudo patiebatur, vt is transitū
hostis petebat, liberum illi permitteret, ad alium
unum ad transmissionem locum, nomine Pa- Palurtium.
n, qui duobus millibus passuum à vado distat,
naturè conuertit. Ibi cùm in anchoris consiste-
tior factus est, Regem Calecutij deliberâsse, po-
ie, qui erat Kalendis Maij, vadum transire. At
is statuit cum minoribus nauigijs eò contende-
ora verò cum Ducibus in vado, in quo tunc se
, relinquere. Nec enim dubitabat, fore, vt hostis
ue simul vadum tentaret. Sed antequam inde
ret, in ea insulæ parte, quæ erat nauibus oppo-
ores succidi & incendi iussit, ne possent hostes
a præsidio tegi, atque quasi obiectis munitio-
occultari, vt à tormentis, quæ erant in nauibus,
è læderentur. Naues autem statuit, vt modico
llo disiunctæ permanerent, ita tamen, vt inter
entibus ad mutuum præsidium nectérentur,
am occuparent. In his autem difficultatibus,
mmodum inesse conspiciebat, quod vtrum-
dum simul transiri non poterat. Cùm enim
e ex alto incitabat, ita vadum Palignarium flu-
operiebat, vt pedibus transmitti non posset
naui-

nauibus autem paulò maioribus neque æstu acc
te, neque decedente, aditus per illud patebat. V
verò, in quo naues consistebant, æstu accedente
mitti poterat nauibus, decedente verò non potera
eueniebat, vt cùm Palignarium vadum pedibus t
ri posset, Palurtium nauibus transmitti non p
Contrà verò, cùm Palurtium facilem transitum
tibus præberet, Palignarium æstus vehemētis ac
ne transitum militibus impediret. Hoc cùm Pa
animaduertisset, vtrique vado, diuersis tempo
subsidium diligenter afferre statuebat, vt æstu a
cente, Palurtium; minuente verò, Palignarium
tur. Cùm igitur Palignarium petere constitueret,
bus, quibus Palurtium custodiendum permisit
ab illis fieri vellet, ostendit, & quo signo, si illis
esset auxilio, id significarent, demonstrauit. Tum
nes ad honestatem & dignitatem, & ad studium
gionis excitauit, dicens, eam dimicationem, quæ
lis omnibus subeunda, fore multò acriorem atq
ciliorem. Scire se, quibus hominibus loqueretur
pè quos nulla periculi magnitudo perterreret, se
grauius periculum immineret, eò vehementius
animi vires excitarent. Confiderent porrò, idem
sti numen, quod illis tam præsens reliquis in
adfuerat, illis in eo, quod instabat, minimè de
Dei namque summi potentiam nec vllis termi
finiri, nec vllis hominum viribus impediri, nec
numerabili multitudine retardari. Tum illos, vt
sumerent, admonuit. Die namque sequenti d
se, an liceret eis alijs epulis frui, quàm ijs, quæ
inuictæ fructu continerentur. Faciunt illi quod
rat, & sumpto cibo, & vigilijs dispositis conquie
Non tamen opem Dei implorare, quoad fieri p
intermittunt. Prima luce Paciecus in vado consi
in ripa vidit Cochimensem Principem cum se
militibus, qui iussu Regis, vt vadum etiam tu
aduenerat. Expectabat autem Paciecus, vt Calec
sis in vadum se dare vellet. Sed cùm nihil ab ill

Paciecí ad milites oratio.

Lusitanorũ militum pietas.

neret,& aqua iam æstus reciprocatione locum *Pacieci vigilantia.*
ret,& vadum tueretur,ad naues rursus se contu-
lè in omnibus circumquaq; locis, in quos im-
erre poterat,cædes faciebat.Hoc autem siue no-
die,siue serenitas esset,siue tempestas omnia cō-
t, factitabat, vt cùm æstus decessisset, in Pali-
cùm rursus accessisset, in Palurtio cerneretur.
am tamen alterutrum vadum incustoditum re-
at. In profundiore namque maiores naues, in
nempè Palignario, minora nauigia collocaue-
m verò ex exploratoribus intellexisset Regem
tum habere,die sequenti vadum Palurtiū sum-
bus oppugnare, ad illius defensionem omnia,
debantur necessaria, summo studio compara-
e lucem verò veniunt ad illum Christophorus
, & Simon Andradius, qui cum duobus paruis
s in Palignario collocati fuerant, vt prælio in-
t.Vado namq; aquis oppleto, dicebant,non esse
præclaram occasionem decoris & dignitatis a-
nt.Se,cùm æstum imminutum cernerent, con-
n Palignarium reuersuros. Cùm primùm dilu-
es,qui iam aduenerant, è littore tormentis clas-
sitanam acerrimè verberabant. Classis item ho- *Hostilis classis 250. nauium.*
e in conspectum dedit. Erat autem ducentarum
quaginta nauium. Sed cùm adhuc procul abes-
m est Pacieco aliquid interim moliri, quò mi- *Stratagema Pacieci.*
m periculo tanti prælij impetum sustineret. I-
inora nauigia remis in littus impelli; & mili-
s ad rem gerendam educebat, in terram conti-
scendere iussit,& cum illis in hostium munitio-
asit.Illi acriter initio restitêre. Sed tandem par-
si,partim in fugam pulsi sunt. Tormenta verò,
naues trahi non poterant, nequidquam noce-
ent, clauis per foramina, quibus prope basim i-
ccipiunt,adactis,impedita. Hac re celerrimè ge-
classem euestigiò reuersus est. Iam verò classis *Pugna naualis.*
pinquabat,&crebris tormentorum ictibus naues
nabat; & horrifico telorum omnium fremitu

perstrepebat. Paciecus imperauit, vt omnes se
rent,atq; silerent,donec ipse pugnæ signum pro
ret.Hostes id metu atq; desperatione fieri suspi
tur. Præcedebant autem quadraginta parones c
vt nostros obruerent,inter se deuincti. At cùm
co visum est,signum sustulit. Continuò clamo
tum,& clangor tubarum,&tormentorũ fragor
ta esset in militibus Christianis alacritas , ind
Cùm acerrimè vtrinque tormentis æneis cert
horrenda caligo ex tormentorum fumo proflu
mnium oculis offusa, tam densas tenebras attu
conspectum cæli,atq; terræ,& maris adimeret.
nim aliud cerni poterat , nisi horrificum ince
ex innumerabilibus tormentis erumpens. Paro
men hostium primi tormentis dissoluti atq; d
sunt. Illis autem fractis , Dynasta Repelinensi
integros continuò submisit. Interim victoria
erat. Hostes propius accedebant, neq; iam pilis
sed sagittis atq; iaculis, & omni missilium gen
gnabant.Sed cùm nullus è Lusitanis caderet,&
hostium multitudo cecidisset,&aquæ multo sa
cruentæ fluerent,hostes cedere incipiunt. At D
Repelinensis,vt in Regis conspectu aliquod fac
deret,quo gratiam illius adquireret,bis vadum
re conatus est:sed fuit à conatu cum ignominia
rum cæde repulsus. Dum hæc geruntur, Can
venit ad Paciecum cum nuncio ingẽtis,vt app
discriminis; Naubeadarimum cum manu firm
in Palignarium properare,&Regem vestigijs ill
sistere,vt vadum summa contentione superaret
cus illum bono animo esse iussit. Adhuc enim v
tantis fluctibus operiri,quãtis opus esset ad host
petum retardandum.Se in tempore subsidio oc
rum. Itaq; in pugna tandiu perseuerauit , dum a
transitum impedituram animaduertit. Cùm ve
gis imminutam cerneret,continuò properauit,v
beadarimo resisteret. Ibi verò tanta vi hostium
tum repressit, vt quamuis Naubeadarimus Re

spec

ite,& verbis ad prælium acriter adhortante, in
n vadi partem erumpere conaretur, fuerit tamē
dere compulsus. At Rex hominem increpabat,
tumelijs onerabat, minimeq; dignum esse dice-
i Principis personam sustineret. Esse namque
nensis Dynastę ignauia & timiditate simillimū.
oq; spectante, hostibus vtrumq; in vtroq; vado
,& è prælio turpissimè discessisse. Naubeadari-
oc sibi conuitio ab auunculo facto vehemētius
us, statuit, conceptam illam dedecoris macu-
roposita etiam morte delere. Rursus igitur am-
duodecim millibus hominum stipatus, in vadū
pere conatur. Fuit aliquo temporis spacio for-
è vtrinq; pugnatum, donec tandem hostes mul-
ommodis affecti, in fugam conijcerentur. In his
q; vadi prælijs quot naues, & quot homines ho-
niserit, incertum est. Complures fuisse constat:
tamen nostræ perforatæ, multæq; munitiones
atæ & disiectæ sunt, & è Lusitanis aliquot etiam
rati. Interim pestilentia castra hostiū vehemen-
pressit, quæ Regis animum tantisper à bello in-
ter instituto auertit, dum malum illud finem in-
endi faceret. Quæ res nostris magno vsui fuit.
s enim reficiendas curauerunt: magnum armorū
elorum numerum comparauerunt: atq; vt essent
omnibus ad bellum multò acrius gerendum ex-
i, summa vigilantia prouiderunt. Antea verò Pa-
s ferreos stimulos, palis infixos, in luto vadi ipsi-
lerat, quibus se hostes, si vadum transire conaren
nduerent. Sed cùm stimuli propter luti mollitiem
s, quàm conueniebat, fuissent in vadum depressi,
im hostibus nocumētum attulêre. Tunc verò Pa-
s præustas sudes præacutis acuminibus, cū æstus
ino decessisset, subter lutum abdidit, & ab infima
reuinxit, ne conuelli possent, vt hostes vulneri-
& acerbissimo dolore cōficeret, ne vel ingredi, vel
gio hærere possent. Calecutiensis interim Brach-
as euocat, eosq; monet, vt deos consulant, atq; ab

Lusitanorū insignis victoria.

Pestis in castris Calecutiensibus.

Brachmanes ab Rege de prælij die cõsulti.

illis sciscitentur, quo die prælium iniret, vt de h
debitum pro tantis iniurijs supplicium sumeret
autem Brachmanæ irati regi, eo quòd illos mul
ledictis confixisset, atq; mendaces & scelestissim
pellâsset; Victoriam enim illi denunciârant; &
victoria innumerabiles clades acceperat: Respo

Brachmanarum responsum.

Brachmanæ, Deos illi iratos esse. Antequàm ver
rum numina placaret, omnia illi deterrimè casu
pus igitur esse, vt fanum ædificaret; in quo posse
mines religiosi illorum sacra procurare. Rex se i
rum vouit. Hi deorum nomine victoriam pollic
& prælio diem præstituunt. Interim multi ex ill
à Trimumpara defecerant, bonis illius successi
uitati, se rursus ad illius nomen adiungunt; & P
inuito veniam impetrant. Calecutiensis, cùm illi
fructu, quem Brachmanæ portenderant, nullo
priuari voluisset, religioni diligentissimè paruit

Calecutiensis aciei descriptio.

autem ordine ad nostros accessit. Tria millia fo
hominum præibant, qui triginta tormenta æn
ribus inuecta custodirent. Deinde prima acies su
ctu Naubeadarimi sequebatur; quæ duodecim
num millia continebat. Totidem Dynasta Repe
sis milites educebat. Postremum agmen, in qu
rant ad quindecim hominum millia, ipse rex a

Lusitaniæ copiæ.

Paciecus eo tempore in Palignario vado, in duo
uigijs, cum quadraginta tantùm hominibus L
nis has tantas copias expectabat. Calecutienses, q
tecedebant, in loco nauigijs opposito tormenta
nunt, ingentesq; globos emittunt, vt Paciecum e
propellant. At ille paululum se continuit, vt eos
riores efficeret. Tum repentè nauigia propius t
incitari, & tormentis rem acerrimè geri præcepit.
tam scienter & diligenter effectum fuit, vt hostes
perterriti, se in densam syluam abderent. Cùm ad
modum initium pugnæ fieret, Naubeadarimus i
dum irruit, idque summa vi transire contendit. N
glandibus plumbeis, densisque telis ferreis in cu
ciem figuratis, quæ fistulis ferreis compacta & i

rmentarij pulueris intorquebant, multos eo-
uissimè sauciabant. Maioribus etiam tormen-
paucos interimebant. Aestus autem adhuc de-
Metuens verò Paciecus, ne nauigium, quo ve-
, in vado hæreret, paulùlum cessit, & Christo-
usarti, eò, quòd nauigium illius breuius esset,
dum excipiendum conuenientius, vt in loco,
osset, insisteret, imperauit. Se, cùm æstus, vt fie-
se est, motum reciprocaret, continuò reditu-
dè verò pugnandi ardorem non intermisit, sed
nus acriter, quàm Iusartes, qui propius aberat,
b ingressu vadi repellebat. Erat locus, in quo
à Rege Cochimensi in auxilium missi, se tene-
hostes si fortè vadum transirent, indè reprime-
natura & vallo egregiè munitus. Ij vbi copias
adum ingressas animaduertunt, repentè diffu-
Cochimensis Princeps non aderat. Fuerat ille
à Pacieco per quendam Brachmanam accersi-
Brachmanæ scelere & improbitate factum est,
posset ad tempus venire. Neque enim quid-
lli significare voluit, antè quàm Calecutiensis
animi, vt sperabat, sententia conficeret. Maxi-
ò eorum pars, qui in eo præsidio erant, sub vno
litoribus, qui à Cochimense defecerant, & fue-
illius gratiam restituti, militabant. Ea autem de
aciecus, quòd illis minimè fidebat, principem
pugnæ certiorem facere voluit, vt cum firmio-
dio veniret. Nam propter belli intermissionem
m redierat. Desertorum autem flagitium Iusar-
ieco maxima voce significauit. Sed tantus erat
am fragor, & hominum clamor, vt Paciecus
non posset. Eo iam tempore Repelinensis Dy-
aubeadarimum sequutus, in vado consistebat.
rum etiam vestigijs ingressus, vt vadum supe-
umma animi contentione laborabat. In eum Pa-
(illum enim ex regijs insignibus agnouit) tor-
m dirigi iussit. Globus emissus, ad illius pedes,
x intimis familiaribus repente dilacerauit: quo

Brachmanæ perfidia.

Calecutij Regis discrimen.

metu Rex ipse perturbatus, pedem retulit. Et Naubeadarimum, & Repelinensem adhortari, ter instarent, minimè desistebat. Illi fustibus eo præcedebant, vt in vlteriorem ripam euaderen pellebant, & gladijs etiam, si non impigrè qu imperatum conficerent, acerrimè minabantur quos etiam vulnerabant. Itaque alij alios vrgeb se ipsos præpediebant. Cùm verò ad sudes p tum est, multi plantis pedum grauissimè sauc dunt. Fit clamor & luctus, & vbique lamenta modum lugubris audiebatur. Alij super alios p bunt. Interim tormenta, quæ erant in nauigijs sita, cùm in multitudinem adeò confertam & citam pilas emitterent, magnam stragem fac Ingens inter hostes turbatio secuta est, cùm m lore vulnerum regredi frustra contenderent quamuis metu perterriti cedere vellent, suor dijs vlterius festinanter progredi cogerentur. hunc modum res geritur, multi alia ex parte curibus in vadum prouolant, illudque sine o ne traijciunt, vallumque rescindunt, & locu chimensibus desertum occupant. Quòd cùm P animaduertisset, rem perditam esse credidit, tamen minimè demisit. Ad Iusartis autem na propius accedens, in id se coniecit, & Iusarti uit, vt in illius nauigium desiliret. Maius eni gium terræ appropinquare non poterat. Sic a ad vadum propius accederet, hostes è loco r telis atque tormentis instituit. Sed interuenit darimus, qui prælium ita redintegrauit, vt tu retur incepisse. Hostes autem acriter instabant nostros circumsisterent, cōfluebant. Multi na mos manibus retinebant, vt se commouere r set. Hic Paciecus cùm se funditùs euersum cer uinam opem maximis vocib. implorauit, D præsentissimũ numen sibi adesse persensit: est se vehementius incitabat, & vadum aquis o Nostris animus augetur, & nauigium remis a

Lusitanorũ summum discrimen.

Auxilium diuinum.

lere nituntur. Res iaculis,& hastis,&missilibus,
bus etiã præustis gerebatur. Sed quo magis flu-
dum operiebant,eo nostri maiores animos assu
t,& acrius,& vehementius, vt se è medijs hosti-
perent,certabant. Aestus tandem cùm maxima
quarum copia redundaret, illud prælium, quo
n eo in bello acrius extiterat,diremit. Itaq; Pa- *Iusartis virtus.*
hostium multitudine liberatus ad Iusartem se
lit,qui in eo certamine præclara facinora mili-
virtutis ediderat. Tum cùm nauigia facilè naui-
t,vterq; tormentis vtendum censuit. Non enim
ij,qui vellent vllam oblati temporis occasionem
rmittere. Itaq; in eos hostes,qui prope vadum in
ōsistebant, globos intorquent, multos occidūt,
uos in syluam fugere compellunt. Calecutiensis
fractus desperatione,dedecus suum acerbissimè
atatus est, quòd cum tantis copijs quadraginta
m homines vado pellere nequiuerit. Cùm verò è
llo discederet,& lectica sublatus,in locum, qui
ocul à profundiore vado distabat,perueniret,Pe-
aphael in illum non mediocrem globum intor- *Rex Calecutius mortis periculum pedes effugit.*
præcepit,cuius ictu tres illius familiares ad illius
dilacerati sunt,&ipse eorum sanguine consper-
uit:metuq; perturbatus,in terram subitò desiluit,
dib.sese ab eo loco cum celeritate subtraxit. Hoc
ium cùm prima luce incepisset, ad nonã circiter *Clades hostium,& mira Lusitanorum victoria.*
m perductum fuit. In eo autem Calecutiensis tam
as naues atq; milites amisit, quàm multos nullo
c in prçlio cum nostris initio amiserat. Ex nostris
n,cùm sagittis,iaculis, hastis, & infinita pilarum
itudine, & acerrima immanissimorum hostium
entione peterentur,nemo tamen cecidit. Ex quo
è constat,totum hoc bellum fuisse numine illius
ectum, qui nutu potest sui nominis hostes euer-
neq; suos vnquam præsenti ope destituit. Quòd si
ui incredibile visum fuerit, is non hominibus,sed
gloriam detrahit:atq; demonstrat,se, quantas vi-
era religio habeat,ignorare. Ij verò, qui minimè

ſunt veræ pietatis ignari, & experti ſunt in ſe p
tiſſimi numinis beneficia, intelligent planè,
maiora facinora poſſe ab illis fieri, qui firmam
in Chriſti præſidio repoſuerint, maximè verò cu
illius gloria certamen initum fuerit. Id autem e
ſertim tempore fieri conueniebat, quo nondum
ſti nomen à gentibus illis celebratum extiterat,
imperium conſtitutum fuerat, vt illis ſignis facil
mines ad Dei notitiam peruenirent, & Luſitani
matis viribus fundamenta iacerent imperij, cuiu
ra poſſent gentes, quæ ad orientem Solem pert
radijs diſciplinæ cæleſtis illuſtrari: quod factum
fuit, vt cernimus, & clarius in dies futurum ſpe
Paciecus autem cùm ſe tanto periculo liberatum
ſtes fuſos animaduerteret, ingentes Deo gratia
interuenit autem Cochimenſis princeps, quem
cus auerſatus eſt, & quaſi hominem timidum
ſertorem, & parum in fide cuſtodienda diligent
dignum colloquio ſuo reputauit. Quod Princep
gniſſimè tulit, & ſe purgauit, atque iureiurando c
mauit, non ſua, ſed Brachmanæ ſceleratiſſimi
prælio non interfuiſſe. Non enim illum euoca
luiſſe, niſi poſtquam nomen Luſitanum fuiſſet
Calecutienſis extinctum. Accepit ſatisfactione
ciecus, & auunculi culpam eſſe dixit, quod ſcel
mos homines in fidem recepiſſet. Nunquam en
pientem fidem ei, qui ſemel fidem prodiderat, h
rum. Principium autem fugæ ab illis factum eſt
ſtabat, qui ſtipendio Principis Mangatenſis, qui
chimenſe per ſummum ſcelus & flagitium deſci
alebantur. Principe dimiſſo, Paciecus ſeſe ad nau
tulit, vbi illum Rex Cochimenſis inuiſit, eique
ſumma gaudij ſignificatione de tam inſigni vi
gratulatus eſt. Paciecus verò de militum fuga &
ditione conqueſtus, omnem illius ſceleris culp
Mangatenſem contulit, Regemque admonuit, v
regio vteretur, & hominem profligatum atque
tum, ſi nollet occidere, à ſe dimitteret, vt Calec

Proditori non fidendum.

Mangatenſis Princeps proditionis accuſatus.

eram daret. Nullum enim periculum esse magis ti-
dum eo, quod à proditore comparatur. Esse nam-
nalum occultum & intestinum, quòd priusquam
ideri possit, interimit. Itaq; regias opes nunquam
ratorum hominum præsidio stabiliri: frequenter
n euerti. Idcirco se vehementer optare, vt Calecu-
is talium hominum præsidijs sepiatur, vt facilius
t de statu conuelli, & scelerum pœnas exoluere.
& alijs sermonibus, cùm diei bonam partem con-
eret, Rex in vrbem reuersus est, & Paciecus, vt se at-
suos ab immenso labore reficeret, curauit. Calecu-
sis autem suos probris omnibus maledictisque ve-
it, & per eorum ignauiam stetisse dicebat, quò mi-
nostri funditus interirent. Repelinensis vt ei ali-
pacto satisfaceret, quando viribus non poterat, vt
de Lusitanos de medio tolleret, operam dare sta-
at. Primùm igitur Cochimenses aliquot pecunia
upit, qui fontes, ex quibus nostri aquam haurie-
mortiferis venenis inficerent. Deinde, vt venenum
ine illis daretur, summa sedulitate constituit. Hæc
ad Paciecum delata fuissent, operam dedit, vt sin
s diebus putei foderentur, è quibus omnes Lusitani
rent. Est enim tellus humilis, & aquis abundans, vt
fermè omnes, quæ mari sunt finitimæ. Ne au-
quidquam cibi venderetur, quod non venditor,
gustaret, diligentissimè prouidebat. Cùm hæ frau-
Repelinensis minimè processissent, vt exercitum
is silentio Cochimum nauibus duceret, cuius pars
m incenderet, pars autem nostros inopinantes op-
meret, excogitauit. Sed etiam omnibus istis insidijs
eci vigilantia diligenter occursum fuit. Paciecus
rim vadum fossa muniebat, & turres excitabat, &
hinamenta comparabat, quibus se exitium Cale-
ensi allaturum minabatur, & hostibus terrorem
uenter incutiebat, & in continentem sæpè traij-
at, & detrimenta quàmplurima hostibus importa-
Neque flumina & æstuaria intacta relinquebat. Na-
enim aliquot cum tormentis cepit, quas Cochi-

Repelinensis in Lusitanos technæ, & quomodo euitatæ.

Pacieci munitiones.

mensi donauit. Et vt fingeret, se non ita citò è vado
scessurum, prope illud ædes ædificari præcepit, &
cuncirca fossam perduxit, in quam aquam ex flu
deriuauit, quæ illam compleret. His rebus Calecuti
sis stimulatus, vt vadum rursus tentaret, in anim
induxit. Sed interim classes submittebat, quæ popu
tionem Cochimensium rebus inferrent: cum quib
nostri assiduè bellum gerebant, & hostes cum mag
eorum detrimento fugere compellebat: & Paciecu
pse cùm vellet cum duo de viginti paronibus cong
di, fuit ab alijs quatuor & triginta, qui in insidijs la
bant, de improuiso circumuentus, quod periculum
hementer Paciecum exterruit. Parum enim conside
tè obuiam illis processerat, antequam nauium nu
rum exploraret. Fuêre tamē in eo discrimine à nos
edita præclara facinora, & hostes tandem in fugā v
sunt: nostriq; cum quatuor nauib. & multis torm
tis, atq; varia præda in vadum reuersi. Rex Calecu
quanuis rursus in nostros cum maximis copijs inu
in animo haberet, pestilentia, quæ iterum in illius
gno sæuire cœpit, belli consilia distulit. Attamen n
vt aperta vi, nunc vt occultis insidijs in Paciecum
stem compararet, vehemēter elaborabat. At Pacie
insidias ingenio & sagacitate, vim virtute reprimeb
& multas de illorum classibus victorias cōsequeba
Venit tandem tempus illud, quo Calecutiensis in
stros copias iterum maximas educere cogitabat. Re
linensis primum agmen ducebat: magnumq; nu
rum rusticanorum hominum cum ligonibus, & se
ribus, & instrumentis rusticis, qui vias munirent,
sas ducerent, aggeres excitarent, vt tormenta sua t
collocari, & à nostris defendi facillimè possent, a
bat. Rex ipse cum triginta millibus hominum &
gno tormentorum numero sequebatur. Mari aut
moles ingentes stupa circunligatæ, & pice oblitæ,
flammis vbi opus esset, naues nostras incenderent
rebantur. Deinde centum & decem parones reb.
nibus instructissimi, partim catenis inter se collig
par

Pugna naualis.

Paciecì discrimen.

Hostium fuga.

Pestis in regno Calecutiensi.

Altera Calecutiensis in Lusitanos expeditio.

Classis Calecutia.

tim disiuncti veniebant. Postremam classis aciem
tum naues longæ, & 80. actuariæ claudebant. Sed
d regis Calecutiensis animum efferebat, erant ca-
la, quæ Saraceni cuiusdam Repelinensis ingenio,
in bellis exerciti, qui multas nationes peragrarat,
ucta ad hunc modum fuerant. Duo parones detra-
armamentis tanto se interuallo distabant, quantū
t vnius hastæ modicæ longitudo Vtriusq; autem
ram tignum iungebant. Alterum deinde tignum
vnius puppi in alterius puppim cōiectum, vtrunq;
onem, ne posset alter ab altero disiungi, firmè reti-
bat Super hæc autē duo tigna, alia tigna transuerso
line sternebantur. Interuallum verò, quod duobus
stignis continebatur, alijs tignis adeò frequētibus
lebant, vt contabulationis speciem præberet Erant
em tigna singula tribus locis ferro fortissimè reuin
In quolibet autem hujus quadratæ contignationis
re, alius ordo tignorum in vnuscuiusq; lateris ex-
mitate præfixus altitudine pedum 14. muri simili-
linem referebat. Erant autem omnia cardinibus, &
n missuris aptissimè perfectis, ita firmata, & ferreis
inaculis coniuncta, & solidata, vt nulla vi conuelli
sse viderentur. Super ligna verò trabes iniectæ totū
us multo firmius efficiebant. Cratibus deinde atq;
agurijs consternebātur. In hoc summo tabulato in
iore Castello quadraginta milites commodè con-
ere, atq; depugnare poterant Ad hanc formam o-
Castella paulò minora super sedecim parones ex-
ata sunt. Fuerunt autem hę machinationes ideò fa-
e, vt cùm æstus decederet, nauibus à puppi vehemen
s impulsis, & nauibus Lusitanis applicatis, Castella
stris imminerēt, & milites è superiore loco tela atq;
mas adijcerēt. Hac perspecta machinatione, nemo
it ex hostibus, qui de victoria dubitaret. At Paciecus
c contra præsidium comparauit. Malos octoginta
dum longitudine inter se ferreis vinculis arctissimè
lligauit, & formam ex illis quadratam constituit.
antundem enim in latitudinem, quantum in lon-
gitudinem

Castella naualia Calecutiensis Regis.

Machina bellicæ Paciecā Calecutijs opposita.

gitudinem patebat. Hanc autem machinam ante n
uium proras modico ab illis interuallo constitui iub
& secundùm æstus naturam sex anchoris alligari:
videlicet tres anchoræ, cùm æstus accederet; aliæ tr
cùm decederet, illam firmissimè retinerent. Id aute
hoc consilio effecit, vt nauium carinæ, cùm appropi
quare vellent, impedirentur, quò minus Castella na
bus nostris adiungerēt. Petrus autem Raphael excisis
liquot malis, ex illis columnas effecit, quas in nauiu
tabulata præfixit, & in summo earum fastigio capit
la instituit, in quibus possent seni milites insistere,
illis, qui erant in Castellis, repugnare. Altitudo eni
cuiuslibet capitelli, altitudinem Castellorum, qu
hostium nauibus ferebātur, adæquabat. Per explorat
res enim Paciecus non modò exercitus multitudine
sed etiam genera machinamentorum, eorumque c
mensionem exactè nouerat, & quid hostes animis c
gitarent, exploratè cognoscebat. Exercitus, qui ter
gradiebatur, dissonis vocibus, & instrumentorum b
licorum strepitu inanes quosdam terrores inijcieb
qui potuissent homines rerum bellicarum ignaros m
tu exanimare. Sed dum illi inanes formidines iac
bant, Paciecus vt veras proponeret, operam dabat. Na
in Arraulensis insulæ partem, quam non longè à n
stris nauibus fluctus marini subluebant, egressus, vt p
mum hostium agmen carperet, enixè contendit: sed
circunfusa multitudine opprimeretur, se post aliqu
detrimentum hostibus importatum, in nauigia al
que vllo incommodo recepit. Cùm tamen præliu
fieret, Calecutiensis cùm hominis audaciam accepis
iracundia & furore flagrare cœpit, neque tantam co
tumeliam, quantam sibi eo facto impositam arbitrab
tur, ferendam putauit. Itaque ducibus suis imperat,
Paciecum ad se vinctum trahant, vt illum tormen
excruciatum necaret. Illi aduolârunt, & vt impig
quod fuerat imperatum, efficerent, summam dilig
tiam adhibuerunt. Paciecus autem non modò perd
ctus non fuit, sed antequam in nauigia regredi potu

Inania hostis aduentantis terriculamenta.

Thrasonica Calecutij mandata.

non paucos ex hostibus interemit. Dum hæc gerun-
Sol exortus est: Aestus autem decedens, hostium
sem in Lusitanos impellebat. Primò moles, quas di-
us, inflammatæ cùm in malos ex anchoris alliga-
vt dictum est, incidissent, repentè substiterunt. Ita-
non modò nullum damnum intulêre, verùm non
liocre alleuamentum nostris afferebant. Dum e-
incendium vigebat, hostes propius accedere non
sunt. Hoc inani terrore depulso, cùm iam incen-
n fuisset restinctum, classis hostium accessit. Castel-
verò, quod erat maximum illorum, quæ diximus
bus inuehi, primùm cùm in malos incideret, nec
ius progredi posset, necessariò constitit, & inde cer-
globis maximis, & plumbeis etiam glandibus in-
it. Nostri contrà tormentis parones primos, qui
e Castellum erant, acerrimè verberabant, ex qui-
liquot dissiparunt. Paciecus vnum sanè magnum
nentum ex his, quæ nostri Camelum appellant, in
llum conuerti, & globum intorqueri præcepit.
or quidem horrendus fuit: castellum tamen inte-
n permansit. Cùm id interim fieret, & Castellum
ex parte labaret, hostes multò confidentius no-
vrgere & acrius instare, & intemperantius exulta-
voces lætitiæ ingentis indices attollere. Reliqua
lla cùm hoc animaduertissent, multò audacius
ndem se locum contulêre. Tanta deinde telorum
hostibus coniecta fuit, vt nihil aliud, quàm sagit-
nsissimæ, & globi ferrei, & plumbei in tenebris il-
as fumus efficiebat, & in illis horrificis incendijs
& conspici posset. Hic Paciecus animo contur-
, oculos in cælum sustulit, & maxima voce, vt ab
ibus audiretur, O summe cæli rector, inquit, scio *Pacieci ad*
ommisisse flagitia maximo supplicio digna. Te *Deum pre-*
n suppliciter oro, vt in aliud tempus vindictam *ces.*
as, in quo non decus & gloria tui sanctissimi no-
agatur. Hæc vbi dixit, iterum tormentum di-
que librari iussit. Emissus cum maximo fragore
is, Castelli bonam partem dissipat, & homines
in

in mare deturbat: nostri manus in cælum tend
Christi nomen celebrare, numen illius præsens ag
scere, & tunc multò alacrius hostibus obsistere. F

Castellum globis deiectum.

tandem Castellum alijs globorum ictibus disiect
Alia tamen Castella nihilo secius in loco perma
bant: & qui in illis erant, summa contentione pug
bant, vt Lusitanos obruerent Sed cùm non possen
cedere, eminus pilas innumerabiles, & ingentem t
rum multitudinem sine vlla intermissione iacieb
E nostris nullum frustra telum in hostes accide
Multi enim ex illis cæsi sunt, multiq; parones aut

Prælium terrestre.

pressi, aut dilacerati. Dum ad hunc modum mari d
tatur, Rex Calecutiensis in vadum summis viribu
uadit, & in vlteriorem ripam erumpere conatur
Christophorus Iusartes & Simon Andradius, qu
noribus nauigijs vehebantur, & Laurentius More
qui ex paronibus Cochimensibus pugnabat, sun
ope resistere contendebant. Cochimensis etiam I
ceps cùm mille è suis militibus, qui vallum tueba
strenuam eo die operam nauauit. Omnes ita se g
runt, vt non modò transitum intercluderent, sed

Clades hostium & Lusitanorum victoria insignis.

multis incommodis hostes afficerent. Cōstat hoc
liū fuisse multò superioribus atrocius & immani
eoque multas naues hostium depressas, & mag
hominum multitudinem extinctam, Prælium
prima luce cōmissum fuisset, ad vesperum ductū
Aestus tandem violenter accedens, vadum cōple
quis, & Castella in contrariam partem compulit
tandem fuit necessariò ab omnibus certamen c
sum Ex nostris multi vulnerati fuerunt, nullus ta
occisus. Post hanc pugnam, fuit aliquot diebus
tum, quibus Rex Cochimensis Paciecum valdè
inuisit, multis laudibus affecit, & vt nostros cōm
& terræ fructibus reficeret, operam dedit. Calec
sis verò cùm iam victoriam desperasset, & domu
dire vehementer expeteret; tamē cùm multi illu
signa rursus in Lusitanos inferret, & extremum
casum experiretur, importunè solicitarent, post

clades acceptas illos aggressus est. Sed cùm nostri orijs elati multò acrius depugnarent,& hostes cla-s exterriti, nimis titubanter & timidè pugnam ca-rent, eueniebat, vt hostes multò facilius funde-ur,& classis multis partibus dilacerata è prelio di-eret. Calecutiensis igitur auguribus acriter infen-qui quasi de Deorum sententia loquerentur, eum missimam spē victoriæ fraudulenter induxerant, tatus, exercitum reduxit. Non tamen cessauit in-s struere, quibus Paciecū interimeret. Sed detectis ijs, fuerunt aliquot proditores à Pacieco primùm ous acerrimè verberati, deinde ad extremum sup-um detrusi. Sed cùm se multi è Cochimensi nō ite medios interponerent, & à Pacieco enixè con-erent, vt hominibus ignosceret, is eos ad Regem, vt de illis, quod ei commodius videretur statue-alecutiensis igitur cùm cerneret nihil sibi, vt co-at, processisse, odio vitæ, & tanti dedecoris offen-regno se abdicauit,& Naubeadarimum in Regia onstituit, ipseq; fanum,& ædes religione conse-s ingressus est, vt ibi in Deorum suorum cultu, reliquum erat vitæ, consumeret. Mater tamen il-nulier natura ferox, illum literis atq; nuncijs sti-bat, vt bellum repeteret. Non esse ferendum, ita ernari animo, vt vindictæ spem omninò depo-. Præstare namq; millies mortem oppetere, quàm m dedecus inultum relinquere. Illam religionis m non esse pietatis, sed timiditatis argumen-Proinde si vellet hominum famæ commendari, dignitatem amissam restitui, forti animo perge-hostibus demonstraret, se nullo casu de mentis detorqueri potuisse. His instigatus orationibus, egressus est, vt bellum renouaret. Sed omnes & Principes, qui eum sequuti fuerant, rebus il-esperatis abierant, neque rursus ad belli socie-adduci poterant. Quin etiam multi pacem cum umpara & Pacieco fecerant. Ea desperatione s, se rursus in fanum recepit. Fuit bellum hoc

Noua hostiū calamitas.

Insidiæ Pacieco à Calecutiensi Rege structæ.

Calecutiēsis regno se abdicat.

Matris literis Calecutiensis ad vindictam excitatus.

Belli Calecutij tempus 5. menses.

à Pacieco intra quinque menses maximo cum lab & hominis insigni gloria confectum. In quo quid vt postea compertum fuit, hostis vndeuiginti m hominum partim morbis, partim prælijs amisit, & gnam præterea nauium multitudinem. Profligato bello, & pace cum multis Principibus firmata, fuit ciecus factus certior, Coulami tumultuari cœpiss Saracenos, cùm fieri non posse crederent; vt Lusi ex hostium manibus euaderent; de eorum, qui Co mi remanserant, pernicie coniurasse, vnumque Lu num hominem eorum fraudibus occisum. Paciec gitur Coulamum pergit, de homicidis supplicium mere non potuit; ne magnam discordiam in ciui cum maximo nostrorũ discrimine concitaret. A P cipibus tamẽ ciuitatis efflagitauit, vt in fœdere per nerent. Cautum namque fœdere fuisse; ne nauis aromatum onus acciperet, antè quàm nauibus Lu nis fuisset iustum pondus impositum: Se verò cer in portu Saracenorum naues onustas, & Emmanu Regis naues inanes. Respondent, id non voluntate sed Saracenorum importunitate & audacia; quam primere propter illorum summas opes nequiuera accidisse. Paciecus igitur de Principum consensu, S cenorum nauibus exoneratis, & pretio aromatun persoluto, ea confestim in Regias naues impone curauit. Deinde vela fieri iussit, & illam oram Indi cùm nauibus instructis peruagatus est, & aliquot n cepit, & prædas etiam fecit. Tantaque erat virtuti lius opinio, tantusque ab eo metus & regibus, & nastis, & piratis etiam incussus, vt nemo auderet a illius obsistere. Hæc autem ab eo gesta sunt vsqu Septembris mensis initium eiusdem anni; qui fu Christo nato M. D. IIII. Eo tempore Lupus Sua cuius antea mentio facta est, cum classe tredecim n um in Indiam peruenit. Is literis Petri Ataidei, qu vrbe Mozambiquensi, antequam obiret, scriptas querat, fuerat de belli magnitudine, quòd à Calecut si parari existimabatur, admonitus. Id etiam M

Coulami tumultus.

Pacieci per Indiam fama & authoritas.

Lupi Suarij cum 13. nauibus in Indiã aduentus.

Rex, cùm is ad illius portum naues appulisset, ſi-
ĩcârat. Eaque de cauſa magnam in illo curſu celeri-
n ſuſceperat, vſque eo, dum in Anchediuam inſu-
peruenirec. Ibi Antonium Saldagnam, & Roderi-
Laurentium, qui in ea inſula hyemauerant, offen-
nde cùm iam ver in regionibus illis inciperet, Ca-
orem profectus, à Rege Cananoris & à Gonzalo
oſa, qui Regis Emmanuelis negotia procurabat,
bus à Pacieco geſtis certior factus eſt. Poſtridiè au-
illius diei, quo fuerat cum Rege Cananoris aman-
nè colloquutus, venit ad illum Arabs quidam cum
o Luſitano, atque literis à Luſitanis, qui fuerant
ralis tempore capti, datis. Summa literarum hæc
Regis Calecutienſis opes fractas atque comminu-
ſe: conſilium, quo bellum fuerat ſuſceptum, poſt
is clades acceptas (vt ab imperitis fieri ſolet, qui
ante, quàm temeritatis pœnas luant, rebus ſuis
ulere nôrunt) ab omnibus improbari. Ciuitatis
ipes eos admonuiſſe, vt ſcriberent ad Luſitanos
s, ſi pacem cum Rege Calecutienſi fieri vellent,
m tempus magis ad eam opportunum optari
Regem namque ſemper bellum illud deteſtatum
. Eſſeque natura benignum, & in fide tuenda con-
m. In literarum fine orabant, & obteſtabantur,
onſilio pacis abhorreret. Fore namque, vt præter
tem, quæ poſſet ex ea Luſitanis afferri, & ipſi è
rima ſeruitute in libertatem vindicarentur. His
iteris, Suarius Saracenum dimittere, & puerum
re voluit. Puer autem conſtantiſſimè repugna-
icens ſe nunquam tantum in ſe dedecus admiſſu-
t contra datam fidem, cauſſam crudeliſſimæ cæ-
uæ erat, ſi ille non rediret, Chriſtianis, qui vin-
n remanſerant, afferenda, metu mortis aut ſer-
s afferret. Suarius illis dimiſſis, Calecutium ver-
uigare inſtituit. Cùm vero iam in Calecutienſi
conſiſteret, ijdem ciuitatis Principes ad eum va-
orum genera, & fructus multiplices, in ſignum
tiæ continuò miſerunt. Quæ omnia ille repu-

Literæ Luſitanorum quorundam captiuorum ad Suarium.

Mira pueri fides & conſtantia.

O dia-

diauit, adferens, se nullo modo quidquam ab eis
quam pax fieret, accepturum. Nunquam enim h
munus vllam iucunditatem hostibus attulisse.
deinde Coiebiquius Saracenus ille, cuius, vt ant
ctum est, egregia in Lusitanos merita constit
Cum illo autem duo ex captiuis Lusitanis venie
de pace agi continuò cœptum est. Principes ora
vt Regis aduentum expectaret, qui erat intra qu
dies venturus. Dixit Suarius, se pacem minime
rum, nisi prius sibi Lusitani cum Mediolanensibu
derentur: & in eo perstitit. De Lusitanis quide
isset illi facillimè satisfactum. De Mediolanentib
rò quomodo id, quod postulabatur, absque nefari
lere fieri posset, minimè videbant. Turpissimum
que facinus existimabant, eos, qui fuerant in fid
cepti, contra datam fidem ad supplicium tradere
autem illi rectius se gerebant, eò ducis nostri cc
um reprehensione maiore dignum arbitror, qu
ris esse statuebat, de duobus transfugis & pere
supplicium sumere, quàm tot ciues in libertaten
rere. Accedebat etiam turpissimæ timiditatis indi
cùm adeò pertinaciter in eo postulato perseue
quasi post res hostium afflictas, posset aliquod
mum malum à duobus illis hominibus in nostr
perniciem comparari. Præterea qui in alijs perfi
vindicandam arbitrantur, quo modo par est,
cum quibus pacem conciliari volunt, fidem v
compellant? Et vt nihil aliud dicam, cùm bellun
hoste ciuium causa suscipiendum sit, multò vig
us est de ciuium salute, quàm de hostium interit
gitandum. Hæc quidem non considerans Suarius
nimè de Lusitanorum vita, & de Coiebiquij c
qui propter Lusitanum nomen in summo discri
versabatur, statu & conditione solicitus, cùm illi
stulato minimè satisfieret, vrbem tormentis cor
sauit, & ædes quamplurimas diruit. Indè verò C
mum petijt, & Regem inuisit, & Emmanuelis nc
fidem illius collaudauit, regiaque illi munera sat

Tractatus pacis à Suario cum Calecutijs initus.

Suarius pertinaciæ notatus.

Calecutium oppugnatum.

tulit. Deinde duces duos, quorum vnus Petrus Mē- alter Vascus Caruallius appellabatur, cum nauibus præerant, misit, vt totam illam oram, vsque lecutij portum, amicis atque fœderatis tutam, & hostibus infestam redderent. Alfonso autem Lupio Co- Petro Alfonso Aquilari, & Leonello Coutino, derico Abræo negotium dedit, vt Coulamum nt, vt aromata, quæ erant iam industria & labo- ieci congesta, a procuratore acciperent, & naues tributas onerarent. Paciecus autem, nauibus ex sententia oneratis, Cochimum reuersus est, & à tantis laudibus affectus, quantis erat omnium ssione dignissimus. Hic fuit Suario nuncius alla- ranganorem ciuitatem, quæ in Calecutiensium rmanserat, esse in armis, omnesque ciues ad bel- licitari, & ducem nomine Maimamem octogin- nes & quinque naues instruxisse, terra verò Nau- imum magnum exercitum eduxisse, & copias augeri. Hæc autem omnia eo consilio fieri, vt imum Lusitana classis è portu Cochimensi sol- e improuiso Regem opprimerent. Alio namque nomine Paliporto, quod multò commodius ar- ntur, copias traducere cogitabant. His belli mo- xploratis, Suario de reliquorum ducum senten m est, Cranganorem festinanter inuehi, vt ho- pinantes de conatu depelleret. Itaque vna nocte aphis quindecim, paronibus quinque & viginti, uela vna, magno silentio proficiscuntur. Erant isse Lusitani mille, & mille Cochimenses. Cō- isis verò Princeps eos in Paliporto cum octin- militibus opperiebatur. Inde Princeps terra, no- ces mari, eo quo destinârant, alacres & pleni fi- ontendunt. Suarius Tristanum Syluium, & An- Saldagnam, & Petrum Alfonsum Aquilarem, nium Costam, & Vascum Caruallium in clas- te constituit. Dux verò Maimames eo tempore bus magnis nauibus, catenis inter se fortissimè tis cum duobus filijs insidebat. Naues erant iam

Varia Lusitanis Ducibus præscripta munera.

Cranganorēs tumultus.

Paliportum vadum.

Bellum aduersus Cranganorenses.

tormentis & munitionibus, & magno telorum n
Prælium nauale. ro, & militum etiam multitudine, ad confligend
opus ita fuisset, comparatæ. Quinque illi Duces, q
mum agmen ducebant, in eas inuehuntur. Maim
& illius filij incredibili animorum robore resistun
rumque virtute factum est, vt diutius, quàm quis
opinari potuisset, prælium traheretur. Tandem
mames cum filijs occiditur, milites atque nauta
mare alia ex parte conijciunt. Reliqui Duces cùm
Lusitanorum victoria. rones incurrerent, non magno certamine eos in f
compulerunt. Superata classe, Lusitani Duces
ram copias exponunt: Cochimensis Princeps s
Prælium terrestre. iam adiungit. Naubeadarimi exercitus obuiam p
Fuit continuò prælium summa vtriusq; partis c
tione commissum. Cùm tamen ex hostibus mu
derent, reliqui tanto metu perterriti sunt, vt in
Hostium fuga. trepidè fugerent, omnemq; illius tuendæ curam
nerent. Itaque ea celeritate, qua per vnam port
gressi fuerant, per aliam egrediuntur. Nostri in ill
tergis hærentes, vno impetu in vrbem ingressi
Cranganor capta & incensa. coniectis ignibus inflammant. Sunt ædes è lign
xima ex parte ædificatæ, & congestis palmarum
integuntur, ita, vt subitò flammam concipiant. I
gnis omnia populatur, incolæ Christiani, qui ant
stium metu latitabant, accurrunt, & à nostris
vt incendium restinguant, ne sacras ædes, in quib
religioni operam dabant, simul incenderent. C
nostri facere conarentur, non tanta potuit adhib
ligentia, vt non prius, quàm ignis opprimi &
gui posset, multæ etiam Christianorum ædes
flammis absumerentur. Domicilia Arabū atq; I
rum, quæ nondum fuerant incensa, spoliata
sunt. Naues & parones eodem incendio conflag
Tormenta tamen prius & arma, & munition
nostris vsui esse poterant, in nauibus impositæ
re gesta, Suarius cum reliquis Ducibus Coch
rediit. Sed quia iam sæpè Cranganoris menti
est, operæpretium erit, de illius situ & magnitu

um, quæ illam incolebant, multitudine, de Christianorum, qui in ea habitabant, moribus & institutis dicere. Distat Cranganor, vt antè diximus, Co... ad Septentriones, decem & sex millibus passu... Fluminis, quod prope illam in mare influit, vaexibus alluitur. Erat vrbs sanè magna, & à multis ...nibus, propter admodum celebre emporium, frequentata. Ciuitas erat libera, & magistratibus legiti... populi suffragio creatis regebatur. In patrocinio ...n Calecutiensis Regis latebat, & illius partes, vbi ...m aliquod motum erat, sine recusatione seque... Ab illius tamen fide defecit, postquam illius res ...orum armis afflictas esse cognouit. Habitant in ...ter indigenas aduenæ quamplurimi, qui ex A..., & ex alijs regionibus eò mercaturæ faciendæ gra... confluxerunt. Indigenæ, qui simulachris dediti ...isdem moribus, quibus reliqui Malabares, vtun... Christiani templa habent non satis eleganter ædi... Sunt enim eorum opes valdè tenues. Septimo ...e die, quem dominicum appellamus, in tem... conueniunt, vt sacris intersint, & conciones au... Summus eorum antistes in montibus, qui ad Se...iones spectant, à mari disiunctissimis, quam regi... illi Chaldæam nominant, sedem habet. Is cùm ...ecim Cardinalibus, & duobus Patriarchis, & mul... ...ntificibus, qui in consilium similiter adhibentur, ...a, quæ ad religionem sanciendam pertinent, de... Huic omnes Christiani, qui in orientis Solis re...bus habitant, obtemperant. Sacerdotes in capite ...t attonsi, vt Crucis imaginem in vertice sum... ...ntineant. Vino ex passis vuis confecto in sacri... ...tuntur. Omnibus sine discrimine, cùm ad Eu...tiam accedunt, non solùm Christi corpus in pa...ecie, verùm & in calicis consecrati portione por... ...r. Nemo tamen epulum illud diuinum sumit, an... ...m flagitiorum confessione animorum sordes elu... ...ti infantes nullo modo antè quadragesimum di... si periculum aliquod impendere eorũ vitę perspe-

Cranganorũ vrbis & incolarum descriptio.

Christianorũ Cranganorensium ritus et mores.

Pontifex sũmus Indorũ.

Sacerdotum tonsura.

Eucharistiæ & sacrificij vsus.

Confeßio.

Baptismus paruulorum.

ctum fuerit, sacris aquis expiantur. Cùm aliqu culoso morbo premitur, sacerdos illum inuisit: sacerdotis precatione animum alleuari cōfidunt. gressu templi, lustralibus aquis, perinde atque n mus, asperguntur. Eodem etiam ritu mortuos, & religione sepeliunt. Deinde cognati & affines e dant, & octo dies in conuiuijs, mortuorum gr structis, accumbunt, & illorum memoriam celeb pro eorum sempiterna salute Christum venerant. Viduæ, quę ante annum post virorum obitum n dotem amittunt. Sanctas literas Syrio sermone Chaldæum nominant, scriptas, studiosissimè c earumque interpretes in locis publicis omnes, q ueniunt, ad earum intelligentiam diligenter unt. Ieiunia temporibus, quæ ad Aduentum & dragesimam appellamus, diligenter obseruant. solennia, quibus vtimur, summa cum religion lebritate procurant. Eandem anni computati cum die intercalari, qui quarto quoque anno in let, quam obseruamus, diligentissimè retinent. K lij non Christiani tantùm, sed indigenæ à sacris stianæ nationis abhorrentes, in Thomę honorem festum agunt. Sunt apud illos & monachorum litia, & virginum sacrarum cœtus ædibus semo clusi. Ab omnibus illis pudicitia cum summo p tis, & abstinentiæ, & religionis studio conseruatu cerdotes vxores ducunt. Prima tamen vxore m est illis in posterum nuptiis omnibus interdictun rum matrimonium, nisi aut viri, aut vxoris mo rimi nulla conditione licet. Hanc autem morun tutionem à tempore Apostoli Thomæ, qui prim nationes ad Christi notitiam instruxit, ad hæc tempora continuatam summo semper studio, n lùm in Cranganoris regione, sed in multis alijs, stiani, qui in India sedes habent, summa semper r ne & studio tenuerunt. Corpus illius in vrbe, qua lipur appellant, quæ ad regnum Narsinguæ pe sepultum est, multis miraculis celebratum. Te

Aqua lustralis.

Cura defunctorum.

Annus luct⁹.

Sacri libri.

Ieiunia sacra solennia.

Anni computus.

Festum D. Thomæ.

Vota monastica.

Sacerdotes coniugati.

Malipure, sepulchrum D Thomæ.

Martinus Alfonſus Souſa, vir fortiſſimus, pro Re
anne tertio Indiam cum imperio obtinebat, fue-
ad illum æneæ tabulæ delatæ, in quibus erant in-
literæ, quarum vſus obſoluerat, ita, vt nemo eas
e poſſet. Fuit tandem ab illo Iudæus accerſitus
is linguis eruditus, & minimè antiquitatis igna-
ui eas tandem cum difficultate propter ſcripturæ
juitatem, & linguæ parum notæ rationem (erat e-
ex multis conflata) perlegit. Literæ autem nihil
l in ſumma continebant, quàm Regis, qui Thomę
boribus, illis terris imperabat, donationem Tho-
factam telluris certa dimenſione definitæ, in qua
plum extrueret. Et quia huius diuini viri mentio
t eſt, non alienum arbitror, hoc in loco aliud teſti-
ium antiquitatis afferre, quod Thomæ moni-
tum continet. Anno à CHRISTO nato M. D.
Pontifex Cochimēſis miſit ad Henricum Cardi-
m teſtimonium publicis literis cōſignatum, quod
riam commemoratione dignam cōtinebat. In ea
ate, quam diximus appellari Maliputem, & nunc,
quam à Luſitanis frequentari cœpit, S. Thomæ ci-
appellatur, erat in colle ſacellum ædificatum, eò
l affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuiſſe à
jionis hoſtibus interfectum. Erat autem hoc ſolen
e inſtitutum, vt in eo ſacello octo diebus ante diem
lem CHRISTI res diuina fieret, & omnes Chri-
i eò conuenirent. Fuerat quoque ante quatuorde-
annos in illo colle inuenta Crux in lapide inciſa,
ius faſtigio columbæ imago inſidebat: baſis verò
n ſpecie quadam herbarū, quæ diffundi latiſſimè
bantur, co-locata, & tam faſtigium, quàm baſis, &
hia in liliorum formam deſinebant. Arcus eam
dem lapide factus vndique muniebat. In arcu e-
inciſæ literę, quas nemo legere poterat. Totū hoc
s integrum, quod erat ſatis magnum, fuit ſuper al-
eiuſdem ſacelli multorum operis ſtatutum. In
ice eminebant notæ ſanguinis inſignes. Accidit
m die, quo Chriſtiani conueniebant, vt in eo fa-

Inſigne de Chriſtianiſmi per Indiam antiquitate teſtimonium.

Aliud eadē de re teſtimonium notatu digniſſimum.

D. Thomas vbi mortuũ.

Crucis forma antiquiſſima.

Festum Annunciationis D. Virginis.

Stupendum vetustæ Crucis miraculum.

no salutationem ab Angelo factam sanctissimæ [...] gini, octo dies, antequam dies Christi natalis ad [...] ret, celebrarent, cùm sacerdos, qui rem diuinam [...] bat, Euangelium inchoaret, vt Crux in nigrum c[...] verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dir[...] ret: deinde color cœruleus pro nigro subiret. In [...] autem, vbi notæ sanguinis extabant, rosei coloris [...] dor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem di[...] per eueniebat. Nec enim alio die (quod magnam [...] rationem commouebat) id in illa cruce cerne[...] Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admir[...] omnibus videbatur, intermissio. Anno autem, [...] LXI. cùm Christiani in eundem locum cum e[...] pompa & celebritate conuenirēt, eo die, quo crux, [...] sacrificium fieret, stillare solebat, & sacerdos Eu[...] lium inchoaret (id enim etiam admirandum vi[...] tur, quòd nunquam prius, quàm Euangelium leg[...] pisset, ea Crucis mutatio fieret) Crux repentè [...] maculis, splendidis tamen, inficeretur, donec ta[...] alijs atque alijs subeuntibus, tota nigresceret. It[...] splendebat, atque si fuisset oleo delibuta. Dum inst[...] ris guttæ defluere cœperunt, quæ paulatim gran[...] effectæ, totam Crucem humore largissimo comp[...] runt. Peregit sacerdos cum multis lachrymis, & c[...] singultu sacrificium. Deinde ascendit in altare [...] teis, quibus in rebus sacris de more procurandis [...] lebat, Crucem extersit. Lintea maculis sanguine[...] cta repentè sunt. Ciuitatis præfectus, & reliqua [...] titudo, quæ conuenerat, manus in cælum tendere, [...] sti numen implorare, flagitiorum veniam post[...] & ad studium ardentius religionis excitari. Cr[...] tem postquam multo liquore fluxit, clarius spl[...] re cœpit, & color sanguineus euidentius eluxit. [...] signum commouit & præfectum vrbis, & prima[...] sacerdotem, vt diligenter inquirerent, ecquis esse[...] literas illas interpretari posset. Aiunt incolæ, in [...] singæ regno esse Brachmanam, inter omnes Brac[...] nas literis & eruditione præstantem, qui varias li[...]

Aliud eiusdem crucis miraculum.

bat. Hominem continuò accersunt, & interrogant, las literas nollet. Respondit, literas esse priscas, qui- antiqui sapientes vtebantur: negligentia verò ho- um factum esse, vt earum cognitio interiret. Quin n linguam, qua erant descriptæ, à paucis admodum ri. Admonent illi Brachmanam, vt in altare ascen- Restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, altare, io res diuina fieret, humanis pedibus conculcari. tus tamẽ subijt, & literas perlegit, quarum vim eam dixit, vt vna nota decem, & quindecim, & viginti arum officio fungeretur. Sententia verò literarum summa hæc erat: Thomam diuinum virum fuisse ei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Sagami Re- empore missum, vt Dei summi notitia gentes illas iret. ibique templum extruxisse, & res admirabiles isse: atque tandem cùm genibus flexis ad Crucem a affixus, orationem ad Deum funderet, à quodam hmana fuisse hasta transfixum. Crucem verò eius- viri sanctissimi cruore tinctam ad memoriam vir- illius sempiternam relictam fuisse. Hæc erat sen- , quæ literis continebatur. Fecit autem maiorem fi- alius eiusdem sectæ vir aliundè accersitus, grandis odum natu, & sapientiæ opinione præstans, qui li- in eandem sententiam interpretatus est. Huius au- Crucis exemplum, in eodem ligno, ex quo tem- ı ędificatum perhibent, insculptum, cum literis pu- s multorum virorum testimonio consignatis, reti- cuius fides tantis tunc argumentis explorata fuit, vt o possit de tam claris atque testatis viri diuini mo- mentis ambigere. Hæc quidem inserenda puta- ui, vt rectius percipi possit, quàm clara sint a- pud Indos Christianos Thomæ viri diuini monimenta.

Sententia literarum vetustæ illius crucis.

(***)

Liber HIERONYM OSORII SILVEN SIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPI- SCOPI,

DE REBVS EMMANVELI LVSITANORVM REGIS IN *uictißimi, virtute & auſpi- ciogeſtis,*

Liber Qvartvs.

RES EV-ROPEAE.

VM hæc autem, quæ ſunt paulò ſcripta, gerebãtur, Emmanuel ma claſſem in Indiam comparabat. verò claſſe miſit Frãciſcum Alm virum inſigni virtute præditum, ſummo imperio,qui in Orientis nibus Regis vice & officio fungeretur. Partim quod vellet in India aliquod imperij fundamen iaci, partim ne Luſitani, qui negotij gerendi cau linquebantur,vitę periculum adirent,& fœderati Reges incommodum aliquod propter ſtudium Lu ni nominis ſubirent, viſum eſt illi, vt vnus Dux dia cum imperio verſaretur, qui id poſſet induſtri de, & vigilantia perficere. Hoc eodem anno, qu MDV. miſit Romam Iacobum Souſam Portug ſem Pontificem, & Iacobum Paciecum, virum iu uilis ſcientia & dicendi etiam facultate non vu præditum, qui nomine illius fidem Iulio II. Pon maximo, qui tunc ad eam ſummæ dignitatis am dinem ſummo patrum conſenſu peruenerat, ol

Franciſcus Almeida cum imperio vice Regis in Indiam miſſus.

ANNVS Domini 1505. Emmanuelis ad Pontificem Max. legatio.

,& ab illo peterent, vt quoniam bellum Africanum absque magnis sumptibus administrari poterat, qui in id aliquid opis sponte sua conferrent, mubus ex diuino Ecclesiæ thesauro depromptis affice-

Eodem fermè tempore venit ad Emmanuelem vir gionis opinione præstans, ex Francisci diuini hois institutione & disciplina, qui Ierosolymis præis erat monachorum, qui Sionem montem inco-. Huic nomen erat Maurus. Causa autem aduentus s hęc fuit. Sultanus, qui tunc Aegyptum & Syriam erio continebat, grauiter offensus detrimentis, quæ itani rebus suis intulerant, literas ad Iulium Ponem Maximum dedit, quas per hunc Maurum mitlas esse statuit, vt illius religione & authoritate faci-Pontificem in eam mentem, quam cupiebat, impelt. Literarum sententia hæc erat. Se à Regibus Hispaadmodum graues iniurias accepisse. Fernandum ique Aragoniæ Regem Hispaniam Bæticam armis asisse, & Saracenos, qui eam possidebant, partim deliter occidisse, partim omnibus bonis euersos, in ium compulisse, & eos, qui domi remanserant, dumo dominatu violenter oppressisse: & quod mulgrauius erat, eos per vim, vt Christi religionem suserent, coegisse. Non licere autem nec apud Christia-, nec apud Mahumetanos, malo cogere quenquam, am religionem detestetur, in qua fuerat ab incunasenutritus. Hoc autem, quod ad commune gentis ommodum & vastitatem, & religionis iniuriā perbat, se dissimulare non posse. Præterea Emmanue-Portugaliæ Regem classibus suis Indiam infestam lere, grauissimasque iniurias hominibus, qui ex Aepto & Arabia in Indiam nauigabant, intulisse, ipsiue Sultani naues cepisse, & direptas incendisse. Id em nullo iure fieri. Nec enim vnquam ab illo Lusios fuisse vlla iniuria lacessitos. Opera tamen eorum ue immanitate magnam vectigalium, quæ possideinclinationem fieri. Se vero vsque ad illum diem istianos, qui vel in Aegypto & Syria domicilium ha-

Aegyptij Sultani ad Emmanuelem legatio.

Eiusdem ad summum Pōtificē literæ.

habebant, vel negotia gerebant, vel Christi sepulch
inuisebant, ne vlla iniuria afficerentur, sedulò cura
se. Si verò Reges Hispaniæ pergerent eiusmodi ma
cijs Mahumetanam gentem diuexare, sibi tunc nec
futurum, vt pestem etiam in nomen Christianum
chinaretur, & iniuriam sibi illatam acerrimè vind
ret. Se igitur necem Christianis omnibus, qui in re
illius inuenti essent, illaturum, illorumque templa
Christi etiam sepulchrum demoliturum, operam
daturum, vt nomen Christianum in illius imperio
leretur. Præterea esse sibi in animo, in huius tanti
noris vltionem, ingentem classem instruere, qua m
tas Europæ regiones maximis detrimentis afficer
Postremò ipsum Iulium admonebat, si vellet ing
tem Christianorum multitudinem à nece & sup
cijs eripere, & templa, quæ in Asia & in AEgypto
uiolata permanserant, tueri, & Christi sepulchrum
fendere, & a multis oris Christianæ reip. incendium
vastitatem propulsare, ageret cum Emmanuele R
ne vellet amplius classes in Indiam mittere. Alit
nim maximam Europæ cladem vitari non posse.
literas cùm ab ipso Mauro Iulius accepisset, earum
emplum ad vtrunque Hispaniæ Regem per eun
Maurum misit, & per literas ab eis quæsiuit, quod r
responsum vellent, vt ipsi Sultano daret. Quid Fern
dus Iulio responderit, à nobis explorari non potui
Emmanuel verò in hanc sententiam rescripsit.
Pater sanctissime literas tuas, quas mihi Maurus a
lit, & simul exemplum literarum, quas tibi Sulta
misit, accepi, in quibus de iniurijs, quas Mauris
natæ regnum incolentibus intulit Fernandus
quem in loco patris amantissimi colo & obseruo,
queritur: & simul de damnis, quæ Saraceni à Lusit
in India accepére, grauissimis verbis expostulat. In
quidem inuitus nomen nostrum illustrat, dum o
dit, quàm sit vterque nostrûm Saracenis infestus. C
enim fieri potest à Christianis principib. ad gloriã
piternam aptius & elegantius, quàm omnes suos c

Emmanuelis ad Pontificẽ summum literæ de legatione Aegyptia.

l Mahumetis diram & nefariam superstitionē tol-
ım, & nomen perditissimi latronis extinguendum
parare? Minas deinde iactat, & terrores barbara
am superbia & immanitate proponit, existimans
posse, vt qui pro Christi religione pugnant, aliqua
orum atrocitate perterriti, ab instituto facinore, &
cepta religionis sanctissimæ causa continuò desi-
ocer meus Fernandus, Rex inuictissimus, dignum
s à se clarissimè gestis, dignumque virtute & sapien
a responsum dabit. Hoc tamen scio, nunquam fo-
ille sic hostes barbari minas extimescat, vt gloriæ
piternæ, quam ex Hispania Arabum tyrannide li-
a adeptus est, eum aliquando pœniteat. De me ve-
oc tibi Pater sanctissime affirmare possum, mihi
imè molestum esse, non multo grauiorem queri-
iæ causam tyranno isti subesse, qua stimulatus,
o ferocius verbis accepta detrimenta vindicaret,
as virtute frangere non posset, oratione minaci-
terrere frustra conaretur. Nobis enim, cùm iter in
m classibus nostris aperire, & regiones maiori-
ostris incognitas explorare decreuimus, hoc præ-
um fuit, vt ipsum Mahumetanæ sectæ caput, vnde
multa mala in orbem terrarum opera dæmonis
tissimi redundârunt, extingueremus, & Mecha
piæ ciuitas, in qua Mahumetis sepulchrum est, Lu-
orum armis excisa, funditus interiret. Quod autem
non sit, vt cupiebamus, effectum, indignissimè pa-
ir. Spem tamen habemus, fore, vt Christi præsidio
ous aliquando perficiatur, cuius iam nūc fundamē-
sitanorum virtute & industria iaciuntur. Tunc i-
r, cùm Mahumetis monimenta euersa atque desie-
ierint; cùm tellurem, quæ tantum monstrum a-
& quæ reliquias illius gremio suo complectitur,
adi & vastari perspexerit, fremat immanis & im-
unus hostis, & istas minas inanes proponat: & non
dò, cū est tam leuibus damnis affectus. In quo verò
nini Christiano cædem, Christi sepulchro euersio-
, Europæ ferro atq; flamma minitatur, non est, cur
quis-

Indicarum nauigatio num Emmanuelis scopus aut finis.

quiſquam meritò poſſit inania verborum portēta
tuere. Nec enim hoſtis auarus vectigalia ſua,quæ C
ſtianorum religione amplificari cernit, exciſione
ctiſſimi ſepulchri, & aliorum locorum, quæ freque
ri à Chriſtianis cum magno illius commodo videt,
minui patietur: nec adeo mentis expers eſt, vt vel
iniuria vniuerſæ Reip.Chriſtianæ facta, omnium
mos irritare, & à mutuis diſſenſionibus ad illius pe
atque perniciem traducere. Communis enim offe
& contumelia ſolet animos diſſidentes coniungere
ſtimulis incitare ad pœnas de hoſte ſuperbiſſimō r
tendas. Non eſt autem gens Chriſtiana vſque eo vel
ctiſſimæ religionis,vel antiqui decoris oblita, vt tā
hoſtis facinus inultum & impunitum relinquat. N
dubito, igitur, quin ſi hanc ſtragem Sultanus edid
omnes Chriſtiani tam iuuenes, quàm ſenes, vndiq;
tàtim confluant, vt tantum ſcelus animis coniunct
mis vicíſcantur. Quod cùm ille planè percipiat, no
rit adeò amens, vt tantum ſibi atque ſuis opibus pe
lum ſtruere velit. Valde tamen doleo,tantos ex Chi
anorum Principum diſcordijs animos tyrannum
aſſumpſiſſe, vt atrociter etiam illis minari audeat,
quos potuiſſet facillimè imperium illius atque no
extingui. Quare Pater ſanctiſſime te non modò ho
& moneo, verùm etiam ſuppliciter oro, vt actio
iſtam dignam virtute tua, dignam religione & ſap
tia, dignam iſtius loci,in quo CHRISTI vicen
ris amplitudine & ſanctitate ſuſcipias, vt Chriſtia
Principes inter ſe nefariè diſſidentes, in concord
authoritate tua ſacroſancta reducas, vt ſumma ani
rùm conſpiratione, ſigna in Africam & Aſiam i
rant,quibus hoſtem non virtute ſua,ſed Chriſtiano
negligentia ferocem de ſtatu deijciant, Mahumeti
nomen ex hominum memoria penitus euellen
curent. Quod ſi feceris, præclarè viam in cælum
nies,nomenque tuum memoriæ ſempiternæ conſ
bis.Hoc quidem iam ab Alexandro Pontifice, in c
locum ſucceſſiſti, aliquot Principes Chriſtiani me
ſi

magna contentione postulârunt. Sed idcirco for-
unc id effectum minimè fuit, quod Deus hanc v-
immortalis laudis & gloriæ materiam reserua-
In quo verò nos admones, vt quod responsum te
io dare velimus, tibi per literas significemus, ani-
istum in nos humanitatis & clementiæ plenissi-
libenter agnoscimus, quem perpetuo vitæ stu-
& debita pietate & veneratione prosequemur. No-
tamen non est, vel sapientiæ tuæ, vel grauissimo
nalium senatui præscribere, quid hosti respondē-
it: sed tantùm, quæ nostra mens sit, & quid ani-
gitemus, aperire. Vt igitur quid habeam in ani-
ibi demonstrem, is plane sum quem nullæ minæ,
errores, nullæ difficultates impediant, quo mi-
xequar id, quod semel institui, & eò omnes ani-
uos intendam, vt pro mea parte, quanta maxi-
lli contentione possim, contundam & frangam
feri & immanis audaciam. Christum Optimum
num precor, vt spiritus sui numine mētem tuam
met, vt perpetuò possis, quemadmodum facis, il-
cclesiam cum magna sanctitatis tuæ gloria gu-
re. Cum his literis Emmanuel Maurum donis
neribus affectum dimisit: qui alijs à Fernando
iteris similiter acceptis, Romam rediJt, atque inde
Pontificis Maximi literis ad Sultanum reuersus
quibus Sultanus intellexit, non minis, sed viribus
im Lusitano confligendum. Classem igitur ma-
instruendam suscepit, qua in India Lusitanos
meret: de qua suo loco dicemus. Hoc anno Lu-
uarius Olysipponem peruenit. Et quamuis is
t tam à Rege, quàm ab omni nobilitate cum ma-
gratulatione acceptus, omnium tamen oculi in
um, qui cum illo veniebat, cum incredibili admi-
ie conijciebantur. Illius enim in gerendo bello
tatem, in periculis animi magnitudinem, in labo-
perferendis constantiam, in exitu præliorum fe-
tem multis in cælum laudibus efferebant. Rex
icationem illius nomine decreuit, & à maximo
Vrbis

Suarij in Lusitaniam reditus.

Pacieci commendatio et in Lusitania authoritas.

Vrbis templo in aliud templum sanctum & reli-
sum, diui Dominici nomine consecratum, cum s
ni pompa cum suis incessit. Illius autem latus Pac
tegebat, vt omnes perspicerent, quanto honore
virtutem honestaret. Vbi ad templum ventum est,
bus Ortisius Visensis Episcopus, vir sanctis literis
mediocriter eruditus, atque disertus, orationem lu
tam habuit, qua hominis egregia & admiranda fa
ra verbis amplissimis ornauit, ita tamen, vt om
Dei gloriam, vt par erat, & piè & sanctè reuocaret.
hoc tanto honore contentus Emmanuel, literas a
fermè Christianos Principes dedit, quibus res à P
co gestas debitis laudibus illustrabat: vt nomen
per omnem Christianam Remp. cum maxima
nis gloria vagaretur. Sed vt intelligi possit, quàm
ces sint spes humanæ, non erit abs re cognoscere,
tandē fuerit præmium meritis hominis fortissim
solutum. Cùm Rex intelligeret, Paciecum esse
tenuē (quidquid enim habuerat, erat in armis ab
ptum) neque quidquam ex India præter egregian
dem ex bello tam periculoso fortiter & feliciter a
nistrato reportaret, illum præfecit vrbi Aethiopiæ
S. Georgij nomine nuncupari diximus, vnde au
in Lusitaniam importari solet, vt in ea præfectura
modè posset rei familiari prospicere. Sed cùm is
dia maxima flagraret, fuit ab inimicis & inuidi
mulatus, quod Regem maximo auri pondere fra
set, multaque scelera & flagitia suscepisset. Rex i
illum vinctum catenis in Lusitaniam perduci iuss
bi longo tempore carcere inclusus miserrimè vixi
que eo dum re diligentius excussa compertum fui
mina illi ab inimicis illata, partim falsa, partim
fuisse. Tunc igitur vinculis expeditus, & in digni
restitutus fuit, sed non illo præmio affectus, quo
eximiæ virtuti debebatur, adeò, vt vitam in egesta
duceret. Tantum valet sæpenumerò quod est
maleuolorum hominum, optimorum Regum
bus inculcatum, vt eos à virtute debitis muneri

Pacieci fortuna tenuis: et summa integritas.

Summa in Paciecum ingratitudo.

da,in quo maximè laudis regiæ magnitudo con
abducat. Eodem anno Rex leges multas vetustis
is addidit,& antiqua instituta correxit,multaque
t amplificandis vectigalibus accommodata,sum
que diligentiā adhibuit in regendis finibus præ-
m,quæ erant locis religiosis,& peregrinorum,&
rum ægrotantium vsibus destinata. Per idem te-
pus Ioānes Siqueira,Regis permissu,in AEthio-
gione, quam Gadanabarum appellant, in pro-
orio nomine Guer arcem extruxit:quam postea,
am tueri minimè posset,Regi tradidit, qui labo-
sumptus illius Regia magnificentia cōpensauit.
tobri mense pestifera lues Olysipponem inua-
ltosque mortales absumpsit;qua pestilentia co
Emmanuel,se Amerinum contulit.Erat eo tem
Arzilæ Franciscus Per eira Pestana,vir nobilis &
ui iam multa in re militari facinora egregiæ vir-
diderat.Is à Ioanne Menesio, qui, vt dictum est,
præerat,equites septuaginta obtinuit, quibus
is,pagum in monte præcelso & edito situm spo-
Nocte igitur egressus,insidias non longè à pago
Vbi diluxit, montani, qui pagum incolebant,
pecudum & armenta pastum egêre. Pestana il-
opinantes aggressus,in fugam compulit,omnes-
reges abegit,& cum ea præda domum redire insti
t Mauri de gentis more sublatis clamoribus , &
dato,vicinitatem excitârunt. Multi igitur equi-
uenêre,Pestanamq; celeriter insequuti sunt.Pe-
eorum impetum, vt poterat, sustinebat, & sen-
Arzilam recipiebat: & interdum in hostes inci-
quis impetum dabat, vt eorum ferociam frange-
m verò iam octo millia passuū progressus fuis-
Arzila quatuor adhuc millibus abesset, & valdè
um incursu premeretur, suos in collem editum
xit. Hostes cùm suspicarentur insidias post col-
itere,substiterunt. Reliquum igitur iter expedi-
nostris esse videbatur,vt tutò se reciperent.Erat in
mitatu eques quidam valde strenuus,nomine Ia-
P cobus

Nouæ leges Emmanuelis.

RES AFRICANAE.

Gadanabarum Aethiopiæ regio.

Olysipponem inuadit pestis.

Franciscus Pereira Pestana.

Iacobi Viegæ fortitudo. cobus Viegas, qui magnis vocibus omnes, vt in h
ros incurrerent, incitare cœpit. Agite, inquit, in h
inuehamur. Impetum, mihi credite, nostrum mi
sustinebunt. Pestana cùm esset natura ferox, iracu
flagrauit, hominemq́; asperis verbis accepit. Et in
lia probra illi cannabeã vestem, qua tunc erat ind
obiecit: & tamen tam demens eris, inquit, vt tale c
lium homini bellandi perito dare audeas Hic V
ridens, inquit: hæc cannabea vestis, ò Pestana, chal
tibi confestim apparebit. Hac oratione Pestana in
sus, ait: Si adeò fortis es, id videre statim cupio. Ag
gitur commilitones, in hostes feramur. Itaq; omn
hostes impetum ferunt, eosque re inopinata percu
exterrent, atque tandem fundunt, fugantque: octo
ta interficiunt, triginta viuos capiunt. Interim
dum prælium committitur, Pestana in Viegam
los conijcit. Ille autem tanta virtute dimicabat, vt
Pestanæ ingentem admirationem commoueret.
que prælio confecto, Pestana ad illum supplex a
dixitque. Vir fortissime, da veniam temeritati, aut,
bet, me fuste contunde. Meritò enim hominem
virtutis ignarum plagis afficies. Hac profectò m
sum, vt si tales sex equites sub signis haberem, min
dubitarem Constantinopolim ingredi, vt Turca
Imperatori catenas inijcerem. Sic demum læti & b
RES EVROPEAE. *Pestis in Lusitania.* conuenientes Arzilam cum omni præda, quæ fui
tis magna, reuersi sunt. Interim verò in Lusitania
stis indies ingrauescebat, quæ cùm Scalabim co
gione peruasisset, &, ne inde propter loci propinqu
tem in Regiam penetraret, multi metuerent, fuit c
ctus Rex inde celeriter emigrare. In oppidum au
se contulit cis Tagum in edito colle situm, quod
brantes appellant. Ibi verò cùm Regina grauida e
atque ad pariendum vicina, iij. die mensis Martij
Annus 1506. *Emmanueli nascitur Lodouicus filius.* no M. D. vj. filium peperit, quem pater Lodouic
appellauit. In quo quidem Principe fuit summum
tutis, ingenij, & humanitatis, & religionis specim
tantisq; laudibus excelluit, vt à multis orbis terra
impe

rio dignissimus haberetur. Qui tamen quamuis tis militaris & imperatoriæ disciplinis egregiè ictus fuisset, & pacis etiã artibus cum magna om- admiratione floruisset, nulla tamen clarior laus illum viguit ardentissimo pietatis studio. Quo m adeò flagrabat, vt quamuis in corpore mane- nimo tamen in cælo sæpenumerò versaretur. Eo- inno fuit classis imperio Regis instructa, qua Tri- s Cugna in Indiam nauigaret. Per idem fermè us Olysippone tumultus multitudinis furore & tia concitatus fuit, quo parum abfuit, quin om- ebræi, qui, vt dictum est, ad Christi fidem con- fuerant, fœdè perirent. Res autem ad hunc modũ fuit. Maxima pars ciuium propter pestilentiam t. Illis fortè diebus multi è Gallia Belgica & Ger- Olysipponem naues cum mercibus appulerant. ò die April. non pauci ex ijs, qui in vrbe manse- n Aedem nomine D. Dominici consecratam, cu- perius mentio facta est, vt rebus diuinis operam t, conuenêre. Ad sinistrum latus templi est sacel- inctum, & mira omnium religione celebratum, esu Sacellum appellant. In eo supra aram est i- Christi Crucifixi collocata, in cuius latere vul- ud assimulatum, operculum vitreum contege- um multi in vulnere illo oculos & mentem de- nt, ex eo splendor emicuit. Conclamant igitur s, ingens esse miraculum, cælesteque numen atiam suam signis admirandis ostendere. Qui- x Hebræis illis, qui non ita pridem Christo no- lederant, maxima voce miraculum esse negauit: im esse verisimile, vt aridum lignum miraculũ Quamuis autem multi de miraculi veritate du- nt, non tamen tempus, neque persona, neq; con- t satis apta, vt quisquam ex illo genere deberet 1 errore illo, intimis hominum sensibus peni- ito, depellendo operam frustra consumere. Mul- igitur natura præceps, & inconsiderata, & spe- idam religionis attonita, cùm audiret hominem

Tumultuatũ Olysippone in Hebræos.

Tumultus occasio.

Hebræum miraculo fidem derogare, fremere cœ
dæum perfidum, & sceleratum, religionis prodit
& Christi hostem immanem & importunum ap
extremoque supplicio & cruciatu dignissimum.
ad hunc modum probra vndiq; multi congerere
arsit iracundia concio, & impetum in hominem
& in capillum inuolat, & raptat, & vexat, & in fo
quod ante templum illud est, pertrahit, & crudel
necatum dilacerat, ignemque repentè facit, in
cadauer illud conijciat. Ad hunc tumultum pleb
Seditiosa 2. monachorũ amentia. uersa confluxit. Ibi monachus quidam oratione
tis popularem habuit, qua multitudinem ad C
vindictam nimis acriter incitauit. Multitudo satis
te sua furens, ea ratione vehementius efferata est.
verò monachi crucem sustulerunt, maximisque
bus populum ad cædem concitârunt. Et altero qu
verbo, hæresim, hæresim dicebant, nefandam vin
te, gentemque sceleratam extinguite. Galli & Ge
ni, qui in nauibus erant, in terram desiliunt, &
Lusitanos, qui iam cædem immanem faciebãt, ad
500. seditiosorum crudelitas. merant. Quingentos homines fuisse cõstat illos, à
bus fuit hoc immanissimum facinus institutũ. R
igitur amentia & scelere flagrantes, & in gentem n
ram nimis襲 ferociter inuadunt, multosque trucid
& in ignem semiuiuos abijciunt. Erant ad eam cr
litatem pyræ satis frequentes extructæ eo in loco,
primus ille, qui multitudinem offenderat, crem
extiterat. Serui & homines etiam vilissimi summo
dio & alacritate materiam vndique conuehebant
ignis posset tanto facinori perficiendo deficere. M
rum luctus & lamentationes, & virorum implora
nes acerbissimæ, omniumq; miserabiles eiulatus e
modi erant, vt hostes immanes misericordia frang
possent. Illi tamen, qui cædem faciebant, ita hum
Hebræi supra 500. vno die necati. tatem exuerant, vt nulli neq; sexui, neque ætati pa
rent, sed in omnes absque vllo discrimine crudeli
suam exercerent. Et eo quidem die supra quingen
homines ex Hebræo genere fuerunt necati, atque c

bu

Sequenti die cùm immanitatis illius rumor latè
atus fuisset, homines ex pagis scelere & audacia
:es, supra mille in vrbem conuenêre, & se ad reli-
sicarios aggregârunt. Itaq; cædem instaurant. Et
omnes Hebræi generis formidine perterriti in do
s suis latitabant, fores perfringebant, & in domos
ant: viros, & mulieres, & virgines immanissimè
abant: pueros autem infantes ad parietes allide-
omnes partim enectos, partim spirantes pedibus
bant, vt in ignem conijcerent. Multi simul conci-
dem vulneribus, viui tamen adhuc eodem igni
mebantur. Ingens eo iam die stupor adeò miser-
gentis sensus oppresserat, vt ne lamentari quidē
nullam, & deplorare miseriam suam possent.
occultabant, quamuis filios, aut parentes suos
plicium abripi viderent, ne lugubri gemitu pro-
ur, vocem emittere non audebant. Sic autem eos
exanimauerat, vt viui non multum à mortuo-
militudine distarent. Domus interim diripiebā-
arij aurum, argentum, & preciosam supellecti-
aceruabant: Galli prædam in nauibus impone-
oque prædandi studio factum est, ne multo plu-
die occiderentur. Eò autem progressus est homi- *Crudelis seditiosorum impietas.*
erditorum furor, vt in ædes sacras absque vllo
ais metu inuaderent, & inde pueros, & senes, &
es, quæ ad aras confugerant, Crucibus, & homi-
anctorum imaginibus affixas, & Christi fidem
biliter implorantes euellerent: quos repentè cru
nè necabāt, aut viuos in ignē proijciebant. Mul-
ie quadam & similitudine cùm Hebræi existi-
tur, summum vitæ periculum adierunt, & ali-
um ob eam causam interfecti sunt: & quidam,
am explorari posset, sibi cum Hebræis nullam
cessitudinem, plagis atque vulneribus deforma-
:. Multi cùm in inimicos suos inciderent, eos Iu-
sse dicebant: qui antequam falsum testimoniū
re possent, sanguine suo inimicorum crudelita-
tiabant. Magistratus non tantum animi habe-

Hebræi supra mille vno die occisi.

bant,vt multitudinis furori se opponere auderēt ti tamen honesti viri,ad quos Hebræi confugera summa fide tuebantur, & clanculum è periculo lissimæ necis educebant,& in tuto collocabant. men die supra mille ad hunc modum interierun tia rursus die ad eandem cædem sicarij mente pr alienata redierunt: sed neq; quem occiderent,re bant. Omnes enim fermè,qui ad Hebræum genu tinebant,aut fuga sibi salutem pepererant,aut in bus proborum hominum latitabant. Aliqua tame des facta fuit Illis tribus diebus circiter duo hom millia ex Hebræa gente ad eum modum occisa Cùm tamen aduesperasceret, Arius Syluius,& A rus Castrensis,viri adprimè nobiles,qui tunc Reg dicum decurijs præerant, cum præsidijs in vrbe contulerunt.Eorum aduentu furor repressus est. & Germani se confestim in naues cum præda m recipiunt,datisque velis in patriam ea, qua potue celeritate confugiunt. Emmanuel vbi nuncium insigni facinore percepit, ira nimis acriter exarsi continuò Iacobum Almeidam, & Iacobum Lup viros primarios,cum summa authoritate Olysip misit, qui tantum scelus debito supplicio vindica Magnus hominum numerus extremo supplicio nas immanitatis & amentiæ dedit. Monachi verò sublata Cruce hortatores cædis extiterant, facerd primùm dignitate solenni ritu priuati sunt, de strangulati,atq; combusti. Qui verò segnes se præb runt in furore populari comprimendo,partim hon bus priuati,partim pecunia multati sunt:& ciuitas multis ornamentis spoliata fuit. Dum hęc in Lusita gerebantur, Franciscus Almeida cursum in Indiam nebat. Verùm cùm partim aduersa tempestate, par diuturna malacia impediretur,& tarde admodum n garet,Bonę spei promontorium commodè flectere quiuit. Erat enim tunc in illis regionibus ad Austr pertinentibus hyems, & nostri tempestatibus sæu mis iactabantur. Nautæ prætereà cursus errore de

Hebræi ad duo milliatri duo occisi.

Seditiosorū supplicia.

Negligentia punita.

RES INDICAE.

Classis Indicæ difficultates & infortunia

pti

d Auſtrum longius, quàm oportebat, delati ſunt,
dies, propterea quòd ſol tunc Septentrionalem
am peragrabat, erant propter illius abſceſſum bre-
ni. Vt autem breuiores multò viderentur, faciebat
a caligo, & imbres immodici, & niues immenſæ,
noſtris intolerandis frigoribus grauiſſimam mo-
am exhibebant. Vigeſimo tandem die Iunij pro-
torium ſuperârunt. Quo facto Almeida claſſem
ius terram dirigere præcepit. Secunda verò die Iu-
mpeſtas atq; procella repentè coorta claſſem ma-
is fluctibus agitauit. Ea ſedata, noſtri Auſtrales Ae-
piæ oras prætereuecti, in Quiloæ portu claſſem cō-
unt. Almeida miſit confeſtim, qui Regem illius
ine ſalutarent. At ille ſceleris conſcientia pertur-
s, noctis ſilentio vrbem deſeruit. Mahumetes verò
onius, cuius antea mentio facta eſt, in vrbe man-
ilites, qui relicti fuerant, ad Mahumetem confu-
t, vt ſub illius ductu noſtrorum impetum à mœ-
s & vrbe reprimerent. Almeida cùm videret neq;
m ad illum venire, nec ei de ea negligentia ſatis
e, ſuſpicatus eſt, hominem ſceleſtum & impurum
lia machinari. Itaq; vrbem oppugnare cōſtituit.
autem æſtu influente mare iam ædes vrbis attin-
, Almeida 500. viros acres eduxit. Primam aciem,
a erant 200 viri, Laurentio filio ſatis impigro iu-
attribuit. Alteram aciem, in qua erant 300. viri, ſi-
eruauit. At eo tempore iam Mahumetes etiā me-
tterritus ex vrbe diffugerat, ingrediuntur noſtri.
verò nemo eſſet, qui illos aditu prohiberet, Al-
a ſuſpicatus eſt, eſſe diſpoſitas inſidias, vt noſtros
itate nimia diſperſos, & in ſpolijs diripiendis oc-
tos de improuiſo adorirentur. Itaq; ſubſtitit, filio-
ræcepit, vt nō niſi ſenſim & explorato incederet,
rdinem turbari pateretur. Erat in vrbe mira ſoli-
. Pauci tamen ſuberant, ijq́ue tanto animi motū
rbati, vt neq; quomodo fugerent, neque quem-
odum domi conſiſterent, rationem inire poſſent:
la ipſius Almeidæ iuſſu fuit in vnam domū ſatis

Almeidæ ad Quiloenſem legatio, & Regis fuga.

Quiloa capta & ſpoliata.

amplam congesta, & summa æquitate inter milit[...] stributa: è qua tamen Almeida vnam sibi sagittar[...] seruauit Deinde arcem ædificare constituit prop[...] tus, in loco ad impetum hostium propulsandum opportuno. Interim verò dum arx struitur, ad M[...] metem Anconium, & ad reliquos ciues nuncium[...] sit, qui diceret, esse quod Deo gratias agerent, quod[...] sent optimi atque potentissimi Regis Emmanuelis[...] spicijs, & singulari benignitate, ex immanis & pe[...] tyranni dominatu in libertatem vindicati. Admo[...] bat deinde, vt secum animo reputarent hominis m[...] fici & iniusti fraudes, insidias & flagitia, iniurias[...] grauissimas, quas sub illo pertulerant. Tunc autem[...] ce versa fore, vt æquitate singulari gubernarentur[...] eorum quilibet ius suum contra perfidi hominis potentiam & scelus retineret Se præterea operam[...] turum, vt Lusitanorum armis muniti, omnium h[...] stium iniurias facillimè propulsarent. Et vt magis futurum confiderent, se velle Mahumetem, hom[...] nem, cuius fidem & probitatem cum regia pruden[...] coniunctam multis in locis experti fuerant, illis R[...] gem præficere. Venirent igitur, & fœdus cum homi[...] bus amicissimis ferirent, & bonis suis impunè fru[...] rentur. Læti nuncium accipiunt, Mahumetemque[...] quo pulcherrimè insidentem faustis acclamationib[...] insequuntur. Almeida nomine Regis Emmanuelis[...] lum Regem appellauit, & corona aurea donauit, trib[...] tumq; illi tolerabile, quod impenderet singulis ann[...] imposuit. Mahumetes verò fidem suam iurãdo astri[...] xit, fore se semper imperio Regis Emmanuelis obs[...] quentem, neque vnquam officio stipendiarij fideliss[...] mi defuturum. Interim dum hæc fiunt, veniunt a[...] Almeidam nauarchi duo, vnus nomine Gonzal[...] Paiua, alter Fernandus Bermudius, è Mozãbique, quo[...] ille eò miserat, vt explorarent, quo animo insulæ pra[...] fectus erga Lusitanum nomen esset: & num literis nostris in eo cursu in insula relictis sciri posset, qu[...] in statu Indicæ res forent. Nunciant illi, omnia esse[...]

Arx Quiloe struitur.

Almeidæ ad Mahumetem Anconium & S. P. Q. Quiloensem nuncius.

Mahumetes Quiloæ fit rex & Emmanuelis tributarius.

nsulanos pacata, & literas afferunt à Francisco
quercio, & Lupo Suario scriptas, quas apud insu-
efectum reliquerant, dum in Lusitaniam naui-
t, quibus omnia læta nunciabant. Accidit dein-
nouus ille Rex Mahumetes Almeidam de more
ret, & illum suppliciter oraret, vt omnes Arabas,
ptiui detinebantur, liberos esse vellet. Id Almei-
entissimè concessit. Deinde Mahumetes cùm illi
nas gratias ageret, aliud postulatum multò præ
is interposuit. Mihi quidem, inquit, fuit magnus
c amicitia, sancto admodum fœdere constituta,
Alfudailo Rege, quem Tyrannus hic, quem re-
xpulisti, per insidias interemit. Alfudailus si in
maneret, ego illi regno cederē. Nec enim is sum,
las regias opes fidei & officio præferendas existi-
Sed quoniam is vita priuatus est, te quantū pos-
ro & obsecro, vt facias mihi potestatem accer-
illius filium, quem regni hæredem instituam.
ihi quidem sunt isto honore, vt mihi videtur,
orsus indigni. Verùm si filios meos in regni
ione liberis defuncti Regis, qui cum cōiunctis-
ixi, prætulero, videbor mihi maculam ignomi-
mpiternam subire, quæ non mihi tantùm, sed
sæ posteritati meæ sit insigne dedecus allatura.
palo liberis meis fidei & honestatis exemplum,
amplissimum patrimonium testamento relin-
Attulit hoc postulatum magnam admirationē
, cùm animaduerterent, hominem Mahumeta-
iplinis imbutum, ea fide amicitiam colere, &
nimi magnitudine regni opes contemnere, vt
fficium, amico mortuo debitum, caritati filio-
æponeret. Omnes igitur illum certatim laudāt,
llum nomine, quòd regnū vellet à filijs suis ad
lium transferre, maiore regno dignissimū iu-
Itaque defuncti regis filius accersitur, & ab om-
iuibus Almeidæ iussu, fides datur, fore, vt post
netis illius obitum, illum Regium adolescentē
habeant. Rebus ad hunc modum ordine con-

Arabes captiui Quiloēsis Regis precibus liberātur è vinculis.

Summa Mahumetis fides erga superiores.

Animi magnitudo insignis.

 stitutis,

ſtitutis, Almeida Petrum Ferreiram Fogàzam ar
fecit:cui omnia, quæ erant illi ad arcis cuſtodia
cienda, diligentiſſimè præſcripſit. Inde verò prof
intra quatuor dies ad oſtium portus Mombazæ
nit. Ibi præmiſit Gonzalum Paiuam, vt portus
dinem exploraret. Ducebat autem ſecum Paiua
magiſtros Arabes, qui optimè portus ipſius intr
tenebant. Dum Paiua imperata conficit, ad turri
cedit. Qui erant in præſidio, tormentis nauem ill
hementiſſimè quatiunt. At ille viciſſim maioribu
mentis turrim verberare inſtituit. Accidit autem
emiſſus globus aut tormentarium puluerem, au
teriam aliquam ad ignem repentè concipiendu
tiſſimam ſcintillis incenderet, vt flamma ſubito
riretur, qua præſidiarij milites perterriti, turrim
rent, & fuga ſe in vrbem reciperent. Hac re geſta,
nus altitudine penitus explorata, redijt ad Alme
Paiua, docetq; , nullum eſſe à vado periculum. A
da igitur in portu claſſem non procul ab vrbe co
tuit. Inde per vnum ex magiſtris Regem admon
eſſe voluit, ſe non vt bellum faceret, ſed vt illius
& dignitati proſpiceret, ad Mombazæ portum
ſtatuiſſe Eam namque Regis Emmanuelis virtut
benignitatem eſſe, vt qui illius imperio tenere
multo meliore conditione eſſent, quàm ſi nulliu
gis potentiſſimi leges accepiſſent. Si enim nullius
perio aſtricti eſſent, fore, vt ſoli magno cum peri
hoſtibus repugnare cogerentur. At in Regis optim
tela & patrocinio conſtituti, futurum, vt facilli
ſuis rebus hoſtium iniuriam prohiberent. Præ
non indecorum regi Mombazenſi fore, ſub Reg
eſſe, cui magni reges in Africa, & in India libente
temperarent. Quod ſi faceret, ſe illum in loco Reg
deliſſimi, & cum Emmanuele fœderati ſemper ha
rum, nihilque omnino prætermiſſurum, quod a
lius dignitatem & incolumitatem pertineret. Sec
nim fieri non poſſe, quin eum cogat Regis optim
minatum pati, vt in illius ditione felicius vitam d

Almeida ad Mombazenſem Regem nuncius.

cum legatione profectus est Arabs: quem Mom- *Legatus repulsam passus.*
nses in terram descendere minimè passi sunt. Si in
m, inquiunt, pedem posueris, dilacerabere. Absce-
nc protinus, & Lusitano isti denuncia, hactenus
m fœminis Quiloensibus, nunc verò cum viris
ssimis rem futuram. Quod quidem si voluerit ex-
i, sentiet continuò, magno suo malo classem
in Mombazensem portum delatam fuisse. Al-
la cùm hoc accepisset, illa nocte iussit Ioannem *Almeidæ stratagema.*
ium cum alio nauarcho aliquem ex incolis illius
arripere, ex quo sciri posset, ecquid Rex delibera-
haberet, aut quibus præsidijs circunseptus esset.
nagno cum silentio in terram deferuntur, & ho-
m improuiso corripiunt, ad Almeidamque per-
nt. Erat autem is ex Regis domesticis & familiari-
Is minis exterritus narrat, Regem Mombazen-
cùm accepisset, Quiloam esse à nostris occupatã,
r milites suos, quatuor millia militum ex vicinis
bus mercede conduxisse, & alia duo millia expe-
Habere præterea magnam tormentorum vim,
nibus esse rebus instructissimum, quibus confi-
, se impetum multò maiores exercitus à mœnibus
be repulsurum. At Almeida nihilosecius ciuita- *Bellum Mombazense.*
oppugnare constituit. Itaque postridiè Lauren-
filium cum alijs Ducibus præmisit, vt in terram
na celeritate se conferrent, & coniectis vndique *Mombaza incensa.*
us, eam ciuitatis partem, quæ ad littus pertinebat,
derent. Factum est hoc ab illis tanta alacritate,
iusquam hostes obsistere possent, multas ædes
na corriperet. Multi tamen occurrunt, & in no-
impetum faciunt. Nostri summa contentione
unt. Fit atrox prælium, in quo ex hostibus se-
inta cæsi sunt. E Lusitanis duo tantùm cecide-
Interim flamma vehementius excitata, ciuita-
populabatur, & ciues ancipiti cura distinebat.
& cum nostris erat necessariò dimicandum: &
, ne omnia incendio vastaret atque confice-
xtinguendus. Tanta interim vis incendij illius
extitit,

extitit, vt noſtri ardorem ſuſtinere non poſſent. [...]nanter igitur ſeſe in ſcaphas & in naues recipiun[...] quenti die, Franciſcus Almeida antequam dilu[...]ret, in terra copias expoſuit. Tenebras autem noc[...]ma, quæ nondum erat prorſus extincta, diſpelleb[...]ta, vt animaduerti poſſet, nullos eſſe iam in littor[...] noſtros aditu arcerent. Almeida tamen veritus [...]dias, noluit ante lucem ciuitatem oppugnare. In [...] verò ciuitatis partem Laurentius Almeida ſe c[...]lit, quam aggrederetur, vt à patre fuerat impera[...] Murus nullus erat oppoſitus, qui illorum imp[...] retardaret. In vias hoſtibus confertas inuadunt. I[...] autem nimis anguſtæ, & ædes cœnaculis ſublatæ [...]neſtris, & è tectis (non enim ſunt faſtigiata, ſed ad[...]lam directa) ingens vis lapidum & iaculorum eo[...]ruebat. Noſtri eo incommodo præpediti, cedente[...]ſtes inſequi non poterant. Fiſtulis autem ferreis [...]liquis tormentis vti propter anguſtias minimè lic[...] Quidam è noſtris in ædes irruunt, fores & repa[...] conuellunt: per ſcalarum gradus aſcendunt, & ma[...] cum periculo in tecta frequentes euadunt. Cùm [...] ædes ita coniunctæ fuiſſent, vt tecta continuarer[...] illi totam illam ædium contignationem hoſtibu[...]dant, & ita liberum tranſitum ijs, qui relicti fuera[...] via, præbent. Hoſtes interim parietes domus vniu[...]ſturbarunt. Ea ruina noſtrorum aciem impediuit. [...] ibat Laurentius Almeida: aciem verò poſtremam [...]mabat Ioannes Nouius. Moles autem lapidum al[...] ab altero ita diſiunxit, vt ſibi mutuò opitulari non [...]ſent. Hic rurſus è feneſtris & è tectis tanta telorum [...]titudo decidebat, vt noſtri in maximo diſcrimine [...]ſarentur. Ita coguntur iterum noſtri ædes alias ex[...]gnare, & à primis ædibus ad alias tranſilire, vbi ma[...] hoſtium multitudine partim conciſa, partim ex ſi[...]mis ædium tectis detruſa, malum, quod noſtros a[...]ctabat, fuit omninò depulſum. Laurentius verò c[...] intelligeret, quo in diſcrimine, qui erant in ſubſid[...] verſarentur, regreſſus eſt, vt opem illis afferret.

Mombazæ oppugnatio.

Illi erant periculo perfuncti. Itaq; coniunctis co *Mombaza regia capta rege fugato.*
n Regiam contendunt. Ibi Petrum Bermudium
iunt, cui Almeida Regiæ custodiam commise-
b eo autem intellexêre, quanta virtute Franciscus
eida hostes repulisset, vsq; eo, dum in Regiam pe-
ret, & quo metu perterritus Rex vrbem deseruis-
Laurentius patrem sequitur: qui quidem in via
am cum confertis hostibus acerrimè dimicabat.
lius impetũ in hostes dat. Illi verò terga vertunt,
densam syluam, in quam se Rex abdiderat, incre-
i celeritate confugiunt. Nostri vbi sese paululum
ore refecerunt, vrbem diripiunt. Præda non ma- *Mombaza capta diripitur.*
uit. Ipsi namq; hostes inde maiorem rerum sua
partem asportauerant. Tela tamen & tormenta
reperta sunt. In hac expugnatione, vt compertũ
a fuit, ceciderunt ex hostibus mille & quingenti
Capti verò fuerunt supra duo hominum millia. E
is Almeida ducentos homines primarios, & le-
nas fœminas seruauit: reliquis libertatem con-
E nostris quinque desiderati sunt: è quibus vnus
ernandus Decius vir insigni nobilitate, qui in pe- *Fernandi Decij mors.*
enata sagitta vulnus acceperat. Multi vulnerati
ut. Ciuitas Almeidæ iussu fuit rursus incensa.
Almeidam hæc negotia morãtur, portum subijt
chus alius nomine Vascus Gomezius Abræus,
nauis tempestate fuerat à reliqua classe disiun-
nc Melinden versus cursum tenuerunt: sed æstu
entissimo à cursu deducti sunt, & in sinum de-
i Melinde viginti quatuor millia passuum di-
co reperit Almeida naues duas, quæ etiam fue
mpestate disiectæ. Vnius erat nauarchus Lupus
oqua, alterius autem Ioannes Homo vir & cor- *Ioannes Homo.*
x animi viribus præstantissimus: militaribus ta-
rtibus, quàm imperatorijs accommodatior. Al-
cùm Regem cuperet inuisere, aduersa tempe *Melindij regis ad Almeidam legatios*
rohibitus, se in classe continuit: ad illum tamen
qui eum nomine illius salutarent, & Regis Em-
lis munera deferrent. Rex fratrem quendam

suum

suum ad Almeidam cum maximo commeatu at[illegible]
neribus legauit, qui diceret, quàm molestè fere[illegible]
ANNVS Christo nato 1505. à illius aspectu priuari. Hinc profecti, ad insulam A[illegible]
diuam peruenêre, decimo tertio die Septembris[illegible]
dem anni, qui fuit M.D.V. In ea insula fuit literis[illegible]
zali Egidij Barbosæ, quas præcipiebat dari cuiu[illegible]
ci, qui primus è Lusitania eò nauem appulisset, a[illegible]
nitus, iam magnam aromatum multitudinem [illegible]
congestam, qua facilè possent multæ naues on[illegible]
Expectari præterea ex Arabia tres naues multis m[illegible]
bus onustas. Quod si toto mense Septembri in ea [illegible]
la aliqui è nostris in specula permanerent, fore, [illegible]
rum nulla posset euadere. Hac re comperta, Franc[illegible]
Almeida Ioannem Hominem dimisit, qui Coch[illegible]
Cananore, & Coulami, illius aduentum nunciar[illegible]
admoneret regios procuratores, vt, quanta indu[illegible]
possent, onera, quæ in naues erant imponenda, [illegible]
quas exportarent. Lupo verò Chanoquæ & Gon[illegible]
Paiuæ negotium dedit, vt nauibus suis illas regi[illegible]
diligentissimè perlustrarent, ne naues illæ, quæ e[illegible]
Arx in Anchediua struitur. ctabantur, effugerent. Ipse verò arcis continuò fu[illegible]
menta iecit in loco non multum à mari disiunct[illegible]
quo parietinas reperit, crucibus colore nigro & r[illegible]
Christianismi reperta vestigia. multis in partibus insignitas: quod suspicionē faci[illegible]
fuisse olim insulam illam à Christianis frequenta[illegible]
Opus multorum operis intra breue tempus ad ma[illegible]
fuit altitudinem perductum. Nec enim vti cuiqu[illegible]
nobilitatis vel dignitatis excusatione licebat. Inte[illegible]
peruenit Emmanuel Pazagna, quē Almeida, ante[illegible]
Bonæ spei promontoriū flecteret, classis parti præf[illegible]
rat. Cū illo veniebat Antonius Vascius: Gundissal[illegible]
Vascius Goes, Quiloe manserat: sic enim Almeida [illegible]
Lupi Sancij naufragium. ceperat, Lucas Fonseca Mozambique hiemabat. [illegible]
pus Sancius fluctibus oppressus, cum omnibus, qu[illegible]
eadem erant naui, interierat. Quinq; tantùm viri [illegible]
serunt, quos semiuiuos Petrus Barretus in nauem su[illegible]
recepit. Hi autem erant nauarchi, quibus Pazagna [illegible]
meidæ iussu præfuerat. Ex eodem Pazagna intell[illegible]

Almei

da, Habraemum tyrannum, qui fuerat per Al-
n regno spoliatus operam dedisse, vt Rex Ma-
s per insidias interficeretur. Ad id autem faci-
randum, virum valdè strenuum misisse, qui
per amicitiæ simulationem in Mahumetis fa- *Mahumetes rex per dolum occisus.*
tatem insinuâsset, illius brachium sica transfi-
Vulnus autem non fuisse mortiferum: prodito
erò conprehensum sceleris pœnas nece atque
u persoluisse. non multis post diebus Chano-
Paiua redeunt cum aliquot nauigijs, quæ cepe-
n quibus erant Arabes permulti. Erat etiam in-
s paruas naues Celox Indica, qua vehebatur Lu-
quidam, à Barboza missus cum litteris ad Al- *Barboza ad Almeidam litteræ.*
m quibus significabat, vnam ex illis tribus na-
quas ex Arabia venturas scripserat, iam Calecu-
eruenisse, reliquas autem duas expectari. In ea
naui, quę iam erat in portu, quatuor homines
s ab Aegypti Imperatore, quem Sultanum ap-
nt, missos fuisse comperit, tormentorum con-
um artifices, quos ab eo Calecutiensis per lite- *Apparatus bellicus contra Lusitanos.*
ulârat. Narrabat præterea, ab eodem Sultano
m classem contra nostros ædificari: & similiter
ij maxima industria bellum conparari. Almei-
a comperit, Chanoquam rursus & Paiuam di-
quibus præcepit, vt summa vigilantia mare te-
& specularentur, ne reliquę duæ ex Arabia na-
gerent. Ipse verò triremem magnam, ad quam
dam, materiam è Lusitania comportârat, A-
aptiuorum remigio diligenter instruxit: illi-
nnem Serranum præfecit. Duas præterea celo-
ttribuit, quibus mare illud ab hostium incur-
ohiberet. Vni ex celocibus præfectus erat Si-
artinus, alteri Iacobus Diazius. Hic Merlaus
Rex (est autem Onor ciuitas ab Anchediua tri-
duobus millibus passuum distans) ad Almei- *Onorensis regis ad Almeidam legatio.*
pace legatos misit. Erat autem Onore Timoia
ius antea mentio facta est, qui etiam cum Al-
edus ferire in animo habebat, & cum Onoris

Rege

Rege de eadem pace consenserat. Hi in fidem r
fuerunt. Ab ijs didicit Almeida, non procul inc
egregiè munitam esse, nomine Zincaturam, q
Dacami regnum pertinebat. Arcis tamen præfec
pendiarius erat Zabaij, quem diximus Goam In
tenere. Onorensis cum Goensi bellum sæpenu
gerebat. Præcepit Almeida Laurentio filio, vt a
dinem illius portus exploraret. Is cum Ducibus
tributis ad ostium fluminis, quod secundùm a
fluit, accedens, triginta pedum altitudinem esse
perit: vlteriùs verò progressus, quinquaginta. A
verò conspicit in colle sitam. Milites autē vbi sc
conspexerunt, in littus properârunt. Erant autem
ter mille egregiè armis instructi. Octo solùm equ
hebantur, è quibus vnus arcis præfectus erat. Nost
cis signum sustulêre. Quo conspecto præfectus
nuò ad Laurentium contendit, & cum illo pace
cit. Ad Franciscum verò fructus telluris & mune
vires militum reficiēdas satis largè misit. Deinde
nouem dies, missis ad Almeidā legatis, pacem m
cum cæremonia confirmauit. Eo verò tempore
nondum Almeida ab Anchediua discessisset, co
cati sunt nostri nauem ingentem, quæ equos è Pe
ferebat. Nostri scaphas conscendunt, & in nauem
currunt. Persæ & Arabes, qui in naui erant, metu
territi, ex parte alia in suæ nauis scapham desiliun
in terram confugiunt. Nauis verò impegerat, ita,
nostri remulco trahere non possent. Hic subitò
admodum tempestas coorta est, ita, vt scaphæ Lu
næ maximo in periculo versarentur. Equi, qui fue
in naui, erant vndeuiginti, è quibus iam nouem
scaphis impositi. Nostri fluctibus in terram eijcie
tur. Arabes autem telluris illius incolæ vndique
currunt. Nostri ab illis petunt, vt equos tantisper
diant, dum illi sedata tempestate reuertantur. Ar
equorum curam suscipiunt. Nostri Anchediuam
gno cum periculo se receperunt. Postquam temp
sedata est, redeunt, vt equos traijciant. Aiunt inc

Zincatura arx.

Zincaturæ præfecti fœdus cum Lusitanis.

Ingens nauis capitur.

s Regem equos habere. Ad illum misit Almeida
uò, qui admoneret, vt pacis fœdera sanctius con-
t, & equos sibi confestim restitueret. Regis autem
sum id fuit, ex quo posset intelligi, gentem illam
œdera religione, sed vtilitatis præsentis imagi-
iri, eamque sæpenumerò illius animos à cogita-
periculi consequentis abducere. Almeida igitur,
nuele Pazagna in arce Anchediuensi cum mo-
æsidio relicto, Onorem cursu petiit. In ostium
uminis, quod ciuitatem alluit, inuectus, regionẽ
iri, & naues, quæ erant in statione, inflammare
uit. Arabes qui erant cum nauibus in portu, se
uros esse polliciti sunt, vt Onoris Rex Almei-
sfaceret. Ea promissio vnum diem Almeidam
fuit. Interim omnes vrbis incolæ in proximos
cum bonis, quæ potuêre, nocte commigrârũt
im eò se contulerat. Hîc Almeida filium misit,
nuò naues omnes, quæ erãt in ea statione, incẽ-
x (nec enim erant mõtes valdè disiuncti) cũ ani-
teret naues omnes in vltimũ esse discrimen ad-
quatuor milia hominum armatorum subsidio
nis verò partim in naues, partim in vrbem con-
agnopere sæuiebat. Almeida, ne posset ignis
opera restingui, filio præcepit, vt eos, qui sup-
ferebant, aggrederetur. Hostes erant eo ordi-
ti, vt facilè pelli non possent. Cetrati namque
agmẽ ducebant. Sagittarij eorum cetris prote-
stos tutò vulnerabant. Prælium anceps esse vi-
Tãdem nostri impressione facta, eos in fugam
nt. Almeida cùm Lusitanos cerneret auidius
ites, receptui signum dedit. Hostes cùm suspi-
ent, nostros timore in classem redire velle, cõ-
us in illos impetum dederunt. Nostri eo or-
receperunt, vt tumultus nullus fieret. In ea
ulti ex hostibus ceciderunt: quatuordecim na-
sæ sunt, & vrbs propemodum vniuersa mise-
cendio conflagrauit. Vnus autem tantùm è no-
ubuit. Almeida in pollice manus dexteræ vul-

Onorensis regis perfidia.

Bellum Onorense.

Onorensis tum classis, tum vrbs incensa.

Onorensium fuga.

Prælium cum Lusitanis.

Incruenta Lusitanorum victoria.

nus accepit. Rex confestim per Legatos pacem
niam postulauit. Almeida respondit, sibi tunc n
se otium ad firmandum fœdus, sed breui filiu
surum, vt id firmioribus conditionibus sanciret
re gesta, Cananorem se contulit. Cùm hæc ger
Ioannes Homo, vt fuerat ab Almeida missus, d
aduentu & imperio, vbicunque necesse fuit, om
nunciauit. Deinde Coulamum versus, ex Anton
la, qui erat Regius procurator, intellexit, nauib
gijs Arabum importunitate onus aromatum, qu
bebatur ex fœdere, denegari. Erant enim in po
ginta, & quatuor Saracenorum naues, qui tantu
terant, vt vellent in omnes eorum naues tantum
imponi, quantum illis libuisset, antè, quàm Lu
naues onus vllum acciperent: quamuis fœdere ca
esset, vt nullum aromatum pondus Saracenis d
antequam Lusitanorum naues expletæ fuissent
Ioannes Homo, vt erat natura ferox, & nunqu
lum in vita periculum formidaret, Saracenos v
gubernaculis spoliauit, eaque omnia Antoni
tradidit. Nunc demum, inquit, tutò naues onerab
enim naues & gubernacula perfidis istis homini
lo modo restitues, antequam nostræ naues iust
nus accipiant. Antonius Sala ita se facturum pro
Inde profectus Ioannes Homo, duas Saracenoru
ues in cursu cepit. Saracenos deinde in nauis vtri
sentina arctissimè colligatos inclusit: singulis
nauibus è naui sua ternos nautas imposuit. Pl
nim non poterat: & ventus erat secundus, ita,
tantum ternis nautis eas facilimè cursum rete
suspicaretur. Iam erat in Almeidæ conspectu,
tum intrare incipiebat, cùm subitò Saraceni, qui
in vna ex duabus illis nauibus, se vinculis imp
expediunt, & Lusitanos nautas obtruncant, &
mutata velificatione, se è nostrorum conspectu
piunt. Tulit hunc casum Almeida permolestè,
nemque Hominem indignum iudicauit, qui d
liquando munere & officio fungeretur. Sed mul

Arabum in Lusitanos importunitas.

Ioannis Hominis facinus audax.

Capta Saracenorum nauis elabitur.

recibus impeditus, nauis præfectura eum mini-
iuare potuit. Antè quàm verò indè discederet,
o Gonzali Aegydij Barbosæ arcem ædificare cō-
. Admonuit enim illum de Saracenorum perfi-
i tam multis insidijs Lusitanos pellebant, vt Rex
nons, etiamsi vellet à nostris pestem auertere, non
. Ibi igitur tandiu permanere constituit, quam-
tem, quam cupiebat, extrueret. Ibi accepit regis
guæ legatum aduenisse, vt eum Regis sui no-
salutaret. De qua legatione ante, quam aliquid
us, operæ pretium erit de regni Narsinguensis
amplitudine pauca dicere. Regnum hoc est in
iæ parte citra Gangem, quæ spectat ad Orientem
. Pertinet etiam ad Occidentem, & est à parte me-
nea cum regionibus quæ sunt, Goæ coniunctæ,
ium. Cum hominibus autem, qui eas incolunt,
enter bella gerit. Regio est latissima, multis vr-
ulta: multis fluminibus alluitur. Est valdè ferti-
pima: piscatu, venatu, & aucupio, multisque peco
armentorum gregibus abundat. Homines su-
one dirissima conflictantur: vnum tamen sum-
Deū esse confitentur, penes quem aiunt esse sum-
erum omniū potestatem. Templa profusis sum-
ædificant, quæ tamen, vt alia Indiæ templa, mon-
m atq; prodigiorum simulacra cōtegunt, quibus
os honores habent. Brachmanæ tam viri, quàm
es sacris præsunt, & in summo apud illos hono-
. Est aliud genus hominum, quod valdè sanctum
r. Hi Baneanes appellantur. Lapidem oui ma-
line pertusum, è cuius foramine tria fila prode-
ollo appensum gestant. Huius lapidis significa-
summum eorum numen contineri prædicant,
causa maximo honore ab omnibus afficiuntur.
anta religione cultus, Tambarane nominatur.
ibus & piscibus abstinēt. Semel in vita vxorē du-
illis defunctis, vxores prope illorū cadauera viuæ
ntur. Reliquæ, quæ alijs hominibus nubunt, post
in mortem viuæ in rogum cum magno suorum

Regni Narsinguensis descriptio.

Baneanes sancti.

Tambarane lapis superstitiosè cultus.

comitatu, & multis cantibus atq; laudibus infe

Dies festi. Septimo quoque die ferias agitant. Hic dies est, neris apud nos appellari solet. Præter hunc diem tos Anno vertente dies cantibus, & sacris, & remonijs, insita in gentis religione celebrant. C

Animorum immortalitas. animum immortalem esse, & post hanc vitam bonis, improbis autem supplicia esse iudicio constituta. Sunt colorati, & eleganter exculti, ribus dediti, quorum gratia inter se digladiari Qui alium ad singulare certamen vocat, à Reg

Duella. pum, in quo cum aduersario congredi illi tuto exposcit. Si de illius virtute opinio habetur, Re spectat. Victorem aurea catenula donat, quam victoriam obtinuit, tueri perpetuò debet: alite parti decoris nomen & gloriam amittet. Lice ei, qui velit, armis cum eo de catenulæ illius m dignitate certare. Catenula namque victorem se & ei detrahitur, qui ab alio superatus extitit. Ne tes tantùm, verùm & artifices de artificij præstant mis inter se disceptant. Maxima huius regni

Bisnaga Narsinguæ metropolis. Bisnaga nominatur. Ambitus illius supra quatu lia passuum continet, multis muris cingitur, hab tas ædes amplas, & templa valdè magnifica, & minum ingenti multitudine referta. Mercibus q rimis ex omnibus partibus mirum in modum lata est. Mercatores, qui equos è Persìde aut Ara uibus vehunt, portoria minimè soluunt. Reliq toria pendunt. Equos omnes Rex à mercatoribu indè eos, quos vult, sibi retinet, reliquos vel pre

Regia. gratuitò distribuit. Regia est amplissima, maxin sumptibus ædificata: hortus habet amœnissimos,

Regis virtus & cultus. scinas, in quibus sunt pisces innumerabiles. Re torum militum præsidio circumseptus incedit, xima veneratione atque adeò superstitione à su litur. Illius mensa conquisitissimis cibis instruitu pus illius vnguentis nitescit, & gemmis & auro tuò fulgens conspicitur. Vnam præcipuè vxorem, præter cæteras eximiam habeat, minimè ducit.

amen cōcubinarum numerū habet, quæ è Prin- genere deliguntur. Cùm Rex moritur, pyra è odoratissimis incēditur, in quam regiū cadauer u. Ibi cōcubinæ omnes, & omnes illius familia- quicunque illi ministrauerant, aut magnum a- um nomen obtinuerant, in rogum similiter in- ur. Tanto autem studio, vt crementur, ad rogum rāt, vt appareat eos in ea mortis, qua Regē suum quuntur, societate summū decus arbitrari. Coli- Narsinguæ Regib. æquabile ius. Mercatores ab o- niuria tutos & incolumes præstant: sunt plurimi o Dynastę. In eos tamen, si maleficium inferunt vel cæde, vel fustibus animaduertunt, ita vt ne- eat sibi propter magnas opes impunitatem pol- Reges ipsi maximos thesauros coaceruāt, & eos, naioribus illis relicti sunt, attingere, nisi cùm ex necessitas vrget, nefas existimāt. Itaq; auri argē- n marū maximos aceruos possident. Ex illis præ- gemmis, quos Adamantes appellant, qui in ea ne excidi solent, ingentis magnitudinis & pon n thesauros congerunt. Multos milites alūt, qui uos attribuunt, singulis dieb è Regia cibi & illis is assignati sunt. Eis, qui semel apud illum Sacra- o dicunt, absque Regis iussu nullo modo è regni s emigrare licet. Pedites habet innumerabiles. alia de moribus Narsinguæ, de Regis opulentia, u illius & magnificentia dici possunt, quæ, ne si- ongiores, quàm instituta ratio postulat, omitti- Rex qui eo tempore imperium tenebat, fama ea- erum, quas nostri in India gesserant, commotus, Prætore amicitiam iungere, fœdusq; ferire con- Itaq; Legatum ad Almeidā misit cum litteris & ribus, quæ nomine illius ad Emmanuelem defe- curaret. Fuit Legatus ab Almeida satis honori- ceptus Legatus, postquam Almeida litteras legit ntem non aliud, quam vt legato crederet, admo- it) legationem suam exposuit. Legationis sentē- c in summa fuit: Narsinguæ Regem summo stu-

Sepultura Regis.

Iusticia Regis.

Thesauri Regij.

Exercitus & stipendiarij Narsinguensis regis.

Pacifica Narsinguensis regis ad Almeidam legatio.

dio & cupiditate fœderis cum Rege Emmanue
ciendi flagrare. Famam namq; virtutum admir
quibus Emmanuel ornatus erat, illi acres stimu
mouisse,adeò, vt nihil ardentius expeteret,quà
cipi tam preclaris artibus prædito,amore summ
jungi.Se verò huius famæ testimoniũ non aliu
derare,quàm admiranda facinora,quæ Lusitan
dia paucis illis annis ediderãt. Nec enim fieri p
animũ inducebat,quin Rex,qui tam fortibus h
bus imperabat,esset singulari,atq; prope diuina
te præcellens , atq; valde dign⁹,quem omnes or
rarum Reges certatim amarent , & omnia grat
cuperẽt.Proinde se libẽtissime omnia ,quæ pos
illius dignitate perfecturum:neque commissuru
aliquo Rege alio amoris & studij magnitudi
Regem Emmanuelem vinceretur . Quod si co
ius haud aspernaretur,se libentissimè desponsu
virginem,quam habebat excellenti specie & pul
dine, cum dote summa, Joanni Regis ipsius E
nuelis filio , vt amicitia nuptijs eiusmodi sanci
maretur.Hæc quidem legatio continebat. Attul
terea à Rege suo torques duos gemmis clarissi
stinctos,& annulos similiter ,cũ gemmis ingen
tij & vestes aureas & sericas:quæ volebat,vt ad E
nuelẽ,vbi primùm nauigandi tempus esset , mi
tur Hanc legationem Almeida lætus accepit,Le
que multis munerib⁹ affecit,Regisq; nomine , l
guæ Regi honorificis admodum verbis rescripi
que dedit , se munera illius Emmanueli missur
peramq; daturum , vt intelligeret, vix aliquem
ri , qui meliori animo sese ad amicitiam illius
cuisset . Vbi Narsinguæ Legatum dimisit, in
scaphis inuectus est : Ibique prope littus in pa
quodam tabernaculum collocari præcepit.Qu
co Rex Cananoris illum inuisit . Ibi verò mul
monibus vltrò citroque satis amanter habitis , A
da à Rege postulauit , vt illi faceret potestatem
ædificandi, quæ non solùm nostros à Saraceno
pe

Narsinguẽsis ad Emmanuelem munera.

Almeidæ respõsum.

Cananorensis cum Almeida congressus.

hitate defenderet, verùm & ipſi locum contra ho-mpetus & incurſiones tutiorem efficeret. Satis-llius poſtulato Rex, & arx ædificari tanta diligen-epit, vt intra paucos dies ad ſummam altitudi-erueniret. Aegidius namque Barboza iam pri-llius fundamenta iecerat. Non tamen arcem, ſed un amplam ſe ædificare ſimulabat, in qua laxius aret. Timebat enim, ne ei plurimum nomen ar-principio noceret, antè quam Almeida id in ma-eneficij loco, poſtquam tempus maturius eſſet, à poſtularet. Arx Sancti Angeli nomen obtinuit. s Brittius præfectus illius extitit, cui centum & uaginta Luſitani milites attributi ſunt. Dum iunt: fuit Almeidæ nuncius allatus de nece An-Salę, qui, vt diximus, Coulami Regis Emmanue-gotia gerebat. Poſtquam enim Ioannes Homo s intrepidè, quàm prudenter Saracenis guberna-e vela detraxit, eaque omnia Antonio Salæ aſſer-commiſit, tantiſper dum Regis Emmanuelis iuſtum onus acciperent, ipſe profectus eſt, vt ad idam contenderet. Interim verò Saraceni ea con-lia laceſſiti, multo acrius odium, iam diu in Lu-os conceptum, exprompſerunt. Quod vt facilius rent, ad facinoris ſocietatem vrbis ciues incitabãt. ctate, dicebant illi, dum homines ambitione & te-cate præcipites, poſtquam maiores opes habuerint, æ libertati faueant, & fidẽ, quam dederunt, religio-mma tueantur. Videtis homines pauciſſimos, ab i ſuorum auxilio diſiunctos, audere tantum faci-vt in ciuitate veſtra, atque adeo in oculis veſtris, homines vobiſcum antiquo fœdere & ſocietate unctos velis & gubernaculis ſpoliârint, & merca-ingenuos, è quibus tantum emolumentum quot-acipitis, indigniſſima contumelia vexarint, & i iam ſint in huius regni dominatione conſtituti, a patientia ad tyrannidẽ abuſi fuerint: Quid enim degerunt, cùm hanc tam inſignem iniuriam no-ntulerunt, quàm vt nos omnes contemnerent, &

Arx Cananore extruitur.

Antonij Salæ mors.

Seditioſa Saracenorum ad Coulamenſes oratio.

ipsi sese pro dominis admodum insolenter oste
Id enim tam pauci numero in alieno solo, & in
lentis Principis regione, & in maxima ciuium fre
tia fecerunt, quod rex ipse ciuium dominus, vt
nunquã in animum sibi conditionibus vllis indu
Quare contumelia hæc non nobis, sed vobis ab
nibus audacissimis illata est: qui nunc non id agu
nobis molesti sint, sed vt vestram patientiam tent
si id dedecus inultum patimini, vobis non liber
modò, sed etiam fortunas eripiant. His vocibus ge
ad facinus incendunt, & in Salam impetum faciũ
verò cùm duodecim Lusitanis (non enim plures
13 Lusitani vnà cum tẽplo combusti per seditionem. in Fanum confugit Sanctissimæ virgini dicatum
tunc acri animo ad resistendum se parant, tantoq
mo furorem hostium repellunt, vt perrumpi nor
lè possent. Hostes cũ cernerent, se nõ posse sine su
cæde Fanum oppugnare, ligna circundant, & ig
subijciunt, atque ita omnes Lusitani, qui erant in
combusti sunt. Erat in portu Petrus Raphael, q
cijs opem afferre in re tam præcipiti & inopina
quiuit. Qui tamen in cædis illius vindictã, quinq
ues hostium, qui in anchoris consistebant, incend
inde Cochimum versus cursum tenuit, vbi iam A
dam reperit, & eá, quæ acciderant, illi narrauit. A
da sine vlla cũctatione filium iussit, vt Coulamun
sus cum classe, quantum fieri posset, acceleraret, &
mnes naues, quas in portu inueniret, ignem conij
Factum est hoc tanta celeritate, vt priusquam id
27 Coulamensium naues incensæ. cenorum aliquis suspicari potuisset, Lusitanæ r
se in conspectum darent, & viginti & septem hos
naues incenderent. Ioannes tamen Homo, in te
tatis illius pœnam, nauis præfectura ab Almeid
uatus est. His rebus gestis, Almeida in terram del
atque à Cochimi Rege honorificè admodum sa
tus fuit. Eo autem tempore Rex ille, qui pro seru
nostris fide tantum salutis & imperij periculum
rat, minimè regnabat. Religionis enim gratia se
no abdicârat, & in fanum quoddam apud illos v

um, vt sacris vacaret, se contulerat. Regnum verò beadaræ sororis filio, ad quem regnũ gentis moiebat, voluntate sua reliquerat. Almeida igitur existimaret esse superuacaneum, ad Regem, qui e tulerat, & regnum & omnes regias opes pro niputare, munus aliquod deferre, ea munera iuueni deferenda esse statuit, quę erant auunculi fidei & itię debita. Decreuit enim, vt ad eum, ad quem re atrimorum venerat, præmium etiam virtutis & tantiæ, quasi quædam hæreditas valdè legitima eniret. Itaque tabulatum altitudine modica coni iussit, peristromatis maximi pretij & tapetibus atum. Ibi verò Regem, vt ab omnibus conspici t, in sella collocauit, orationemque habuit, quæ animum spe multò felicioris conditionis erige ixit enim, Regem Emmanuelem pro meritis exntibus, & singulari fide Trimumparæ Regis, ilsemper ornatissimum cupere, & sociũ & amicum ppellare tantùm, sed etiam habere velle. Et quanrimumpara fuisset eo animo, vt omnia viuens isset, quæ reliqui mortales maximi faciebant, om re ad eum, qui in locũ illius successerat, esse trãsda. Quocirca se nomine Regis Emmanuelis Nãram corona aurea donare. Præterea fidem dedit, n in Regis Emmanuelis patrocinio semper futuè cuius manu regnum tunc sibi & hæredibus suis iebat: eumq; Calecutiensis Regis imperio atque natu liberabat: fidemque suam astringebat, fore, illo omnium hostium impetum propulsaret. Prę faciebat illi potestatem æris, auri, & argenti coni, cudendi, & feriendi: & vt esset semper immuoque iure regnum possideret, quo optimo quisn Rex maximus opes suas tueri potuisset. Rex sum egit Regi Emmanueli gratias, fidemque dedit, se er in potestate illius futurum, nullamque dimica m pro illius amplitudine recusaturum: Almeida coronam auream, quam manu tenebat, capiti ilmposuit. Hanc orationem tubarum concentus

Nambeadara cochimi Rex.

Munera & honores in Cochimensem Regem collata.

consequuti sunt,& rex corona & alijs præterea m
ribus,quæ acceperat,lætus domũ redijt. Almeida
randis octo nauib⁹,quę erant in Lusitaniã contin
uersuræ,strenuã operam nauauit. Nauarchi indè
fecti, cursum suum tenuerunt, quo tandem Kale

ANNVS à Christo nato 1506. *Lusitani in terram incognitam deferuntur.*

Februarij, anno M.D.vj.in terram incognitam d
sunt, latissimã multisq; syluis densissimis vestita
pecoribus abundantẽ.Conspiciunt deinde decem
tres,quibus homines colorati,capillo crispo,nudo
pore, cum arcubus & sagittis vehebãtur. Hi in nau
cuius Fernandus Suarius nauarchus erat,ferũtur.
que & viginti ex illis nauem conscendunt.Fueru
benter admissi, & cibis liberaliter inuitati atq; ve
Sermonis sonus erat ignotus. Nutibus mentis
proferebant.Discedunt illi læti,vt apparebat: sed

Ingrati hospites.

paulatum se à naui remouerunt, hospitij merce
sagittis soluere constituunt.Nostri tormentis eos
pellunt. Fernandus Suarius cùm videret alios
pè nauem,cuius Nauarchus Rodericus Freirius ap
labatur,eum admonuit (nec enim naues inter se
distabant)vt aliquos interciperet. Fuerunt vigin

Pugna cum Barbaris.

octo capti. Inde secundùm oras illas nauigantes
cidunt in flumen, vbi aquationem fecerunt. Q
loco incolæ manu comparata in illos impetum
runt. Nostri se in scapham receperunt,& hostes
uibus tormentis acerrimè vulnerarunt,qui partim
terfecti,partim in fugam conuersi sunt. His signi
sitani experti sunt,gentem illius oræ minimè ho
lem esse. Atque primùm insulam esse minimè
bant. Postquam omnes illius oras præteruecti,
montoria extrema transmisêre, tunc liquidò pe

Madagascar insulæ n. S. Laurentij inuentio.

potuit,eam insulam esse, quæ nominabatur olim
dagascar. Nostri insulam S. Laurentij nominan
verò est illi regioni opposita,quam appellãt Aeg
bam,& ad ortum Solis sita est. Classis Olysippon
tum subijt vigesimo quarto die Maij, anno M.
Interim in ea Aethiopiæ parte,quam Zofalam n
nant(ea autem Aegesimbæ pars est) hæc acciden

An

RES AFRICANAE.

Franciscus Gnaia nouæ classi præfectus.

o M.D.V. Rex Emmanuël, postquam Franciscus eida Olysippone profectus est, aliam classem in- ndam curauit, cuius præfecturã Francisco Gnaiæ uit, ea sex naues continebat. E nauarchis autẽ v- nomine Ioannes Lacteus, dum orã Aethiopiæ le- , & hamato telo piscem transfigere vellet, in ma- mersus, nusquam comparuit. Alius autẽ nauar- dum in terrã, vt carnes naui pararet, paulò auda- ngrederetur, ab incolis cum multis, qui illum se- antur, occisus est. In vtriusque locum alij substi- sunt. Hinc profecti, dum ad promontorium Bonæ cursum dirigunt, tanto interuallo ad Austrum de re, vt illis aqua conglaciaret, & ipsi niue & pruina erent, nimioq; frigore distenti, vix se loco mouere ent. Tandem ad Septentrionem promontorio su- to delati, ad orã Zofalæ naues constituunt. Gnaia quatuor minoribus nauibus (duæ namq; maiores am intrare non poterant) in intimũ Zofalę sinum trauit. Regioni illi vir annos natus septuaginta, unc cæcus erat, sed in re militari, antequã in mor- illum incidisset, magnum sibi decus pepererat, erabat. Oppidum non erat valde magnum, nec æ nagnificæ, instratę tamẽ bombycinis peristroma- & densis vepribus circumuallatę. Erat autẽ huic regi ẽ Zufe, qui Gnaiam valdè comiter atque benignè epit, illiq; fidem dedit, se omnia Regis Emmanue ausa libentissimè facturũ. Erat autẽ multis militi- circunseptus. Hi erant Saraceni colorati, vmbilico us nudi, gladijs cũ manubrijs eburneis accincti, re- um corpus pannis sericis & gossipinis amiciebãt: ta circunductis bombycinarum & gossipinarũ ve- n spiris valdè implexis, & circunplicatis ornabant. post multa beneuolentię signa, petijt a Rege Gnaia ceret sibi potestatem, quod sperabat ipsi Regi feli- euenturũ, arcis ædificandæ. Rex id summa facili- cõcessit. Postquam autem Gnaia ab illo digressus Saracenus quidam natione Aethiops, qui plurimũ d Regem poterat, Açotes nomine, cum Gnaia ami-

Zofalæ rex cæcus, Zufe nomine.

Gnaiæ cum Rege amicitia.

citiam

Arx à Gnaia extruitur. citiam firmauit, illumque de regionis illius natu
de moribus gentis admonuit. Gnaia continuò ar
ædificauit, & tam diligenter operi institit, vt intra
cos menses illud ad iustam altitudinem perducer
Deinde à se alios partim in Indiam, partim Quil
dimisit, & ipse cum illis copijs, quę sibi visæ sunt, i
Saracenorum de arce Zofalensi querela. ce remansit: ad quam perficiendam, indigenæ e
strenuam operam nauabant. Id cùm Saraceni peri
ti indignè tulissent, ad Regem adeunt, eumque
nent, vt hominum maleficorum insidias præcar
Amicitiam ab illis simulari, perniciem verò & e
interim illius rebus intendi. In quem finem, inqui
arcem in sedibus tuis excitant, nisi vt potentiores
cti, te hinc exturbent, omnibusque te opibus atque
tunis expolient? An non his fraudibus Quiloę Re
expulerunt? An non in India multos Principes
summum scelus bonis euerterunt? An non vbicun
pedem ponunt, fraudis & latrocinij impressa vest
relinquunt? Si sapis igitur eos antè, quàm vires c
gant, opprime, ne postea frustra pestem à te & à
bus tuis auertere coneris. His sermonibus stimul
Regulus ille, manum secretò comparat, & diem
Perfidia regis Gnaiæ indicata. nori præstituit. Fuit huius sceleris indicium per A
tem Gnaiæ delatum. Gnaia vt conueniebat, ad hc
acerrimè propulsandos se parauit. Hostes, vt erat c
stitutum, in arcem impetu feruntur, tela ignita cc
Arcis oppugnatio. ciunt, & quibus possunt machinis, muros oppugn
Acotes verò cum centum hominibus vt nostris su
dio occurrat, in arcem ingreditur. Fuit acre præli
Hostes tandem telis atque tormentis repelluntur: &
se in fugam darēt, nostri eos insequūtur, nec vllo
do patiuntur, vt illi se à timore & trepidatione re
ant. Itaque in illorum tergis inhærentes, eos vsq
oppidum, in quo regulus domicilium habebat, p
qui contendunt, & in Regiam denique vadunt. R
Regis cæci militaris fortitudo. lus in cubile suum se receperat: ibi cùm nostri vest
illius insisterent, is quanuis & senex, & oculis orb
esset, in extremo tamen vitæ discrimine animum

n

è demisit, sed iacula contra nostros intorsit. Vix poterat, vt telum aliquod frustra, eò quoòd nostri conferti essent, accideret. Itaque aliquot Lusita- homines iaculis emissis vulnerauit, inter quos ipse a fuit, cuius ceruicem iaculo sauciauit. Quod cùm anuel Fernandus, qui Regis Emmanuelis in ea one negotia gerebat, animaduerteret, in Regulum sit, & caput illi continuò præcidit. Occiso Rege epit Gnaia nostris, vt à maleficio abstinerent, & ersæ multitudini parceretur. Voluit enim ea signi- ione clementiæ incolas ad se allicere, vt qui virtu- ocumenta perspexerant, humanitatis etiam lumen rditis rebus experientur. Hac re gesta Gnaiæ vi- est, reipub. illius statum collocare, & præmio etiam o Acotem, qui strenuam operam in eo tumultu rat, afficere. Illum igitur Regis Emmanuelis no- Regem creauit, & ciues, vt illi libenter obtempe- t, effecit. Acores fidem dedit, se perpetuò, quæcun- Rex Emmanuel, & Duces illius ei præscriberent, cturum. Interim cùm cælum illius regionis esset is infestum, & propter palustres humores arden- is. Solibus exsiccatos, corpora multorũ inficeret, it, vt Lusitanorum corpora summus languor oc- et, & multi decumberent, & tetra luce atque tabe cti morerentur: ipseque Gnaia eodem morbo sub- est. In cuius locum fuit Emmanuel Fernandus um consensu substitutus. Eo autem tempore Al- a ex Cidebarbuto, & Emmanuele Coresma na- is, qui in Indiam missi ab Emmanuele fuerant, exit, Petrum Gnaiam morbo extinctum esse: & rea in vrbe Quiloensi tumultuari, propter necem meti regi per summum scelus illatã. Illum nam- Rex Tirendicundus, qui erat cognatus Abrahe- sidijs occiderat. Hæc illi, cùm oram illius regio- gerent, vt fuerant ab Emmanuele iussi (volebat Rex intelligere, an Franciscus Albuquercius, & s Mendoza, qui perierant, in aliquam illius regio- am euasissent) in cursu cognouerant. Almeida conti-

Rex occisus.

Gnaiæ clementia.

Acotes Zofalensi regno præficitur.

Gnaiæ mors.

Quiloensis tumultus.

continuò Nouium Vaſcium Pereiram in Zofala
ſit,qui arci pręeſſet, & in curſu Quiloā motibus p
necem Regis agitatam conſtitueret, & in authe
iam cædis, ſi fieri poſſet, animaduerteret.Hoc i
non erit abs re,de regionis huius ſitu pauca dicere
ſtat iam inde ab Homeri temporibus eam Africę
quam Græci Aethiopiam appellant, in duas part
diſtinctam. Vna namque, vt ipſe Homerus auth
ad occaſum Solis, altera ad ortum pertinet: & vtri
partis regiones vltimæ,quę ad Auſtrum longiſſim
ctu protenduntur, Oceano terminantur. Occide
Aethiopia cum ea Africæ parte,quę Gaditano fre
finitur,continens eſt, atque in Auſtrum inde con
ta diſtenditur,vſque eò, dum quinq; tantùm ferm
dibus ab æquinoctiali regione diſtet; atq; deinde
tum Solis inflectitur, & ad principium promōtor
næ ſpei maximo ſpatio dilatatur. Inde verò rur
Auſtrū tanta longitudine procurrit, vt æquinoct
peret,& Auſtrū verſus,circiter gradus triginta & q
ab æquinoctiali plaga diſſideat. Inde ad ortum So
tenta, ad æquinoctialem rurſus adducitur, & Se
triones reſpicit,donec tandem in ſinum Arabicu
in promontorium Praſum perueniat. Ibi Arabi
ortu ſolis ſpectat. Intimus autem ille ſinus Hero
uitate definitur. Continet autem Aethiopia ſu
midiam Africæ totius partem: Regio partim eſt
lis, & multis frugibus, & armentis,& pecoribus
dat, & quamplurimis fluminibus alluitur: parti
ſerta & inculta & rerum omnium aſperitate vaſtat
etiam in illa non ſolùm maxima linguarum, ſed
morum diſſimilitudo.Nam quidam ſunt mites,&
modi, & ad omnem rationem humanitatis pro
Alij verò ſunt morib. immanibus efferati. Ea ver
Aethiopiæ, quæ ſpectat ad Solis ortum, à promo
illius maximi flexu incipit, & deinde ad Aethio
quæ ſupra Aegyptum eſt, poſt varios ſinus & flex
tenditur.Continet aūt Aethiopia elephantos quan
rimos, è quibus magnam vim eboris mercatores
in

Zofalenſis regni deſcriptio.

Aethiopia duplex.

Aethiopum lingua & mores.

ultas alias orbis terrarum regiones important. ndat multis auri, & æris, & argenti venis, alijſque innumerabilibus, plurimis in locis opulenta eſt. res tamen noſtris hominibus infeſtiſſimi, & fe- mortiferæ eos his commodis omnibus arcent, ter- uſque mortis obiectis impediunt, quò minus mul- Aethiopia vtilitates excipiant. Quanquam tan- erunque vires habet auaritia, vt mentes hominum gitatione mortis, qua nihil videtur eſſe terribilius, ienter abducat. In hac autem Aethiopiæ parte, quæ tra promontorium Bonę ſpei, quæ Auſtrali Ocea- erminatur, eſt regnum latiſſimum, quod Beno- apa nominatur, cui, antè, quàm Luſitani eas oras iſtrarent, omnes illius oræ Reges ſine recuſatio- rebant. Eſt autem auro, ſupra quàm quiſquam mare poteſt, ditiſſimum. Nam è fluuijs etiam at- icubus eruitur. Multique Reges Regi Benomota- uri tributum quotannis impendunt. Gens ſimula- minimè colit: vnum Deum cæli & terræ condi- a confitetur. Cultus & veſtitus non eſt cultui, quo ui Aethiopes vtuntur, abſimilis. Regem incredi- uperſtitione venerantur. Rex duo Regiæ maie- inſignia geſtat. Vnum eſt, paruus quidam ligo eburneo manubrio. Alterum iaculis duobus haud agnis continetur. Ligone ſubditos ad terræ cul- n adhortatur, ne propter ignauiam atque deſidiam n deſerant, & fame coacti latrocinentur. Vno ve- iaculis ſignificat, ſe ſcelerum vindicem futurum, vim externam ab hoſtibus armis atque virtute ſurum. Regum filij, quos habet ſtipendiarios, a- lum nutriuntur, tum vt ea educatione Regem de- de & amore proſequi ſtudeant, tum vt illis obſi- Rex eorum parentes in officio & fide contineat. aximo ſemper exercitu cōſtipatus, quamuis ſum- ax & otium cum omnibus finitimis nationibus firmo fœdere conſtitutum. Tunc enim cenſet, ullum è bello fore periculum, cùm in pace bellum

Benomotapa regnum ditiſſimum auri.

Regis inſignia.

Prudenter factum.

ſemper

semper Regum fortunis impendere suspicatus f
Superstitiosus mos ignis à Rege quotannis petendi. Singulis annis mittit ex suis domesticis & fami
bus, qui ignem nouum Principibus & Regibus, c
illius ditione sunt, nomine ipsius Regis impertia
queinde reliquis hominibus distribuatur. Quod
dem ad hunc modum fit. Vbi Legatus ad domu
iusuis Principis accedit, ignis extinguitur. Deind
sus à legato nouus ignis excitatur: tunc omnes eò
meant, vt ignem inde in domos suas inferant. Ho
facere recusat, proditor, atq; rebellis existimatur, &
quam maiestatis reus extremo supplicio punitur
opus ita fuerit, exercitus in illum comparatur, v
minem fidei desertorem multis excruciatum su
RES INDICAE. cijs interimat. Hæc quidem de regione illa Aethic
cuius ambitu Zofala etiam continetur, satis esse p
In India verò Franciscus Almeida, ne tempus v
Maldiuæ insulæ. abire sine fructu pateretur, Laurentium filium
classe nauium nouem misit in insulas, quæ Mal
appellantur. Sunt autem complures, modicis int
æstuarijs diuisæ, Cochimoque circiter bis centu
quadraginta millibus passuum distant. Ibi eum
bat speculari, num quæ naues Saracenorum ab O
te Sole in Occasum nauigarent, quas ipse captas C
mum perduceret. Tanta verò fuit æstus vis, vt La
tius à cursu prorsus abduceretur. Delatus autem fu
insulam nō ita lato mari à Cori promontorio, q
Comorinum promontorium. Comorinum appellant, disiunctam: quam multi
cantur esse Taprobanam. Sed qui Ptolemæum seq
tur, Taprobanam asserunt esse illam, quæ est a
Chersoneso opposita, quam incolæ Samatram a
lant. Hæc autem, de qua loquimur à Ptolemæo C
nomine promontorij Indici, in quod spectat, app
Zeilanda insula. tur. Insula nominatur ab incolis Zeilanda. Ea pat
longitudinem à Septentrione ad meridiem circiter
centa & quinquaginta passuum millia: latitudo au
vbi est latissima, non vltra centum & quadraginta
libus passuum dilatatur. Est autem admodum fer
neque solum varijs frugibus abundans, verùm &

lantis odore mirifico redolentibus egregiè ve-
læ quidem sine vlla cultura proueniunt. Malo-
reorum nemora sunt densissima: fructus varij
nultiplices tam sapore, quàm odore gratissimi.
præterea vim cinnamomi passim fundit. Multi
a pretiosissimi lapides atque multiplices è fa-
ingentium venis eruuntur: & gemmæ etiam
bili multitudine, & singulari colore atq; fulgo-
ctis ostreis è profundo maris gurgite, reperiun
hæc, miram Elephantorum copiam nutrit. Erat
ula septē regnis distincta, è quibus tamen vnus
is, & dignitate, & imperio multum reliquis an-
s in ciuitate maxima, quæ Columbum appel-
nperij sedem & domicilium collocabat. Est in
nsula mons præcelsus, multis paludibus cin-
illius summo fastigio collis assurgit, è cuius
lacu quodam aquæ dulces atq; perennes ema-
ope lacum est silex, in qua cernitur vestigium
s impressum. Est autem insitum incolis, vesti-
lud esse primi parentis generis humani, qui in-
lū sublatus ab illis esse dicitur. Non procul au-
e Sacellum visitur, in quo duo sepulchra mira
tione coluntur. Existimant enim in his condi-
corpora primi hominis, & vxoris illius, è quo-
nine fuit vniuersum genus humanum propa-
Ea verò opinio animis penitus infixa facit, vt
i Saraceni, & alij longè diuersis superstitioni-
liciti, religionis gratia confluant. Locus adeò
est, vt neq; manibus niti ad summum possint,
s & catenis adiuti eò perueniant. Ad hanc in-
aurentius cum classe sibi commissa delatus,
subijt, quem incolæ Gabalicamum appellant.
Rex (nec enim indè procul aberat) accepisset,
n ad illum continuò cum muneribus misit, qui
cem peteret. Laurentius Legatum benignè &
liter accepit, & muneribus illis ornauit, quæ ei
re suspicatus est. Tandem vt pacem cum illo
t, misit vnum de comitibus suis, virum nobi-

Columbum Zeilandæ metropolis.

Adami vestigium.

Protoplastarum sepulchrum.

Gabalicamus portus Zeilandæ.

Zeilandensis ad Laurentium legatio pacifica.

lem atque primarium, Pelagium Sousam nomi
in regiam deductus, Regem offendit miro fulg
cumlucentem. Partim enim gemmis, quibus
cultus, partim cæreis facibus, quamuis dies esset
simus, omnia splendebant. Ad maiestatem eni
tinere existimabat, eiusmodi facibus circum sede
Pelagius Sousa cum reliquis, qui illi fuerant c
attributi, admodum honorificè receptus, fœdu
vlla recusatione sancitum. Fœderis conditio
fuerunt, vt is Emmanueli Regi singulis annis
nomine ducenta & quinquaginta millia pondo
momi penderet, Rex autem Emmanuel illum
dem & clientelam reciperet, & Ducibus suis p
ret, vt illius portus atque maritimas ciuitates ab
iniuria prohiberent. Id fœdus sub ea conditione
habuit Laurentius, si pater illius author fieret
dus tamen cinnamomi fuit Regis iussu nauibu
tanis impositum. Tantus enim erat Regi metu
ctus, vt vix vllum officium, quod ad pacē cum
firmandam valeret, ei satisfaceret. Eiusdem co
Laurentius in terra columnam marmoream cu
gijs Emmanuelis insignibus statui iussit, quo sig
bat, insulæ possessionem ab illo nomine Emma
occupari. Hac re confecta, Cochimum ad patr
dijt, à quo fuit in Anchediuam missus, vt arcem
ret, & totam illam oram maritimam perlustrare
manuel Pazagna similiter Cananorem eiusdē
dæ iussu petijt, vt Laurentio Brittio in arce ædif
atq; munienda opem afferret. Interim dum tem
his negotijs teritur, venit ad Laurentium vir q
Italus nomine Ludouicus VVartmanus, patria
niensis, qui studio orbis terrarum cognoscēdi,
regiones peragrarat, atq; tandem sub mercatori
tu, cùm se Saracenum esse simularet, Calecutium
uenerat. Ibi cùm multi multa de Portugalensibu
memorarent, nomine gentis excitatus, quasi qu
esset, ignoraret, qui mores & instituta illius esse
religionis sectā sequeretur, quo casu fuisset in I

Fœdus Zeilandensis Regis cum Emmanuele.

Lodouici VVartmani ad Lusitanos aduentus.

,quæsiuit. Saraceni gentem esse maleficam & itam narrant,cuius omne studium in latrocinio delitate consumeretur, multaque iam detrimen-cenis in partibus illis intulisse. Tum Lodoui-nulat se indignissimè pati, tantam gentis impu-æ audaciam & temeritatem tandiu impunitam uæ iam interitu funestissimo debuisset meritas orum & scelerum pœnas exoluere. Inde cùm se niliaritatem eorum,qui plurimum poterant,insi-t,& consilia Regis explorat,& quo animo clas-gentem compararet, quibus auxilijs se in no-Lusitani perniciem sepiret, intelligit. Interim maximam concipit, fore, vt breui Lusitanorum se à Saracenorum familiaritate impurissima vert t. Cùm Mediolanensibus autem consilia com-at, & eos adhortatur, vt relicto Calecutio se ad nos conferant. Respondent illi se Christianos elerum tamen suorum conscientia perterreri,ne istianos confugiant. Lodouicus bono illos ani-e iubet,seque operam daturum pollicetur,ne il-idi esset facinus, quod in Christianum nomen uerant. His ita constitutis, quàm primùm occa-n oblatam vidit,arripuit,atque ad Almeidam se lit. In eo cursu in Laurentium incidit. Ibi tunc opias Rex Calecutiensis pararet, quam classem eret,illi nunciauit. Docuit præterea, valdè Me-nenses facti sui pœnitere. Eosque, si veniam im-ent, libentissimè ad Lusitanos redituros. Quod festim fieret,Laurentium vehementer adhorta-pit. Illorum namque opera quamplurima tor-apud Calecutiensem Regem conflari, mul-idem artificium ab illis inuitissimis perdisce-urentius illum laudat, & muneribus afficit, at-omissis excitat, ad patremque deduci iubet. Pa-nfestim filium per literas admonuit, vt se ad di-idum cum hoste pararet. Et Lodouicum dimi-Calecutium reuersus, Mediolanenses data fide mum perduceret. Id Mediolanenses lætissimis animis Perfidia Me-

diolanensiũ punita. animis acceperunt. Sed dum fugam parant, fuit e
consilium enunciatum, deprehensique pœnas
crudelissima luerunt. Lodouicus vix se fuga à pe
cædis proripuit. Interim classis Calecutiensis su
Claßis Calecutiensis. vi parabatur. Ea fuit octoginta maiorum nauiu
centum & viginti quatuor paronum. Erat autem
mis, & tormentis, & hominum multitudine, n
que munitionibus instructissima Laurentius cu
se vndecim nauium in illam inuectus est. Erant
in hac classe octingenti milites Lusitani, viri ac
armis egregiè muniti. Auxilia præterea Indica
tamen valdè firma, conquisierat. Ventum erat
Prælium nauale. nanoris oram, cùm vtrinque concursum est.
primùm cùm dissonis clamoribus, tubarum can
tormentorum crebris ictibus mare atque tellus
facta strepitus horrendos edidissent, tandem na
sæ manibus ferreis inter se deuinctæ concutiu
Laurentius nauem hostium prætoriam conspica
eam impetum fecit, & harpagone sæpè frustra
cto, tandem eam firmè retinuit: fuit vtrinq; satis
ter dimicatum. Laurentius tamen in nauem insil
lum Philippus Rodericus, Ioannes Homo, Ferna
Petreius Andradius, Vincentius Pereira, Rod
Pereira, & alij quidã homines fortissimi sequuti
Nauis prætoria capta. Erant sexcenti milites in hostium naui, qui cùm
in summum discrimen adductam cernerent, ne
caderent, laborabãt. Sed tandem omnes partim
partim capti sunt: aliqui verò se in mare demise
vt nando salutem quærerent. Hac naui capta, La
tius Nonnio Vascio Pereiræ opem opportunè t
enim cùm naui haud ita magnæ præesset, nauem
stium valdè magnam inuaserat, eamque iniecto
pagone suæ deuinxerat. Sed nihil propius est fa
quàm vt nauis illius, hostilis nauis ictibus allisa
meretur. Præterea tanta multitudo sagittarum &
lorum ab hostibus accidebat, vt omnes fermè q
uis acerrimè decertarent, se interituros arbitrare
Sed aduentu Almeidæ, hæc quoque nauis hostiu
pu

ta fuit, & ex quingentis militibus, qui ea vehe-
r, nemo euasit, nisi tantùm illi, qui natandi arti-
itæ suæ consuluerunt. Erant in hostium classe
umero, quem diximus, multæ mercatorum na-
ui reliquarum nauiũ robore & multitudine ni-
ur. Hi cùm cernerent duas illas naues expugna-
fidere de pugnæ euentu cœperunt. Dum igitur *Hostilis clas-*
duerrunt nostros ita pugnandi difficultatibus *sis fuga.*
itos, vt minimè illos fugientes insequi possent,
ant: & alij quidem se in Calecutiensem portum
re: alij verò cum nauigando cursum liberè te-
quem optabant. Reliquæ naues strenuè iaculis
nentis partim æneis, partim ferreis, & nauium
fione decertabant, & cominus etiam multis in
astis & gladijs rem gerebant. Erant autem nostri *Lusitanorũ*
gno periculo. Nam multæ simul naues hostium *periculum.*
nauem ex nostris circumsistebant. Ab omnibus
fuit diu magna virtute dimicatum, & hostes tan
fugam conuersi. Supra tria millia hostium cæ- *Victoria Lu-*
. Decem naues cum multis paronibus depressæ; *sitanorum.*
gna Regia & nouẽ naues maiores captæ, & ma-
æda parta. è nostris sex tantùm in pugna ceci-
. Re ex animi sententia gesta, Laurentius se Ca-
em contulit. Fuit autem à Rege cum magna læ-
gnificatione, & cum non mediocri admiratio-
utis exceptus. Interim dum hæc geruntur, cùm
is Goæ princeps intelligeret, Calecutiensem re- *Zabaij in*
agnam classem comparasse, & nostros, vt cum *Anchediuã*
nicarent, ex arce Anchediuensi soluisse, noluit *expeditio ir-*
i bene gerendæ, vt opinabatur, occasionẽ amit- *rita, &*
onsilio igitur Lusitani cuiusdam, qui religionẽ *Antonij Fer*
uerat (erat autem is ex illis exulibus, qui morte *nandi apo-*
ati fuerant, & ea conditione liberati, vt terras in *stasia.*
as explorarent) classem sexaginta nauium in
ediuam misit, quæ arcem expugnaret. Classi au-
ndem Lusitanum præfecit. Fuerat is faber ligna
in reficiendis arte sua nauibus vsui nostris erat.
abatur Antonius Fernandus. Tunc verò post

 scelus

scelus nefarium cum religione nomen mutârat, A-
bedella nominabatur. Is cùm naues ad Anchediu
cem appulisset, continuò eam oppugnare institu
manuel autem Pazagna, qui præfectus arcis erat,
vi restitit, vt hostibus magnam perniciem affert
taque vir nefarius obsidionem soluit, & Goam
suorum cæde & interitu, & cum insigni dedeco
uersus est. Almeida tamen cùm cerneret, illam a
nullum vsum habere, nec ex insula aliquam vtili
percipi, neque posse, eò quòd procul Cochimo al
nisi sumptibus immodicis, & cum magno pericu
fendi, & copias quas habebat, esse exiguas, neque
modum esse, eas dispertiri, de ducum omnium se
tia arcem diruere iussit. Laurentium igitur in An
diuam cum classe misit, vt id exequeretur. Is vt fu
iussus, in naues Pazagnam cum militibus, qui era
præsidio, recepit, & arce disiecta Cochimum re
Per idem ferè tempus, quo hæc in India gereba
Rex Philippus Maximiliani Imperatoris filius, &
nandi & Isabelæ gener, è Gallia Belgica in Hispa
venit. Habebat autem ille in matrimonio Ioannã
nandi & Isabelæ filiam, ad quam post mortem I
nis, & illius Isabelæ, quæ Alfonso primùm Ioanni
gis filio, deinde Emmanueli nupserat, regni patri
nium iure veniebat. Philippus igitur cum vxore,
quam accepit Isabelam Reginam socrum suam è
decessisse, in Hispaniam venire maturauit, vt regni
reditatem adiret. Id cùm Emmanuel intelligeret,
eos in Artabros peruenisse, compertum haberet, ra
ne cognationis & vicinitatis admonitus est, vt illis
vlla mora per Legatos de felice in Hispaniam aduе
gratularetur, fidemq; daret, se nullo in loco, in re
omnibus, quæ ad illorum dignitatem & voluptat
pertinerent, officio fratris amantissimi defuturum.
gatus fuit Iacobus Lupus Aluitensis Dynasta: qui
dem fuit à Regibus illis admodum honorificè su
ptus, responsumque ab eis tulit amoris & officij ple
nissimum. Hoc eodem tempore suscepit Emmanue

Anchediuensis arx diruta à Lusitanis.

RES EVROPEAE.

Philippi Regis in Hispaniam aduentus.

Emmanuelis ad Philippũ gratulatoria legatio.

Emmanuelis de commu-

m memoria ſempiterna digniſſimam, quanuis *ni ſalute ſol-*
quod effectum cupiebat, fruſtra contenderet. *licitudo.*
at enim Principes Chriſtianos, odijs acerbiſſimis
atos, inter ſe cum magno rerum omnium diſ-
ıe decertare, Rempub. Chriſtianam dilacerari,
ãgi & debilitari, & hoſtium opes interim Chri-
rum furore & amentia indies augeri. Verebatur
ne malum illud ſerperet, & in Chriſtiani nomi-
rniciem, ſi non eſſet opportuno remedio proui-
rumperet. Cùm autem hæc ſecum agitaret, tum
rimis eum vehemẽter angebat, quod Chriſti ſe-
um eſſet à Saracenis occupatũ, & à Chriſtianis
pibus turpiſſimè neglectum. Omnia verò mala,
inc rebus Chriſtianis accidebãt, interpretabatur
r hanc negligentiam pietatis incidere: & religio-
ocordia & deſidia violatam, arbitrabatur eſſe
itudine roboris atq; virtutis expiandam. His cu-
ius, legationem ad Iulium Pontificem Maximũ *Emmanuelis*
it. Legatus fuit Odoardus Galuamus, Regis ip- *ad Pontificẽ*
nſiliarius Summa legationis hæc fuit. Principes *Max. Lega-*
ianos inter ſe propria de dominatione cum peri- *tio pro com-*
niuerſæ Chriſtianę Reipub dimicare. Opes inte- *muni concor-*
rincipis Turcarum, & Sultani etiam vires vehe- *dia.*
r amplificari, & rebus Chriſtianis imminere Ne-
n verò eorum Principum, quorum officium erat,
m impetum à Chriſtianis propoſita etiam mor-
rimere, tanto periculo commoueri. Si gloriæ cu-
s Principes ad arma ſolicitabat, quod decus tan-
ſſe poterat, quod eſſet cum Chriſti ſepulchro ar-
indicato comparandum? Si multa poſſidendi cu-
s ſtimulos illis adhibebat, cur non animum ad
& Aegypti regiones opimas, maximiſq; opibus
ntas adijciebant? Per Chriſtum igitur Optimum
mum ipſum Iulium obteſtabatur, vt omne ſtu-
ſuum, omnem virtutem & induſtriã; omnes cu-
cogitationes in diſcordijs tollendis, & pace con-
nda cõſumeret: & Principes Chriſtianos ad inte-
Mahumetani nominis exhortaretur, vt ita ſempi-

ternam gloriam, quę nullis vnquam seculis e[...]ritura, compararēt. Se verò ad eam rem regni [...] vniuersas polliceri, libentissimeq; per se in tam [...]ro certamine quoduis discrimē capitis aditur[...]quidem Emmanuel sine vllo fructu per litera[...] legatos egit. Erant enim Principes animis pr[...]dum efferati, & vsque adeò propter turbulenta [...] à cogitatione impendentis calamitatis abducti, [...] orationem non solùm animis aspernarentur, [...] etiam ludibrio haberent. Hoc eodem anno, E[...]nuel Castellum in Africa ædificari præcepit, ex[...]tum Gaditanum, in ea ora, quæ ad Austrum pe[...] vt ex eo possent infesta signa Mauris eam regi[...] colentibus sæpius inferri. Huius autem ædificij [...] Iacobo Azambugeo, viro impigro, qui multa [...] virtutis militaris obierat, assignauit. Fuit Cast[...] magno cum labore & contentione à nostris æ[...]tum. Multi namque Mauri vndique conflueba[...] nostros opere prohiberent. Itaque necesse erat [...] eodem tempore Castellum ædificare, & hostiu[...] armis atque virtute repellere. Anno insequente, [...] it à Christo nato, M.D.vij. instruendas curauit E[...]nuel naues quatuordecim, quę varijs temporibu[...]sippone soluerunt Vt quæque enim erat expedit[...] vela faciebat. Nulla tamen earum eodem anno [...]diam peruenit. Vascus Gomecius Abræus, vnus [...]cibus à Rege delectis, iussus erat in Zophala arc[...] esse. Is cùm Aethiopiæ oram prætervehe retur [...]tuit, vt nauigium incredibili celeritate, cuius era[...]uarchus Ioannes Chanoca, facem præferret, qua[...]liqua nauigia sequerentur. Hoc tamen fuit Duc[...]gligentia dissolutum atque dissipatum; milites i[...]ram enatârunt. Quorum pars aliqua, quæ in m[...] hominum immanium inciderat, fuit in vinculis [...]ta, & à nostris, qui oram eandem legebant, pecun[...]berata. Rodericus verò Suarius, qui erat vnus è na[...]chis, incidit in nauem, quæ ex Arabia soluerat, in [...] erant homines quingenti: cum quibus magna a[...]

RES AFRICANAE.

ANNVS à Christo nato, 1507.

Nauis Saracenica expugnata.

contentione manum conseruit, eamque tandem
gnauit, & omnes Saracenos ferro concidit. Tres
n nauarchi fluctibus oppressi periere. Omnes ve-
ues, quæ euaserant, in hyberna deductæ sunt. Cũ
in India exploratum fuisset, nullum è Lusitania
is auxilium aduenisse, Saraceni animos erexerũt
nfirmarunt, tempus adesse credentes, quo possent
en Lusitanum omninò delere. Itaque Regem Ca
iensem adhortantur & admonent, ne occasionem
lari cuiusdam facinoris diuinitus oblatam præ-
itteret. Augures etiam insignem eo anno victo-
illi portendebant. Sacerdotes item atque Brach-
æ, quasi Deorum oraculis incitati, multa refere-
quibus Regem ad spem summi decoris excitarẽt.
omnia, quæ ad bellum erant necessaria, summa
tria comparabat. Hæc omnia Prætor Almeida
xploratores & transfugas exploratè cognoscebat.
tem hostibus significaret, sibi non opus esse vl-
lassis auxilio, duas festinanter classes instruxit. V-
vt naues, quæ Cochimo Cori promontorium
s nauigabant, ab hostium incursione defenderet:
a erant triremes duæ, naues onerariæ duæ, & v-
aro: quam Emmanueli Pazagno commisit. Al-
, quæ oram illam tutaretur: in qua erãt vndecim
, quibus Laurentium filium prefecit. In hac clas-
iarchus erat quidam, nomine Gundissaluus Vas-
ços, qui cùm minimè commeatu abundaret, vt
imentariæ consuleret, Gananorem petijt. Inde
ctus, vt se rursus cum Laurentio coniungeret, fe-
it. In eo autem cursu nauem Saracenorum, quæ
nore veniebat, offendit, in eamque ferociter in-
Saraceni minimè repugnarunt. Se namque fœ-
os esse dicebant, & litteras, quæ eiusdem fœde-
dem facerent, *Laurentij Brittij*, qui arcis Cana-
isis, vt dictum est, præfectus erat, ostenderunt.
enim hoc iure omnes, qui in Indico mari naui-
iam inde ab eo tempore, quo Lusitani in India
ædificare cœperunt, vt nemini liberum sit naui-

RES INDICAE.

Duæ Lusitanorũ classes.

Lusitanorũ ius & imperium nauticum.

gare, nisi ab aliquo Lusitano vel Duce, vel arcis
cto (fide prius illius, qui nauem conscendere vu
genter explorata) literas acceperit, fidem fœder
tinētes. His literis tutò nauigant. Aliter enim à
nauarchis capi, bonisq; omnibus euerti, & vita,
tem libertate priuari possunt. Tunc igitur cùm
ni literas ostentarent, quibus nixi se mari comn
Goes siue auaritia cæcus, siue barbara immanit
ctus, siue odio gentis illius efferatus, clamauit,
illas fuisse per fraudem extortas, seq; exploratu
bere, illos esse Christiani nominis hostes, & pern
Lusitanis omnibus per summum scelus & per
machinari. Daturos igitur illius tam scelesti fac
pœnas. Itaq; nauem diripuit, hominesq; miser
hominum atq; Dei fidem explorātes, in velum
& nauem iam exinanitam tormentorum ictibu
foratam depressit. Fuit hoc facinus nō solum cr
& inhumanum, contra ius gentium, & contra o
rationem humanitatis nefariè & flagitiosè susce
verùm etiam, propter temporis illius adeò peri
rationem, temerarium, & furoris & amentiæ pl
mum. Cùm enim nondum esset imperium fund
& exiguis admodum copijs Lusitani maria illa
rent, conueniebat, vt quod viribus adipisci non
rant, existimatione fidei & humanitatis assequer
Nam cū nullū vitæ præsidium fide firmius sit, tu
tempore, quo reliqua præsidia adeò infirma erat
nis salutis ratio erat in fidei opinione collocand
enim fidei & benignitatis nomen excellens om
mortaliū animos ad beneuolētiam allicit: ità in
perfidiæ & crudelitatis odium incendit, & ad vi
stimulat. Quod tunc re satis perspectum fuit: fact
nim est, vt facinus illud redderet Lusitanū nome
nationibus odiosum & inuisum: Almeida verò
dignissimè passus est, Goemq; honore priuauit,
post illum diem ad suam familiaritatem admisi
tempore Rex Cananoris obierat, & alius in ipsi
cum successerat, qui erat in nostros animo vehe
in

Gundisalui Vascij iniquum & crudele facinus.

Perfidiæ detestatio.

Cananorēsis Rex Lusitanis infestus.

o. Opera namq; Calecutiensis ad regnum perue-
Erat Cananore Saracenus Mamele nomine, co-
existimatione, eorũ Saracenorũ, qui terras illas
ebāt, facilè princeps. Nauarchus autẽ nauis illius
Goes in alto merserat, erat sororis illius filius.
i percepisset, merces suas, quas naues illa conue-
, esse direptas, nauemq; depressam, & hominem
oniunctissimũ cum reliquis crudelissimè demer-
dolore stimulatus ad Laurentium Brittium rectà
ndit, & maximis vocibus de iniuria sibi facta con
tur. Tu, inquit, nos prodidisti, tu nos in fraudem
isti: quod nauẽ amiserim, quod bonis spoliatus
uod nepote meo charissimo sim orbatus, id perfi-
scelere tuo factum est. Quî fieri enim potuisset, si
onium literarum tuarum bona fide conscriptũ
t, vt vir Lusitanus, atq; nauis magnæ præfectus,
rudeli iniuria nos omnes affecisset, tantumq; in
os nostræ societatis homines clades inuexisset?
us iurat se nihil fraudis admisisse. Saracenus nul-
atisfactionem accipit. Itaq; vt erat lachrymis op-
, & furore acriter inflammatus, ad Regem prope-
quebantur illum vxores, & parentes, & liberi eo-
qui fuerant crudelem in modum interfecti. Ibi
eiulatu lugubri clamores in cælum tollunt, ma-
n Regem intendunt, fidem illius implorant, ius
imè postulant, &, vt de gente scelestissima pœnas
as expetat, obtestantur. Is se minimè postulata ne-
urum ostendit. Tum arcessito Mamele, sibi mini-
gratum fore dicit, si illi, quacũq; ratione possint,
s illud vlciscantur. Mameles continuò ad Sarace-
qui Calecutij negotiabantur, literas de hac iniu-
isit. Illi rem ad Regem deferunt. Is confestim mi-
i nomine illius animum Regis Cananoris in no-
acriter inflammaret, opemq; suam ad nostrorum
im minimè defuturam promitteret. Fore autem
niunctis viribus in perniciem Lusitanæ gentis
mberent, vt illius memoriam è terris extermina-
Hoc accepto nuncio, Rex totam suam cogitatio-
nem

Mamelis Saraceni de Lusitanorum iniurijs querela.

Calecutij Regis ad Cananorensem legatio.

Cananorem

sis in Lusitanos molimina. nem ad exitium Lusitanorum traduxit. Atqu
çipio, quod animo moliebatur, secretum tenu
terim autem fossam latissimam à littoris vnius
alterum littus perduxit. Ea fossa arcem (erat e
angulo, quem mare circumluebat, sita) ab vrbe
bat. Hoc sese ad vrbem muniendam facere sim
Puteus autem erat non procul ab arce, è quo n
bibendum aquam hauriebant. Hunc interclude
teum hostis cogitabat. A fossa namque ad puteu
semita perangusta, quam aggeribus & turribus
re Rex statuebat, vt inde nostros putei aditu pr
ret, atque siti conficeret. Hæc res fuit Præfecto P
pis opera, qui erat in regnum successurus, indica
etiam demonstrauit, Regem Calecutiẽsem præte
munitiones, viginti & quatuor ænea tormẽta Re
nanoris clàm, quibus arcem quateret, misisse: &
rea triginta hominum millia se in auxilium m
pollicitum fuisse. Laurentius Principi gratias eg
que daturum operam confirmauit, ne vnquam
ficium apud ingratos collocâsse iudicaret. Itaqu
continuit, ne in vrbe hostili cum vitæ periculo
rentur. Ad Almeidam verò nuncium misit, qui
ficaret, quo in discrimine versaretur. Almeida fi
misit, qui arcem militũ præsidio, & cõmeatu, &
firmaret, vt posset facilius obsidionem tolerare:
Brittij munitiones. ab illo diligentissimè perfectum fuit. Brittius cùm
maduerteret, aquatione interclusa omnibus esse p
dum, illud telluris spatium, quod erat inter arc
puteũ interiectũ, fossa & vallo muniuit, eaq; mu
ne vtrunque littus inclusit. Tum pontem sublic
extruxit qui vallum cum puteo cõiungeret. Deind
rias turres excitauit, & tormenta in illis disposuit,
bus si vellet hostis aquationem impedire, eum pro
leret. Hoc cũ rex animaduerteret, insidias detectas
Arcis Cananorensis oppugnatio. cognouit. Non igitur vltra dissimulandum ratus,
oppugnare constituit. Quadraginta hominum m
tunc in castris habebat, partim ex suis copijs, parti
auxilijs, quę Calecutio iã aduenerant. Itaq; copias

vallum confestim aggressus est. Nostri maximo
bore hostium impetum sustinebāt. Sed de aqua-
præcipuè acerrimum erat inter nostros & hostes
nen institutum, cùm illi maxima cōtentione, ne
nis vlla facultas aquationis daretur, pugnarent:
Lusitani, ne aqua excluderentur, periculosissi- *Lusitanorũ discrimen.*
dimicationem subirent. Aqua igitur ijs, qui bi-
apiebant, erat multo sanguine comparanda. Nō
rò consilio Thomæ Fernandi, præstantis archi-
b arce in puteum cuniculum egêre: qui tanto si-
perfectus est, vt nunquam id ab hoste animad-
osset. Tum paulò supra illud cuniculi ostium, *Stratagema.*
ab arce ad puteum medium pertinebat, trabes im
& super eas alias transuersas iniecit. Tum mag-
nateriæ vim super eas trabes demisit, quæ puteũ
, ne possent hostes venenum in aquam infunde-
remò ore summo putei disturbato, terram om-
ongessit, ne posset hostis materiam extrahere. Sic
fiebat, vt nostri tuto hostibus inuitissimis aqua-
. Rex igitur ab hoc conatu depulsus, vallum op-
re multò acrius instituit. Cùm verò multi in ea
natione caderent, vt tutius rem gereret, ingen-
cos lana & simili materia infarciri iussit, vt his
itis tormentorum ictus exciperet. Dum autem
pus apparabatur, castra retro mouit, & suos ab
natione prohibuit. Brittius id non sine consilio
itus, excogitauit rationem, qua hostis cōsilium *Aliud stratagema.*
aret Faber quidam lignarius illius iussu laqueũ
it, eumq; non procul à vallo ea parte, quæ valli
n respiciebat, leui materia atq; tellure contexit.
s quadraginta milites iussit extra vallum egre-
rbem versus pergere simularent. Hostes illos cō-
, in eos impetum faciunt. Nostri se sensim reci-
hostes acriter insistunt. Eorum autem Dux, cùm
us præiret, in laqueum incidit. Quo facto nostri
us repugnare multò acrius incipiunt: alij extra
egressi, se cum illis coniungunt, & hostes re in-
a perculsos expellunt, & paulò longius insequũ-
tur, si-

tur, signoq; dato se recipiunt, & Ducem laque
ditum ad Præfectum pertrahunt. Ex illo cogno
tius, quo animo rex bellũ intermitteret. Præter
ceps regni hæres per vnum de suis comitibus,
commeatu onusta silentio noctis inuectum, ill
consilium aperuit. Nostri ad propugnandum s
parauerunt. Perfectis operibus Rex confestim
hoc ordine instruxit. Saccos primùm sic oppo
se iubebat, vt essent instar valli, quo milites pos
ne periculo ad Lusitanorum vallum accedere.
milites cum arcubus, & ferreis fistulis, & varijs
generibus sequebantur. Postremum agmen Re
valida manu firmabat. Arcis tormẽta quanuis g
ingentes partim ferreos, partim lapideos emit
cùm hi saccis exciperentur, nullum detrimentu
stibus afferebant. Ea res animaduersa hostibus a
extulit, ita, vt quasi debellatum iam foret, clamo
gentes ediderint. Sequenti die fuit oppugnatio
ferocius instaurata. At Brittio venit in mentẽ to
tum vnum, quo nondum vsus fuerat, quod
tò vehementius globos eiaculari cognouerat, co
re. Cùm ille igitur, qui tormenti curam gerebat, i
admouisset, factum est, vt saccos disijceret, ict
crebrius repetitis, omnes moles oppositas distur
Cùm igitur maiora tormenta in aciem hostium
pugnaculo nudatam ingentes pilas, minora gl
valdè frequentes emitterent, magnam stragem
runt. Ea nocte vir quidam nobilis Castellanus, c
mẽto Guadelaiara, postulauit à Brittio centum &
quaginta homines, quos ipse deligeret, quibus h
castra terrore compleret. Cùm id illi fuis t côcel
de quarta vigilia (erat autem nox pluuia, caligoq;
fissima erat castris offusa) nostri hostes, nihil h
propter nostrorum paucitatem suspicantes, tub
cantu & clamoribus magnis exterrent, & alios
somno consopitos, alios semisomnes obtrunca
liquos in fugam pellunt. Vbi primùm diluxit, r
potiti castris, prædã non mediocrem in arcem c

Acies hostium.

Arcis oppugnatio.

Guadelaiaræ Castellani strategema.

Hūc felicē succeſsū caſus aduerſus deformauit.
requētes ędes arci coniunctæ, arcis ipſius præſi-
hoſtiū impetu & incurſione defenſę. In his erāt
merces, & multiplex, & precioſa ſupellex, & an-
qua milites in ea ſubſidione alebantur. Factum
em, vt pueri cuiuſdam negligentia, qui cùm i-
)itum, candelam incenſam reliquerat, vt cande-
ridam materiam decideret, quæ ſubitò ignem
uit, & domum inflammauit. Sic autem cùm o-
ędes illæ eſſent è ligno ędificatæ, & folijs palma-
ontectæ, & coniunctæ, factum eſt, vt omnes eo-
ıcendio conflagrarent. Quamuis autem iactura
rum rerum maximi pretij fuiſſet, nihil Præfectū
ıngebat, quam annonæ penuria. Commeatum
naxima ex parte flamma conſumpſerat. Nec e-
s vlla, quandiu hyems vigebat, vt aliunde poſ-
nmeatus importari. Ergo cùm fames noſtros op
et, cogebantur feles primùm, mures deinde &
s comedere. Præfectus aliquid audendum ra-
gnatum quendam ſuum cum triginta viris ſa-
bus miſit, qui in hoſtes improuiſo erumperet,
ret, an poſſet aliquid cibi è caſtris non valdè mu
ripere. At hoſtes in noſtros inuecti, multos con
arunt, ipſius cognati Ducis vultum concide-
x crura etiam ſauciarunt, ita, vt gradum facere
ret: parumque abfuit, quin in hoſtium poteſta-
niret: Sed adoleſcentis virtute, annos nati quin-
viginti, cui *Ioannes Gregorius* nomen erat,
nedijs hoſtibus ereptus, & in arcem intromiſſus.
or autem è noſtris in eo conflictu cecidêre. In-
per ſeruos transfugas fuit Rex certior factus,
s grauiſſima fame premi. Exiſtimauit igitur
caſionem rei bene gerendæ non eſſe prætermit
n. Itaque in loco ſatis accommodato, milites in
locauit, duas autem vaccas propius vallum a-
eperat. At noſtri cùm vaccas cernerent, Ducis
(nec enim imperio, ſed fame mouebantur) re-
eſiliunt. Qui erant in inſidijs, in noſtros impe-
tu fe-

Incendium circa arcem fortuitum.

Fames obſeſſos Luſitanos inuadit.

Hoſtiles in Luſitanos inſidiæ.

tu feruntur. Nostri tamē tanta virtute restitêre, v
Fortiter factum. quàm maiora subsidia possent aduenire, vac
valli aditum hostibus frustra repugnantibus in
cerent. Harum carnibus diebus aliquot nostri
tati sunt. Sed his consumptis, necesse erat nost
Diuinum erga Lusitanos auxilium. deditionem facere, aut fame funditus interire. S
diuina in extremo illo discrimine adiuti sunt.
namque ventorum flatu agitari cœpit, & cùm
mos fluctus eijceret, magnam squillarum inge
vim in litus expulit, quibus nostri famē depu
& ægroti sanitatem recuperárunt. Sic autem f
est, vt Lusitani obsidionem per totam hyemen
rarent. Ver autem appetebat: subsidium, cùm pr
mare nauigari potuisset, expectabatur. Hoc cu
gem minimè lateret, statuit, antè, quàm Cochin
xilium adueniret, totis viribus experiri, an vall
arcem oppugnare posset. Magnam igitur classe
struxit, & duo maxima Castella super naues ex
ea ratione, qua fuerant erecta Castella, quibus R
lecutiensis Paciecum euertere cogitârat. Huius
Hostilis exercitus quinquaginta millium militum. ratus indicium fuit per eundem Principem ad I
ctum repentè delatum, à quo fuit admonitus, v
arcis partem, quæ ad mare pertinebat, diligent
tutaretur. Erant milites, quos Rex sub signis ha
ad quinquaginta millia. Alia namque sibi auxili
quisierat. Vbi primùm omnia parata fuerunt, cùi
ra & mari nostros oppugnare instituisset, factū
Stupenda Christianorū victoria. vno tempore & classis eam arcis partem, quæ ad
spectabat, cum castellis inuaderet, & magnus exe
in vallum impetum ferret. Vtrinq; tamen fueru
magna suorum strage, & nauium etiam iactura
si. Prælium fuit acerrimum, & ab exortu Solis vsq
occasum durauit: quod tamen non humanis vi
sed diuinis gestum fuisse constat. Cùm enim ma
multitudo hostium in prælio cecidisset, nemo ta
Cananorensis vrbis oppugnatio. è Lusitanis desideratus fuit. Insequente die Britti
gnam tormentorum partem, quæ erant in arc
sposita, ad vallum transportari præcepit, & ind
uit

...m globis ingentibus concutere iussit. Aedes quā... ...æ dirutæ fuerunt, & in his Saracenorum tem... in quod multi conuenerant, vt Mahumetem ...us fatigarent, vt illis subsidio occurreret. Tantus terror fuit & ciuibus & peregrinis iniectus, vt ... à Rege contenderent, vt pacem cum Lusitanis ...: aliter enim, se indè continuò migraturos. ... vt vehementius agerent, fecit classis, cui præerat ...nus Cugna, qui tunc aduenerat, quæ opem no... ...i in maiore tum discrimine fuissent, attulisset. ...tur certis legibus facta fuit, ea conditione, vt tū ...n rata esset, cùm eam Prætor Almeida compro... Quas verò res Tristanus Cugna, antequam Ca...m classem appelleret, in eo cursu gesserit, alio ... memorabimus. *Pax Cananorensium cum Lusitanis.*

...IERONYMI ...ORII SILVEN...S ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

... REBVS EMMANVELIS, ...SITANORVM REGIS INuictißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER QVINTVS.

Vm hæc in India gerebantur, in Africa hęc acciderunt. Safin est ciuitas in Mauritania Tingitana sita, extra fretum Gaditanum, ad Austrum spectans, quam Atlanticus Oceanus al- *RES AFRICANAE.* *Safin ciuitas.*

nus alluit. Erat autem sanè magna, multisque opulenta, ad quam vndique mercatores quæst tia libentissimè commeabant. Regio est valdè frugibus & pecoribus abundans. Fuit autem hæc longo tempore in ditione Regis Marrocl cuius imperium maximam Mauritaniæ parte tinebat. Sed tandem familia quædam nobilis, mento Farhomia, ab Imperatore desciuit, opi suis, & populorum gratia freta, tyrannidem uit. Huius tandem familiæ princeps extitit q nomine Abdearus Rhamanus, vir magni an supra modum dominationis appetens: qui, vt imperaret, patruo suo, cui nomen erat Hamedu tunc opibus & potentia multum gentilibus ar vitam per summum scelus eripuit. Deinde spec ralitatis & humanitatis plebis animos sibi conc ita vt ciuitatis imperium facillimè teneret. Erat Abdearo Rhamano filia eximia specie, quam cens nobilis nomine Haliadux, nō vulgari form ditus amabat, & illius concubitu, matre puell inuita, fruebatur. Hæc consuetudo cùm fuisset a manum delata, eo familiæ dedecore grauiter off necem adolescenti afferre constituit. Quod cùm mani vxor atque filia suspicione assequutæ fu rem ad Haliaducem deferunt. Is vt Rhamani cō præriperet, cædem Rhamano machinatus est. tem cum iuuene sibi amicitia valdè coniuncto, fidei & audaciæ valdè confidebat, quem Iehabe sum appellabant, communicata, vt facinus sum leritate patraret, excogitauit. Erat autem sacrum ne Saracenis, summa ab illis religione celebratū manus in templum profectus, per nuncium Ha cem ad solennis precationis communionem i uit. Esse dicebat præterea sibi cum illo post ren nam de re maxima consultandum. Haliadux eo cio intellexit, tempus appropinquare, quo sibi e Rhamani crudelitate moriendum, aut Rhaman afferenda. Arcessiuit igitur Iehabentafusum, &

Abdeari Rhamani parricidium.

cem viris fortibus ex gentilibus atque dome-
ui erant coniurationis participes, rectà in tem-
radiuntur, & Rhamanum confodiunt. Qui Rha
n sectabantur, vt illius necem vindicarent, se
abant. Cùm tamen viderent duodecim viros
, & impigros districtis gladijs ferociter immi-
& suspicarentur eos non sine multitudinis cō-
e tantum facinus ausos esse, seque Duce, quem
ntur, occiso, præsidio nudatos animaduerte-
entè diffugiunt. At Haliadux & Iehabentafu
orum se conferunt, & ibi aduocata concione
ix orationem habuit, qua dixit, se meritò tyran-
cidisse, qui illi insidias comparabat: neque me-
eneficio ciues suos obligasse, cùm hominem
um & parricidam de medio sustulisset. Fore
e, vt post illum diem res eorum sub benigno &
itò imperio multo magis florentes essent. Ibi
puli consensu (gens enim leuis & inconstans,
quamcunque partem illam pellere velis, in-
vterque eorum ciuitatis moderationi præfici-
empore Iacobus Azambugius præerat castel-
iussu Regis Emmanuelis, vt dictum est, non
ab ea vrbe extruxerat. In ea verò ciuitatis trepi-
e atque tumultu, tredecim Hispani captiui, na-
adepti confugiunt, & ad castellum delati, sta-
uitatis Azambugio nunciant. Deinde post bi-
Ialiadux cùm cerneret, cognatos Rhamani &
, qui multum in ciuitate poterant, illi atque so-
niciem moliri, ad Azambugium se confert, &
sionem diuinitus oblatam amittat, adhorta-
namque perfecturum, vt ciuitas illa Regis Em-
lis imperium libentissimè subiret. Opus tamen
qui hoc animo essent, ope Lusitanorum aduer-
tium insidias fulcirentur. Iacobus Azambu-
amuis Afrorum perfidiam exploratam peni-
eret, cùm tamen animaduerteret, rem in tanto
u & ciuium dissensione in eo statu esse, vt Ha-
atque socijs fidem datam conseruare valdè ex-

Rhamanus in templo cōfossus.

Haliadux Safinij tyrānidem inuadit.

Haliadux Azambugij auxilium implorat.

pediret, conditionem minimè reiecit. In ciu
tur duodecim viris nobilibus stipatus, se con
octo dies commoratus, leges pacis scripsit, &
Haliaducem & socios Regi Emmanueli deui
verò cum indicio Abrahami Iudæi cognou
insidias fieri, in castellum regium profectus
verò quatuor viri nobiles Saraceni, quorum
erat Haliadux, prosequuti sunt, cùm interim
tafusus imperium ciuitatis administraret. Er
fœdere cautum, vt Mauri locum Azambugio
te, qua muri fluctibus alluuntur, assignarent, i
mum magnam ædificaret: & vt ibi laxius &
centius habitari posset, turrim in muro ædib
ctam, & portam etiam, quę in mare respiceret,
rent. Rebus ad hunc modum constitutis, Aza
cum quatuor illis Mauris in Lusitaniam reue
manueli rem totam exponit, & amplitudine
tis, & opportunitatem loci ad bellum medit
Africæ regionibus inferendum explicat. Rex
cio plurimum lætatus est, Azambugiumque
cam remisit. Vt verò negotium rectius confic
literas ad Garsiam Melium, qui cum classe fre
ditanum tenebat, vt Mauros nauigatione pro
dedit, quibus imperabat, vt se cum Azambu
iungeret. Is quamuis in morbo valdè periculo
retur, mandata tamen summa celeritate confe
Safinensem igitur portum se contulit, quò iam
bugius peruenerat: sed omnia commutata vide
ciuitas in armis: fidem datam neglexerat: mu
nullo pacto se Christianorũ imperium passura
firmabat: varij tumultus excitabantur. Haliadu
iam in vrbem redierat, & Iehabentafusus in cor
scelere & perfidia conniuebant, oblitiq; fœderi
valdè Lusitanis infesti. Ibi tunc venit nostris D
in mentem, discordiam inter duos illos tyran
tificio serere, vt viribus vtriusque partis diuisis,
vrbe potirentur. Quod quidem sic ab illis excog
fuit. Garsias Melius adhuc eodem morbo lab

Haliaducis cum Lusitanis fœdus.

Safinensium perfidia & tumultus.

Lusitanicum stratagema.

im igitur Iudæum ad morbi curationem ex vi-
ſiuit. Hunc autem pecunia facilè perſuaſerunt,
is ad vtrumque vrbis præfectum perferret, ita
vt eorum neuter poſſet odorari, literas ad alte-
riptas eſſe. Literæ autem erant ſcriptæ nomine
Melij, quibus Haliaducem admonebat, vt inſi-
ecaueret. Sibi namq; exploratum & cognitum
æ illius inſidias intendi. Ad eas autem propul-
opem ſuam pollicebatur, ſeq; officio ſuo mini-
iturum cõfirmabat. Interim verò admonebat,
ſſe capitaliores inſidias illis, quas imperij com
comparabat. Nam cùm nulla vnquam regni
fidelis atque firma fuiſſet, tum aditum ad per-
cò faciliorem eſſe, quo minus ſuſpecti fuiſſent
quibus ſocietas muneris inita fuerat. Idem ad
itafuſum ſcribebat, & admonebat, vt vitã ſuam
Haliaducis occultas fraudes & inſidias muni-
ties Medicus Melium inuiſebat, manum intra
ſtragulam, quæ ſpondam contexerat, immitte-
ſi tentaret, an febris aliqua ex parte quidquam
vehementia remiſiſſet. Et interim literas acci-
e poſſet quiſpiam quod gerebatur, aliqua ra-
ſpicari Interim verò vterq; eorum clam altero
Melio ſummas agere, ſeque in poteſtate Emma
uturum polliceri, obſecrare, & orare, vt nõ per-
t vllo modo, ſe fraude alterius interire. Hac igi-
de contra gẽtem fraudis pleniſſimam ſolerter
ata, factum eſt, vt vterq; eorum cùm ſibi ab al-
eret, muniendam ſalutem ſuam contra alte-
fidiam, Luſitanorum ope cogitaret. Vterque i-
tero imprudente, Azambugium & Melium ad-
vt ſe in vrbem conferant. Se namq; effecturũ,
vrbem in Regis Emmanuelis poteſtatem re-
Itaque Azambugius, & Melius quinquagin-
m militibus ſtipati, in vrbem ingrediuntur, &
quæ Rhamani fuerant, quia amplæ & munitæ
itur, & erant propius mare ſitæ, ſibi ad habitan
legêre. Clanculum verò varia armorum gene-

ra arcis & dolijs inclusa domum comportari
Mauri, vt est genus hominum non solùm infi
rùm etiam suspiciosum, sinistra quadam su
tacti, non rectè de nostrorum hominum sedul
tiebant. Ipsosque tyrannos iam suæ leuitatis v
nitebat. Multaque tectè moliebantur, quibus
poterat, rem ab occultis insidijs ad vim apertã
turam. Azambugius rem omnem, in quo sta
Emmanueli per literas significauit. Is nullam
interposuit, quin firma subsidia illis mitteret.
igitur naues celeriter instruendas curauit, quib
dissaluum Mendesium Zacotum, virum in A
bello exercitum, præfecit. Qui cùm naues ad
vrbis appulisset, intellexit, nostros Maurorum
esse in summas difficultates adductos. Nec eni
ri in fœdere permanebant, sed multis fraudib
Azambugij impediebant: neque solùm omnia,
ædes muniendas, sed etiam quæ erant ad vict
cessaria, denegabant: multisque signis appare
non fraudem ad facinus, sed animum deesse. C
stri de vno ex tyrannis conquerebantur, is in t
dis socium culpam omnem conferebat. Nostri
Zacoti aduentu maiores opes habuissent, confi
in vrbe versabantur. Tyrannos igitur admoner
nimè passuros, vt ambo simul vrbem gubernar
namque animo inter se inimico & infesto diss
vtrumque eorum de alterius exitio cogitare. C
rent igitur inter se, vter eorum esset ciuitatem
Regis Emmanuelis nomine moderaturus. Illi
cernerent eam sibi necessitatem impositam, vt
eam prouinciam susciperet, haud contentiosè
rant. Summa namque animi moderatione, qu
credibile videretur ei, qui vtriusque mentem c
ceret, vterq; eorum alteri imperium concedeba
dem peruicit Haliadux, vt Iehabentafufus eam
tem regendam susciperet. Is autem Imperij æm
moto, multo liberius fraudes in nostros concin
omnique ratione, vt Azambugium opere proh

Subsidium Lusitanis Safinium missum.

Summa in duobus tyrãnis animi moderatio.

Iehabentafufi in Lusitanos fraudes.

ndebat. Lapides, & calcem, & reliquam mate-
ne quisquam importare auderet, faciebat: opera-
am acerrimè minabatur: & hæc primùm occul-
einde multo in dies apertius & insolentius gere-
Quod vbi Azambugius intellexit, Haliaducem, *Dolus dolo delusus.*
sciebat valdè moderationis, qua facilè regnum
concesserat, pœnitere, arcessiuit: eumque admo-
t suorum manu comparata, Iehabentafusum ex
uiso aggrederetur, & obtruncaret. Se namque o-
bi opus esset, confestim allaturum, facturumq;,
solus vrbis imperio potiretur. At Iehabentafu-
m se armis Haliaducis peti animaduerteret, &
et id consilio Azambugij fieri, in ædes Rha-
in quibus arx extruebatur, se fuga proripuit. Ibi
acobus Miranda, ipsius Azambugij nepos, habi-
qui etiam cùm ignoraret, eum aui consilio in il-
tæ discrimen inductum, hominem in fidem re-
m ab imminente clade seduxit. Azambugius
b illo pœnas expetere statuisset: Maurus (erat e- *Iehabentafusus arte mortem euadit.*
ngulari solertia, & plurimum in dicendo vale-
multis argumentis vsus, quibus demonstrabat
nè expedire rebus Lusitanorum, se vita tunc tem
spoliari, ab Azambugio impetrauit, vt ei pote-
n in Lusitaniam eundi faceret, vt se Regi dede-
fidem suam fœdere sanctissimo obligaret, fo-
vsque ad extremum vitæ spiritum pro illius di-
te & amplitudine dimicaret. Quod si rex id face-
let, tum fore illi liberum, ei supplicium, quod
, statuere. Id tandem ab Azambugio adeptus est,
n in Lusitaniam vinctum mitteret: qui tandem
manuele vitam impetrauit, & præfecturam e-
m, quibus in campis finitimis in hostes incur-
, obtinuit. Qui beneficio & humanitate Regis
atus, ei fidelem operam in bello præstitit, neque
id in vita gessit, in quo appareret, illi fidem pa-
sanctam fore. At Haliadux, cui Azambugius *Haliaducis in Lusitanos odium.*
imperium commisit, longè secus, quàm fo-
uisquam existimabat, se in eo munere admini-

ſtrando gerebat, multoque inſolentius, quàm Ie
tafuſus noſtris aduerſabatur. In eo verò præcip
uos animi contendebat, ne opus inſtitutum ad
perueniret. Minis fabros & operarios auertebat
riam importari ſupplicio propoſito vetabat, &
odium, quo erat imbutus, operibus indicabat. O
men paulatim ad iuſtam altitudinē perueniebat
bugius interim ſe arcem extruere diſſimulabat, ſ
plas ædes ædificare dicebat, in quibus Chriſtian
catores merces imponerent. Feneſtras autē, in
erant tormenta collocanda, luto atque tenui m
tegebat, & tectorium calcis inducebat, ne ab hol
quod in animo habebat, animaduerti poſſet. Pra
nocte in muro portam aperuit, qua ex claſſe nol
ditus in arcem facilè pateret. Portam autem vtr
ſecundùm vtriuſque viæ latus, quæ in portam fe
vallo muniuit. Erat autem arx in tantam altitud
excitatā, vt facilè defendi poſſet. Sequenti die Az
gius expoſtulauit per nuncium cum Haliaduce,
in fœdere minimè permaneret, quòd fidem n
violaret, quòd iuſiurandum impiè & ſceleratè co
neret. Illum namque per Mahumetis legem iurâſ
omnia, quæ ad extruendas ædes illas eſſent nece
largè atque munificè præbiturum: promiſſa verò
modò minimè cōficere, ſed contrà odium acerbu
immane factis expromere. Diſceret igitur fidem
re, & numen cæleſte reuereri, & hominum pudo
inſtituto flagitio reuocari. Haliadux reſpondet, ſ
dè hominis dementiam admirari, qui non videa
neq; vnde cibum, neq; aquam compararet, habere
is eius copiā ſuppeditare velit, & tamen adeò magn
loqueretur, quaſi illi omnia, quæ ad vitam ſuſte
dam opus eſſent, abundè ſuppeterent. Ad ea Aza
gius reſpondet, Luſitanis hoſtium carnibus fame
eorundem ſanguine ſitim explere, facillimum
Hoc dicto Haliadux digitum momordit. Hoc aut
apud gentem illam minationis cuiuſdam acriori
diciū. Hoc vbi intellexit Azambugius, vidit opus

Callidè factū Azambugij.

Azambugij cum Haliaduce expoſtulatio.

tione, vt antequam Haliadux maiores ex pagis euocaret, illum opprimeret. Sed ne fidem violaretur, si prius iniuriam afferre putaretur, quàm ostis iniuria lacessitus, hoc excogitauit. Maurus ı Lanio colaphum inflixerat in macello homitano, qui erat ex Regis familia. Is apud Azamn de illata sibi iniuria querelam habuerat. Azāillum, vt patienter iniuriam ferret, admonuit: n temporis rationem postulare. Tunc verò, cū b Haliaduce nuncium adeò ferum & importucepisset, Lusitanum illum euocat, & vt Mauquo fuerat affectus iniuria, interficeret, adhortaod vt expeditius faceret, vnum ex suis domestiocium adhibuit. Abierunt illi continuò, & cū m peruenirent, in Maurum incidunt, quem gla nsfigunt. Clamor confestim & vlulatus exoriumultus excitatur. Saraceni vndique ruunt, & ios adoriuntur. Illi verò animo satis acri resiaulatimque cedunt, atque se tandem in arcem o cum labore recipiunt. Azambugius suos con Saraceni arcem circundant, multisque telis & in arcem missis, vt nostris perniciem inferant, tur. Tandem maioribus tormentis admotis, atuatere instituunt. Lusitani armati vigilias agitaon tamen eorum quisquam telum iaciebat. Agius enim omnibus, vt se continerent, imperantegram noctem fuit arx summis hostium vioppugnata: cùm tamen eorum conatus omnes lum reciderent. Vbi diluxit, Azambugius priquidem instituit, vt res diuina fieret, & numen ISTI religiosa precatione propitium reddereinde admonuit, vt omnes cibum sumerent. Ita imis religione expiatis, & corporibus cibo & poefectis, aciem magno silentio instruxit: & ealbum sibi soli afferri præcepit. Erat enim valdè & claudus. Nam cùm Ioannes secundus, Regis si filius, in bello, quod Alfonsus cum Fernando Castellæ & Aragoniæ gesserat, oppidum in Trā-

Callidum rumpendi fœderis consilium.

Tumultus Safinij.

ſtagana Luſitaniæ prouincia, quod Alegretur
natur, armis expugnaret, fuit Azambugius,
Ioanni acrem operam nauabat, in crure graui
percuſſus. Is igitur ſolus eo die ex equo pugna
qui pedibus rem geſſerunt. Omnibus igitur re
paratis, cùm eſſet meridies, erupit Azambugiu
inopinata magnum terrorem hoſtibus iniecit
nim ſuſpicari poterant, paucos homines, que
exanimatos eſſe crediderant, in tantam hoſtiu
titudinem impetum facturos. Itaq; cedunt, &
plum confugiunt. Noſtri eos acriter inſequũtu
toſque cædunt. At poſtquam hoſtes in templo
pentino illo timore refecerunt, pugna recrud
cùm ex illis multi caderent, templum fuit ab
porta fugientibus incredibili celeritate deſertu
ti tamen ſeſe in eam vrbis arcem, quæ eorum p
tenebatur, receperunt: & inde ingenti torment
quam Azambugius extruxerat, maximum da
afferebant. Hoc cùm cerneret vir quidam hui
peritiſſimus, nomine Sebaſtianus Rodericus, cù
mentum contra diſponeret, & aptiſſimè colli
globus ingens per os hoſtilis tormenti veheme
miſſus, tormentum perfregit, & eum, qui illi p
dilacerauit. Sic tandem Saraceni ab omni ſpe d
ſeſe in fugam dederunt, & Haliadux in oppidun
mine Targam, ſe recepit. Reliqui, qui in vrbe n
runt, pacem ab Azambugio poſtulârunt, quã ill
ceſſit, & leges illis ſcripſit, & tributum, quod q
nis penderent, imperauit. Quamuis autem non
hoſtium numerus, qui in ea pugna ceciderunt
potuerit, magnam tamen multitudinem fuiſſ
ſtat, cùm è noſtris vnus tantùm deſideratus ſit, q
Azambugij familiaris, qui prope illum pilæ vni
concidit. Melio autem cum Azambugio minim
ueniebat. Nam vterq; eorum diuerſam in tuend
tate ſententiam ab altero ſequebatur: quo factu
vt offenſus Melius in Luſitaniam rediret, & ſol

Azambugij eruptio.

Hoſtium fuga.

Incruenta Luſitanorũ victoria.

za

ugius Emmanuelis nomine vrbi præesset. Atta-
ost vrbem captam, hostes, qui in pagis habita-
rebras in nostros excursiones faciebant: sed sem
ère cum detrimento repulsi. Sic factum est, vt ci-
lla opibus & armorum præsidijs munitissima,
rum hominum virtute & industria, & Regis Em
elis felicitate, ipsius Emmanuelis imperio sub-
it. Sub idem fermè tempus, quo hæc gerebantur, RES EVROPEAE.
amen, quàm ciuitas illa caperetur, in oppido,
Abrantes appellatur, vbi tunc Rex Emmanuel,
entia Olysippone repulsus, se tenebat, natus est
nis Iunij, Anno à Christo nato M D vij. ex vxo- Fernandus filius Emmanueli nascitur.
ria filius, cui Fernandi nomen inditum fuit. Va-
tem multum ingenio: fuit in antiquitate perue-
da valdè curiosus, maximarum rerum studio fla-
t, multisque virtutibus illo loco dignis præditus
Qui tamen in iuuentutis flore immatura morte
tus est. At Emmanuel cùm nullo modo studium RES INDICAE.
arum rerum intermitteret, sedecim in Indiā na-
omparauit. Quatuor ex illis Iacobum Siqueiram
cit, quem iussit vltra Gangem nauigare, & au-
Chersonesum petere, situmque ciuitatis opulen- 16 naues in Indiam mittuntur.
æ, quam Malacam appellant, celeberrimum O-
is emporium, explorare. Mandauit præterea, vt
rsu insulam S. Laurentij perlustraret, quam au-
t esse & amplissimam, & multis rebus abundan-
Cum hac classe Siqueira Olysippone profectus est
s Aprilis, Anno à Christo nato, M D.viij. Duode- ANNVS à Christo nato 1508.
ero nauibus præfuit, Georgius Aquilaris. Huic
rauit, vt cum quinque nauibus promontorium,
appellant Guardafum, ea parte, qua ab Austro
ptentrionem in introitum Arabici sinus inflecti-
eragraret, & maria illa specularetur, vt naues,
anque ex Arabia in Indiam nauigarent, interci-
Septem verò naues reliquæ certis Ducibus attri-
sunt: è quibus vnus fuit Franciscus Pereira Pe-
, qui iussus erat arci Quiloensi præesse. Alijs præ-
(Tristanus is [illegible] appellabatur) dedit in man-
datis

datis Emmanuel, vt cum duabus triremibus ex
in Guardafuense promontorium nauigaret,&
Aquilari coniungeret. Hæc classis soluit Olysi
eodem mense, quinque diebus postquam prima
vela dederat. Eam verò tempestas subitò coorta
cit,& malum nauis, cuius Pestana nauarchus era
fregit, & armamenta dissipauit, ita vt cogeretu
sipponem reuerti. Vnde refecta naui decimo
Kalend. Iunij, rursus profectus est. Is impeditu
me, Quiloam peruenire non potuit, & in insuli
Mozambiquem sitis hyemauit. Nauarchi, qui era
Indiam profecturi, varijs casibus agitati, Cochi
tandem delati sunt. Aquilaris autem naufragio
Odoardus Lemius vnus ex nauarchis, qui erat
lari sanguine coniunctus, cùm nauis ad Mozamb
sem portum appulisset, inde discedere noluit, ant
de Aquilaris vel salute, vel exitio aliquid certi co
sceret. Cùm verò multis argumentis perspectum
set, Aquilaris nauem fractam, atque dissipatam, &
ctibus oppressam extitisse (in eodem enim cursu
ta nauis laceratæ fragmenta, cum dolijs & instrur
tis nauticis apparebant) nauarchorum omnium c
muni consensu statutum est, vt Lemius in locum i
succederet. Itaque cùm primùm per anni tempu
cuit, Pestana, qui iam se in eandem insulam Moz
biquensem contulerat, Quiloam rectà contendit.
lius nauem Lemius conscendit, suam verò Vasco
ueiræ concessit, & ita in promontorium Guardafu
cursum tenuerunt. Petrus Ferreira Fogaza, qui ar
Quiloensem cum imperio tenebat, Melindem, (
nim iussus erat,) profectus est: & ibi tandiu const
quandiu per anni tempus nauigare non potuit. C
primùm verò tempestas secunda fuit, sese ad Lem
aggregauit. Lemius igitur cum classe septem naui
Zacotoram cursu petijt. Regiones autem regum, qu
rant stipendiarij, circunuectus tributa collegit: & c
ali qui tributum imperatum pendere recusarent,
bello domuit. Magadaxum oppugnare cùm vel
prop

Classis Lusitana tempestate disiecta.

Aquilaris naufragium.

Magadaxū oppidum.

rea quòd vidit ciuitatem esse situ & natura munam, & stationem nauium parùm tutam, & adimari in vrbem difficillimum, de nauarchorum m consilio ab ea mente destitit. Ibi cùm in anconsisteret, vigilum negligentia factum est, vt i, cui præerat Georgius Quadra, anchoralia præntur. AEstu porrò vehementissimo delatus, tanaris transmisit, vt cùm milites atque nautæ de suscitarentur, non possent in qua tunc regione entur, vlla ratione conijcere. Ergo tantisper reuigium inhibuêre, dum exortu Solis tenebræ erentur. Cùm verò neque sic possent, quam Ren præteruehere͂tur, agnoscere, se ventis agi per-Sic in Zeilæ portum, quæ ciuitas non procul o ore & introitu sinus Arabici, & ad Aethiopiã t, delati sunt: atque ita factum est, vt omnes à nis, qui eam ciuitatem incolebant, caperentur. s à conatu, quo Magadaxum oppugnare consti-, depulsus, in Zacotoram venit, atq; ibi Petrum am in arcis præfectura constituit. Quæ deinde accciderint, alio in loco referemus. Nunc quæ aus Cugna gesserit, explicanda sunt. Classis illi issa erat vndecim nauium. Alias præterea quinues instructas Emmanuel Alfonso Albuquermisit, quem voluit, vt postquam Almeida mui definitum tempus expleret, Prætor Indiam nperio teneret Cugna cum hac classe in Mozãn peruenit mense Decembri. Ibi propter hyehybernare coactus fuit. Aliquæ tamen naues ab npestatibus seiunctæ, minimè comparuerunt. sus namq; Lupius Costa nauarchus Zofalæ porbierat. Lionelus Coutignus se Quiloam recepeuarus Tellius in promontorium Guardafuense no cum periculo delatus extiterat. Ibi cùm se à one refecisset, prædas è Saracenis egit, quibus nilitibus suis ditatus est. Postea verò Zacotoram vt se cum Tristano Cugna coniungeret. Rodeercira Coutignus tempestate similiter agitatus in

Quadræ ex suorum negligentia infortunium.

Zeila opp.

Tristani Cugnæ res gestæ.

Cugnæ sociorũ pars tempestate disiecta.

Sinus pulcher insulæ S. Laurentij.

in sinum insulæ S. Laurentij introiuit: quem
propter illius amœnitatem, pulchrũ appellauit
adhuc nomen obtinet. Ibi cùm decem & octo
scentes lintre inuecti ad nauem illius accederen
benignè accepit, & vestibus donauit: & cùm re
dimisisset, duos muneribus allectos retinuit, q

Cugnæ ad S. Laurentij insulam nauigatio.

Cugnam in Mozambiquem perduxit. Cùm
multa de insulæ huius magnitudine percepisset
dum tempus esset idoneum ad iter Zacotoram
suscipiendum, re prius cum Alfonso Albuquer
municata in eandem insulam nauigare constitu
mores gentis, & instituta, & telluris etiam amp
nem, & fertilitatem aliqua ex parte oculis vsur
Duxit autem secum Alfonsum Albuquerciu
Antonium Campensem, & Emmanuelem Te
& Franciscum Tauoram, Ioannem Gomeciu
bræum, & Rodericum Pereiram Coutignum,
stanum Aluarum. Reliqui autem nauarchi cum
bus suis in Mozambique relicti sunt. Cùm verò

Cugna ab incolis aditu prohibitus.

quot portus appulisset, & in terram descendere
fuit à confertis incolis aditu prohibitus: quos t
magna cæde perterritos, in fugam coniecit. Ora
inde omnem, quæ ad Aethiopiam spectat, perl
uit. Cùm verò Promontorium, quod pertinet a
casum, flecteret, & totam insulam circumuehi
ret, vt eam etiam partem, quæ pertinet ad Au
cognosceret, ingenti tempestate impeditus est, q
nus id, quod conabatur, efficeret. Ea tempestate

Roderici Pereiræ nauis submersa.

Roderici Pereiræ ad vadum allisa, demersa est,
maq; pars hominũ, quæ illa vehebatur, interijt. C
receptui signum dedit, & in Mozambiquem reu
est. At Ioannes Gomecius Abræus cùm ea temp
excitata fuit, iam insulæ promontorium supera
Cùm verò oram Australem legeret, in fluuium

Mataruna fluu.

dit regionis illius insulæ, quam Mataranam n
nant Ibi vt aquationem faceret, consistere in ani
induxit, cùm repentè multi lintribus inuecti, n
circundant, nutibus hominem perbenignè salu

centes offerunt:radices,quibus gens alitur, & ...es,è quibus saccharum exprimitur, munificè ... : omnia denique signa singularis humani...ndunt. Ea gentis facilitate nauarchus alle...agistrum nauis iubet in lintrem descendere, ...t(erat enim multarum linguarum peritus)an ...um illis sermonem conferre, & simul admo...iquot homines munerib⁹ delinitos in nauem ...dere persuadeat At illi vbi primum magistrũ ...unt,tanta celeritate lintrem remis egerunt, vt ...breue spatium è nostrorum conspectu prori... Hoc cùm ex improuiso accidisset, Nauarchus ...n in mare dimittere iussit, & in ea tormenta ...re,& cũ viginti & quatuor hominibus in eam ...,vt lintres sequeretur. At cùm terræ appropin...ernit rursus eosdem lintres cum magistro sca...ersus summa securitate nauigare. Magister au...ibus admonebat, ne quid hostile molirentur: ...esse benignam & perhospitalem. Cùm autem ...iam peruenit, narrauit se fuisse ad Regem per..., qui eum fuerat singulari humanitate com...llumque prȩterea torque argenteo,& armillis ...anulis argenteis donârat, statimque remiserat, ...ine suo nauarchum precaretur, ne vellet con...a hominis illius cupidissimi fugere. Se nanque ...ratia omnia, quæ nauarchus ipse vellet, libentis...turum. Hac specie humanitatis inuitatus na...s, in terram descendit. Rex in littus contende... vt hominem omnibus amoris signis sibi egre...inciret, summa ope nitebatur. Conuiuium in...n de more gentis ita fuit, vt nihil, quod tellus ...et, desiderari posset. Sermo præterea multa iu...ite conspersus. Sol iam præcipitabat, & nauar...apham repetebat, cùm subitò immanis quæ...mpestas exorta fuit: caligo densissima lucem ..., & ingentes fluctus eiecti sunt, quibus impedi...archus, in nauem redire non potuit. Ea tempe...ituor diebus terram illam tenuit, cùm mare

Lusitanus nauis magister à Barbaris inopinato auectus.

iam

iam eſſet tranquillum. Qui erant in naui, ſuſpicati
rant, nauarchum manum cum gente illa magiſtri
tia conſeruiſſe, & in eo prælio cecidiſſe. Quomo
nim fieri aliter potuiſſet, vt is tamdiu in terra inco
ta verſaretur? Aut ſuos diuturna ſolicitudine diſt
ſineret? Quibus epulis, aut lenocinijs à gente bar
& inculta inuitari potuit? Sed ſic fuit, inquiunt: m
ſtrum, vt ſibi redderetur, poſtulauit: illi poſtulata r
diârunt. Is iniuriam armis vlciſci voluit, & à circu
ſa multitudine interfectus eſt. Quid igitur facien
Expectabimus dum nauis tempeſtate rurſus exc
ad littus allidatur, & omnes ſiue in mari fluctibus
in terra furentium hominum manibus fœdè pe
mus. Hæc cùm ſecum reputarent, vela fecerunt. A
uarchus ſcapha per oras illas circumuectus cùm
minimè reperiſſet, ad Regem redijt. Rex illum v
amanter excepit, omnibuſque modis expertus eſt
poſſet hominem ab ea mœſtitia, qua miſerrimè pr
batur, auocare. Sed fruſtra conatus eſt. Ille namq;
ſe videret in illa vaſtitate relictum, & omni ſpe i
triam redeundi omninò deſtitutum, & gentis vict
& cultum aſpernaretur, omne ſolatium reſpuebat
ſe lachrymis & lamentis dedebat: atq; ita tandem m
rore contabuit. Similiter octo illius comites dolor
fecti, è vita cum multis gemitibus exceſsēre. Rel
ſcapham refecerunt, & multum ſui deſiderium R
vt apparebat, relinquentes, inde profecti, curſum
Mozambiquem tenuerunt. Incidētes verò in nau
cui Lucas Fonſeca præerat, quæ in Zofalam nau
bat, ab illo excepti, & in Mozambiquem deducti ſ
Locus autem poſtulat, vt huius inſulæ ſitum, & va
rum gentium, quæ eam incolunt, mores & inſtitut
telluris etiam naturam aliqua ex parte referamus
ſula à noſtris inſula Sancti Laurentij nominatur
quòd die Diui Laurentij memoriæ conſecrato fu
Luſitanis cognita. Patet in longitudinem circiter
le atq; ducentis milliarijs: in latitudinem verò qua
gentis & octoginta. Eſt varijs regnis diſtincta. Re

Mira tempeſtatis terreſtris natura.

Nauarchus à ſocijs in inſula S. Laurētij relictus, mœrore contabuit vnà cum quibuſdam alijs.

Inſulæ S. Laurentij deſcriptio.

mediterraneæ cultores simulacris dediti sunt: qui
maritimas incolunt, maxima ex parte Mahumetis
am sequuntur. Partim nigri, partim colorati, breui
m, & crispo capillo sunt. Ditiores vestibus gossipi-
miciuntur: tenues verò pudenda tantùm gossipi-
este contegunt. Licet eis tot vxores ducere, quot eis
erit. Regio est singulari fertilitate prædita. Fontes
et quàm plurimos, & aquas dulces atque perennes.
præterea densis syluis atque nemoribus culta. Ab-
at multum piscatu, venatu, & aucupio, variasque
es modica cultura adhibita profundit: multipli-
ue radices, quibus homines vice panis vtuntur, ef-
Citreis malis, & alijs arboribus odore miro redo-
ibus vestita est. Arundines innumerabiles, è quibus
harum vel natura instillatur, vel artificio exprimi-
in ea proueniunt. Zingiber passim effunditur, quo
lem viridi vescuntur: siccum conseruare nesciunt.
ent argenti metalla quamplurima. Gens est natu-
nplex, & ad humanitatem propensa. Artificio na-
ndi carent: lintribus tãtùm gratia piscationis vtun-
In prælijs nõ alijs armis, quã leuibus iaculis vteban-
sed nunc Lusitanorum vsu & consuetudine meli-
mati in aciem prodeunt. Et hæc quidem de insulæ
& natura, & gentis moribus, satis esse dictum, quod
præsens institutum attinet, opinor. At Tristanus
gna primùm è Mozambique Melindem conten-
x cum Rege amanter collocutus, munera, quæ rex
nanuel ei dono miserat, cum honorifica amicitiæ
ificatione detulit. Ei deinde tres homines tradidit,
ibus vnus erat Lusitanus, nomine Fernandus Go-
ius Sardus: alter natura Maurus, qui tamen Chri-
iæ religionis sacris erat initiatus, cui nomen erat
i. Sancius: tertius verò fuit Saracenus quidam Tu-
oriũdus, qui Mahumetes appellabatur. Hos autem
tebat Emmanuel cum literis ad Aethiopiæ Regem,
m nostri satis imperitè Ioannem presbyterum no-
abant. Hos Rex Melindius in fidem recepit, vt in-
a Aethiopiam, quæ supra Aegyptum est, ipsius Re-

Radicum vsus panis vice.

Cugnæ cum Melindio congressus.

Emmanuelis ad Aethiopiæ regem legatio.

gis fide deducerentur. Hæc vbi mandata confecit, [...]
Hoia vrbs à Cugna capta.
gna, in Hoiam vrbem, à Melinde octoginta millia [...]
suum distantem, quæ bellum cum Melindio ger[...]
inuectus, eam cepit, diripuit, & incendit, multo[...]
Saracenos occidit. Inde in aliam delatus vrbem, [...]
Alia vrbs dedita.
inde sexaginta passuum millia aberat, eam, cùm a[...]
nollet resistere, Regi Emmanueli subdidit, & ei tr[...]
nomine certum auri pondo, quod singulis annis [...]
deret, imperauit. Indè verò in aliam se contulit v[...]
muris & mœnibus egregiè munitam, celebre regi[...]
Braua vrbs.
illius emporium, nomine Brauam. In illius portu [...]
classem constitueret, ad ciuitatis Principes Lionel[...]
Coutignum misit, qui illis Emmanuelis nomin[...]
cem offerret, eosque ad communionem fœderis i[...]
Pacis fraudulenta procrastinatio.
taret. Illi simulabant à fœdere haudquaquam ab[...]
rere, id tamen differebant, atque procrastinabant[...]
let enim illis temporibus ventus quidam veheme[...]
simus incitari, qui naues omnes, quas in portu il[...]
perit, afflictat: atque tandem ad vada vehementer [...]
sas, effringit. Hanc malitiosam calliditatem cùm a[...]
mentis Cugna exploraret, vrbem oppugnare con[...]
it. Ante solis exortum copias in littus exposuit, d[...]
cemque aciem instruxit: primam aciem, in qua [...]
quadringenti milites, Alfonso Albuquercio attri[...]
ipse secundam aciem, in qua erant sexcenti milites, [...]
cebat. Erat in ciuitate præsidium, quod quatuor h[...]
num millia continebat. Duo millia ex vrbe confe[...]
Pugna cum Brauensibus.
egressa, nostris occurrunt. Fit atrox prælium. Nost[...]
men eos grauiter vrgent, & cedere compellunt. [...]
tamen ordine minimè turbato se in vrbem recipi[...]
& absque vlla trepidatione, portis occlusis, Lusita[...]
rum impetum retundunt. Nostri bifariam diuisi [...]
varias partes, vt videant, sitne aliquis in vrbem [...]
tus, discurrunt. Hostes interim missilibus & fac[...]
in nostros è muro coniectis pugnabant. Tandem [...]
Alfonsus Albuquercius locum immunitum rep[...]
set (pars enim muri ea parte vetustate collapsa fue[...])
in vrbem inuasit. Hostes conferti se in eam par[...]

ılerunt,& maxima armorum contentione in ex- o salutis discrimine restiterunt. Vtrinq; fuit im- satis acri dimicatũ,donec Cugna accessit. Illius ad hostes se in fugam dederũt. Nostri illos insequi bant,quod tamen Cugna prohibuit. Vrbs spolia- t,ingensq; præda in naues imposita:multi ex ho- s occisi,multi etiã capti sunt:maximę tamen par- ertas donata. Ex nostris quinquaginta desiderati & multi grauiter sauciati. Duodeuiginti homi- uaritia cæcati, tantum in scapham quandã onus sfuerunt,vt scapha demersa omnes interirẽt.Sca- amen illorum pondere leuata,rursus emersit.Tã- rò fuit in militibus rusticanis immanitas, vt,ne- quam illos à prædandi studio remorari posset,ma nulierum multarũ præciderẽt,quò minore labo is annulos & armillas detraherent. Id tamen ma- Cugna, ne vlterius progrederetur,maxima pœna ituta prohibuit. Vrbs verò flammis coniectis,in io,hostibus è propinquo intuentibus, valdè mise- conflagrauit. Inde Magadaxum cõtendit,& Lio m Coutignum in vrbem misit, qui similiter atq; ę fecerat,pacem & amicitiæ fœdus ostenderet:In te equites cataphracti discurrebant,muros arma- n præsidia vinciebant:alij verò extra muros cum s inambulabant:omnia denique bellum horribi cie minitabãtur. Coutignus autè,quàm in terram ideret,vnum ex captiuis,qui Brauæ capti fuerant, tram exponendum curauit,vt hominibus,se non m,sed pacem nunciare significaret. Illi verò ca- im in Coutigni conspectu dilacerant, deinde tigno, si in terra pedem ponere ausus esset, idem turos minabantur. Coutignus ad Cugnam redit, stium ferociam atque minas exponit. Cugna ve aggredi voluit, sed à reliquis Ducibus, & à na- a magistris admonitus, id certamen omisit. Vt e- exitus difficillimos,& stationem periculosam & tam, & vrbis mœnia valdè munita, & militum am,quæ vrbem tueri poterat,omittam, hyems in-

Braua à Lusitanis capitur.

Detestanda quorundam auaritia.

Rusticanorum militum immanitas.

Braua incensa.

Magadaxum à Lusitanis intactum relinquitur.

ſtabat, & nauigandi tempus effluebat, ita, vt ſi vrb
vno impetu caperetur, maximum claſſi periculu
ſummo dedecore Ducis, & interitu exercitus imn
ret. Inde igitur in Zacotoram properauit, ad quã i
breue tempus naues incolumes appulſæ ſunt. Han
ſulam ſuſpicantur multi eam eſſe, quam olim Dio
ridem appellabant, quæ ad Praſum promontoriũ
ctat. Eſt autem varijs montibus diſtincta: abunda
rijs fructib⁹ & olerib⁹. Homines ſunt colorati. Se C
ſtianos eſſe profitentur. Templa more noſtro cu
taribus ædificant. Cruces tantùm habent in ipſis
ribus ſtatutas: imaginibus non vtuntur. Dies ieiu
dicatos, de Chriſtianæ religionis more, ſingulari c
rum abſtinentia obſeruant. Nec enim illis, cùm i
nant, piſces edere licet. Vnam tantùm vxorem du
Eoſdem feſtos dies, quos nos agimus, & ijſdem te
ribus celebrant, & diuorum etiam memoriam ſa
colunt. Decumas frugum & fructuum ſacerdot
integrè perſoluunt. Nauibus carent. Sunt diſciplin
prorſus ignari, vſque adeò, vt cùm Chriſtianum
men retineant, Chriſtianæ religionis imperiti ſint
gnauia & otio torpent: animo demiſſo & abiecto
vſque adeò, vt ſine vlla recuſatione paucis Sarac
obtemperent: & cùm impotenti ab illlis tyrannid
xentur, nullam tamen pro libertate dimicatio
ſubeundam exiſtiment. Rex Caxemi (eſt autem e
gio felicis Arabiæ, quam Oceanus definit) eam t
duriſſimo dominatu oppreſſam tenebat, & vt illis
recuperandæ libertatis adimeret, arcem non proc
littore extruxerat, multiſq; præſidijs & bellicis inſ
mentis egregiè munierat, filiumque ſuum iuuen
acri animo præditum, eidem præfecerat. Hanc
gna expugnare ſtatuit, vt Chriſtianos incolas ea ty
nide liberaret. Primùm tamen Abrahemum (ſic en
adoleſcens ille regius appellabatur) per legatum
monuit, vt è regione, in quam pater illius nullo i
armis inuaſerat, confeſtim excederet, & arcem ſib
mini præſidio nudatam traderet. Abrahemus reſp

Zacotora inſula.

Chriſtiani Zacotorenſes, eorumque mores.

Zacotorenſiũ ſeruitus. Caxemum reg.

Cugnæ ad Zacotorenſis arcis præfectum legatio.

e patris sui imperium revereri, aliorum verò Principum iussa pro nihilo putare. Ad bellum igitur se parat. Rem enim non verbis, sed armis esse gerendam. ...na omnia, quæ ad oppugnationem necessaria videbantur, impigrè comparat. Atque altitudinem maris a parte, qua facilior in terram aditus fore videbatur, explorat. At Abrahemus ea nocte locum muniuit, præsidiaque in vallo disposuit, quæ nostros aditu prohiberet. Cugna duplici acie instructa, cùm primùm ...xit, ad littus accessit. Primum agmen ipse ducebat, ...remùm Albuquercio commiserat. At cùm Albuquercius cerneret, alium aditum propius arcem, qui pri... propter salum multo periculosior apparebat, es... ...nc valde tranquillum, vt hostes ancipiti prælio di... ...eret, ad eam partem scaphas agminis sui remis in... ...ri iussit: & ita sine vllo impedimento copias suas ...rra cõstituit. Id cùm minimè Cugna cerneret, pal... ...um versus contra Abrahemi præsidia celeri remi... ...contentione inuectus est. Id conspicatus Abra...us, vt subsidio illis occurreret, qui erant in vallo, ...ce festinanter egreditur. Sed cùm eos, quos Albu...rcius agebat, in terra conglobatos animaduerteret, ...am partem se contulit, è qua maius sibi periculum ...ndi perspexit. In illius agmen Albuquercius armis ...giè tectus inuasit. Alfonsus Norogna, qui vnus ex Ducibus, quos Albuquercius ducebat, in Abra...ium impetum dedit, & hostes retrocedere compu... At Abrahemus, vt illius copiæ tutò sese in arcem ...perent, nostrorum agmen animo maximo sustine... & virtutis militaris mirum specimen exhibebat: ...dem à reliquis destitutus, octo tantùm militibus ...atus, ne inultus caderet, facinora memorabilia in ...tros edebat. Hæc cùm Norogna cerneret, vt cum ...manum consereret, accelerauit. Nimis acre certa...n inter duos illos Duces institutum breui spatio fi...m fuit. Lusitani namque hostes circundederunt, ...quidem animo fortissimo in extremo vitæ discri...ne resistentes, concisi vulneribus conciderunt, ita

Bellum Zacotorense.

Pugna cum Zacotorensibus.

Abrahemi virtus militaris.

Duorum Ducum monomachia.

Hostium cædes.

tamen, vt multos è nostris grauiter sauciarent. At
gna interim, cùm in terram ea parte, quam oculis
designârat, desiliret, ij, qui erant in munitione dis
ti, illum aditu telluris arcere conabantur. Sed cùm
xima vi repressi fuissent, in arcem se recipere voluer
nostri illos insequuti sunt. Cùm ad arcem propi
cessissent, qui erant cum Albuquercio eos exter
in effusam fugam compulerunt. Pauci tamen ex
in arcem recepti sunt. Cugna eos, qui fugerant, p
qui minimè voluit. Nihil enim arcis expugnation
teuertendum arbitrabatur. Itaque nostri continuò
su illius ad arcem accedunt, vt portas perfringe
Arbitrabantur enim hostes exanimatos metu,
valdè eorum impetum repressuros. Quod longè sec
uenit. Hostes enim missilibus & saxis è turribus l
tanos vulnerabant: Albuquercium lapide coniect
contuderunt, vt diu vocē mittere nō posset. Cugna
animaduertens, signum receptui dedit, & vnū torm
tum è classe, & scalas importari iussit. Tormento au
portas dilacerare, & scalas mœnibus admoueri pr
pit. Hostes cùm portas effractas cernerent, & se m
mè posse Lusitanorum impetum, qui iam ingred
rabant, vlla ratione propulsare (pauci namque rel
erant, qui arcem tutabantur) se in arcis turrim m
tissimam receperunt. Nostri portis effractis in ar
se contulerunt, & turrim aliam occupârunt: ad
tādem, quæ maiore virtute defendebatur, accessêre.
stes tam acri animo turrim morte proposita tuel
tur, vt Cugna molestissimè ferret, homines adeò fo
interire. Itaque illos per interpretem admonuit, se li
ter misericordiam eorum virtuti tributurum, libert
que daturū, si se dedere vellēt. Illi verò mortē hones
deditioni, quam admodum turpem opinabantur, f
limè prætulêre. Turris igitur cum omnium strage,
erant in præsidio, capta fuit: vnus tantùm, qui erat o
mus nauium magister, reseruatus est. E nostris octo
derati, & quamplurimi vulnerati sunt. Arce ad h
modū capta, Cugna oppidi incolas admonuit, se,

Arcis oppugnatio.

Albuquercij periculum.

Zacotorensis arcis expugnatio.

Hostium virtus.

Turris cum hostium internecione capta.

n libertatem vindicaret, iussu Regis Emmanuelis is oras peruenisse. Indighum namque clarissimo icipi visum fuisse, gentem Christianam Saraceno- superbissimum dominatum tandiu pati. Oppida- gratias agere, manus in cælum tendere, clamores tiæ significantes emittere, omniaque felicia & fau- Emmanueli precari. In templũ inde, in quo Sarace- acra impura è Mahumetis disciplina procurabant, gna cum Lusitanis, omnibus se contulit, in eoque is expiato, res diuina singulari cæremonia atque ctitate facta fuit. Cugna arcem multorum operis lto melius munitam Alfonso Norognæ, vt ab Em- nuele iussus fuerat, commisit. Indè verò decimo Augusti, anno M. D. vij. in Indiam transmisit, & n ad Cananoris portum naues, vt iam superius ex- uimus, appulisset, pax cum Rege Cananoris facta . Deinde Cochimum delatus, ab Almeida Prætore satis honorificè & amanter exceptus. Non multis t diebus cùm Almeida intellexisset, ad portum Pa- nis (est id oppidum magnum ad ditionem Calecu- ilis Regis pertinens, à Cochimo Septentrionem sus supra quinquaginta millia passuum distans) A- um onerarias naues consistere, & cum ijs classem lecutiensem, armis, & telis, & militibus instructis- iam, vt naues amicas tueretur, cui præerat vir im- ger, Cutialis nomine, multum in bellicis rebus ex- itus, cum ea in ipso portu confligere statuit. Trista- s Cugna opem suam pollicitus, illi se comitem modum libenter adiunxit. Itaque duodecim naui- s instructis Almeida Pananem contendit. Ibi ex ca- uis, quos in portu cepit, cognouit, naues nondum altum deductas, sed esse secundum fluuium in sta- one collocatas. Cutialem præterea iuxta fluuij ipsius ilium vtraque ex parte stationes vallo muniuisse & rmenta in ijs cum valida manu militum disposuisse, ppidũ etiam præsidijs & munitionibus cinxisse, & ha- re sub signis supra quatuor millia hominum fortiũ, rtim ex Arabia, partim ex Nairibus qui stipendijs Ca- lecu-

Christianorum de libertate gaudium.

Missa prima in Zacotora insula celebrata.

Cugnæ in Indiam abitus.

Panane oppidum.

Almeidæ in Calecutienses & Arabas expeditio.

lecutienſis Regis alebantur. Almeida ſeptingentos
tùm Luſitanos eduxerat. Cum hac autem manu ho
hoc ordine aggreſſus eſt. Ducem Petrum Barretum
mine in ſcapha præmiſit (nec enim naues magnæ,
que triremes, eò quòd æſtus deceſſerat, poterant in
uio nauigare) qui in hoſtiles naues inueheretur
is triginta viros ſecum duceret. Hunc verò ſequ
tur Iacobus Petreius cum alijs triginta militibus qu
ſtationem, quæ prope fluminis oſtium, vnde ma
periculum imminebat, inuaderet. Poſt hos Lauren
Almeida & Nonius Cugna Triſtani Cugnæ filius,
phis ſimiliter inuecti, eundem curſum tenerent:
autem alij Duces ſequerentur. Poſtremum agmen
meida & Cugna duabus triremibus cogerent. Po
diè prima luce hoc ordine in fluuium ingreſſi, ad
ſtes appropinquârunt. Almeida tantùm & Cugna,
pterea quod nondum æſtus acceſſerat, in flumini
ſtio conſtitêre. Hoſtes tormentis & iaculis ignitis
ſtros obruere impetu maximo conabantur. Nihilo
men ſecius noſtri ſatis intrepidè progreſſi ſunt, &
flammas atque tela ruebant. Barretus cùm ad naues
erat conſtitutum, feſtinanter accederet, & in terr
deſilire conaretur, triginta Saraceni capitibus & m
tis abraſis in eum impetum tulerunt. Erat autem ab
ſio illa deuotionis indicium, qua ſibi diras horrib
imprecabantur, ſi è prælio niſi victores excederent:
autem poſtea compertum eſt, fuit tunc deuotoru
magna multitudo, quibus erat neceſſe, aut hoſti vit
eripere, aut in certamine mortem oppetere. Sic igi
multò atrocius prælium, quàm pro hominum mu
tudine commiſſum repentè fuit. Similiter Iacobus
treius cùm ad locum, quo erat iuſſus accedere, ſe co
ferre voluiſſet, à Saracenis eadem religione conſtric
exceptus fuit. Cutialis verò ſubſidia ſuis ſubmitteb
& certamen ſumma vtrinque contentione miſce
tur. Prælio ad hunc modum commiſſo, Laurenti
Almeida cum ſuis copijs aduenit, & inuitis hoſtib
in terram deſiluit, ita tamen, vt multi ex noſtris grau
ſi

Acies marina Luſitanorum.

Prælium.

Deuoti Saraceni Barretum aggrediuntur.

fauciati illum sequerentur. Nostri tamen cùm a-
instititissent, hostes paulatim cedere coegerũt. Lau- *Laurentij*
ius securi cum sex ex hostibus interemisset, in ad- *Almeidæ*
ationem sui multos conuertit. Erat enim corpore *præclara vir*
ero, & specie liberali magnisque viribus præditus, *tus.*
quocunque se tulerat, hostibus terrorem inijciebat.
dam tamen ex deuotis in eum fidenter inuasit, &
n brachio vulnus inflixit: qui tamen cum reliquis
otis occubuit. Nonius item Cugna cùm Barretum 18. *Hostiles*
eretur, strenuè dimicauit, & ignem nauibus impli- *naues incen-*
, quo decem & octo conflagrârunt. Dum autem *sæ.*
amen extraheretur, aduemiens æstus effecit, vt trire-
facillimè nauigarent. Almeida igitur (Tristanus
n Cugna morbo impeditus in terram descendere
uiuit) cum regio vexillo in terram descendit, vt
petias suis afferret. Illius aduentu hostes in fugam *Hostium fu-*
uersi sunt. Almeida illos insequutus est vsque eò, *ga.*
Panani appropinquaret. Ibi continuò oppidum
iectis vndique facibus inflammari præcepit. Quod *Panane in-*
dem non solum hostibus spectaculum miserabile *censa.*
buit, sed Lusitanis militibus facinus indignum vi-
fuit. Erat enim oppidum multis opibus refertum,
ius præda nostri ditari facillimè potuissent. Nun-
m ne, dicebant, erit aliquod præmium militum
uti persolutum? Malè profectò de suo fortibus ho-
nibus largietur, qui eos ne de pręda quidem hostium
dquam lucrari permittit. Non intelligit præterea,
mijs virtutem militarem incendi, illiberalitatis au-
significatione restingui? Quis illum posthac liben-
sectabitur, cùm viderit eos, quorum virtute gloriam
ex victorijs comparat, in mendicitate versari? Hæc
lites & alia eiusmodi iactabant. Almeida tamen non *Almeidæ*
rat, qui militum cupiditatem, sed rationem & con- *prudentia.*
um sequeretur. Videbat quantum periculum impen-
et, cùm hostes non procul abessent, si nostros præ-
cupiditate dissipatos, & oneribus impeditos ex im-
puiso adorirentur. Intelligebat etiam, quàm subitò
sset manus hostium maxima comparari, cùm om-

nes Calecutienses milites, qui totam illam region occupauerant, sint ad repentinos casus expediti, c posset parta victoria de manibus extorqueri, & nost ingens calamitas importari. Ex hostibus ter centum cidêre: nec enim nostris eos longius, q̃ securitatis ra flagitabat, insequi concessum fuit. E nostris duode ginti cecidêre, multi præterea vulnerati, tormenta o nia, quæ fuerant à Cutiali in stationibus collocata, naues imposita sunt. Sic autem re benè gesta Almei se Cananorem cõtulit, atque inde Tristanum Cugna cum quinque nauibus onustis, in Lusitaniam dimi

Cæsorum numerus.

Anni autem insequentis principio cũ Almeida sem aliquid gerendum arbitraretur, ne nostri segnitiel guescerent, aut hostes animos à timore reficerent, La rentium Almeidam cum octo nauium classe misit, c oram maritimã peragraret, & Saracenos omnibus in modis affligeret. Is igitur eductis in altum nauibus multos portus inuasit, multis hostium nauibus infla mationem intulit, & in Chaulis tandem portu cl sem collocauit, vt ibi naues, quæ erant è Cochimo p fecturæ, quas ipse tuendas susceperat, opperiretur. I autem ea ciuitas opulenta, ad Septentriones spectar regno Cambaiæ, quod Indus interfluit, finitima. cùm in anchoris consisteret, accepit, Campsonẽ Aeg pti Imperatorem magnam classem magnis præsidijs munitionibus ornatam & instructam in Indiam mi se, vt Lusitanos euerteret. Hanc classem, non solũ vt illatam iniuriam vindicaret, sed etiam vt Regibus C lecutij & Cambaiæ satisfaceret, comparauerat. Era enim hi Reges cum illo fœderati, & vterq; eorum ab per literas contenderat, vt gentem Mahumetanis m ribus & institutis infensam, quæ tyrannidem occup re in India nitebatur, extinguendam atq; delendam s ciperet. Id autem facillimum fore. Nam præterqua quòd Sultanus ipse maximas opes haberet, virisque bello fortissimis vteretur, illos officio suo minimè futuros, & coniunctis viribus effecturos, vt genus lud hominum, quod tãtum malorum Indicis rebus i

Alia Almeidæ expeditio.

Chaulis ciuitas.

Campsonis Aegyptij classis aduersus Lusitanos.

erat, de medio tolleretur. Sultanus eam classem instruxit, quam satis esse suspicatus est, ad Lusitanos funditus euertendos. In hac classe misit multos ex illis, quos olim, dum illud imperium vigebat, Mamelucos appellabant: qui in pueritia à Christianis parentibus per vim abducti, & Mahumetanis institutis imbuti, & armis diligenter exerciti, bellicæ disciplinæ laudibus excellebant. Hos Indi, Rumes, hoc est, Romanos vocabant. Nam cùm ex antiquis monimentis accepissent, quantum Romanum imperium reliquis gentibus militari gloria præstitisset, cum primùm in Indiam hi Sultani milites inuecti sunt, eorumq; robur, & in re militari disciplinam & industriam percepissent, Romanos esse iudicârunt. Quemadmodum postea cùm Lusitanos animaduerterent eadem propemodum disciplina bellicas res administrare, Francos nominârunt. Francorum enim nomen ex eo tempore, quo Ierosolyma duce Gothifredo capta est, per omnes Solis orientis regiones maxima cum gloria peruagatum fuit. Classis igitur huius magnitudo, & militum etiam fortitudo Indorum animos variè commouerat. Qui Lusitanos odio persequebantur, spe victoriæ elati, vehementer efferebantur: qui nostris fauebant, erant animo suspensi, metu valdè conturbati. Almeida verò filium etiam per literas admonuit, vt non spectaret, dum hostis vltra progressus, plures motus in India concitaret, sed illi occurreret, & vbi primùm posset, cum eo mari aperto cōfligeret. Itaque Laurentius se ad confligendum parat, classem educere, & iter Dium, quę quidem vrbs olim ad Cambaiæ regnum pertinebat, suscipere maturabat. Ibi namque audierat classem hostium cōstitutam esse. At hostium classis id non expectauit, sed vt in Lusitanam classem inuaderet, in Chaulēsem portum contendebat. Præfectus erat Mirhocemus, vir militari gloria præstans. Is sex triremes, & vnam rostratam nauem, & alias quatuor naues valdè magnas ducebat. Ad eam classem Melichiazius (sic enim appellabatur, qui Regis Cambaici nomine Dium cum imperio tenebat)

Mameluci.

Rumes, Indis Romani.

Diu vrbs.

Mirhocemus hostilis classis Præfectus.

tri-

triginta quatuor longas naues tormentis, & telis, militibus instructissimas adiunxerat. Triremes & lo gæ naues remis incitatæ, oram maritimam præter ctæ minimè conspiciebantur. Quinque reliquæ na ex alto in portum secundo vento delatæ, speciem Lu tanæ classis primò nostris præbuerunt. Alfonsus en Albuquercius, qui tunc res memorabiles in Persico nu gerebat, expectabatur. Itaque nostri cùm illam cl sem Albuquercij esse suspicarentur, securi constiteru Nemo vel anchoras moliri, vel arma expedire, vel qu quam aliud gerere voluit, ex quo posset intelligi, e sibi illa ex classe quidquam metuere. Mirhocemus cundo æstuario, in quod fluuius, qui alluit ciuitate influit, Lusitanam classem præteruectus, ingentes gl bos atque tela coniecit, multosque Lusitanos vulne uit, & vnum virum nobilem, nomine Rodericum I reiram, occidit: nostri simili ratione gratiam egregiè tulerunt, & multos ex hostibus aut vulnerârunt, a occiderunt. Hostes vlterius prouecti, propius vrbe anchoras iecerunt. Melichiazius tamen eo die extra p tus ostium substitit. Laurentius minimè differendu ratus, anchoras euellere iussit, vt cõfestim in rostrata nauem hostium, quæ prætoria erat, inuaderet. At M rhocemus, eò quòd nondum Melichiazius classem s am intra portum adduxerat, noluit eo die præliu committere: & ne cogeretur inuitus dimicare, trirem expediuit, vt celoces, quæ anchoras extrahebant, imp dirent. Itaque eo die naues eodem in loco constitêr Sequenti die Laurentius anchoris solutis in Mirhoc mi nauem inuehitur: sed æstu recedente, cùm vent vim suam remitteret, ad hostilem nauem accedere no potuit. Ex propinquo prælium tormentis & iacul commissum est. Sed cùm hostium rostrata nauis ess altior, omnia tela, quæ ex ea nostros accidebant, eo conuulnerabant, ipseque Laurentius sagitta confixu fuit. Tunc qui cum illo erant, eum hortantur, & admo nent, vt quando ventus minimè flaret, & æstus adue sus esset, & ideo minimè posset in hostium nauem, v

Prælium naxale.

cupi

ebat, inuehi, retro nauem suam regredi pateretur. d consilium ille iuuenili quadam audacia, & ani- nagnitudine motus, cùm arbitraretur, se, si id face- nsigne dedecus subiturum, accipere noluit. Dum ent reliqui, & quid optimum factu esset, in re tam licita expedire non possunt, alia rursus sagitta, in em ipsius Laurentij immissa grauissimum illi vul- imposuit. Vt tamen cominus rem gereret, ipse & us Barretus vlterius progrediuntur: non ita tamen, ossent cum hostili naue coniungi, eamque mani- ferreis iniectis alligare. Tormentis res gerebatur, & aque multi aut occisi sunt, aut concisi vulneribus ælio excedere cogebãtur. Lusitanę triremes, & na- humiliores, quæ facilius poterant, quanuis æstus ersus esset, in hostium reliquas naues incitari, stre- decertabant. Pelagius Sousa triremi sua inuectus & primus in triremem hostium insiluit: eum se- us est Ambrosius Pazagna, & Fernandus Petreius]radius, & reliqui, qui molestè ferebant, se in ea di- atis contentione superari: & sic factum est, vt illã hostium, qui ea vehebantur, exitio caperent. Iaco- Petreius alterius triremis præfectus, aliam simili- hostilem triremem cepit: duæ præterea aliæ hostiũ emes ab alijs Ducibus Lusitanis, qui nauibus humi- ibus pręerant, captæ sunt. Reliquæ triremes sese in am dederunt. Quandiu verò prælium committeba- Saracenus quidam sanctitatis opinione præcellẽs, ubiculo triremis inclusus, vt numen precibus pla- et, summa ope nitebatur. Quem tamen ignitus glo- in precatione summo studio perseuerantem dila- auit. Cùm verò iam æstu rursus accedente Pelagi- ousa, & Iacobus Petreius hostium triremes ad Lau tij Almeidæ nauem remulco traherent, & illum erent saucium, magnamque militum partem vul- ibus impeditam, eum hortantur, ne vellet cum ho- m rostrata naue congredi, sed eam, & alias tormen minus vsque eò verberaret, dum omnes deprime- Id consilium Laurentius aspernatus est. Dicebat e- nim

Bonum consilium repudiatum.

Laurentius bis sagitta vulneratus.

5. Hostium triremes captæ, reliquæ fugatæ.

Inanis superstitio Saraceni cuiusdam.

nim naues hostiles esse magnas, & omnibus rebus
structas. Itaque melius esse eas omnes capi, quod s
confidebat, quàm demergi. Sequēti die Melichiaz
quem substitisse extra fluminis ostium diximus, v
to secundo, & æstu minimè repugnante, se ad Mir
cemi nauem cum classe sua contulit Illius aduentu
stibus animus additus est, & nostri sanè perturbati
Eam enim classem nondum conspexerant, & Ch
lenses ciues clamores lætitiæ significantes edidere
& signis clarissimis ostenderunt, se nihil malle, qu
nostris modis omnibus perniciem & interitum ma
nari. Nauarchi in naui prætoria coniuncti, quid in
casu gerendum sit, intempesta nocte deliberant. O
nibus visum est, cùm maxima Lusitanorum milit
pars & vulneribus, & summa prælij contentione e
vehementer afflicta, & ipse Laurētius duplici vuln
laboraret, & naues ipsæ multis partibus perforata
summo discrimine versarentur, & hostiū classis tar
supplemento refecta terribilē speciē exhiberet, & ci
tas ipsa hostilem in nostros animū declararet, esse
meritatis summæ diutius in eo portu consistere. T
diu igitur expectandum, dum recederet æstus, & v
tus etiam flaret, vt tunc noctis silentio in altum pro
rarent. Consilium fuit omnium sententia compro
tum. Itaq; post mediam noctē vela faciunt. Res tam
non potuit tanto silētio fieri, vt hostes minimè nos
rum consilium sentirent. Naues igitur festinanter
pediunt, & Lusitanam classem insequuntur, prætor
que nauem, quæ agmen cogebat, emissis telis remo
tur, eamque vnam multæ circunueniunt. Torme
præterea vnius ictu perforata, aquæ magnam vim
tra sentinam admisit, cuius pondere grauata, clauo
rigi haudquaquam poterat: atque tandem in pisca
rum munitionem, quæ sub aqua latebat, incidens, i
pegit. Quod animaduertens Pelagius, Sousæ, vt eam
mulco è vadis educeret, funē nautis illius tradidit:
inde triremem suam remis vehementer incitari fe
Nauis ita in fundo fixa permanebat, vt nihil omni

Hostium coniunguntur copiæ.

Lusitanorum de rei summa deliberatio.

Lusitana classis è Chaulensi portu discedit.

Lusitanorum nauis Prætoria in fundū impingit.

eretur. Melichiazius cùm nauem immobilem cer
:, illa relicta, quam in suam potestatem omninò
ttam esse minimè dubitabat, triremem vt naui-
uis circumueniret, accelerauit. At qui erant in tri-
, cùm se saucios, & labore nimio fractos & debili-
viderent, neque posse hostibus repugnare cogita-
imprudente Sousa, funem, quo triremis erat naui
oriæ alligata, præcidunt. Quo facto triremis tan-
æstus abrepta fuit, vt quamuis Sousa magnis voci
nhibere iussisset, nihil omninò proficeret. Perue-
ndem ad locum, in quo Petrus Barretus, & Odo-
s Melius, & Iacobus Petreius, & alij nauarchi, con-
bant. Qui omnes cùm maximè cuperent cum Lau-
o societatem discriminis inire, æstus vehementia
ibiti, se cum dolore summo continebant. Fuit
entius à suis admonitus, vt in paronem, ad eam
paratum, summa celeritate præditum desiliret, vt
t ad suos confugere. Quo consilio grauiter offen-
criter illis, qui consilium illud dabant, minatus
ec enim sibi decorum fore dixit, id periculum de-
e, in quo commilitones suos desereret. Se non
em, sed dedecus extimescere. Præterea confidere,
iu se posse cum illo præsidio, quod sibi fuerat re-
im, nauem tutari, dum æstus reciprocatione pos-
rursus reliquæ naues ad opem ferendam accede-
rant tunc in naui septuaginta homines vulnerati,
ginta tantùm sani. Ex omnibus tres instruxit aci-
nam attribuit Emmanueli Pazagnæ, qua fores de-
eret, alteram Francisco Nabaesio, cui præcepit, vt
æ castellum tueretur: ipse tertiam sibi reseruauit,
æsidio, quo posset, puppim firmaret. Hostes cùm
erent, quàm acri animo nostri se ad resistendum
rent, cum hominibus fortibus & animosis, &
ltimum discrimen adductis, in quo etiam igna-
mus quisque desperatione ductus, hostes sæpenu-
ò signis insolitæ virtutis exterret, congredi nolu-
t. Eminus tantùm rem gerebant: crebris tormen-

Laurentij magnanimitas.

torum

torum ictibus omnia personabant: fumi caligo
sissima aspectum omnibus adimebat. Nostri torr
tis similiter in hostes globos frequentes iaciebāt.
rentius hortator & spectator aderat, & omnibus r
occurrebat, optimique Imperatoris officio fung
tur. Tandem cùm femur illius pilæ ictu dilacera
fuisset, se in cathedra ad nauis malum collocari pr

Laurentij Almeidæ mors.

pit, & inde suis animo maximo imperabat, eosq;
virtutem factis egregijs ostenderent, hortabatur.
maximis vocibus admonentem alia pila in pect
lius emissa interemit. Nauis erat iam maxima ex
te armamentis nudata, atque multis in locis dissol

Lusitanorum fortitudo & cædes cruenta.

& aquis oppleta. Hostes igitur vndique confluun
in eam insiliant. Ter tamen fuêre ab ijs, qui erar
naui, acerrima contentione repulsi. Tandem cùm
stros vires deficerent, hostes fidenter ingressi, cæ
magnam ediderunt. Nostri, vt in vltimo illo casu
inulti caderent, fortissimè dimicabant. Id cùm M
chiazius animaduerteret, indignum facinus esse p
uit, homines adeò fortes interire. Viginti tantùm
reliqui omnes occiderant, humanitate illius conse

Cæsorum numerus.

ti sunt. Mortui sunt in naui prætoria octoginta
in alijs autem ad septuaginta, inter quos multi f
& nobilitate, & factis insignes. Duces reliqui, qui
prohibiti fuerant, ne opem afferre Laurentio poss
cùm animaduerterent nauem esse captam atque
pressam, vlterius contendere sine fructu noluerun
taque passis velis in altum prouecti, Cananorem p
erunt, & inde Petrum Gnaiam Cochimum mittu
qui Almeidæ acerbum filij casum nunciaret. Attul

Lusitanorū de Laurentio luctus.

nuncius Lusitanis omnibus insignem mœstitiam
multis lachrimis atq; luctu coniunctā. Erat enim L
rentius Almeida non solùm egregiè fortis, sed hu
nitate singulari præditus, qua quidem omnes ad s
morē vehementer alliciebat: morum verò integri
patrem imitari nitebatur. Itaq; omnibus qui cum
vixerant, mirū sui desiderium reliquit. Rex Cochi
sis eo casu perculsus, ad Almeidam continuò venit

n à mœstitia, quoad posset,& doloris societate,& is amantissimis auocaret. Almeida tamen cũ mul- gnis antea varijs in locis,quanto animi robore se- esset,ostendisset, tum eo die eam virtutem maxi- eclarauit. Cùm enim vnicum filiũ,virtute & mo- excellentem amisisset, ita dolorem vultu com- it, vt illum nullius solatio indigere cuncti perspi- it. Quin ipse reliquos,ne lugerent,admonebat. Se q; non diuturnã vitã filio, sed virtutem insignem o precatum fuisse. Humanæ nãq; vitæ spatium es- euissimum, virtutis autem præmium sempiter- . Omnia, quæ accidissent, ad consilium diuinum ebat, Deoq; gratias agebat,quòd iuuenem illũ ho ssima morte ornare voluisset. Confidere porrò,vt n etiam opibus illis, quæ nunquam essent interi- muneraret. Ad hæc autem adiungebat,qui filium n carum habebat,non lacrymis; sed virtute amo- ostendat: illius enim cædem vlcisci statuo. Qui mi icrius in hoc opere perficiendo opem tulerit,eum mabo maiore charitate filio meo deuinctum fuis ec & alia eiusmodi dicendo,quo maiorem sui ad- tionem commouebat, plures lacrymas circun- us excitabat. Quò enim altior & constãtior illius us apparebat, eò minus dignus ea calamitate vi- ur. Dum hæc in India fiunt, Rex Emmanuel re- Africanarum curam minimè deponebat. Azamo Mauritaniæ ciuitas,in ea parte sita, quæ Oceano tico continetur, quemadmodum de Safinio di- est: à qua ciuitate abest passuum 80 millia Septen es versus. Ingens autem fluuius,quem Asamã es- idam opinantur,eam præterfluit Hãc vrbem Em- uel expugnare cupiebat. Vt autem hoc fore facil- m in animum induceret, effecit Mauri cuiusdam cipis aduentus. Erat autem illi nomen Zeiamus,& um in ciuitate,quã Mequineziã appellãt,in medi- nea regione sitã,non procul Fessa distãtem,posse- ,& multis finitimis vrbibus atq; pagis imperabat. autem is frater patruelis Mahumetis, qui Fessense

Almeidæ fortitudo insignis.

RES AFRICANAE.

Azamora ciuitas.

Asama fluu.

Bellum Azamorense.

Mequinezia ciuitas.

regnū imperio tenuerat, ſororemq; illius vxore
xerat. Nazzarius Regis Mahumetis frater, Feſſa
ea fide, quam gens illa colit, fœdus & ſanguinis
munione, & connubij affinitate firmatum conſ
uit. Illum nanque regno expulit. Is dignitate & o
ſpoliatus, Azamoram contendit. Exiſtimauit
fore, eò quod eſſet ciuibus illius ciuitatis carus, vt
uitatis imperium traderetur. Id ciues tunc facer
luerunt. Ea igitur ſpe depulſus Zeiamus, ad Reger
manuelem ſe contulit, eique fidem dedit, ſe per
in illius poteſtate futurum, atque perfecturum, v
Azamoram ſolùm, ſed quamplurimas alias ciu
expugnaret: mediocri claſſe maximum bellum p
gari poſſe. Se namque multos in ea ciuitate cog
nibus, & affinitatibus, & clientelis implicatos ha
quos omnes confidebat futurum, vt ciuitatem l
tiſſimè proderent. Eſſe namque tyrannide, qua p
bantur, offenſos: & fama clementiæ, qua Emm
ſibi quamplurimas nationes alliciebat, inuitari,
in illius fidem & patrocinium conferrent. Id E
nuel, quod author rex eſſet, & indignè iniuria ve
& iuſto odio commotus, & quia ipſi authori m
minimè expedire videretur, & quod caput eſt,
natura facillimè ea, quæ valdè fieri cupimus, fac
dimus, Mauro fidem adhibuit. Itaque claſſem no
dè magnam feſtinanter inſtruendam curauit, eiq
annem Meneſium præfecit. Qui ſoluit Olyſip
XXVI. die menſis Iulij, anno M.D.Viij. exercitu
quadringentorum equitum, peditum verò ſupr
millia. Ad oſtium fluminis tandem naues appulit
cte æſtu ſecundo per fluuium inuectus, ad mœnia
moræ claſſem conſtituit, & vrbē oppugnare cœpi
ues acri animo reſiſtebant, & faces, & tela, & pilas
tes iaciebant, & rates pice oblitas & incenſas in
tanam claſſem machinis detorquebant, vt eam in
marent. Multi prꝑterea ex vrbe egreſſi circumcur
& noſtros, ne copias in terram exponerent, enixè
tendebant. Meneſius Zeiami opem expectabat

Nazzarius Feſſæ Rex.

Zeiamus Azamorenſis Rex Emmanuelis opem implorat.

Io. Meneſij ad bellū Azamorenſe profectio.

Azamoræ oppugnatio.

Lusitania Azamorā redierat. At is, vt est hominū *Zeiami perfidia.*
iū varium & cōmutabile, fidemq; minimè colēs,
ipio quidem se venditare, & spem auxilij polli-
arijsq; modis Menesium ludificari. Deinde aper-
tris exitium machinari. Iam enim illi cum ciui-
enè conueniebat, & sedecim millia hominum sub
habebat, cum quibus in campo secundùm flu-
ripas concursabat, & quemadmodum perniciem
is quàm maximam posset inferre, rationē inibat.
ciuitatem erant octo millia hominum in præsi-
t à mœnibus Lusitanorum impetū propulsarent. *Maurorum in Lusitanos insidiæ.*
ominus tamen Menesius cum copijs omnibus
us, castra fecit. Mauri, cùm essent loci valdè insi-
pportuni, tribus in locis syluestribus inter littus *Lusitanorum acies.*
mœnia insidias collocârūt. Deinde cum reliquis
è mœnibus egressi nostris obuiā progressi sunt.
sius certamen minimè detrectauit. Triplicem
aciem instruxit: primam, quæ centum equites
nebat, Tentugalensi Dynastæ attribuit: secundæ,
a erant equites centum & quinquaginta, Ioan-
Mascharegnam præfecit. Tertiam sibi reseruauit,
a erant equites ducenti & quinquaginta, & pedi-
am phalanx, quam equites vtrinq; dispositi firma-
Hoc ordine in hostes inuasit: qui valida impres- *Prælium terrestre.*
pulsi, se multò celerius, quàm fuerat statutum,
pidum receperunt. Consilium enim fuerat, vt pau-
cederent, vsque eò, dum Menesius in insidias in-
t, & ita copijs vndique circundatus, cum omni ex-
concideretur. Oppidani, ne nostri hostium tergis
rentes, in oppidum penetrarent, fores occluserūt.
igitur Mauri se exclusos animaduerterent, ea de-
tione confirmati, restitêre. Præliumque fuit ma-
trinq; cōtentione redintegratum. At qui erant in
js, repentè prosiliūt, & magno impetu in nostros
untur. Tentugalensis Dynasta, & Ioannes Mas-
gnas, Menesij iussu in subsidijs post terga relicti,
n impetū, qui in insidijs fuerant, acri animo susti-
nt. Zeiamus cum manu valida, vt suis opem affer-

ret,accelerauit. Equites è pagis etiam, vt Lusitano
cumuenirent, atque internecione delerent, influ
Menesius hæc omnia circunspiciens retrocessit,
ordine atque disciplina, vt neque trepidatio vlla,
tumultus existeret. Qui erant in subsidijs, postqu
ceptui signum datum est, eos, qui ex insidijs imp
dederant, perruperunt: & Menesius, qui extremu
agmen ducebat, illos, qui ex oppido nimis acrit
stabant, singulari virtute repellebat. Sic autem
mum in castra, deindè in classem recepit. Sedec
quites in hoc prælio ceciderunt, in quorum nu
fuêre quidam viri & nobilitate & factis illustres
hostibus, vt postea compertum fuit, ceciderunt,
& trecenti & sexaginta quinq;. Ioannes Roderic
là Menesius equo interfecto cecidit, & ab hostibu
cũuentus, parum abfuit, quin occideretur. Duo t
viri fortissimi, quorum vnus fuit Ioannes Homo
iam ex India reuersus in Portugaliam fuerat, alt
cobus Fernandus Faria, eum è media cęde, hostibu
tim cæsis, partim dispulsis, eripuerũt. Is equum L
qui illius equum transfixerat, tunc Fariæ manu p
pti, nactus periculum euasit. At Menesius cùm a
Zeiami perfidiam & fraudes reputaret, & muniti
atque præsidia ciuitatis animaduerteret, intellige
fieri non posse: vt cum ea classe oppidum tantis p
dijs munitum expugnaret, minimè terendum in
dione tempus existimauit. Anchoris igitur soluti
la fieri iubet. Verùm cũ æstus essent propter lun
crescentis rationem languidiores, ita, vt flumen n
alueo sustinere non posset, & nautæ etiam trepidè
soluerent, & anchoras vellerent, factum est, vt ali
nauigia vadis allisa mergerentur, & hostes vnam
uem longam in sicco destitutam circunsisterent, &
ginta remiges occiderent: qui tamen antequam c
rent, duodeuiginti ex hostibus interemerunt, naui
tem fuit ab hostibus incensa. Menesius verò educt
altum classe, in fretum Gaditanum cursum tenuit.
Quod non humano consilio, sed diuino motu &
stit

Lusitani cedunt, ordinibus seruatis.

Cæsorum numerus.

Ioannis Roderici periculum.

Soluta Azamoræ obsidio.

u factum fuisse, postea à multis sapientissimè iu-
im fuit. Quin etiam, Zeiami fraus, & Regis Em-
elis in illa classe comparanda celeritas, & Aza-
alieno tempore, & paruis copijs oppugnandæ
i sapiens cogitatio, non absq; cælestis numinis
dentia, quæ Emmanuelis rebus fauebat, suscepta
videbatur. Si enim illa omnia sic nõ euenissent,
na à nostris clades accepta cum maximo dedeco
set, ante quàm quisquam auxilium rebus in vl-
a discrimen adductis afferre posset. Menesius ex
oræ finibus egressus, in freto Gaditano naues a-
hostiles cepit, & Ioannem Rodericum Salã Me-
n regis Emmanuelis iussu, in oppido, quod Al-
em appellant, quod Lusitano etiam præsidio te-
ir, Ducem & Præfectum constituit. Dum autem
erebat, rumore dissipatum fuit, Fessensem Re-
t Arzilam obsideret, cum maximis copijs aduen *Bellum Arzilense.*
uerat autem exercitus illius tanta dissimulatio-
ctus, vt nemo id futurum conijcere posset, antè,
acies explicatas, & maximis munitionibus &
s instrumentis armatas aspiceret. Habebat autẽ
gnis equitum 20. millia, peditũ verò millia centũ *Fessensis exercitus.*
viginti. Arzilæ præerat Vascus Coutignus Dy-
Borbensis. Cùm verò Fessensis rex mœnibus ap-
iquaret, Coutignus aliquot Mauros ex insidijs
dos curauit, vt ex illis intelligeret, an ipse Rex
t. Quo facto comperit & Regis ipsius animum,
citus magnitudinem, & reliqua omnia, de qui-
fieri certiorem conueniebat. Itaque literas con-
ad Odoardum Menesium, qui Tingitanæ ciui-
ræfectus erat, & ad Ioãnem Menesium, qui oras
im classe peragrabat, dedit, quibus significauit,
um periculum immineret. xix. die mensis O-
nno à Christo nato M. D. VIII. Rex Fessen- *Arzilæ obsidio.*
rcitum ad vrbem admouit. Sequenti die tor-
s muros quatere, propugnatores densis sagittis *Oppugnatio.*
re, testudines, & scalas admouere, muros excin- *Lusitanorũ*
arat. Erant tunc in oppidi præsidio 400. tantùm *præsidium.*

viri, qui hostium impetum fortissimè, vt poterant, re-
pellebant. Fuit oppugnatio ea die ad noctem con[tinua-]
ta. Sequenti die nostri oppidum circunsessum, [sta-]
nes munitas, aggeres excitatos, tormenta dispos[ita, a-]
cies instructas aspiciunt. Ad hęc, ne nauibus in v[rbem]
aditus esse posset, hostis stationes crebras in l[ittore]
muniuit, & vineas excitauit, & dolia, quæ torm[entis]
opponeret, tellure & arena compleuit, tormen[taque]
ordine collocauit, quibus nostros, si auxilium a[fferre]
vellent, propelleret. Multi præterea scorpionib[us, &]
balistis, & fistulis ferreis, vt stantes in muro co[nfige-]
rent, collimabant, & cùm primùm aliquod cap[ut, aut]
quoduis aliud membrum eminebat, in id tela [coni-]
ciebant, ita vt nemo auderet in muro consistere. [Ad]
hæc, testudinibus admotis muros suffodere inci[piunt]
tanta celeritate, vt cū fessis integri succederent, & [opus]
non esset momento temporis intermissum, e[o]
die magna pars ipsius muri corrueret. Per eam p[artem]
hostes irruerunt. At Coutignus cum equ[itibus]
quinquaginta in eos inuectus, eorum impetum [susti-]
nebat. Sed cùm sagitta brachium illius transfixu[m fu-]
isset, in arcem se contulit, Georgiumque Bar[rium]
generum suum interim reliquit, qui hostes, qu[oad]
ipse curaretur, insita virtute reprimeret. Sed c[ùm]
qui cum hostibus præliabantur, eorum multit[udine]
obruerentur, & Ducem abscessisse cognoscerent[, in ar-]
cem confugiunt. Erat valdè miserabilis mul[ierum]
plangor & eiulatus, & militum trepidatio, & [om-]
omnium perturbatio, cùm nemini in tanta & t[am re-]
pentina calamitate consilium & ratio aut consi[stendi,]
aut fugiendi, aut fortiter & animosè moriend[i con-]
sisteret. Hostes omnes, in quos impetum fec[erant,]
crudelissimè necabant, & pueros infantes ad sax[a &]
rupes allidebant, multaque facinora summæ [qui-]
dam immanitatis in senes, & pueros, & virgine[s sine]
vllo vel ætatis, vel sexus discrimine faciebant. [Cùm]
omnes vndique in arcem concurrerent, & alij al[ios]
introitu præpedirent, clamores in cælum editi, &

Arzila capitur.

Lusitanorū fuga.

Hostium in deuictos immanitas.

niæ eorum, qui ingredi nequibant, & mulierum
erationes, quæ paruos filios complexæ, non sibi,
beris misericordiam cum multis lachrymis im-
bant, eos, qui arce tenebantur, exanimabant. Cu-
int enim miseris opitulari, sed nullo modo pote-
Tãdem cùm hostes magna vi fugientes inseque-
ır, & arcem ingredi contenderent, maximo cum
re fores occlusæ sunt, & multi in hostium potesta-
licti: à quibus crudelem in modum interfecti fue
. Tũc hostes ad prædã conuersi, vrbem diripiunt.
us cladis nũcius fuit Menesio cõfestim allatus, qui
Arzilam properabat, & naues alias & duces asci-
t. Vbi verò ad portum peruenit, ingredi statim vo
ed fuit salo & tempestate prohibitus. Est enim
ıs ille, maximè cùm ventus increbrescit valdè
ter breuia periculosus & infestus. Hærebat præ-
, cùm nesciret, an arx esset iam ab hostibus ca-
Si enim in hostium potestate fuisset, intelligebat,
nsideratissimę temeritatis esse, in terram ingredi,
rua illa manu constipatus, cum maxima hostium
itudine sine vllo fructu dimicaret. Tribus ita die-
n anchoris constitit, cùm in tali casu, quid opti-
n factu esset, explicare non posset. Duos deindè ho
es è suis familiaribus, quibus plurimum confide
n scapha egregiè instructa, quæ remis plurimum
bat, per fluctus illos immisit, qui ad arcem: ea nam
mari imminebat, accederent. Illi non modò per
us atque salum maximo cum vitæ discrimine, ve-
per medias flammas, & densas pilas, in eos vndiq;
ropinquis stationibus emissas, inuehuntur, & arci
tissimis hostibus appropinquãt. Id vbi, qui erãt in
, conspexerunt è fenestra vexilla regia cum regijs
gnibus ostenderunt, & voce maxima Portugaliæ
ine sæpè repetito conclamarunt. Mulieres paruos
s, quos vlnis gestabant, in eorum aspectu propo-
ãt, vt eos, qui foris erant, ad misericordiam in ex-
o rerũ discrimine tribuendam vehementius inci-
nt. Coutignus præterea cũ literis cera circũlitis ho-

Ioa. Menesij subsidiũ Arzilæ serò missum.

Rara duorũ Menesij familiarium virtus.

mines notandi peritiſſimos ad Meneſium miſit, e
bus poſſet intelligere, quanto in periculo verſar
Illum præterea admonebat, quo ordine rectius p
in arcem præſidia & commeatum, cuius penuria
dè laborabant, inferre. Meneſius in humiliores n
quæ in vadoſo portu tutius conſiſtere poſſent, m
imponit, & per præconem omnibus, qui erant c
nibus alligati, propter quæ ſecundùm leges erar
morte, vel exilio multandi, veniam & impunitate
poſtridie in littus egreſſi rem ſtrenuè gererent, po
tur. Primo deinde, qui in terra veſtigiū poſuiſſet, c
gentos numos aureos in virtutis & audaciæ præm
proponit. His ita cōſtitutis, poſtridie æſtum ſequ
naues remis agi & incitari præcepit. Coutignus, q
arce hæc conſpiciebat, vt erat inter eum & Mene
conſtitutum, equites triginta equis inſidentes, &
quos præterea equites, quorum virtuti multū fid
pedibus ex arce per poſticum egredi iuſſit, vt noſt
egreſſu opem afferrent. Id erat ſignum, quo Men
admonitus, copias erat in terram expoſiturus. It
primùm tormentis omnibus ignem admouere, &
in hoſtes emittere præcepit: quo facto hoſtes in
fremitu & ſtrepitu, & multorum exitio vehement
territi, littus deſerunt. At ex noſtris quantum qui
poteſt enititur, vt primus in terram deſiliat. Aliū e
auri præmium, alium impunitas propoſita, mult
res expectatum decus ad periculum adeundum in
bat. Primus tamen qui in terram egreſſus eſt, Tr
nus Meneſius fuit, qui ſcapha Ioannis Roderici
Meneſij vehebatur: quam Ioannes Rodericus, & H
ricus Meneſius ſecuti ſunt. Poſt illos Ioannes H
ſcapha ſimiliter inuectus, in terram deſcendit. Ex
marijs autem Ducibus, qui primus terram attigit
Ioan. Maſcharegnas, equitū leuis armaturæ Magi

Prælium terreſtre.

Hic cū iam littus eſſet à Chriſtianis occupatū, hoſt
currunt, & in prælium ruunt, quod magna vtrinq
tentione cōmiſſum fuit. Multi ceciderunt, plures t
vulnerati ſunt, donec tādem ceſsêre. Noſtri ſtation

proxima erat, oppugnarunt. Qui ex arce fuerant
ti, strenuã operã in eo prælio nauârunt. Sex tor- *Subsidium*
ta, quæ erãt in statione collocata, in arcem impor- *Arci immis-*
unt, & ducenti milites cum tormentario pulue- *sum.*
telorum & armorum vi, & commeatu, bellicis-
munitionibus immissi. Hos Ioãnes Maschareg-
gebat. Hoc subsidio animi eorum, qui obsidione
ebãtur, mirificè confirmati sunt ad obsidionem
andã. Erãt enim, cùm casus ille præter expectatio
accidisset, ab omnibus rebus imparati, quæ sunt
bsidionem ferendã necessariæ. Et homines erãt
:, siti, labore, peruigilio confecti, multique vulne-
s impediti, vsque adeo, vt vix esset quisquam, qui
vibrare posset. Dynasta Tentugalensis in ipso lit-
fuit ictu glãdis plũbeę grauiter admodũ sauciatus, *Tentugalen-*
vt cogeretur Tingim, vnde cõscenderat, reuerti. In *sis vulnera-*
io cecidit Emmanuel Coutignus, & Ioãnes Pi- *tus.*
ta, & alij præterea viri fortes, quorum eo die vir-
spectata valde fuerat. Menesius Regem Emma- *Menesij ad*
em per litteras admonuerat, vt subsidia summa ce *diuersos lite-*
ate compararet In Bæticam præterea nuncios mi *ræ.*
t, per quos auxilium postulârat. Petrus autem Na-
us, qui tunc magnã in rebus bellicis nomen obti-
at, classem Regis Fernãdi, cuius ipse præfectus e-
ad Calpem in Guebaltarifensi portu collocârat.
eo etiã Menesius opem obnixè contenderat. Om-
certatim ad auxilium afferendum se comparabãt,
interim summis viribus oppugnabatur, neq; da-
ır aliquod obsessis laxamentum. Qui primus è Bæ- *Subsidium è*
tulit auxilium, fuit nobilis quidã vir, cuius nomen *Bætica mis-*
ptum minimè reperio, qui tunc in Xarifio ius no- *sum.*
e Regis administrabat. Is nauem militibus & ar-
, & commeatu omnibusque rebus ad bellum ne-
arijs, incredibili celeritate comparatã adduxit. Et
n hostes excitatis aggeribus ita muniti essent, vt ex
mentis, quæ erant in arce constituta, nullum de-
nentum acciperent, is oram maritimam præter-
tus, in eo loco consistebat, vnde castra hostium im- *Stratagema.*

minuta conspiceret. Inde tormentis quàm pluri
necabat, magnumq; tumultū in regijs castris faci
& cùm illi tormenta in eum conuertebant, tanta
de celeritate proripiebat, vt omnes hostium con
qui nauem illius deprimere cupiebāt, inanes redd
In illos rursus securos incitabatur, tātumq; dam
his artibus hostibus inuexit, vt cogeretur Rex c
mutare. Petrus autē Nauarrus, vt erat vir in rebu
rendis acer, auxilium afferre minimè distulit. Duc
autem sub signis ter mille & quingentos milites.
belli aūt gerendi ratione cū Menesio deliberat. V
visum est, Regis Fessensis castra quàm primùm ac
ri: quod in sequentem diem distulêre. Rex vbi con
xit auxiliū obsessis aduenisse, non de obsidione
tius cogitandum existimauit. Itaq; oppidum ince
re iussit. Erat in illius castris vir quidam valdè nob
quē Menesius pugnando ceperat, & captiuū huma
te singulari tractauerat: qui postquā redēptus fuit,
ta de Menesij virtute & benignitate cōmemorare
bat. Is à Menesio per nunciū postulauit, vt sibi fac
illū salutandi potestatem. Ea impetrata, ad Menesi
equitibus stipatus rectà contendit. Ibi cùm multu
mo vltro citroq; habitus amāter esset, tandē Mauru
quit: Magnum profectò cumulū tuis summis laud
addidisti, cùm tali tēpore huic vrbi contra regem
tentissimum auxilium attulisti. Maximo præterea
neficio Arzilam tibi deuinxisti: nisi enim tu adfui
arx profectò à nostris iam præsidijs teneretur. Sed
præclarum facinus nullo modo, nisi à præclara illa
tute, quæ in te semper eluxit, confici potuisset. Ad h
Menesius. Quod aliquid lucis huic vrbi in rebus ad
sis attulerim, pertenuis mea laus rē benè cōsideran
esse videbitur. Hoc. n. non tam mihi, quā regi præst
tissimo, è cuius disciplina homines multò me mel
res prodire solent, adscribendū arbitror. Vester rex
qui gloriari meritò debet, quod vrbem Regis Em
nuelis non solū aggressus sit (quod ipsum erat in l
de non mediocri ponendū) sed eam armis occupâ

Subsidium Petri Nauarri.

Oppidum incensum.

Menesij cum quodam Mauro colloquium.

Ita

; quòd muros disturbârit, quòd vrbē ceperit, quòd
m oppugnet, id laude sempiterna dignum censeo:
d verò faces in ædes priuatas iniecerit, & ædificia
a muros inflammare instituerit, id neq; regium, ne
decorum existimo. Bellum adhuc integrum est. Si
oriam sibi proponit, cur tam malè rebus suis con-
t, vt vrbem, qua se breui potiturum confidit, flam-
absumat? Si victoriā desperat, cur doloris sui pœ-
à tectis expetit? Nam ideò tantum exercitum com
uit, vt bellum parietibus atque tignis inferret? Nō,
uit Maurus, regis nostri humilis atq; demissus ani-
s est, sed excelsus atq; planè regius. Nec vt domos
ueret, sed vt bellum contra Regem virtutis gloria
cellentem gereret, exercitum coegit. Si non fuerit
quutus, quod optabat, nemo poterit illum meritò
perare. Principis enim officium, qui ad Regiā lau-
n aspirat, est, magna & ardua moliri. Victoria verò
in hominum virtute, sed in Dei consilio & mode
one consistit. Quod verò ad ignem attinet, confir-
re tibi planè possum, eum imprudente Rege conie-
m fuisse. Itaq; cū primùm illū conuenero, & ei rem
eruero, dabit operam, vt ignis confestim extingua-
. Maurus continuò discessit: & iussu Regis incendiū
t maxima hostium industria restinctum. Multi su-
cati sunt, in eo Mauri comitatu ipsum Regem fuis-
Menesium namq; videre maximo opere cupiebat.
omen namq; illius apud Saracenos ipsos erat cū ad-
ratione celebratum. Rex tamen cùm cerneret arcē
n firmo satis præsidio munitā expugnari difficilli-
è posse, & auxilia vndique illius tuendæ gratia con-
nire, & classem è Lusitania intra paucos dies adfu
ram, & arcem, propter Hispaniæ vicinitatem, eius
nditionis esse, vt si primo impetu minimè capere-
r, esset valdè periculosum multis diebus in illius ob-
dione commorari: noluit diutius in eo certamine tē
us absq; vllo fructu cōsumere. Nocte igitur illa obsi-
onem soluit, & Alcassarē Quibirium versus iter in-
ituit. Sequenti die Menesius signis explicatis cum o-
mni-

Arcis Arzilensis obsidio soluta, & quare.

mnibus copijs vrbem ingressus est: cui Coutignus
lius vxor, & omnes ciues, qui erant in arce, illi obu
cum ingenti lętitia prodiêre, atq; tanquam parenti
omnibus vitam dederat, gratias egêre. Emmanuel
rim cùm primum nuncium de aduentu Regis Fe
sis accepit, erat Eboræ. Quo audito, nullam moran
terponendam existimauit, quin ipse per se oppido
ueniret. Itaq; literas eadem die ad omnes Portug
vrbes, & ad viros Principes, & vniuersam deniq; n
tatem dedit, & omnes literis euocauit, & quæ po
subsidia, continuò in Algarbiense regnum misit, v
de quamprimùm possent, in Africam transmitter
Post quatuor autem dies, ex literis alijs Menesij int
xit, ciuitatem esse captam, & arcem obsessam, & in
mas angustias adductam. Hoc cùm accepisset, equ
sibi pernicitate mira præditum insterni præcepit, t
taq; celeritate iter in Algarbium suscepit, vt septen
tū aut octo ad summū comitibus circūseptus, in via
grederetur. Dies verò atq; noctes iter ita continuab
vt vix vllum tempus reficiendi corporis gratia sibi
mendum existimaret. Cernebat enim, momento te
poris maximas in alterutram partem inclinationes
ri, & ideo periculosum nimis esse in rebus bellicis, o
sionem vllam rei bene gerendæ prætermittere. El
sam namque temporis opportunitatem reuocari n
posse. Timidi & ignaui hominis esse, præteritam fa
tatem frustra lamentari: fortis autem & industrij,
hil, quò res in tempore fieri commodè posset, ela
permittere. Præterea summum esse Regis flagitium,
rebus afflictis suos ope sua præsenti destituere, eos p
sertim, qui Regis ipsius gratia erant in extremum d
crimen salutis inducti. His cogitationibus stimulat
tantam in via celeritatem suscepit, vt in montibu
qui Algarbium à reliqua Lusitania distinguunt,
quus, in quo insidebat, ex nimio labore concideret,
repente moreretur. Ibi verò fuit illi nuncius allatus
auxilijs, quæ Arzilam conuenerant, & de pręsidi
atque munitionibus, quæ in arcem hostibus frust
pugna

RES EUROPEAE.

Emmanuelis in rebus gerēdis summa celeritas.

nantibus inductæ fuerant. Ipse tamen nihil de a-
tate suscepta remisit. Verebatur enim, ne cunicu-
ebris, qui in arcem, vt audierat, agebantur, arx ip-
rrueret, nisi fuisset maturè subuentum. Peruenit tã-
Balsam, si ea est ciuitas, quæ hodie ab incolis Ta- *Balsa, ni for- tè Tauira.*
nominatur. Hoc autem Regis studium rei geren-
lagrantissimum, & hæc incredibilis alacritas & di
ntia tanto studio Portugalenses inflammauit, vt
ique certatim equites & pedites concurrerent. Sic
um est, postquam Balsam peruenit, vt intra dies *Nouus Afri- cani belli ap- paratus.*
nque, supra viginti millia militum in eam ciuitatẽ
fluerent. Importata præterea sunt Olysippone tot
ta, & commeatus, & munitiones, & naues quam-
imæ, vt ille iusserat, adductæ; quæ vt celerrimè re-
omnibus instruerentur, summa vigilantia conten
it. Cùm autem conscendere vellet, literæ sunt alla
uibus continebatur, obsidionem esse solutam, &
m desperatione fractum, exercitum dimisisse. Ipse
lominus transmittere statuebat. Sed consilio eo-
, qui nomine prudentiæ insignes esse videbantur, *Belli Africa- ni ad Emma- nuelem ora- tio dissuaso- ria.*
ab ea sententia deductus. Si obsidionem, inquiunt,
ere vis, ea iam soluta est: si Africam subijcere pa-
nondum hic eas copias habes, quibus id aggredi
is. Non decet tantum Regem id suscipere, quod vel
imè necessarium est; vel exequi cum dignitate
possit. Transmissio in Africam tunc laudabilis e-
 prædicanda, cùm id, cuius causa transieris, effice-
um gloria magna poteris. Aliter enim non decus,
ignominiam tibi comparabis Nunc verò hoc tuo-
decus, quo Rex Africæ potentissimus illis cessit,
d tuum nomen atq; decus meritò referẽdum. Quã-
amque opinio excitanda iure de tua virtute sit, ex
onijci potest, quòd per tuos rex Fessensis pulsus cũ
ominia est, & obsessi magna cum tua gloria libera-
oc igitur nomen tibi opera tuorum partum defor-
ois, si aliquid, in quo hominum opinioni non re-
ndeas, gesseris. Hoc autem à te non expectari debet,
n Africam signa intuleris, vt cum Mauris signis

col-

collatis vno aut altero prælio cõfligas,sed vt vniue
Mauritaniã sub ditionẽ & imperiũ subiungas. Si i
hominũ expectationi minimè satisfeceris, gloriã t
nonnulla labe dedecoris inquinabis. At nũc eas c
non habes,quibus tantũ facinus aggrediare, postq
redieris,& opes omnes, quæ ad eã rem gerendã nec
riç fuerint,paraueris,tũ demum licebit tibi in Afri
cum dignitate transire. Aliter enim cõsilium teme
um existimabitur, & offensio, si aliquid secùs,quà
portet, acciderit, haud mediocrẽ nomini tuo macu
dedecoris inuret. Eiusmodi cõsilijs hominũ non v
laudis militaris studio flagrantium, ab eã mente c
tit,in qua si tunc perstitisset, maximũ sibi decus cor
râsset.Erat enim tunc mirifica facultas oblata. Na
Mauris neque fidei religio,nec in Reges vlla pietas,
pudor vllus vigebat, qui eos valdè à dedecore & fl
tio deterreret. Armis aũt pars eorũ maxima careba
rant præterea reguli permulti acerbo inter se odio c
dentes. Qui plus armis poterant, humiliores ini
quãplurimis opprimebãt:iniuria vexati, insidias ir
tentiores comparabãt.Ad hæc accedebat, ꝙ gens n
tatis appetens, quamprimùm occasionẽ sibi dari in
stantiæ suæ atque perfidiæ demonstrandæ conspic
nõ erat dubium,quin eã confestim arriperet, mini
que pretio corrupta, facillimè Principes & patriam
deret: Regio verò ad alendũ exercitũ, omnem cõn
tum abundè suppeditaret. Est enim valdè fertilis,&
mines pecuniæ cupidi, libẽter vndique cum anno
vario ciborum genere conuenirent, quamuis regi
vastari & exuri cernerent. Si verò clementer & mod
tè nostros vti victoria conspexissent, dubiũ certè no
rat, quin illa benignitatis species eos facillimè ad st
um Emmanuelis alliceret. Itaque omnia, quod ad
stes attinet, erant in eo statu, quem Emmanuel op
debuisset. Contrà verò in Portugalensibus summ
des, insignis in regem caritas, acerrimum bellandi
dium, & incredibilis bellicis in rebus audacia. Ad
quod tunc temporis erant tanto animorum ardore

Dissuasorum belli Africani reprehensio, & regis instituti commendatio.

mpetu cōcitati, vt omnes fermè viri nobiles suis
tibus vellent pro parte sua operam & industriam
n præclara contentione consumere. Quod si Re-
nnibus carissimi festinatio, qua tanto studio &
tate in extremam Lusitaniæ partem se contulit,
s opem afferret, tanto studio Portugaliam vniuer
oncitauit, vt intra paucos dies tot hominum mil
eum se tanta alacritate conferrent: quid futurū
t, si is tunc in Africam cum eo exercitu traiecis-
Deindè facilis & expedita ex Hispania Bætica in
am transmissio, dubium non est, quin maximam
regione multitudinem ad auxilium ferendum
itaret. Cùm verò in bello administrando omnia
n opportunitas & occasio gubernet, nullaque
antior occasio dari possit ea, quæ militum ardo-
hostium metu continetur, iudicari meritò po-
omnia tunc Emmanueli feliciter euentura fuisse,
ito suorum ardore contra hostes infelici euentu
rritos vti voluisset. Postremò, quod caput est, o-
i Regis pietas atq; religio, quæ illum stimulabat,
nginqua etiam bella religionis gratia susciperet,
isset, vt omnia illi ex animi sententia succederēt.
muis tamen hæc ita sint, regis animum, qui ad
m gloriam aspirabat, laudandum: consilium eo-
qui eum à tanto studio dignitatis abstraxerunt,
hendendum arbitror. Sed vt ad intermissā oratio
redeamus, quamuis Rex à sententia sua, qua
mittere statuebat, suorum consilio deductus fu-
reliqua, quæ gerenda videbantur, summo studio
cit. Arzilam namque militum præsidia, & ma-
m commeatum misit, & fabros præterea quam-
imos, qui ædes dirutas, & mœnia collapsa refice-
, & arcem multo fortius munirent. Habebatur e-
tunc oppidum illud, propter cāpestris regionis op
unitatem & fertilitatē, & propter illius situm, fir-
imum oræ illius maritimæ, quæ Lusitanorū præ-
s tenebátur, propugnaculum. Petro autem Nauar-
x millia numorum aureorum dono misit: quod
munus

Arzilæ instauratio & nouum præsidium.

Emmanuelis in Petrū Nauarrum & alios liberalitas.

munus ille accipere nullo modo voluit. Se nãq;
Regis Fernãdi causa, cuius stipendijs alebatur, ge
quę gesserat, ab illoq; tantum laboris & industri
sibi præmium polliceri, cuius erat alumnus. Idem
prętor Xarifiensis. Ambo tamen post a mul
Emmanuele beneficijs affecti fuerunt. At Men
postquam naues cum præsidijs & munitionibus
lam peruenêre, in Lusitaniã reuersus, fuit ab Em
cum laudibus suæ virtuti debitis honorificè & a
exceptus. Hoc eodem anno cùm esset inter Emm
lem & Ioannam, Fernandi & Isabelę filiam, or
ceptatio de regionum limite, qui fuerat à Ioann
Portugal. & Castellę Regibus designatus, intra q
ilibet ex regibus liceret, absque alterius iniuria, S
nos expellere, & regiones etiam incognitas occu
fuit ea contentio summa æquitate partis vtriusq;
sa: & Emmanuel maxima Mauritaniæ parte cessi
videbatur ad illius terminos pertinere, & Regibu
stellæ armis occupandam permisit. Ioanna vicis
iure, quod existimabat in Aethiopia retinere,
sit, cùm eam regionem Portugalię regibus assign
esse cognouisset. Sub eiusdem anni finem misi
man. in Aethiopiam ad Congui regnum multos
religionis & sanctimoniæ fama præstantes, qui
sti disciplinam multo diligentius gentibus illis t
rent, & regiones illas clariore lumine perfundere
hæc quidem sunt, quæ in Africa & Lusitania h
dem tempore gesta sunt. Quæ Tristanus Cugna,
in Indiam nauigaret, in cursu gesserit, quas vrb
expugnarit, aut armis adortus fuerit, & quomodo
dem ad Zacotoram naues appulerit, & arcem à
mensi Rege ædificatam ceperit, & in ea Norognã
fectum reliquerit; deindè in Indiam cursum ten
& quomodo in Lusitaniam redierit, exposuimus.
autem post illius ab Alfonso Albuquercio digres
Alfonsus ipse designârit, & quas res gesserit, expl
nondũ licuit. Is igitur fuit à Tristano Cugna reli
vt cũ ea classe, cuius pręfectus erat, illud mare, ꝙ a

Disceptatio de finibus regundis inter Lusitanũ & Hispanum Reges.

Religiosi in Congui regnum missi.

RES INDICAE.

De rebus gestis Alfonsi Albuquercij

felicem pertinet, peragraret, & naues hostiles om-
quibuscunque posset incommodis afficeret. Sed
et animo maximo, se indignum putauit, instar pi-
prædas spectare, & non multo maiora & altiora
ri. Itaque Armuziense regnum oppugnare con- *Armuzij insulæ descriptio.*
t. Armuzium autem est insula intra ostium sinus
ci, non ita lato mari à Carmania disiūcta. Nomen
n duxisse videtur ab Armuza, antiqua Carmanię
ate, cuius hodie nomen obliteratum cum memo-
ntiqui splendoris euanuit. Et fortasse hæc insula
Armuzæ antiquæ Colonia, & idcircò inde nomen
uit. Ambitus illius decē & sex passuū millib. con-
ur. Est autem ostio sinus propinqua, à Carmania
1.. millibus passuum distat: ab Arabia aūt ea parte,
Carmaniam respicit, 40. millibus. Insula est nimis
& sterilis, & solum adeò macrum, vt nihil om-
, quod ad vsum vitæ valeat, vel natura, vel homi-
cultu proferat. Perennib. aquis omninò caret: tres
im putei in insula procul à ciuitate sunt. Homines
nis vtuntur: & cū reliqua omnia ex vicinis insulis,
armania & Arabia ad victum idonea importentur,
etiam ex ijsdē locis in eam afferri solet. In ea me-
s collis assurgit, qui sulphuris magnā vim in vno *Collis salo abundans & sulphure.*
e, in altero aūt salis multitudinē in lapides densa-
gremio cōtinet. Duos portus habet tutissimos: v-
ad occidētem solem, alter ad orientem pertinet. Hi
portus lingula, quæ in mare longius excurrit, diu-
tur. Horū portuū commoditatem secuti mercato-
x India, Perside, & Arabia, & è quam plurimis alijs
bus, eam insulā frequentare cœperunt. Ea tandem *Armuziensis ciuitas.*
uentia & celebritate factū est, vt ciuitas ædificare,
n planicie sita, quæ progressu temporis ad summā
ltitudinem peruenit. Viæ sunt latæ & directæ, ædes
nificę, & cœnaculis sublatæ, & tectoriis pulcher-
factis exculte. Regia est non modò ad habitandum
dissima, verū ad vim hostium propulsandam mu-
ssima. Solis ardores sunt vehementissimi: in quibus
pulsandis omnis lautorū industria multiplici mo-

do & ratione consumitur. Incolæ sunt maxima e
te Arabes atq; Persæ, Mahumetisq; superstition
flictati. Ardent libidine, amoribus indulgent, ob
tione laborãt: mulieres ne ab alienis viris cõspi
ant, faciem velare compelluntur. Homines vt
mum specie liberali præditi sunt. Musicẽ summ
dio colunt, vestibus elegantissimis excoluntur.
frequenter exercent, literis libenter incumbunt,
rijs mirificè delectantur. Homines doctrina pr
tes in summo honore habent: illisque assiduè o
dant, & illorum disciplinis erudiri summum
existimant. Respub. est cõmodis legibus astricta
nia, quæ væneunt, pondere væneunt. Summũ fl
est apud illos, fallacibus vti ponderibus. Eum
qui per libram atque lancẽ fallit, omnem gene
mani societatem euertere cẽsent, & vt ciuilis iu
stem teterrimum execrantur. Insula verò cùm
omninò proferat, quo vel homines ali, vel orna
sint, tantis tamen fructibus & frugibus, & cibis,
delicijs affluit, vt vix vlla regio sit magis omni
bus, quæ ad victũ & elegantiam vitæ pertinent,
dans. Nullæ namque sunt vitæ deliciæ vel in A
vel in Perside, vel in India, vel in quacũque alia
ne, è qua naues in insulæ portus inuehantur, qu
omnes terræ opes in eam inferant. Ita fit, vt cùm
ex se ipsa gignat, multis tamen regionibus opi
rum omnium abundantia præferatur. Reges è
rijs ingentes sibi opes pepererunt, imperiũ dein
propagârunt, ita vt multis insulis, & vrbibus eti
paucis in Carmania & Arabia sitis imperarent.
citus satis magnĩ illorum sumptibus alebantur
tandem cùm eorum ministri ad summas opes p
rent, & tyrannidem vehementer affectarent, & i
ges otio atque luxu diffluerent, factum est, vt re
tantum nomẽ penes Reges esset: ministri porrò
opibus ad suum scelus atque flagitium abutere
H[illegible] erat regni illius status eo tempore, quo Albu
[illegible] sub Emmanuelis imperium subiunger
gi

Litterarum studium.

Iustitia.

Rerum abundantia.

Armuziensis regni potentia.

t. Itaque xx. die Aug. anno à Christo nato M. D. *Bellum Armuzinum.*
è Zacotora profectus in Arabiæ promontorium
Rozalgatem appellant (antiqui regionum expli-
s, Corodamum nominabant) aduectus est. Du- *Corodanum Arabiæ prom. n. Rozalgates.*
uos secum ducebat, erant sex homines in rebus
s spectati & cogniti, quorum hæc nomina fuêre,
iscus Tauora, Emmanuel Tellius, Alfonsus Lu-
Costa, Nonius Vascius Albicastrensis, Antonius
pensis, Ioannes Nonius. Exercitus erat quadrin- *Albuquercij duces militares.*
rum septuaginta militum. Cum hac tam exigua
ad regnum illud opulentissimum expugnandum
in eas oras inferre constituit. Arabiæ igitur oras
aduectus cùm ad primum oppidum, quod ad Ar-
regnum pertinebat (Calaiates appellatur, est au-
intra sinus introitum) naues appelleret, pacem *Calaiates oppidum.*
s obtulit, ea conditione, vt classi commeatum
rent. Indè in oppidum aliud aduectus, quod ap-
t Curiatem, cùm milites cibum sumere vellent, *Curiates oppidum.*
ssos aspiciunt. Nam in vasa, in quæ Calaiaten-
mmeatum intulisse simulauerant, sordes inges- *Calaiatensium dolus.*
, & in summo varia ciborum genera collocârant,
tris illa vana specie commeatus illuderent: cuius
m fraudis postea debitas pœnas exoluerunt. At
tenses non dolis, sed armis cum nostris agere
erunt. Erat enim ibi quidam Regis Armuziensis
ctus, vir impiger, qui portum fossa & vallo mu-
, & ea præsidia collocârat, quibus se confidebat
maiores copias facillimè repulsurum. Ea confi-
cùm Albuquercius ei pacem obtulisset, illam re-
uit. Albuquercius igitur re prius cum ducibus a-
ommunicata, & copijs eo ordine, qui conuenire
itar, instructis, in terram egressus est. Hostes, qui *Prælium cum Curiatensibus.*
ttoris aditu prohibere nitebâtur, erãt ad tria millia.
atrox põlium cõmissum: nostri tamẽ hostes pellũt,
llũ deindè expugnant, & in oppidũ tandem irrum- *Lusitanorum victoria.*
idque iam præsidio nudatũ, impunè diripiunt, &
ctis ignibus inflammant. Naues præterea tam quæ
choris erant, quàm q̃ in littus subductæ fuerant,

incendunt. Indè in aliud oppidum eiusdem regn
Mascate oppidum. tò maius & opulentius inuecti sunt. Id Mascate
natur. Abest autem à Curiate 40. passuum mill
autem in planicie situm, & duobus montibus, qu
vtrinque muniunt, inclusum. Montes in littus
procurrentes, portus aditum peranguſtum eff
Incolę fossam latam à monte in montem perdu
& aggeribus & duplici vallo munierant. Valli a
sæ aditus, quos ad vsus ciuium maritimos in ea
Pactio cum Mascatensibus rupta. nę fecerant, erant duo, iique nimis angusti. Alb
cius tamen in portum ingressus cum oppidi pr
paciscitur, vt exercitui commeatũ nomine tribu
ministret. Parabatur autem commeatus, cũ subi
Regis Armuziẽsis cum præsidio aduenit, præfect
quod commeatum promiserat, malè accepit, tot
ciuitas ad resistendum comparauit. Erant in arm
Mascatis oppugnatio. millia virorum. Albuquercius, vbi quod hostibu
silium esset, animaduertit, vrbem per totã noct
mentis acerrimè verberare, & mœnia concutere
pit, vt non solùm mœnium ruinas ederet, verũ
stes formidine perterritos peruigilio fatigaret.
quenti aciem triplicem instruxit, vnam Francis
uoræ attribuit, cui præcepit, vt cum Alfonso Co
li partem extremam, quæ ad vnum ex montib
tinebat, oppugnaret. Similiter vt in aliam parte
nitionis eiusdem ad alterum montem spectant
annes Nonius & Antonius Cãpensis cũ acie sec
rumperẽt, imperauit. Ipse Tellium sibi sociũ asci
cũ acie tertia munitionẽ mediam aggrederetur. I
Tauora cum socijs in terram egressus, ad part
assignatam contendit: & quamuis pilæ & sagi
numerabiles in nostros acciderent, illi tamen
repulerunt, & faces in vallum coniecerunt, qui
citato protinus incendio, hostes eam partem d
coacti sunt. Albuquercius iam vallum medium
acriter oppugnabat: hostes vi summa resistebant.
segnius qui alteram valli partem fuerant aggress
gerebant. Nostri tandem vallum transgressi, host

x fugientes insequuntur: oppidum capiunt, diri-
, & incendunt. Octo tamen è nostris in prælio
runt. Inde, aliquot primùm diebus ad corpora è
nimio reficienda datis, Albuquercius soluit, &
ud oppidum regni eiusdem, quod Soar appella-
, inuectus est: in eo arx erat munita. Illius tamen
ctus, cùm fama de vastitate, quæ fuerat repugnan-
illata, regiones illas peruasisset, se repentè dedi-
x eo oppido profectus Albuquercius, in aliud se
ılit, Orfazamum nomine, muris & tormentis mu
n, in quo dux erat sanè fortis, & multum bellicis
ıus exercitatus: qui tamen nullo modo ciues con-
potuit: quin vbi primùm anchoras demitti cer-
ıt, de fuga cogitarent. igitur ea nocte, quæ post
s aduentum secuta est, cum omnibus bonis, quæ
asportare potuerunt, præcipiti fuga sese in mon-
oximos proripuerunt. Postridiè vrbs spoliata, &
ısa fuit. Hoc erat vltimum Arabiæ oppidum ad
ntriones spectans, quod Armuzij imperio in illa
ontinebatur. Indè autem cursum in ipsam insu-
cõnuertit. Erant in portu naues permultæ Sarace-
m, rebus omnibus, si pugnandum esset, instru-
Albuquercius duces in prætoriam nauem, cui ip-
erat, arcessiuit, vt de belli gerẽdi ratione cõsulta
Cùm variæ sententiæ fuissent, tandem id fuit com
i consilio decretum, ciuitatem oppugnari mini-
osse, antè, quàm naues aut captæ, aut depressæ
ent. Armuzium namque communem Saraceno-
omnium patriam existimari: proinde fieri non
, vt si viderent vrbem illam incommodis vexari,
egligerent. Vrbis illius propugnaculum non mœ-
s, sed classe cõtineri. Itaque classe deuicta, facilius
tò fore bellũ, quod erat contra Armuzium geren-
ı. Hoc consilio cõprobato, anchoras iaciunt. Albu-
cius per nunciũ regi continuò significauit, se non
alũ aliqu od machinaretur, sed vt pacem cum illo
ret, eò naues illas appulisse. Pacem verò nõ alia ra-
e cõstitui posse, quã Regis Emman. salutari impe-
 rio in

Mascate capta, direpta & incensa.

Soar oppidũ deditum.

Orfazamum captum & incensum.

Consultatio de debellando Armuzio.

Albuquercij ad Armuziensem Regem nũcius.

tio in illis oris egregiè confirmato. Eamque vir
& benignitatem Emmanuelis esse, vt multo pr
us esset ad vitæ securitatem, illius imperio subdi,
multis gentib⁹ imperare. Imperium namq; sine
plina salutari, odiosum, & inuisum esse, multis c
culis, & fortunæ procellis obnoxium. At regi
mi & inuictissimi disciplina, & patrocinio vitæ
salutis firmamentum contineri. Si vellet in reg
manuelis fidem & clientelam recipi, fore, vt co
mnes hostium insidias tutus & incolumis per
ret Secus autem opus esse sibi armis experiri, qu
silio obtinere minimè posset. Rex fama rerum
Albuquercius in illo cursu gesserat, exterritus, s
cupidum simulauit, & simul ad illum vnum è s
mesticis cum litteris atque muneribus misit. Is l
cùm accepisset, munera repudiauit. Nulla enim
ne munus se accepturum dixit, antè, quàm pax
retur. Rex ad pacem se propensum asserebat. Id
de die in diem differebat, vsq; eò, dum classis qu
le expectabat, in portum introiret. Interim Lu
quidam, fide illius freti, in vrbe vagabantur. S
classis cum magna militum multitudine portu
iuit, Rex Lusitanos omnes, qui erant in vrbe, co
hendi continuò præcepit. Naues interim maxi
cundùm littus collocari, minores autem in altu
duci iussit, eo consilio, vt si Lusitani in naues i
darent, rates ex alto in nostras naues inuectæ, c
cumuenirent, vt nullum eis vndiq; vehementer
gnatis perfugium relinqueretur. Insequenti d
Albuquercius ordinem cerneret, quo classis ho
erat instructa, percepit eos ad pugnādum parato
Pugnam verò minimè detrectauit. Itaq; solutis a
ris, in naues in portu collocatas impetū fecit. Id
catus Coieatarus (hoc enim nomen erat præfect
ratibus præerat) in altum euectus, mutata velific
cursum in nostras, vt eas à tergo circunueniret, in
A nostris acre iam certamen erat cum nauib⁹ qua
aditum tutabantur, institutū, & fumi densa nebul

Fraudulenta pacis simulatio.

Classis hostilis.

Albuquercij pugna naualis.

tormentorum flammis excitata, aspectum cun-
femerat. Coieatarus opportunitate caliginis vtēs,
us accessit. Itaq; non solùm pilis eminùs emissis,
n & sagittis & iaculis res ab hostibus admodum
iè gerebatur. Tanta autem vtrinque contentione
catum est, vt terra dehiscere, & cælum tenebris ob-
videretur. Rex è turri præcelsa certamen animo
curis anxio spectabat. Multæ mulieres grauidæ
ndo tormentorum strepitu perturbatæ, abortio-
onflictatæ sunt. Tandem cùm multæ naues dissi-
fuissent, reliquæ se fugæ mandârunt. Nostri igi-
llo periculo, quod ex alto impendebat, liberati,
ò liberius contra naues, quæ in aditu portus con-
bant, depugnabant. Hostes tamen, qui in illis erant,
imè rem gerebant. Nihilominùs tamen nauis,
Princeps regni Cambaiensis hæres, qui Armuzium
imis illis diebus aduectus fuerat, & ex ea pericu-
acri animo propulsabat, demersa est. Altera dein-
Melichiazij nauis similiter depressa fuit. Reliquæ
es erant iam multis in locis dissipatæ, ita, vt hostes
multi desperatione salutis inducti, in mare desili-
, vt nando cædem effugerent. Albuquercius mili-
s in scaphas festinanter impositis imperauit, vt o-
bus, qui natabant, cædem afferrent. Naues, quæ
ere potuerunt, summa celeritate in fugam conuer-
int, vna tamen constitit, cuius nauarchus erat vir
ulari animo præditus. Nostri in illam ingressi, ne-
nem reperiunt. Hostes enim sese in sentinam ab-
erant. Nostri cùm suspicarentur omnes excessisse,
cis in naui relictis, naues reliquas fugientes inse-
ti sunt. At hi, qui se occultârant, repentè ex infi-
nauis parte prosiliūt, & multi paucos circumsistunt.
uorum opem magnis vocibus implorant, & inte-
acriter in repentino illo discrimine pugnant. Qui
em inuecti scaphis afferebant, non tam citò subue-
e potuerunt, quin nostri prius vulnera permulta
hostibus acciperent. Hostes ipsi partim concisi, par-
ictu in mare præcipitati sunt: maxima eorum pars
in flu-

Pars hostilis classis fugata.

Altera pugna.

Lusitanorum victoria.

Hostium cædes.

in fluctibus interfecta fuit, pauci nando in littus
runt. Tanta autem cædes hostium fuit, vt mare sa
ne redundare videretur, & fluctus ipsi in sanguin
lorem reuersi, spectantibus terrorem inijcerent.
certè constat, tantam fuisse hostium trepidatio
postquam rem inclinari conspexêre, vt conuersis
bus se ipsos sagittis configerent. Itaque maximu
merus hostium interfectorum fluctibus eiectus in
fuit, sagittis transfixus, cùm à Lusitanis nulla s
mitteretur. Georgius Barretus, qui in nauem illa
opem circunuentis afferret, ingressus fuerat, cùm
neret eam propè vrbem consistere, & tormentis
simè dispositis instructam esse, eisdem tormenti
stilibus vrbē quatere, & mœnia quātum fieri posse
turbari præcepit. Cùm iam hostis nullus apparere
naues hostium sæuitum fuit. Multæ depressæ, m
flammis exustæ sunt. Quo facto vrbem propius A
quercius accessit, ita, vt regiæ appropinquaret. Q
regia consistebant, quamuis essent stupore vehe
ter oppressi, vt sagittis nostros propellerent, cont
bant. Albuquercius & Menesius, & quidam alij vi
biles vulnerati sunt. Inde oram illam præteruectu
buquercius, quamplurimas alias naues exussit, d
ad quandam stationem peruenit, quæ ad Carma
spectabat, in qua centum & octoginta naues, quæ
dum in mare fuerant deductæ, consistebant, quæ
nes fermè flammis absumptæ sunt. Templum etia
suburbano magnis sumptibus extructum, & relig
Mahumetana consecratum excitato incendio del
uit. Nostri sic studio certaminis efferebantur, vt i
bem inuadere properarent. Eos tamen Albuquer
continuit. Erant enim pauci admodum, & labor
mio defessi: in ciuitatem verò magnus numerus
tum confluxerat. Prælium horis octo cōtinuatum
E nostris decem desiderati, supra quinquaginta v
rati sunt, inter quos Gaspar Diazius vexillifer ex
cui manus dextera vno ictu præcisa fuit. Ex hostibu
citer duo millia hominum cecidére. Hæc victoria

Claßis hostilis depreßio & incendiū.

Cæsorum & vulneratorū numerus.

gn

n metum hostibus iniecit, sed multò grauiorem
ıtionem illis afferebat inflammatio nauibus illata.
namque & salus insulę nauibus continebatur, qui-
ublatis, vastitas & interitus imminebat. Rex igi-
: prius in consilio deliberata, per duos Saracenos
erum peritos, & authoritate graues, quorum vnus
llabatur Coiebeiramius, alter verò Abdala, qui erat
anus Granata oriundus, ab Albuquercio pacem
t, & humiliter atque demissè postulauit, vt errori
veniam impertiret. Se namque temeritate adolescē-
& hominum perditorum consilio in eam fraudem
ıctum fuisse. Satis iam pœnarum dedisse, & malis
itum ita fuisse, vt sperandum esset, semper se in of-
futurum. Itaque libenter imperium Regis Emma-
is agnoscere, & tributum, quod imperatum esset,
lere velle. Deinde Albuquercium obsecrabat, vt
co parentis esset. Se namque ei perpetuò pietatem
minorem, quàm si esset illius filius, præstiturum.
ıonebat deinde, vt animaduerteret sapienter, quam
gereret. Armuzium iam ad ditionem & imperium
nanuelis pertinere. Si igitur insulæ vastitatem &
ımmationem inferret, bonam partē imperij Portu-
nsis interiturā. Insulam namque esse hominum fre-
ıtia celebrem, opibus abundantem, & ita Persidis
rabiæ regionibus imminentem, vt qui eam teneret,
llimè posset imperium dilatare. Insulæ verò firma-
ıtum in nauibus esse constitutum, ita, vt qui naues
ıceret, interitum sempiternum insulę illius commo-
esset illaturus. Vt enim (dicebant illius legati) arbor
sa radice arescit: ita Armuzium excisis nauibus, qui-
vt radicibus alitur atque sustinetur, interibit. Si igi-
opes tui Regis augeri & amplificari desideras, opus
vt insulam cōserues, è cuius incolumitate magnus
ius imperium cumulus accedet. Præterea, quemad-
dū maximos imperatores, quorum nomen est im-
rtalitati cōsecratum, virtute atq; factis egregijs imi-
s: ita clementiæ exempla, qua non minorem admi-
onem gentibus q̄ victorijs attulêre, tibi ad imitan-
 dum

Legatio Regis ad Albuquercium de pace.

dum proponas. Hoc enim sibi ad nominis immo
tatem præclarum existimabant, vt quos virtute de
rant, misericordia conseruarent. Sic autem cùm v
tis magnitudine terrori hostibus essent, human
laude cunctos mortales ad studium sui nominis ex
bāt. Quod ad virtutem attinet, tantum facinus edi
vt sis cum omnibus summis Ducibus comparādus
liquum est, vt, quemadmodū in bellis inuictus fer
extitisti, ita parta victoria à nemine clementiæ &
manitatis laude vinci patiaris. Quare cùm iam di
erroris pœnas pertulerimus, fac vt malis innume
libus perculsi & abiecti, tua benignitate recreemur
ximi namque hominis est, in summa felicitate imb
litatis humanæ memoriam retinere, & hominib
summa calamitate constitutis ignoscere. A te igitu
numen sanctissimum, quod colis, per dexteram i
tuam semper inuictam petimus & obsecramus, v
sericordiam afflictis tribuas, & errori regis adole
tis, quem valdè temeritatis suæ pœnitet, ignoscas
gnem, quàm primùm fieri poterit, extingui perm
Quod si feceris, non solùm laudem Ducis fortis
verùm & gloriam Principis humanissimi consequ
& opibus regis tui multùm prospicies. Ad hæc A
quercius respondit, se molestè ferre, quòd non m
prius cum hac legatione ad eum venissent. Quod
cissent, non tantum damni factum fuisset. Iren
tur, & ignem festinanter extinguerent. Se namq
dem dare, eos nullum interim incommodum à
stris accepturos, dum naues reliquas, in quas non
incendium peruaserat, ex imminenti clade pro
rent. Quod verò ad pacis conditiones attineret,
sponsum postea daturum. Cum hoc responso Coi
ramius ad regem reuersus est. Abdala verò fuit ob
loco retentus, & ignis absque vllo impediment
gulari multorum industria & sedulitate restin
Postridiè fuerunt à Rege missi Principes ciuitatis
ter quos erat Noradinus: sic enim appellabatur, q
gis nomine ciuitatem patrijs institutis & moribu

Albuquercij ad legatos responsum.

g

at. Per hos cum Albuquercio pax firmata fuit. Pa- onditiones hæ fuerunt: Vt Zeifadinus, hoc nomi- ecundus, Armuzij rex, stipendarius Regis Emma- lis esset, & ei tributi nomine quindecim aureorum aorum millia penderet: & præter hæc, ipsi Albu- rcio pro impensis in id bellum factis solueret quin- millia. Vt Rex assignaret locum in vrbe, quam Al- uercius vellet, in quo posset arcem ædificare. Hu- pactionis literæ fuerunt in aureis laminis insculp- Arabica & Persica lingua. Persicum exemplum, vt es ipsum Regem seruaretur: Arabicum, vt ad Em- nuelem mitteretur. His pactionibus firmatis & ob- atis, Rex ab Albuquercio postulauit, vt ei vnum illum Regis Emmanuelis patroni sui insignibus il- ratum mitteret, cuius admonitu disceret, Regem entem, cui se addixerat, debita fide & pietate vene- , & vt intelligerent omnes, eum in illius patroci- latere, cuius tam clarum apud quamplurimas na- nes nomen esset. Vexillum ab Albuquercio mis- a, cum maxima ciuitatis totius lætitia, & faustis ac- mationibus, quasi felicitatis perpetuæ signum ex- tum fuit, & in regia turri collocatum. Albuquer- s deinde è naui egressus, in regiam concessit, quæ t instrata peristromatis aureis & bombycinis. Rex um magni amoris significatione complexus est, mul- q; sermo de pace fuit ab illis institutus, quam iterum eiurando valdè sancto & religioso confirmârunt. de cùm se rursus in classem Albuquercius reciperet, x munera ad illum misit satis ampla, Regisque ma- ificentia digna. Balteus erat ex auro factus, multis- e gemmis maximi precij distinctus, & sica cum vagi- ex auro & gemmis simili ratione perfecta; & qua- or annuli, inter quos erant gemmæ eximij splendoris lusæ: & equus miræ pulchritudinis & pernicita- , ephippio & phaleris valdè preciosis instratus. Du- s etiam reliquos muneribus elegantissimis affecit. buquercius illum vicissim remunerauit donis atque onilibus opere singulari perfectis. Itaque persuasum

erat

Pax cum Armuzio inita, eiusq; leges.

Vexillum Emmanuelis ab Armuzijs summa cum lætitia susceptum.

Armuziensis ad Albuquerciū munera.

erat omnibus, nihil esse posse illa pace constantius.
sitani igitur egressi, in domibus, quas Rex illis desig
rat, sine vlla suspicione fraudis habitabant. Aliquot
ues fuerunt in littus, vt reficerentur, absque vllo n
subductæ. Arcis fundamenta continuò iacta sunt.
buquercius cùm Saracenorum mores exploratos &
gnitos haberet, & quanta perfidia vti solerent, int
geret, propè locum, vbi arx ædificari incipiebat, in
gula littoris ipsius turrim excitauit, in qua torm
disposuit, quibus si Saraceni opus impedire cona
tur, eos dispelleret. Omnes Lusitani certatim operã
nuam nauabant: nullum erat generis & dignitatis
crimen: qui plus laboris in illud opus insumebat, is
bilior habebatur. Albuquercius instabat acriter o
& laborantes vrgebat, eorumque laborem & laudi
& sermonis vrbanitate leuabat, & frequenter adm
bat, totam firmamenti & securitatis rationem in eo
sitam esse, vt opus summa celeritate perficeretur,
Regem fœderis percussi pœniteret, fidem frange
vellet, postquam arx munitissima ceruicibus illius
penderet, minimè posset. Ipseque vt exemplo reli
esset, operi etiam plerunq; manus admouebat. Rex
teriam opera suorum abundè subministrabat. Et q
vt fit, seditiones inter Lusitanos & Armuzienses e
tabantur, ne nostris iniuria à ciuibus inferri posset,
radinus quadringentis militibus stipatus, summa R
ipsius voluntate præsidio nostris erat. Duo filij N
dini de Regis nece coniurauerant, & detecto scel
antequam pœnas darent, aufugerant. Vnus appell
tur Delamixa, alter Zerafus. His Albuquerciu
propter singulare studium, quod in Em-
manuelem præ se ferebant, à Rege ve-
niam & reditum in patriam im-
petrauit.

Arcis Armuziensis initium.

Duorũ Noradini filiorum in Regẽ coniuratio.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INuictißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER SEXTVS.

VM hæc geruntur, duo legati Armuzium aduecti sunt, vt tributū Ismaêlis nomine, qui tunc Persidem, & quamplurimas oriētis Solis regiones imperio deuinctas continebat, quod Armuzij Rex, vt alij permulti Reges stipen-dij, ex fœdere debebat, exigerent. Erat Ismael is, quem ...hum cognominabant, Princeps inter Saracenos o-...ibus artibus illo loco dignis excellens, qui propter ...enium & industriam, cùm se primum religionis ...mine venditaret, deinde magnum virtutis specimen ...bellicis rebus ostenderet, ad summas opes peruene-..., imperiumque latissimè propagârat. Armuzij autem ...x, vt alij permulti, metu & imperio coactus tributum ...pendebat. Tunc igitur cùm legati tributum pete-...t, Rex animo suspenso & anxio, quid sibi agendum ...et, explicare non poterat, rem ad Albuquercium re-...it. Is eum sine cura esse iussit. Itaque legatis per vnum ...uis comitibus de aduentu, & de valetudinis firmita-... gratulatus est. Deinde eos admonuit, ciuitatem illam & Ar-

Persica ad Armuzium regem legatio.

Albuquercij ad Persarum legatos responsum.

&Armuzij regnum Regis Emmanuelis esse, bell
subactum, & Armuzij Regem in fidem Emma
Regis præcellentissimi receptum, ita, vt sibi nece
set iniuriam ab illo propulsare. Quod verò ad trib
attinebat, se tributum regis ipsius nomine cont
soluturum. Ferculum deinde, in quod tributun
impositum, coràm legatis ipsis euolutum fuit. I
autem in ferculo globci ferrei, & sagittæ, & hast
cuspides, & ferreæ fistulæ. His explicatis, & in le
rum conspectu propositis, adiecit is, quem Albu
cius miserat: Hoc est tributum, quod Emmanuel
tugaliæ, & Algarbiorum, & Indiæ, & Armuzij Rex
dere solet ijs, qui à Regibus sibi subditis tributum
gunt. Hoc responso legati, quamuis minimè feren
iniuriam Ismaeli Regi omnium potentissimo fa
esse clamarent, & minas etiam iacerent, inanes ta
in patriam rediére. Arx interim ad tantam alti
nem peruenerat, vt præsidio relicto defendi facilè
se videretur. Duces verò molestissimè ferebant, se
tius in eo opere detineri. Animo namque reputa
prædas, quas agere è nauibus hostium potuissent,
cà Arabici sinus introitum mare illud peragrauis
Ardentes igitur cupiditate, cõsilium ineunt, vt nor
Regis ab Albuquercio cõtendant, vt arcis præfecto,
vellet, relicto inde discederet. Postulatum hoc scrib
& nominibus obsignant, & obtestantur, ne contr
gis imperium vellet diutius tempus in eo opere co
rere, ad quod efficiendum iussus non fuerat. A
scriba cum postulato, vt fidem scriptis faceret, illu
postulato non satisfaceret, officium prodidisse. I
stulatum de manibus scribæ cùm accepisset, legere
luit, sed sub lapidem, qui erat in arcis limine, ad
rem paulò altius machina sublatum, abdidit. Hac
tumelia Duces offensi, ad Coieatarum, qui maxim
apud Regem locum obtinebat, adeunt, eumque ad
nent, Albuquercium nihil eorum, quæ contra re
Armuzij gesserat, ex Emmanuelis Regis imperio

Hostile ferculum.

Ducum Lusitanorum aduersus Albuquercium conspiratio.

Lusitanorũ ad Coieatarũ de Albuquercio querele.

f

:sed hominem effrænata mente præditum & præ-
ıodum & rationem laudis appetentem, ea moli-
fuisse, quæ fortasse non mediocrem essent offen-
em animo moderatissimi Regis allatura. Nec e-
Emmanuelem velle, vt nostri Regibus, à quibus
as iniurias accepissent, bellum inferrent. Id Co-
ırus cùm ab illis accepisset, lætitia incredibiliter
ıs est. Existimauit enim sibi licere minore cum
:ulo fraudes machinari. Itaque ad Albuquerci
accedit, eumque post longum sermonem vehe-
ter admonuit, vt classem inde deduceret. Illius
ı metu mercatores eò naues minimè cum merci-
vt antè solebant, appellere. Et ob eam causam Re-
'ectigalia, quæ maxima ex parte in portorijs con-
bant, imminui, ita, vt tributum, quod fuerat im-
tum, soluere propter rei familiaris angustias mi-
è posset. Dabat præterea fidem, se perfecturum, vt
llo absente perficeretur, & ita muniretur, vt Al-
ıercius ipse cupiebat. Albuquercius ad ea sic re-
ıdit, vt intelligeret Coieatarus, illum ab institu-
onsilio minimè discessurum. Itaque alia via con-
are fraudes instituit. Quinque nautas pecunia cor
t, vt Albuquerciũ desererent, in quibus erãt quidã
ormenta ænea conflare sciebant. His aũt in conti-
:em traductis, iussit omnia, quæ ad tormenta cõfi-
da pertinerent, largè subministrari, eosque victu-
issimo, atque muneribus deliniri. Id cùm Albu-
cius comperisset, misit ad regem, & ad Coieata-
, qui nautas sibi continuò tradi postularet. Re-
ıdent illi, homines minimè comparere. Se tamen
:am daturos, vt eos, si laterent, extraherent, & ad
n mitterent. Post triduum per nuncium signifi-
, homines ex insula in continentem traiecisse. Se
en curaturos, vt inde abducerentur. Interim ve-
i summo studio tormenta partim ænea, partim
ea faciebant. Coieatarus, homo quietis impati-
& fraudulentus, arma comportari, milites addu-
bcte, ne res palam fieret, iubebat, & bellum tantò
silentio

Coieatari in Albuquercium fraudes.

silentio & calliditate comparabat, vt quamuis A
quercius sagax & callidus esset, id odorari non p
Tandem Saracenus quidam, nomine Abrahemu
rem totam aperuit atque demonstrauit, quosdan
sitanos Duces Coieataro causam illius sceleris at
se. Id Albuquercius admiratus, Deo summas gra
git, Saracenumque admonuit, vt omnia, quæ poss
plorare, ad illum continuò deferret: se nanque
cturum, vt eum debito præmio largè atque mu
cum amplificatione dignitatis afficeret. Deinc
nūcios Regem & Coieatarum admonebat, ne v
fœdus tanta religione percussum, propter qui
transfugas violare. Deum, qui est iusiurandum
gentibus infensus, metuerent, & belli renouandi
riam contra interpositam fidem præbere nollent
iurant, se de hominibus illis, quo in loco essent,
certum habere. Albuquercius Duces ad consilium
cauit. Fuêre qui dicerent, non esse sapientis Duci
lum quinque perditorum hominum causa cum
tis atque dignitatis certissimo periculo moliri. Se
que admodum paucos esse, bellique proximi labo
attritos: hostes autem innumerabiles. Si quidqua
isset in contentione suscepti temere certaminis
sum, multò maius dedecus illum subiturum, quà
rat illud decus ex insigni victoria comparatum.
nanque, vt multi victoriam fortunæ, ruinam te
tati tribuendam meritò iudicarent. Non esse vir
sitanas, cùm essent exiguæ, temerè distrahendas
ne graui causa in summum discrimen inducendas
Quare censebant, nihil fieri posse dissimulatione
ris atque conseruatione pacis antiquius. Constit
porrò in arce præfectum cum præsidio, & ipse
classe discederet. Hoc ille consilium accipere n
Neque enim erat è sana mente depromptum,
sapienter de bello statuebat. Erant enim iam in c
te auxilia vndique cum multis armis, & torment
bellicis instrumentis inuecta. Nemo erat inter h
qui de conseruanda pace cogitaret. Nihil erat ir

Lusitanorum & Armuzinorum in Albuquerciū detecta conspiratio.

Albuquercij cum Ducib. consultatio.

Consiliū Ducū ab Albuquercio quare repudiatum.

ex, nihil non mendacio, & scelere, & calliditate
ixum. Ducem cum præsidio in arce nondum per-
, neque satis adhuc munita relinquere, non erat
s coercere, sed suos hostibus prodere. Arcem ve-
nto labore fundatam prorsus omittere, summum
us, & minimè sapiens consilium videbatur. Ti-
atis enim erat, incepto desistere: stultitiæ autem
næ, hostium opes munitione illa, Lusitanorum
& contentione perfecta, confirmare, ne facilè
lè esset, ciuitatem arce illa defensam expugnare.
ilio ita minimè comprobato, nuncios ad Regem
n misit, qui idem ab illo obnixè postularent. Cum
nihil impetrâsset, & eiusdem Saraceni, qui illum
tituto scelere certiorem fecerat, indicio percepis-
na in certum locum comportari, milites vndique
ire, stationes muniri, & in illis præsidia disponi,
menta collocari, nocte vna Lusitanos omnes cum
omnibus quæ maioris pretij erant, in classem
iussit. Hæc cùm fieri rex animaduertisset, dete-
fraudem esse cognouit, & idcirco minimè diffi-
idam, aut rem differendam ratus est. Armati i-
vndique prodeunt, præsidia concurrunt, tormen-
nostros apertè dirigunt, milites concursantes fe-
m oculis & aspectu denunciant. His rebus exci-
Albuquercius Duces in scaphas descendere, &
us vrbem accedere, & mœnia tormentis quatere
pit. Coieatarus naues, quæ in anchoris erant, in
m subducere imperauit, ne à Lusitanis capi, &
di possent. Lusitani confestim accurrunt, & na-
iniectis ignibus inflammant. Nullum diem in-
tri patiebatur Albuquercius, quin tormentis quā-
num damni mœnibus inferret. Sed cùm hoc belli
illi nimis lentum videretur, aliud excogitauit,
multò vehementius hostes affligeret. Iussit enim
na diligentia mare custodiri, ne quidquam cibi in
n importari aliundè liceret. Emmanueli Tellio,
to, & Antonio Campensi, & Alfonso Lupio Co-
oc munus assignauit. Illi quamuis inuiti impera-

Bellum Armuziense secundum.

Classis hostilis incensa.

Armuzium oppugnatur.

ta conficiunt, rates aliquot capiunt, & ad Alb
Inhumanum Albuquercij facinus. cium adducunt. Is facinus edidit inhumanum, &
rebus gestis indignum. Omnibus enim, qui era
tæ, aut sagittarij, aures & nares atque manus p
reliquis, præter aures atque nares, medium pe
cari iussit. Eos deinde in terram deduci præce
admonuit, vt Coieataro dicerent, idem supplici
turos omnes, qui annonam in vrbem inferre co
tur. Erant hostes vehementer exterriti, ciborum
ria ciues afflictabat: plebs tumultuari incipiebat:
Armuzienſium iratæ ad Regem preces. atque sitis eos premebat. Multi igitur ad Rege
unt, de clade, quæ illos vexabat, maxima voc
queruntur, & iratis precibus ab eo contendunt,
pace, vel quacunque alia ratione posset, illorum
remedium præsens adhibeat. Secus enim, sibi o
Responsum Regis. remedium tantis miserijs inuenire. Ad hæc C
rus (Regium enim est apud barbaros, aliena sem
lingua, & in infantia grauitatẽ positam arbitra
gis nomine respondet, quod ad depellendam si
tineret, cisternis ipsius vrbis, & puteis, qui inde
or milibus passuum aberant, in loco, quem Ter
quem appellant, posse ciuium sitim facillimè rest
Ciborum autem copiam tantam esse in vrbe, q
satis esset ad bellum tolerandum, vsque eò, dum
maxima rebus omnibus instructissima, quam p
diem adfuturam confidebat, portum insulæ su
Essent porrò bono animo. Se namque vincula
nis illis omnibus iniecturum, vt viui pœnas imp
tatis atque perfidiæ luerent. Hac inani spe, ciuiu
furorem & impetum repressit. Re autem vera nec
sternis, nec in puteis erat aqua, qua tanta multitud
stentari posset, & ciborũ erat extrema quædam in
Albuquercij stratagema. Albuquercius, vt hostes grauiore cruciatu vexare
citius ad deditionem compelleret, obstruere puteos
rumbaquenses instituit. Itaque negotium dedit C
gio Barreto, & Alfonso Lupio Costæ, vt puteos o
rarent. Hi scaphis inuecti, oram legunt octoginta
tibus stipati. Barretus sex viros nobiles, & in rebu
re.

industrios in terram exposuit, qui viderent, an
[illegible]dam possent aliquem hominem corripere, è
[illegible]n putei essent custoditi, cognoscerent. Hi duos
[illegible]es capiunt, è quibus intellexêre, puteos seruari
[illegible]nomine Cidehamer, q sub signis viginti quin-
[illegible]uites; & ducentos pedites sagittarios habebat.
[illegible]m Barretus acciperet, remis, quantum fieri po-
[illegible]eleraūit, vt in terram cum omnibus copijs egres
[illegible]e lucem (erat enim nox) hostes inopinantes op-
[illegible]et. Quod quidem sic euenit. Nostri enim hostes
[illegible]entes offendunt: ducem interimunt, & præter
[illegible]s admodum, qui semisomnes excitati profuge-
[illegible]mnes interfecti sunt, & putei hominum & equo-
[illegible]daueribus oppleti. Ne autem cadauera extrahi
[illegible]t, Albuquercius Laurentio Syluæ, Castellano
[illegible]ide nobili, & in armis acerrimo curam dedit; vt
[illegible]ginti militibus puteum custodiret. Is cùm ab
[illegible]m multitudine circunuentus esset, Albuquer-
[illegible]ui semper rebus omnibus intentus erat, & indè
[illegible]on procul aberat, cum centum & quinquagin-
[illegible]accurrit. Hostes erant permulti, Rex hortator
[illegible]ator aderat. Coieatarus admonebat suos, vt in
[illegible]amine vitam omnium contineri perspicerent.
[illegible]t illi: nostri multitudine penè obruti retroce-
[illegible]quos hostes acriter insequuntur, & multos con-
[illegible]ant. Albuquercius erat vndique telis impetitus:
[illegible]ixa, cui Albuquercius veniam & reditum in pa-
[illegible]consecutus fuerat, multò acrius, quam reliqui
[illegible], in nostros ferebatur, donec tormento grauiter
[illegible]se a cædendo & à persequendo continuit. Albu-
[illegible]us eo die maximum vitæ discrimen adiuit. Lit-
[illegible] propè id fuit in causa, vt nostri omnes, præter
[illegible]ex Albuquercij domesticis, qui in prælio ceci-
[illegible]aderent. Maxima tamen eorum pars vulnerata
[illegible]t. Mare tamen summa vigilantia à nostris ob-
[illegible]atur, ne commeatus vllus inueheretur. Multi-
[illegible] Rege misericordiam implorabat: se diutius fa-
[illegible]tq; sitim tolerare non posse dicebat. Nollet pau-

Pugna terre-stris.

Dilamixæ ingratitudo.

Albuquercij periculum.

Armuzini populi quę-rimoniæ.

cis obtemperando ciuitatem vniuersam mort
sima conficere. Hæc clamoribus & interdum et
nis, & eiulatu valdè lugubri cum multis lacry
bant. Hos Coieatarus aliquando verbis lenibus,
do etiam minis à Regis aditu & congressu re
Sed malum illud iam tolerari non poterat: It
cesse erat deditione tandem miseriȩ, quæ vrbem

Turpissima Lusitanorum Ducum ab Albuquercio defectio.

Armuzium obsidione solutum.

bat, finem imponi. Sed in hoc rerum statu, re
dedecore sempiterno dignissima. Duces enim, q
essent & nobilitate & factis egregij, odio paru
sui Imperatoris excæcati, cùm bellum propè cō
esset, fidei & insitæ nobilitatis obliti, Albuquer
quo militabant, repentè deserunt, & passis vel
diam inuehuntur. Hi fuerũt Emmanuel Telliu
fonsus Lupius Costa, & Antonius Campensis
igitur Albuquercius cerneret, copijs ad hunc n
diminutis, se non posse bellum diutius sustine
cessit indè fremens & indignabundus, quòd v
non hostium virtute, sed suorum flagitio de m
erepta fuisset. Est non procul insula ad idem re

Queixume insula.

Arbez oppidum spoliatum.

pertinens (Queixume nominatur) in eã delatus
pidum nomine Arbez inuasit, & ducem cum
militibus occidit, locumque spoliauit. Maximus
ex præda commeatus fuit in naues impositus. Il
certior factus esset, arcem Zacotoram esse in ma
angustias propter annonæ penuriam adductam
enim premebatur, per quod cõmeatus in arcem i
minimè licebat) & simul accepisset, 70. nauium cl
ex intimo sinu, qui Persidis extremo ex ea parte
no definitur, soluisse, vt Armuzio opem afferre
dit sibi, tum vt classis congressum deuitaret, tum v
sitanis afflictis subsidio occurreret, nõ esse diutius
regione cunctandum. Prius tamen, quàm inde di
ret, in aliud oppidum eiusdem insulȩ Queixumen

Homealis oppidi expugnatio & direptio.

uectus est. Appellabatur Homeal. Erat autem m
præsidijs munitum. Atrox prælium commissum
oppidum tamen cum magna hostium cæde captu
direptum est, & duces hostium cæsi. E nostris au

ita desideratus fuit, & duo Saraceni, qui sub
rcio stipendia faciebant: Ioannes Nouius vul-
oit. Indè cùm Nouium in Indiam dimisisset,
oram peruenit. Illius aduentu fuit bello finis
is: hostes enim metu perterriti fugerunt.
ò hostes ab illo pacem peterent, illam ea lege
, vt certum numerum boum & arietum in ar-
nine tributi, singulis annis inferrent. Vt autem
tius commeatu arcem muniret, Franciscum
n in Melindem rei frumentariæ comparandæ
isit. Ipse verò in Goardafumense promonto-
cessit. Tauora cùm in Melindensi regno impe
et, Iacobus Melius, & Martinus Coelius, qui
mbique hyemauerant, in eundem portum ad-
t. Qui relicti in Melinde fuerant, vt ad Aethi-
per. deducerentur, adhuc ibi commoraban-
uòd neminem rex Melindius nancisci potuis-
fidei rectè committi possent. Itaque in naues
nt. Tres igitur illi nauarchi ad Albuquercium
ère: in via aũt nauem vnam cepêre, quæ spo-
nùm, incensa deindè fuit. Alteram aũt nauem
rcius ipse ceperat: qui horum nauarchorum
mirificè delectatus est. Erat autem in naui, quæ
s Albuquercij inciderat, Saracenus quidam ex
vsu rerum peritus, qui apud Aethiopiæ Impe-
diu versatus fuerat, & gentis mores, & regio-
uta cognouerat. Hunc ad Regem Emmanue-
uquercius misit, vt omnia quæ scire cupiebat,
enter explicaret. Tres autem illos, qui ad Ae-
Regem mittendi erant, in oppidum non pro-
montorio situm induci præcepit, qui indè eò,
si fuerant, absque vllo incommodo peruenêre.
i tunc imperium tenebat, Dauid appellabatur,
it Helena: quæ propter prudentiæ non vulga-
ionem, eò quòd Dauid adhuc puer esset, regnũ
bat. Hi cùm Emmanuelis literas accepissent,
ilem lætitiæ significationem dederunt, & le-
m ad Emmanuelem decreuerunt, cuius sen-

Albuquercius Armuzienſi regno diſcedit.

Saracenus ad Emmanuelem miſſus.

Emmanuelis Legatorum ad Aethiopiæ Regem aduentus.

tentiam alio in loco referemus. Hinc profectus Albu-
quercius, in Zacotoram delatus, hyemem traduxi
cùm primùm per anni tempus licuit, vigesim
Augusti, Calaiatem versus iter instituit, vt si
quæ in Armuzio post illius digressum euenera
telligeret, & Calaiatensibus doli patrati pœnas
neret. Ibi cùm naues ab incolis conspectæ fuissen

Duorum Saracenorum Calaiatensium cum Albuquercio congressus.

Saraceni, homines opibus & authoritate præst
lintre inuecti sunt, & nauem prætoriam sine vll
tu conscenderunt. Existimabant enim illas n
Lusitania tum primùm ad eas oras appellere,
scire posse, quæ in Armuzio gesta fuerant: & int
re cúpiebāt, quid in Lusitania de rebus Indicis ab
manuele designatum esset. Hi verò cùm Albuq
um cognouissent, & intelligerent eam fraudem,
Calaiatensis præfectus conflarat, exanimati metu
ciderunt, & suppliciter admodum misericordia
plorârunt. Ille veniam ea conditione promisit,
ra de ijs rebus quæ scire cupiebat, enunciarent. Ill
facturos spondent. Ab illis autem cognouit, & qu
opibus Armuzium esset munitum, & simul intel
eundem ducem, qui fraudem fuerat machinatu

Pugna cum Calaiatensibus.

oppido esse, idemque munus obire. Hoc vbi perc
in portum inuehitur: hostes cum ipso duce prot
vt resistant, accurrunt. Sed paruo certamine in fu
conuersi sunt, in templumq; littori propinquū se t
dè recipiunt. Templum fuit repentè captum. H
expulsi, in vrbem contendunt. Lusitani illos statin
sequuti sunt vsque eò, dum in oppidum comp
rent: quod statim oppugnare cùm vellent, fuére ab
buquercio prohibiti. Nox enim appropinquaba
viæ erant angustæ, & ædes excelsæ, è quibus pote
hostes in nostros lapides & tela contorquere: qu
fieret in tenebris, non mediocre periculum nostris

Calaiate ciuitas capta & direpta.

minebat. Ea igitur nocte in templo substitit. Cùm
rò diluxisset, in oppidum inuasit. Hostes inde for
dine perturbati confugerant. Nostri ad prædam c
uersi sunt. Ibi cùm Albuquercius diebus aliquot co-

mora

is eſſet, dux impiger, nomine Zafaradinus, cum
iris acribus vna nocte in noſtros impetum ſilē-
tis intulit: quos non imperatos, vt ſuſpicatus
offendit. Ea namque erat Albuquercij diſcipli-
vix quidquam illi poſſet inopinato contingere.
magno cum damno atque dedecore repulſi
hic rurſus Albuquercius odio gentis inductus,
exemplum immanitatis edidit illius, quod in
zo præbuerat. Omnibus enim, quos viuos ce-
es atque nares amputauit. Oppidum deinde &
im, quod erat excellenti opere factum, & vigin-
m naues, quæ erant in portu, flammis exuſſit.
quatione prius in curſu cum magno periculo
Armuzium contendit, vt oculis vrbis ſtatum &
iones vſurparet, & ſimul aliquod damnum ci-
inferret. Ibi cùm propius naues appellerat, ar-
quam ille fundârat, duplici contignatione ſub-
, & tormentis egregiè munitam conſpexit. Vr-
men tormentis concuſſit, & naues aliquot in-
it. & quibus ſignis potuit, odium quod in Coiea-
reliquorum perfidiam animo continebat, ex-
pſit. At Coieatarus ad illum litteras Almeidæ
quibus Coieatarum admonuerat, Albuquerciū
e Regis Emmanuelis iuſſu bellum Armuzienſi-
tuliſſe. Sibique ſummopere diſplicere, quod
i factum fuerat. Se libenter Emmanuelis nomi-
uius vice in regionibus illis vniuerſis imperium
at, pacem & amicitiam cum illo firmaturum.
s litteris Albuquercius non mediocrem moleſti-
pit. Nihilo tamen ſecius vrbem, & aliquot op-
quæ erant in illius ditione, damnis quampluri-
ff. cit. In continentem deinde traiecit, oppidum
Habande (ſic enim appellant, vnde aqua in inſu-
erebatur) incendit, & puteos, ne aquatio deinceps
eret, tellure multa cōpletos obſtruxit: & in duos
lis Perſaiū Imperatoris duces, qui, vt præſidium
ent mercatoribus, qui cum maxima camelorum
itudine commeatum & varias merces importa-

Zafardini in Luſitanos impetus.

Albuquercij in victos immanitas.

Armuzinum bellum redintegratum.

Habande opp. incenſū.

Luſitanorum de Perſis victoria.

 bant,

bant, inuasit. Et acri prelio commisso, duces inter[...]
Lara insula. & illorum copias, quæ erant quingentorum mili[...]
partim cecidit, partim in fugam compulit. Iaco[...]
verò Melium in insulam Laram nomine misit,[...]
lios similiter puteos obturaret. Omnes enim aqu[...]
nes impedire volebat, vt vrbem siti conficeret. At [...]
lius cùm Albuquercij iniussu aliquid laude dig[...]
gerere vehementer expeteret, fraude Saracenorum [...]
Melij cædes. ductus, in hostiles rates incidit: qui tamen quantũ [...]
tuit, animo satis acri hostibus in se immissis repug[...]
uit. Sed tandem ipse cùm nouem hominibus Lu[...]
nis interfectus est: reliqui autem velis secundo ve[...]
plenissimis euaserunt. Rebus ad hunc modum ge[...]
Albuquercius in Indiam nauigauit, & in Canan[...]
portum ingressus est tertio die Nouembris, Ann[...]
Christo nato, M.D.viij. quo tempore iam, vt dict[...]
est, Laurentius Almeida in prælio contra Sultani[...]
ces inito tormentis dilaceratus occubuerat. Sub id te[...]
Almeida in Lusitaniam reuocatur. pas accepit Almeida litteras ab Emmanuele Rege, q[...]
bus illum in Lusitaniam reuocabat, atque præcipieb[...]
vt Albuquercio imperium traderet. Erat autem ille [...]
parandæ classi vehementer intẽtus, qua Mirhocem[...]
inuaderet, & ab hostibus de filij nece pœnas expete[...]
Prius tamen, quàm in hostes iret, septem naues, q[...]
erant in Lusitaniam profecturæ, diligenter instrux[...]
è quibus duæ in alto mersæ sunt, quinque incolum[...]
in Lusitaniam peruenêre. Deinde cum ea classe, qua[...]
parauerat, Cananorem petijt. Ibi in medio belli toti[...]
apparatu Albuquercius interuenit, qui fuit ab Alme[...]
da cum non mediocribus amoris signis exceptus. [...]
postridiè illum in prandium accersiuit, atque post ep[...]
las ei litteras Emmanuelis ostendit, quibus præcipi[...]
bat, vt in Lusitaniam rediret, & Albuquercio eande[...]
Simultas inter Almeidã & Albuquercium. prouinciam moderandam relinqueret. Se deinde ost[...]
dit esse paratissimum ad ea, quæ Rex præscripserat, exe[...]
quenda: sed eo anno id fieri commodè non posse. N[...]
classem illam esse iam à se magnis laboribus & sum[...]
ptibus instructam, quibus erat bellum Mythocemo a[...]

qu[...]

alecutienſibus,qui ſe cum illo coniunxerant,il-
s:neque iuſtum videri, illum, quod inſtituerat,
iè perficere,& ſui doloris vlciſcendi munus al-
legare. Ad hæc Albuquercius reſpondit,Almei-
on rectè ſe gerere,ſi nō pręſcripto Regis obtem-
t. Quod verò ad hoſtes attineret,ſe id bellū,ſi illi
, quæ parata iam erat, traderetur, ita geſturum,
neidam muneris ei commiſſi minimè pœnite-
Almeida ſe facturum negauit. Inde ſimultas or-
uſq; animum ab altero alienauit, & Luſitani in
ictiones diuiſi,quidam ad Almeidā, alij autem
l Albuquercium contulêre. Ita factum eſt,cùm
ous eſſet hoc ſtudium,vt odium inter duos viros
os & ſingulari virtute prędictos excitarent,vt in
minimè conueniret. Vterque autem cùm eſſet
appetens,titulum belli illius confecti vehemē-
etebat,& ideo eam gloriam ſibi præripi alterius
ſtudio & contentione, moleſtiſſime ferebat. Ita
erant animis diſſidentes,vt nec armis, neq; ma-
s inter ſe contenderent. Imo cùm Almeida iam
inde proficiſci, vt cum hoſtium claſſe conflige-
lbuquercius operam ſuam obtulit, & per com-
amicos Almeidam obſecrauit, vt ſe in id bellū
t. Almeida gratias illi ſummas egit,ſed æquum
ſe dixit, vt is antè, quàm eſſet à tanta belli con-
ne,& à maris etiam iactatione refectus,laborem
ſciperet. Quieſceret porrò, & ſe ad alia bella nō
periculoſa, quæ erant illi,poſtquam imperandi
s ſuſciperet,adminiſtranda, pararet. Albuquer-
ım ſe ab illius belli ſocietate prorſus excluſum
et,Cochimum profectus eſt,& ibi cùm nonnul-
gnitatis illius,vt interpretabatur,offenſione cō-
At Almeida cum claſſe vndeuiginti nauiū ſoluit
iodecimo die menſis Decembris eiuſdem anni,
in claſſe mille & tricenti milites Luſitani, &
ingenti Cochimenſes. In curſu autem Onoris
præteruectus,naues aliquot Calecutienſes,quæ
n portu,incendi iuſſit:quod non abſque multo

Luſitani in duas factiones diuiſi.

Duorum Ducū ambitio.

Almeidæ in Calecutienſes expeditio.

sanguine partis vtriusque fieri potuit. Indè cùm
mùm in Anchediuam aquationem fecisset, in port
Dabul opp. Dabulis cursum direxit. Ea namque ciuitas ad Zab
qui Goæ regnabat, ditionem pertinebat. Zabaius
tem cùm Myrhocemo, & Calecutiensi, & reliquis
sitani nominis hostibus societatem coiuerat, & Su
num literis ad bellum Lusitanis inferendum solic
rat. Id autem Almeidam mouerat, vt vrbem illam
fieri posset, excinderet. Porrò autem Pelagius Sous
nus ex Ducibus aquationis & commeatus gratia
Pelagij Sousæ cædes, & sociorum fuga. à reliqua classe disiunxit, & in terram egressus est.
verò illius milites incolas iniurijs affecissent, inc
iniurijs irritati, cùm vicinitatis vniuersæ opem im
rassent, impetu in nostros facto ducem interemeru
Reliqui verò cùm ducem occisum aspicerent, se fu
mandârunt. Pelagium multi dicebant temeritatis p
nas luisse, quòd imperatoris iniussu in terram abs
vlla graui causa descendisset. Nec enim tanta erat
nuria, vt illi necesse esset imperium Almeidæ n
expectare. At Almeida cùm propè Dabulis p
Dabulis descriptio, & status. tum consisteret, præmisit ea nocte, qui portus a
tudinem diligenter explorarent. Ciuitas ad radi
montis amœnissimi iacet. Est autem ampla, & æ
bus magnificis exculta, in planicie sita, & erat tu
firmo atque valido præsidio firmata. Præfecerat
Zabaius Saracenum impigrum ducem, qui habe
sub signis sex millia militum, in quibus erant quin
ti Turcæ. Erant præterea in intimo portu naues n
paucæ, tormentis, & armis, & militum præsidijs i
structissimæ. Dux tantum & sibi & copijs confideb
vt vxorem ex omnibus, quas habebat, carissimam,
vrbem arcesseret, & eos, qui erant in vicinis pagis, e
caret, vt victoriæ, quam sibi pollicebatur, spectato
esse possent. Sequenti die cùm æstus accederet, &
Almeida Dabulam adnauigat. cundus etiam ventus à puppi naues impelleret, A
meida solutis anchoris, passisque velis, in portum i
gressus est. Triremes præibant, humiliores deinde n
ues sequebantur, altiores agmen postremum clau
bat

Scaphæ erant expeditæ, in quas cùm tempus fla-
et, nostri desilirent, vt in hostes in terra consisten
rumperent. Hoc ordine cùm Almeidam hostes
arcere nō possent, ipse cum acie prima signis ex- *Prælium cum Dabulēsibus.*
tis terram occupauit. In turrim egregiè munitam
n dirigebat, cùm dux ciuitatis cum omnibus co
nore gentis instructis illi obuiam processit. No-
anto animorum ardore in hostes inuecti sunt, vt
cessione facta ducem, & multos homines prima-
occiderent, & reliquos in fugam verterent. Cùm *Dabul capta.*
sese in vrbem reciperent, nostri in eorum tergis
erentes, in vrbem simul irruerunt. Fuit tunc in o-
m sexum & ætatem sæuitum, vsque adeò, vt ne- *Lusitanorum in victos sæuitia.*
fœminis, neque pueris infantibus, quos matres cō
u in extremo illo vitæ spiritu arctissimè contine-
, vlla conditione parceretur. Multi pro redempti-
auri, & argenti magnam vim, & gemmas, & pre-
im supellectilem cum miserabili luctu & multis
rymis offerebant, quorum tamen preces neminē
ta multitudine ad misericordiam inflexerunt.
cædes ad Solis occasum continuata. Almeida ve-
, ne nostris in vrbe dispersis, & in cæde, atque præ-
nenter occupatis discrimen aliquod, vt fieri ple-
que solet, vbi militaris disciplina negligitur, im-
deret, signum receptui dedit, & se cum omnibus
copijs in templo quodam satis amplo continuit,
uitos, qui se excellentius in eo prælio gesserant, e-
stribus ornamentis affecit. Sequenti die militi- *Dabulensis ciuitas spoliata & incensa.*
prædam concessit, quæ fuit maxima, ita vt mi-
non possent rapiendi cupiditate ab vrbe diuelli.
od animaduertens Almeida, clàm submisit, qui
em ciuitatis incenderent. Itaque cùm flamma per
ficia continentia peruaderet, omnis ciuitas cum
bris, & mœnibus, & rebus maximi pretij deflagrá
naues omnes similiter exustæ, & multi etiam ci-
qui latitabant, flammis absumpti sunt. Deniq; ex
a multitudine, quæ præter milites eò conuenerat,
ci admodum in montes euaserunt. E nostris sede- *Cæsorum numerus.*

cim

Almeidæ victoriæ. cim desiderati, ducenti verò vulnerati sunt. Almei signa etiam in montes intulit: multa castella atque v las exussit: hostes, qui illi multis in locis occurreru partim cecidit, partim fudit, atque fugauit: armenta pecudes ad commeatum classis abduxit. Ad hunc m dum profligatis hostibus, in classem reuersus est, vb

Melichiazij ad Almeidā litteræ. teras à Melichiazio & à Lusitanis captiuis accepit. I teræ autem Melichiazij officij plenissimæ videbantu & de redemptione Lusitanorum ostendebant, ea qu Almeida vellet, illum libentissimè facturum. Lusita verò significabant, sese à Melichiazio commodè reb omnibus haberi. Petebant tamen, vt de eorum reden ptione, dum hostis eam lenitatis & mansuetudinis sp ciem præ se ferebat, cum illo pacisceretur, ne, si ab e res abiret, multò difficilior eorum liberatio foret. V autem compertum postea fuit, ea legatio non tam A meidæ conciliandi, quàm illius explorandi ab hom ne callidissimo instituta fuit. His litteris Almeida, no literis, sed rebus ipsis responsum pro dignitate dare c

ANNVS à Christo nato, 1509. stituit. Tormentis igitur, & rebus alijs, quas nostri c perant, in naues impositis, inde soluit, quinto die Ia nuarij, Anno M.D.ix. Et oram illam præteruectus, tr buta, quæ in locis illis ex fœdere debebantur, exegi

Maim flu. Tandem in fluuium delatus est, qui per Cambaiæ re gnum in mare influit. Fluuium appellant Maim. Ib

Herculis militum sepulchra. vidit in oppido peruetusto maximum & amplissimi templum, & campum latissimum, in quo erant sepul chra innumerabilia. Cũ ab incolis sciscitaretur, quic infinita illa mortuorum monimenta designarent: re sponderunt illi qui sapientes existimabantur, antiqui simis regionis illius scriptis atque monimentis conti neri, Herculē in Indiam cum maximo exercitu pene trasse: & in eo loco bis cum Rege quodam potētissimo collatis signis conflixisse, & vtroque prælio superatũ fuisse. Vt autem tam pręclari facinoris memoria secu lis innumerabilibus conseruari posset, institutum ab antiquis fuisse, vt locus ille, in quo milites Herculis ce ciderant, religione consecraretur, & illa sepulchra in-

uiola-

plata permanerent. Hæc quidem illi prædicabant: q-
s quanta ſit habenda fides, liberum ſit ei, qui velit,
licare. Almeida inde profectus, Dium vela dare iuſ-
Ibi Mirhocemus cùm in altum naues educere, & cũ
meida mari aperto dimicare conſtituiſſet, quanuis
lichiazius id conſilium minimè probaret, omnes
ces confeſtim iuſſit ex anguſtijs prodire. In Mirho- *Mirhocemi*
ui claſſe erant tres conſtratæ naues ingentes, & tres *claßis.*
e roſtratæ, ſex triremes, quatuor naues Cambaien-
, & longæ Melichiazij naues, quarum iam mentio
ta fuit. Calecutienſes verò parones erant etiam per-
lti. Erat denique numerus hoſtilium nauium ſupra
tum. Milites quos Mirhocemus adduxerat, & armis
nimis præferoces, victoriam ſibi certiſſimam polli-
antur. Idem animus erat in reliquis nationibus,
e cum illo ſocietatem coiuerant. Spes & odium il-
acriter ſtimulabat, vt & libertatem tuerentur, & gen-
i inuiſam extinguerent. Quod verò indigniſſimum *Chriſtiano-*
, non minus ardoris in Chriſtianis quibuſdam, qui *rum quorun-*
em claſſe vehebantur, erat ad manus cùm Chriſtia- *dam in Luſi-*
um claſſe conſerendas, quàm in illis, qui propter *tanos hoſti-*
gionis odium Chriſtianum nomen extinctum cu- *lis animus.*
bant. Hi erant partim Veneti, partim Dalmatæ, qui
emes ductabant. Variæ deinde fuerunt imperatoris
uſque cohortationes, cùm Mirhocemus milites re- *Mirhocemi*
n ab illis geſtarum commemoratione, imperij am- *ad milites*
udine, & Saracenorum omnium libertate, Chriſti- *concio.*
que nominis odio, & ſpe opum atque munerum,
e omnia vno illo prælio continebantur, excitaret.
lerent præterea ſocios ſpectatores eſſe. Si vincerent,
udem ſempiternam adepturos: ſi victi eſſent, dede-
& ignominiam ſubituros nulla temporis vetuſta-
elendam. In illo prælio Indiæ imperium, ſociorum
item & libertatem, eorumque, qui dimicarent, di-
tatem nullis ſeculis interituram conſiſtere. Almei-
verò CHRISTI nomen, religionis ſanctitatem, ſe- *Almeidæ ad*
Mahumetanæ ſcelus commemorabat: neque ſo- *milites ora-*
i ſpem ampliſſimæ dignitatis & gloriæ, verùm & *tio.*

cæleste præmium proponebat. Dicebat præterea,
nem salutis spem vna virtute contineri. Si victi eo
lio essent, reputarent animis, esse se hostibus innu
rabilibus circunsessos, qui metu tenebantur, ne co
ptum odium in nomen Christianum exprome
Hoc autem metu sublato, fore, vt vndique ruerent
Christi memoriam in illis regionibus delerent. S
dia esse longinqua, hostes autem circunfusos. Nul
fore tutum in calamitate receptum, fidem vbiqu
bricam, fraudem ad fidem violandam paratissim
Idcirco, quod fortium virorum esset, cogitarent
prælio esse omnibus aut cum magna gloria vincer
aut cum magna virtutis significatione moriendu
Referebat deinde filij Laurentij omnibus carissimi
cem, ad cuius vindictam omnes, qui dolorem non
diocrem ex casu illius exceperant, acriter incita
Considerent porrò, CHRISTI numen, pro cu
gloria præcipuè dimicabant, adfuturum. His & a
eiusmodi verbis Almeida Lusitanos satis sponte
concitatos ad certamen acuebat. Deinde vela fieri
bet. Sed cùm ventus remitteret, & hostes ex angu
egressos in statione teneri animaduerteret, & ipse s
stitit tantisper, dum rursus cum æstus reciprocatio
ventus increbresceret. Sed cùm citius, quàm sperab
ventus paulò vehementius inflaret, sublatis clamo
bus, signoque dato hostibus appropinquauit, ita
men, vt tantum interesset inter classem vtranque s
cium, quantum sat esset ad certamen tormentis en
nus gerendum. Longius enim progredi non potu
propterea quòd nondum æstus accesserat: & timeb
ne naues in vado, quod inter vtranque classem iner
affligerentur: & hostes idem fecerant. In vrbis m
ris, & in turri quæ mari imminebat, erant tormen
Prælium navale. magna aptè disposita. Cùm igitur hostes & nostri ia
essent in vrbis ipsius aspectu constituti, ex muris &
turri, & è classe innumerabiles globi iaciebantur. N
stri vicissim vehementissimè hostium classem opp
gnabant. Certamen fuit tenebris intermissum. A

meid

la quamuis statuisset, in acie prima cum naui sua Mirhocemi nauem inuadere, precibus nauarcho- ab ea mente deductus fuit. Dicebant enim fore, si quod discrimen adiret, vt classis & imperio illius tuta, & Imperatoris sui periculo perturbata, or- m ab eo præscriptum desereret, vt illi subueniret. onsilio paruit, quamuis id molestè ferret. Sed vi- t aliter rem fieri commodè non posse. Itaque No- Vascio Pereiræ id munus assignauit, vt in Mirho- nauem inueheretur, eique viros acres ad rem ge- am attribuit: Georgium vero Melium Pereiram qui iussit. Nauarchus quilibet ea nocte ordines di- ter instruxit. In qualibet enim naui opus erat se- um puppim atque proram, & vtrunque latus a- uatuor instrui, & cuilibet vnum ducem assigna- t Mirhocemus cùm Almeidam ad confligendum r animatum perciperet, consilium Melichiazij, antè repudiârat, sequi constituit. Itaque vadum ire noluit, imò retrò classem deduxit, vt vrbis au- multò tutius atque confidentius cum nostris di- ret. Nam fore confidebat, vt è muris ex propin- posset grauius damnum nostris importari, & au- m, vbi opus esset, ex vrbe summitti. Classem autem ordine instruxit. Naues suas, quas sex fuisse dixi- , in acie prima collocauit. Binas autem naues fer- inculis inter se colligari præcepit, ita, vt tribus in binæ naues coniunctæ, & inuicem alligatæ, ad n sibijpsis mutuò ferendam consisterent. Ipse in a acie nauem, qua vehebatur, collocauit. Post has s ad hunc modum deuinctas, triremes & naues as cum paronibus, vt subsidio, quoties opus esset, rrerent, & per media interualla in nostros inuehi nt & quoties necesse esset, retrocedere, vt nauium rum præsidio munirentur, cõstituit. Naues autem baienses propè vadum secũdum littus, vt primum tum sustinerent, consistere iussit. Postridiè, signo, conuenerat, dato, Nonius Vascius Pereira, vt Al- a iusserat, vela facere præcepit; quem Georgius Melius

Lusitanorum acies.

Hostilis acies.

Melius negligentia magiſtri ſui non continuò
cutus fuit. Reliqui omnes eo ordine, quo iuſſi fu
Pugna naualis. inuehuntur. Melichiazius cùm noſtros prouehi
ret, è muris, & è turri tormentis omnibus Luſit
claſſem verberare præcepit. Tormenti autem v
ctu decem viri, qui in naui Pereiræ veli maximi ſi
vt vento vehementius impleretur, contrahebant
ſi ſunt. Nihilo tamen ſecius Pereira progreditur
nauim Mirhocemi manus ferreas inijciat. Id M
cemus animaduertens, nauem, quam alligatam
bat, laxari iuſſit, vt cùm Pereira eius nauem adori
ſet, illum altera ex parte aggrederetur, vt ancipiti p
diſtentum facilius opprimeret. At Pereira cùm i
neret, ingens tormentum, quod erat ſecundùm
ſummam faciem collocatum, in hoſtilem illan
uim, quæ ſe à prætoria diſiunxerat, conuertere p
pit. Quo facto, globus tanta vi coniectus in hoſt
nauem fuit, vt vtrunque latus parte infima perfor
Quo facto, hoſtes, dum, ne nauis ea parte, quam v
rari conſpexerant, aquam admitteret, metuunt, o
in alteram ſe confeſtim conferunt, & coniectis ſar
aliquantum deprimere conantur, vt eius lateris i
natione, periculum lateris aduerſi declinarent. At
ea pars, in quam propendebant, non minus labo
(quod illi prorſus ignorabant) factum eſt, vt nauis
tò mergeretur. Iacobus Petreius, vt erat ab Almeid
ſtitutum, triremi prouectus, Pereiram præibat, vt
dum exploraret. Cùm verò periculum à vado im
dere perſpiceret, dato ſigno Pereiram admonuit, n
terius tenderet. Pereira velis demiſſis ſubſtitit. Q
cernens Mirhocemus, in illum ferociter inua N
bus ad hunc modum harpagone deuinctis, nimis a
citer fuit vtrinque pugnatum. Noſtri tamen in na
hoſtis ingreſſi, eos paulatim cedere compellunt. I
Henrici Machiadi cædes. in certamine Henricus Machiadus vir egregie fortis
cubuit. Hæc in nauis foro gerebantur. At ſuper de
funes pice oblitos, qui reticulati ſupernè à pro
puppim pertinebant, aliud prælium non minus p

im gerebatur. Nostri enim maximo cum labore ascenderant, quibus hostes acerrimè resistebant. m nauis hostium rostrata à reliquis diuulsa, in nostræ nauis latus inuecta, auxit vehementissimè m, in quo nostri versabantur, & periculum mul- uius inuexit. Pereira cùm id cerneret, multò ar- is dimicabat, vt cùm ex ea parte, qua hosti resiste- impetum hostilem reprimeret, ad alteram par- conferret. Sed cùm, vt aliquid laxamenti cape- uculam sibi detraxisset, fuit sagitta guttur illius ixum. Victoria tamen adhuc in neutram partem ābat. Franciscus Tauora periculum, in quo no- rsabantur, animaduertens, in Mirhocemi nauem t, & latus alterum acriter oppugnans, milites, funium retem scanderent, immisit. Pondere por- um est; vt reti perfracto, omnes, qui è superiore imicabant, in forum deciderent. Quo facto, pu- cruduit. Hostes tandem partim cæduntur, par- se in mare deijciunt. Qui erant in naui rostrata, cùm Mirhocemi naui coniunxerat, cùm milites tas maxima ex parte cæsos, & ipsam nauem mul- ocis laceratam, & armamenta conuulsa perspice- se in fugam dederunt: & cùm nemo iam esset, uem gubernare posset, æstus ipsius impetu in eiecti sunt. Reliqui duces Lusitani, dum hæc ge- r, non minus impigrè rem gerebant. Nam Petrus us aliam Mirhocemi nauem pugnando cepit: si- r & Antonius Campensis nauem rostratam ex- auit; & Georgius Melius vbi primùm se expedire t, in naues Cambaienses impressionem fecit: & s Canus in aliam rostratam nauem tanto impe- ectus est, vt antequam eam iniectis manibus fer- ligaret, in retis ipsius contignationem cum tri- & octo militibus insiliret. Qui in foro versaban- ostros ex inferiore loco vulnerabant: nostri verò, latis illis funibus impediti, gladijs vti non pote- Quod Canus animaduertens, desilire cupiebat, nauis foro cum hostibus manum consereret.

Lusitanorum discrimen.

Pereiræ guttur transfixum.

Cano caput præcisum.

Itaque cùm per ostium ingredi vellet, caput i
quod vno ensis hostilis ictu præcisum repe
Nauis alia vt nostris in maximo periculo co
opem afferret, accelerauit. Cuius aduentu no
rati, & hostium nauis capta, & omnes hostes f
cisi sunt. Almeida prælij spectator aderat, &, q
esset factu, decernebat, & tormentis interim r
rimè gerebat, ita, vt vnam magnam nauem, &
longas naues, & parones nonnullos deprimer
chiazius copias identidem è terra submittebat,
fessis integri succederent, nihil de prælij cont
à suis remitteretur. In littore præterea ense c
concursabat, & quem è prælio fugientem vide
occidebat, aut vulnerabat: reliquos in certame
morte proposita compellebat. Nostri tanden
maxima contentione profligârunt, tantumq;
numerum interfecerunt, vt fluctus in sanguin
rem verterentur. Qui primi effusa fuga sese a
nenti clade proripuerũt, Calecutienses extitêr
altum prouecti repentè sunt. At Melichiazij n
gæ cum Mirhocemi triremibus sese in intim
tus illius sinum, atque fluminis ostium recepe
insecutus Rodericus Suarius, qui humilioris cu
nauis præfectus erat, cùm duas triremes con
aspiceret, cursum per angustũ illud inter vtran
um interiectum tenuit, & in earum medio co
tus, ex vtroq; nauis suæ latere anchoras demit
imperauit, & ita alligatas cùm primùm hostes
cideret, aut in mare desilire cogeret, remulco
meidam traxit. Vna tamen nauis reliqua erat, q
huc expugnata non fuerat. Erat enim altissima,
nitissima, & corijs crudis, vt si nostri in eam i
vellent, eorum vestigia labarent, obducta. Et si
si faces conijcerent, incendium excitari nõ poss
lites in ea dispositi erant permulti, & ad pericul
pulsandum viribus, & animis, & armorum ex
tione paratissimi. Vtrunq; autem latus erat tant
situdine & firmitate præditum, vt nullis glob

Lusitanorum victoria.

Robustissimæ nauis expugnatio.

s vulnerari posset. Tandem cùm nostræ naues circumsisterent, & diu atque vehementer oppu-nt, demersa est, & propugnatores se in mare de-unt. Nostri eos nantes celocibus insecuti, in flu- occiderunt, ita vt pauci admodum euaderent. um à meridie in noctem protractum fuit. In quo stibus circiter quatuor millia ceciderunt, in quo-numero fuêre illi Sultani milites, quos Mamalu-ppellabant. Ex octingentis enim duo tantùm viginti cladi superstites extitêre. Mirhocemus, ne Melichiazius voluntatem cum fortuna com-et, & illum Almeidæ proderet, anxiè formida-d Cambaiæ Regem se incredibili celeritate con-Tres naues ingentes cum multis paronibus atque nauibus depressæ: duæ naues rostratæ, duæ tri-, & quatuor aliæ magnæ naues captæ sunt. Erat tis nauibus magna tormentorum vis, magnus iæ ex auro & argento conflatæ numerus: vestes rea, stragulæ partim aureæ, partim bombycinæ sipinæ pulcherrimè factæ. Præda fuit militibus , è qua Almeida nihil attingere voluit. E nostris elio duo & triginta ceciderunt, trecenti autē vul- sunt. Naues autem Lusitanæ tantis locis diffi-atque conuulsæ fuerunt, vt esset necesse multum us in classe reficienda consumi. Victoria fuit præ-Quam tamen Paulus Iouius, cùm de Sultani clas in Indiam contra Lusitanos delata narraret, si- suppressit, iratus videlicet, quòd cùm Lusitanæ iæ scribendæ munus Ioanni, huius nominis ter-usitaniæ regi venale proponeret, rex optimus nō muneribus Indicis ad res Lusitanorū virtute ge monimentis illustrādas inuitauit. Erat aūt exerci-ostiū ex tam diuersis gentibus cōflatus, vt in classe libri Latino & Hetrusco, & Dalmatico, & Galli-Hispano sermone conscripti inuenirentur. Tria Sultani vexilla capta sunt. Almeida, quāuis res animi sententia procederet, ne tamen classis ea aliquid incommodi pateretur, eam ab vrbe lon-

Cæsorum numerus.

Mirhocemi fuga.

Præda.

Paulus Iouius notatus.

Exercitus hostilis.

Melichiazij de pace Legatio. gius abduxit. At Melichiazius postridiè ab illo
per literas petijt, crimenque suum in casum atq
tunam transtulit, cuius vi fuerat in tantam frau
pulsus. Errati verò sui veniam suppliciter impl
fidemque dabat fore, vt deindè nemo vel in offi
ligentior, vel in amicitia tuenda constantior er
sitanos inueniretur. Se namque & eorum in arn
tutem expertum esse, & in societate conseruanda
ex testimonijs multorum cognouisse. Itaque n
commissurum, vt mallet cum suo damno atqu
core virtutem deinceps experiri, quàm fidei cun
tate & dignitate constantiam. Deinde comme
bat, quanto vsui posset Lusitanis esse, si amicitia
us non aspernarentur. Has literas attulit Sara
nomine Cidialle, natione Granatensis Almeid
dè notus iam ex eo tempore, quo is in Granate
Almeidæ responsum. lo sub Rege Fernando militauerat. Almeida r
dit, se pacem non daturum, nisi & Lusitanos ca
& Mirhocemum cum Sultani militibus, & nau
stium, quæ ex prælio euaserant, sibi traderet. Me
zius verò per eundem Saracenum respondit, se I
nos quidem & naues sine vlla cunctatione tradit
Mirhocemum verò fugisse, neque se, vbi is esset,
Melichiazij fides. ratum habere. Et quamuis eum tum in potestate
ret, nullo tamen modo in se tam immane facin
missurum fuisse, vt homines, quos in fidem rece
hostibus eorum proderet. Nec enim id officiu
hominis in armis educati, qui facilè turpi vitæ h
mortem anteponeret. Almeida libenter assens
Lusitani redditi, & hostium classis tradita, è qua
Pax cum Melichiazio. mes Almeidæ iussu protinùs incensæ sunt. Nec
tunc is militum, & nautarum, & remigum nu
apud illum, quo posset eas triremes instruere. Pac
dere firmato, Almeida misit inde Antonium
gnam cum duabus nauibus, & multiplici comme
Zacotoram, vt arcem præsidio firmaret. Tristanu
tem Agaum in illo portu cū duabus hostium na
reliquit, cui negotium dedit, vt commeatu & to

ceperat, & alijs munitionibus in eas impositis, chimum susciperet. Ipse verò indè profectus, o- am omnem, quæ inter Diurn & Cochimū inter- t, ita peragrauit, vt omnibus Regibus atq; Dyna- utum imperaret, & perfidos coerceret, omnesq; gis Emman. imperiū atq; ditionem subiungeret. utē Barreto, & Garsiæ Sousæ, atq; Martino Coc- es assignauit, quibus mare Saracenis infestum ent. Cananorem deinde petijt, & in arcis con- facinus barbarum & immane fecit, quo magnā decoris sui bonorum iudicio deformauit. Nam i milites, quos iure belli ceperat, qui tanquam lius non solùm dominatu, verùm etiam patro- enebantur, partim suspendere, partim tormentis are iussit. Ibi tum, dum suos à labore reficeret, & tatum firmaret, diebus paucis commoratus est. Cochimum delatus, à Rege, & à Lusitanis omni- um ingenti lætitia, & gratulationibus exceptus terim verò perditorum hominum opera factum odij seminarium, quod inter illum & Albuquer- institutum fuerat, adolesceret. Nam qui Almei- ctionem sequebantur, illum hortabantur & ad- bant, ne Indiæ procurationem homini temera- insano committeret. Esse quidem illum nimis , sed illius furore & amentia fieri posse, vt omnia decora de manibus elaberentur. Illi autem præ- , qui eum in Armuziensi bello deseruerant, vt pro- n flagitium hominis indigna vituperatione de- rent, illum accusabant, quòd regis iniussu bellum le & periculosum sumpsisset, quòd gentem, à qua mmodum nullum acceperat, armis euertendam pisset, quòd cum parua admodùm classe, cū classe ma & instructissima sine vllo consilio & rationis eratione conflixisset, quòd Regis Emman. dignita & hominum, quos imperio continebat, salutem in imum discrimen intulisset. Dei quidem benefi- actum fuisse, vt periculum illud, quod intentum ibus illius temeritate fuerat, euasisset. Per illum

Tributum victis impositum.

Almeidæ in captiuos immanitas.

Lusitanorum de Albuquercio querela.

verò omnibus, qui ea classe vehebantur, fuisse p
& exitium comparatum. Non enim esse rerum
sed consilio, quo res instituebantur, de Ducis au
entia, aut temeritate iudicandum. Quod si fieret,
ni dubium esse, quin Albuquercius eo munere,
illi rex Emman. commiserat, indignus haberetur
gis, inquiunt, offensionem times, magis metue
bes, si sciens homini temerario, quod Rex igno
prouinciam tanto sanguine partam commiseris
is sit continuò funditùs euersurus. Rex, si illum
teras admonueris, consilium tuum, vt conijcere
comprobabit. Quod si non fecerit, non est anim
gni magis iniustam regis indignationem, quam
gnum Lusitanæ gentis exitium, cum ipsius regis
mento & dedecore pertimescere. Ad hæc, homin
fatigandis hominibus immoderationem crimin
tur, & iocis etiam immodicis & maledictis abser
vexabant. Hęc omnia Albuquercius per homines
minus adserēdas discordias natos intelligebat, q
lius segnitiem obiurgabant, quòd tantam contur
tam molli animo pateretur, & non vt ius suum
neret, summa ope contenderet. Homines inuid
rum, quas ille gesserat, insanire, vsq; eo, vt etiam
imperium contemnerent, & contra leges & inst
patriæ, & reuerentiam Regi debitam, scelus supp
dignum machinarentur. Iret porrò, & publicè al
meida contenderet, hominumque fidem implor
iusq; suum modis omnibus persequeretur, armis
iam, si ita necesse esset, Almeidam Indiæ possessi
quam, vt apparebat, occupare nitebatur, expelleret
dictis stimulatus Albuquercius, cùm Almeida in
se reciperet, & illum ad epulas inuitaret, Almeida
uiuium aspernatus, magnis vocibus arcē sibi cōti
tradi postulat, illiusq; postulati publicum testimo
multorum hominibus consignatum, quod ad re
deferatur, si Almeida non præscripto Regis obten
raret, à scribis sumere contendit. Almeida cùm se
ratum esse diceret ad prouinciam tradendam, ira
il

Albuquercius contra Almeidam ab inquietis incitatur.

Albuquercij cum Almeida contentio.

Albuquercius captus.

-dare conaretur, seque frustra in eo cōtendere
-t, & ea de causa, ne tumultus fieret, vereretur,
-uercium Cananorem duci, & in arce diligenter
-ri iussit, ita tamen, vt omnes ei debiti personæ
-onores haberentur. At Emmanuel cum ijs in-
-uris excubabat, vt Indiæ possessionem firmo
-io retineret. Cùm igitur intellexisset & Cam-
Sultani potentiam, & illius in Christianum no
-dium, & opem, quam Sultani ducibus Rex Ca-
& literis & operibus ostendebat, classem non
-crem parauit, qua Indiæ præsidia stabiliret. Ea
erat nauium quindecim, in qua mille & quin-
-milites Lusitani vehebantur. Classi autem præ-
-ernandum Coutignum, virum & nobilitate &
-s opinione præstantem, qui Regis castris metan
-eerat. Huic autem negocium dedit, vt Albuquer-
-diæ prouinciam moderandam traderet, & Al-
-m in Lusitaniam redire cogeret. Is autem sol-
-ysippone duodecimo die Martij, Anno M. D.
-ense verò Octobri in Indiam peruenit, & naues
-rtum Cananoris appulit, cuius aduentu Albu-
-ius lætitia incredibiliter elatus est. Erat enim ei
-guinis propinquitate, & amicitiæ non vulgaris
-ne coniunctus. Indè profectus Coutignus, secum
-quercium Cochimum perduxit. Fuit autem ab
-ida valdè honorificè & amanter exceptus. Is au-
-dedit operam, vt inter Albuquercium & Almei-
-pacem conciliaret: quod non illi admodum dif-
fuit. Repulsis enim malis vtriusque partis suaso-
-, necesse erat, cùm vterque eorum esset probita-
-n mediocri præditus, & idem sibi quamuis sen-
-a & ratione dissimili proponeret, vt non grauatè
cum altero in gratiam rediret. Itaque instructa
-, quæ erat in Lusitaniam ventura, Almeida pro-
-iam Albuquercio tradidit, & nauem conscendit,
-n terram egredi postea voluit. Albuquercius autē
-ia, quæ ad illius commeatum & vsum pertine-
-, officiosè & diligenter administrauit. Almeida

Classis Lusitana 15. nauium in Indiam missa.

Fernandi Coutigni in Indiam aduentus.

Pax inter Almeidam & Albuquercium.

Almeidæ ex India discessus.

Bellum Calecutiense.

ad hunc modum profecto, Coutignus literas
Emmanuelis Albuquercio legendas dedit, quibu
tinebatur, vt vterque coniunctis viribus Calec
excindere, & Regem opibus euertere niterentur
eo Albuquercius Coutigni sententiam sequeretu
buquercius confirmat, se nunquam officio ho
gratissimi defuturum. Pergeret porrò, & illius
fidenter, perinde atque si gregarius illius miles esse
retur. Ambo de bello Calecutiensibus inferendo
Rege Cochimensi deliberant. In primis placet,
biquium (is erat in Lusitanos egregia voluntat
pensus, & Calecutij domicilium habebat) clam a
ri, vt ex eo cognoscerent, qualis eo tempore Cal
status esset. Ex eo perceperunt, Regem Calecutij
abesse, eò quòd bellum cum Rege quodam fini
gereret: vrbem tamen esse & armis, & hominum
titudine, & fortium militum robore munitam. I
verò bellum summo studio & contentione pa
Vascus Sylueira appulit. Is à Lemio, qui cum clas
rabicum mare peragrabat, literas afferebat, quibus
torem admonebat, vt sibi milites & naues in su
mentum mitteret. Esse namque copias imminuta
classem etiam fluctibus & naufragijs magna ex p
debilitatam. Respõdit Albuquercius, id se curatur
postquam Calecutio rediret. Sylueira se socium ad
lum illud libenter adiunxit. Erat enim vir militari
tute præcellens, multasque res memorabiles in bel
rebus effecerat. Sub idem tempus Eboræ natus est
manueli regi ex vxore Maria filius, quem Alfon
nominauit, qui sacerdotijs amplissimis ornatus, &
Cardinalium collegium cooptatus, singulare specin
religionis, & probitatis, & magnificentiæ præbuit. I
eodem anno cum pirata quidam Gallus, nomine M
dragonius, nauem ex India venientem cepisset, & I
manuel per legatum suum de hac iniuria apud Ga
regem conquestus fuisset, & nauem cum opibus
in eam fuerant impositæ, sibi frustra restitui postu
set, quatuor naues parari iussit, quibus Odoardum

Lemij ad Albuquercium literæ.

RES EVROPEAE.

Alfonsus Emmanueli natus.

De Mondragonio pirata capto & dimisso.

ciec

m præfecit. Is verò qua celeritate potuit, in Mon-
onium inuectus est: quem in ora Callaica, vbi fi-
terræ nominant, offendit, qui certamen minimè
ctauit. Fuit vtrinque acerrima contentione dimi
n. Paciecus tamen nauem vnam piratæ depressit,
es cepit, ipsumque piratam vinctum ad Emma-
em traxit. Qui cùm omnia, quæ ceperat, restitui s-
demque dedisset se fore semper Regi Emmanue-
ditissimum, neminique Lusitano iniuriam dein-
illaturum, custodia liberatus, in patriam reuersus
At in India classe summa industria intra breue tē- *RES INDICAE.*
nstructa, Coutignus & Albuquercius Calecutiū
ecti sunt, cum duobus millibus Lusitanorum mi-
n, & Indis militibus sexcentis: classem in portu cō
unt, & de belli gerendi ratione deliberant. Hîc *Coutigni ad*
tignus ab Albuquercio primam aciem sibi assi- *Albuquercium oratio.*
i postulat. Addit deinde, Tu, qui es in India inter
feroces gentes diu mansurus, satis amplam gloriæ
em paratam habes. Mihi, qui sum breui in Lusita
n rediturus, non est, cur hanc laureolam inuideas,
imè cùm tantis necessitudinibus implicati simus,
hil alterutri esse debeat ab alterius communione
nctum. Huic Coutigni postulato Albuquercius nō
nter assensus est. Hominem enim norat acri quidē
no preditum esse, sed mente præcipitem, & parùm
ebus maximi momenti gerēdis, quid incidere pos-
onsilio prouidentem. Rebus autem omnibus ad
diendum paratis, prima luce sequentis diei Albu-
rcius & Coutignus in terram cum instructis copijs
endere conantur. Hostes summa vi resistunt, sta-
ies namque munierant, validaque in eis præsidia
ocârant. Aedes autem quasdam Regias, quæ inde *Velitatio.*
procul extra ciuitatem aberant, & tormentis, & te
& militum multitudine compleuerant. Inde & ex
onibus densæ glandes plumbeæ, & ingentes pilæ
ostros iaciebantur: quod vbi Albuquercius ani-
duertit, Fernandum Coutignum admonuit, mini-
tutum exitum in terram fore, si coniunctis ita com

fertim copijs per medias stationes, è quibus nul frustra in nostros telum emitteretur, egredi nite tur. Itaque præstare, diuisis militibus quà quisque mùm parte posset, terram occupare. Cùm id Co gno placuisset, vterque eorum ab altero disiunctus cum speculatur, quo posset commodius in terram scendere. Albuquercius cùm se expeditum cerne scaphas & celoces remis vehementer incitari præce & in terram ea parte, quam petierat, egressus in ho qui illum aditu prohibere conabantur, irrupit, & prius prælio commisso, eos fudit fugauitq;, proxim que vallum & munitionem, per medias flammas gressus, excidit: hostes in Regias ædes se trepida f receperunt. Qui erant in ædibus, occurrunt, con nostros excipiunt. Fit atrox prælium, multi cad plures vulnerantur. Nostri tandem hostes in fug pellunt, regia illa domus expugnatur & flammis dem absumitur. At Coutignus qui multo lentius uerat, cùm iam in terram egressus fuisset, & vall oppositum superasset, horrendo tormentorum pitu & flammis admonitus intellexit, Albuquerci cum hoste conflixisse: quod molestissimè tulit. Ita dolore & iracundia flagrans, Albuquercium male ctis omnibus insectatus est, perfidum altero quo verbo nominans, nempe qui contra fidem primus hostes inuasisset. Albuquercius vbi id accepit, ad ill rectà contendit, & se quantum potest oratione n derata purgat: dicitque bella multis in locis non ticipato consilio, sed incidentibus inopinato re administrari. Se non potuisse milites continere, q opportunitatem oblatam arriperent, & in hostes v lenter irruerent. Qui si consistere vno in loco vol sent, magnum fuisset eis periculum ab hostibus, il rum cunctatione ferocius incitatis, adeundum. Pr terea nondum esse debellatum. Illudque velitatione non iustum prælium fuisse. Integrumque adhuc be restare, ex quo posset insignem gloriam consequi. illi omnia debere, & idcirco minimè conuenire, vt

Pugna terrestris.

Regia ab Albuquercio capta & incensa.

Coutigni de Albuquercio querela.

Albuquercij purgatio.

se existimaret, quàm de homine maximis illius ...icijs obligato, & referendæ gratiæ cupidissimo. ...s enim se dignitatis pondus in animo grato atque ...iciorum memore, quàm in victoria collocandum ...mare. At Coutignus ira vehementer excæcatus, ...llam satisfactionem accepit, neque quidquam il...esente de maledicendi contentione remisit. Tum ...rem interpretem inclamans, ait, Duc me in vrbem ...n, atque adeo in regias ipsas ædes, quas hodie flam...turam, vt intelligi possit, quàm vanus sit eorum ..., qui Regum Indorum opes atque vires verbis ex...ant, vt ipsi aliquid gessisse videantur. Cupio cum ...in ipsa vrbe media decertare. Hos namque, qui ...ubitò victi sunt, adduci non possum, vt credam vi...ctitisse. Albuquercius conuitia patienter tulit, & ...ritati repugnare non potuit, illumque, non quòd ...lium probaret, sed quòd hominem absque fla... deserere non posset, sequutus est. Ciuitas nam...uerti alia ratione, cùm muris non esset cincta, po...t, arboribus ante præcisis, è quarum densitate ma...um periculum militibus nostris erat intentum: & ...antea peruastatis, & exercitu non raptim, sed ex...ato ex omnibus locis, in quibus insidiæ latere po...t, educto. Coutignus tamen nullo, qui nomen a...od in bellis obtinuisset, consulto, duobus tormen...uæ aciem præcederent, in currus impositis, signa ...nus inferre iussit. Misit deinde qui Albuquercium ...oneret, sibi in animo esse in vrbem inuadere, re...que ædes incendere. Illi verò liberum esse, quidquid ...et, efficere. Habebat autem sub signis Lusitanos mi... 800. & aliquot præterea Cochimensium militum ...lia. Albuquercius quamuis hominem cerneret in ...em ruere, illum subsidijs antea in littore constitutis, ...ice Antonio Norogna cum subsidijs relicto, cum ...militib. in eam viam, quam fore infaustã & infelicẽ ...arabatur, ingressus est. Hostium tamen prius muni...es, & naues, quæ in anchoris consistebant, incendi, ...ostilia tormenta cum reliquis instrumentis bellicis

Coutigni temeraria oratio.

Cæca Coutigni temeritas.

in

in naues Lusitanas imponi, & scaphas & celoces
Coutigni prælium. gentissimè custodiri iussit. Coutignus duce Gaspa
regias ædes tandem non absque certamine peru
Naires enim conferti in illum incursabant, dein
summa celeritate recipiebant. Cõglobati rursus ir
tum faciebant: deinde cùm nostrorum vim mir
sustinerent, sese præcipiti cursu à cæde & exitio se
bant: aliquot è nostris vulnerabant, ex illis tamen
ti cadebant. In regia certamen multo periculosius
tum fuit. Multi namque eò conuenerant, vt pro r
nomine, quod ab illis valdè sanctum habetur, pro
us opibus, quæ erant innumerabiles, pro ciuitatis r
us incolumitate, quæ ædium illarum defensione c
tineri videbatur, præsenti animo dimicarent. Nih
Regia capta. minus tamen ædes expugnatæ, & milites ad præc
conuersi sunt. Emmanuel Pazagna vir strenuus &
bellis exercitatus, cùm milites cerneret spoliorum
piditate dissipari, Coutignum admonuit, vt eos rec
& in ordinem rursus cogi festinanter imperaret. G
uius enim periculum imminere, quàm ille suspic
tur. Nec enim hostes tam facilè ædes deseruisse, r
Consilium bonum malè repudiatum. ea mente, vt in dissipatos & oneribus impeditos in
derent. Coutignus ad hæc respondet, se explorat
habere nec in Saracenis, qui Calecutium incolebãt,
in ipsis militibus Calecutiensibus, qui ætatem in ar
contriuisse videbantur, quidquã roboris inesse. Se
le conquiescere tantisper, dum se à labore reficeret.
sitani interim & ordinis & disciplinæ prorsus ob
arma deponebant, & in ædes irruebant, vt opibus o
rati discederent, passimq; sine vllo metu per omne
as & cõpita vagabantur. At hostes vndiq; conflueb
& iam ædib9 Regijs appropinquabant, cũ Albuquer
ad ædes accessit, in quas tamen ingredi noluit. Per r
cium tamen Coutignum admonuit, vt receptui sig
daret: magnum enim certamen imminere. Respon
Coutignus, vt is milites in ordinem reuocaret, atq
præcederet, se continuò illum sequuturum, cùm p
mi

m regias ædes, quas incendere iusserat, flammis
ımi perspiceret. At Albuquercius iam eo tempore
ab hostibus acriter oppugnatus, & multi ex acie il-
erant vulnerati. Itaque in littus copias suas subduce
onfestim instituit. Vulnerati præibant, sani atque
ntes, vt subsidio illis essent, sequebantur. Coutig-
duabus horis in Regia consumptis, postquam om-
inflammari vidit, egressus est. Hostes autem bifa-
n diuisi, partim in Albuquercium, partim in Cou-
ıum impetum dant: multos conuulnerant, multos
m sagittis & gladijs interimunt, atque tãdem Couti-
ım circunsistunt, qui quidem acri animo vim ho-
m, vt poterat, in extremo illo vitæ discrimine re-
ebat. Albuquercius vt opem illi afferret, enixè con-
lebat. Sed milites metu perculsi, Ducis imperium
ectabant, & aditus erat iam ad Coutignum multitu
e hostium, qui illum circunuenerant, interclusus.
utignus verò cùm prius in crure maximum vulnus
episset, tandem concidit, & cum illo Emmanuel Pa-
na, & alij item permulti: qui tamen antè, quàm ex-
num spiritum ederent, genibus in terrà nixi, hostes
ıerarunt, & quosdam etiam interemerunt. Cum
utigno non pauci viri nobiles à circunfusis hostibus
erfecti sunt, inter quos Vascus Sylueira fuit, qui è
lo, vt illi opem afferret, desiliens, priusquam vulne-
ıs multis concisus occumberet, tres, qui illum au-
ius fuerãt aggressi, necauit. Albuquercius verò cum
nibus, qui ex acie Coutigni ad illum confugerant,
ebat: sed via non erat admodum lata: vtrinq; posses-
ıes erant fossa, & aggeribus munitæ: hostes tela in
stros ex aggeribus intorquebãt. Cùm ita telum nul-
n frustra in aciem cõfertam accidere potuisset, factũ
vt multi vulneribus icti cõciderẽt. Albuquercius se-
lum sinistrum brachium grauissimum vulnus acce-
& sagitta similiter in ceruicem illius immissa, eum
ummum vitæ discrimen induxit. Postremò ingen-
axo, quod quidam ex hostibus in pectus illius con-
it, percussus absque vllo sensu decidit. Fuit tamen
con-

Redintegratum præliũ.

Regia incensa.

Coutigni periculum.

Coutigni aliorumq; nobilium cædes.

Lusitanæ aciei discrimen.

continuò ſublatus, & ſcuto cum labore atq; pe
maximo delatus in littus, vbi ſubſidia fuerant ill
pera conſtituta: quæ cùm hoſtium impetum rep
ſent, tutum noſtris receptum præbuêre. In ho
Cæſorum numerus. lio ceciderunt ex noſtris octo & ſeptuaginta m
in quibus permulti viri nobiles, rebus geſtis illu
numerati ſunt. Hoſtibus tamen non incruenta v
ria conſtitit. Mille namque centum & triginta c
cecidêre. Et præter hos, quingenti & ſeptuagint
mines flammis in ædibus regijs abſumpti fuerant
ſpirauit Albuquercius, Cochimumque reuerſus,
dicis, quamuis de illius vita ſpem deponerent,
tus, priſtinam ſanitatem recuperauit. Deinde cl
duas, quæ erant in Luſitaniam rediturę, dilig
inſtruxit, & militarem diſciplinam conſtituit. Hi
ſus Coutignum virum animo excelſo, non tame
De Almeida exitio. piente præditum vita priuauit. Sed longè fune
exitium Almeidam ſuſtulit. Antequam enim pro
torium Bonæ ſpei ſuperaret, & ab illo non procu
eſſet, aquationem facere conſtituit. Quidam è no
qui in terram egreſſi fuerant, incolarum conſuet
ne familiarius vſus, omni metu ſublato, in eorum
pidum, q̃ inde quatuor millibus paſſuum aberat,
Barbarorum erga Luſitanos hoſpitalitas. ceſſit. Hi hominem bene acceptum dimiſerunt, &
genti ariete in amicitiæ ſignum donârunt. Is ad
meidam refert, gentem eſſe ſingulari humanita
ſimplicitate præditam, & multis pecorum greg
abundare. Almeida illum cum alijs duodecim ho
nibus in oppidum remiſit, vt oues & boues, qui
claſſis indigebat, coemerent, & gentes illas barb
muneribus, quæ apud illos in pretio ſunt, ad con
tudinem & familiaritatem allicerêt. Incolę eos ad
las inuitârunt, & muneribus, quæ tellus illa fun
affectos, cùm gregibus, quos emerant, dimiſerun
humaniſſimè proſequuti ſunt. In via factus eſt illis
uiam homo quidam cum arietibus, vt eos cum mu
ribus, quæ noſtri afferebant, etiam vt alij fecera
commutaret. Hic quidam ex noſtris, hunc, inquit,

abducamus ad Almeidam, vt cùm humanitate *Malum consilium.*
tatus,& vestibus excultus ad suos redierit, eos no
arctiore consuetudine & familiaritate congluti-
, vt cùm nostri huc aquatum venerint, securè & cũ
olumento sese à labore & iactatione reficiant. Cõ-
um placet. Itaque in hominem insiliunt. Is clamo-
ingentem sustulit: oppidani festinanter accurrũt,
ninem è nostrorum manibus extorquent, eosque
is & lapidibus cędunt, maleque mulctatos eijciunt,
regibus etiam spoliant. Hi reuersi, ne id eis fraudi
posset, rem longè aliter atque acciderat, Almeidæ
lerunt. Res consultatione digna permultis visa est. *Consultatio de bello cum Barbaris gerendo.*
nim crimen illud impunitum dimitteretur, fore di
ãt, vt nunquã eò posset quisquã aquationis gratia
es appellere, quin malè acceptus abiret. Gentem e-
illam feram non nisi malo coactã officium factu-
Itaq; iniuriam vindicandam, & gentem imposito
plicio coercendam esse, ne in posterum simile fa-
us moliri auderet. Contra quidam disputabant, nõ
temerè bellum cum gente fera gerendum. Iniuri-
leuem esse, & magis contemptu, quàm vltione
nam. E victoria præmium nullum vel decoris vel
itatis expectari: ex offensione magnum discrimen
ecoris imminere. Præterea non constare, quorum
pa id, de quo nostri conquerebantur, accidisset. Cre
ile autem esse, vt incolæ nostrorum insolentia &
eritate prouocati, non prius iniuriam intulissent,
illatam repulissent. Alij verò in eò perseuerabant,
si in ea vindicta salus & dignitas Lusitanæ natio-
ageretur. Eoque rem adduxerunt, vt Almeidam ea
uitate & dignitate virum, annos sexaginta natum,
um gestarum gloria circunfluentem, sine vlla gra-
ausa cum gente, moribus & vitę consuetudine bel-
rum simillima, bellum suscipere coegerint. Itaque *Infaustum Almeidæ cum Barbaris bellum.*
media nocte in scaphas desiliens, in terrã cum cen-
n & 50. militibus egreditur. Petrus Barretus & Ge-
gius Barretus, qui primam aciem ducebant, in oppi-
m ante lucem peruenêre. Inopinatoque gentem ad
orti,

orti, terrorem præbuerant. At oppidani conti[...]
pem ſublatis clamoribus implorant. Accurrunt[...]
que permulti cum faculis è corio crudo confect[...]
quibus vim lapidum congeſſerant, vt noſtros, qu[...]
cum præda redibant, obruerent. Geſtabant pra[...]
iacula innumerabilia non longa, quibus erant [...]
des hamatæ trium palmorum longitudine pra[...]

Prælium. Hæc magna lacertorum vi coniecta, noſtros gra[...]
mè fauciabant. Homines ſunt nigri, capillo, vt re[...]
Aethiopes, criſpo & aduſto, facie deformi: in bell[...]
ſtibus truculentis, vt ferociores appareant, vtu[...]
Tunc verò aſpectu truculento, & geſtibus horrend[...]
diſſonis vocibus metum incutere nitebantur. No[...]
inopinata perculſi retrocedunt, & ſe ad Almei[...]
qui Regio ſigno, vt opem afferret, explicato, in op[...]
veniebat, recipiunt. Is non vlterius cunctandum [...]
in littus ſe conferebat. At ſcaphæ fuerant indè ſu[...]
ctæ in locum alium magis tranquillum, vndè con[...]
ſio facilior apparebat. Almeida in eum locum ite[...]
ſtituit. Greges erant in agmine medio, reliqui qu[...]
men cogebant, hoſtes à tergo ægrè ſuſtinebant. Il[...]
men in principio non ita grauiter noſtros vrgeb[...]
At vbi auxilijs vndique confluentibus copias ſuas [...]
plificatas aſpexerunt edito clamore greges vnum i[...]
cum compulerunt. Sic enim pecudes & armenta a[...]
faciunt, vt illorum vocibus aut moueantur, aut [...]
ſtant, aut eò properent, quò illi iubent. Itaque n[...]
longius abibant, & noſtros interdum impedieb[...]
Hoſtes, gregibus ad hunc modum conſeruatis, in [...]
ſtros ferocius irruunt, & poſtremum agmen carp[...]
ordinemque diſturbant. Almeida cùm cerneret [...]
tos adhuc in pecoribus abigendis occupatos, gre[...]
dimittere, & è medio agmine confeſtim expeller[...]
bet. Deindè copias illas exiguas in vnum compuli[...]
cõfertæ facilius hoſtium impetum repelleret. Quo[...]
gè ſecus accidebat. Nam cùm hoſtes in confertum [...]
men lapides & tela conijcerent, & noſtri inermes [...]
quòd gentem contempſerant, prodijſſent, illi vuln[...]

ima nostris infligebant: cùm interim nostri ho-
nocere nullo modo possent. Nam cùm essent
nma celeritate præditi, facillimè poterant cursu
lade proripere, & rursus eadem celeritate in no-
icursare. Nostri erant summa lassitudine prępe-
tus enim eos adurebat, lassitudo conficiebat, ita
plantas in arena ardentissima altiùs impressas e-
nt. Tantaque erat in plerisque debilitas, vt in
o consistere non possent. Multi formidine per-
, dissipari cœperunt. Hic Georgius Melius, qui
ius ex Ducibus, & Albuquercij partes fuerat in
ecutus, ad Almeidam conuersus, inquit; Vel
hi, qui se tibi in India venditabant, hoc in loco
noxios criminãdo, sed pro salute tua capita sua
rimen offerendo, amorem, quo te complecti si-
ant, ostenderent. At Almeida, parùm, inquit,
stiua commemoratio. Quin tu ista, quæ tempus
nè flagitat, omittis, & illud regium vexillũ tue-
si in belluarum istarum manus veniat, regis cla-
i nomen ludibrio sit? Nam quod ad me attinet,
nis, & tot vitijs coopertus sum, vt si mors hoc in
aine mihi oppetenda sit, ea nec immatura, nec
rita possit existimari. Hæc dicens, vexillum Me-
didit. Deindè cùm rursus hostium impetum su-
e voluisset, hostis quidam coniecto iaculo gut-
ius transfixit. Quo facto, is dolore vehementer
us, & viribus omninò destitutus, ita procubuit,
ibus in terram flexis, & oculis sublatis manus in
m tēderet. Itaq; illo signo insitæ religionis in ex-
o illo spiritu ijs, qui cum illo erãt, ostenso cecidit,
obitate, & liberalitate, & rebus gestis immorta-
dignis admirandus: qui tamen, quod valdè lu-
um fuit, nonnulla dedecoris macula actæ vitæ
asperfit, cùm tam temerè leuium hominum
onibus inductus, in id se discrimen iniecit, è quo
um præmium vel dignitatis ad sui nominis glo
, vel vtilitatis ad patriæ fructum polliceri vlla ra
poterat. Consilij pœnas acerbissimo casu luit, &

Melij cum Almeida disceptatio.

Almeidæ mors.

Humanæ fragilitatis exemplum.

simul exemplo suo mortales humanæ imbeci
admonuit, nè nimis præsenti felicitati cōfideren
animaduerterent illum, cuius in bello Granaten
clara virtus extiterat, qui maximos in India ex
fuderat, qui Campsonis Aegypti Imperatoris o
fregerat, & debilitârat, qui multis Regibus frænu
iecerat, à paucis hominibus, neque moribus & in
tis patriæ cultis, neque armis & militari discipl
decus eruditis, sed inermibus atque nudis, & non
tum à beluarum immanium feritate distantibus
sum, & eorum pedibus proculcatum. Eo, vt dixi
interfecto, nostri diffugiunt. Laurentius tamen
Lusitanorum fuga & cædes. tius, & Martinus Coelius mori in vestigio malu
quàm Almeidam insepultum deserere. Hi fugi
magnis vocibus compellant. Quam, inquiunt,
nem in Lusitania vestri Ducis, ô viri immemor
gnitatis & ingrati, reddetis? Illum, qui vos tantis
rat beneficijs, in discrimen induxistis, inductum
didistis, & nunc insepultum deseritis? Cùm ver
mando nihil proficerent, in hostes conuersi sunt,
rumque multitudine circumfusi, lapidibus, & iac
& fustibus oppressi conciderunt. Quinque & sex
Cæsorum numerus. ta Lusitani in hac infausta & infelici pugna inter
sunt: in quibus erant Duces vndecim, viri magnat
maximisq; in rebus cogniti: qui cùm per medias
mas, per pilas innumerabiles, per tela, per gladios
vlla formidinis significatione ruentes, maximum
rorem hostibus intulissent, & insignes victorias
innumerabiles hostes adepti fuissent, tunc à pauci
minib. inermibus atq; nudis interfecti, & spoliati
runt. Creditū est illos, eò q̄ sese insolentius in pro
ris successibus extulissent, & victoria non mode
sed nimis interdum crudeliter vsi fuissent, eas po
diuino iudicio pertulisse. Nostri se maximo cum l
re in scaphas recepêre. Georgius Barretus & Geor
Melius postquam hostes discedere cognouerūt, in
ram egressi sunt, vt mortuos sepelirent: quos om
nudatos inuenêre. Funus non exequijs, sed lacry

n fuit. Accidit hic acerbissimus casus Kalen. *Annus à nato Christo 1510.*
Anno M. D. X. Naues indè profectæ, Olysippo- incolumes peruenêre: cladisque nuncius insignẽ mœstitiam, & vniuersæ nobilitati mœrorem & attulit. Quid interim dum hæc omnia gesta *De rebus gestis Iacobi Lupij Siqueiræ.* Iacobo Lupio Siqueiræ acciderit, est hoc loco re- um. Is soluerat Olysippone cum nauibus I V. die April. anno salutis M. D. V I I I. In insu- rò S. Laurentij peruenit I V. die August. quam ùm eam partem, quæ spectat ad Austrum, pera- & aliquot nautas, qui fuerãt in comitatu Ioan- mecij Abræi, reperit: à quibus intellexit, Abræ- dictum est, dolore & mœrore contabuisse. Indè himum delatus est, & ab Almeida (adhuc enim um tenebat) fuit honorificè & amanter exce- Almeida illi nauem vnam cum sexaginta homi- n supplementum exiguæ illius classis, attribuit. nauis erat Nauarchus Garsia Sousa. Cũijs quin- *Lupius Taprobanam primus accedit.* uibus in insulam, quam olim Taprobanam, Zamatram appellant, peruenit. Ea est æquino irculo subiecta, & aureæ Chersoneso ea parte, Austrum pertinet, opposita. Patet in longitu- *Taprobanæ descriptio.* miliaribus nongentis & L X. Latitudo verò il- supra C C. & X L. passuum millia dilatatur. Re- mira fertilitate prædita, regnisq; multis distin- ijque nationibus, quæ inter se moribus & in- dissimillimo ritu dissident, frequentata. Qui- ùm Mahumetis sectam sequuntur: quidam si- ris dediti sunt. Alij adeò immanes & feri sunt, anis carnibus vescantur. Alij rursus moribus nis excoluntur, & benignitatem præ se ferunt. dat ea insula plurimùm auro, cuius gratia in ercatores vndique commeant. In eam insulam s Siqueira, naues in portu regni, quod Pedir *Pedir Taprobanæ regnũ.* ant, constituit, & per Legatum pacem cum firmauit. Idem fecit in alia ciuitate, quæ n nominatur, quæ indè octoginta millia pas- *Pacem opp.* aberat. Indè Malacam, quæ est in continen- *Malacam*

 ti Sep-

Siqueira accedit. ti Septentriones versus, cuius explorandæ caus
sus ab Emmanuele fuerat, traiecit. Ea est in aure
Malacæ descriptio. soneso ad ostium fluminis non valdè magn
Erat autem tunc celeberrimum Orientis empo
quatuor millibus passuum in longitudinem p
latitudine erat perangusta. Arboribus & varijs
bus abundat: frugibus, & rebus alijs ad victum
nẽtibus, importatis vtitur. Fluuio, qui mediam
interfluit, distinguitur: vtraque tamen vrbis par
se ponte coniungitur. Aedes & vrbis mœnia
magnificè & eleganter extructa. Gens est colo
moribus atque vitæ cultu ad humanitatem pro
Lingua adeò suauis existimatur, vt omnes fin
regiones, & insulæ etiam, quæ commercium c
ciuitate vllum habent, valdè ad vrbanitatem &
tiam pertinere arbitrentur, linguam & oration
uitatis illius vsurpare. Gens est vestitu & cultu la
ma: musicis oblectatur: in bello tamen est acr
quæ facilè pro decore & dignitate mortem op
Pertinebat hæc ciuitas olim ad regnum latissim
Siam regnum. opulentissimum, quod Siam appellant. Rex eni
mensi Regi parebat. At cùm ex portorijs inge
summas sibi opes comparauisset, & maiores quo
diuitiarum magnitudine spiritus assumpsisset,
mensi Regi defecit. Hanc deinde libertatem par
mis, quibus Siamensi ferociter obsistebat, partin
neribus, quibus illius consiliarios, vt Regem à
deterrerent, detinebat, facilè tuebatur. Rex erat M
metanus, & Mahumetis etiam, vt nomen cum
consentiret, appellabatur. Siqueira classem in
collocauit. In anchoris autem in eodem portu q
or Sinarum naues fortè constiterant. Sinæ vbi n
naues conspexêre, Siqueiram adeunt, & cum ill
monem humanissimè conferunt. Illorum aute
manitate & vrbanitate, Siqueira captus, famili
tem cum illis libentissimè contraxit, vsque adeò,
eorum naues ingressus, nullum officium ami
confirmandæ necessarium prætermitteret. Rex

rij ministros, qui percontarentur, quæ gens illa aut cuius rei gratia iter in eas oras suscepisset. Si respõdit, se ex Occidentis Solis extremis termi- Rege clarissimo missum esse, vt cum eo rege, de amplitudine multa perceperat, amicitiam firma- Confidere se illud amicitiæ fœdus vtilissimum v- Regi futurum. Id vt signis intelligi potuit, fuit & illius patruo, qui regnum administrabat, lon- tissimum. Putabant enim valdè ad Regij nomi- nplitudinem pertinere, cum Regibus externis tã- tarum interuallo disiunctis societatem coire, no ue suum per occidentis Solis regiones cum non- sui decoris celebritate peruagari: & simul ex Lu- orum commercio Regis Malacensis opes amplifi n iri confidebant. Itaque Rex ad Siqueiram viros arios de suo comitatu misit, qui ei nomine illius a fuerunt, quæ ad commodum & dignitatem anuelis pertinerent, largè polliciti. Fuit deindè itutum, vt Siqueira vrbem ingrederetur, vt coram ce cum rege commodius ageret. Fuit is à Rege cũ is amoris signis, & honorificis etiam ceremonijs ore gentis illius exceptus. Ibi cùm de pace agere- uit ab vtroque statutum, vt pacis conditiones per nuncios tractarentur. Pax denique fuit inter v- que facta, & solenni iureiurando sancita, & do- confestim Roderico Araugio, qui Regis Emma- s negotia erat in ea ciuitate gesturus, attributa. ri igitur omni metu soluti, in vrbe dispersi vaga ur. At Sinæ cùm nostrorum securitatem & confi iam animaduertissent, Siqueiram admonuêre, ne m fidem Malacensibus haberet. Gentem esse fal- atque fallacem, & fraudibus atque perfidiæ sce- us astrictam. Simul atque nostros incautos, & l hostile suspicantes aspicerent, eos omnes op- uram. Boni Ducis officium esse, suorum salu- in vigilantia sua, non in alia fide sitam arbitrari. cenos tantisper fidem retenturos, dum se nihil è nostris nocere confiderent. Vbi verò sibi occa- sionem

Malacensis Regis ad Siqueiram nuncij.

Pacis fœdus inter Malacensem & Lusitanos.

Sinarum ad Siqueiram admonitio.

sionem datam aliquid cum fraude gerendi vi
eam minimè prætermissuros. Humanitatem
dabilem : nimiam in aliena terra confidentia
perandam : maximè verò cùm hominibus ex
& mendacio compositis fides adiungitur. H
lijs eiusmodi sermonibus Siqueiram nauarch
rum admonebant, vt insidias præcaueret.
fœderis Sacramento, & specie beneuolentiæ
Malacenses præ se ferebant, & postremò, quò
ra id, quod felicem successum interturbare
non facilè euenturum suspicamur, nôn mod
rum monita neglexit, verùm multò confiden
Lusitanos in vrbe versari, & Malacenses in n
suis negotiari permisit. Interim verò mercato
tim ex insulis ad Austrum sitis, partim ex ea
parte, quam Indus alluit, Regem nostrorum fo
ne perterritum, ab eorum coniunctione distrax
Dicebant enim, nostros esse piratas cunctis na
bus infestissimos. Per simulationem verò pro
fraudes machinari, & illis ipsis, cum quibus fœ
micitiæ feriebant, pestem & exitium moliri. M
ciuitates euertisse, multis gentibus libertatem &
eripuisse, & illis, qui non permitterent arces
rum ciuitatibus ædificare, crudele bellum int
Arcium verò ædificationem eò pertinere, vt lib
primùm omnes, qui eos admittebant, spoliarent
dè bonis omnibus per summum scelus euert
Nullam denique esse nationem vel tanta omni
endi cupiditate furentem, vel tam immanibus
bus, & institutis efferatam, quæ esset cum Lus
auaritia & crudelitate conferenda. Non verbis,
ctis esse credendum. Interrogaret omnes merca
de illis malis, quæ vel in India vel in Arabia atq
side à Lusitanis gesta fuerant. Prudentis autem
cipis esse, alienis malis admoneri, ne in similes cal
tates incideret. Vnum autem periculi depellendi
dium esse, gentem, antè, quàm maiores opes aff
retur, opprimere. Serò namque facultatem pr

Mercatorum de Lusitanis querelæ apud Malacensem Regem.

n eos lamentari, qui, quandiu licet, securitati
inimè prospiciunt. Lusitanos esse admodum
s, & inermes, & imparatos, atque fœderis con-
ia in vrbe, tanquam in patrio solo versari. Eos
de medio tolleret, vt paucorum internecione,
is aditum in eas oras intercluderet. His & eius-
sermonibus Regem iuuenili temeritate præci-
, & in fraudibus enutritum, & religione à no-
naximè diffidentem, facillimè à Lusitanis ab
irunt. Huius autem consilij authores præci-
ère Nahodabeguea Cambaiensis, & Vtetimu-
Ioauensis, qui opibus, & potentia, & gratia apud
censes, inter omnes, qui in ea ciuitate negotia-
r, excellebant. Hi verò non oratione tantùm, sed
ribus etiam Regis patruum, penes quem erat
regni moderatio (Bendaram appellabant eum,
munus id gerebat) corruperunt, vt fidem da-
violaret, & Regem in eandem fraudem impel-
At eorum consilijs vehementissimè repugna-
assamana, rerum maritimarum præfectus. Nul-
enim grauius periculum intendi dicebat eo,
ex violata fide communibus rebus immine
DEVM enim, quem nihil latere posset, iusiu-
neglecti, atque religionis violatæ vindicem fo-
Ad hæc accedere fraudis atque mendacij dede-
turpitudinem, quo nullum detestabilius, ad
s nomen macula sempiterna deformandum, ex-
ari posset. Præterea Lusitanos, se compertum
re, omnia quæ gesserant, iure gessisse. Ab illis e-
tantùm qui fœdus fregerant, pœnas, vt æquum
, exegisse. Homines namque esse in fide tuenda
tantissimos, & in perfidia vindicanda, & iustissi-
pœnis animo maximo repetendis acerrimos. Ita-
præstare eos imitari, qui eórum societate hostium
rias facilè propulsabant, quàm eos, qui illatis iniu
ibi ipsis causam iustissimæ cladis afferebant. Hæc
amanæ sententia non potuit vllo modo Regem
creto iam scelere reuocare. Itaque statuit Siquei-

Consilium de tollendis è medio Lusitanis.

Lassamanæ pro fœdere seruando oratio.

Regis Malacensis perfidia.

ram cum reliquis ducibus interimere. Quod vt
modius fieret, ædem maximam ex ligno prope
extruxit, & Sequeiram ad conuiuium, quod in
mo instruendum curauerat, inuitauit. Is Regi
propensam in eum, vt apparebat, voluntatem
spernatus est. Erat tum Malacæ Persis quædam
metana, quæ hospitium publicè certa pecunia p
bat. Apud eam diuersabatur sartor quidam Lusi
qui Persicam linguam probè nouerat. Is linguæ
munione in maximam mulieris familiaritate
nerat. Ea cùm insidias indicio cuiusdam homi
bi valde familiaris percepisset, per sartorem à S
ra postulauit, vt eam ad colloquium secretò adr
ret. Vitam namque illius & dignitatem agi. Seq
monita mulieris irrisit. Illa verò cùm idem iteru
que tertiò à Siqueira contenderet & nihil profi
omni periculo contempto sartori insidias detexit
Siqueiræ omnem rationem sceleris, vt instituta e
peruit. Vbi igitur dies conuiuio præstituta venit, S
ra morbi simulatione periculum declinauit. Itaq
hæc sceleris via minimè processisset, aliam exco
runt. Siqueira querebatur, quòd aromata & merce
liquæ, quas in naues, vt mercatores reliqui facie
imponeret, sibi minimè pretio traderentur. Rex m
torum importunitate id se imprudente factum e
firmabat. Se daturum operam, vt postridie Seque
stulatis cumulatè satisfaceret, illumque admonet
phas omnes præsto ad littus haberet. Interim n
humiliores armis complere, & arma cibis varijs &
ni genere commeatus occultari iussit. Hominibu
inde armatis, vt arma cultu atque veste mercato
contegerēt, imperauit. Habitu igitur mercatorum,
quam cibos venderēt, erant in Lusitanas naues ing
suri, vt simul atque signum (id autem fumo dan
erat) in vrbe sublatum conspicerent, Duces impar
aggrederentur. Erat autem constitutum, vt signun
daretur, antequam scaphæ, vt onera acciperēt in li
re consisterent, vt simul & naues exinanitas, & scap

Insidiæ Regis in Lusitanos detectæ.

Alteræ in Lusitanos insidiæ.

tore sine vlla sceleris suspicione cõstitutas adori-
r. Postridie, qui se mercatores esse simulabant, cũ
aduerterent scaphas omnes, præter vnam, ad lit-
cedere, ipsi nauigia sensim in naues dirigũt. Sce-
Principes erant ijdem, qui fuerant consilij autho-
j cùm nauium lateribus appropinquarent interro
nt, an vellẽt vel fructus, vel cibos emere. Pretium,
l petebant, erat vilissimũ. Nostri & ciborum, qui-
ndigebant, copia & pretij vilitate prouocati, ho-
s in naues admodum libẽter admittunt. At Gar- *Detectus dolus.*
ousa cùm multò plures, quàm par erat, in nauem
i ingressos animaduerteret, eos omnes abire iuss.
repugnantes armis eiecit. Deinde Fernandũ Ma-
num in scapha sua, quę sola cum reliquis ad littus
a non fuerat, ad Siqueiram misit, qui eum admo-
t, ne gentem perfidã in nauem suam ingredi per-
eret. Conuiuij recordaretur, quod proximis illis
us à Rege instructum mortifero veneno fuerat. Si- *Siqueiræ in summo periculo securitas.*
ram eo iam tempore octo ex hostibus circunde-
nt, qui signum expectabãt. Ipse verò schachorum
vsque adeò intentus erat, vt Magallani orationę
ndi studium non intermitteret. Nautam tamen
m è nauis magistris, malum scandere, & è carche-
caphas speculari iussit, an iam mercibus onustę re-
nt. Magallanus ad Sousam redijt, vt illi opem (erat
n paucis admodum stipatus) afferret. At magister
chesio conspexit vnum ex Malacensibus qui in
oriam nauem admissi fuerant, à Siqueiræ tergo si-
distringere, alterum verò ex aduerso oculis in-
re, ne approperaręt, nondum enim signum datum
. Sequeira, & qui cũ eo ludebant, sic erant affixi lu-
vt non animaduerterẽt, se solos esse hostibus octo
umuentos. Hic cùm nauta è carchesio maximis vo
is Siqueiram, vt vitaret insidias capiti imminẽtes,
amaret, Siqueira sanè perturbatus, arma poposcit:
urrunt vndiq; ij, qui relicti in naui fuerunt: hostes *Hostium fuga.*
opina perculsi, in nauigia sua desiliunt. Idem reli-
, qui naues alias circumsistebant, effecerunt. Qui

enim ex improuiſo noſtros adoriri cogitabant
gnum expectabant, cùm viderent noſtros arma
tim corripere, ſibi fuga conſulendum exiſtimâru
lis verò à noſtra claſſe diuulſis, ſignum in vrbe
Luſitanorum clades. tum fuit. In noſtros, qui in vrbe vagabantur, acc
uitum eſt. Viginti tantùm in Roderici Araugij
ſe receperunt. Franciſcus Serranus, qui etiam i
verſabatur, ſcapham nactus, cladem effugit. Siq
Siqueiræ de Malacenſibus conſultatio. conſilium habuit. Fuêre qui dicerent, iniuriam
eſſe protinus vlciſcendam, & naues omnes, quæ
in portu, Sinarum nauibus exceptis, inflammand
vrbẽ tormentis acerrimè quatiendam. Sed id fieri
modè non poterat. Multi namque fuerant ab ho
interfecti: reliqui erant admodum pauci, & duę
fuerant ab hoſtibus captæ. Præterea ratio ineun
debatur, quemadmodum Araugius, & qui cum
rant, aliqua pactione in libertatem vindicarentu
Bendara veritus, ne Siqueira portum ſubiret, ad A
gium peruenit, eumque bono animo eſſe iuſſit, fi
Regis per nuncios purgatio. que dedit, ei ſe viuo neminem nociturum. Rex
Bendara deinde nuncium ad Siqueiram mittit, q
admoneat, facinus illud imprudente ſe fuiſſe à p
tiſſimis hominibus admiſſum. Cuius quidem illo
nas daturos eſſe: vt hoſtium igitur vindictam ocu
ſurparet, in vrbem amicam & perhoſpitalem inir
namq; nullum hominis amantiſſimi officium &
nus omiſſurum Araugium & Luſitanos reliquo
liberaliſſimè tractatos, quos omnes ſe traditurum
firmabat, ſi is vrbem ingredi vellet. Siqueira reſpo
Luſitanos antè liberos ſibi traderet, vt eo pignor
cilius in animum induceret, eum reliqua omnia
na fide præſtiturũ. Id cùm Rex facere nollet, imò
minem varijs fraudibus ludificare cogitaret, & n
Siqueiræ in Indiam reditus. gandi tempus abiret, Siqueira Indiam intra Gan
petiuit: duas in eo curſu naues hoſtiles cepit: è c
autem ſua nauem vnam hominum penuria coa
incendit. Aliam autem nauem vadis alliſam am
ita tamen, vt nullus eo naufragio periret. Sic tan

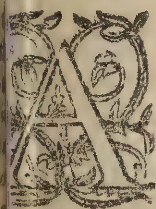
ad

romontorium Cori peruenit. Ibi cùm accepisset
eidam, cuius ille partes sequutus fuerat, in Lusita-
iam profectum esse, & Albuquercium Indiæ
prouinciam moderari, metuens illius of-
fensionem, in Lusitaniam na-
uigauit.

HIERONYMI SORII SILVEN-IS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPI-SCOPI,

E REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS IN-*uictißimi, virtute & auspicio gestis,*

LIBER SEPTIMVS.

Lbuquercius cũ statueret Armuziũ petere, classem viginti trium nauiũ instruxit, in quibus erant Lusitanorum duo millia, & aliquot prætereа auxiliares ex Indicis militib. assumpti. Cùm verò Baticalam peruenisset, Timoia pirata, qui tunc Emmalis imperium sequebatur, & in parua quadam in-a Onori obiecta consistebat, ad Albuquercium se tulit, eumque incepto deterruit. Vehementer nam se Ducis sapientissimi consilium admirari dixit, longinqua bella cum maiore periculo, & mi-te fructu sumere, quàm propinqua cum multo maio-

Timoiæ ad Albuquercium de bello Goensi oratio.

maiore laboris præmio suscipere mallet. Preter
esse sapientis, hostem à tergo potētem impuni
linquere, cui liberū esset, in Lusitanos illius op
tutos inuadere. Goam & propter insulæ situm, &
opulentiam, & regionis vicinitatem, & hostis a
esse illi prius expugnādam, quàm aliquid aliud
retur. Admonuit præterea illum de belli appara
quem Zabaimdalcamus, Goę princeps & domi
tis viribus incumbebat. Viginti enim naues ma
ædificabat, & naues etiam longas ornabat: mill
cas, acres in bello viros, stipendijs alebat, & alic
terea milites permultos mercede cōducebat eo a
vt nostros aggrederetur, & imparatos opprimer
hil igitur vel ad salutem prouidentius, vel ad di
tem præclarius cogitari posse, quàm consilium
anteuertere, & antequam classis illa in altum de
retur, ex improuiso Goam adoriri. Esse præte
benè gerendæ occasionē diuinitus oblatam. Na
baimdalcamum post Zabaij patris mortem, eò
multi principes in continenti ab eo defecerāt, es
lis molestissimis implicatum, & in continentem
cisse, vt rebelles domaret. Ea autem de caussa co
fuisse, maximam exercitus sui partem eò traduc
citius bellum conficeret. Operā deinde suam T
pollicitus fuit, sibique nihil optabilius esse dixit,
vitam, si opus ita fuisset, pro Regis Emmanuelis c
tate profundere. Albuquercius hac oratione pe
tus, consilium habuit. Omnes Timoiæ cōsilium
probarunt. Albuquercius igitur, cùm Goam opp
re constituisset, Timoiam præmisit, qui terra a
Zabaimi, in oppido Zintacora egregiè munitā,
inuaderet. Ipse verò Goam petiuit. Vix autem cl
in ora collocarat, cùm Timoia ad illum peruen
arcem esse iam à se funditus euersam, & flamm
sumptam exposuit. Classis autem Timoiæ erat
longarū nauium, armis, & tormentis, & bellicis n
tionibus instructissima. Goa est insulæ & vrbis
mune nomen. Fluuius ingens in duas partes in

Bellum Goense.

Zabaimi arcis expugnatio.

Timoiæ classis.

Goæ descriptio.

entes diuisus, insulam efficit. Ambitus illius mil-
liuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cin
uris, & munita turribus, & tormentis permultis
varijs instructa: ædes amplæ. Cæli temperies, &
is amœnitas, & portus securitas, multos mercato
uitabat, vt libẽter in ea domicilia collocarẽt. Em-
m erat valdè frequens & opulentum. Vigebant
armorum studia, multique milites, partim equi-
artim pedites, Zabaimi stipendijs alebantur. Ve-
s namque patris insistens, omnes, quos in bello
tis specimen præbuisse nouerat, ad se congiarijs
imis alliciebat. Insula multò maiorem, quàm
llius magnitudine, hominum multitudinem sus-
re potest. Est enim densis arboribus valdè fru-
is vestita, abundat varijs frugibus, pecora innu-
bilia nutrit, variaque alimenta profundit, & a-
multas atque perennes habet. Templa ritu Mahu
no erant maximis sumptibus ædificata, & prouẽ-
etiam, quibus sacerdotes alerentur, opulenta:
ini autem licebat in insulam ingredi, priusquam
itu aliquo nomen suum, & patris, & patriæ scrip-
magistris in quinque locis, quibus in Insulam fa-
r erat transmissio, constitutis, exponeret: qui et-
hominis colorem, & staturam, & signa literis con
abant. Accidit porrò postquam insula in Lusita- *Christianismi vestigia Goæ reperta.*
um potestatem peruenit, vt dum Lusitanus qui-
domus altiora fundamenta iaceret, crucem ex æ-
ctam reperiret: quod maximo argumento fuit,
fuisse olim à Christianis habitatam. Albuquer-
verò primùm omnium Antonium Norognam, *De turrium duarum expugnatione atque incendio.*
imonem Andradium, & Simonem Martinum,
rum naues humiliores erant, & remis incitari, &
adis consistere poterant, præmisit, qui turrim quã-
, quæ nostris damnum inferre poterat, oppugna-
. Ijs autem Georgium Fogazam, Hieronymum
xeiram, Georgium Sylueiram, & Ioannem No-
m, & Garsiam Sousam scaphis egregiè munitis
ctos, comites adiunxit. Magistro autem clas-
sis

ſis vniuerſæ præcepit, vt fundum exploraret, &
ret,an maiores naues poſſent abſque naufragij p
lo portum ſubire. Timoiæ verò imperauit, vt ali
rim,in qua erant ſimiliter & tormenta,& pręſidi
litum diſpoſita,in continente non procul ab inſ
tam acriter impugnaret. Omnes impigrè ſibi con
ſum munus exequuntur: præſidia namque armi
tim cæſa, partim in fugam coniecta, & turres cap
incenſæ ſunt: & magiſter renunciat, nullum eſſe
do periculum. Indè Albuquercij iuſſu vlterius pr
ſi,oppidum inſulæ, Pangin nomine,ſatis magnu

Pangin oppidum incenſum.

militum nō exigua copia munitum inuadere pa
Hoſtes accurrunt,vt noſtros aditu prohibeāt. Fit
prælium, hoſtes tandem fuſi fugatique ſunt, &
dum coniectis facibus exuſtum. Poſtridiè Albu
cius naues humiliores miſit, quæ ſe cum Nor
coniungerent. Maiores enim naues propter mala
ſubſtitêre. Ipſeque in triremem, cui præerat Iac

Saraceni aliquot in deditionem accepti.

Fernandus Begienſis, ingreſſus eſt. Ibi Saraceni
ad illum ſupplices adeunt, ſe Cambaienſes eſſe d
& Goam rei gerendæ gratia conueniſſe, & Meli
zij fœdere contineri: orare & obſecrare, vt fœde
atque ſupplices inſita fide & benignitate conſeru
Eos Albuquercius in fidem recepit. Quærit ab illi
indè,quo in ſtatu ciuitas ipſa ſit. Narrant illi, max
eſſe metum ciuibus iniectum. Seditiones etiam
Principes excitari. Multos namque propter exig
militum numerum deditionem facere velle:quoſ
verò illis, qui hoc animo eſſent, acriter aduerſari.
reſiſtendum porrò neque conſilium, neque men
in alterutra parte conſiſtere. Albuquercius ne vi
pius illata, eos, qui diſſidebant, inter ſe conuenir
geret, & ſimul, vt vrbe citius in poteſtatem red
liberior ad reliqua, quæ animo deſignârat, exeq
da relinqueretur, eoſdem Saracenos Legatos ad

Albuquercij ad Goenſes Legatio.

tatis Principes mittendos eſſe duxit. Legationis ſe
tia hæc erat. Se non vt exitium Goenſibus impo
ret, ſed vt eos à dominatu duriſſimo ad imper

clementius adduceret, eò classem appulisse. Si
itionem redigi vellent, se omnium libertatem
am suscipere, & vt suis legibus, & ea religione,
pueris imbuti fuerant, vitam instituerent, si
ianam sequi nollent, facilè permissurum: & ter-
præterea partem tributorum, quam Zabaimo
bant, remissurum, ea tamen lege, vt milites il-
testati traderentur, vt de eis quod optimum il-
retur, statueret. Ciues conditiones accipiunt.
i tamen cum aliquot militibus aufugerunt.
ad hunc modum constitutis, sequenti die, qui
VI. Februarij, Anno salutis M. D. X. Albu- *Goæ deditio.*
us in vrbem ingressus est. Vrbis, & arcis, & mu-
um omnium, & armamentorum possessio-
nomine Regis Emmanuelis occupauit, fidem-
ciuibus accepit, eos fore semper imperio Em-
elis obsequentes, neque ab illius vnquam fide
suros. Erant in mœnibus & armamentis qua- *Mira bellico-*
ita ingentia tormenta ex ære facta, è minori- *rum instru-*
credibilis multitudo, maxima pilarum, & tor- *mentorum*
rij pulueris vis, & reliquarum munitionum *vis Goæ re-*
copia, vt admirationem commoueret. Erant *perta.*
ione nauali naues maximæ quadraginta, ce-
sedecim, & longæ præterea naues quampluri-
Erat præterea in Zabaimi stabulis non medio-
uorum, qui fuerant è Perside & ex Arabia ad-
numerus. Ad has commoditates accedebat vari-
multiplex commeatus. Albuquercius ne vrbs *Goësis Reip.*
celebritatis parum firmo præsidio muniretur, *constitutio.*
hyemare constituit. In locis, quibus aditus in
patebat, præsidia disposuit: vrbis custodiam
nio Norognæ, arcis præfecturam Gaspari
commisit: regiæ facultatis procurationem
isco Coruinelo tradidit. Magistratus deinde,
nonæ, qui ædibus, & vijs præessent, qui com-
consilio res ad victum publicum necessarias
nistrarent, delegit, ordinemque ciuilem singu-
mperatione constituit. Saracenos, & alios, qui

por-

portorijs & vectigalibus aliundè importatis p
tant, minimè (sic enim temporis ratio flagitaba
neribus priuandos esse duxit. Promissa cumula
stitit, & vt omnium in se popularium animos
ret, operam strenuè nauauit. Mulieres & vi
quæ in Zabaimi ædibus, in quibus ipse habitaba
uabantur, ab omni petulantia militari custodi
gẽtissimè iussit. Legatum deinde ad Narsingæ R
mittere instituit: & Regem etiam Vengapore
qui Narsingæ Regi parebat, per cuius regnum
tus iter facturus erat, vt ad suas partes alliceret, o
dandam esse statuit. Legatus fuit Gaspar Ch
qui Bisnagam vrbem Narsingæ maximam & o
tissimam, totiusque regni metropolim, in qua R
runque considet, peruenit: vbi fuit à Rege cum n
honoribus acceptus. Regis Armuziensis familia
que domesticos, qui in ea vrbe negotiabantur, n
ribus affectos dimisit. Ismaelis Persarum Regis
tos, qui Goam, vt negotia magni ponderis cum
mo transigerent, conuenerant, humanitate si
prosequutus est. Ad ipsum deinde Ismaelem le
nem decreuit. Legatus appellabatur Roderic
mezius Caualiosa, qui Armuzij à Coieataro,
Ismaelem perueniret, veneno sublatus fuit. Vrb
indè muniuit: naues, quæ erant inchoatæ, perfe
ctigalia locauit. Timoia redemptor extitit. Du
geruntur, res noua præter opinionem incidens,
quercium, ne alijs curis omninò vacuus, Remp
mè constitueret, impediuit. Nam quidam viri n
illi vehementer aduersari cœperunt, atq; primù
us actionibus obtrectare, clãculum omnia fact
irridere, & siue virtutis inuidia, siue insita tem
& insania, nomen illius maledictis insectari. I
audacius, ne rem Lusitanam in summum disc
induceret, obtestari. Vrbem illam esse magnam,
busq; innumerabilibus circumfusam, neque po
ab imminentibus periculis vlla ratione defendi.
Iie nullam opem aliundè propter aduersas tem

Albuquercij ad Narsinguensem Regem Legatio.

Albuquercij ad Sophum Persarum Regem Legatio.

Lusitanorum quorundam ab Albuquercio secessio.

erri posse. Opes Zabaimi ingentes esse: odiū fini gentis in nostros, acerbissimum. Fidem ciuium, dediderant, fluxam, & neque sponte, sed metu oribus expressam Si hostes hyeme, quod eis faum foret, fluuium traijcerent, obsidionē sustion posse. Esse igitur vrbē præsidio nudandam, ropter vllius ambitionem, omnes Lusitanorum hostium immanitati prodendas. Ad hos cùm idā se aggregarent, & Albuquercij nomen apud udinem deferrent, & publicum etiam testimosumerent, supra nongētos homines Lusitanos quercio aduersarios & infestos reddiderunt. His cognitis, Albuquercius vna nocte tumultus au ,ad clandestina colloquia in vna domo coactos sit, & in custodiam tradidit. Illi simulant se in potestate futuros. Is cùm eorum ope indigeret, fidem accepit, eorumq; erratis ignouit. Aliquos ex eis postea dimisit, ne ei grauiorē molestiam ndo exhiberent, quàm discedendo afferre potu- Alij contra fidem datam eum deseruerunt. Hæc nas minimè latebant, & exploratores omnia no per literas nunciabāt. Interim Dynasta qui x ijs, qui rebus Lusitanis studebant, literis Albuum admonuit, exercitum ingentem à Zabaimo arari: vicinos Principes ad auxilium accersiri: n; quod Zabaimus gerebat, æquabili composifiniri: vrbes eorum, qui in Lusitanos voluntate ndebant, vastari. Albuquercius socijs opē afferabatur, sed tanta erat hostium multitudo, vt fru eo laborē & studium consumeret. Id, quod relierat, summa vigilātia facere nitebatur, vt hostes aditu prohiberet, & vrbē tutaretur. Sed ratio v- ; muneris gerendi erat difficilis & impedita. Nā ni erant pauci, & magna eorum pars ab Albuio sermonibus eorum, qui discordias excitaueuersa Ciues, cum quibus pacem fecerat, non sutantùm, verùm Principem suum non obscurò repetentes: aditus in insulam neque pauci, ne-

Tumultus authores capti, ac mox dimissi.

Zabaimi bellum aduersus Albuquerciū.

que difficiles. Itaque eodem tempore erat Alb
cio, vt & suos in officio contineret, & Goensiũ
tionem caueret, & hostium multitudini diuersi
cis resisteret, summa vigilantia laborandum.
insulæ primùm fossa & vallo muniuit, & in ijs
potuit, præsidia disposuit: & duces, quorum
confidebat, singulis præsidijs assignauit. Locus
qui erat magis, quàm reliqui, munitus (incolæ
starin appellabant) erat oppositus illi parti cõti
quam iam Pulatecamus, Zabaimi dux, castris o
rat. Vir nobilis, nomine Garsia Sousa, stationi il
rat ab Albuquercio præpositus. Is candidum v
ab hostium castris sublatum conspicit. Quod cù
neret, aliud similiter vexillum candidum tolli p
pit. Id erat signũ securitatis, ei, qui vellet prop
cedere. Vir deindè ex colle, qui hostium castra te
in littus descendit. Illæ verò sunt æstuarij atq; f
nis angustiæ, vt sermo vtrinq; ab ijs, qui in vtr
tore constituti sunt, haberi facillimè possit. Is
Sousam voce magna compellebat, seq; Lusitanu
se, & Ioannem Machiadum appellari dixit, & v
ex exulibus illis, quos Capralis in Melinde reliq
Indè profectum, Dium peruenisse, & sub Melicl
stipendia fecisse. Maiore deinde congiario à Z
Goæ Dynasta, Zabaimi patre, conductum, sub ill
gnis militasse: qui illi, cùm eum Turcam existin
militum præfecturam concesserat, Seq; quamuis
cam esse simularet, re vera, mente & intima fide
quam à CHRISTI religione discessisse. Itaq; a
Christiano, & amore in patriam debito persuasu
descendisse, vt Christianos admoneret, vt imper
omnibus discrimen declinarent. Zabaimum h
sub signis supra quadraginta hominum fortium
lia: tam multisque tormentis, atq; bellicis instru
tis abundare, vt Lusitani illius vim & impetũ di
nimè sustinere possent. Quocirca se Christianos
tari & admonere, vt antequam hyems exitum i

Albuquercij munitiones & præsidia.

Securitatis signum apud Goenses.

Ioannis Machiadi de rebus hostilibus indiciũ.

Zabaimi exercitus & instrumenta bellica.

t, ex insula discederēt Sousa homini gratias a-
-m omnem Albuquercio per nuncium expo-
uquercius id hostium calliditate fieri suspica-
terrorem nostris iniicerent, admonitionem
psit, indignumque se prorsus existimauit, an-
n experiretur, an Insulam tueri posset, ex ea de-
Pulatecamus verò cùm animum Albuquer-
inatum perspiceret, vt in aditum irrumperet,
auit. Itaque rates coniunxit, & ne ratibus noce-
entis posset, stationem in fluminis ostio val-
ssa, validoque præsidio muniuit. Nostri cùm
aduerterent, vt stationem hostium expugna-
mmo opere contenderunt. Sed cùm in eo fru-
gnarent, Albuquercium admonent, operam
onis oppugnatione frustrà consumi. Albuquer
se cum equitum turmis contulit, & hostium
onem conspicatus, Ducibus præcepit, vt ab ea
atione desisterent, & in eo tantùm indu-
ponerent, vt hostes aditu prohiberent. Se nam-
nfestim cum maioribus copijs adfuturum, &
nam cum minoribus nauigijs in mare missu
sic demum statio facilius expugnaretur. Idem
s Ducibus, quibus alios aditus tuendos assigna-
perauit. In vrbem reuersus, dat operam con-
vt parua quædam nauigia, quibus Goenses v- *Cotiæ Goen-*
r, quæ remis impelluntur (Cotias autem ap *sium nauicu-*
nt) in vnum locum conueniant. At om *læ, clàm ad*
otiæ erant ad hostes clam transmissæ, vt illis *hostes aue-*
in insulam maiore cum facilitate traijcerent. *ctæ.*
esciuit Albuquercius, eum, cuius id opera fa *Pulatecami*
uerat, confestim occidi præcepit Interim ho *irruptio in*
mma vi, vt in insulam penetrarent, conten- *Goam irrita.*
. Sed nostri tam acri animo resistebant, vt *Altera eius-*
mper à conatu repellerent. Tandem Pulate- *dem irruptio*
cùm desperaret, se die in Insulam tanta vir *& Lusitano-*
efensam ingredi posse, nocte se id faciliùs *rum fuga.*
rum existimauit. Noctem pluuiam & cali-
m, (hyems enim instabat) expectauit, qua

noſtri tempeſtate & imbre præpediti, neque
tis vti,neque omnibus locis occurrere poſſen
igitur ea nox,quam optabat, aduenisſet, qua
cimoſeptimo die Maij,Zufalarimum,virū im
& in rebus bellicis adminiſtrandis intrepid
mille delectis hominibus ratibus inuehi, &
rinum petere iusſit. Melichium verò Cufforg
Goenſi exercitui præfuerat,iusſit alium aditū
linum nomine, qui inde non procul aberat
quas ad eam rē parauerat,aggredi. Se cum reli
pijs,vt eis ſubſidio occúrreret,tranſmisſurū. Z
mus quamuis & noctis ſilentio,& tempeſtati
tunitate vteretur, noſtros perpetuò vigilant
non potuit Hoſtes tamen cùm eſſent tantò pl
mero, & in noſtros tenebris & pluuijs imped
in quam primùm partē accurrerent, non ſat
cantes irruerent,& eodē ſimul tempore vtrun
oppugnarent,terrā tandem occupârunt,& no
ſtationibus expulerunt. Quod tamen non abſ
ma armorum contentione fieri potuit : ir
liquot vtrinq; ceciderunt, in quibus Georgiu
fuit. His rebus ita geſtis,ij,qui expulſi fuerant,
qui aditus aliquos cuſtodiebant,in vrbē ſe rec
Albuquercij ſtratagema. Albúquercius verò cùm Goenſibus militib.q
vſurum dixerat,parum fideret,vt ciuitatē cor
dijs(iam enim inter ſe de prodenda ciuitate cō
rant)liberaret,omnes iusſit abire:quibus ſimul
curam dedit, vt Benaſtarini aditum armis tu
ſeq; dixit illis opem confeſtim allaturum. N
de omnibus pœnas ſumere poterat, & hoſtes i
ros verſari periculoſius exiſtimabat,quàm cu
bus in campo confligere.Illi continuò ſeſe cu
tecamo coniungunt.De mercatoribus tamen
Quæſtio de proditoribus habita,& eorum ſupplicium. manſerant(eos enim,à quibus minus timebat
noluit)quæſtionem habuit, & quendam Mir
nomine, opibus & exiſtimationę Principem
nonnullis,qui ſocij coniurationis extiterant,
ſupplicio affecit. Pulatecamus verò in loco ca

ui duobus passuum millibus ab vrbe distabat. :ebras in vrbẽ excursiones faciebat. Albuquer- ues, quæ in statione erant, per Iacobum Fernã- ariam, virum fortissimum, incendere præcipit. ẽdium fuit continuò ab hostium multitudine tum. Vrbis muri multis in partibus laborabant. ines Albuquercius stationibus firmare consti octo stationes muniuit, easq; octo ducibus custo s cum præsidijs assignauit. Nauigium deindè in educi iussit, vt Cochimũ quàm celerrimè fieri nunciaret discrimẽ, in quo ipse cum omnibus nis versaretur, & Georgium Syluium atq; Hie ium Teixeiram (hi erant ex illis, qui turbas con us acta consciuerant) ad subsidium euocaret. illi siue odio Albuquercij imbuti, siue despera quadam salutis occupati facere neglexerunt. Pu nus interim propius accedens, vrbem summis s oppugnabat: nostri summa etiam contentio- stebant. Antonius Norogna, in vrbis parte, rat muris propemodum nudata (magna nanque lius diruta fuerat) ex statione, cui præerat, ho- impetum egregiè sustinebat. Cùm verò hostes acius instarent, ipse aperto ostio copias eduxit, ressione facta hostium impetum repressit. Ve- ùm se recepisset, magnum periculum adiuit. fuit vrbs tribus horis omnibus partibus acri- pugnata, sed multò acrius defensa, ita vt coge- Pulatecamus copias, ne plus damni acciperet, inferret, à muris abducere. Insequenti nocte o propè littus, in quod naues reficiendas sub- e mos erat, stationem vallo muniuit, & in ea :ntà cum valido præsidio disposuit. Prima de- uce vrbem ea parte, quam Arius Syluius tue- , acerrimè verberare, & omnes simul vrbis par- pugnare iussit. Sed hostes etiam ea die cum non ocri damno repulsi sunt. Nostri tamen erant o tempore & laboribus, & vigilijs, & vulneri- reliquis incommodis, quibus obsessi, omnium-

Goæ præsidia.

Albuquercio negatum in discrimine à suis subsidiũ.

Vehemens Goæ vrbis oppugnatio.

Lusitanorum difficultates.

que præsidio destituti circunueniri solent, a
primis autem Albuquercius. Qui tamen
Albuquercij magnanimitas. grauissimis curis implicitus, omnia maxim
perferebat. Et nunc consolando, nunc obiurg
liquando spem salutis afferendo, & ignomi
tum proponendo, iacentes animos excitaba
ploque suo ad laborem & audaciam multos
bat. Nullum enim impigri interdum militis,
mi semper ducis officium prætermittebat. M
interim, cuius antè mentionem fecimus, clà
lum ex hostium castris venit, atque indicauit
camum de incendenda illius classe cogitare.
cura illum vehementer sollicitum haberet,
Lusitanorum quorundam contra Albuquercium tumultus. Cugna & Franciscus Pereira Coutignus, Fr
Sousa Manzias, & alij quidam fuerant dissensi
citandæ principes, instant, vrgent, obtestant
cum testimonium petunt, rem esse perditam
tant, vrbem continuò deserendam esse dicunt
eiusmodi verbis exanimant, ita, vt non faci
Albuquercius statuere, essentne magis hostes
ciues ipsi, homines præsertim nobiles, qui mu
nem ad defectionem solicitabant, metuendi.
men omnia singulari alacritate & prudentia
Classem enim vigilantia sua incolumem ab in
conseruauit, & tumultus oratione grauitatis p
pescuit. Attamen Zabaimus omnibus copijs i
lam traiectis (fuerat enim Pulatecami literis
castra prope vrbem collocauit. Saraceni verò
vrbe relicti fuerant, & fidem metu simulabant,
baimi castra conspexêre, arma corripiunt, &
Albuquercius cum suis in arcem se confert. stros inuadunt. Ibi Albuquercius cùm & hosti
tiam, & mœnium infirmitatem, & quorund
rum firmam fidem, & hostes intestinos scele
do furentes aspiceret, in arcem cum omnibu
Zabaimus Goa potitur. se continuò recepit. Zabaimus nemine repugn
vrbem introiuit, omnesque sine vlla cunctatio
mi neruos intendit, vt nostris exitum intercl
Arx fluuio imminebat. Alueus fluuij erat pro

&

ustus, hunc alueum primùm molibus obstruen-
curauit, ne nostri nauibus per illum inuehi pos-
Itaque nauem maximam in alueo constitutam
rauit, vt mergeretur, vt ita nullũ pateret nostris
ium. Deinde machinas ex arida materia sulphu-
bice oblitas comparauit, quibus in nostram clas-
mmissis, eam incenderet, & sic demum arcem o-
spe salutis incisa armis expugnaret, & Lusitanos
m inclusos internecione deleret. Hæc omnia cũ
amanæ cuiusdam exploratoris indicio, quem ad
unus Timoia in hostium castris versari iusserat,
querciús intellexisset, statuit noctis silentio ex
copias educere. Et quandò altum petere propter
nem non poterat, in portu classem collocare, &
bellum continenter gerere cum Zabaimo consti-
Deinde cùm ver appeteret, cum maiore nauium
e militum numero, rursus ad vrbem oppugnan-
accedere. Primùm tamen prætoriæ nauis magi-
n misit, vt exploraret, an inter mersam in alueo
m, & littus ipsum, esset aliquod spatiũ, per quod
s egredi tutò possent. Magister renunciat, ex tum
fore difficilem. Albuquercius igitur cùm primùm
um & quinquaginta Saracenos, qui proditionis
uicti, & vinculis alligati fuerant, interfici iussisset,
a, tormenta, munitiones, æs, & ferrum, instrumen-
llica & commeatum multiplicẽ, & Zabaimi mu-
s atq; virgines, & quosdam Saracenos fœderatos,
postremò milites in naues imponi præcepit: ipse
hium postremus prætoriam nauim conscendit. Id
en tanto silentio fieri nequiuit, vt hostes eorũ pro-
onem non sentirent. Norogna enim armamen-
m pice, & sulphure, & oleo refertum incendi præ-
t: flammis ad hunc modum vehementer excitatis,
es quod fieret intellexerunt. Itaq; subitò ad littus
armis accurrunt Atrox ibi prælium ortum est, in
maximè Antonij Norognæ, Hieronymi Limici,
mmanuelis Lacerdæ, & aliorũ virorum nobiliũ,
cum valida manu hostium impetum sustinebant,

Albuquercius cum suis arcem deseris.

Atrox prælium.

Albuquercius ad oppid. Rapandar in hyberna se confert.

Manziæ defectio punita.

virtus enituit. Sic autem factũ est, vt omnes I
naues conscenderent, quamuis eorum multi
è prælio abirent. Ad hunc modum Albuquer
vrbe discessit, trigesima die Maij, cùm illius p
nem tribus mensibus cum dimidio tenuisset.
pidum deinde, quod Rapander appellant, secu
su delatus, ibi hyemem traducere statuit. At F
cus Souta Manzias illius iniussu, vt sese ab ill
ctu segregaret, altũ petijt: sed fluctibus, & aduer
pestatibus eò relatus, vnde soluerat, fuit ab Alb
cio nauis præfectura spoliatus. At Zabaimus c
exploratores accepisset, Albuquercium velle in
hyemem transigere, primùm eum locum, in
nostros aquationis gratia conuenire nouerat, q
des appellant, vallo muniuit, in eoq; tormenta
tium militum præsidia, vt nostros aquatione
berent, disponenda curauit. Huiusq; stationis
cturam Melichicufo Gorgio dedit. Pangini ve
stellum, quod est ad fluminis ostium diligentiu
ctum atq; munitum, valido etiam præsidio con
uit. Et quia castello collis imminebat, è quo pot
ni quàm plurimum ijs, qui illud custodiebant,
ri, Pulatecamo imperauit, vt cũ tribus millibus
tum collem insideret. Ex illis munitionibus m
nostris vulnerabant, ita, vt cogeretur Albuqu
inde soluere, & classem in ea parte constituere,
æstuarium insulam nomine Diuar, & continen
ciprocationibus interfluit. Ibi rursus hostes fes
ter vndiq; conuenêre, vt alias munitiones excit
nostros telis atq; tormentis obruerent: quamuis
nostri locum sæpè in varias partes commutare
commoda tamen vitare nullo modo poterant. I
puè eos tamen fames atq; sitis (iam enim comm
eos defecerat) excruciabat. Famem tamen piscat
vt poterant, quandoque depellebant. Sitim verò,
propter imbres immodicos, quibus amnis ampl
tus in mare influebat, aquæ maris fuissent in du
nem versæ, ipsius æstuarij aquis extinguebant. Ni

Albuquercius stationē mutare coactus.

Lusitanorum difficultates, & præcipuè fames.

n

us fames in dies ingrauescebat:ea compulit Albu
cium, vt Antonium Norognam cum Menaique
is ex ducibus Indicis, qui in fide mãserat) in Cha
nsem & Diuarem insulas non lato inter se mari
nctas mitteret, vt inde commeatum aliquẽ classi
editarent. Is cùm in insulas descendisset, multo
suorum sanguine profuso aliquot vaccas abdu-
Cùm tamen eos fames supra modum vexaret, &
omnis deficeret, quidam plebeij homines, fidei
sus immemores, & Christianæ religionis obliti,
ostes nando transfugerunt, qui Zabaimo, quibus
cultatibus Albuquercius esset implicitus, indica-
Hic rursus Machiadi indicio certior factus est Al
ercius, Zabaimum machinas ingentes instruere,
us ad classem admotis, in nauibus ignẽ implica-
Machinas deinde classem octoginta nauiũ subse-
ussam, vt nostras naues partim ambustas incẽdio,
m dissipatas formidine deprimeret. Albuquercius
nuncio conturbatus, animũ in omnes partes ver-
t, vt illud malum, quod impendebat, aliqua ratio-
pelleret, in primis autem statuit experiri, an arcẽ
ginẽsem, vnde grauius illi damnum, quàm ex re-
s hostium munitionibus imminebat, expugnare
et Consilium temeritatis & amentiæ plenum vi-
tur, cum paucis hominibus, ijsq; fame confectis,
m multiplici tormentorum genere, & multorum
inum robore defensam capere conari. Sed fames,
esperatio, quę plerunq; homines mortis contem-
es, & in adeundis atq; sustinendis vitæ periculis
è pertinaces, & ea de causa inuictos multis in lo-
fficit, hominem in eam mentẽ impulit, vt id con-
m susciperet. Itaq; Norognam, & Simonẽ Andra-
n cum centũ hominibus ea parte, quę ad occasum
s spectat, in collem, quem Pulatecamus insidebat,
misit, qui illum prælio distinerent, ne opem suis
rre posset. Simonem verò Martinum iussit Septen
nes versus angustias itineris cuiusdam, quod ex
e in arcem ferebat, custodire, vt Pulatecamum si-

Christianorũ aliquot perfidia.

Zabaimi in Lusitanos machinationes.

De Panginensis arcis & castrorum Pulatecami expugnatione.

militer, si occurrere suis vellet, angustijs occupa
pediret. Ab Australi plaga propius ostium flu
Iacobum Fernandum Bigiensem cum trireme,
fonsumPersonam cum naue longa constituit, v
tormentis castra perturbarent. Ij, quibus curam
vt à fronte & à tergo arcem aggrederentur, in d
rant acies distributi. In vna Emmanuel Lacerda,
stianus Miranda, Nonius Vascius Albicastrensis
tera Hieronymus Limicus, Arius Syluius, Geo
Fogacia, Ioannes Limicus, Fernãdus Petreius A
dius extitêre. His ita constitutis, tanto silentio p
cti sunt, vt ne pulsum quidem & incitationem r
rum quisquam auribus vsurparet. Prima luce in
descendunt. Ibi cùm omnes certatim alacritate i
dibili, quod sibi fuerat imperatum conficerent, &
buquercius tubis & tympanis, & tormentorum fr
re, & sublatis clamoribus signum pugnæ propon
hostes exterriti, atq; semisomnes, inopinatoq; te
perculsi, fugam faciunt. Sic autem euenit, vt vno
poris momento, & arx & castra Pulatecami expu
rentur, & hostes de somno suscitati, non quomod
pugnarent, sed quemadmodum se fuga ab immin
clade proriperent, cogitandum arbitrarẽtur. Nec e
in animum inducebant fieri posse, vt nostri tantis
ficultatibus impediti, tantum facinus suscipere a
rent, nisi fuissent auxilijs aliunde accersitis confi
Cæsorum numerus. ti. In hoc prælio ex hostibus ducenti & quinquag
ceciderunt: nec enim licuit fugientes longius inse
quàm securitatis ratio flagitabat: è nostris quatuo
siderati sunt. Tormenta omnia, quæ fuerant in ar
Zabaimi perturbatio. castris disposita, in naues traducta fuerunt, & op
direptum, & commeatus in naues importatus. Hæ
cùm præter expectationem accidisset, vrbem ter
Zabaimi legatio ad Albuquercium de pace. compleuit, & Zabaimum perturbauit. Itaque ne n
rursus ad vrbem copias adducerent, extra ciuita
turres excitauit, multa loca muniuit, vt facilius
strorum impetum ab vrbe repelleret. Pacem de
per Ioannem Machiadum ab Albuquercio petijt.

dus autem Albuquercium clàm admonuit, ne pa- nisi conditionibus vtilissimis daret. Zabaimus e- nuncium acceperat, Narsingæ Regem, cùm ma- o exercitu ad ciuitatem, quam in continente Za- nus expugnarat, quæ Taracol appellabatur, & ad onem & imperium Narsingæ pertinebat, appro- quare. Præterea timebat, ne classe nostra vectigalia detraherentur portorijs sublatis: maximè verò ex is, qui ex Perside & Arabia Goam aduehebantur. buquercius quia nolebat ijs fœderibus alligari, quę m impedirent, quo minus licitè posset iterū Goam is inuadere, eas pacis leges scripsit, quibus Zabai- s, si dignitati & vtilitati suæ prospicere vellet, as- iri non poterat. Sic Albuquercius hyemem tradu- vt non modò cum hostibus, atq; fluctibus, rerum- omnium penuria, verùm & cum suis sæpè confli- etur.

Taracol ciuitas expugnata.

Accidit eo tempore, vt mulieres, quas ille di- ntissimè seruari iusserat, vt eas vel in Lusitaniam Reginam Mariam mitteret (erant enim eximia pul- itudine) vel Christanis sacris initiatas apud Lusita matrimonio stabili collocaret, animos hominum riundam nobilium indomita cupiditate parum estæ libidinis inflammarent. Huius flagitij moni- & impulsor quidam Rodericus Diazius scribæ fi- s, qui mulierem vnam Saracenam ex illis adamabat, ue iam sæpius assueuerat, extitit. Itaq; omnes clàm naui prætoria nocte ad mulieres, Albuquercij im io neglecto, ventitabant. Is vbi id resciuit, hominē pendere iussit. Homines nobiles, qui socij criminis rant, ad illum adeunt, & obnixè precantur, vt illi sero veniam tribuat. At cùm is eorū postulata reij et, illi querelis & conuitijs rē expedire contendunt pter quæ necesse fuit, eos in custodiam dari. Postea ò cùm Albuquercius cerneret, se in tanta virorum uria eorum opera carere non posse, illos custodia erari pręcepit. Fremunt illi, tantamq; hominibus ea bilitate præditis illatam contumeliam indulgentia a cōpensari minimè posse. Se nolle è custodia vllis

Lusitani aliquot captiuarum amore capti.

Lusitanorum in Albuquercium ob captiuas contumacia vinculis & dedecore punita.

con-

conditionibus emitti, sed arctissimis etiam vin
alligari, vt ita ferro vincti, in Lusitaniã deducantu
apud Regem Albuquercij nomẽ deferant. Is vbi
accepit, eos insanire permisit, honoribusque priu
eorumque præfecturas alijs viris nobilibus attri
Machiadus interim, qui omnia, quæ ab hostibus g
rentur, diligenter explorabat, Albuquercium ad
nuit, classem octoginta longarum nauiũ à Zaba
comparari, quibus illum ex improuiso aggredere
Albuquercius non expectandum putauit, dum cl
omnibus rebus instructa in nostros inuaderet:
antè, quàm omnes naues in mari deduci possent,
vt inopinato opprimeret, excogitauit. Antonium
rognam decẽ celocibus instructissimis in eas inu
re iussit: duas præterea triremes, & vnã nauem lo
cum vno parone præmisit, vt in certo loco consi
rent, & insidias in terra collocarent, quibus alique
incolis interciperẽt, ex quo possent hostium cons
perscrutari. Cùm verò diu expectarẽt, & nemo in i
incideret, progressi sunt vsq; eò, dum vrbem torm
tis attingere liceret. Quidam ex ducibus nomine Io
nes Gundissaluus vrbẽ prætervectus est: deinde i
triremes sine vllo damno recepit, quamuis hostes
illum ingentes pilas atq; glandes emitterent. Tand
Norogna cum celocibus & scaphis appropinqua
Cùm verò cerneret à tergo triginta parones, qui ex
uarensi insula duce Zufalarimo in classem illius f
bantur, & alios, quos ex vrbe remis impelli videt
classem in duas partes distribuit. Habebat autẽ in c
se trecentos viros summa audacia & militari virt
præditos, in quibus erant illi, qui è custodia emitti
luerant. Qui tamen Norognæ studio ducti, non vt
ces, sed vt milites voluerant illi in eo certamine o
ram nauare. Norogna classis partẽ iussit naues pro
us vrbẽ constitutas adoriri, ipse cum reliqua classe
Zufalarimum inuectus est. Zufalarimus certamen
nimè detrectauit. Acerrimè vtrinque & diu dubia
ctoria dimicatum fuit. Sed tandem cùm hostes p

Classis hostilis 80 nauiũ in Lusitanos structa.

Io. Gundissalui audacia.

Prælium nauale.

ti caderēt,Zufalarimus conuersis proris classem terram subduxit. Idem fecère reliqui, qui cum duci-lijs prælium inierant Similiter enim naues in lit-ncredibili celeritate subduxerūt. Pugna iam pro-bem in Zabaimi conspectu gerebatur. Norogna Zufalarimum auidius insequeretur, Zufalarimi s impegit. Simon Andradius, & Fernandus Petre-Andradius fratres in eam insiluerunt: hos alij tres uti sunt, & in hostes ferociter irruentes, omnes fu compulerunt. Cùm autem Norogna vt opem iq; illis hominibus afferret, qui in nauem insilue-, in eam ingredi conaretur, & pedem iam in nauis e poneret, sagitta è muris emissa sinistrum illius repentè transfixum est: quo vulnere is in scapha oncidit. Scapha à longa naue temporis successu lsa est. In ea trepidatione dum omnes certatim, orognam è certamine deducerent, nitebatur, ne-llis quinque viris, qui fuerant in hostili naue re-, suppetias afferebat. Aestus decesserat, & nauis in o destituta facultatem præbuit hostibus nostros in endi Sed tanta Andradiorum fratrum virtus exti-, vt Zabaimo admirationem ingentem efficeret, es socios, qui cum illis in nauem irruperant, egre tueretur. Neque scaphæ, neq; celoces accedere po-nt, propterea quòd alueus propter æstus discessio-n vix scaphas sustinebat. Magister verò nauis, cui louicus Coutignus præerat, illum admonuit, vt pham exonerare iuberet, se namq; cum solis septē tis velle Andradios ab imminente clade deduce-quod factum sine vlla mora fuit. Cùm tamen ma-er naui appropinquauit, iam Begiensis ad eandem em accesserat, vt magistrum & nautas ab hostium ursione tutaretur. At cùm magister in scapha vi-accepisset, Begiensis vt hostilem nauem remulco eret, summa ope nitebatur, quam tandem, cùm neret se frustra contendere, dimisit. Eo prælio mul x hostibus conciderunt. Nostri cum præclara vi-ria reuertissent, ni mors Norognæ eos omnes in-genti

Hostium fuga.

5. Lusitanorū audacia.

Norognæ crus transfixum.

Egregia Andradiorum fratrum virtus.

Norognæ mors.

genti mœstitia conturbaret. Nam post tres dies è
nere mortuus est. fuit illius funus cum multis lac
mis non Albuquercij tantùm auunculi, qui illum
secus, atque si filius esset, amabat, sed exercitus vn
si procuratum. Erat enim non solùm virtute sing
ri præditus, verùm etiam moribus commodissimi
natus, & propter naturæ clementiam omnibus ch
atque periucundus. Zabaimus Andradios fratres
nuncios summis laudibus affecit, eisque operam
am, & opes etiam illis paratas fore exposuit. Se na
virtutem, in quocunq; hominum genere elucere
spiceret, vehementer admirari. Itaque illos propte
facinora, quæ ab illis geri conspexerat, non hostes
amicos arbitrari. Illi eadem vrbanitate responsum
baimo dederunt. His rebus gestis, Zabaimus in co
nentem transmisit, vt Narsingæ copijs occurreret
dè tamen per interpretes de pace rursus actum est.
nihil inter eum & Albuquercium conuenire pot
Albuquercius indè (iam enim per anni tempu
cebat) Anchediuam cursu petere, & indè Cananor
proficisci constituit, vt classem reficeret, & ægro
atque vulneratos à morbis & laboribus, quibus f
rant afflictati, recrearet. Sed ante, quàm promonto
Rama nomine, superaret, quod ad Goæ oram p
net, quinque naues Lusitanas in alto conspicatus
Ex illis quatuor erat classis, cui præerat Iacobus M
dezius Vasconcelius, cui Emmanuel imperauerat
Malacam peteret. Reliqua erat ex Fernandi Couti
classe, quæ Mozambique hyemauerat. Hoc supp
mento nauium & hominum fuére Lusitani mir
confirmati. Dum hæc in India geruntur, in Africa
acciderunt. NONIVS Fernandus Ataidus Ar
cum copiis egressus, in Benguanemen Regis Fess
sis præfectum incurrit, eumque prælio superauit. F
stes partim cæcidit, partim captiuos cepit, ipseque p
fectus in prælio interfectus est. Vascus verò Cout
nus Borbensis comes, & Arzilæ præfectus, simil
in alios Fessenses Duces, quos imparatos, & nihil
st

Insigne hostis de Andradiorum virtute testimonium.

Rama promontorum.

Subsidium Albuquercio missum.

RES AFRICANAE.

Lusitanorum de Fessensibus victoria.

suspicantes esse per exploratores intellexerat,
t, & multos occidit, & quosdam etiam viuos ce-
agnamque pecorum & armentorum prædam
t. Barraxa verò & Almandarinus (hi iam enim
essensi Rege militabant, & inter illius præfectos
m reliquis opibus, & opinione virtutis milita-
tecellebant) excitis alijs ducibus cum valido ex-
, vsque ad Arzilæ portas excurrerunt: sed nihil,
memoria dignum esset, effecerunt, imò tres e-
amiserunt. Fessæ Rex cum magno rursus exer-
rzilam obsidere conatus est. Sed cùm intellexis-
rzilam esse tunc & militum copia, & commea-
undantia, atque munitionibus instructissimam,
ionem soluit. Iterum Barraxa cũ Almandarino,
onnullis alijs ducibus, ac magna equitum multi-
e Arzilam peruenit. Fernandus Castrensis, iuue
gulari virtute præditus, vt primus omnium in
s inuaderet, accelerauit. Sed cùm portæ præfecti
clauderentur, is cum vno tantùm famulo foris
us est. Speculatores & exploratores, (erant autem
nero decem, qui in ciuitatem confugiebant) se
llo coniungunt. Ibi cùm Castrensis equo calca-
incitato in hostes inuasisset, fuit hostium multi-
e circumuentus, & occisus. Reliquis autem por-
ertis fuit auxilium allatũ, & omnes multis prius
ribus acceptis in oppidum admissi, & hostes re-
, & portis rursus occlusis à pugnandi contentio-
pulsi. Eodem anno Georgius Vieira XXX. &
us equitibus stipatus, excursionem fecit, & in
n Hametum præfecti Alcassaris Quibirij filium
it, qui centum equites ducebat. Prælium conti
umma contentione pugnatum hunc exitum ha-
vt Vieira, & alij multi acerrimè dimicando con-
ent, reliqui caperentur, & pauci equorum perni-
se ab illa clade subducerent. Franciscus Portu-
ensis, qui postea Viminosensis Dynasta fuit, cum
quaginta equitibus suis, & alijs quadraginta, quos
outignus adiunxit, in pagum inuasit, & multos
occi-

Arzilæ breuis obsidio.

Fernandi Castrensis mors.

Infelix Georgij Vieiræ excursio.

Francisci Portugalensis periculu & victoria

occidit, & alios viuos cepit. Sed signo ab hostibu
to, cùm hostium multitudo vndique in eum irru
maximum vitæ discrimen adijt. Nam lapide ita
cussus fuit, vt sensibus oppressis concidisset, nisi f
Aluari Branchensis opera suffultus. Aliquot vi
biles in ea pugna ceciderunt: ipse tamen Portug
sis xvj. ex hostibus cepit, & Arzilam cũ victoria r
sus est. Eodẽ anno Emmanuel quatuor classes in
xit, vnam, cuius mentio facta est, cui præerat Iac
Mendezius Vasconcelius: quæ soluit Olysippon
die Martij. Altera erat nauiũ septem, cui præfecit
dissaluum Sequeiram, quæ xvij. die mensis eiusdẽ
sippone profecta est. Et hæ in Indiam missæ sunt
tia porrò classis erat trium nauium. Nauarchus fu
annes Serranus, cui Rex negotium dedit, vt insu
S. Laurentij peteret: & pacẽ cum Regibus illius n
ne firmaret, & si quid videret in ea Insula, quod
æstimatione dignum, naues oneraret. Quarta c
fuit nauium supra triginta, quibus præfuit No
Fernandus Ataidius (proximis enim illis diebus i
sitaniam venerat) vt cum ijs Safinium peteret, ea
ciuitatem Regis nomine cum imperio teneret. C
modo Vasconcelius in Indiam peruenerit, exposi
est. Siqueira verò vna naue amissa, saluis tamen h
nibus ad Cochimi portum reliquas naues appul
indè Cananorem profectus est, eò quòd intellig
ea tunc in ciuitate Albuquercium consídere. Serra
verò post varios casus in S. Laurentij insulam del
Australem illius oram peragrauit: cũ aliquot reg
amicitiam iunxit: nautam vnum ex illis, qui cum
mecio Abreo relicti fuerãt, in naues accepit: à qu
tellexit, non esse vllum laboris præmium & em
mentum, propter quod multum tempus in ea in
perlustranda consumeret. Indè igitur varijs temp
tibus agitatus, in Indiam iter instituit. At Vasco
lius postquam portum Goæ subijt, Albuquerciu
lutauit, & ei literas Emmanuelis tradidit, quibus i
bat, vt omnia, quæ essent Vasconcelio necessari

RES EVROPEAE ET INDICAE.

4. Emmanuelis classes.

Siqueiræ nauigatio Indica.

Serrani nauigatio.

Vasconcelij res gestæ.

,quo Malacam petiturus erat, illi præberet. Hic
mmuni consilio decretum, nullam rem esse
bello præuertendam, dignumque negotium,
concelius interesset. Quod verò ad Malacā atti-
ion esse opus illud tanti ponderis atq; momen
ior tantùm nauibus efficiēdum. Goa expugna-
demùm fieri posse vt Vasconcelius multo plu-
auibus iter illud adeò periculosum susciperet.
ncelius libenter assensus est. Indè in Anchedi-
latus Albuquercius, Franciscum Pantoiam in
ram cum oneraria naui commeatu plena di-
Antonium Norognam alium eiusdem nomi
rius sororis filium, qui tunc, vt dictum est, Za-
nsi arci præerat, per literas euocauit: ad Lemi-
ò literas dedit, quibus per Goense bellum sibi
è licuisse confirmabat, naues quas illi fuerat an-
citus, in supplementum mittere Indè Onorem
quo in loco Timoia illi cum fructibus & com-
obuiam prodijt Ibi Vascōcelius literas Emma-
amanter scriptas, Timoię dedit, quibus sibi gra-
significabat omnia, quæ grātia illius egerat, se
turum operam, vt illum officij cum tanta fide
i minimè pœniteret. His literis Timoia multò
entiùs in studium Regis incitatus, fidem dedit,
o vnquam in loco famuli fidelissimi officio de-
m. Albuquercius indè Cananorem aduectus,
ege in loco propè littus ad colloquium destina-
ionem habuit, qua Regem multò magis ad ami
œdus conseruandum, & promissis, & sermoni-
iantissimis astrinxit. Inde Ducem nomine Si-
m Martinum Caldeiram misit, vt cum tribus
us oram Calecutij custodiret, ne nauis vlla ex
a posset portum ingredi, aut Calecutio soluere,
ab illo caperetur. Idem Garsiæ Sousæ munus,
lijs tribus nauibus assignauit. Gaspari verò Pai-
oram Goensem cum tribus etiam nauibus simi-
bseruaret, imperauit. A Vasconcelio autem pe-
t cum quatuor nauibus reliquam illius Indicæ

Goense bellum communi Lusitanorum consilio decretum.

Emmanuelis ad Timoiam literæ.

Varia munera Ducibus ab Albuquercio præscripta.

regionis oram peragraret. Omnes imperata
unt,& aliquot naues capiunt. In vna reperti
fuerunt, qui ad Christi religionem conuersi,
Regis Cochimensis mors. tum munere cum summa fide perfuncti fu
hæc administrantur, accepit Albuquercius
de Regis Cochimensis morte, quem suprà
singulari fide fœdus cum Lusitanis ictum c
atque postremò sese ab omnibus regni negot
xisse, vt in templo dijs, quod reliquum erat v
Mira Cochimensium Regum in regni successione consuetudo. ret. Huic sororis filius de gentis more successi
autem in more positum, vt si Rex aliquis reli
ctus, se regni administratione abdicaret, vt i
aliquo ab humanis tumultibus secretò vita
gione cõsumeret, post illius mortem, is, qui i
illius successerat, cogeretur regni procurati
linquere, & in idem templum gratia religion
grare: vt quemadmodum in regno auunculi s
extiterat, ita religionis etiam hæreditatem
inuitus adiret. Is deindè, ad quem Regni hær
gibus veniebat, regnum occupabat. Id fiebat
Rex aliquis voluntate sua se regnandi mun
gionis gratia priuabat. Portò autem eo temp
Odoardus Paciecus Regis Calecutiensis imp
primendum susceperat, is Princeps, qui erat i
successurus, ab auunculo defecerat, & sese cu
cutiensi illius hoste coniunxerat. Ea de causa
cessionis iure spoliatus, & alius eodem propin
iure, qui illi succederet, ascitus. Is autem, qui s
lecutiensem nefariè & flagitiosè cõtulerat, cùm
culum mortuum intellexisset, cœpit cum con
vehementer agere, vt regno illi cederet, & r
seruiret. Rex consilio cum nostris habito, q
modo patiebantur, hominem perfidum & scel
& perennem Lusitani nominis hostem in reg
Bellum Cochimense. quæ erat in Lusitanorum tutela atque patroci
locari, consobrini postulata contempsit. Is v
regnum petebat, cùm religionem negligi cern

di cupiditate flagraret, magno exercitu, quem
lecutiensis Rex attribuit, stipatus, in Cochi-
regni fines inuasit. Id vbi Albuquercius re-
Cochimum petijt, & regni opes firmauit, &
ortes, qui hostibus obsisterent, ad custodiam re-
ici reliquit. Hoc autem metu, qui regnum ar-
ebat, abscessit. At postquam Albuquercius Ca-
m reuersus est, rursus redintegrato bello, Re-
es oppugnare constituit. Sed cùm Nonius Va-
lbicastrensis, & Laurentius Morenus illi acie
ta obuiam processissent, & prelium initum fuis
tes fusi fugatique sunt, multique in acie cæsi, &
inceps vix euasit. Sub idem tempus venit ad Al-
rcium legatus à Rege Cambaiæ missus, qui re-
nomine significauit, dissipatum rumore fuisse,
uercium classem, vt in Arabicum sinum pene-
apparare. Si ita esset, Regi gratissimum fore di-
si in transcursu aliquem illius portum peteret,
possent ambo de pace deliberare. Afferebat
ea literas à Lusitanis quinquaginta, qui apud
aiæ Regem captiui tenebantur. Hi cum Alfon-
rogna Zacotora soluerant. Coorta verò tem-
, cùm nauis in ora Cābaiensi frangeretur, No-
& reliqui, qui tabulis nixi, se in mare præcipi-
niserant, fluctibus hausti fuerant. At qui se in ip-
ra naui tenuerunt, cùm æstus omninò discessis-
libus in terram euaserunt: & ab incolis capti, ad
que perducti sunt. Hi ab Albuquercio petebant
quacunque ratione posset, in libertatem assere-
esponsum Regi quale ad voluntatem illius con-
ndam conueniebat, datum est, & captiui spe li-
s ostēsa recreati. Eo tempore iam Albuquercius
n instruxerat triginta & quatuor nauium. Duce-
tem in ea classe mille & quingentos Lusitanos,
centos milites Indos. Cananore autem profe-
ad Onoris portum appulit. Ibi Timoia illi ob-
factus, exposuit, vrbem Goam fuisse post illius
sum stationibus, & vallis, atque fossis, tormento-

Cambaiæ Regis ad Albuquercium legatio.

Albuquercij classis 34. nauium.

rumque multitudine egregiè munitam: præsi
esse supra nouem millia militum, in quibus
Timoiæ nuptiæ. cæ quamplurimi. Ducebat autem Timoia e
re filiam Reginæ cuiusdam, quæ in regione
pensi, quæ erat sedibus illius finitima, regna
nuptijs, vt debitis honoribus Timoiam affice
buquercius interfuit. Consilio deindè habit
tum fuit, vt Timoia pedibus in insulam è co
traijceret: tres autem naues, quas habebat, cu
quercij classe coniunxit, earumque præfectu
dio Rao, cuius virtuti multum fidebat, attribu
portum inuectus, eum terrorem præsidio, qu
ginum muniebat, iniecit (metus enim casus il
repẽtino Albuquercij in cursu subierat, homi
dè perculerat) vt in vrbem se trepidè reciperent
tamen capti, ad Albuquercium perducti sunt:
bus cognouit, quo in statu res Goenses essent
deindè anchoris, Hieronymum Limicum &
nem Limicum fratres, & alios nonnullos Du
misit, qui propius vrbem secundùm littus acce
qui maximo cum periculo mandatum proti
cuti sunt, atque renunciant, vrbem esse munitis
Albuquercij de Goæ oppugnatione consilium. & præsidia militum, vt apparebat, firmissima.
tamen secius Albuquercius ad eam oppugnan
comparat. Et quia ea mente erat, vt omnem r
gerendæ rationem in celeritate poneret, seque
quæ fuit vigesima Nouembris, eam adoriri con
Primùm enim cogitauit præsidia, quæ erant in
nibus disposita, armis expellere: deindè castris
& stationibus munitis, muros quatere, vsque c
aliqua pars muri corrueret, qua nostri possent
bem irrumpere. Sed longè felicius ea oppug
quàm is in principio suspicari poterat, illi proc
statim videbitur. Ea nocte triremes atque nau
miliores præmisit, & Ducibus imperauit, vt s
termissione vrbem tormentis verberarent, vt
somnum capere non possent, & ita postridiè p
lio confectos opprimeret. Is de quarta vigilia

lescendit: idem reliqui omnes Duces effece-
x summo silentio cùm primùm diluxit, in ter-
ɔias exposuit, & acies diligenter instruxit. Ipse-
n Lusitanis quingentis, & Indis trecentis in
:m, quæ ad Septentriones spectat, inuasit. Reli
ces aliam stationem, quæ littus custodiebat,
sunt. Limici fratres, & Lacerda, & Begiensis,
onnulli Duces cum trecentis militibus in eam
s partem, quæ ad vrbem pertinebat, impetu fe-
Vasconcelius & Paiua, quibus idem munus
ignatum, cum ducentis militibus in statio-
ediam impetum faciunt. Andradij fratres, A-
uius, & alij similiter ordinum ductores, eam
, quæ ad Timoiæ æstuarium (sic enim appel-
protendebatur, oppugnandam suscipiunt. Qui
statione, tormentis nostros propellere con-
t. Sed id frustra fuit ab illis tentatum. Nostri
eque pilis, neque glandibus, neque globis in-
is deterreri potuerũt, quo minus ad stationem
s inuitis appropinquarent. Erat in porta, quam
anctæ Caterinæ nominant, dux quidam ho-
t subsidia, vbi esset opus, summitteret, & ipse, si
sse fuisset, occurreret. Is vbi rem cominus geri
it, & quo impetu Lusitani in hostes incitaren-
maduertit, ex vrbe plures copias euocauit. Ac-
multi, quorũ aduentu pugna recruduit, prẹliũ
nimis horrendum committitur. Hostes mul
bus nostros numero superabant: nostris tamen
numen adfuit. Itaque munitionem ea pri-
parte, qua Limici rem gerebant, expugnant.
eliqui faciunt. Hostes in fugam versi sunt. No-
um tergis inhærentes, ita se cum illis agglo-
nt, vt cùm hostes portas occludere vellent, id
nostros minimè liceret. Dionysius namque
dus Melius primus ingressus est, hastamque
crassitudine transuersam obiecit, vt disclusas
stineret. Idem alij fecerunt. Hostes nihilomi-
fores occluderent, summopere contendebant,

Stationes aliquot Goensium oppugnatæ, et Lusitanorum victoria.

Prælium atrox.

Goæ expugnatio.

fuit res ſummi certaminis. Hoſtes enim in eo
ſalutem ſuam verti ſtatuebāt, ſi foribus occl
noſtros arcerent. Noſtri ſe ſubitò victores fo
bant, ſi fores apertæ manerent. Itaque modò
magno conatu adducebantur, modò Luſitan
tentione diſcludebantur. Tandem cùm eas n
xima quadam vi, hoſtibus fruſtra repugnan
pulissent, tredecim primi, qui ad portam acer
gnârant, repulſis hoſtibus, vrbem militari au
cipites inierunt. Hoſtes cedebant, ita tamen, v
tes vim ſagittarum atque telorum in noſtros
rent. Ex tectis deinde & à feneſtris lapides de
ſtros perturbabāt. Hoſtes conferti in eos iam p
tos inuaſerunt. Arius tamen Syluius & Mend
fonſus Tingitanus, deinde Fernandus Petreiu
dius, & Emmanuel Cugna, & Antonius Gar
militum turma ſuppetias attulerūt. Redintegr
lio, hoſtes in fugam paſſim effuſi ſunt: & qu
Zabaimi ædes ſe trepidè receperūt: alij diuerſi
greſſi, ſe fugæ mandarunt: quod fuit in cauſa, v
rurſus perſequendi ſtudio diſſiparentur. Vig
qui in Zabaimi domum confugerant, inſeque
gnū diſcrimen adierunt. Hoſtes enim confert
greſſi ſunt. Vaſcum Fonſecam, & Vaſcum C
qui furentius in eos irruerant, occidunt. Hiero
Limicus cùm multum ſanguinis profudiſſet,
illū omninò defeciſſent, concidit: reliqui illor
perterriti cedunt. Ibi Mendeſius Alfonſus, &
Syluius clamoribus magnis Luſitanos ad pu
cerrimè reuocandam cohortati, tanto impet
ſtes inuaſerunt, vt impreſſione facta eos proſt
Alij deinde Luſitani in ædes ingreſſi, magnun
bellandum momentum in ea pugna ſuis attu
in quibus Ioannes Limicus fuit. Is tamen cùm
iacentem atque ſpirantem cerneret, victus am
terno ſubſtitit. At frater, perge, inquit: nec eni
te in tali tempore vlla perturbatione victum, o
hominis fortis omittere. Nullus te ex caſu n

13 Luſitani Goam irrumpunt primi.

Luſitanorum in vrbe periculum.

Hieronymi Limici mors.

Rara Limici magnanimitas.

gat. Officio namque meo defunctus occum-
nnes quamuis dolore cruciaretur, verbis ta-
tris morientis, cui is vitam dare non pote-
onitus, in hostes eò furentius irruit, quò gra-
m mors fratris amantissimi solicitabat. Erat
estibulum ædium ipsarum campi non angusti
s, & inde collis modicus assurgebat. In eo
es gerebatur, cùm multi equites atque pedi-
abaimi ædibus, quæ erant amplissimæ, con-
, nostros circunuenêre: & omnes occidissent,
oncelius cum suis copijs interuenisset. Hic e-
e instructa, cùm in vrbem ingressus esset, ho-
entes insequebatur, ita vt nunquam eos, quos
, dissipari permitteret. Ibi cùm in hostes cir-
s impetum daret, duces hostium in collem
ubducere, atque cùm nostrorum paucitatem
uetterent, confirmati rursus in nostros inue-
Nostri oppressi multitudine, censim cedere
luntur, & scalarum gradus, qui erant instar
Zabaimi ædibus coniuncti, conscendunt. Ibi
ùm se parumper à labore refecissent, & hostes
inuissent, in eos impetum tulerunt, quasi tunc
s prælium inirent. Multos cęciderũt, inter quos
thiops quidam vir fortissimus, qui equo insi-
Is vbi decidit, Emmanuelis Lacerdæ famulus
equum cepit, eumque Lacerdæ tradidit. In eo
Lacerda sagittæ vulnus secundùm malam gra-
um acceperat. Hastile sagittæ deciderat, ossi
inhæserat. Magna vis interim sanguinis ex
e profluebat. Illum tamen neque sanguinis e-
, neque doloris magnitudo ab ardore dimican-
dabat. Itaq; cùm equum ascendisset, in equites
m ferociter inuectus est, vt eos in fugam com-
t. Hostes reliqui multum de feritate pristina
runt. Primùm vix resistunt: deinde cedunt: po-
effusa fuga vitæ prospiciunt. Tanta verò fuit
atio, vt multi se è muro præcipitarẽt. Albuquer-
terim, qui vt alteram stationem in loco procul

Lusitanorum in vrbe discrimen.

Lacerdæ virtus insignis.

à mari munitam oppugnaret, in aliam viam fu
greſſus, editum collem ſuperauerat. Ibi cùm t
torum fragorem, diſſonas voces, clamores in
& muliebres eiulatus auribus accepiſſet, vnu
comitatu miſit, qui prælij ſtatum ei renunciare
men animus hominis acer, & more totius imp
in omnẽ rerum occaſionem ſemper intentus,
ſum expectare non potuit. Itaque ad vrbem gra
riter intulit. Ibi cũ multi ex hoſtibus ex vrbe pr
ſent, in illum inciderunt. Prælium ibi rurſus n
trox exortum eſt. Hoſtes .n. erant acres, & num
perabant, & fugæ dedecus & indignatio, & vrb
repetendæ deſperatio eos ferociores efficiebat.
quia reliquis prælijs in vrbe commiſſis non in
rant, ne ſocijs virtute inferiores eſſe viderentur
dibili ardore dimicabant. Maxima tandem h
parte cæſa, reliqui in fugam verſi ſunt. Albuqu
in vrbem ingreſſus, primùm ſummas DEO gr
git, cuius præſenti numine debellatum fuiſſe c
bat. Quod enim ſignum clarius præſentiæ diuin
potuit, quàm intra ſex horas vrbem maximam,
& tormentis, fortiumque militum præſidijs, ho
que multitudine refertam, à tam paucis hom
expugnatam fuiſſe? Quod vt maiore admiratio
gnum ſit, illud certè conſtat, tanta pertinacia à q
dam hoſtibus in ędibus Zabaimi eo die pugnat
iſſe, vt cùm noſtros eorum miſericordia vehen
inflecteret, neque ſolùm vitam & libertatem,
& virtutis illius præmium pollicerentur, maluer
veſtigio mori, quàm vitam ab hoſte, quod valdè
minioſum reputabant, accipere. Supra tria hom
millia in vrbe cęſa dicuntur. E noſtris quadragin
ſiderati ſunt, inter quos Hieronymus Limac⁹, V
Fonſeca, Coſmus Coelius, Antonius Vogadus, A
nius Garſecius, Aluarus Gomecius, & Petrus G
cius Limicus extitêre. Pluſquam trecenti Luſita
nerati ſunt. Albuquercius veritus, ne noſtri pug
auiditate hoſtes longius inſequerentur, & ea ra

Albuquercij cum hoste fugiente prælium.

Lusitanorum eximia victoria.

Hostium quorundam virtus militaris.

Cæsorum & vulneratorum numerus.

Prudens Albuquercij factum.

tes in aliquod se discrimen, vt fit, vbi victoria ho
insolentes, & disciplinæ prorsus immemores
aque facit, iniicerent, omnes vrbis portas claude-
entè iussit. Deinde per otium suburbia (sic enim
urum incolarum sceleribus offensus iurauerat)
ctis facibus inflammari præcepit. His rebus ge-
Timoia cum exercitu trium millium hominum
nit, moramque suam purgauit, & Albuquercius
actionem accepit. Et quamuis aliam causam iu-
m non haberet, negotij confecti celeritas cum o-
uspicione criminis liberabat. Aliud tamen cre-
causa fuisse, cur ille copias in tempore afferre ne
erit. Non enim erat æquum vt belli partem ali-
, quod numine Christi præsentis administran-
erat, homines ab illius sanctissimis sacris abhor-
s, sibi vindicare, & in gloriæ societatem se offer-
ione aliqua niterentur. Prȩda fuit, armorum, tor-
orum, & munitionum, & commeatus, & longa-
nauium multitudo. Nihil enim fuerat in vrbe re-
m, nisi quod ad vrbem tutandam pertinebat. Al-
ercius omnes Saracenos ex vrbis finibus eiecit.
quos qui non erant Mahumetanis institutis im-
, in insula habitare permisit, dummodo tribu-
, quod Zabaimo soluebant, Regi Emmanueli
grè penderent. Publicè deinde mercatoribus edi-
omnibus, qui Goam cum equis & mercibus in-
i vellent, impunitatem daturum, & summa fide
b omni iniuria & maleficio tutos conseruaturū.
nanuelem verò Cugnam Cananoris arci præfe-
odericum Rabellum, qui Cananoris arci præfue-
sciuit, vt illum arci Goensi præponeret. Fernan-
Petreium Andradium, Petrum Fonsecam Ca-
sem, Antonium Salam, iussit mare Goense pera-
e, & omnibus mercatoribus, qui Goam peterent,
m receptum præbere. Georgio autem Botellio, &
oni Alfonso Bisacuto, vt Calecutiense mare naui-
suis infestum redderent, imperauit. Quilibet eorū
commissum munus exequitur. Andradius nauem

Præda Goensis.

Constitutio Goensis Reipub.

Dabulis turris expugnatio.

vnam Armuziensem, quæ vnde esset, prorsus ig-
bat, eò quòd vela demittere nollet, persequutus
que eò dum illa in Dabulis portu impingeret. D
præfectus tormentis è turri, quæ portui immi-
Andradium repellere conabatur. At ille in ter-
gressus, turrim expugnauit, eamque disiecit: & to-
ta, quæ erant in ea disposita, in nauem suam i
fuit. Botellius in nauem maximam Saracenoru-
uasit, quā cùm diu oppugnasset, dilacerauit, ma-
præda potitus, nauem, quia nauigare minimè ia-
terat, omisit. Albuquercius vectigalia diligenter
cuit, & ciuitatis statum, & formam reip. collocat
aliud deinde opus immortali memoria dignum,
tra multorum sententiam, suscepit. De quo antè, c
disseram, nō alienum erit, quo sententia Albuqu-
ab Almeidæ sententia discreparet, paucis expone-
terq; enim eorum cùm esset animo maximo, & si-
lari virtute præditus, idem sibi proponebat: sed n
dem consilium sequebatur. Vtriq; enim erat pro-
tum, pro Christi religione, & pro Regis Emman-
amplitudine vitam, si opus ita fuisset, in quoduis
ximum vitæ & salutis discrimen inferre, & glor-
immortalitati seruire. Sed alter ab altero in hoc d-
tiebat, quòd Almeida minimè tutum putabat, v
expugnare, ne videlicet distractæ Lusitanæ vires
becillæ redderentur, hoc autem erat illi decretum,
re tenere. Id enim statuebat, eum, qui maris imper-
possideret, Indiæ totius potestatem assequutum.
que maris erat illi antiquissima cura, & dum vnan
tissimam stationem nauibus haberet, reliqua om
contemnebat. Fieri enim non posse existimabat
tantum militum in supplementum è Lusitania sin-
lis annis mitteretur, vt firmis præsidijs arces mu-
munire liceret. Quod si quis id facere tentaret, e
Lusitanos omnes, qui viribus coniunctis hostibus
rorem incutiebant, dispersos hostibus esse prodit-
At Albuquercius maiore quadam spe, quam an-
excellentis altitudo afferre solet, non præsentis ta-

Albuquercij & Almeidæ collatio, in Indiæ administratione.

se

itatis, sed futuri etiam imperij, quod amplissimũ onfidebat, consilia intimis animi sensibus agita- Nec vt piperis magnus numerus annis singulis in aniam importaretur, sed vt imperij fundamenta ntur, excogitandum censebat. Et quò auxilia ma- nginqua erant, eò colonijs pluribus oras Indiæ pandas statuebat, vt varijs Lusitanæ gentis semi- s passim institutis, exercitus in India conscribi nt. Mare verò minimè tutum arbitrabatur ijs, erra simul opes suas nequaquam stabilirent. Clas- maximam vnica tempestate deleri posse: at opibus rra comparatis classes refici, & maris imperium erare non esse difficillimum. Periculosum dein- atuebat, in angustum locum classem Lusitanam di, maximè verò, vbi macrum & sterile solum, parumque idoneum ad exercitum in hybernis a- um. Itaq; eos, qui Cochimi, aut Cananoris regnò Lusitanas satis firmari posse confidebant, inter multos sempiternis Christiani nominis hostes, m occasionibus ad perniciem Lusitanis afferen- opportunis intentos, parum tempori consequen- ospicere censebat. Non enim esse tutum locum, e vno tantùm niteretur, sed in quem è locis plu- s auxilia, cùm opus esset, mitterentur. Eam verò rum occupationem maris imperium non immi- re, sed potius amplificare. Quò enim classis plures rtus & stationes haberet, eò minore cum periculo igari, & faciliorem materiam ædificandis nauibus ra loca, quàm vnum præbere. Postremò ei, qui nõ iæ possessionem hominis vnius ætate, sed æterni- , si fieri posset, temporis definitam cuperet, con- dam esse ciuitatem statuebat, quæ sobolem multi- e procrearet, ita, vt non semper esset necesse tempo us difficilimis, ex auxilijs è Lusitania missis pende- quæ sæpenumerò in longissima & difficillima na- atione vel morbi multiplices imminuunt, vel flu- s & tempestates exhauriunt, vel hyemes interclu- nt, vel labores immensi debilitant. Quàm pruden-

Albaquercij laudabile institutum in constituenda Goensi ciuitate.

ter autem id ab eo fuerit excogitatum, rerum multis post illius obitum annis facilè compro Cùm enim Solymanus Turcarum imperator pti rectorem cum maxima classe in Indiam m vt Lusitanos possessione pelleret, & is arcem Di obsessam teneret, multisque diebus maxima to torum & armorum contentione vehementer gnaret, quamuis plurima detrimenta à nostris, arcis præsidio manebant, accepisset, nō tamen ta tò obsidionem soluisset, nisi certior factus esset d gnitudine classis, quæ contra illum Goæ comp Dium petebat. Neque rursus cùm Rex Cambaia dem arcem cum maximo Turcarum auxilio sex sibus obsessam tenuisset, tam facilè à Ioanne Ca si, qui tunc in India Ioannis Regis nomine impe administrabat, victus atque superatus fuisset, nisi maximum ad eam victoriam atque multiplex in mentum suppeditaret. Ad eam namque magnit nem ciuitas peruenit, vt facillimum sit, in ea iusto ercitus conscribi, & classes magnas ędificari. Id A quercius sapienter animaduertens, ea ciuitatis fu menta iecit, quibus nixa, non facilè de statu conu posset. Cùm verò Lusitanas mulieres non haberet, vnum remedium inueniebat, eas, quas bello cepe Christianis sacris expiatas apud Lusitanos milites trimonio collocabat, eisque possessiones in ea ins Saracenis iure detractas, assignabat, eosque multis uoribus atque præmijs ad eas nuptias alliciebat. Sic ctum est, vt instar Romuli, qui vrbem Romam c didit, aut Thesei, qui ciues Atticos è pagis in vrbē c pulit, aut aliorum, qui vrbium fundatores extitêre lius vrbis, quam armis atque virtute cepit, condi appellari posset. Dum hęc in India geruntur, in Afr hæc euenêre. Ataidius vrbem Safinium Regis Em

RES AFRICANAE.

nuelis nomine tuebatur: & crebris excursionibus M ros exterrebat, multasque ex illorum bonis prędas a bat. In primis autem Maurum quendam, quem re qui Mauri, vt virum religione atque sanctimonia p

sta

m, diuinis propemodum honoribus afficiebant, stellum, in quo domicilium collocauerat, præsi- alidis munierat, viuum cepit, & castellum expu- it, multosq; partim cecîdit, partim captiuos abdu anto denique terrori multis esse cœpit, vt oppida pagi, & vniuersæ vicinitates & præfecturæ pacē ent, & leges acciperēt, & imperata tributa persol- t. Verùm cùm gens sit natura fallax, & sanctissi- eligionis ignara, facillimè ab alijs Mauris indu- dem fregit, & bellum summo studio contra Chri os comparauit. His alij innumerabiles adiuncti equites erant ad quinque millia, pedites supra sex millia fuisse dicuntur. Decimo tertio die Decem Anno MDX. Safinium obsidere incipiunt. Vige- tandem atque tertio die mensis eiusdem, positis s obsidionis opera perfecerunt. Multas namque s excitarunt, multas stationes fossa & vallo muni- , & tormenta in locis aptissimè disposuerunt. A- is cùm primùm bellum parari per exploratores exisset, Emmanuelem Regem per literas admo- nauemq́ue in insulam, quam appellant Materiæ, nuò misit, vt auxilium inde conquireret. Insulæ ectus Simon Gondissaluus Camara non aderat, sitania namque apud Regem versabatur. Vxor cùm esset animo virili, & mentem viri (erat e- ille vir egregiè fortis & liberalitate singulari præ-) exploratam haberet, incredibili celeritate, & ma- s sumptibus auxilia comparauit, quibus præfuit anuel Norogna eiusdem Camaræ germanus Ataidius stationes distribuit, & singulas statio- iris nobilibus in rebus bellicis spectatis, cum cer- umero militum tuendas assignauit, nullumq́ue um vigilantissimi ducis in vrbis munitione præ isit. Ipse sibi eam militum copiam, quam potuit, uauit, vt cum ijs, locis omnibus, præsertim quibus ulum grauius intendi videretur, occurreret. Vt au melius hostium castra speculari posset, cum equi- trecentis & septuaginta, & peditibus centum, & tor-

Maurus quidam apud suos sanctus habitus capitur.

Maurorum perfida in Lusitanos conspiratio.

Safinij obsidio.

Ataidij vigilantia.

tormentis aliquot carpentis impositis vrbem eg
in edito colle, in specula constitit, pugnæq; sig
vellent hostes manum cõserere, eo in loco pro
Cùm hostes se continuissent, copias in vrbem re
Sasinij oppugnatio vehementissima. Vigesimotertio die mensis eiusdem, hostes vrb
pugnare instituunt. Fuit autem ea oppugnatio
mentissima. Erat enim maxima hostium mult
Viri nobiles & acerrimi duces non hortatores ta
aderant, verùm & ipsi vndè maximum periculu
minebat, eò se intrepidè cõferendo, vt reliquos
plo suo incenderent, summopere contendeban
las admouebant, testudines applicabant, vt illi
muros subruerent, sagittarum atq; pilarum mu
ne, vt nostros obruerent, laborabant. At nostri
& glandibus, & vasis tormẽtario puluere referti
tisque telis in eos emissis non mediocrem cæde
derunt. Quadringenti namque ex illis eo die inte
sunt. Postridiè Ataidius octo tantùm equitibus
septus egressus est, vt aliquem ex improuiso ca
ex quo hostium consilia explorare posset. Quod
eò quòd minimè lateret, exequi nequiuit. Itaque
bus hostibus, qui in illum inciderant, interfect
vrbem reuersus est. At hostes cùm animaduerte
se non posse diu propter ingentem multitudinem
non facilè sustentari atque regi poterat, in obsi
perseuerare, statuerunt totis viribus experiri, an
Altera Sasinij oppugnatio. impetu vrbem expugnare liceret. Trigesimo ig
iusdem mensis die tanta vi in vrbem inuaserunt
taque telorum multitudine & armorum conten
eam per omnes murorum partes aggressi sunt, vt
ti stationes, in quibus dispositi fuerãt, metu pertu
desererent. Ataidius tamen omnibus locis occur
vbi hostes acrius præliabantur, eò se cõferebat, &
quidem è suis oratione confirmabat, alios lau
accendebat, & subsidia identidem, vbi maxim
stros vrgeri conspexerat, ex ea, quam habebat, c
submittebat, & manu etiam strenui militis inter
officio fungebatur. Cùm verò ea parte, quæ ad

ıebat, murum vehementius oppugnari cogno-
,ibi constitit, vt pręsentia sua facilius impetus ho-
t repelli posset. Hostes absque vllo metu scalis a-
parte muros ascendere, alio verò in loco machi-
ıbruere, omnia tentare atque periclitari, quo co-
die possent vrbe potiri, & nostros internecione
e. Tanta tamen vi fuêre de omni conatu depul-
ppugnatione desisterent, cùm quatuor horis si-
la intermissione in ea perstitissent. Ea die suprà
amisêre. Reliqui formidine perterriti, obsidio- *Obsidio soluta.*
trepidè soluunt. Vltimo die mensis Decemb. eius
Anni tanto tumultu castra hostium mota sunt,
ga potius, quàm profectio videretur. Ataidius
equitibus quadringentis, & peditibus centum, vt
emum agmen carperet, accelerauit. Aliquot eo-
occidit, & nonnullos captiuos abduxit, eos longi
sequi noluit, ne tanta multitudine freti, in eum
be procul abductum incurrerent. Hac obsidione
a, multi Mauri rursus ex vicinis populis Emma-
s imperio sese subdiderunt. At Ataidius quam-
uietis esset impatiens, & aliquid semper animo
retur, quo posset in hostes pestem atq; perniciem
parare, tamdiu tamen expectauit, dum illa mul-
o dimitteretur. Postquam verò copias illas di-
as accepit, statuit in aliquam hostium præfectu-
ex improuiso inuadere. Cùm autem Mauri cu-
ım indicio percepisset, in locis quatuor passuum *Almedina Mauritaniæ oppidum.*
ibus ab Almedina disiunctis (Almedina verò op-
m est Mauritaniæ munitissimum, quod Safinio
entrionem versus triginta duobus millibus pas-
n abest) esse quinque hostium præfecturas, in
nihil tunc hostile suspicantes inuadere posset, se-
do Ianuarij die, Anno M.D.XI. cum equitibus *Annus à Christo natô 1511.*
ıdringentis & triginta, & centum peditibus mi
bus tormentis armatis, nocte profectus in locum
enit. Hostes verò non offendit. Exploratores au- *Ataidii in Mauros excursio.*
misit, vt specularentur, quò abscessissent. Illi re
genter explorata renunciant, eos inde passuum

duo-

duobus millibus abesse: sedes enim frequenter
Itaque Emmanuelem Norognam, quem dixim
obsessæ opem loco fratris attulisse, præmisit cu
tum & octoginta equitibus, qui illos prælio dis
Andream verò Caldeiram, & Ioannem Freitan
nim peditibus præerant) illum subsequi iussit,
Norognæ temeritas. sidio, cùm opus esset, occurrerent. At Norogn
iuuenis, & supra modum cupiditate laudis in
esset, subsidia expectare noluit, sed tantam celer
suscepit, vt se ab illis magno interuallo disiunge
conspicatus Ataidius, Emmanuelem Ceruaria
equitibus triginta subsidio misit, cui mandauit,
rognam retraheret. Metuebat enim ne se præci
in aliquod summum discrimen inijceret. At Ce
cùm ad Norognam accederet, eum iam cum ho
commistum animaduertit. Itaque Ataidium pe
tem admonuit, prælium esse iam summa vtrinq
tentione susceptum. Hoc audito Ataidius cum e
bus quindecim, vt opem celeriter afferret, appro
uit: Aluarum verò Ataidium reliquas copias i
Lusitanorum discrimen. ctas adducere iussit. Res interim erat in magnu
crimen adducta. Eques vnus, Aluarus Rodericus
uedius nomine, hasta transfixus interierat. Bern
Emmanuel, vir fortissimus, Regis cubiculo præf
graui plaga contusus ex equo deciderat. Maurus
illum strauerat, brachio illius altum vulnus infli
& Bernardi hasta, quam ceperat Christianis, qui i
ti opem afferebant, maximo animo repugnabat,
cinora in armis edebat. Georgius Mendezius Ata
Algarbiensis in Maurum incurrens, equi ipsius,
vehebatur, impetu Maurum strauit: qui continu
sus fuit, & Bernardus Emmanuel, cuius sensus or
plaga vehementer stupefecerat, è terra sublatus, &
quo impositus, & ad locum, vbi maiores copiæ re
fuerant, perductus, qui tamen antequam plagam i
accepisset, magnam cædem fecerat. Erat enim m
Lusitanorũ victoria. parum sana, sed in armis acerrimus. Prælium
quamuis non sapienter commissum fuisset, exitu

t

cem habuit. Hostes enim, antequam Ataidius
eniret, fusi fugatique: multi occisi, & centum ca-
t, & præda non mediocris abacta. Ataidius iam
Norogna coniunxerat, cùm non ita procul ho-
n multitudinem conspicatus est. Id quod futu-
at suspicatus: omnes copias, iam enim aduene-
ligenter instruxit. Hostes erant armis & animis
fligendum paratissimi. Numerus fuit equitum *Aliud prælium.*
ngentorum, mille peditum. Hi in nostros tan
etu inuecti sunt, vt parum abesset, quin aciem
parent. In equum Ataidij tres hastæ magnis vi-
missæ protinus adhæserunt. Is vt alium equum
eret, retrocessit. Iacula interim, lapides, & sagit-
quitum concursatio strepitum horrendum ede-
c non pauci vulneribus concisi cadebant. Atai-
prælium reuersus, Ioannem Hominem, cuius
t virtus in prælijs eluxerat, & famulum quendã
honesto loco natum pedibus (illorũ enim equi
terfecti fuerant) acriter pugnantes animaduer-
os ab hostibus circunfusis eripuit. Prælium ex-
atur, & victoria neutram in partem inclinabat.
m cùm Ataidius maximis vocibus suos adhor- *Lusitanorum victoria.*
r, omnes sic pugnandi studio incensi sunt, vt ho
pra trecentos occiderent, & reliquos in effusam
compellerent: quos Ataidius insequi noluit,
s, ne rursus hostes copijs vndique, vt gentis mos
luentibus adiuti, in nostros insequendi studio
tos inuaderent. Itaque cum præda reuertere sta-
aluit. Sed ciuitas procul aberat: & hostes rursus *Redintegratum præliũ.*
re refecti, cum maioribus copijs in eum inuecti
Nostri eorum impetum ægrè sustinebant, ita ta-
vt ordo minimè turbari, quamuis hostes acriter
ent, vlla ratione potuerit. Ataidius cũ aliter sum
periculum vitari non posset, omnem prædam
pedimenta dimisit. Fuêre in hac excursione at- *Lusitanorum clades.*
uersione è nostris homines tredecim desiderati,
decem & septẽ occisi. Alios triginta equos Atai-
nterficere iussit, propterea, quòd nimio labore

fatigati, ingredi minimè poterant, & noluit eo
ſtium poteſtate relinquere, ne illis contra noſt
rentur. Eodem rurſus anno Ataidius, cùm e
tum habuiſſet, quinque & viginti hoſtium tu
dè triginta duobus paſſuum millibus diſtare, e
riri conſtituit. Cùm verò multi partim Iudæi,
Saraceni in vrbem cum mercibus & vario co
fortè conueniſſent, portas occludere, & cuſto
poni iuſſit, ne quiſquam illius iniuſſu egredi p
hoſtes de re, quam is moliebatur, admoneret.
die, qui fuit vigeſimus tertius menſis Octobr
mis tenebris quadringentos equites & quinge
dites eduxit. Agmineque ſilenti cùm diluceſce
quò intenderat, peruenit, & hoſtes imparatos
continuò fudit: ſupra trecentos occidit, quinge
que ſeptem viuos cepit: præda pecorum, & ar
rum tanta fuit, vt duo millia paſſuum occupa
taidius tamen cùm via eſſet longa, & confrag
timeret, ne hoſtes vndique aſciti, in eum tanti
bus impeditum incurſarent, maximam præ
tem omiſit, ipſe cum reliqua profectus eſt. Cù
viã exploratò faceret, certior factus eſt, Almedi
centos equites egreſſos eſſe, vt illum aggredere
greges & impedimenta in medium agmen infe
ſit, & agmen poſtremum in quod hoſtes erant
tum illaturi, firmauit. Cùm hoſtes igitur in
mum agmen impetum ferociter intuliſſent,
repreſſi ſunt, vt non auderent deinceps propiu
dere. Ataidius abſque vllo impedimento vrbe
prȩda, cùm iam nox eſſet, ingreſſus eſt. Cùm ha
ne Mauri finitimi grauia damna frequenter a
ſent, ſtatuerunt pacem poſtulare, & imperium E
nuelis accipere. Fuerunt autem multi pagani, &
tani, multæque præfecturæ, oppida etiam com
& vicinitates, quę ſub Emmanuelis imperium a
tionem ſubiunctæ ſunt, & omnibus tributum,
quotannis penderent, imperatum. Erat autem
mus frumenti numerus, qui hoc tributo conti

Alia Ataidij in Mauros excurſio.

Luſitanorum victoria.

Maurorum in Luſitanos irritus impetus.

Maurorum cum Luſitanis pax.

Tantus autem metus erat hostibus iniectus, vt
chiensibus etiam solicitudinem non medio-
fferret, vsque adeò, vt multi illinc in lōginquas
discederent, ne singulis propè horis cladis repē-
uncio trepidarent. Soli qui fœderati, & vectiga-
manuelis erant, securi viuebant, & fundis suis
iè fruebantur In omnibus his rebus siue ad bel-
inistrandi rationem, siue ad vectigalium ampli-
nem pertinentibus, insignis opera fuit Ichaben
cui rex Emmanuel, vt diximus, veniam imper-
eumque donis atque muneribus affecit. Quid
o, dum hæc omnia gerebantur, acciderit, ante
in Indiam perueniret (nondum enim id com
facere licuit) consentaneū est oratione perstrin
s è Guardafumensi promontorio profectus, Ar-
m petiuit, ad Regemque misit, qui diceret, se eò
Emmanuelis iussu peruenisse, vt ei rebus omni-
ie quæ ad insulæ propugnationem, siue quæ ad
ipsius dignitatem pertinerent, operam nauaret.
t deinde, vt omnes offensas, quas ab Albuquer-
eperat, obliuione contereret, & à Lusitanis de-
omnia amicitiæ singularis officia expectaret.
autem ad insulæ defensionem attinebat, se non
ire, Regem multos Principes inuidia furentes
stare, contra quos confidebat non inutilia vn-
fore Lusitanorum præsidia. Quibus tamen, vt
ericulo in insula considere, & facilius vrbem
iceret, opus esse locō munito, qui maius & vti-
si Regi, quàm Lusitanis præsidium afferre pos-
tebat igitur, vt fieret sibi potestas arcis illius per-
dæ, quam Albuquercius inchoârat. Coietarus
idet, omnia se quæ cum Albuquercio pacti fue-
libentissimè facturos: quod verò ad arcem at-
t, nullo modo passuros esse, ad perfectionem
i. Quindecim millia numorum aureorum, vt
it cum Albuquercio depacti, soluunt: Lemium
liter inuitant, & Lusitanos omnes comiter ac-
it. Lemius quia vires non habebat, quibus bel-

RES INDICAE.

De Lemij rebus gestis.

Lemij ad Armuziensem regem Legatio.

Armuzini Regis responsum.

lum inferret, pacis simulatione contentus, pos
mēses (citius enim per anni tempus minimè lic
indè discessit, & Mascatem petijt, & indè, vt su
dictum est, Vascum Sylueiram in Indiam misit,
classis supplementum naues aliquot ab Almei
gitârat. Zacotoram deindè profectus est, vbi in
bum incidit, cuius depellendi gratia (erat enim
regionis illius insalubre, & palustres humores in
in Melinden nauigauit. Albuquercius, iam eni
perium gerebat, per Antonium Nogueiram A
sum Norognam arcessiuit, & Lemio per literas
ficauit, se propter incommodum Calecutij acc
(timebat enim, ne multi sublatis animis contra
tanum nomen res nouas molirentur) classem m
re non posse. Cùm primùm ipse motus compri
tunc per se auxilium allaturum. Cogitabat en
Arabicum sinum proficisci, vt cùm Sultani class
rumor breui venturam nunciabat, dimicaret. R
tamen inanis extitit. Sed Lemius nondum Me
redierat Franciscus Pereira Berredus, & Alfons
rogna in Noueirę nauem ingressi, cum illo mare
rim peragrabant, vt prædas agerēt. Vnam verò n
maximam Cambaiensem opibus maximis ref
cepêre. His opibus elati, diutius expectare nolue
sed in Indiam transmisêre. Præteruecti autem B
lam, sæua tempestate iactati sunt, & Cambaien
uis cùm magistri Saraceni ductu Dabulem petere
dis allisa atque perfracta fuit, & Lusitani capti su
in Zabaimi potestatem peruenêre. Eadem temp
cùm Noueira Cambaiæ quendam portum ciu
quam Damam appellant, subire contenderet, na
lius fracta fuit, & Alfonsus Norogna, vt dictum
quod se in mare, vt in littus enataret, præproperè
nonnullis dimiserat, fluctibus haustus est, & o
qui illum secuti sunt, eundem casum subiêre. Re
omnes capti, ad Cambaiæque Regem perducti
de quibus iam antea diximus. Franciscus Pantoia
similiter Albuquercius Zacotoram miserat, cùm

Albuquercij ad Lemium literæ.

Lusitanorum aliquot aduersa fortuna.

Dama oppidum.

lagus traieciſſet, nauem ingentem, Meri nomi- ...præerat vir Cambaiæ regi ſanguine cõiunctus, ...em tempeſtate conuulſa, iactum fecerat, inter- ...acotoramque perduxit. Ibi Odoardum Lemi- ...Melinde reuerſum offendit. Arci tunc Lemi- ...m Corream præfecerat. Præfectus enim mor- ...atus fuerat. Nauem verò, quam Pantoia in cur- ...cat, fruſtrà repugnante Pantoia, Lemius ad ius ...ertinere diſputauit, eò quòd in regionibus ſibi ...ndum bellum aſſignatis capta fuiſſet. Itaq; na- ...omnia, quæ in ea reperit, in ſuam poteſtatẽ re- ...ndè profectus in Indiam, ab Albuquercio ma- ...noribus acceptus fuit, multaque illius gratia ...ercius effecit, quibus quemuis facillimè ad ſtu ...lexiſſet, illum tamen nullo modo potuit ad ...s ſuas adiungere: cùm verò de cõſilio, quo ſta- ...Goam aggredi, cum illo differuiſſet, Lemius ...ſuam pollicitus fuerat. Attamen multum de ...gnitate clam detraxerat, & laudibus illius paſ- ...rectauerat, Goamque capi non poſſe, & ſi cape- ...ullam vtilitatem rebus Luſitanis allaturam eſ- ...tauerat. Multi ſermonibus illis libenter aures ...rant, & ſermones ferebantur, quibus offenſio- ...iſſimæ, & diſſenſiones turbulẽtiſſimę cõcitari ...è potuiſſent, ni Albuquercius partim diſſimu- ...rtim lenitate & comitate, hominis vel ambitio ...uidi inſaniã mitigãdo, malo naſcẽti reſtitiſſet. ...tantum profecerat, vt Lemius fidem illi præ- ...iam dederat, vlla conditione vellet. Nec enim ...lquam opis ad Goæ expugnationem conferre ...t. Sed caſus quidam interuenit, quo materia o- ...ſcordiarum amputata fuit. Naues enim è Lu- ...oſt expugnatam Goam cum literis Regis Em- ...is appulſæ ſunt, quibus literis Emmanuel Le- ...ecipiebat, vt Albuquercio claſſem traderet, & ...Luſitaniam reuerteretur. De captiuis interim ...ercius agere cœpit. In naui, quam Pantoia ce- ...uſdem nauis Dominus, nomine Aleacamus,

Cambaienſis nauis à Pantoia capta.

Lemij cum Albuquercio ſimultas.

Captiuorum aliquot permutatio.

 vt

vt diximus, Regi Cambaiæ ſanguine propinqu
ptus extiterat. Huius Principis permutatione
bat Albuquercius facillimum negotium fore.
tur cum Aleacamo communicata, mercat
Cambaiam miſit, qui cum Rege de redimend
uis, hominis propinqui permutatione, qu
mum apud illum locum obtinebat, ageret: n
expeditum fuit. Itaque Iacobum Corream, & I
cum Pereiram Rex miſſos ſtatim fecit, ea con
vt ſi res minimè conueniret, rurſus ad ſe redir
quod ſine fraude vlla gerendum, illi ſeſe iurei
conſtrinxerant. Ex his intellexit Albuquerci
caſu Norogna ſororis ſuæ filius interierat. Le
Luſitaniam reuerſus eſt. Albuquercius poſt ill
fectionem graui cura liberatus (nec enim Lemi
tineri poterat, quin illi quibuſcunque rebus p

Luſitanorum cum Indis nuptiæ.

ficeret) animo magis vacuo Reip. conſerua
muneribus aſſignandis incubuit. Mulieres inc
vt cum Luſitanis matrimonio iungeret, enixè
dedit. Milites filios, eorum vxores nurus app
eas domum deducebat, & viros muneribus all
ita, vt multo plura, quàm in illis ciuitatis no
enim appellare licebat eam, in qua noui mor
ſtituta ferebantur) initijs expectari poterant,
monia celebrarentur. Neque ſegnius reliqua
quæ ad vrbis munitiones, & ciuitatis ordine

Frequentes ad Albuquercium legationes.

fenſionem neceſſaria videbantur, excogitaba
quentes autem ad eum multorum regum legat
tabant. Alij tributa imperata deferebant, alij v
peterent, & amicitiam firmarent, veniebant
operam ſuam in rebus omnibus quæ ad Regis
nuelis amplitudinem pertinerent, pollicebant
non ſtatim dimittebat. Volebat enim vt ocul
munitionem, & claſſis, quam tunc ornabat,
tum aſpicerent, & totius operis, in quod ment
tendebat, magnificentiam ſenſibus vſurparent
rum rerum admiratione defixi, conſtantius
permanerent. Illi ad eum venerabundi accedeb

minis grauitatem admirabantur, alij suauita- comitatem laudibus efferebant. Goæ celebri- requẽtia cum Regis maximi curia conferri me- terat. Hæc omnia quamuis in natura Albuquer sent, is tamen de industria omnia signis illu- faciebat, vt maiorem sui admirationem incu- & ea grauitatis specie multo facilius homines in contineret. Hoc præterea assequebatur cùm tò legatos non dimitteret, vt maioribus inte- pijs insulam muniret, & virtutis documenta co- nnibus, qui eò conuenerant, statueret. Zabai- him Idalcamus insulæ repetendæ studium non nittebat. Illius autem Dux Melichius Agriaicus magnis copijs stipatus inuasit: qui tamen eo re fuit à nostris cum strage & ignominia repul- Misit Albuquercius inde Iacobum Fernandum sem cum tribus nauibus in Zacotoram, vt ar m, quam prorsus rebus Lusitanis inutilem, & nis periculis expositam iudicabat, euerteret, & nos, qui eam tuebantur, in nauibus acciperet. n Iacobus Mẽdezius Vasconcelius ad illum ad- rita in eum sua commemorauit, atque petijt, vt n, qua erat Malacam (quod sibi munus fuerat tum) petiturus, instrui iuberet. Albuquercius verbis eum ab instituto deducere conatus est. mmuni Ducum omnium consilio decretum minimè conuenire, vt virum tanta virtute præ- , in pestem sine vllo fructu ruere permitteret. O- e difficillimum, quod non nisi classe maxima posset. Periculosum esse eodẽ tempore duas res llimas suscipere. Sibi iter instare, quo erat in Sul- assem inuasurus. Fieri non posse, vt simul clas- a Malaca pœnas sceleris conflati lueret, instruc- Illũ deinde multis verbis orare instituit, vt secũ, Goa fecerat, nauigare vellet, vt illius virtute faci- ostes oppimeret. Eo bello profligato, se daturũ m, vt is in Lusitaniam multis ornamentis, vt par ffectus rediret. Hoc responso Vasconcelius gra-

Zacatorensis arx ab Albuquercio iussa euerti.

Vasconcelij cum Albuquercio de Malacensi profectione contentio.

uiter offensus, sibi data esse verba conquestus
quando tam malè meritis suis esset gratia relata
lacam omninò omnibus inuitis petiturum. Ide
que in Indiam se venisse dicebat, nõ vt Ducibu
tanis obtemperaret, sed vt Regis inuictissimi n
ta conficeret. Albuquercius cùm illum in ea na
di sententia nimis obstinatum animaduerteret
Ducibus, qui comites illius erant, exilij: magist
nautis, extremi supplicij pœnam proposuit, si
iniussu ipsius soluerẽt. Nihilominus ille cum r
Ducibus vna nocte anchoris solutis è portu di
Albuquercius Duces alios confestim misit, qu
mibus & scaphis instructis illum consequerent
reuocarent: si id facere recusaret, naues illius
mergere iussit. Ij iussa facessunt. Et cùm Vascor
parere noluisset, tormentis nauem, qua veheb
cerrimè verberare instituunt, antennamque m
deijciunt, & duos nautas interimunt, & illi e
minitantur, nisi statim in portum vnde soluera
ret. Redijt tandem, & in custodiam traditus est:
sententia fuit, vt is vinctus in Lusitaniam duce
& quidam ex nauarchis, Hieronymus Cernichi
minabatur, quia suasor & impulsor audaciæ fue
acrius, quàm reliqui omnes, Albuquercij impe
stiterat, securi feriretur: & magistri, qui imperiu
dacius contempserant, suspenderentur. Duo ex
stris continuò ad suspendium adacti sunt. Reliq
cebantur. Sed cùm legatus regis Narsingæ, & l
etiam Regis Cambaiæ, nobilitatis Lusitanæ pr
adducti, ad Albuquercium adijssent, & illum su
ter orarent, vt erratis hominum illorum venian
beret, is omnibus, qui nondum morte affecti fu
ignouit, eosque exilio multauit: nauarchos na
præfectura priuauit, & exilij gratia in Lusitania
duci iussit. Sic autem imperium seuerè sanxit, &
nitatis etiam partes in iudicio suscepit, & legat
gum maximorum non mediocri beneficio, vt
ferebant, obstrinxit. Rebus ita constitutis, & v

Vasconcelius ab Albuquercio deficit.

Vasconcelij cum Albuquercio de Malacensi profectione contentio.

æſidio munita, Goa cum claſſe viginti trium
n profectus eſt. Cùm verò occaſum verſus, vt
am peteret, curſum inſtitueret, tempeſtatis ad-
reflatu Goæ rurſus portum ſubijt. Ibi cùm idem
nihil remitteret, & nauigandi tempus elabere-
nſilio cum Ducibus habito, ſtatuit Malacam (ad
amque petendam ventus valde ſecundus erat)
arc. Itaque Cochimum verſus curſum direxit. I-
cum Fonſecam Caſtrenſem, & Menendum Al-
m, & Simonem vetulum, & Antonium Salam,
erto nauium numero reliquit: quibus omnibus
anuelem Lacerdam præfecit, & illis imperauit,
n primùm ver appeteret, quod initio Auguſti
s aduentat, oram Calecutienſem peragrarent, &
n Calecutienſibus, illorumque ſocijs inferrent,
Goam excurrerent, ne quiſquam, dum is abeſſet,
perniciem moliri conaretur. Rerum autem ma-
arum præfecturam Odoardo Melio Serpenſi cõ-
Inde cum decem & nouem nauibus & octingen
is Luſitanis, & ſexcentis Indis vela dedit. Nauẽ
Cambaienſem in eo curſu, antè, quàm Cori pro
orium ſuperaret, excepit. Ibi cùm claſſis maxi-
luctibus agitaretur, vnam triremem amiſit: ho-
s tamen, qui ea vehebantur, conſeruati ſunt. A-
einde tres naues mercibus valdè precioſis onu-
quæ Malacam ſimiliter petebant, expugnauit. In
atram deinde inſulam delatus, naues in Pediren-
rtu conſtituit. Rex illi continuò nauem & Luſita-
dono miſit. Ij erant ex illis, qui Malacæ relicti à
eira fuerant, & inde fugientes ſeſe in Pedirenſis
is fidem contulerant. Vnus ex illis, cui nomen Io-
s Viegas erat, Albuquercio narrauit, poſt Siquei-
Malacenſi portu digreſſum, Bendaram Regi inſi-
comparauiſſe, & ob eam rem capitale ſupplicium
uliſſe. Expoſuit deinde, quomodo Nahodabeguea,
Princeps erat illorum, qui ſimulachrorum ſuper-
one conflictati, à Mahumetis ſacris nefarijs abhor
t, ciues ad Luſitanorum perniciem ſolicitarat: qui

Albuquercij expeditio Malacenſis.

3. naues Malacenſes captæ.

Bendara maieſtatis damnatus.

tamē cum Bendara sceleris societatem coiuera
ius maleficij conscientia oppressus, aufugerat,
cemensi regno, quod eiusdem insulæ pars est,
constiterat. Albuquercius pacem cum Rege Pe
sanctiore fœdere confirmata, Pacemense regn
tijt. Ibi colloquio cum Rege habito, ab eo, vt
hodabegueam traderet, enixè contendit. Is cùm
daret, se illum traditurum, non modò id non
tit, verùm Nahodabegueam, vt subterfugeret,
nuit. Inde fœdere similiter percusso Albuq
mouit, & nauem post dies aliquot maximam
catus, in eam inuectus est. Qui erant in naui, no
cri animo restiterunt. Ex illis tamen quadragin
sunt. Cùm verò nostri nauem scandere proper
flamma subitò vectorum opera suscitata, nostro
menter exterruit, & à naui longè discedere co
Et, vt postea compertum fuit, flamma illa a
quodam facta, non exurit, & facilè quoties eis, qu
excitarunt, libet, extinguitur. Inde cùm classis
choris cōsisteret, nostri aliam nauem conspexêre
velis & remis, vt aliæ multæ generis eiusdem, in
solebant Albuquercius misit continuò duos duc
scaphis inuecti, eam ad illum traherent. Nautæ
perterriti sese in mare præcipites eiecerunt. Nah
beguea ea naui vehebatur, & Malacam petebat, v
gi Lusitanæ classis aduentum nunciaret, vt ea se
tate Regem ad veniam tribuendam inflecteret. N
dabeguea cùm nullam vitandæ cladis meritæ ra
inueniret, maluit cum famulis suis viri fortis o
functus occumbere, quàm supplicio suo nostro
oculos satiare. Itaque tanta vi repugnauit, vt nem
rit è nostris, qui non ex eo certamine vulneratus
ret. Hostes omnes cæsi sunt. Nahodabeguea m
vulneribus concisus ita cecidit, vt nullum sangui
è vulneribus emitteret. Cùm tamen nostri illum
dassent, & armillam ex auro factam, in quam era
pis quidam inclusus, detraxissent, magna repent
sanguinis ex illius vulneribus emanauit. Lapis e

Pacemense regnum.

Nauis factitij & innoxij ignis beneficio seruata.

De alia naui capta et Nahodabegueæ cæde, nullo emisso sanguine.

Mira sistendi sanguinis in lapide vis.

ibusdam eruitur, quas Siamenses Cabrisias ap- ; qui mirificam ad sanguinem sistendum vim ere dicitur. Nostri progressi vlterius, duas alias eperunt, quarum vna Malaca soluerat. Qui ea ntur, Rodericum Araugium, & reliquos Lusi- qui Malacæ relicti fuerant, incolumes esse nun- r. Tertius dies erat ab eo, quo nauis se primùm deinde flammis tutata fuerat, cùm eadem na- n nostrorum conspectum dedit. Ex ea homines paronem desiliunt, & rectà ad nauem prætoriã ntur. Ibi cùm accepta fide nauem ingressi fuis- Albuquercium eiusmodi verbis alloquuntur. Si fama prædicat, Imperator, adduci non possu- t arbitremur, te, si sciuisses quam rem geramus, n nostram fuisse armis aggressurum. Nec enim sumus, vt sceleris conflati pœnas luere debea- neque mercatores, vt diuitiarum magnitudine tatem eorum, qui pecunias expetunt, acriter ir- is. Merces nostræ sunt, ea, quæ nostræ nobilitati niunt, arma nempe, & virtus, atque fides. Tuum nunus est, scelera supplicio persequi, virtuti au- uere. Nam & te Regis clarissimi & inuictissimi u esse nouimus, & virtutis egregiæ significatio- uamplurimis in locis dedisse, compertum ha- s. Hac igitur tui nominis fama prouocati, ad te fi- r accedimus, & suppliciter postulamus, vt homi- summum hominis malefici & iniusti scelus bo- nnibus euerso misericordiam tribuas. Sultanus lus Pacemense regnum legitimo imperio conti : Tyranni verò fraude regno pulsus est. Nos ve- ites illius sumus, fidem & officium sequimur, & lius dignitate mori, si opus ita fuerit, minimè amus. Nunc verò Iauam cum illo petebamus, vt ium ab incolis insulæ peteremus. Verùm cùm is m istam videret, non aliam nobis opem quæren- existimauit. Si enim Regis nomen alias natio- nouere potest, multo magis te ad misericordiam, anta fide pro Regis tui nomine nullum vitæ pe- ricu-

Zeinali Pacemensis regis ad Albuquercium legatio.

riculum recuſas, inflectet. Te igitur Rex noſte
hanc cauſam dignam tua fide, & tua virtute ſu
& illum calamitate indigniſſima vexatum in
reſtituas. Quod ſi feceris, res à te geſtas clarius
bis, hominemque gratum & memorem benef
in perpetuum deuincies. Hac legatione Albuq
valdè lætatus eſt, Regemque primùm per Fern
Albuquercij cum Paceme ſi Rege fœdus. Petreium Andradium, deinde per ſe, eò quòd
rat illum inualetudine laborare, ſalutauit. Pax
los facta, fœduſque percuſſum fuit, ea conditio
Albuquercius illum in regnum reduceret, is ſt
rius Regis Emmanuelis eſſet, & ſingulis annis
auri pondo pro regni facultate tributi nomine
taret. Hac re ex animi ſententia geſta, Malacam
Zainalum perduxit. Kalendis Iulij, anno, M.D
Albuquercij in Malacenſe regnum aduentus. inſulam paruã, quæ Malaca ictu tormenti diſta
ſem applicuit. Erant in eo loco naues quampl
in anchoris conſtitutæ, quę vt ſe inde proripere
tu perterritæ feſtinabant. Albuquercius cùm p
teſtari feciſſet, ſe non bellum niſi eis, qui hoſtil
lirentur, afferre, omnibus metum abſterſit. Qu
5. Sinarum cum Albuquercio colloquium. Sinarum nauarchi, qui ibi conſiſtebant, illum a
& ſignificârunt, Regem Malacæ cùm eum adfu
literis & rumore multorum multis antè diebus
uiſſet, ſeſe ad bellum ſummo ſtudio comparaſſ
inde ſi bellum fieret, operam ſuam polliciti ſu
namque & Regis perfidi ſceleribus offendi, & L
næ probitatis ſtudio concitari. Deinde ſuorum
in Siqueiram retulerunt, vt magis fidem faceren
ſimiliter nihil antiquius officio futurum. Eos
quercius in cœnam inuitauit. Quod conuiuiun
à Sinis Gallico & Germano more, maioribus po
& hilaritate ſumma celebratum. Poſtridiè Rex
Malacenſis regis ad Albuquercium fraudulenta legatio. qui Albuquerciũ nomine illius honorificè ſalu
& ſuſceptum contra Luſitanos ſcelus in Bend
transferret, quem dicebat ob eám cauſam fuiſſe c
li ſupplicio damnatum. Se verò nihil malle quàr
cem, eamque libentiſſimè conditionibus æquis

n. Albuquercius respondit, se minimè à pacis ionibus abhorrere. Sed vt intelligeret, Regem velle, & scelus contra Lusitanos nefariè conflatestatum fuisse, esse in primis necessarium vt nos liberos ad se venire permitteret, & bona quę a fuerant, restitueret. Ad hæc rex Lusitanos valocis dispersos esse dixit, & aliquot ex illis in Matis nomen iurasse, quos per religionem Christiadi minimè liceret. Quod autem ad bona attinenon illius sponte direpta fuisse: & præterea manillorum partem in Lusitanis alendis fuisse cōnā. Hæc & alia eiusmodi vltrò citroque per nungebantur, ex quibus intelligi poterat, Regem vel uquercium ludificari, vt incautum & spe comonis erectum opprimeret. Hæc mente cernebat quercius, & ex literis etiam Araugij, & ex merca quorundam sermonibus accepit, expectari ab assem maximam, qua facilius nostros ancipiti) & à portu & ex alto distentos obrueret. In vrbe d nouem tormentorum millia partim ærea, parerrea in munitionibus habebat. Et tam militum ro, quàm omnibus bellicis instrumentis erat ad ndum paratissimus. Vt tutius tamen rem gereret, m illam expectare statuebat. Albuquercius verò id omnes nationes, quę illic negotiabantur, testa elinqueret, se inuitum ad bellum hominis iniuni fraudibus impelli, rem de die in diem differeultanus Zainalus hoc metu fieri ab illo ratus, gra fidentia laborare cœpit, & ad regem nocte trans Albuquercius sequenti die in domos, quæ in æjs erant, & in ædificia suburbana, & in tres naues baienses, viris impigris ad eam rem gerendam s, ignem conijci præcepit. Id non absque macertamine fieri potuit. Incendium tamen hos frustra repugnantibus excitatum, vrbem tercompleuit. Rex ea re cōturbatus, Araugium cum anis reliquis statim ad Albuquercium misit, seq; malle, quàm pacem asseruit, illumque orauit, vt incen-

Malacensis exercitus & instrumenta bellica.

Belli Malacensis initium.

Suburbij Malacensis incendium.

incendium restingui permitteret. Albuquerci
Malacensis Regis technæ. lè precibus assensus est. Cambaienses tamen
exuri iussit. Araugius illum admonuit, Rege
des & insidias machinari: nullam apud eum
religionem sanctam fore: opes illius malis ar
sceleribus infinitis amplificari. Et tunc eò, qu
sem expectaret, quam cum ea, quam in portu
bebat, coniungeret, dilationibus nostros elude
stituisse. Rex naues multas mercatorum impe
quò minus è portu soluerẽt, vt illis in bellum,
esset, vteretur. Albuquercius Sinarum naues
tas illis tradidit, eos tamen rogauit, ne prius ab
Albuquercij ad Malacensem nuncius. rent, quàm prælium spectarent. Ad Regem
misit qui diceret, si pacem fieri vellet, vt locum
vrbe commodum assignaret, in quo arcem po
truere, ne rursus Lusitanis perditorum hominu
lére periculum intenderetur. Rex verò respondi
designationem Albuquercio se liberam permi
Sed cùm nihil expediret, & fraudes, quas simula
contexerat, occultare diu minimè possent, Albu
cius rem vlterius differre noluit. Itaque vt explo
quo loco commodius vrbem oppugnaret, & q
copijs Rex eam tueretur, & ordine, quo impetu
primere niteretur, manè vrbẽ se inuadere velle
lauit. Hac re tentata cognouit Albuquercius,
firmamentũ in ponte, & in templo quodam, non
cul à ponte sito, consistere. Itaque ea parte vrbe
Malacæ vrbis oppugnatio. pugnare statuit. Insequenti igitur die trireme & l
lioribus nauibus in vrbem inuehitur. Hostes v
stros aditu prohiberent, vndique prouolant. Ma
bus & minoribus tormentis acre nimis certamẽ
tuitur. Nostri tamen per medias flammas atque
littus occupant. Albuquercius ibi duas acies in
Lusitanorum acies duæ. xit. Vnam Fernando Petreio Andradio, & Io
Limico, & alijs quibusdam ducibus attribuit, qua
pontis partem, quæ erat cum templo coniuncta, a
aggrederentur: alteram sibi reseruauit, qua in frec
tiorem vrbis partem, ad quam pons etiam ex adu

bat, inuaderet. Vtrobique erant ſtationes mu-
ę, & præſidia cum tormentis collocata, quibus
n multitudo, grandinis inſtar emiſſa, noſtris
m ingentem præbuiſſet, niſi contemnendi pe-
onſuetudo, & laudis immenſa cupiditas cum
è gerendæ fiducia, &; quod caput eſt, numen
propitium ab eorum animis metum omninò
let. Itaque intrepidè in ſtationes inuadunt,
ſumma contentione reſiſtunt: vtrinque præli- *Prælium.*
imo magno ſuſtinetur. Hoſtes tandem pellun-
parte, qua Albuquercius cum copijs ſuis irrue- *Luſitanorum victoria.*
les prius ſtationes deſerunt, eoſque Albuquer-
dentes inſequitur. Qui primus in ſtationem a
t, fuit Simon Andradius. Alteram verò ſtatio-
annes Limicus primùm ſubijt: hoſtes verò ſi-
ea parte pulſi ſunt, & noſtri illos acriter vrge-
onec ad agmen regium peruentum eſt: vbi ho-
gis præſentia confirmati conſtitêre, Rex caſtel- *Armatorum Elephantorum pugna.*
d elephantus ingens tergo ſuſtinebat, cum ali
ſuis domeſticis vehebatur. Hunc alij elephan
liter inſtrati & armati ſequebãtur. Tela è caſtel-
quentia decidebant. Elephanti enſes dentibus
os geſtabant: tantaque ferocia in noſtros irrue-
vt anteſignani pellerentur. Fernandus tamen
cius Lemius, & Vaſcus Fernandus Coutignus
è ea re perturbati, reſiſtunt. Cùm vterque eo-
oppoſita viæ latera, qua elephantus gradum
ter inferebat, conceſſiſſet, aditum ei liberum re-
unt. Vtrinque deinde latera illius haſtis perfo-
Belua quamuis in principio certaminis ſit im- *Elephantis regij cædes.*
& efferata, eſt tamen doloris impatiens, & fa-
ſuos quouis vulnere fauciata conuertitur. Ita-
m elephantus transfixus vtroque latere fuiſſet,
em, qui illi inſidebat, proboſcide deturbatum
leat. Exanimari deindè (ſanguis enim illi vtrin-
rofluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu conſe-
eſiluit. Elephantus in ſuos conuerſus, reliquo-
lephantorum aciẽ perturbauit. Omnes exterriti

Elephantum fuga. in fugam versi sunt, neq; rursus vllis rectoru
tis aut minis in prælium compelli potuêre.
depulso, Lusitani multò acrius instíterunt. H
pro laribus & focis in Regis sui conspectu di
fortunarumque omniũ discrimen adirent, in
Rex vulneratur. incredibili pertinacia ruebant. Rex cùm in m
mediocre vulnus accepisset, è pugna dolore v
cessit, vt in ædibus suis curaretur. Id cùm illiu
animaduertissent, se in collem, in quo ædes re
erant, paulatim subduxêre. Ibi verò conferti
impetum sustinebant. Alia verò parte res era
Albuquercij periculum Limici subsidio depulsum. gnum discrimen inducta. Albuquercius enim
stium multitudine circumuentus. Ioannes L
præsidio, quod satis esse videbatur, in ponte re
illi opem afferret, accelerauit: tantoque impet
stes inuasit, vt multi se in fluuium demitteren
tæ, qui erant in lẽbis, eos ad satietatem sine vll
dimento cædebant. Albuquercius aduentu Li
gẽti periculo liberatus, suos ad pugnam de int
pessendam cohortatus est, & tubarum etiam c
vt maiorem animis alacritatem adderet, omne
uit, & in hostium aciem, quę viam latam insed
Redintegratum à Lusitanis prælium. petum dedit. Hostes quamuis principio acrite
tissent, tandem fusi fugatique sunt. Itaq; pont
præsidio nudata, Albuquercius continuò sta
in eodem loco vallo, & fossa, & aggere muni
mentaque disposuit: munitionisque illius cu
Nonio Vascio Albicastrensi, & Georgio Leo
misit. Idem in alia pontis parte, quæ ad templu
giam pertinebat, facere conatus est. Sed tanta v
pus ab hostibus impeditum, vt perfici nullo m
Pars vrbis Malacensis incensa. set. Pugna à prima luce ad meridiem perducta f
buquercius tamen, ne præsidia, quæ in statione
fuerat, aliquod grauius incommodum ex æd
cinis acciperent, eas omnes munitiones ex vtr
te incendere confestim iussit. Incendium in te
vsque, & in ædes regias penetrauit, bonamq; i
partem exussit. Sol in occasum præcipitabat, &

rdentiſſimo ſole, & maxima laſſitudine ex ni-
bore cōfecti. Albuquercius igitur copias in claſ
mente reduxit, vt cùm primùm poſſet, in vrbē
1s copijs ſtipatus ingrederetur. Hoſtium nume-
i in eo prælio ceciderunt, iniri minimè potuit.
it tamen, magnam cæſorum multitudinem fu- *Cæſorum numerus.*
oſtris tredecim cecidêre, ſeptuaginta grauiter
ati fuêre: quinquaginta tormenta capta ſunt,&
on paucæ direptæ. Multi ea nocte mercatores
profugerunt,& Regulus quidā, qui illis diebus
Malacæ filiam duxerat, neque nouę nuptę blan-
ontineri potuit,quin ſe in fugam daret. Eo tem-
etimutaraia Iaoenſis mercator, qui ſedē & do-
im in ea ciuitate multis annis habuerat, erat o-
x exiſtimatione externorū omnium facilè prin-
cū illius diei certamē cerneret, ea nocte ad Al-
rciū cū muneribus adijt, & ſupplices etiā preces
it,fidemque dedit,ſe fore ſemper Regis Emma-
ducibus addictum, & iuſſis illorum omnibus
ientem. Is fuit in fidem & amicitiam libentiſſi-
eptus. Sinarum verò nauarchi ſimiliter ad Al-
cium de victoria gratulatum venêre, ſeque, ſi
im liceret, ſtatim velle proficiſci dixerunt. Is eos
eatu iuuit,& muneribus affectos dimiſit, vnum
ſitanum ex illis, qui cum Araugio Malacæ ca-
rant, qui linguam Malacenſem probè nouerat,
didit, quem erāt in Siamenſi regno, cùm oram *Albuquercij*
egerent, relicturi. Per hunc enim regem Siamen *ad Siamen-*
lutare,& propenſam in illum voluntatem mul- *ſem regem*
ois oſtendere commodum arbitratus eſt, vt il *legatio.*
uius imperiū erat ampliſſimū, ad Emmanuelis
m alliceret. Luſitanus quem cū Sinis miſit, Odo-
Fernandus appellabatur. Is enſem cum capulo
ubrio ex auro pulcherrimè facto, & emblema-
antiſſimè diſtincto, ad Regem cum baltheo o-
iuſdem, Albuquercij nomine deferebat. Noſtri
octem in curandis corporibus, & rebus ad præ-
quod inſtabat, præparandis conſumpſerunt. At

Hostium munitiones.

Rex alias stationes in locis magis in intimam
reductis, quibus nostri ex eo loco,quem occu
impetum illaturi videbantur, multò diligentiu
uit, in illoque multò plura tormenta disposuit
que parte, in quam Lusitanos inuasuros exist
clauos acutissimos è chalybe veneno mortife
ctos sub terram abdidit, vt nostri cùm vestigi
primerent, vulnerati conciderent, & cum dolo
mo spiritum ederent. Ea namque est veneni il
tura, vt cùm primùm sanguinem attingit, in
repentè vim suam mortiferam diffundat. Hæc
Albuquercius indicio Ninachetuensis, qui in
nos erat voluntate propensus, intelligebat. Cù
in pontis expugnatione maximum belli mom
statueret, hoc excogitauit. Nauis Sultani Za
quam is, cùm fugit, desertam reliquerat, erat m
& firmissima. Eam tormentis, & varijs munitio
& commeatu etiam instruxit, saccisque lanicio
no, similique materia, quæ mollicie sua tormen
ictus excipit, neque facilè dissipatur, infertis, n
tera firmauit. Ea cùm æstu deferretur, & ponti
caretur, erat necesse, vt arcis instar in pontem pr
ret. Sed ea, tempore, quo maritimi æstus, quo
cursus & conuersio moderatur, propter ipsiu
rationem multò remissiores sunt, ad pontem ap
ri non poterat. Aestus autem tunc vim suam
dunt, cùm Luna vel ad Solem propius accedit,
illo longius abscedit. Cùm verò vel maximu
splendor imminui, vel ab exortu augeri incipit
paulatim eam vim, quæ ad summum peruene
dies singulos remittit. Id igitur Albuquercius ex
bat, & quò se vehementius in dies singulos æstu
tabat, eò nauis propius pontem summo nostr
studio pellebatur. Hostes interim minimè cess
Machinis enim multo pice, & oleo, multipliciq
teria ad suscitandam flammam accommodata
paratis, atque secundùm fluminis naturam æs
cedente contortis, vt nauem flammis absum

ontendebant. Nostri verò lembis & scaphis
festinanter occurrentes, machinas harpago-
iectis in alterutram fluminis partem detor-
:. Hostes verò in nauem nocte atque die pilas
s emittebant. Naui præerat Antonius Abræus.
um vtraque mala glandis vnius ictu transfixa
Albuquercius illi vicarium repentè substituit.
anè ferociter; Integri, inquit, mihi pedes sunt
rrendum, & manus firmæ ad prælium conse-
. Neque mihi ad cohortandum oratio deest:
vero ad imperandum Dei gratia sanam gero.
am si in lecto grauissimis vulneribus acceptis
ssem, ex eo facillimè possem, quæ in rem es-
nte & consilio prouidere. Quare minimè pati-
diu animam duxero, alium in locum meum
i. Ad hūc igitur modum, cùm vicarium è naui
non segnius, quàm si nullum vulnus accepis-
ere suo perfunctus fuit. At nauis tandem cùm
aximi essent, ponti, cunctis hostibus frustra
ntibus, applicata fuit. Postridiè Albuquercius
em copijs eductis, in vrbem, sicut antè fecerat,
Prælium ea die multo crudelius exarsit. Multi
e ceciderunt, & maxima hominum multitudo
us debilitata fuit. Tandem statio, quæ templū
Regias muniebat, à nostris capta, & hostes in
fugam conuersi sunt. Similiter cùm statio illa
quā Albuquercius copias educebat, expugnata
cū labore fuisset, hostes indè se proripuerunt.
militer Abræus omni præsidio nudauit. Ita v-
ore cùm è naui prælium iniretur, & quilibet
ro parte sua fundere conaretur, & diu fuisset v-
ntissimè dimicatum, hostes omninò fusi sunt.
pē suis afferret, cum tribus millibus hominū
insidens accurrebat. Sed cū omnes stationes
atas animaduerteret, in ædes suas cōcessit. No-
n propter hominum paucitatē insequi nolue-
lbuquercius in templū se cōtulit, iam à nostris
um. Illius verò custodiā illis ipsis, qui illud ex-

Animositas Abræi.

Atrox prælium.

 pugnā-

pugnarant, commisit. Indè in pontem redijt
que autem pontis introitu stationes excitauit
cupis terra oppletis, & ordine collocatis, atq
reuinctis circumuallauit, crebraque in illis to
præsidiaque firma disposuit Cùm verò hostes
in nostros pilas & glandes immitterent, & m
pere impeditos conuulnerarent, Albuquerc
acies instruxit, quas ducibus delectis attribuit
imperauit, vt duabus vijs ab ea, quam hostes i
faciebant, diuersis ingressi, eos ex transuerso ad
tur, neminique vitam concederent. Itaque
hostibus cæsi sunt, multo tamen plures se fug
dârunt Albuquercius duas domus prope pon
frequentiore vrbis parte, quam ipse sibi exp
dam sumpserat, delegit, in quarum tectis (nec
stigiatæ domus erant, sed ad libellam in sum
stratæ) tormenta collocauit. Lembos prætere
phas cum tormentis singulis in fluuij locis op
constituit. Nondum enim debellatum credid
quasi adhuc graue certamen instaret, omnia
studio comparabat. Sequenti die ædes regias op
Regis Malacensis fuga. re constituit. Sed Rex proxima illa nocte cùm
opes, quas potuit, asportandas in mediterranea
rauisset, aufugerat. Cùm Lusitani milites in h
se illius diripiendæ gratia contulissent, eamque
nitam reperissent, ea re grauiter offensi illam c
vndique facibus incenderunt. Hostes, adhuc e
pra 6. hominum armatorũ millia in vrbe rema
in nostros impetum sæpè dabant: sed cùm da
nullum intulissent, & cladem nõ mediocrem a
sent, aufugerunt. Albuquercius, vico, in quo V
Malacæ direptio. taraia habitabat, & domibus Ninachetuensis, &
sium, & reliquorum, qui in fidem recepti fuera
ceptis, vrbem diripiendam militi concessit. Pr
gens fuit, supra tria millia tormentorum cap
armamentaria erant vario commeatu, & instru
bellicis, & munitionibus referta. Hæc omnia,
classem reficiendam, & vrbem muniendam p

iles non attigit. Et tamen quinta prædæ pars, Regẽ pertinebat, ducentis millibus aureorũ nu- æstimata fuit, quamuis nec aurũ, nec argentũ, ccultari potuit, miles in medium contulisset. onstat, si rex & mercatores opulentissimi opes st primum prælium ex vrbe in mediterraneã n traduxissent, tantam prędam futuram fuisse, tiam infinitam militum satiaret. In his tamen è nostris circiter octoginta ceciderunt. Rebus c modum gestis, Albuquercius mercatores, qui ostris non intulerant, vt vrbem incolerent, fa- s allexit, omnibusque libertatem & leges suas Saracenis Vtetimutaraiam, reliquis gentibus, aulacra colebant, Ninachetuensem præposuit, n ab illis ad Lusitanos magistratus prouoca- , instituit. Et cùm Regem circiter passuũ trigin- prope flumen, quod in vrbem influebat, mu- s excitare percepisset, manum comparauit, eo- ces misit, qui munitiones disturbarent, & ho- pellerent. Præda indè non mediocris abducta, anti septem capti sunt. Rebus ita constitutis, eruos omnes Albuquercius intendit, vt arcem ret. Materiam suppeditabant sepulchra regum cipum, & ædes magnificæ belli impetu distur- peras seruorum multitudo facilè præbebat, & eri vigilanter instabat, ita vt opus intra breue ad tectum perueniret. Porrò autem comitate onis lenitate perfecit, vt magna hominũ mul- rbis colendæ gratia vndique confluerct. Illis a leges dedit, pecuniamque ex auro & argento dam & cudendam, insignibusque Regis Em- is signandam curauit: & ex stanno etiam mo- nstituit, grauissimaque pœna sanxit, si quis alio pecuniæ deinceps vteretur. Lassamanas, qui maritimarum apud Malacæ Regem præfectus t, cùm vrbem nõ modò captam, sed legibus & s rectè constitutam, Regisque Emmanuelis am optimè fundatum cerneret, Regemq; suum

Malacensis Reip. ab Albuquercio constitutæ ratio.

Arx Malacensis extruitur.

Lassamanis ad Albuquercium legatio.

è vita discessisse(dolore enim confectus interi
maduerteret,ad Albuquercium legatum misi
postulabat, vt opera illius vteretur. Se nam
minore studio pro Regis Emmanuelis amp
quoduis periculum aditurum,quàm pro defu
ge multis in locis adierat. Fuit ea legatio Albu
grata, dataque fide illum euocauit. Sed cùm n
rerentur, ne, si is in vrbem rediret,aliquod ma
munus illi committeretur,inuidia ducti, hon
literas absterrent,atque persuadent, Albuquer
interitu illius cogitare. Interim Odoardus Fer
qui ad Siamensem Regem missus fuerat, cum
legato reuersus est. Fuerat Lusitanus à Rege
acceptus, & muneribus ornatus. Legationis
quam Albuquercio Siamensis exposuit, sum
erat.Regi gratissimam fuisse illius victoriam:
nuelis regis imperium amplificatum cupere, &
clarissimæ vicinitate delectari, nullumque se o
in omnibus rebus, quæ ad commodum & dig
Albuquercij,& Lusitanorum Ducum pertiner
minis amantissimi prætermissurum. Cum h
tione Albuquercio dona misit, nempe aureun
lum, & ensem cum aurea vagina, & annulũ, i
erat gemma maximi pretij satis eleganter inclu
buquercius per eundem legatum Regis matri
satis munera misit. Siamense regnum oram f
mnem extremæ Indiæ,quæ ad ortum Solis spe
ad Septentriones inflexa, sinu maximo, Sina
termino occidentali definita est,amplectitur:
ad Occasum cum regno Peguensi coniungitur
montorio autem, quod Malaca circiter centun
ginti passuum millibus abest, superato, Mala
iam imperio,vt diximus,continebat. Duodeci
lia elephãtorum habere dicitur, è quibus quatu
lia semper ad subitos bellorum casus armata su
hunc Albuquercius, vt pax sanctiore fœdere fi
tur, legatos misit Antonium Mirandam Azeu
& Odoardum Coelium, cum muneribus Regi

Siamensis ad Albuquercium legatio.

Siamensis regni descriptio.

Variæ legationes tam ad Albuquercium quàm

…itia dignis. Alius deinde legatus à Iaoensi Rege *ab eodem missa.*
…im peruenit cum muneribus, quæ militaris vi-
…em referebant. Haſtas enim continebant, & bel
…inora, quæ Rex ediderat, in ſtromate goſſipino
…i, & ænea tympana, quibus apud gentem illam
…is certamen acuitur. Similiter alij legati à Regi-
…itimis, & à Zamatra, item à Rege Peguenſi, cu-
…perium, poſt Gangem fluuium, ad Solis occa-
…rtinet, & latiſſimis illius oræ terminis contine-
…ij Reges pacem & amicitiam petebant, alij liben
…Regis Emmanuelis imperium accepturos oſten-
…. Omnes Albuquercium laudibus exornabant,
…muneribus etiam oblatis ſtudium nominis il-
lius, quo erant vehementer, vt appare-
bat, incenſi, teſtificaban-
tur.

HIERONYM
OSORII SILVE
SIS ALGARBIORVM
LVSITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVEI
LVSITANORVM REGIS I
uictißimi, virtute & auſpi-
cio geſtis,

LIBER OCTAVVS.

De bello Goenſi.

V M hæc in vlteriore India gen
in citeriore res Goenſes in ang
adductæ ſunt. Zabaimus enim
mus in poſſeſſiones, quæ Regi
manuelis nomine in continent
rant occupatæ, Puletacamum
tribus millibus militum, quorum maxima pars
cæ fuerunt, immiſit. Contra hos Melraus &
moia, qui Luſitanorum partes ſequebantur, qu
hominum millia, & quadraginta equites eduxe
Principio quidem Puletacamus in fugam verſus,
Sed cũ copias diſſipatas collegiſſet, in hoſtes inc
inuaſit, & Melraum atq; Timoiam in effuſam fu
coniecit. Hi ad Narſingæ Regem, cùm exercitum
xima ex parte cõciſum cernerent, & alium comp
minimè poſſent, ſe contulerunt. Timoia Melra
precatore, à Narſingæ Rege veniam impetrauit. I
de contra fidem, vt rumore diſſipatum fuit, Rex ill
dem per miniſtros fraudulenter intulit. Hac vict

Melrai & Timoiæ fuga.

ſi a

us Puletacamus insulam traijcere constituit: at-imùm insulę habitatores ad defectionem solici-lli fidem violare noluerunt. Hoc fuit Crisnæ in-s erat inter incolas opibus & industria princeps, igalia tractabat) ad Rabellum, qui præfectus vr-t, continuò delatum. Is aditus insulæ muniuit, præsidia disposuit, quibus hostes omni aditu beret. Sed cùm Puletacamus noctem vnam plu-& caliginosam, & tempestatibus infestam obser copias per loca, quæ magis imminuta esse co-rat, ratibus transmisit. Duas Lusitanas naues cũ ntis omnibus cepit, milites Lusitanos, qui ni-riter obsistebant, occidit. Reliqua incolarũ præ-n vrbem diffugiunt. Puletacamus excogitat quo ea Lusitanorum præsidia, quæ erant in vrbe, fo-re cogeret, vt ita in vrbem præsidio nudatam in-et. Coiebiquium (is vnus erat ex incolarum Du-qui vectigalia Regia tractabant) per vnum è su-opias educendas persuadere conatus est. Mini-ius fraudis, Puletacami nomine suppresso, sic e-rat iussus, Coiebiquium alloquitur, & quasi uga, qui gratiam captare vellet, nunciat, ducen-urcas in oppidum, quod Goa vetus appellabatur, sse. Incolas eos vndique circumuenisse: Turcas bere conari. Si subsidium firmum mitteretur, fo-nemo ex Turcis euaderet. Rabellus Iacobum Fer-im Fariam exploratum miserat: & manè cum a-structa, vt, si opus esset, in hostes inueheretur, fa-operiebatur, cùm fraudis minister interuenit, & e fuerat iussus, exposuit. Rabellus Coiebiquium, ibi videretur interrogat. Is authorem sibi mini-de dignum existimari dicit. At Rabellus iuuen udacia, reique benè gerendæ fiducia, & optimis ssibus (facinora enim non pauca in bellis felici iderat) erectus, facilè in fraudem impulsus fuit. e minimè spectato Fariæ exploratoris aduentu, equitibus quinque & triginta, & Indis quingen-ressus est. Proditor cùm se quibusdam aperuisset,

Goæ incolarum erga Lusitanos fides.

Puletacami techna in Lusitanos.

Temerarium Rabelli facinus.

abscessit. Indi cognita fraude substiterant. Id R
cùm multum in via processit, non animaduert
verò iugum collis superasset, tredecim tātùm
stipatum vidit. Inde circiter mille (tot enim i
bus esse videbantur) hostes conspicatus est. Eo
equites quinque in ordinem cogebant. Ibi ru
bellus de Coiebiquio quęrit, quid sibi videretu
inquit. Transfuga minimè comparet: hostes su
rò plures, quàm is nunciârat: nostri metu pe
substitêre: fraudem esse hominis perditissimi s
possumus. Idcirco in vrbem redeundum cense
tamen in omni consilio, quod sequutus fueris
mitem fidelissimum sine vlla recusatione pr
Deindè cùm Rabellus reliquos interrogaret, &
responderet (verebantur enim, ne, si vtile co
darent, id non prudentiæ, sed timiditati tribu
Rabellus inquit, Agite commilitones: hæc est c
qua quantum sit in vnoquoq; virtutis, appareb
quidam nobilis, qui Emmanuel Cugna appell
orationem illius excipiens. Hæc est, inquit, sen
quæ mihi maximè placet. Omnes deinde è colle
dunt, & hostibus appropinquantes, concitati
tanto impetu in eos inuecti sunt, vt omnes in li
Lusitanorum victoria. bi Puletacamus maiores copias è cōtinente ve
excipiebat, compellerent. Tantus autem erat h
metus iniectus, vt multi cùm se in mare deijcere
ruti fluctibus interirent. Puletacamus eos ab eff
ga continere non poterat. Ex Indicis copijs duce
tum (hi autem Malabares erant) aduenerant, &
Lusitanis coniuncti, hostes metu dissipatos insec
tur. Hostes trecēti cæsi sunt. Erant in summo co
rictina: Aedes ita corruerant, vt magna parietu
adhuc integra permaneret. Puletacamus in ea
Turcis octoginta, quorum pars pedites, pars equ
rant, se à fuga recepit. Eos Rabellus confestim a
constituit. Coiebiquius Rabellum à conatu det
conatus est. Dicebat enim Puletacamum intus
homines esse cum illo sanè fortes, & rabie atque

ne quodlibet magnum facinus, si cominus res ge
ur, ausuros. Itaque præstare, eminus eos sine vllo
ulo sagittis configere. Sibique illam prouinciam
scebat. At Rabellus victoria insolēter elatus, cùm
lium prudens aspernaretur, cum equitibus qua-
decim (reliqui enim hostes fugientes cædebant)
rietinas ingressus est. Ibi hostes eum duabus ex
bus aggrediuntur, & equum hastis confodiunt, &
r, ruina vehementer oppressum, interimunt. Simi
u Emmanuel Cugna eiusdem temeritatis pœnas
reliqui ex omni parietinarum ambitu pulsi sunt.
es eos insequi noluerunt. Erat enim periculum,
rursus prælium renouaretur, propter suorum tre-
tionem in summum vitæ discrimen inciderent.
ue satis habuerunt eo die duos viros primarios oc
e, & reliquos à capitibus suis auertere. Eo die satis
pectum fuit, quantum inter bonum Ducem, & stre
n militem interesset. Rabellus enim cùm esset in
is acerrimus, ea temeritatis signa dedit, vt multi
ium, quo fuerat ab Albuquercio Goæ prępositus,
robarent. Coiebiquius autem eo die laudem viri
s & sapientis Ducis obtinuit. Nam & valdè stre-
dimicauit, & optimum consilium dedit, cui si Ra-
lus obtemperasset, nunquam in eam calamitatem
disset. Reliqui omnes in ordinem reducti, Goam
lumes peruenêre. Ibi communi consilio Fran-
us Pantoia delectus fuit, qui ciuitati præesset. Is,
uo quidem pusilli & angusti animi significatio-
dare visus est, oblatum munus repudiauit. Non
n in eo statu res Goenses esse dicebat, vt quis-
m vir prudens ciuitatis tuendæ curam suscipere
eret. Nobilitas & ciues vniuersi eam prouinciam
Iacobum Mendezium Vasconcelium detulêre.
um munus animo sanè confidenti suscepisset, o-
ia, quæ ad vrbis tuendæ defensionem necessa-
videbantur, admodum strenuè comparauit. Om-
u commeatum, quem potuit, in vrbem intulit, mu-
iones instituit, vigilias disposuit, omnia impigrè

& vigi-

Rabelli mors, temerè accersita.

Coiebiquij laus.

Fr. Pantoiæ pusillanimitas.

Vasconcelius Rabello suffectus.

& vigilanter administrauit. Crisna verò cùm a
vt intra muros cum suis admitteretur, enixè c
deret, id facilè consequutus est. Ducenti tantù
sitani, & Indi ex fœderatis sexcenti in vrbe tu
rant. His exiguis copijs erat bellum sustinend
obsidio etiam, si opus esset, toleranda. Puleta
verò insulæ totius possessionem occupauit. Po
tem Benastarinum (est id oppidum in insulæ adi
ad Austrum pertinet, satis ad commeatum ex
nenti subuehendum, & copias arcessendas opor
castris delegit. In eo loco arcem instituit: maxim
us fundamenta iecit: eamque ad summum perdu
tormentis ingentibus, & omnibus bellicis instru
tis atq; præsidijs egregiè muniuit, vt inde tam ac
lo Lusitanos vexaret, vt insulam deserere coger
Et interim nunc aperto Marte, nunc ex insidijs c
tem oppugnabat. Sed Vasconcelius illum perpet
pellebat. Frãciscus verò Pereira Berredius cum t
ta viris Lusitanis eò se contulit. Cuius aduentu,
ta erat hominum penuria) Vasconcelius mirific
tatus est. At Puletacamus cùm bellũ extraheretur
baimo suspectus esse cœpit. Neq; defuit, qui nome
lius apud Zabaimum proditionis insimularet. I
rorem Rozalcamo, viro Turcę, & in rebus bellicis
ctato desponderat. Eum Rozalcamum Zabaimus
sex millibus militũ Goam misit, & Puletacamo, v
exercitũ traderet, imperauit. Puletacamus ea igno
nia grauiter offensus, imperium Zabaimi contem
Rozalcamus, vt Puletacamum castris exueret, ad
conceliũ literas dedit, quibus dicebat, Puletacamũ
baimi iniussu in possessiones in continenti sitas,
ad Emmanuelis imperium pertinebant, inuasisse
in insulam traiecisse. Se cum exercitu venisse, vt à
letacamo tanti facinoris pœnas expeteret. Si Vasc
celius illi opem afferre vellet, se Puletacamum i
paucos dies ex insulæ finibus expulsurum. Spem d
de ostendebat libertatis Lusitanis illis, qui apud Za
mum capti detinebantur. Ij erant, qui facto naufra
in

Goensis insula ab hoste recepta.

Zabaimi cum Puletacamo simultas.

Rozalcami fraudulentæ ad Vasconcelium literæ.

ulis littus euaserant. Vasconcelius fidem homi- *Vasconcelij credulitas periculosa.*
ido confestim adhibuit. Rozalcamus illius ope
atus, Puletacamum facilè superauit. Quo facto
abfuit, vt Rozalcamus in fide permaneret, vt
Vasconcelio ferro flammaque minitaretur, si
otinus vrbe excederet. Bellum ita redintegra-
ultarum difficultatum causam nostris attulit,
nen ita hostium impetum ab vrbis mœnibus re-
bant, vt iam non auderent illi ad muros accede-
yems appetebat, quæ cùm sit in illis regionibus
sæua atque turbulenta, maritimos exitus inter-
Muri interim pars magna corruit Illa ruina Ro-
nus debellatum esse credidit. Itaque ad eam par-
quam muro nudatam aduerterat, copias admo-
i atrox prælium commissum est, quod ad vespe- *Atrox prælium.*
erductum fuit. Multi ex hostibus cecidêre, & è
s etiam nonnulli, inter quos Coiebiquius for- *Coiebiquij mors.*
è dimicans, glandis vnius ictu percussus occu-
Rozalcamus cùm vi ciuitatem expugnare non *Rozalcami stratagema.*
, astu vt eam caperet, summo studio contende-
Perpetuo autem tubarum concentu, & simulata
sione nostros vigilare cogebat, ita, vt peruigilio
cti, passim deciderent. Ioannes Machiadus, cuius
mentio non semel facta est, cùm apud hostes ad-
abitu & specie Turcica versaretur, agmen vnum
bat. Is Vasconcelium per literas admonuit, vt in
n, quem arbores binas appellat, cùm primùm tu-
rū reperet, copias educeret. Fore namque vt facil-
turmam hostium, quæ cum tubicine ibi solita e-
n sistere, profligaret. Factum est ita. Multi ea no- *Hostium clades.*
esi, reliqui in fugam compulsi sunt, & muri pars,
collapsa fuerat, incredibili celeritate refecta. No-
iterim fame grauissima laborabant. Nam & hy- *Lusitanorum Goæ obsessorum fames.*
rat impedimento, quo minus commeatus in vr-
inuehi posset: & Zabaimus omnes insulæ aditus
ssos tenebat, ne cibaria ex continenti importaren-
Ea fames multis occasionem attulit Christianæ
ionis abiurandæ, qui ad Rozalcamum nocte con-
fugie-

76. *Lusitani apostatæ.* fugiebant, & in Mahumetis nomē iurabant. H
aginta fuerunt, qui fidei & religionis immem
corpus ad breue tempus alerent, animos in
sempiternam furenter & impiè detrudebant.
quos quidam homo honesto loco natus, cui n
Pius Machiadi zelus. erat Fernandus Lupius, extitit. At Machiadus,
ad eum diem Turcam simulârat, cùm videret
nes Christianos sanctissimam Christi religion
testari dolorem eximium capiebat. Ea verò in
tate commotus, eo tempore, quo Christiani fam
fecti, & in extremas angustias adducti videbant
fidem suam factis ostenderet, voluit eiusdem l
& ærumnæ societatem inire. Is duos filios ex m
Miserandum Machiadi in liberos facinus. Saracena susceperat, & vtrunque per se aquis
bus in Christi nomen expiârat. Hos ad se perdu
sit, vt secum in vrbem intromitteret. Quod cùm
qui minimè posset, facinus edidit valdè miseran
Maluit enim in sanguinem suum sæuiri, quàm
ros infantes secta Mahumetis pestifera imbuend
hostium potestate relinquere. Itaque nocte vtru
suffocauit. Manè verò casum filiorum acerbissi
deplorauit, & suam calamitatem cum multis la
mis lamentatus est: dicebatque filios lamiarum
stigijs fuisse miserabiliter extinctos. Deindè cùm
ret, se molestiæ leuandæ gratia velle per insular
gari, cum Lusitanis aliquot captiuis, & cum illis,
Machiadi ad Lusitanos apostatas exhortatio. CHRISTI religionem execranda perfidia v
rant, ad vrbis muros accessit. Ibi orationem luc
tam habuit, qua de vitæ breuitate, de sempiternis
plicijs, de gloria immortali disseruit, & omnes ad
tatus est, vt mallent in vita misera & caduca, labor
breuissimo temporis spatio definitis torqueri, q
in futura supplicijs sempiternis excruciari. Or
nem eius, nemo ex illis, qui à religione defecer
Machiadus ad obsessos Lusitanos transfugit. ad aures admisit. Ipse verò cum captiuis Vascon
fide, quam antea, cùm primùm id induxerat in
mum, acceperat, in vrbem ingressus est. Eius aduei
non modò lætitiam Lusitanis attulit, sed animo

orum ad spem salutis erexit. Id enim numine factum fuisse credebant, quòd cùm illis præfuisset, non dubitabant, quin salutare præsidiũ tra breue tempus hominibus afflictis, qui opem nplorabant, allaturũ. Rozalcamus vrbis oppunẽ non intermittebat. Cùm verò Vasconcelius xisset, eum in loco considere, ex quo ciuitatem e tormẽtis maximis imperabat, cũ equitibus 80 n inuectus est: & cùm vtrinque fuisset acerrimè tum, nostri tandem impressione facta hostes nt, & ita in vrbem saluis omnibus reuersi sunt. tamen vulnerati fuêre. Rozalcamus ea nostroidacia perturbatus, spem expugnandæ ciuitatis . Itaque oppugnatione prorsus omissa, in eo pu:, vt nostros fame ad deditionem compelleret. acelius aliquid audendum ratus, Franciscũ Berquamuis & anni tempus, & hostium vigilantia um periculũ nauiganti proponeret, in Baticalã t indè commeatum adueheret. Berredius longa ui præerat, euectus, imperata tanta vigilantia & ria confecit, vt cùm Kal. Iul. Goa solueret, eodẽ xx. parones cibarijs onustos Goam, hostibus inaduceret. Ad hunc modũ fames depulsa, & horecreati sunt. Hęc quidem in Goensi bello gerer. At Begiensis, vt fuerat ab Albuquercio iussus, oram petijt: in cursu nauem vnam cepit, & Al rcium, vt habebat in mãdatis, aliquot diebus exit. Cùm verò illum ex diuturna mora minimè biam eo anno nauigaturum esse cognouisset, otoram naues appulit, & arcem disturbauit, & aes, & tormenta, & munitiones, & commeatum es imposuit: indè in Armuzium vela dedit, vt um exigeret. Tributum fuit illi sine vlla recusapersolutum, & honores non mediocres attribuè in Indiam nauigauit, & in fine mensis Auguam peruenit. Illius aduentus fuit vniuersæ ciuiatissimus. Ducebat enim centum Lusitanos saatque beneualentes, & bellandi pertissimos. Prin-

Prospera in hostes Lusitanorum excursio.

Commeatus Goam inuectus.

De Begiensis in Zacotoram profectione.

Noua Goa vrbis præsidia.

Principio mensis eiusdem redierat ex insula
Laurentij Ioannes Serranus, & Pelagius Sala, q
li ratione magnam lætitiam ciuibus vniuersis
rant. Emmanuel item Lacerda, qui cum sex
classe, vt oram Calecutiensem infestam faceret
cum illud mare peragrarat, cùm primùm per a
pus licuit, in eandem vrbem commeatum va
multiplicem, & ducentos milites Lusitanos i
His præsidijs ciuitas erecta, hostium conatus p
lo putauit. Mẽse deindè Septemb. Christophor
tius in vrbem similiter aduectus est. Is decim
die mensis April. Olysippone ductu Garsiæ No
soluerat Garsia namque Norogna, filius sorori
quercij, cum classe sex nauium missus in Ind
Emmanuele fuerat. Quatuor ex illis in Mozam
si insula hyemauerant, duæ tantùm in Indiam
miserant. Vna, cuius Arius Gama nauarchus er
nanorem petijt. Brittius Goam delatus est. Inter
zalcamus bellum non segniter administrabat.
tandem, in quo Brittius primum agmen duxit,
cre commissum est: hostes fusi fugatique sunt,
gna eorum pars à nostris, qui eos insequuti sunt
concisa. Hoc prælio monitus Rozalcamus, sese
à confligendo continuit. Satis habebat, insulam
dijs tenere, & arcem summo studio munire.
perfecta, in eam commeatum & munitiones
xit, & tam valido atque firmo præsidio muni
nulla ciuitas, aut castellum, quod ad Zabaimi d
pertineret, esset cum illa roboris multiplicis firm
to comparandum. Duæ interim naues à Melich
missæ, cum magno frumenti & orizæ numero
peruenêre. Melichiazius enim cùm acciperet n
inopia laborare, naues illas, vt nostros inopia le
ad Vasconceliũ misit: seque omnia, quæ in rem
Emmanuelis essent, summa voluntate perfect
multis verbis ostendit. Melichiazio gratiæ, vt pa
actæ sunt, & munera etiam missa. Belli deinde
mutata est. Nostri namque excursiones in arcem

Lusitanorum de Rozalcamo victoria.

Commeatus Goam à Melichiazio missus.

ſem crebrò faciebāt,&, an eam expugnare poſ-
pè tentabāt.Dum hæc in India geruntur,Pon- *RES EV-*
aximus Iulius ſecundus concilium Piſæ cele- *ROPEAE*
m literis publicis indixit.De rebus,quæ in con *ET AFRI-*
ant Regum Hiſpanorum nomine tractandæ, *CANAE.*
nmanuel cum Rege Fernando per Legatos e-
t præterea negotium aliud maximi momenti,
rat per vtriuſq; legatos agitandum. Erat ſub id
in Caſtellæ regno vir quidam valdè nobilis, *Petrus Ba-*
nen erat Petrus cognomento Baſtardus. Is fue- *ſtardus.*
ıor exiſtimatus diſſenſionum quarundam quæ
ernandum Regem, poſt Iſabellæ vxoris obitū,
ilippo Rege Maximiliani filio, Fernandi ipſius
,concitatæ fuerant. Philippo autem mortuo,
trus Fernandi offenſionem pertimeſceret, in
nFeſſenſe conceſſit.Ibi cùm apud Barraxam di- *Barraxa*
tur,cuius tunc nomen in illa Mauritaniæ par- *Maurus Ba-*
maximæ & virtutis, & potentiæ magnitudine *ſtardum pro-*
tum, ſummam cum illo familiaritatem con *fugum hoſpi-*
Barraxæ autem gratia,cùm is ſe medium per li- *tio excipit.*
nterpoſuiſſet, Fernandus omnibus Petri erratis
iter ignouit. Petrus cum Barraxæ literis ad Fer- *Barraxæ ad*
m reuerſus eſt. Literarum ſententia huc in- *Fernandum*
a pertinebat,vt Fernandum ad bellum Feſſenſe *Catholicum*
is verbis hortaretur. Ad id verò Barraxa operā *Legatio.*
pollicebatur,ſub ea cōditione, vt Feſſæ rex cum
uto,quod Fernando viſum eſſet, ab eo creare-
literæ Fernando, vt præ ſe tulit, non ingratæ
runt.Itaque Petrum cum literis ad Barraxam de
re continuò remiſit.Petrus Alcaſſarem Sague-
quæ ciuitas tunc Regis Emmanuelis imperio
ebatur, ſe contulit, & ab Roderico Souſa, qui
li vrbi præerat,hoſpitaliter acceptus eſt. Ibi cū
Petrum de cauſa itineris illius percontaretur, is
t in grauiſſimam Regis Fernandi offenſionem, *Solers Sou-*
eccatis ſuis, ſed maleuolorum hominum ſer- *ſæ factum.*
ous rurſus incidiſſe, & ideo Feſſam diſcedere.
icus Souſa cùm eſſet mira ſagacitate præditus,

& in Petri verbis miram inconstantiam perci
aliquid etiam suspicione consequeretur, ho
secum tantisper retinuit, dum literas, quas ad
ferebat, arte surriperet, atque resignaret. Eas
descripsit, & iterum summa solertia consign
loco, vndè fuerant sublatę, reposuit, hominem
sit, & literarum exemplum ad Emmanuelem p
dum curauit. Id quod animo Fernandus agitab
manuel indignissimè tulit. Erat enim contra
nem, quæ de regionum diuisione inter illos fa
rat. Pactionis autem illius vi regnum Fessen
Portugaliæ pertinebat. *V*t igitur illum ab ea co
ne reuocaret, Legatum in Castellam misit. Fer
interim classem maximam comparabat: & qu
eam instrueret, silentio comprimebat. Sed tam
cebat, sibi esse in animo, quos posset hostes C
ni nominis bello premere. Sub id tempus Fer
literas à Pontifice Iulio percepit, quibus idem
fex significabat, se cum Venetis & Heluetijs, &
miliano Cæsare, contra Ludouicum Galliæ
societatem coire. Maximum verò belli firmam
Fernandi ipsius societate contineri. Quapropte
lo contendebat, vt vellet ijsdem fœderibus a
Aliter enim regnum Neapolitanum, ne de m
illius elaberetur, esse maximè formidandum. T
lud permolestè Fernandus: vt tamen regni N
tani præsidia firmaret, se socium fœderatis asci
stinuit. Emmanuelem deinde ad eiusdem fœd
cietatem inuitauit. Emmanuel assentiri nullo
voluit. Imò cùm sub id tempus sex Gallicæ tr
Duce Petro Ioanne Olysipponem appulsæ fuis
Ducem comiter accepit, & commeatu iuuit: qu
nando offensionem haud mediocrem fama vu
attulisse. Verùm has offensas, & vtriusque prob
affinitas obliterauit. Classis tamen, quam Ferna
vt in Mauritaniam transiret, instruxerat, Italic
tibus impedita, Emmanuelem ea solicitudine,
nimum illius distinebat, omnino liberauit. Eod

Confœderatio in Regem Galliæ.

enricus Britanniæ Rex Legatos in Lusitaniam Legatio nihil aliud continebat, quàm singularis tiæ signum, & fœderis antiqui sacramentorum, tionis & affinitatis memoria renouatum. Dum ropa tempus in his rebus teritur, Albuquercius s Malacæ motus iudicij seueritate compescuit. nutaraia, qui cum illo fœdus egerat, vt dictum es summas habebat, & regnum, cùm esset into da ambitione præditus, affectabat. Et iam ante Albuquercius Malacam oppugnasset, id moli pè fuerat, vt Regem insidijs pelleret, & ipse lo lius occuparet. Id tamen illi minimè processe sub Albuquercio felicius se perfecturum con t. Ciuitatem enim externis & longinquis præ diu teneri, difficillimũ fore statuebat: & vel pro nplissimas opes, ad quas ipse peruenerat, vel er Albuquercij voluntatem, quam sibi deuinxe propter ingenij calliditatem, qua sibi omnia sę nerò proponebat, imperium ciuitatis ingenti inani quadam fiducia deuorabat. Sed cùm ani erteret ciuitatis statum & formam Reipub. & rum descriptionem, longè aliter, quàm fuerat tus, ab Albuquercio collocari, & arcem muni am sic à fundamentis institui, vt non facile sibi d, quod animo designabat, efficere, aliam sibi ra sceleris incundam existimauit. Mahumetis rex nimio propter ciuitatis amissionem, vt dixi xcruciatus obierat. Is, ad quem eo mortuo regni itas iure veniebat, pulsus fuerat. Vtetimutaraia o per literas agebat, vt bellum compararet, se ue opibus, & clientelis, & artibus etiam perfe n, vt Lusitanos facilè pelleret. Hæc omnia cùm ari difficillimè possint, maximè vbi quisq; victo mum sibi conciliare studet, factũ est, vt vtriusq; vltrò citroq; missæ in Albuquercij manus per nt. Id Albuquercius summa taciturnitate com m cũ Araugio solo cõmunicauit. Cupiebat au-

Anglica ad Emmanuelē Legatio.

Vtetimutaraiæ ambitio.

tem hominem comprehendere, quod propte
ſummam potentiam fieri non poterat,niſi eum
cem aliqua ratione pertraheret.Quod Vtetim
facere recuſabat. Nam præterquam quod illum
ris conſcientia timere compellebat,intelligeba
Albuquercij in capiendo Vtetimutaraia ſolers inuentum.
rannide illius apud Albuquercium frequentes
monias haberi. Euenit interim, vt Perſa quida
tum munus ab Albuquercio flagitaret. Reſpo
le ſe nemini publicum aliquod munus,niſi pri
ciuitatis viros primùm conſuleret,aſſignaturu
cipes igitur ciuitatis acciret,& tum demum ſe
rum ſententia,quod optimum factu eſſet,libent
decreturum. Perſa cùm eſſet Vtetimutaraiæ va
miliaris,& ſuſpicaretur,illo ad Albuquercium
cto,ſe omnia quæ vellet impetraturum,homin
filio atque genero,qui coniurationis erant parti
ad Albuquercium facilè perduxit. Non enim
officio,verùm & honoris illius ſpecie prouocat
Accuſationis aduerſus Vtetimutaraiam capita.
vt minimè conuentum illum vitarent. Illis ad
modum intromiſſis iniecta vincula confeſtim ſu
iudicium ordine ſolito conſtitutum, & patron
cauſam illorum defenderent,aſſignati. Capita
ſationis præcipua hæc erant.Quòd regni hæred
regnum armis repetendum, & arcem expugnan
& exitium Luſitanis afferendum ſolicitaſſet:quo
ſamanam ab officio, quod Emmanueli regi pra
cupiebat,auertiſſet:quòd illius cõſilio ſcelus in S
ræ peſtem atq; pern iem cõflatum fuiſſet: quòd
tis Luſitanis, qui cum Siqueira fuerant, crudeli
cædis cauſam attuliſſet: quòd opera illius Chri
quidam ex illis,cùm multis incommodis prem
tur,à Chriſti religione deceſſiſſent: quòd gener
atque filius,qui cum illo vincti tenebantur, illiu
Albuquercij iudicium in perduelles.
thoritate permoti,eiuſdem ſceleris ſocij & admi
fuiſſent. Vtetimutaraia quædam negabat,quęda
tò manu conuictus negare non poterat.Itaq; ad
ricordiam conuerſus,veniam ſuppliciter implor
Tandem indicijs & teſtibus apertiſſimè conuictu

m filio & genero damnatus est. Fuit de tribus
ominibus supplicium publicè sumptum, & illo-
des disturbatæ, ne quod extaret in ciuitate ho-
n monimentum. Hoc iudicium Albuquercij
apud eos homines egregiè cumulauit. Homi-
anque esse dicebant, qui non solùm in bello ho
nceret; sed in pace tyrannidem iudicij seueritate
stantia profligaret. Et cùm hominum improbo-
teritu lætarentur, tum non mediocri metu fra-
gitabant, non esse sub eo homine peccandum,
nullius opes à iudiciorum seueritate deduce-
Postquam verò illud scelus vindicatum debito
icio fuit, insulas, quas Malucas appellant, explo-
onstituit. Tres igitur naues instruxit: illis Anto-
Abreum præfecit, qui Malaca in fine Decemb.
is, Anno, M.D.XI. soluit, & cursum ad ortum So-
tituit. Albuquercius verò cùm in Indiam citra
em redire festinaret, munus, quod Vtetimutaraiç
serat, nempè vt Saracenis ius administraret, ad Pa
tum, qui secundum Vtetimutaraiam opibus &
ritate Princeps habebatur, continuò detulit. Is
mutaraiā oderat, eò quòd filiam, quam amabat,
spondere nulla conditione voluerat. Postquam
magistratum iniuit, vehementer Lusitanorum
ntates specie quadam probitatis allexit. At Vteti-
raiæ vxor cùm viri cædem vlcisci cuperet, Pate-
m & filiæ nuptijs, & promissis ingentibus eò tra
, vt bellum Lusitanis moliretur. Mulier enim se
illia militum fortium illi tradituram promisit,
us, si vir esse vellet, facilè Lusitanos inopinantes
imeret. Patecatirus & amore, & auaritia, & ambi-
cæcatus (non desperabat enim, modò adniti vel-
regni opibus potiturum) mulieris precibus assen
st. Itaque minimè procrastinandum ratus, nuptijs
ùm summo silentio celebratis, frequentiorem
atis partem coniectis ignibus incendere festina-
x multos incolas occidit. Albuquercius cōfestim
rrit, hominemq; armis expulit, & in fugam con-
uertit.

Malucarum exploratio.

De infausta Patecatiræ in Lusitanos conspiratione.

uertit. Is in loco, quem Opi nominant, non pr
vrbe distante, in quo sedem & domicilium h
tandem constitit, quem vallo & fossa & tormen
rioq; armorum & telorū genere muniuit, & in
bris excursionibus vrbis incolas sæpè perterru
Albuquercius eam ad hominis audaciam comp
Constituti Malacæ ab Albuquercio magistratus. dam industriam adhibuit, vt is malis edoctus, f
ab inferendo maleficio contineret. Albuquerc
inde cùm iter suscipere vellet, arcis & vrbis pra
ram Roderico Brittio Patalino commisit: quæs
Araugio tradidit: Fernandum Petreium Andr
maritimis rebus præfecit: quæsturæ scribas in
Ninachetuensem incolis, qui non essent Mahu
na secta imbuti, ius dicere iussit. Incolę hunc ma
Xabandares magistratus. tum Xabandarem appellant. Saracenos secund
rias regiones distribuit, & singulis proprium re
Zainalus veniam ab Albuquercio petit. qui eos regeret, assignauit. Omnes tamen Brittij
rium se qui præcepit. Zainalus interim veniam a
buquercio per nuncios postulauit. Fatebatur aut
desperatione victum ab eo desciuisse. Non enim
bat fieri posse, maximè cùm bellum differri con
ret, vt is vrbem opulentissimam ea classe, quam
bat, expugnaret. Tunc verò Lusitanorum virtut
specta arbitrari, nihil tam munitum fore, quod
eorū armis atq; virtuti cederet. Errori veniam tr
ret, & dexteram in bellis inuictam sibi porriger
testatum esset apud omnes mortales, illum non
virtutis robore, quàm clementię laude præceller
buquercius hominem data fide ad se venire iussit
terum vt se in regnum restituat, suppliciter orat. A
quercius se id facturum promisit. Verùm tempu
bi, quòd si prætermitteret, iter sibi fluctibus inte
sum iri. Se postquam Goam peruenerit, & vrbis
constituerit, operam daturum, vt eum in regnu
duceret. Zainalus cùm sibi verba dari suspicaretu
Malacæ præsidium Lusitanicum. rum clam cum suis omnibus ab vrbe discessit. A
quercius autem relictis in vrbe trecentis Lusitan
classe verò ducentis, præter Indos milites, & ali

c

Malacenses,quorum fideli opera nostri vsi fue-
m quatuor tantùm nauibus Malaca profectus
n verò Zamatræ oram præteruеheretur,coorta *Albuquercij*
tempestas illum,quem primùm potuit,portum *à Malacen.*
& anchoras iacere compulit. Ita tamen magni *vrbe disces-*
eijciebantur, vt nullis anchoris nauis prætoria *su.*
i posset. Factum igitur est,vt ad rupem,quæ sub
latebat, allisa frangeretur. Prora cõtinuò sub-
fuit. Puppis verò cum in saxo subsideret, è flu-
minebat. A qua tamen sentinam compleuerat, *Naufragium*
nia præter homines, qui in puppim se contule *nauis Præto-*
uctibus ipsis obruta perierunt. Qui erant in pro- *riæ.*
eam mergi conspicerent, tabulis & dolijs in-
artim in Pacemense littus enatarunt,partim ve-
tibus hausti sunt. Nox erat, densa caligo, turbi-
q; procellæ, tonitrua & fulgura terrorē cunctis
rant,& spē salutis inciderant:votis, & precibus,
atis in cælum clamoribus, veniam animis suis
chrymis & singultu flagitabant. Albuquercius *Albuquercij*
nimaduerteret puerum infantem aquis in nauē *è naufragio*
tibus penè mergi; illum sublatum humeris tan *periculum.*
sustinuit,dum alia ex naui auxilium adueniret.
atem effatus est:Huius innocentia fretus,confi-
Christi benignitate è fluctibus emersurum. In
scrimine cū è naui,cuius nauarchus erat Petrus
ēmus,qui iuridicundo præerat, scapha demissa,
nauem prætoriam remis vehementer impulsa
, Albuquercius & reliqui in nauem Alpoēmi
ti sunt. Georgius Nonius Leo, qui alij naui præ-
i tempestatis à classe disiunctus est. Qui erant in
aui, cui Simonem Martinum Albuquercius præ-
t,in qua tredecim tantùm Lusitani vehebantur,
oni commissa fuerat, cùm Iaoēnses & Malacen-
ent,Lusitanosq; omni præsidio destitutos aspi-
t,in nauarchum, qui tunc graui morbo iactaba-
alios insurgentes,omnes trucidauerūt. Quatuor
m nautæ scapham adepti,in Pacemense littus e-
unt: & nauis ipsa in portum Timiamensis ciui-

 tatis,

tis,quæ est in eadem ora Zamatrensi sita, ver
ta,& deinde fluctibus oppressa fuit. Sedata t
te, Albuquercius institutum cursum tenuit. I
multitudo,quæ in Alpoêmensem nauem cu
quercio traducta fuerat,erat valdè magna,&c
tus penuria vexabatur. Nihil tamen eos acriu
sitis afflictabat,qua quidem omnes funditus
sent,nisi duas naues,in quas inciderunt,accep
qua & cibarijs onustas. In vnam harum duaru
um Simonem Andradium cum quindecim v
sitanis imposuit,& illius nauarchum pro obs
aliquot Saracenis secum retinuit. Saracenus
erat nauis illius magister,qui ita illam gubern
Lusitanos omnes in insulam vnam ex illis,qu
diuenses appellant,quæ Calecutiensium milit
pia referta erat,induceret: vbi omnes contruci
issent,nisi hostes veriti fuissent,ne pœnas illiu
nitatis Albuquercius ab ijs,quos retinuerat, v
fas efflagitabat,expeteret. Omnes tandem,qui
potuerunt, multis incommodis agitati, Coch
peruenêre. Omnes opes amissæ sunt, nihil tam
buquercium ea iactura commouebat. Id tantù
lestè ferebat,quòd duos Leones è ferro singula
perfectos,& armillam,quæ sanguinem sisteba
sisset,quæ omnia cum multis donis Emmanue
mittere destinauerat. Cochimum initio Februa
no salutis M.DXII. peruenit. Ibi cùm de rebus G
stis certior factus fuisset, octo celoces,cum vali
litum præsidio confestim in eam insulam mi
Emmanuelem Lacerdam vrbi præposuit,seq; i
sidium intra paucos dies allaturum confirmau
cerda confestim rescripsit,non esse cur approp
Ciuitatem esse munitissimam. Expectaret è Lu
naues,vt cum maioribus copijs posset castellun
starinense capere. Secus enim se minimè dignit
bitrari,cum in insulã nauigare,nisi copijs illis s
quibus castellum expugnaret. Assensit Albuqu
& interim animaduertit in flagitia, quæ fuera

Saraceni nauarchi perfidia.

Albuquercij iactura è naufragio.

ANNVS salutis, 1512.

te à Lusitanis commissa. Sed nihil acerbius tulit, illorum opera, qui fustuarium propter scelera i fuerant, Simonem Rangelum, quòd eos repre-eret, in exilium pulsum fuisse: qui deinde à Sara- in via captus, & in Arabiam perductus fuerat. Eo ore Petrus Mascaregnas, qui cum Garsia Noro- Olysippone soluerat, Cochimum aduectus est, & auit, Norognam breui cum reliquis nauibus ad um. Legatus præterea quidam à rege omnium, Maldiuenses insulas imperio tenebant, amplissi- d illum venit; & ab eo nomine regis sui postula- t illum in fidem & clientelam reciperet. Illum , velle Regis Emmanuelis imperio subdi, & tri- n constitutũ summa fide persoluere. Huius pro- fœdus statim fuit ritè percussum, & Saracenus m, Mamelles nomine, qui aliquot illius insulas parat, ex illis excedere iussus. Quod sine vlla recu- e confectum repentè fuit Hæc quidem in India antur; quo fermè tempore Regina Maria initio is Februarij filium edidit, Emmanueli patri spe- forma simillimum, qui Henricus appellatus est. m die, quo Princeps hic in lucem editus est, Oly- (in qua quidem vrbe propter summam cęli tem- m, monstri simile est, partem aliquam niuis in- plurima niue conspersa fuit: quod multi sic in- etati sunt, ea niue mentis candorem, vitæ purita- & continentiam, virtutis eximiæ fœcunditatem, n hoc principe mirabiliter eluxit, præmonstratã . Sed vt auguria prætermittamus, hoc planè con- n illius probitate, virtute, religione, constantia, sanctitatis exemplo Lusitani imperij firmamen- consistere. At in India vlteriore, postquam Albu- cius Malacã profectus est, vrbis incolæ tam Sara- , quàm simulacrorum superstitione conflictati, Lusitanorum partibus studebant, exanimati metu bantur. Nec enim existimabant illo absente ho- n impetum ab eorum capitibus propulsari posse. item magis anxiè trepidarent, rumor emanauit,

Petri Mascaregnæ in Indiam aduentus.

Maldiuensis ad Albuquercium legatio.

RES EVROPEAE

Henricus Emmanueli nascitur.

RES INDICAE.

Lasamanam cum maxima classe contra Lusita
structa tantùm nō appropinquare. Andradius i
tè quàm in portum intraret, obuiam eundum c
Patecatirus, qui omnia per exploratores nouer
excepisset, Andradium è portu soluisse, vt cum
mane confligeret, nocte in vrbem ingressus est:

Aphractum ab hoste captum.

phractū, cui Alfonsus Chiaignus adolescēs val
nuus præerat, cùm improuiso adoriretur, cepit
ignum acriter resistentem interfecit: reliquos,
illo erant, captiuos abduxit. In Aphracto torm
ingens erat, Camelum appellant, illud etiam A
cto conuexit. Andradius Lasamanis classem cù
nimè reperisset, in portum reuersus, Patecatiri

Munitionis Patecatirianæ expugnatio.

nem oppugnare constituit. Alfonsum Personan
mille & quingentis hominibus Indis, & paucis
tanis terra secundùm littus ire iussit, vt eodem te
re terra atq; mari Patecatiri munitio oppugnaret
se lembis & celocibus inuectus, fluuium, æstu s
do subijt. Georgium verò Botellium agminis
Ducem, hostes acriter inuadere iussit. Andradius
tinuò subsequutus est. Alfonsus Persona simul è
impetum fecit. Munitio cum magna hostiū cæ
pta, & præsidia in effusam fugam compulsa sunt
ligneum truncum magna crassitudine recenti sa

Eximia tormentarij cuiusdam magistri fides erga superiorem.

nè conspersum aspiciunt. Is enim, qui tormento
erat, & à Patecatiro cum reliquis in seruitutem a
ctus fuerat, iussus est illud in Andradium dirige
morte proposita, ne tantum in se scelus admitt
mortem oppetere maluit, quàm Christi numen o
dere. Ea re Patecatirus grauiter offensus, illi cap
eodem trunco securi pręcidi confestim imperaui
verò alij castra diripiunt, alij tormenta cum Can
quem diximus, in naues inferunt, alij stationem
iectis ignibus incendunt, apparuit repentè Sarac
rum acies instructa. Hi erant quadringenti, cum
bus Elephantis ingentibus, quorum singuli cas
singula portabant. Viceni sagittarij in singulis ca

Prælium cū Saracenis.

lis inerant, Georgius Botellius cum turma, quan

cc

rior, eo quod propiùs fortè constiterat, in hoc incurrit, suosq; admonuit, vt elephantum, qui ebat, omitterent, rectorem tantùm peterent. Hi m Elephanto aperuissent, rectorem hastis vn- ublatum interimunt. Elephantus rectore desti- onstitit. Cùm verò quidam è scapha Georgij qui tormentis præerat, Elephanti cor pila per- t, Elephantus repente concidit. Hac ruina reli- sternati diffugiunt, & Saraceni similiter in fu- rsi sunt. Naues erant in fluuio mercibus onu- e direptæ continuò fuerunt. Nostri re benè ge- rbē rediêre, Patecatirus inde digressus quatuor n millia, locum alium magis natura munitum vallo sepsit, validioreq; præsidio muniuit. Il- inde locum Andradius aggressus est. Primam em (quatuor enim erant) cepit, & incendit. Cùm reliquas inuasisset, tanta hostium multitudo qui se Malacæ Regem nominabat, immissa nostros repelleret. In hac pugna duodecim è desiderati sunt, inter quos Rodericus Arau- Christophorus Mascaregnas, & Georgius Gar & Antonius Azeuedius extitêre. Andradius & Faria cum multis alijs vulnerati sunt. Hac vi- Patecatirus insolenter elatus, animum addidit pi, qui ad regnum Malacæ, vt diximus, aspira- ontinuò Lasamanem admonuit, vt cum clas- m instructam habebat, se cum classibus Regis imensis (Regnum illud ad Austrum perti- est Malacæ finitimum) qui illi contra Lusi- opem afferebat, coniungeret, & Malacæ portū ret. Andradius cùm exploratum habuisset, La- am in ostio fluminis, quod Muar appellatur, n constituisset, eò inuectus, classem est aggres- elium fuit atrocissimum, & ab vno die in se- em ductum. Lusitani tamen victoriam confe- fuerunt: hostes partim cæsi, partim in fugam permultæ naues incensæ sunt. Sub id tēpus tres cum præsidijs, & munitionibus & fabris, ab Al-

Lusitanorum victoria.

Acre prælia Lusitanorum, & repulsa.

Classis hostilis.

Regnum Darguimense.

Muar flu.

Prælium atrocißimum & Lusitanorum victoria.

buquercio

buquercio missæ Malacam venêre. Ciuitas ta
Malacæ inopia comeatu iuuatur. meatus inopia laborabat. Andradius, vt ciues e
leuaret, fretum Cincapuræ petijt (id autem A
& vltimam regionis illius partem à continer
mit) & nauem Patecatiri maximam commea
stam cepit: deinde Malacam reuersus, Lupum
dium, & Georgium Botellium eodem iteru
qui indè tres alias Patecatiri naues cibarijs one
militer abduxerunt. Georgius item Gomecius
è Peguensi Regno (Rex enim cum Albuquercio
firmârat) cum alia naue commeatu similiter
Malacam aduectus est. Eodem etiam tempore
nius Miranda è Siamensi Regno, in quo fuit
multis honoribus magnisque muneribus affec
lacam venit. Rodericus Brittius rei bene geren
casionem omittendam minimè putauit. Idcir
sem apparauit, qua nostri Patecatirum animo ia
ctum, & inopia propter amissum commeatum
simè laborantem opprimerent. Illamque An
Lusitanorum victoria. tradididit. Is cum alijs ducibus in hostes ire p
Primum agmen Georgio Botellio, & Petro P
commisit. Ij cùm maximo impetu primam stat
aggressi fuissent, eam cum magna hostium cæd
gressi sunt: alias deinde duas expugnârunt. Hos
dem se fuga proripuerunt. In eo prælio Frãcis
chiadus vnum Elephantum occidit: alius captus
Patecatiri aliorumq; fuga. lacam adductus fuit: duo (quatuor enim erant
runt. Eo casu Patecatirus exanimatus, in Iauen
sulas cum opibus & familia confugit. Is, qui se l
appellabat, in aliam insulam ad ortum Solis obi
Bintam appellãt, se recepit. Lasamana similiter
strorum congressum vitaret, mare nostris liber
Abrei à Malacensi itinere reditus. liquit. Andradius in vrbem reuersus, ciues om
lestia & solicitudine liberauit. Antonius Abre
idem tempus Malacã redijt. Nec enim potuit i
Amboinum insula. in quas Albuquercij iussu profectus fuerat, prop
uersam tempestatem, penitus explorare. In insu
men, Amboinũ appellant, quę nõ procul à Malu

itus est. Vnde Garofij pondus aliquot asporta-
e insulas Bandæ (quinque autem sunt ad Au- *Bandæ ins.*
itæ) petijt. Ibi tellus arbores, quæ nuces illas
oscadas appellant, afferunt, passim profundit.
es dicuntur esse Lauris simillimæ: flores quos *Myristica*
t, aiunt florum, quos mali Persicæ ferunt, spe- *nux.*
q; similitudinem referre. Gens est agrestis & fe
em se imperio, quoties eis lubet, abdicare com-
, seniorumq; consilium, quo regantur, institu-
sic variè statum Reip. commutant. Franciscus *Serrani nau-*
erranus tempestate similiter iactatus, in insula *fragium.*
n, quæ vna est ex Malucis, & Ternates appella-
ufragium fecit. Qui tamen ab insulæ Rege co-
cceptus, multisq; muneribus ornatus fuit. Hæc
ntis Solis regionibus gerebantur. Cùm verò Al
cius bellum maxima vigilantia cõparasset, Gar
rogna, qui Mozambique, vt dictum est, hyema-
nteruenit. Duo autem Duces, quorum vnus
ius Melius Pereira, alter Garsia Sousa nomina-
qui eo anno profecti Olysippone fuerãt, secun- *Nouæ Lusi-*
npestatibus vsi, cum classe duodecim nauium *tanorum clas*
er appulerunt. Erant in his nauibus supra duo *sis in Indiam*
Lusitanorum: Albuquercius classe sedecim na- *aduentus.*
nstructa, Cochimo profectus est. Petrus Masca
quamuis iam fuisset in Cochimensis arcis præ-
constitutus, asseruit tamen, se nullo modo pas-
, vt bellum illud se absente conficeretur. Arce
n alij commissa, in eadem classe vectus fuit. Al-
rcius in cursu Cananoris arcem Georgio Melio
t, & dissensiones inter mercatores Saracenos e-
n ciuitatis incolas & Lusitanos summa æquita-
alit: deindè Baticalam aduectus, ad vrbis præfe-
nisit, qui diceret, se compertum habere, nauem
Calecutio cum maximo numero piperis adue-
quæ ad ius Saraceni, qui emerat Simonem Ran-
, pertinebat, eamque, vt sibi confestim traderet,
abat. Quod sine recusatione factum est, & nauis
mum continuò deducta. Ibi Iudæus quidam li-

teras

Varij bellorum nuntij Albuquercio allati.

teras à Lusitanis illis, qui, vt dictum est, cum
Quadra nauarcho à classe Lemij aduersa tem
segregati, naufragium fecerant, & à Saracenis
detinebantur, attulit, quibus significabant, Su
in ostio sinus Arabici arcem fundare, & Aden
nare constituisse. Onorem deinde præteruecto
alius eadem nunciauit, adiecitque, nihil fore
Albuquercio, quàm ciuitatem illam capere, a
Sultanus ad eam copias suas adduceret: gente
defecisse, & offensionem illius extimescere. Id
cilius Lusitanorum imperium, quod clementi
fore confidebat, quàm illius tyrannidem subi
Melraus ibi Albuquercium conuenit, illumque
nuit, Zabaimum viginti hominum millia con
re, vt Benastarinum copijs amplificatis fortius
niret. Proinde si vellet Benastarinũ capere, prop
antequam exercitus ille posset cum reliquo, qu
dum tenebat, coniungi. Itaque nullam moram
quercius interposuit, quin statim Goam pete
classe Benastarinum obsideret. At qui erant
pido, classem tormentis acerrimè quatiebãt, pra
verò Camelus quidã (sic enim genus illud torm
minatur) plurimum damni nauibus inferebat.
pera excellentis artificis, qui tormentis præera
globus tormento, quod Sphæram appellant, per
meli missus cum horrendo fragore fuisset, Ca
cõtinuò dilaceratus, & nostri illius metu libera
re. Albuquercius vrbem, vt inde cum copijs Ben
rinum veniret, & terra hostes inclusos graui
obsidione continuò premeret, petijt. At Rozald
cum equitibus ducentis & quinquaginta, & ma
peditum numero ex oppido egressus, Goam ve
ter instituit. Illi verò Petrus Mascaregnas, & C
Norogna, & Emmanuel Lacerda, & Lupus V
de sancto Pelagio, & Ioannes Fidalgus, & Rod
Gundissaluus Camigna, obuiam prodiére. Pra
commissum fuit, hostes fusi sunt: nostri in opp

Bellũ Goëse.

Stratagema.

Lusitanorum victoria.

ſecuti tanto impetu ferebantur, vt haſtis innixi ...os ſcandere conarentur. Qui tamen acrius eo ...n geſſerunt, fuêre Lupus Vaſcius de S. Pelagio, ...us Maſcaregnas. Qui oppidum tutabantur, om-...rum genere noſtros detrudebant. Nonnulli ... quamplurimi vulnerati ſunt: Emmanuel La-...axo percuſſus, ex equo, quo vehebatur, in terrã ..., & occiſus fuiſſet, ni Ioannes Decius illi opem ...cim attuliſſet. Quod ſi Albuquercius, qui no-...abie quadam furentes à muris abduxit, non ac-...t, magnam ea die Luſitani cladem accepiſſent. ...enim eos impedire poterat, quò minus haſtis ...m euadere niterentur. Albuquercius in vrbem ...us, poſt duos dies copias omnes eduxit, illis ... relictis, quas ad vrbis cuſtodiam neceſſarias ...ſpexit. Habebat autem tunc ſub ſignis Luſita-... tria millia, ad hæc Indorum cohortes aliquot ...dmixtæ. Exercitum tormenta inuecta curribus ...lebant, teſtudines admouebantur, & omnia ... oppugnationẽ erãt neceſſaria, ſummo ſtudio ...b Albuquercio cõparata. Caſtris poſitis, noſtri ...m & arcẽ terra mariq; ſummis viribus oppug-...nſtituunt. Sed erat ea oppugnatio difficillima. ...m namq; erat muris latiſſimis cinctum: tur-...odum frequentes, è quibus denſę pilę nocte atq; ...iectæ, multis necem afferebant. Quò autẽ Lu-...ehementius rem gerebant, eò periculum gra-...ibant, & omnes eorum conatus in nihilum re-...nt. Vnum tantum genus erat oppugnationis a-...um, nempè fames, qua exercitus hoſtium erat ...mas anguſtias inductus. In eo enim Albuquer-...nes neruos intenderat, nè quidquam cibi in-...i in oppidum poſſet. Omnes namque aditus ...auibus obſeſſi, & commeatus, qui antea fue-... portati, propter hominum multitudinem cõ-.... Rozalcamus hac neceſſitate coactus, expe-...uit, an poſſet eruptione facta ſeſe ex obſidione

Albuquercij exercitus

Benaſtarini obſidio & oppugnatio.

Rozalcami in Luſitanos eruptio.

qua

qua premebatur, eximere. Nocte igitur de quai
lia, aliquot instructas acies cum Ducibus sanè f
emisit: ipse ad portam substitit, vt præsidia su
ret. Qui exierant, nimis acriter in stationem, cu
rat Emmanuel Sousa Tauaris, irruperunt, ipsu
sam fortissimè dimicantem conuulnerârunt, &
quibus erat præfectus, cedere compulerunt, vs
dum in aliam stationem, cui præfectus erat Ga
rogna, qui subsidio occurrebat, similiter inua
Ita cùm & fames & rabies eos incitaret, Norog
iam cedere coêgerunt. Petrus Mascaregnas cum
Prælium acerrimum. ctis cohortibus accedens, Lusitanos dissipatos i
nem recepit, & hostibus animo magno repu
Prælium tanta vtrinque pertinacia commissu
vt res non tormentis, nec hastis, sed gladijs, &
nibus, & interdum etiam lacertis gereretur. Ho
men cùm vlterius progredi non possent, in op
incolumes redierunt. Albuquercius, ne hostes p
deinceps erumpere, fossam latiorem duxit, va
firmius muniuit. Hostes in extremum discrim
Pacis cum Rozalcamo initæ conditiones. ducti, pacem petierunt. Pax his conditionibu
fuit: vt hostes traderent omnes Christianos, qui
transfugerant, & Christi religionem violârant
derent præterea naues duas, quas, dum in insul
cerunt, in aditu Noroensi ceperant, & oppidum
cem cum equis, armis, & tormentis, & omnem
rea classem, quæ in insula consistebat. Albuqu
verò fidem dedit, se eos cum bonis omnibus abi
missurum, & Lusitanis, qui religionem abiurau
necem haudquaquam illaturum. His rebus sum
de confectis, hostes in continentem traiecerunt
Benastarini opp. deditio. in oppidum ingressi sunt. Albuquercius in vrb
gressus est. Lusitani, qui apud Saracenos in Ma
tis nomen iurauerant, cæsi quidem minimè fur
ne quisquam auderet eorum scelus imitari, il
Singulare apostatarum supplicium. Albuquercio exemplum editum fuit, quo non
quàm si capitali supplicio omnes affecisset, ter
multis incussit. Omnibus enim nares, & aures,

[...]anus,& finiſtrarum pollices abſcindi præcepit. [...]uit Fernandus Lupius, cuius mentio facta eſt, [...]ea à claſſe, quæ in Luſitaniam nauigabat, in S. Helenæ derelictus, eam inſulam admirabi[...]itate & induſtria frugibus & oleribus, & arbo[...]a conſeuit, vt cùm eò ex India redeuntes no[...]es gratia aquationis appellunt, mirè reficiantur. [Al]buquercius his rebus geſtis, Norognam Cochi[...]miſit, vt claſſem, quæ erat in Luſitaniam profe[...] diligenter inſtrueret: & deindè mare, quod ad [...]tij oram pertinet, obſeruaret, ne vlla nauis A[...]gredi è portu poſſet, quin ſtatim caperetur. A[...]indè claſſem Garſiæ Souſæ commiſit, qua na[...]nes, quæ cum equis è Perſide veniebant, Goæ [...] ſubire compelleret. Eos autem, qui portum [...]nt, comiter excipiebat, & de portorijs aliquid [...]ebat, qua liberalitate commoti mercatores, eò [...]uis & alijs mercibus libētiſſimè commeabant. [...]ũ eſt, vt portus vectigalia multò maiore pretio [...]rentur Rex Vengapor (eſt aũt Vengapor Regio [mediterranea], cũ Zabaimi regione continens) Legatũ [ad Alb]uquerciũ de pace miſit. Nomen enim illius per [...]illas terras cũ hominum admiratione vagaba[tur]: multi ob eam cauſam, Regis Emman. imperi[o q]ui volebant, vt in illius tutela conſtituti, aliorũ [...]rum tyrannidem declinarent. Legatus ephip[pi]ntalia, phaleras, & tegumenta, quibus equi in[...]tur, & ornantur, Regis ſui nomine ad Albu[querci]um deferebat. Legatio verò nihil aliud conti[nebat], quàm amicitiæ cupiditatem, qua princeps ille [...] ſe vehementer incenſum eſſe, & bellum cum [...]no, ſi opus eſſet, facturum, & Luſitanis ci[bari]a ſuppeditaturum, nullumque officium homi[nis fi]deliſſimi, quod ad Regis Emmanuelis obſe[q]ui[um] pertineret, omiſſurum. Hoc autem poſtula[bat, v]t liceret ſibi equos trecentos precio, vt alij facie[bant], perſoluto, ex vrbe ſingulis annis educere. Fuit [p]oſtulato ſatisfactũ, & legatus honorificè dimiſ-ſus.

Goenſis portus vectigal ſolerter auctum.

Regis Vengaporenſis de pace ad Albuquercium Legatio.

Vengapor Regio.

Albuquercij ad Narsingæ Regem Legatio. sus. Legatum deindè ad Narsingæ Regē cum
bus instituit, qui ab illo Baticalam, quę erat in
labarensi sita, Emmanuelis Regis nomine po
Ora Malabarensis Cananore incipiens, Cori p
torio definitur. Ciuitas autem Baticala ad N
imperium pertinebat. Quamuis autem esset
fructuosa, & multis periculis obiecta, Emman
men rationibus valdè conducebat, eam præs
us cinctam teneri. Legatus fuit Gaspar Chano
iam eò cum Legatione missus extiterat. Su
Zabaimi Dalcami ad Albuquercium Legationes duæ. tempus Zabaimus Dalcamus duos Legatos a
quercium misit, & per eos pacem postulabat,
statem sibi dari petebat equos emendi, quibu
lis contra finitimas gentes vteretur. Id etiam
sum fuit, & Iacobus Fernandus Faria ad eum
qui pacis & amicitiæ fœdus sub certis conditi
Melichiazij ad Albuquercium Legatio. sanciret. Melichiazius Legatum etiam cum na
meatu & cibarijs onusta ad Albuquercium m
illi de capta Malaca gratularetur, & ipsum M
zium perpetuò in illius potestate futurum, mu
bis ostenderet. Is Melichiazio gratias egit, &
tum muneribus affectum dimisit, & commeatu
neribus alijs Melichiazio donatis compensauit
tum præterea Cambaiensis Regis, qui Lusita
ptiuos adduxerat, muneribus similiter ornatun
triam remisit. Eodem tempore fuit certior fac
Aethiopiæ Imperat. ad Emmanuelem Legatio. buquercius, Legatum, ab Aethiopiæ Impera
Regem Emmanuelem missum, à Dabulensi pr
vinctum custodiri. Hoc cùm percepisset, misit
nuò, qui nomine illius à Dabulis præfecto pete
Legatum missum repentè faceret. Is sine vlla
tione paruit: & Legatus Goam perductus cum
ni pompa, & sacerdotum cantibus exceptus fui
rebat enim Crucem ex ligno Crucis illius, in
Christus, generis humani conditor atque lib
sublatus fuerat, perfectam, quam Aethiopiæ I
tor Regi Emmanueli dono mittebat. Omnes
maximè lætabantur, cùm cernerent in illis regio

longo interuallo ab Europa distantibus, Legatum tiani Principis, cuius fiducia erecti confidebant um, vt vbique Christi nomen sanctè coleretur. n etiam Legatum Regis Armuziensis cum lite- mandatis à se dimisit. Dum hæc fiunt, Garsia No- imperata conficit, & nauibus, quæ erant in Lu am profecturæ, comparatis, Calecutiense mare nter obseruat. Interim Naubeadarimus regni ,qui, vt diximus, in Lusitanos voluntate propen- ,ad Norognam literas misit, quibus contineba- , si Albuquercius id non aspernaretur, inter il- avunculum pacis interpretem futurum, atque turum, vt nostris in vrbe Calecutiensi potestas edificandę fieret. Hoc Norogna Albuquercio si- auit. Id fuit Albuquercio gratissimum. In mare Arabicum nauigare statuebat, & ea de causa cu- res Indicas omni belli motu liberatas, & opti- nstitutas relinquere. Pax facta fuit, & arcis fun- nta in eo loco, vbi Regis ędes, in quas Albuquer- timus inuaserat, extructæ fuerant, iacta sunt. Is nense Martio, Anno salutis M.D.XIII. cum clas qua suo loco memorabimus, vt in Arabicum si- penetraret, Goa profectus est. Hoc anno Barraxa mandarinus in Mauritania earum ciuitatum, ut bantur, finibus egressi, in Mauros, Regis Em- elis stipendiarios inuasêre: agris & frugibus in- nationem intulêre: in agrum Arzilensem excur- m facientes, eum populati sunt. Indè in Tingita- agrum concessêre. Odoardus Menesius, qui Tin- æ ciuitati prçerat, habito consilio quid agendum liberat. At interim hostes excurrunt, manipulos as congestos (nondum enim fruges excussæ fue- incendunt. Flamma frequentibus in areis excita- ctis tenebras dispulerat, ita, vt nostri hostiũ mul- nem è mœnibus aspicerent. Nostri vigilare, & comparare, omnibusque rebus, quæ ad hostium tum repellendum, siue ad obsidionem toleran- vsui esse possent, prouidere. Odoardus Mene-

Armuziensis Regis legatio.

Pax cum Calecutiensibus inita.

Annus nati Christi 1513.

RES AFRICANAE.

Maurorum excursiones.

sius exploratum miserat, & cùm primùm diluxi
exploratores afferrent, ad portam armatus c
structis copis expectabat. Renunciant illi, host
colles, in quibus speculæ erant constitutæ, con
magnam equitum & peditum multitudinem
Cum tam exiguis copijs non esse sapiētis Ducis
in hostes multitudine feroces, & successibus ela
currere. Odoardus enim Menesius habebat tu
signis equites 200. & pedites 300. Odoardus nih
nus progredi constituit: & superato colle, hoste
xit, & numerum oculis, vt potuit, designauit.
dunt, vt nostros ab vrbe longius extraherent,
sensim eos sequuntur. Vbi verò illi circiter duo
millia progressi sunt, constitêre: deinde clamore

Barraxæ ad milites oratio.

tes edidêre. Hic Barraxa: Non clamoribus, inqu
sed viribus agendum. Non sunt hi homines, qui
bus exterreri soleant. In virtute igitur, non in v
bus est spes victoriæ collocanda. Cupio nunc no
qui voces inanes fundant, sed qui hostem feriant
cere. Hæc vbi dixit, instructos equites in nostro
tauit. Primum nostrorum agmen, quod Petrus
nus ducebat, sexaginta equites continebat, & fue

Prælium.

nocte præmissum. Hoc primum hostium imp
sustinuit. Hostes multitudine nostros obruebant
nesius tamen (Leitani nanque virtuti multum c
debat, nec existimabat, esse sibi hominibus, tanq
extremum discrimen inductis auxilium celerius
summę rei conueniret, afferendum) sensim ibat,
dines iam propter prælium commistum perturb
aggrederetur. Itaque cùm tempus opportunum
maduertit, pedites iussit vnum hostium latus i
dere, ipse in latus alterum impetum acerrimè
Plus vna hora fuit vtrinque fortissimè dimica

Lusitanorum victoria.

Tandem cùm hostes ardorem illum pugnandi re
terent, & nostri tùnc multo vehementius impre
nem facerent, illi fugam capessunt. Almandar
(Is enim ante congressum Barraxam illuserat, q
non vocibus, sed virtute cum paucis illis Lusit

gerendam esse prædixerat) vt Barraxæ sententi omprobaret, primus cùm equitibus centum se proripuit. Illum Leitanus insequutus est, & aut viuum cepisset, aut saltem occidisset, nisi e-s, quos ducebat, pedites hostium cædendo fuis- Leitano frustrà eos reuocante, nimis impediti. ixa viri sanè fortis officio functus ea die fuit. tamen Almandarini fuga suos perterritos ani-uerteret, ita cessit, vt ordinem cædendo conserua- Eum Menesius duodecim millibus passuum in-atus fuit. Tãdem cùm Barraxa copias in montem via subduceret, Menesius suos ab hostium cæde cauit. Supra sexcentos ex hostibus ea die cęsi sunt: ducenti & quadraginta, inter quos fuit Alman-niprimi agminis ductor, & Barraxæ signifer, & i præterea viri nobiles: signa & tentoria capta, æda ingens abducta. Ipse Barraxa summum dis-en adijt: ex equo enim cecidit: sed alius ei repen-vno ipsius equite oblatus fuit, quo periculum vi- E nostris quatuor cecidêre: viginti tres vulnera-it. Odoardus Menesius, re benè gesta, in vrbem sus, rectè cum omnibus copijs in templum in-ius, summas gratias Deo egit, cuius numine & be-io prælium illud pugnatum fuerat. Nec Safinij im præsidia quiescebant. Mauri namque vicini nuis ex fœdere tributa deberent, ea tamen ope cipum freti, qui illis animos faciebant, soluere re-bant. Præterea illis, qui in fide permanebant, reli-bellum frequenter inferebant. Itaque necesse no-erat, vel vt rebelles bello frangerent, vel vt subdi-iuria liberarent, sæpenumerò in hostium fines rrere. Hoc igitur anno Nonius Fernandus Atai-Lupum Barrigam, virũ impigrum, & antesigna-m ducem, Dabidam (Is locus Safinio circiter raginta millibus passuum distat) misit, vt incolis ra Xiatimenses opem afferret. Dabida in edito Xiatimæ imminet propè fluuium, quem Aguz llant. Xiatimenses tamen tunc Dabidenses nu-

Cæsorum & captorum numerus.

Piè factum.

Safiniense bellum.

Dabida oppidum.

mero superabant, & plurimas illis iniurias inf
quas tunc Barriga persecutus est. Illo regress
Xiatimenses exploratum habuissent, copias I
fusi castella circumire, vt tributa, quę erãt Regi
nueli persoluenda, à stipendiarijs exigerent, o
tos equites accersiêrunt, quibus eos se facilè op
Iehabentafusi victoria. ros esse confidebant Iehabentafusus, qui tunc i
lo, quod appellant Mirabellam, se cum centum
aginta equitibus continebat, vbi primùm audi
timenses appropinquare, quãuis copijs esset in
cùm nonnullos Dabidẽses asciuisset, in hostes
impetum dedit, & fusos insequutus est. Duo
primarios cepit, & paucos occidit. Cùm tamen
Dabidensis Princeps captus. dẽsis quidam princeps, Acum nomine, hostes a
insequeretur, & se à suis longissimè segregasset,
timensibus captus fuit Paucissimi eo prælio ceci
Arabes enim, qui Mauritaniam incolunt, cùm
uarissimi, propter pecuniæ cupiditatem hostiun
parcunt, vt ex redemptione pecuniam compar
præterea multos à se in bello captos esse maxim
Pax cum rebellibus Mauris. nium gloriantur. Bellum tamen hoc & permu
ne captiuorum, & veteris fœderis instauration
tum fuit, & stipendia Regi Emmanueli integr
soluta Rursus Ataidius eundem Barrigam cum
Lusitanorũ de Areze victoria. bentafuso in pagum Areze nomine, ad radices
tis, quem Ferreum appellant, situm, misit, vt
propter rebellionem bello contunderent. Illi vt
rata facerent, nocte profecti, prima luce in pag
nitiones irrumpunt, hostes nonnullos interimu
aliquot etiam capiunt: reliqui se in montem effu
ga proripiunt. Nostri in vrbem cum præda incol
reuertuntur. Rursus cùm incolæ cuiusdam op
quod appellant Tazarot, cum Azezensibus fo
Victoria Lusitanorum de Tazarotensibus. coniũcti, excursionem in Safiniensem agrum fac
Ataidius cum copijs instructis egressus, eos fudit f
uitque: nonnullos occidit, & exercitum incolu
reduxit. Ludouicus interim Menesius, Ioannis M
sij Taraucensis Dynastæ filius, cum centum equit

lum peruenit. Aluarus etiam Norogna cum alijs n equitibus in vrbem simul ingressus est. Vterq; à Rege Emmanuele fuerat, vt vrbi præsidio es- a tamen, vt nunquam Ataidij imperium detre- t, sed omnia, quæ is iussisset, alacritate summa cerent. Ataidius, vt adolescentes ea nobilitate tos exerceret, vt possent cum nonnulla gloria in niam reuerti, statuit Almedinam eos deduce- st autem Almedina vrbs valdè ciuibus frequens, *Almedina vrbs.* ris cincta. Homines sunt agriculturæ, & rei pe- æ maximè dediti, & idcirco frugibus & pecorib. dant: cultu tamen paulò lautiore, quàm reliqui m regionis Arabes vtuntur. Ciuitas erat in duas nes diuisa. Quidam enim Regis Emmanuelis sequebantur, quidam Fessensi Regi studebant. que autem pars factionis Principes habebat. O- tamen tributum ex fœdere debebant. Factio *Almedinense bellum.* nsis tūc præsidio regis intra muros admisso mul- tentior erat Sic autem euenit, vt alij quidem vo- te, alij verò metu tenerentur, ne tributum impe- n soluerent. Ataidius cum equitibus quadringen c turma peditum ex vrbe profectus, prima luce dinæ portis appropinquauit. Hostes de illius ad- i per exploratores facti certiores extiterant. E- n vrbe equites sexcenti, & pedites mille, viri for- x animis & armis ad confligendum parati. Atai- os inopinato aggredi cogitârat. Itaque cùm ad ia propius accessisset, duplicem aciem instruxit. n Aluaro Norognæ, vt portam, quæ Marochium cit, oppugnaret: alteram sibi reseruauit, qua cum uico Menesio per aduersam portam irrumperet. es vltrò portas aperiunt, & pugnandi facultatem is offerunt. Prælium exortum est, quod fuit v- que singulari audacia commissum. Nostris primū *Prælium æquale.* re. Deinde rursus animis acriter incensis, impetū stes tulêre. Victoria neutram in partem inclina- cùm pugna in multum temporis spacium protra- uisset. Factum tandem est, vt vtrinque libenter se

 à præ-

à prælio continerent. Ataidius copias suas re[...] hostes se intra mœnia receperunt. Ex hostibu[...] supra viginti ceciderunt: è nostris tres deside[...] multi ex vtraque parte vulnerati fuere. Rur[...] Ataidius quietem minimè pati posset, silenti[...] vsus in hostium turmas, quæ propè Almedin[...] sitis castris consistebant, inuadere statuit. Sed [...] tellexisset, hostes esse iam de illius conatu pe[...] ratores admonitos, quamuis iam esset multum[...] progressus, copias retraxit. Porrò Arabs quida[...] miliaris ad illum accessit, atque nunciauit, M[...] Regem viam, per quam ille regredi parabat, inse[...] illum interciperet. Eo nuncio Ataidius se valdè[...] dixit, & Arabi munus pro eo donauit. Deinde, a[...] so, inquit, Regique nuncia, me in campo per tot[...] illum expectaturum. Rex tamen siuè vt congres[...] lius vitaret, siue vt aliud, quod in rem magis esset,[...] moliretur, siue Arabs falsum nunciârat, viam m[...] insedit, sed in Duccalam regionem rectà conten[...] fœdus cum Principe, qui montes ditione tenebat[...] vt coniunctis viribus Lusitanis repugnarent. At[...] cùm diu frustra expectaret, exercitum tandem [...] fermè nocte in vrbem reduxit. Hoc fermè te[...] Nonius Mascaregnas cum equitibus centum S[...] um peruenit, & Ludouicus Menesius, & Aluarus [...] gna fuêre in Lusitaniam reuocati. Erant tunc in[...] supra septingentos equites, cũ quibus Ataidius fre[...] ter excurrebat, & manum cum hostibus crebrò c[...] rebat, ita vt nemo posset esse impedimento, qu[...] nus tributa ab stipendiarijs exigeret: cùm verò Ata[...] nosse cuperet, quid hostes agerent, quorum tum c[...] duodecim millibus passuum inde aberant: Barri[...] id exploraturum ostendit. Itaque Ataidij perm[...] cum equitibus triginta de nocte profectus, castra[...] pius, cùm diluxisset, accessit: sex hostes occidit, [...] tuor viuos cepit, tantaque celeritate rem gessit, vt p[...] quàm hostes se ad illum persequendum compa[...] possent, ipse se in pacatum reciperet. Ataidius igit[...]

Maurorum in Lusitanos conspiratio.

Excursio in Mauros.

ca-

s intellexit, quid hostes animis agitarent, quo castra posita essent, quibus copijs rem gerere nt. Sequenti igitur die, Lupum Barrigam cum us centum & quinquaginta præmisit Nonius egnas cum equitibus centum illum sequebaocum opportunum insidijs cum copijs suis in- Ataidius postremò, vt subsidio esset, cum relinine veniebat. Barriga iussus excurrere, cùm in ncautos irruisset, quinque occidit, quatuordeos cepit, magnam vim pecoris abegit. In hoastris tumultuatum est, cùm indignissimè ferab homine illo impunè ludificari Itaque equidringenti protinus egressi sunt, & in Barrigam nt. Is sensim ordine minimè confuso cedebat, d locum, in quo Mascaregnas in insidijs lateueniret. Ibi rursus cùm & ipse suos in hostes in-, & Mascaregnas ex insidijs prodiret, prælium trinque audacia commissum est, vt constet, am post illam vrbem captam, ad eam diem in e illa, pro numero militum, vel atrocius, vel icius pugnatum fuisse. Hostes enim minimè pati, acerrimè decertabant: nostri quamuis esvia fessi, eorum impetum egregiè sustinebant: ergum vertebat Multi vulnerati sunt, non pauuis deiecti, nemo tamen occisus fuit. Nostri n cedere sensim incipiunt: quos Ataidius, qui propinquabat, excepit, & hostes substitêre. A- vlterius progredi noluit, eò quòd cerneret eos, arriga & Mascaregnas duxerant, labore nimio : & verebatur, ne à castris hostium subsidia mitur, quæ nostros lassitudine confectos obruerent. dimissa præda, vt ordinem meliùs conseruaret, rbem recepit. Post dies octo cùm Ataidius acce-, eundem regem Marochij motis castris in prorio Cantimensi, quod inde non procul aberat, disse, ad vesperum, cùm Rex cœnaret, ex impro uas turmas adortus, eas cepit, & castris terrorem ultum intulit, exercitumque properè reduxit.

Atrox cum Mauris prælium.

Prospera Ataidij in Marochiana castra irruptio.

Ibi tunc hoftes accurrunt, fagittis, & glandibus,
filibus acerrimè pugnant. Præcipuè verò tanta
tio è fuperiore loco (caftra enim erant in cliuo
facta eft, vt locus lapidationis nomen obtine
ftri tamen fe cum omni præda receperunt: ho
tota illa nocte ferociter infequuti funt. Nihil
Ataidius cùm eorum impetum egregiè fuftine
ercitum prima luce incolumem cùm magna p
duxit. Captiuos enim fupra trecentos fuiffe
Fuêre præterea capti equi complures, & camel
alium deinde locum magis munitum caftris
Idenæ mōs. dis cepit. Eft mons editus, quem appellant Iden
fubiecta eft campi planicies, obiectis principi
Alia non minus fœlix in Marochianos irruptio. bus præangufta, quæ deinceps latius panditur I
pi iftius anguftijs rex caftra pofuit. Id cùm A
exploratum habuiffet, vna nocte cum equitibu
gentis, & multis etiam Saracenis auxiliaribus, c
ce Ichabentafufo fe cum Ataidio coniunxerant
ftium caftra profectus, cùm in illos inopinante
fiffet, caftra tanto metu atque terrore comple
quamuis multi in ea trepidatione, correptis, q
que fors obtulerat, armis, refiftere pararent: om
men metu nimio conturbati, fefe ab eo tumult
fa fuga proriperent. Ipfeque Rex non expectaui
equus infterneretur, fed in eum, quem primùm
ci potuit, infiliens repentè diffugit. In caftris
cædes facta eft, ingens præda capta, maxima vi
& mulierum multitudo in feruitutem abducta
captiuos fuit vna Regis ipfius concubina, for
cellenti, quam is vehementer amabat. Lufitani a
vulnerati fuerunt, inter quos Ataidius extitit,
Lufitanorum de Almedinenfibus victoria. facie vulnus accepit. Non multis poft diebus A
nenfes ciues in agrum Safinienfem excurfione
runt, & in duobus locis infidias collocarunt. In
men Ataidius exploratò noftros eduxit. Prælium
acre, magnifque vtrinque viribus pro hominu
mero commiffum. Sed tandem hoftes fufi fug
funt: Octo & quadraginta cæfi: è noftris tres de

maior cædes ederetur, & equorum hostilium
tas, & Ducis prudentia fuit impedimento.
im permisit, vt nostri longiùs hostes insequе-
, ne in plures insidias cædendi cupiditate fu-
rruerent. Alij deinde equites Arabes septingen
per agros in vrbis conspectu discurrerent, & se-
icenderent, regressi continuò sunt. At Ataidi-
idit illos sine vlla suspicione futuræ dimicatio
cessisse, Lupum Barrigam cum centum & sexa-
lelectis equitibus in eos immisit: alia deinde
Nonium Cattum, impigrum virum similiter
a equitum turma iussit, vt diuersis ex partibus
adorirentur. Is primus in hostes inuectus est.
commisso, Lusitani hostium multitudine &
ate vehementiùs oppressi, magnum discrimen
it. Barriga cum suis subsidium attulit, quo no-
imus redditus est, & impetus hostium repres-
cerrima tandem nostrorum impressione hostes
im versi sunt: nostri quatuor millibus passuum
equuti, non mediocrem stragem ediderunt, &
a cum opimo spolio vrbem subijt. Hostium
ie supremum Ducem, virum militaris virtutis
ne præstantem manu sua interemit, ita tamen,
o congressu, quamuis victor, multis & pericu-
modum vulneribus sauciatus abiret. Sed facilè
æ decus dolorem vulnerum leuabat. Dux Iaho-
de appellabatur. Illius caput & equum Barriga
em intulit. Caput fuit hastæ mucrone præfi-
x in vna vrbis porta collocatum. Illud Saraceni
no pretio redimere cupiebant, sed nunquam id
us vlla conditione permisit. Tandem cùm ho-
ui illam regionem, quam appellant Xerquiam,
bant, fracti malis, & rebus suis diffidentes, pa
Ataidio petijssent, inter alias fœderis renoua-
ditiones vna fuit, vt caput Ducis illius suis ad
em sepulturæ redderetur: quod tunc fuit sum-
aidij voluntate concessum. Erat enim is inter
nos propter decora in bello parta, summis ho-
nori-

Lusitanorum de Arabibus victoria.

Iahomazendis Arabum ducis cædes.

Pax cum Xerquiensibus inita.

noribus affectus, & singulari suorum prædic celebratus. Pax facta continuò fuit. Reliqui Xer sium exemplo prouocati, pacem similiter ab A postulârunt. Pacis sequester & interpres Iehab fus extitit. Nullum grauius onus eo, quod iam subierant, fuit illis impositum. Ita ea parte bel fligato, omnis illa regio fuit sub imperium & d Emmanuelis iterum cum tributo æquabili sub Ex illis Ataidius plurimos delegit, quos stipend ret, vt illis stipatus, facilius cum Marochij Rege xifio (sic enim appellabant ducem, qui sancti virtutis militaris opinione Arabibus, qui dispe gris vagabantur, imperabat) bellum continen reret. Tantum autem terrorem principibus illi dij nomen inferebat, vt nullis munimentis se tu quam fore confiderent. At Ataidius aliorum b

Bellum Marochiense. cura liberatus, bellum contra duos illos princip iore studio sibi administrandum putauit. Itaq po Barrigæ præcepit, vt cum centum & quinqu equitibus Lusitanis, & equitibus auxiliaribus ex cenis fœderatis, qui sub Iehabentafufo militaba citis, in Marochij fines inuaderet. Is igitur cum

Duamus. bentafufo, cùm essent in loco, qui Duamus ap tur, & abest Safinio passuũ millibus quadragint

Atlas, nunc mõtes clari. accepit, ad radices Atlantis montis (nunc mont ros appellant) in campo satis patente, quem app

Alehauz. Alehauz, nouem hostium præfecturas castra po

Lusitanorum victoria. Hoc igitur cùm Duces exploratum habuissent, dibili celeritate eò se contulerunt, ita, vt inopi & incautos aggrederentur. Supra mille ex hostib si sunt, capti centum & quinquaginta, & præda i eo die parta. Vlterius autem progressi in region timensem impetum ferentes, non paucos hostes fecerunt, & captiuos centum abduxerunt. Eò Ze vt eandem regionem armis occuparet, inuasit. I us castris equites permulti in nostros inuecti sur riga in copiarum supplementum equites cent subsidium missos acceperat. Prælium satis acre

uit, & diu ancipiti victoria dimicatum. E no- equites Lusitani, & vnus Saracenus cecidêre, us viginti & quinque cæsi sunt, inter quos fi- ili cuiusdam interfectus est. Hostes cùm se fru- endere cernerent, in castra reuersi sunt: quos sequi in castra noluerunt, ne multitudine ob r. Post aliquot dies, Barriga in oppidum Xia quod appellant Tanli, impetum similiter tu- s cùm se in vltimum discrimen adductos cer- lucaria apum innumerabilia, quibus abunda- ensa è mœnibus demisêre. Nostri & aluearijs ambusti, & apum aculeis stimulati, oppugna- ferere coacti sunt. Multi etiam vulnera ab ho- cepêre, ne apibus tãtum ea propugnatio ascri- . Ipseq; Barriga grauiter vulneratus abscessit. tempus, Nonius Cugna cum centum equiti- iũ Regis Emmanuelis iussu peruenit, & No- scaregnas in Lusitaniam reuocatus est. Aguz lum in ea Mauritaniæ parte, quæ ad fines Sa- is pertinet. Eum tunc locum Lusitanus quidã nquaginta Lusitanis sagittarijs custodiebat. n se tũc Barriga & Iehabentafusus cum copijs ulerant. Ibi verò fuit eis nuncius allatus, Ma- egem cum maximis copijs aduentare. Quem n Ataidius cùm accepisset, Nonium Cugnam equitibus ducentis, vt auxilium afferret, con- nisit. Ibi cùm quidam ex hostibus postremum iostrorum carpere voluissent, repressi sunt, & illis captus est, quem ad Ataidium Barriga mi- o cùm Ataidius hostium consilia sciscitaretur, unico quasdam opiniones in Ataidij sensibus quibus inductus, suspicatus est Iehabentafu- nostris prodendis cogitare. Itaque ad Barrigam , vt omnes Lusitanos confestim in vrbem re beret & ipse cum solis equitibus sexaginta re t, atque deindè aliquid causaretur, vt ratione existimari posset, à Iehabentafuso discedere. ga, vt sibi imperatum fuerat, executus est: atque pri-

Anceps cum Xerifio prælium.

Stratagema T[...]nsium.

Oppugnatio irrita.

Aguz opp.

Astus Punicus.

Iehabentafusus proditionis suspectus.

primùm alios omnes dimisit, deindè altercatio
iusdam minimè necessariæ materiam præbuit
indignitate se vsque adeò commoueri finxit, v
stè videretur à Iehabentafufi societate seiungi
Rodericus Castrensis cum tribus famulis ab e
dere noluit. Iehabentafufus cùm indignè pater
tempore à Lusitanis destitui: grauius tamen tu
cus de sua fide, quàm meritus esset, existimari
in tanto discrimine relinqui. Itaq; per literas g
de tam insigni iniuria conquestus est: Seque ni
nus eo die prælium cum Marochij Rege cum
quas habebat, initurum affirmauit, vt vel illustr
ria, vel clara morte testatum apud omnes relin
quanta fide Regem Emmanuelem coleret & o
ret. His literis Ataidius inductus, ad illum rescr
confestim ad illum equites quingentos missur
cùm is nuncius cum duodecim equitibus inte
iam Iehabentafufus manum cum maximo Re
citu conserebat. Prælium fuit atrocissimum, in
mē Iehabentafufus cum suis res memorabiles
hostes suos fudit, maximam hostium multitu
cecìdit, ipsumque Regem castris exuit, & longi
cutus, maiorem exercitus partem ferro concidi
da fuit ingens. Erant enim castra multarum rer
pia referta. Ataidius vt pollicitus fuerat, sequ
Barrigam cum equitibus ducentis, & Cugna
trecentis in illius auxilium misit. Sed cùm illi a
runt, iam Iehabentafufus rem præclarè gesserat
Ataidius permolestè, se, aut saltem Lusitano
eo prælio non interfuisse: multique illum rep
derunt, quòd tam facilè hominis leuissimi & f
simi sermonibus assensus fuisset, vsque adeò, v
ctæ fidei criminationem, quòd socium in tant
mine ope sua destitueret, minimè pertimesceret
multis pòst diebus Ataidius in aliam præfectu
timensem Barrigam immisit. Prælium atrox
E nostris duo viri nobiles cum nonnullis alijs
re: sed tandem oppidum captum, & hostes part

Iehabentafufi de Marochiensibus insignis victoria.

Victoria de Xiatimensibus.

tim in fugam coniecti, & aliqui etiam capti
Rex Fessensis, anno salutis M. D. XI. cùm fu-
i nuncius allatus, Tingim non esse valido præ- munitam, & præterea negligenter custodiri, fo- uerat, vt, si illam ex improuiso adoriretur, fa- peret. Itaque maximas copias comparauerat, vt ppugnaret. Longè tamen aliter munitam re- quàm suspicatus fuerat: Castra tamen posuerat, essam diebus aliquot tenuerat, & quibus pote- ibus & machinis oppugnauerat. Sed semper à conatu cum graui damno atque dedecore re- . Anno igitur insequente, vt ignominiæ macu- leret, Arz lam exercitum adduxit, & propè vr- astra locauit, & cùm indè hostes in vallũ, quod cingit, irrupissent, nostri intra vallum præli- ierunt, in quo Bernardus Coutignus in hosti- efectum, Adel nomine, equum incitauit, & illi e oculum effodit. Iacobus Coutignus, frater isci Coutigni Comitis Marialbensis fortissimè ins, ab hostibus interfectus fuit. Pauci vtrinque runt, & Rex cùm cerneret frustrà tempus ibi in- one conteri, domum re infecta discessit. Emma- nterim quamuis Africani belli curam non inter et, aliud bellum sibi proponebat, ex quo non em gloriam assequeretur. Cùm enim esset stu- Christianæ religionis propagandæ vehemen- ẽsus, id suscipiebat, vt armis diuinis omnes im- s opes & munimenta conuelleret. Itaque in In- c in Aethiopia operam dabat, vt gentes à Chri- citis alienæ, ad illius sanctissimum cultum san- n hominum monitis & disciplinis adduceren- Et cùm animaduerteret regnum illud Aethio- uod appellatur Congo, fuisse iam à tempore Io- Regis Christi disciplinis illustratum, in idem vt perficeretur, incubuit. Idcircò, vt dictum est, os sacerdotes pietatis opinione præstantes in il- gionem miserat, vt eos, qui nondum erant lu- bus aquis expiati, ad CHRISTI fidem perduce- rent,

Tingi oppidum à Fessensi Rege frustra oppugnatum.

Irrita Arzilæ obsidio.

Emmanuelis Regis in Christianismo propagando studium.

rent, & qui iam CHRISTO nomen dederant, c
re disciplina confirmarent. Sub hoc igitur tempu
minem è suis domesticis equestri dignitate præd
ad eundem Congensem Regem, cum pluribus
dotibus, & sacris vestibus ad rem diuinā sanctiu
agendam misit, vt eum acrius studio Christian
tati incenderēt. Rex hac Emmanuelis Regis ben
tate prouocatus, in Lusitaniam filium suum He
nomine, cum fratre suo, & pueris nobilibus mi
linguam Lusitanam, & Latinas literas, & sanct
rerum disciplinam perdiscerent. Cum ijs venit
tus quidam illius, Petrus nomine, non vulgari pru
tia præditus, cum quo Rex Emmanuel sermone
bentissimè conferebat. Is vt diutius in Lusitan
saretur, vxorem secum duxit, quæ fuit à Regina
multis donis atque muneribus affecta. Emmanu
omni comitate gentem illam vniuersam ad CH
STVM allicere contenderet, Regis fratrem & fi
cum reliquis pueris in disciplinam viris religio
eruditis tradidit, qui eos Latinis literis, & relig
moribus & institutis imbuerent. Deindè Simon
uium hominem apprimè nobilem, ad illum cum
neribus legauit. Munera verò erant equi pulch
strati & phalerati, & mulę similiter ornatæ, vasa
tabulæ pictæ, infulæ & omnia, quæ ad religionis
ritè conficiendum erant idonea. Fabros præterea
templa & regias ædes ædificarent. Id præterea Sy
cōmisit, vt ius regium ad Lusitanos, qui in ea A
piæ parte versabantur, in officio cōtinendos, & e
flagitia punienda, si opus esset, obtineret. Et præ
vt cum Rege simul ius omnibus gentibus, quæ su
gis imperio erant, administraret. Quod vt comm
fieret, secum hominem iurisconsultum adduceba
ius publicè diceret. Id enim ipse Rex Alfonsus a
manuele per legatum summis precibus efflagi
Id etiam Syluio in mandatis dedit, vt si fortè, d
apud Alfonsum versaretur, aliquis belli motus e
ret, Regem opibus, & consilio, & manu etiam

Congensis Regis filius & Legatus in Lusitaniam missi.

Emmanuelis ad Congensem Regem Legatio.

lum præterea admoneret, vt quã primùm posset, tos Romam mitteret, per quos authoritatem ificis Maximi, & Ecclesiæ sacrosanctæ ius & im- m in omnibus rebus sacris agnosceret. Et quia prudentia non vulgaris esse videbatur, suadebat, e Petrus aliquot viris nobilibus stipatus, ea potis- m legatione fungeretur. Se illum suis sumptibus am esse missurum. Regem præterea admonebat, quot pueros nobiles in Lusitaniam mitteret, qui eliquis erudirentur. Syluius cum hac legatione ctus, secundis tempestatibus vsus, in Congense m peruenit: cuius aduentu rex se mirum in mo- ætari significauit. Statimque misit virum quen- primarium, illi sanguine valdè coniunctum, qui m salutaret, & in vrbem Regiam, quæ à portu im distabat, vbi commodum esset, deduceret. is tamen febre correptus, antequam regem vide- ita discessit. Rex mortem illius admodum acer- t. Aluarus Lupius, qui classis curam suscepe- locum Syluij, vt ab Emmanuele decretum fue- casus aliquis Syluium de medio sustulisset, suc- s ad regem cum literis adijt. Literarum senten- ter egregiæ cuiusdam pietatis argumentum, & ntis voluntatis indicium, nihil aliud contine- àm vt fides Syluio in rebus omnibus, quas Rex anuel illi præceperat, vt Alfonso Regi diceret, tur. Literis lectis, Aluarus Lupius earum sen- m verbis subsecutus est, & dona, quæ ferebat, in ectu regis explicuit. Rex verò res singulas in ma- mere, laudare, mirari, manus in cælum tendere, s Deo summas agere, quòd per Reges virtutibus ssimos, & numini cælesti charissimos, fuisset è is impietatis emersus, vt cælestem lucem aspice- egem verò Emmanuelem non satis habere, il- m diuino beneficio constrictum tenere, nisi et- æterita beneficia recentibus donis magnificen- cumularet. Quia verò Emmanuel illi regia in- quibus deinceps vteretur, mittebat, quæ perti-

Emmanuelis ad Congensem regem Legatus moritur.

Congensis Regis de Emman. erga se

beneficijs literæ publicæ. nerent ad virtutis insitæ monimentum, & vniu
posteritatis ornamentum, de ea re literas publicè
posuit, quibus testatum omnibus esset, & memo
iam sempiternæ consecratum muneris illius in
tum, & Regiæ beneficentiæ documentum. L
autem his referebat, quo pacto Regis Ioannis
ra fuisset illa regio lumine Christianæ religio
lustrata, & è tyrannide infestissimi dæmonis
ta, & quanta malignitate fuisset opus illud tan
clarum opera antiquissimi serpentis, per quen
mi parentes è sedibus beatissimis expulsi fueran
peditum. Quāta cura, studio, vigilantia Rex inui
mus Emmanuel opus, quod à Ioanne Rege clari
inchoatum extiterat, perficiēdum susceperat. Re
nis verò Christianæ disciplinam in summa refe
& deinde commemorabat, qua ratione pater ill
pera perditissimorum hominum à Christi fide,
fuerat antea professus, impiè & nefariè desciuis
ob eam rem in ipsum Alfonsum, maximum n
lium, quòd impietatem illius imitari noluisset,
terrimum præbuisset. Commemorabat deinde
um, in quod pulsus à patre fuerat, & molestias,
in exilio pro Christi nomine cum summa iucun
te pertulerat: & qualiter moriente patre, cum f
qui regnum per summam iniuriam occupare
Miraculosa victoria. batur, cum solis triginta sex hominibus, Christi
ne sæpius inclamato, conflixerat, cùm frater illi
ercitum maximum haberet: & quomodo non
humanis, sed diuinis, vt hostes ipsi fatebantur, b
profligatum fuerat, & frater casu etiā diuino ca
in potestatem illius venerat, de cuius ille impro
& pertinacia supplicium iure sumserat. Expone
indè, quo consilio Petrum suum cognatum, qui
erat ex triginta sex hominibus, qui illi opem a
rant, ad Regem Emmanuelem legauerat: ex qu
tro intellexerat, in Lusitania Regis ipsius ampli
iussu vota pro Congensis regni salute, & Alfon
sius fide persoluta fuisse: quo nullum clarius e

insignis caritatis indicium. Itaque se non so-
ro Christi sanctissima religione, pro templorum
ate, pro Ecclesiæ sanctionibus necem & crucia-
si opus ita fuisset, minimè recusaturum: verùm
Regis Emmanuelis amplitudine omne discri-
lutis aditurum. Adijciebat deindè: Vt autē ma-
s rex optimus, summisque laudibus in omni
tate prædicandus, sibi deuinciret, misit ad nos
nobilissimum cum muneribus & ornamentis,
tis, quàm propensa in nos esset volūtate, decla-
. Et quia est in more positū, vt Christiani reges
a gestent, ad posteritatis memoriam propagan-
. Maiest. regiā insigniter illustrandā: voluit idē
hoc etiā plurimū nobis suæ benignitatis imper-
utū enim nobis misit, primū quidē Cruce signa
animo recoleremus victoriā, quam Constan-
mp. Cruce in cælo perspecta, de hostib. suis cō-
s est, ne vnquā ab animis nostris memoria victo
ā similiter adepti sumus, elaberetur. Et quia Ia-
Apost. cuius opem, vt Hispani faciunt, in eodem
frequēter implorauimus, in acie perspectus ho-
erruit; eiusdem Apost. species voluit, vt in eius-
signib. insculperetur. Præterea vt amoris cōmu
iæ nobiscum cum illo est, illustri signo consig-
ossit; Regū Portugalensium insignia, quæ 5. scu-
crucis formam dispositis continentur, reliquis si
miscuit. Ijs enim 5. scutis Christi Opt Max. vul-
signantur, quę in cruce pro generis humani sa-
tulit. Cùm enim Alfonsus primus Portugaliæ
m quinque Regibus Saracenis maximo exerci-
stipatis cōfligere in Lusitania voluisset, in cælo,
uxilium precibus efflagitabat, Christi speciem
quinq; vulneribus illustratā oculis atq; mente
xit, innumerabilemq; hostium multitudinem,
numine confirmatus, occidit, & ea de causa il-
nia ad memoriam posteritatis assumpsit. Itaq;
omnibus Rex singulari pietate præditus, cùm
l nos tam præclara Regiæ stirpis insignia mi-

Insignia Cōgensi Regi ab Emmanuele missa.

ſit,noſtrãm poſteritatem admonere voluit, vt i
lis, non humanis opibus, ſed diuino Chriſti præ
niteretur. Pro his tantis beneficijs Emman. regi
noſtro cariſſimo gratias immortales agimus, nec
lum fratrem & patronum agnoſcimus, ſed omn
gni opes,atque adeò vitam pro illius dignitate pr
dere parati ſumus. Qui tamen quamuis omnia
poſſumus, illius gratia faciamus, nullam tamẽ p
illius erga nos meritorum officijs noſtris aſſequ
Reliquum igitur erit, quando nos parem gratia
ferre non poſſumus, vt rex ille ſummus atque ſe
ternus, in cuius honorem Emman. hæc tam præ
opera molitur & efficit, illi pręmiũ diuinum atq
piternum conſtituat. Noſtros autẽ liberos, & cun
poſteritatem obteſtamur,admonemus, & pro iu
iam noſtro iubemus, hæc inſignia geſtare, illis
diſtinguere,literas cõſignare, ſigna in bellis inte
præferre,ſemper animo atque mente recolere, q
illa deſignantur, vt ſic memoriam ad pietatis &
tiæ recordationem excitantes, de hoſtibus ſuis vi
am,freti Chriſti præſidio,conſequantur.Sed qui
re etiam receptum eſt, vt egregia facta nobilitent
homines,qui meritis ſuis in locum altiorem aſce
poſteritati ſuæ virtutis memoriam prodant: idem
Emmanuel alia nobilitatis inſignia nobis miſit,
genus eorum,ex illis ſex & triginta, qui valdè ſt
ſe geſſerunt in eo prelio, quo Chriſti præſidio m
fratris impetum contudimus, illuſtrare poſſem
etiam impulſi monitis illius exequimur, vt hoc
tis præmio multi ardentius in ſtudium virtutis
tur, vt ita non ſolùm in hac vita contra hoſtiles i
tus muniamur, ſed etiam in futura bonis ſempi

Congenſis Regis ad Pontificem Maximum Legatio.

frui poſſimus.His literis in publico propoſitis,&
tum regnum exemplis earum ad Principes miſſi
fonſus decreuit, quàm gratus eſſet in Emmanu
teſtificari. Petrum deindè, vt ab Emmanuele fuer
monitus,ad Pontificem Maximum legauit. Petr
tem duodecim viros nobiles comites adiũxit. En

verò magnam vim eboris, & munera, quibus il-
gio abundat, dono misit. Duodecim prætèrea no-
pueros cum Petro in Lusitaniā venire iussit, qui
ratione fuerunt literis & moribus instituti. Em-
el postquam Petrus in Lusitaniam redijt, illi &
o Alfonsi Regis filio, & reliquis viris è nobilita- *Congensis*
ctis, omnia, quæ ad iter erant necessaria, præbe *Regis ad*
,è atque munificè iussit. Ij fuerunt Romæ à Pon- *Pontificem*
& ab omnibus Ecclesiæ principibus benignè & *Maximum*
er accepti. Literas deindè Pontifici Regis Alfon- *literæ.*
lerunt. Illarum sententia hoc continebat, se pri-
Ioannis, hoc nomine II. Portugaliæ Regis ope-
n regno fuisse è potestate dęmonis, & è turbulen-
erroris tenebris in libertatem & in lucem vin-
m. Deinde Regis Emman. studio & sumptibus
dem sanctissimæ religionis disciplina progres-
arius lepræ deformitatē, qua fuerat antea defor-
agnoscere, & pristinum errorem & amentiam
entius detestari: & pro beneficio, quo mirabili-
nis à Deo perductus in pietatis splendorem ex-
perpetuò se Deo gratias acturum, neq; tam di-
uneris memoriam vnquam depositurum. Sed
am intellexisset, esse Christi summum in terris
um, quem omnes Christiani Principes vnicè co-
, & cuius iussa tanquam cælestia atque diuina
entur: ne se à reliquorum Principum Christia-
communione segregaret, & aliqua in re à pie-
a deflecteret, Romam filium suum Henric. iam
in Lusitania literis eruditū, & Petrum cogna-
um, virum, cuius prudentiæ atq; probitati val-
deret, se mittere statuisse, vt ipsius Alfonsi no-
edes illius oscularentur, & regnum vniuersum
Pontificis voluntati & imperio dicarent. Nec e-
vnquam vllo tempore commissurum, vt obse-
pietate erga sanctam Romanam Ecclesiam, ab
hristiano Principe vinceretur. Pauca deinde ad-
, quæ ad fidem legatis habendam, & postulata
n ad religionis causam necessaria, facilius impe

tranda pertinebāt. Legatio benignè fuit accept
stulatis egregiè satisfactum. Considerabant
Pontifex & Cardinales, gentem barbaram, & a
cultu humanitatis abhorrentem, non nisi cæl
dam beneficentia, & numinis præsentissimi d
munere in tantum pietatis studium excitari p
& idcirco illas Aethiopiæ recentes post tam m
cula primitias, gratissimis animis accipiendas
censuerunt. Hæc quidem Emmanuel ad Aethi
ligionem firmius sanciendam designauit, atq
tuit. Sub idem verò tempus, quo hæc gerebātu
Menesius Alcoutinensis Dynasta, Fernādi M
lius, Villę Regalis Princeps, Septam traiecit, vt
bis imperium teneret, & bellum, vt maiorum
RES INDICAE. *Malacense bellum.* sequeretur, administraret. Interim verò Mal
post Albuquercij ab ea ciuitate digressum non
adeò tranquillę, vt non varijs bellorum tempe
agitarentur. De quibus vt commodius agere po
necesse erit, prius de insularum quarundam sit
Taprobana. in illam bellum comparabant, pauca dicere.
bana, quam Zamatram appellant, ita est Aure
soneso ad Austrum obiecta, vt longius tamen
Solis protendatur. Ad Austrum vero, vltra Za
Zunda ins. insulæ frequentes adiacent. Inter quas ab occa
da magnam vim piperis passim fundit. Ea ve
admodum lato mari à Zamatra disiungitur.
ad ortum Solis progredientibus aliæ duæ insul
Iaua maior & minor. stendunt, quarum prima Iaua maior, altera mi
pellatur. Omnes hæ tres insulæ regum imper
tinentur. Iauæ verò præcipuè sunt fertiles &
fruges multiplices, & fructus varios proferunt,
ximam vim pecorum & armentorum, & equo
triunt. Venatu & aucupio mirificè redundant
& aliorum aromatum copiam passim efferunt.
terranea loca homines dediti simulacris in
qui maritimas oras habitant, maxima ex pa
humetanis institutis viuunt. Homines nudi p
que vmbilico tenus incedunt. Multi tamen la

bus bombicinis, aut goſſipinis amiciuntur. Bar-
uellunt: anteriorem capitis partem radunt: reli-
n ſtudioſè criſpant. Nullum integumentum in
egerunt. Indignum enim hominis prçſtantia cen
hominis principatum, quem in capite conſtituũt,
o velamento quaſi rem probroſam tegere. Si quis
t alicuius manu tangit, eam iniuriã armis acerri-
erſequuntur. Sunt in bello feroces, & intrepidè ſe
quoduis magnum diſcrimen inijciunt. Artibus
libus dediti ſunt: arma, tormẽta, variaq; telorum
ra ſingulari opere perficiunt: æs, ad quoduis ge-
nſtrumenti egregiè fundunt. Naues ingentes æ-
ant, aſtra diligenter obſeruant, & magicas diſci-
as incredibili ſtudio colunt. Syluas venandi ſtu-
eragrant, neq; ſolùm canibus, & venabulis ad a-
atq; ceruos eminus cõfigendos, verùm & accipi-
is ad volucres capiendas vtuntur. Omnes colorati
: mulieres neque deformem faciem, nec obtuſum
nium gerunt. Eleganter excoluntur, in ſaltationi-
on mediocrem præ ſe venuſtatem ferunt. Curri-
nuectæ, cum viris ſyluas & nemora luſtrant, &
tione oblectantur. Homines Sinarum moribus
ſtitutis viuunt, à quibus ſe originem ducere ia-
t. In ea inſula, quæ Iaua maior appellatur, erat *Iapara Iauæ ciuitas.*
am Saracenus, cui nomen erat Pateonuzius, ciui-
cuiuſdam princeps, quam Iaparam appellant. Ea *Pateonuzij in Malacæ Regem conſpiratio.*
ora maritima, quæ Zamatram ſpectat, ſita. Is an-
am Albuquercius Malacam caperet, fœdus cum
imutaraia de pernicie & interitu regis inierat. V-
nutaraia namque ſe graues à Malacæ rege iniurias
piſſe conquerebatur, quibus offenſus, ſe illum Pa-
uzio proditurũ per literas aſſerebat. Pateonuzius
ãdi cupiditate inductus, in eo neruos omnes intẽ-
t tantã occaſionem minimè prætermitteret. Itaq;
imam claſſem ædificare cœpit. Septem aut octo
os in hac claſſe comparanda conſumpſit: in quem
finem id faceret, tanto vtriuſq; ſilentio compreſ-
fuit, vt ne ſuſpicione quidem vlla quiſquam id

assequi potuerit. Interim verò multos Malacam mercibus submittebat, vt mercatorum habitu & cie laterent: & cùm opus esset, armis imparatos rentur. Hos Vtetimutaraia in vicos suos admit quorum eo tempore, quo Albuquercius Vteti raiam capitali supplicio affecit, erat in ciuitate n diocris multitudo. Ita latebat hæc in visceribus r stis, vt nemo in quanto periculo versaretur, co ra prospiceret. Vtetimutaraia de medio sublato, onuzius nihilo secius in eadem mente perseue Classis erat maxima: is opes ingentes habebat: re lacæ non ita stabilitas esse iudicabat, vt conuell possent. Itaq; cum trecentis nauibus, & hominu tium multitudine, Iapara soluit. Fretum igitur, inter Iaoas & Zamatram est interiectum, preteru multis terrorem præbuit. Res ad Rodericum Brit Patalinum, qui, vt dictum est, Malacæ præerat, est. Is Andradium in fretum illud continuò cu ptem nauibus misit, vt exploraret, quem cursum illa teneret. At classis aliud ingressa fretum, quo rius Malacam perueniret, iam se ex eo freto, quo pellant Sabam, abduxerat. Andradius cum naua reliquis in vrbem redire maturauit. Ibi classis co cta fuit, quæ multū terroris ciuibus vniuersis in Brittius tamen statuit per se cum vniuersa classe care. Id Andradius indignè admodum tulit. Sibi que dicebat maritimarum rerum curam, Brittio custodiam fuisse commissam. Is igitur se arce ten & vrbem tueretur: sibi maris tuendi curam relin ret. Brittius contrà differebat, imperium terræ a maris in oris illis ad se pertinere, & idcirco quid ille de rerum summa statueret, id esse Andradi recusatione faciendum. Id cùm Andradius se n mè passurum affirmaret, vt dignitate spoliaretur gio certatum est, & verborum aculeis animus vtr non mediocriter exulceratus extitit, vsq; adeò, vt tius Andradium in custodiam traderet. Sed cùm mus ille motus animi cōsedisset, Brittius nocte ill

Pateonuzij in Malacenses & Lusitanos expeditio naualis.

Saba fretum.

Brittij cum Andradio contentio.

uit, non esse eo tempore talem virum propter
verborum offensiones alienandum Itaque misit
Andradium, qui animũ illius in se placaret, & ad-
ret, vt nauem conscenderet. Se namque illum in
operiri, vt victoriæ particeps fieret. Andradius a-
m à se in tali discrimine, iniuriæ memoriam con-
e, reputauit Itaque imperata sine mora vlla con-
Brittius arcis custodiam Ario Pereiræ commisit,
n triremem armis & munitionibus instructissi-
ingressus est. Classis erat sedecim nauium. Nina-
siensis præterea cum mille & quingentis militi-
alacensibus, in minoribus nauigijs, vt littus cu-
et, non procul à terra concursabat. Orto iam so-
hostes, vt in portum subirent, vela dederunt: &
, vt cum ijs in alto congrederentur, incitati sunt.
s hostium non multitudine tantùm nauium, ve-
rdine, quo instructa ferebatur, non mediocrem
s admirationem commouebat. Nauis, cui Geor-
otellius præerat, erat incredibili celeritate velis,
a classem antecederet, in prætoriam hostium na-
nuehitur. In illum cõtinuò quindecim actuariæ
inuadunt. Is neque telo quidem vllo in hostiles
immisso, in nauem, quam petebat, incurrit. Pe-
aria, vt illi subsidio esset, triremem, cui præerat,
vehementer incitari præcepit. Ambo igitur præ-
n nauem adoriuntur. Sed ea tanta erat magnitu-
vt puppis castellum, nauis, cui Botellius præerat,
sium altitudine superaret. Eminus igitur eam
gnare constituunt. Sed tanto erat robore & crassi-
e, vt omnes globos non minus, quàm si esset è si-
cta, repelleret. Cùm igitur Botellius & Faria per-
ent, à se tempus frustra conteri, & hostes illos cir
enire pararent, se eadem celeritate, qua venerant,
ssem receperunt Tempus fuit in pugna à velita-
non dissimili eo die consumptum. Hostes enim
n alto pugnare volebant, sed ad vrbem accedere
ndebant, vt motus excirent, & vrbem, si possent,
ris viribus occuparent. Nostri rursus, ne ab hosti-

Classis Lusitana.

Pugna naualis.

bus circumuenirentur, congressum in alto form
cœperunt. Hostes tandem vt volebant, cùm ia
occidisset, in vrbis conspectu prope terram anc
demisêre. Nostri similiter ita classem in ora con
erunt, vt minimo interuallo à terra disiungeretu

Lusitanorum de belli ratione consultatio.

nocte Brittius consilium habuit de ratione, qua p
um postridiè esset ineundum. Omnes autem n
chi illum obtestari cœperunt, ne prælio interesse
vincimur, inquiunt, & tu ex arce poteris hostib
pugnare, & acceptum incommodum resarcire.
terea fidem tuebere: non enim vt mari periculum
maxima pernicie ciuitatis adires, sed vt arcem ab
stium impugnatione defenderes, fidem tuam co
ptis verbis astrinxisti. His coactus sermonibus
cem rediit, & Andradius in administrandi bel
ram vehementer incubuit. At Saraceni Iaoenses

Saracenorum militare consilium.

in vrbe versabantur, eadem nocte ad Pateonuziu
nêre, consiliumque dedêre, ne cum classe nostra
fligeret. Fieri namque posse, vt auxilio à Rege B
mi accersito, classem nostram sine vllo pericul
cunuentam opprimeret, & tum demum arcem
deret, quam fame facillimè intra paucos dies in
tionem acciperet: interim verò in Muaris fluenta
sem subduceret. Consilium placuit. Itaque prim
ce anchoras moliri, & vela pandere iussit. Id And
us cùm animaduerteret, neque tamen quorsum i
tineret, suspicaretur, scapha inuectus, omnes clas
ues circumiuit, & duces admonuit, vt velis passis
ne minimè confuso in hostes inueherentur: ita ta

Pugna naualis.

vt nemo cominus pugnam cum hoste capesseret,
minus classem hostium crebris tormentorum ic
verberarent, & faces etiam in naues iniicerent. Id
nes impigrè facessunt. Quod Pateonuzius cõspic
omnia suæ nauis vela continuò pandi iussit, & vt
nes idem facerent, imperauit. Id imperiũ strenu
cis omnes exanimauit. Existimârunt enim, illu
bus suis diffidentem, non de prælio committend
de fuga facienda cogitare. Itaq; se confestim in fu

t,nostri eos insequuntur. Naues multas tormento- *Hostium fu-*
ictibus deprimunt, complures etiam vulnerant, *ga et clades.*
nem in naues alias coniiciunt. Cùm verò incen-
n esset in multis locis incitatum, hostes se in mare
rriti flammis demittunt: qui quidem partim hau-
uctibus, partim concisi vulneribus interierũt. No-
enim minoribus nauibus inuecti, eos natantes in-
nebant. At Andradius cùm cerneret hostes ita per-
atos, vt si eo die, antequam illi à metu reficeren-
in eis persequẽdis insisteret, bellum profligari pos
& vereretur, ne propter pilarum & munitionum
riam incepto desistere cogeretur, ad Brittiũ misit
peteret, vt vim tormentarij pulueris atq; pilarum
assem conuehi repentè iuberet. Quod quidem fa-
n diligentissimè fuit. At Pateonuzius, cùm classis *Infaustum*
magnam partem dissipatam cerneret, quatuor na- *Pateonuzij*
maximas ita cum sua coniunxit, vt cùm binæ v- *inceptum.*
que consisterent, ipse medium locum tueretur. In
quod roboris erat exercitus, traduci iussit. Reli-
s deinde, quæ integræ restabant, in ordinem cogi,
ter se coniungi præcepit, vt ita facilius nostrorum
ctum à se reprimerent. Statuit deinde, vt reliquæ
es, eas quinque, quæ in mari munitissimæ arcis
ar habere videbantur, circumirent, & quoties vr-
ntur, in illud firmissimum, vt existimabat, pu-
illius propugnaculum se reciperent, vnde rur-
possent in nostros erumpere. Hoc tamen, quod
eonuzius existimauit sibi salutem allaturum, exi-
uit. Primùm enim reliquæ naues fortium homi-
n robore nudatæ, periculum arcere minimè po-
nt. Præterea cùm se arctissimè coniunxissent, ne-
e erat, vt nullum frustra telum in eas emissum ac-
ret. Prælio commisso, naues hostiles partim de- *Prælium na-*
læ, partim vulneratæ & mutilatæ, partim in fugã *uale.*
uersæ sunt. Eoque deuentum est, vt classe hostium
inuta, iam nostri audacius reliquis appropinqua-
t, vt cominus hostes aggrederentur. Nauarchus
dam nomine Martinus Guedius, postquam naues
aliquot

aliquot demersit, in nauem maiorem inuectus e
eamque violenter ingressus, hostes partim cecid
tim in mare præcipites exturbauit. Similiter Io
Lupius Albinius in aliam nauem irrupit, hostiu
præsidio nudauit. Hæ duæ naues incensæ conf
fuêre. Reliqui nauarchi, cùm pro se quisque, qua
poterat, acerrimè decertaret, stragem maximar
derunt. Solæ quinque illæ naues restabant, quæ s
dum ventum nactæ, passis velis fugere propera
Andradius vt tutius posset in Pateonuzij nauem
currere, aliquot delectos milites ex nauibus alijs i
traduxit. Deinde cùm in prætoriam Pateonuzij
incitaretur, eam consequi non potuit, in quam i
primùm impetum ferre potuit, eam iniectis ma
ferreis alligauit. Ea verò naui vehebatur Temu
mus, vir opibus, & virtutis existimatione clarus
secundum Pateonuzium in classe principatum
nebat. In eius nauem Andradius per latus irrupit.
ciscus verò Melius per proram ingressus, in host
militer irruit. Temungamus filium sororis suæ d
bat, virum valdè strenuum, nauis etiam altissimæ
uarchum, qui, vt auunculo opem afferret, in Andr
nauem incurrit, in eamque repentè desiluit: nem
nim illũ aditu arcere potuit, eò quòd Andradius
in Temungami naue dimicabat. At iuuenis per
dradij nauem in nauem auunculi celeriter ingres
suis subsidio fortiter occurrit. Prælium fuit atroc
quàm suspicari quisquam fore in re iam inclinata
tuisset. Hostes erant plures numero, & desperatio
mos illis faciebat, neque tam vt mortem fugerent,
vt non inulti caderent, acerrimè pugnabant. Georg
Botellius interim in nauem, cuius erat nauarchus
mungami nepos, inuehitur, in eamque conscende
cum hostibus, qui eam tuebantur, periculosum ce
men inijt. Verùm hostes tandem vel cæsi, vel in m
deiecti sunt, & nauis incensa. Similiter & nauis, in q
Andradius & Franciscus Melius ingressi fuerãt, ho
bus cæsis inflammata fuit. Ninachetuensis, & Tuam
Mah

Hostium strages.

Atrox cum Temungamo pugna.

2. hostium naues incensæ.

umetes,qui naui, quam Iuncum nominant, præ-
ea die hominum fortium decus adepti sunt. Reli-
erat Pateonuzij nauis,cum duabus alijs:in eas An-
ius inuectus, tormentis eminus eas quatere insti-
Nam cùm essent altissimæ, & homines, qui eam
antur,acerrimi, non erat cur sine causa cum obsti-
in ascensu difficillimo certamen iniretur. Cùm
m nostri sine intermissione naues hostiles verbe-
ıt,armamenta dissipârunt,& castella disturbârũt:
à propter robur nauium integra permanserunt.
ium cùm à prima luce initium cepisset,ad noctem
actum fuit. Cùm verò noctis caligo tam densa fu
vt omnem aspectum adimeret, Andradius ancho-
cit, ea mente, vt vbi primùm dilucesceret, hostes
is, qui propter tenebras inde moueri non poterãt,
ederetur. Sed tempestas subitò coorta cum toni-
& ingenti procella classem disiecit,& naues sum-
discrimen adierunt. Parùm enim abfuit, quin
se colliderentur,vel allisę vadis frangerentur.Tẽ-
te sedata,cùm diluxisset, Botellius & Mahumetes
aduertunt se propè Pateonuzium constitutos. I-
prælium instaurant,duas hostium naues suppri-
t: Pateonuzij tantùm nauis illa restabat, quæ glo-
t diximus,à se repellebat. Botellius tamen tandiu
certamine perseuerauit, vt eum tormẽtarius pul-
itque pilæ deficerent. Nauis autem sua celeritate
s, vrbem petijt, vt rursus cum munitionibus ad i-
certamen rediret. Classem verò quassatam, &
dam naues afflictas ex tempestate reperit. Nihilo-
us tamen rebus necessarijs instructus reuersus est.
ateonuzius ventum secundum nactus, se fuga in
m proripuerat. In hoc prælio Pateonuzius quin
inta nouem naues maximas ex ijs, quas appellant
os, amisit. Sexaginta in prælium adduxerat,vna
m ex illis euaserat. Longarum verò nauium, &
ium, quæ vel incensæ, vel depressæ sunt, ingens
itudo fuit. Supra octo millia hominum vel cæsa,
ncendio consumpta sunt. E nostris triginta desi-
derati

Redintegrátum postridie prælium.

Pateonuzij fuga.

Hostium ingens clades.

derati sunt, vulnerati quàm plurimi. Andradius
uarchi reliqui cum maxima ciuium admiration
rat enim prælium omnium, quæ viderant, aut
rant, acerrimum) in vrbem ingressi sunt. And
hoc bello confecto, in citeriorem Indiam vela
Post illius digressum parum abfuit, quin vrbs ab
bus caperetur. Saracenus enim quidam, nomin
mus Maxelizius, è Bengala oriūdus, vir ad fraud
cinnādas aptissimus, à Mahumete Bintami rege
mis præmijs inuitatus fuerat, vt quacunque art
set, arcem Malacensem proderet. Is summam o
causam cum Petro Persona familiaritatem con
rat. Petrus autem Persona regia negotia procu
Vectigalibus enim præerat. Maxelizius ad se
Saracenos asciuerat, quibus negotium dedit, v
Petrum Personam occisum cernerēt, continuò a
armati ingrederentur, vt eam arcis partem, in qu
sona morabatur, quæ erat munitissima, armis oc
rent, eamque tantisper tuerentur, dum subsidia
tamensis Regis, quæ ad eam rem expedita in in
collocata fuerant, aduenirent. Nec enim dubi
quin in eo tumultu complures, qui Lusitanos
rant, se socios sceleris eiusdem præberent. Reb
comparatis, cùm Maxelizius à Persona fuisset, v
bat, familiariter admissus, & Persona post colloq
scripturę operam daret, Maxelizius in illum inca
inuasit, mortiferumque ei vulnus imposuit. Pe
cùm se lethali vulnere percussum cerneret, & p
tionem metueret, ad ostium repentè confugit,
inducto vecte clauderet, ne reliqui hostes in ea
tem ingredi possent: quod, Maxelizio repugnant
extremum spiritum ederet, summa virtute con
Hostes accelerant, tumultus exoritur. Nostri re i
nata perturbati, festinanter accurrunt: hostes fo
obductis exclusos animaduertunt, in eos impetu
ciunt, & acriter resistentes interimunt. Deindè
bus conuulsis in Maxelizium inuehuntur: qui
quam occideretur, fortissimè sine vllo fructu di

Eximia Lusitanorum victoria.

Arcis Malacensis frustra tentata proditio.

Iusta proditoris Maxelizij cædes.

orum cæde fraus compressa est, & Bintami Rex n petijt: quæ conditionibus æquis (sic enim tempra ferebant) illi concessa fuit. Ad hunc modum pax Malacæ constituta, aliquot annis inuiolata permansit.

HIERONYMI SORII SILVENIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

D REBVS EMMANVELIS, VSITANORVM REGIS INuictissimi, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER NONVS.

Albuquercij in Arabas expeditio.

VM hęc in vlteriore India gerebãtur, Albuquercius in citeriore magnam classem comparabat. Goæ autem Petrum Mascaregnam præposuit: maritimarũ rerum curam Ioanni Machiado commisit: Rodericum Pereiram llo Benastarinensi præesse iussit. Classis erat vi nauiũ. Ducebat autẽ secum mille & septingẽtos s Lusitanos, & mille Indos. XVIII. die Februarij, o salutis M.D.XIII. Goa soluit. Cùm verò ab ora ssimè disiunctus esset, & ea causa plures dies, quã maucrat, nauigando consumpsisset, ad Zacotorã ndi gratia classem appulit. Indè in Arabiæ ciui munitissimam, quæ Adena appellatur, cursum insti-

Adenæ Felicis Arabiæ vrbis descriptio.

instituit. Ea est in radicibus montis editi, qui i
lingula procurrit, sita, & vtrinq; fluctibus in si
ductis alluitur, ita, vt peninsula fiat. Mons est a
rilis, vt nec arbores vllas, neque plantas efferat,
qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum
neat. Aquis caret, raro admodùm pluuijs ir
Ex longinquo pago aqua per aquæ ductum in
qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat,
tur. Ea vrbis aquatio est. Annona & cibarijs in
tis vtitur, quorum tamen est incredibilis copia
cta muris, munita turribus, exculta mœnibus,
spectum pulcherrima. In illam mercatores à P
& India, & Aethiopia, & ex multis Arabiæ regi
sæpè commeant. Incolæ Mahumetem colunt:
candido, & specie liberali sunt. Homines nob
mis exercentur, & militaris gloriæ decus arde
petunt. Rex alias ciuitates in mediterranea r
possidet, & milites non paucos stipend js alit: &
tantùm subditis in prælium, cùm opus est, 2. m
quitum educit. Vrbi verò illi moderatorem, cu
tuti multum confidit, præponere solet. Aethio
Miramiriamus Adenæ Præfectus. dam, vir animi maximi, cui nomen erat Mira
mus, hoc tum munus obibat, cùm ad eam Alb
cius classem applicuit. Eam verò ciuitatem Alb
cius capere cupiebat, vt indè Arabiam infestam
ret, & exitus classium, quibus Aegyptij primùm
verò Turcæ Indiæ minitantur, intercluderet.
nim Arabici sinus ostium centum & viginti m
passuum distat, ita, vt sit intra diem vnum facil
psas fauces, cùm opus fuerit, paucis nauibus occ
Præterea non arduum munus esse videbatur,
Heroum ciuitas, nunc Suez. ciuitatem Heroum, quam Suez nunc appellar
classes ædificari solent, minoribus nauigijs in
naualia flammis exurere. Quo facto, putabat,
quercius, Indiæ imperium, si ita de rebus huma
qui licet, fore sempiternum. Verùm eam oppug
nem infeliciter aggressus est. Primùm enim ean
sionem, quam rumore omnium persuasus, sibi

Adena vrbs infeliciter oppugnata: & quare.

iderat, minimè nactus est. Ciuitatem enim valdè itam, & à nomine Lusitano satis alienam reperit. dè Lusitani solitæ disciplinæ prorsus immemo ausam odij acerbioris hostibus attulerunt. Res au d hunc modum euenit. Classis anchoris firmata, uis naues salo iactarentur, tandem constitit. Mi-

Miramiriami ad Albuquercium Legatio & ficta beneuolentia.

riamus vrbis præfectus cùm primũ tempestas se fuit, ad Albuquercium nũcium misit, qui de illo eret, quo animo ad illius vrbis portum classem lisset. Respondit Albuquercius, se literis, & mul n sermonibus accepisse, Sultani classem in Arabi u comparatam esse, vt Lusitanos oppugnaret. Se vt homines tam longinquæ nauigationis labore et, eò cursum direxisse, vt cum ea classe in Arabi- ari congrederetur. Quod verò ad vrbem eam atti- , se non bellum, sed pacem adferre, ea tamen lege, perium Regis Emmanuelis acciperent, sub cuius atque patrocinio multò felicius, quàm antea, æ- i degere possent. Miramiriamus illi cõtinuò mu- satis largè misit, ea nempè, quæ ad classis cõmea- ertinebant, & significauit, se Emman. Regis cla- i imperium libenter accepturum. In portu 30. na i anchoris cõsistebant. Mercatores & magistri cũ ribus nostræ classis metu se in vrbem receperant. os Albuquercius misit, qui diceret, vt nullum ab lum metuerent, & ad naues suas redirent. Illi re- lent, verba cum factis minimè consentire. Lusita nim in eorũ naues inuasisse, & nullo iure, quod itũ fuisset, eripuisse, & abstulisse. Literas deindè

Miramiriami de Lusitanis querela.

it à Miramiriamo, quibus cum illo de iniuria si- ta grauiter expostulabat, quòd mercatores illos nuisset, vt ex vrbe discederent, vt eorum digres- bs minore præsidio muniretur. Illud enim non ominis, qui pacem dare vellet, sed qui bellum ne- n moliretur. His literis Albuquercius intellexit, um præfecti esse Lusitanis rebus infestum, quã- l in principio dissimularet. Interim Aethiops tianus, qui captiuus in ea vrbe detinebatur, aufu-

git, & nando in classem peruenit, qui nunciaui
quercio, prefectum auxilia conduxisse, magnoc
dio omnia, quæ ad vrbis defensionem necessari
bantur, comparasse. Is cùm hoc accepisset, in
copias exposuit, & castra locauit, vt vrbem op
ret. Cùm igitur nostri tormentis mœnia pro
toribus multis in partibus nudarent, scalas m
mouerunt. Eamq; ea die cepissent, si ordine & d
na res gesta fuisset. Sed cùm quilibet in eo pugn
vel primus, vel cũ primis in muros inuaderet, &
simul per vnam scalam scandere properarent
perturbatio ordinis extitit, vt nullius imperio c
ri militaris insolentia posset. Itaque scalæ hoi
pondere perfractę sunt. Eo tempore iam 100. &
sitani in muros ascenderant, in quibus multi vi
les extitêre. Garsia Sousa, cuius etiam scalæ coı
fuerant, è pinna pendens, se in terram demiser.
bi animaduertit eos, qui tam ferociter primùm
ros inuaserant, casu perterritos nolle rursus ali
ascendere, suos in vrbis quandam partem dux
murus erat humilior. In murum igitur subijt,
rim, in qua tormenta locata fuerant, occupauit.
festim Albuquercius se contulit, & muri parten
pertusam, in qua tormenta fuerant disposita, su
iussit. Signifer Emman. Lacerdæ continuò per
locum in vrbẽ penetrauit: illum sacerdos cruci
præferens, subsecutus est, & multi viri fortes co
subiêre. Miramiriamus vt eorum impetum re
ret, ad eã partem equo inuectus accelerauit. Ge
Sylueira in muro cum alijs acre præliũ ciebat.
te cùm murus esset introrsus humilior, & Sar
secundùm murum, vt ijs, qui iam in vrbem ing
rabant, obsisteret, gradum inferret, hastam e
manibus extorsit. hoc tantum dedecus minimè
Sylueira, ense districto è muro desiluit, vt in h
inuaderet. Ibi cùm illi nemo opem afferret, inte
repentè fuit. Miramiriamus autem eos, qui pe
partem pertusam ingressi fuerant, maxima cont

Adenæ oppugnatio.

pellebat. Nostri eò se tunc receperunt, quò se Gar
usa contulerat. Eo iam tempore multi è nostris
erant: complures vulnerati grauissimè fuerant:
peratio iam omnium animos occupârat. Hostes
rim in eam partem, qua Sarsia Sousa consiste-
npetum tulerũt. Res cominus hastis summa par-
iusque pertinacia gerebatur. Albuquercius in lit
in quod turris illa prominebat, cũ magno animi
atu periculum suorum, cui remedium afferre nõ
at, spectabat. Sousa illum interrogauit, quid se fa-
ellet. Albuquercius funes ijs, qui in turri decertã
præberi iussit, vt per illos se è turri demitterent.
rte murus erat altissimus, ita, vt necesse fuerit dua
hastarum longitudine, vt funes possent nostris
eri. Sousa indignũ genere suo, & indignũ rebus
estis esse dixit, per funes ex eo loco, in quem virtu
ascenderat, vlla formidine demitti. Idem multi,
im eo tunc erant, arbitrati sunt. Itaque tanto ani-
pugnabãt, vt hostes eorũ congressum valdè for-
rent. Sed cùm alij lapidibus cõtusi, alij missilibus
xi cecidissent, Sousa sagitta secundùm frontem
ratus, occubuit: reliqui per funes demissi pericu-
ffugerunt. Qui verò in vrbem fuerunt ingressi,
simè dimicabant. Sed cùm viderent se frustrà cõ-
re, se rursus in muros receperunt, & per scalas,
Emmanuel Lacerda, & Ioannes Decius muris
n gratia applicari iusserant, descenderunt. Quidã
e saltu deijcerent, crura perfregêre. Albuquerci-
stquam omnes, qui muros subierant, & euaserãt,
ti sunt, in classem reuersus est. Erat parua quædã
a muris obiecta, indè classi turris imminebat, è
rebrò pilæ iaciebantur, quibus haud mediocre
ium nostris inferebatur. Albuquercius Duces
nsilium euocauit, vt de ratione, qua turrim il
xcinderet, deliberarent. Interim illius iniussu
ster nauis, cui Lacerda præerat, qui Aluarus
eirus appellabatur, nautarum manu compara-
i terram desiliuit, turrim expugnauit, hostes ce-

Sousæ magnanimitas.

Lusitanorum repulsa.

Turris à Lusitanis expugnata.

cîdit, & viginti ſeptē ferrea tormenta in claſſen
tulit, tanta celeritate, vt antequam conſilium
retur, hæc omnia confecta fuerint. Albuquerci
Obſidio Adenæ ſoluta. animaduerteret, vrbē ſine graui ſuorum damn
gnari non poſſe, & ſuſpicaretur ſibi eſſe cum
claſſe confligendum, & periculoſum arbitrar
ribus in ea oppugnatione fractis & debilitatis
quod inſtabat, inire: & præterea metueret, ne n
di opportunitas, dum ſine magno fructu in ea
tione tempus terit, efflueret, naues in altum
re iubet. Prius tamen, quàm id fieret, naues h
quæ erant in portu, diripere, & incendere iuſ
digreſſus, per oſtium ſinus Arabici in intimum
penetrauit. In inſulam deindè, nomine Ca
Camara inſula. delatus eſt, circiter quatuor paſſuum millia ab
rabiæ diſiunctam. Inſula multas atque perenn
habet: ſyluis denſiſſimis veſtita eſt, & multi
rum gregibus abundat. Incolæ claſſis metu pe
in continentem traiecerant. Ibi ſeptem dies i
tione, & cibarijs vndique comparandis con
ſunt. Ciuitatem deindè, quæ in Arabiæ ora
Iuda Arabiæ ciuitas. nomine Iudam, petijt: ſed aduerſa tempeſta
tus in Camaram rurſus redijt. Vbi gentibus ian
nitatis ſpecie conciliatis, hyemare, & naues ref
ſtituit. Appetente vere, cùm nullus claſſis rur
ſteret, in Indiam redire maturauit. Adenam ta
uectus, experiri voluit, an eam ciuitatem ſin
damno expugnare poſſet. Sed ea erat tūc multò
Altera Adenæ oppugnatio. contra omnes hoſtium impetus munita. E mu
turribus & è montis etiam cliuo ingentes atqu
globi iaciebātur. Noſtri viciſſim crebrò muros
nia quatiebant, & multos occidebant. Turris
Marreirus ceperat, fuit iterum capta, & milites
tuebantur, occiſi. Poſt quindecim dies (antè n
propter aduerſam tempeſtatem fieri non pote
buquercius cum claſſe diſceſſit. Sic factum eſt,
Melichiazij ficta erga Al la re memorabili in eo curſu geſta, Dium claſ
pelleret. Melichiazius illum multis muneribı

etentauit. Non tamen ita, vt Albuquercio val- fideret. Erat enim summa calliditate & indu- æditus, & ex fraude & mendacio cōpositus: & ngenio suo reliquos omnes fingeret, tum verò uercium valdè suspectum habebat. Nouerat e- ominis ingeniū, & astutiam illius metuebat:ne- latebat, quanta cupiditate Albuquercius flagra- is illius vel arte capiendæ, vel viribus expugnā- lbuquercius post sex dies inde soluit: Illum Me- ius cum nauigijs octoginta benè instructis con ır: in alto cùm ad nauem prætoriam, accepta b Albuquercio fide, propius accederet, fictis ver nes opes suas fuit Albuquercio pollicitus, qui ne ea calliditate vinceretur, omnia se illius gra- urum confirmauit. Quatuor præterea Arabes os (quinque enim naues Arabum in eo cursu ce lli dono dedit. Fuit munus hoc Melichiazio val um. Erant namque Arabes opibus & existima- Principes. Melichiazius ob eam causam præcla- bi ad laudem fore putabat, si homines ea digni- æditi, per illum libertatem recuperarent. Albu- us ita deinde oram illam præteruectus est, vt o- ciuitatum Principes summis illum honoribus uerentur, & ei tributa sine vlla recusatione per- ent. Cùm verò in Chaulensi portu constitisset, ıum Gaam, qui fuerat ad Cambaiæ regem mis endit. Is literas afferebat, quibus rex potestatem uercio faciebat in Diensi ciuitate arcis ędifican- autem magis amicitiam firmaret, cum Trista- legatum ad Albuquercium miserat. Inde pro- Albuquercius, antè, quàm Goam appelleret, aliā multis aromatibus onustam cepit. Classis ve- tantis opibus & industria comparata, quæ vel imperatoris nomen, vel propter virtutem mi- , maximam sui expectationem concitârat, & nationibus ingentem terrorem iniecerat, hunc fructum tulit, vt animos successibus elatos, sibi- miū præfidentes, ab ea temeritate & insolentia

buquercium beneuolentia.

Cambaiæ Regis ad Albuquercium tū literæ tum legatio de pace.

Expeditionis Arabicæ fructus.

ad modestię studium reuocaret. Tunc enim der
vinci posse intelligerę potuerūt, & partas victo
fuisse illorum viribus, sed clementiæ diuinæ t
das. Classis enim nulla re memorabili, vt dixin
sta, cum non mediocri fortiū hominū iactura
reuersa est. Albuquercius duas naues ex illis, qu
rat, cū intellexisset regis Calecutiensis esse, cū c
dus fecerat, sine mora restituit. Arcis tamen fu
ta, quæ ex fœdere erat in Calecutiensi portu æc
da, nondum iacta fuerant. Opus enim partin
Regis malignitate, partim Lusitanorū quorūc
uidia, qui perpetuò querebantur, cū magna Lu
rū pernicie tam multas arces ab homine teme
insano fundari, fuerat impeditum. Hic à Ferna
treio Andradio, qui tunc aduenit, de Malacen
& de victoria parta certior factus est: ex quo
plurimū voluptatis accepit. Sub id tēpus Ioann
sa Limicus cū duabus nauibus Goā aduectus est
tribus enim Olysippone soluerat, sed vna ex illi
nauarchus Franciscus Correa fuerat, naufragi
rat. Eò legatus Regis Narsingę ad Albuquerciu
nouis postulatis aduenit. Petebat enim, vt o
qui, qui Goam post eam diē adueherentur, illi
æquabili pretio venirent, & Zabaimo Idalcam
stas aliquam eorū partem emendi minimè fiere
ne fœdus cum Idalcamo factum violaretur, ab
quercio impetrari non potuit. Interim Rex C
tempestiua morte sublatus est. Naubeadarimus
qui rebus Lusitanis studebat, illi successit. Pa
fuit cum optima fide, & summa vtriusque pa
luntate confirmata. Conditiones pacis fuerun
simæ, & arx ædificari cœpta est, duoque legati
Emmanuelem cū multis muneribus ab eoder
beadarimo missi. Rebus ad hunc modum con
Albuquercius Cananorem contendit, vt remp
rum hominū temeritate perturbatam constitu
incolarū voluntates alienatas insita benignita
quitate recuperaret. Dum hæc Albuquercius g

Ioannis Limici in Indiam aduentus.

Narsingensis ad Albuquercium legatio.

Calecutij Regis mors.

Pax cum Calecutiensibus.

illius animo viri cuiusdam malignitate non me- ...e vulnus inflictum. Gaspar Pereira secretorum ...a magnam authoritatem gratia muneris huius ha ...t. Is cum Albuquercij hostibus societatem inie- ...perpetuoq; illius laudibus obtrectabat. Ad Regem Emmanuelem scripserat, Goam esse illi, si Indiã ...o præsidio tueri vellet, omninò deserendam. Non ... vrbem illam sine maximis præsidijs defendi. ...s interim imperium deseri, & homines Lusitanos ... mœnibus inclusos multis periculis exponi. Hæc ...di siue sermone quotidiano cum multis, siue ora- ...e composita cum rege in Lusitania perpetuò dis- ...bant. Cùm igitur regis aures obtunderent, eò il- ...adduxerunt, vt literis iuberet in India consilium ...reab omnibus ducibus & primarijs hominibus ...ri: Et, si maiori parti videretur, vrbem continuò ...idio nudarent, & in hostium potestate relinque- ... His literis Pereira incredibiliter exultabat. Con- ...m habitum est: & cùm in vtranque partem sen- ...iæ dicerentur, vicit tandem ea sententia, quam di- ...um numen præsentia sua comprobauit. Nulla e- ... est Indiæ pars, vel quæ plures opes possideat, vel ...ua Christi nomen clarius cum mira religionis am- ...catione celebretur. Dum hæc in India fiebant, rex ...manuel maximam classem belli renouandi gratia ...parauit. Quomodo Moleizeiami sermonibus in- ...tus Emmanuel, Ioannem Menesium Azamorem ...n exercitu misit, & Zeiamus ipse fidem, quam de- ...at, violauit, ita, vt vrbs eo tempore capi minimè pos- ... antè dictum est. Zeiamus deinde cùm ciuitatis ty- ...nidem occuparet, & ciuibus infestus esset, vt o- ...suas Regis Emmanuelis præsidio firmaret, pacem ...n illo postea iunxit illis conditionibus, quæ Lusi- ...is vtiles, & illi salutares esse videbantur. Is enim ...tum tributum se soluturum, & omnibus Lusita- ..., qui in ea ciuitate negotiarentur, immunitatem da- ...um, & quoties Rex bellum hostibus inferre vellet, ...ilium allaturum promittebat: & Rex vicissim cum

Gasparis Pereiræ in Albuquercium indignum facinus.

RES AFRICANAE.

Zeiami cum Emmanuele fœdus.

in fidem & clientelam recipiebat, vt ab eo hosti
si bellum aliquod contra illum moueretur, viri
potentia sua propulsaret Eam tamen pacem Ze
minimè seruauit, & Lusitani, qui in vrbe negot
tur, offensi illius perfidia, inde continuò semigr
& Rex vt id scelus hominis fallacissimi vindica
vrbem satis opulentam in ditionem suam red
classem eam instruxit, qua fortasse nunquam i
tania maior visa fuerat. Ea namque quadringen
ues omnis generis continebat. exercitus erat c
viginti millia peditum, & duo millia & septing
quites, è quibus quingenti erant cataphracti. Hu
ercitum Iacobo Brigantino Duci, cuius prudēti
tum confidebat, commisit. Ioannes Menesius v
dam post illum authoritatem haberet, imperaui
xima nobilitatis pars, & multi præterea viri P
pes, vt Regis imperium sequerentur, & decus s
rarent, nomina libentissimè dederunt. Ipse Du
sumptibus tria peditum millia, & quingentos
tes, ex quibus centum erant Cataphracti, duceba
quibus is numerus, quem diximus, efficiebatur.
ti proprijs sumptibus milites educebant, inter
Ioannes Gundissaluius Camara insulæ, quam a
lant Materiæ, præfectus, viginti naues, & pedit
centos, & equites ducentos agebat. Rex Emm
Ducem admonuit, vt hostes virtute nobiles c
te, reliquos disciplina sibi obedientes esse com
ret: & vt expectationi quam de se concitârat, res
re rerum gestarum magnitudine niteretur: poti
que victoriæ spem in Christi numine propitio
caret. Decimo & septimo tandem die mensis Au
Dux Olysippone soluit. Cùm tardè autem nau
(nec enim ventus erat valdè secundus) non tan
quàm fore crediderat, sacrum promontorium s
uit, & Algarbij regnum præteruectus, in Pharo
portu, qui non multum ab Ossonoba antiqua c
te distat, classem constituit, vt copiarum parten
ligeret. Vigesimo autem Augusti die inde soluit

Zeidmi perfidia.

Emmanuelis in Zeiamum apparatus bellicus.

Classis Lusitana Olysippone soluit.

Ossonoba vrbs.

ge

no octauo classem incolumem cum exercitu vni-
in Azamoris ora collocauit. In fluuium verò,
zamorem præterfluit, eò quòd ventus aduersus
penetrare non potuit. Idcirco Mazaganum, quod *Mazagani*
dum Azamore duobus millibus passuum abest, *opp. obsidio.*
,& in eo loco copias omnes exposuit. Ibi tres di-
rebus omnibus, quæ ad obsidionem necessariæ
bantur, parandis consumpsit. Hostes tamen in-
bant, & tumultum in castris interdum faciebant:
quos extra ordinem ferri conspexerant, interime-
Ducesque tandem eximij cum quinque millibus
um, & septem millibus peditũ aduenêre, vt ma-
consererent. Cùm tamen castrorũ situm, & exer-
magnitudinem, & militiæ disciplinam animad-
rent, in ciuitatem reuersi, ciues suos non medio-
etu perturbârunt. Itaque continuò mulieres &
los, & omnem gentem imbellem, & opes, quas
bant, & preciosam supellectilem ex vrbe deportâ-
& in locis tutissimis posuerunt, neque quisquam
be remansit, præter eos, qui erant vrbem defensu-
eræpretium tamen erit, aliquid interim de vrbis
s situ, & de opibus & potentia dicere. In ea Afri *Mazagani*
rte, quæ ad occasum Solis, extra fretum Gadita- *descriptio.*
,ad Austrum inflectitur, est prouincia valdè ferti *Duecala re-*
opima, quam Arabes appellant Duecalam. Per *gio.*
egionem ingens fluuius illabitur, quẽ Arabes ap
nt Omirabith: multi Asamã esse credunt. Ad hu *Omirabith*
uuij ripas nõ procul à mari vrbs hæc sita est: quæ *flu.*
m murorum ambitu supra quinq; millia domo-
continebat. Gens erat lauta, ædes amplæ, & ma-
cè multis in locis extructæ. Fuit autem in qua-
partes distributa, quarum quælibet suum recto-
habebat, ita tamen, vt eò, quòd omnes vnum sum-
imperium agnoscerent, nulla inter eos dissen-
aut tumultus existeret. Ager est latissimus, cuius
imam partem rusticani Arabes colunt: qui pro-
a quòd à luxu ciuium plurimum absunt, multò
ores vrbanis existimantur. Ij ædes nullas habent,

Azamorensis prouincia tripartita.

sed in tentorijs latissimis vitam degunt: tenuissim
ctu contenti sunt,& armis frequenter exercentur
aũt hæc prouincia in tres partes distributa. Quan
autem nomen à certo genere Arabum, qui primi
colonis eiectis, occupârunt, nomen traxisse feru
na Xerquia, altera Dabida, tertia Garabia nomi
tur. Quælibet deinde in tribus erat diuisa:quælib
tem tribus pro gentis multitudine tentoria in d
cto loco ponebat, & peculiarem ducem habebat
tamen omnes, cùm essent inter se fœdere consc
mutuam sibi opem, cùm opus erat, afferebant. I
rusticanorum turmis facillimum Azamorensib
rat, maximam equitum & peditum multitudine
gregare. Sed vt ad bellum reuertamur, Iacobus k
dis Septembris Azamorem versus exercitum i
ctum mouit. Petrum verò Alfonsum Aquilarem
bus maritimis præerat) minoribus nauibus torm
& munitiones importare, fluuiumque subire
Et quia hostes moles maximas, & machination
gentes, pice & eiusmodi materia, qua flammaru
cendium concitatur, oblitas, in fluuium detrude
rabant, vt fluuij ipsius impetu delatæ, Lusitanis
bus ignem implicarent:eas primùm antequam d
rentur, in ipsa ripa fluminis disijci, & inflammar
cepit. Ad eam rem Garsia Melius simul cum Aqu
& sagittarijs quamplurimis, quibus ille præerat, n
fuit. Ij cùm vrbem propius accessissent, imperata
fecerunt, quamuis id hostes prohibere, & nostro
mentis propellere conarẽtur. Franciscus Pedros
equitibus antesignanis præerat, exercitum, vt it
ploraret, antecesserat. In eum equitũ turma san
citer impetum dedit, nostri fortiter restiterunt
cùm hostes vndique prouolarent, & multitudin
sitanos opprimerent, Ioannes Menesius, qui pri
agmen ducebat, cum delectis equitibus auxiliu
ferre maturauit. Hostium tamen multitudo si
prope momentis augebatur, & recentes mult
hementiùs irruebant, ita, vt fuerit necesse Bo

Velitatio cum hostibus.

iti cum equitibus, vt eo periculo Menesium li-
et, accurrere. Ipseque tandem Dux cum instru-
halange, & paucis equitibus, vt per se subsidio oc-
ret, approperauit. Phalangis erat ductor Gaspar
ius, vir valdè strenuus, qui se medium inter no-
um aciem & hostium multitudinem interpo-
Hostes, vt ordinem perrumperent, enixè con-
bant: sed tandem cùm nihil proficerent, retro
esserunt. In eo congressu aliqui ex hostibus ceci-
inter quos fuit vir quidam fortissimus, cuius vir-
Azamorenses ciues plurimum nitebantur. Ita-
ùm illum mortuum animaduertissent, repentè
runt. Appellabatur ille Cidaco. Fuerat autem mè in Regem Emmanuelem studio & voluntate ensus, illiusque gratia multa gesserat: sed postea desciuerat. Lusitanorum exercitus eo ordine, profectus fuerat, vrbem ea nocte propius accessit. ra cùm propter fluuium non longè à nauibus ab- it, continuò locata sunt. Postridie Dux ex classe enta, testudines, & munitiones extrahi iussit, o- aque ordine disponi, vt muri quaterentur, impe- t. Meridie autem tres hostium acies egressæ sunt, andique facultatem nostris offerebant. Vas- Coutignus Comes Borbensis à Duce postulauit, vt permitteret, prælio cum illis in acie prima decerta- quod illi minimè concessum fuit. Non enim di- atis esse statuit Dux, excursionibus & velitationi- rem gerere, sed vno prælio, aut vrbis ipsius celeri ignatione bellum conficere. Itaq; testudines mu- pplicare, tormentis mœnia verberare, scalas etiam ouere continuò præcepit. His, quibus hoc præscri- m fuerat, præsidio Ioannes Menesius erat, cuius filio hæc omnia gerebantur. Is tunc per Ludoui- Menesium, & Georgium Barretum cum Algar- ssibus militibus, & per Ioannem Syluium cum co- , quas Syluensis Episcopus miserat, vt non solùm igrè, sed ordine cuncta fierent, operam dabat. Op- gnatio fuit acerrima. Nostri testudinibus muris ap- pli-

Cidaco Maurus occiditur.

Azamorensis obsidio.

Oppugnatio acerrima.

plicatis, muros subruere, & tormentis mœnia di-
bare cœperunt. Hostes è muris, missilibus & pilis
xis, vt impetum à mœnibus repellerent, summ
cõtendebant, multosq; grauissimè vulnerabant: c
etiam & trullas ignitas, & aluearia cum apium i
merabili multitudine inflammata demittebant,
mul & operas incenderent, & nostros non igne
tùm, sed crebris aculeis stimularent. Cide Manzo
magnum nomen in ducibus obtinebat, & mul
præclara decora virtutis militaris obierat, & tun
dictum est, curam vrbis tuendæ susceperat, per m
discurrebat, & vbi suos magis premi, & muros v
mentius quassari viderat, eò opem celerius affer
Nec solùm voce & imperio, verùm & manibus
ad certamẽ pro laribus atq; focis, pro religione &
tate, virtutis exemplo acriter incitabat. Quandiu
tur ille vixit, nemo erat, qui non acerrimè pericu
à patria propulsare conaretur. Sed accidit, vt cùm
Sol in occasum præcipitaret, globus è campo in i
pectus emissus, illi & audaciæ simul atq; vitæ finen
ferret. Hostes ingenti dolore perturbati, clamore
gẽtes cum eiulatu miserabili sustulerunt, & sic hc
nis illius nece consternati sunt, vt statim de vrbe d
renda cogitarent. Itaque nocte illa per diuersas v
portas effugerunt. Tanta autẽ in fuga trepidatio
cùm quilibet primus omnium exire cõtenderet, &
alios præpedirent, vt supra homines octoginta m
tudine suffocati, ad portas occumberent. Antequ
dilucesceret, Iudæus quidam, nomine Iacobus A
bius, natione Lusitanus, qui cũ reliquis Iudæis in
lium pulsus fuerat, è muris Iacobum Berrium, vir
egregiè fortẽ, q erat in classe, nominatim inclam
(illo namq; plurimum vsus fuerat) à Berrioq; cont
dit, vt se ad Ducem sine vlla mora perduceret. Quo
cto, Iudæus pro tam læto nuncio sibi & Iudæis, qu
vrbe relicti fuerant, vitam & securam bonorũ pos
sionem à Duce petijt, & impetrauit. Dux flexis ge
bus, & manibus in cælum intentis, summas gratia

Cidis Manzoris Azamorensium Præfecti virtus.

Cido occiditur.

Hostium fuga.

Christo, cælestium agminum Imper. cuius numi- *Ducis Brigā*
e beneficio ciuitas illa magnitudine satis ampla,ci *tini pietas.*
n multitudine frequens,opibus summis,& valido
tum præsidio munita, intra diem vnum sine vlli-
ede, in Christianorum potestatē venerat, vt in eo
o, vbi dira Mahumetis superstitio miserorum ho-
um mentes infecerat, Christi nomen sanctissimū
licatione sempiterna coleretur. Rebus deinde com *Azamora*
tis, signa Regis Emmanuelis in mœnibus consti- *capta.*
sunt,& ipse Dux in vrbem ingressus est.Saraceno-
templum expiatum continuò,& ritu solenni con *S. Missæ sa-*
atum fuit, & altare festinanter extructum, in quo *crificium A-*
liuina sanctissimè fieret. Nostri milites ad prædam *zamoræ ob-*
uersi,præter maximam frumenti vim, nihil aliud, *latum.*
d esset aliquo pretio dignum, repererunt. Tite ci- *Tite ciuitas*
s non multis millibus passuum Azamore distans, *capta.*
metu ciuibus omnibus nudata fuit: quam Dux oc-
ari continuò iussit. Similiter Almedinenses ciues *Almedina*
em deseruêre,cuius vrbis occupandæ,firmisq; præ- *vrbs capta.*
is vinciendæ curam Dux Nonio Fernādo Ataidio
misit:illius autem præfectura Iehabentafufo con-
a fuit.Vtrisq; autem mandauit,vt data fide omnes,
aufugerant, euocarent, vt vrbes colerent, & impe-
n Regis Emmanuelis acciperent, solitumq; tribu-
penderent: & sic demùm futurum, cùm sub inui-
simi Principis tutela & præsidio laterent, vt impu-
uis bonis omnibus fruerentur. Ad hunc modum
nq; ciuitas coli & frequentari cœpit, multoque ma-
opibus & potentia floruit, quàm antè floruerat.
bis captæ nuncius continuò Regi Emmanueli alla- *Emmanuelis*
fuit, qui lætitia elatus, supplicationes decreuit, & *Regis pium*
a rerum omnium Domino, cuius numine bellorū *factum.*
nium momenta ponderantur, magnificè atque re-
osè persoluit. Id etiam cùm Leo decimus Pontifex
ximus ex literis Regis Emmanuelis accepisset, dies
os egit,supplicationes instituit, ipseq; publicè rem
inam solenni ritu atq; cæremonia confecit:& con- *Emmanuelis*
nator egregius orationem de laudibus Regis Em- *laudes.*
ma-

manuelis habuit, quòd eo tempore, quo reliqui
cipes Christiani odijs acerbissimis irritati, in mu
perniciem ruebant, intestinisq; seditionibus ho
viresamplificabant, solus Emmanuel pro Chri
ria bellum susciperet, & Christiani nominis ho
India, & Mauritania profligaret. Azamore ver
tus quidam non apud multitudinem solùm, ver
apud eos, qui Principes habebantur, concitari c
Cùm viderent enim ciuitatem munitissimam si
lius cęde in manus Christianorum peruenisse, nc
bitabant, quin si Brigantinus Dux cum vniuerso
citu in Marrochiense regnum inuaderet, illud t
cum maxima nominis sui gloria, sub imperium
nemque Regis Emmanuelis subiungeret. Nam
parua admodum manu Duces Lusitani Regem i
in fugam compellebant, quid esset expectandum
iusto exercitu bellum fieret? Accedebat, quòd ec
pore Mauri neq; tantis erant armis muniti, nequ
scienter acies instruebant, neq; ciuitates ita mun
vt arduum munus esse videretur, vno impetu e
cindere. Reges verò neque magnas opes habeba
erant inter se fœdere consentientes, ita, vt facilè
alios non magna mercede concitari possent. Fra
indè Punica, & insita in hominibus leuitas & i
stantia faciebat, vt cùm neque fidem sanctè col
neque iurisiurandi religionem conseruarent, n
eorum fidem socijs adiungeret: & cùm ex suo in
quisque alios fingeret, reliquos suspectos haber
sibi perpetuò insidias ab illis intēdi suspicaretur.
vbi fit, ibi nullum firmum vitæ atque salutis p
gnaculum constitui potest. Quocirca necesse era
stus exercitus in mediterraneas regiones moue
ab ijs, qui temporibus, & successibus rerum seruie
suis insidias fieri, & dolos strui, & proditionis
quemlibet eorum perpetuò solicitari. Nec enim
um erat, quin multi, vt victorum gratiam capt
principibus suis insidias machinarentur. Vt enim
tem amoris fœdere inter se mirificè consentier

Azamore noui motus.

istanti fide conglutinatam aggredi periculosum est: ita homines odijs, & fraudibus, & perfidia entes, nullum fore negotium iudicabant, armis re. Præterea sic bellum administrari posse existint, vt nullis sumptibus duci posset. Agri nanque berrimi, fruges lætissimæ, pecorum & armentoncredibilis multitudo, ita, vt commeatus affasi tempore bellum fieret, suppeditari facillimè t. Ad hoc accedebat, quòd cùm in bello rerum op nitas omnia moderetur, nulla maior rei benè gee facultas dari posse multis videbatur. Exercitus istus, milites acres, Duces acerrimi, hostes exaniquocircà nemo dubitabat, quin si nostri perculstarent, bellum cum maxima Regis Emmanuelitate, & Christiani nominis gloria intra breue us profligaretur. Hæc & alia in hanc sententiam iactabantur: neque deerant, qui ipsius Ducis auusmodi sermonibus obtunderent. Quin etiam sa os quidam, qui Diui Francisci institutum seque-, cui nomen erat Ioannes Chiauensis, qui postea opus Visensis creatus fuit, cùm in templo sa- concionem habuisset, de hac materia copiosè co- luce ipso differuit, & tam præclaram occasionem ti, acerbissimè conquestus est. Itaq; cùm Dux om- sermonibus carperetur, coactus fuit in ipso tem- monacho, qui eum ad bellum stimulabat, publicè ondere. Non se ignorare dixit, nomen suum male s multorum passim conscindi, sed se non rumo- hominum, sed ratione & consilio moueri. Sibi & obedientia erga regem nihil esse antiquius: Re- autem non vt in Marrochium signa inferret, sed zamorem expugnaret, illum in Africam misisse. idpiam vltra moliretur, id se contra Regis sapien ni imperium facturum. Si multis, inquit, mensi- vrbem hanc obsidione premeremus, si maxima tum multitudo prius cæsa ab hostibus fuisset, n eam caperemus, tunc tam clara victoria puta-, vt nemo quidpiam præterea desideraret. Nunc quia

F. Ioannis Chiauensis ad bellum Marrochiense Exhortatio.

Brigantini Ducis ad monachi suasoriam responsio in templo facta.

quia Dei benignitate intra diem vnum, sine vl
de, eam cepimus, victoria contemnitur, quasi
clarius hostem cædere, quàm ciues ab omni c
columes conseruare. Ego contrà censeo, multo
sempiternam laudem præstantius, ciuem vnu
quàm hostium multitudinem trucidare. Bell
tam leue est, quàm multi prædicant. Reges enim
uis inter se diffideant, commune tamen, quod
sis impendebit, periculum, facilè animos omn
intestinis seditionibus ad commune malum
sandum, auocabit. Si igitur Rex Marrochiensis,
sensis, & Xerifius, & montium Principes coniu
ribus nobis obstiterint, multi fortasse, qui nun
one feroces multitudinem tumultuari cogun
riculis constituti trepidabũt. Solet enim hoc a
Vt quisque in pace furentius & audacius de bel
rit, ita magis in ipso belli discrimine tumultua
mente consilioq; deducitur. Præterea non vid
ximum exercitum ex rapto diu sustentari non
Si igitur hostes voluerint, quò plures sumus, e
us periculum intercluso commeatu adibimus
fruges in agris existerent, tum facilè fuisset, rei
tariæ prouidere. Nunc verò cùm iam messis p
rit, & frumentum in longinquas oras asporta
si hostes voluerint nos fame necare, quis illos
natu depellet? Frumento, quod habemus, intra
menses absumpto, quomodo bellum, quod n
cis mensibus gerendum est, administrabimus?
ea æstas in exitu est, & hyems intra breue tem
stabit, quæ poterit esse impedimento, quo min
breuitate bellum finiatur, quanta homines au
temerarij suspicantur. Præterea bellum hoc m
quod suscipiendum iniussu regis arbitrantur,
sibi designauit, & nos si desponsam illi lauden
pere conabimur, non modò imperium illius c
nemus, sed fidem illius Maiest. debitam nefar
bimus. Ego quod ille imperauit, executus sum:
opus, me vitam pro illius dignitate profunder

mè recusabo:& dum illius voluntati satisfecero, homines de me iudicent, minimè laboro. Nec e- intelligunt, quoties aliquis bellum sui Principis iu suscipit, offensionem esse pestiferam, & victo- inuidiæ plenam, ita, vt necesse sit ei, qui aliquid regis præscripto molitur, calumnijs innumera- us proximum fieri. Nunc verò nemo me calum- iure potest. Meum officium erat, vrbem istam ca eam Dei clementia cepi: celeritate summa bellũ icere, intra diem vnum id nõ mediocri felicitate eci: exercitum incolumem reducere, id Dei singu enignitate perficiam. Quò negotium & facilius, lerius, & minore cum periculo transactum est, eò ore numinis beneficio deuincti sumus Quocirca s esset, Deo gratias agere, quàm famam hominis io suo præclarè functi maledico dente corrodere. cùm dixisset, sermonem quidem hominum com t, non ita tamen, vt non extent hodiè permulti, oleant, maximam fuisse tunc ab illo summi de- opportunitatem prætermissam. Ille tamen ratio- s quas diximus, inductus, id sibi licere minimè pu . Aliud etiam incommodum interuenit, quod il- cogeret in Lusitaniam redire. Tubere namque se alterum illius ita laborabat, vt is equo vehi non et. Exercitu igitur commisso Francisco Portuga- , cuius insignis nobilitas erat iam eo tempore cũ mediocri laude prudentiæ coniuncta, Mazaga- contendit. Balsam deindè Lusitaniæ ciuitatem in rbia sitam, traiecit, vnde Almeirinum, vbi Rex nanuel morabatur, se contulit: à quo fuit magnis oribus, vt æquum erat, acceptus. Exercitus deindè na pars reducta in Lusitaniam fuit. Rodericus Bar , & Ioannes Menesius Azamore relicti, Barretus bem tueretur, Menesius vt cum exercitu bellum imis gentibus inferret. Nonius Fernandus Atai- Safinium reuersus, institutum suum persequu- nultis incommodis Mauros agitabat. Similiter Iõ s Menesius & Barretus suos otio torpere minimè

Brigantini Ducis in Lusitaniam reditum.

Excursio in Xerquienses. permittebant. Itaq; Menesius per exploratores c
factus, paganos, qui Xerquiam incolebãt, in loc
circiter triginta passuum millia ab vrbe aberant
Annus nati Christi 1514. vllo metu vagari, initio Anni M. D. XIIII. ad ve
ex vrbe cum equitibus mille & ducentis, & mill
tibus, cum Barreto egressus, viginti & quatuor
Mons viridis. passuum ea nocte confecit. Inde montem viride
enim propter amœnitatem, & frequentium her
& plantarum viriditatem appellare solent) peti
Prima luce in pagum Bencafizium inuasêre.
Bencafizius pagus captus & exustus. est in monte situs, qui ab imo modicè assurgens
bem definit. Incolæ partim cæsi, partim capti, p
è rupe in fluuium, qui Azamorem præterfluit, p
pites eiecti sunt, & oppidum direptum & exustu
Excursio in Tafufum pagum. militer Bernardus Emmanuel, & Ioannes Syl
qui ab eodem Menesio missi fuerãt, in alium pa
quem Tafufum appellant, inuecti sunt, & pagum
ni præsidio nudatum aspiciunt. Hostes enim di
rant. Nostri igitur, quod reliquum erat, vestigijs
quuti, fluuio appropinquarunt, vbi Mauri consti
Multi fluuium nando traiecerant, alij natare pa
non pauci tamen conferti pugnam minimè det
bant. Qui tamen dissipati, & in fugam coniecti, i
uium se demiserunt: è quibus non pauci nantes
Bellum cum Xerifio. libus confixi fuerunt. Bernardus indè cum prędã
fectus se cum Menesio coniunxit, & ita cũ magn
Heam Mauritaniæ prouincia. ptiuorum numero, & pecorum multitudine, om
vrbem regressi sunt. Est in ea Mauritanię parte, q
Austrum spectat, & cum finibus Safiniensibus c
Tednest ciuitas. nens est. prouincia, quam Heam incolę nomina
ea Tednest ciuitas est, in campi latissimi & fertili
planitie sita, in qua templũ erat hominibus illis
sanctum & religiosum. Xerifius in hac vrbe ædes
plas habebat, & hortos cultissimos & nitidissim
piscinis, & varijs aquarum deriuationibus, cũ qu
se, cùm otium erat, frequenter oblectabat. In ha
uitatem Ataidius inuadere constituit. Per literas
Menesium admonuit, vt sibi opẽ afferret: rem na

neſſe, quam ambo viribus coniunctis aggrede-
. Ataidius tamen illum minimè expectauit. Ex
gitur quadringentos equites eduxit, ſociumque
ntafuſum aſciuit, qui duo millia equitum, &
gentos pedites ſecum adducebat. Cum verò ci-
quam petebant, appropinquarent, Xerifius illis
latuor millibus equitum occurrit. Ataidius po
m agmen ducebat. Iehabentafuſus, qui in pri-
mine cum ſuis Xerifio obuiam prodierat, Atai-
ctante, ſæuum & atrox prælium commiſit. Xe-
andem victus ab Iehabentafuſo, ſe fugæ manda
lti ex hoſtibus cæſi ſunt: præda verò tanta fuit,
nunquam antea fortaſſe ex vllo prælio, cum
us illis inito capta fuerat. Nam ſupra ducenta
pecudum, & boum, & tria millia Camelorum,
m ſimiliter ingentem multitudinem fuiſſe cō-
aidius in vrbem ingreſſus conquieuit. Indè ve-
is ad Meneſium datis ſignificauit, quomodo iã
um confectum eſſet. Abeſt autem Azamor ab
ate circiter centum & ſexaginta paſſuum mil-
e ea de cauſa fieri non poterat, vt tam citò ſe
ius cum Ataidio coniungeret. Ducebat au-
eneſius ſeptingentos, & quinquaginta equi-
pedites mille. Quacunque autem iter faciebat,
i honores illi ab omnibus Maurorum præfe-
ue Principibus fœderatis habebantur. In oppi-
item exiguum tandem peruenit (Chiquerium
ant) templi Mahumetani gratia ab incolis in
li religione celebratum. Id enim iuſſu Mahu-
undatum extitiſſe, vaniſſimi ſacerdotes aſſe-
. Ea verò mente Meneſius eò peruenerat, vt
arochium peteret. Chiquerium autem Maro-
n plus triginta & ſex millibus paſſuum abe-
e tamen Ataidium per literas ad ſocietatem fa
inuitauit. Is dixit, ſe pacis legibus ſcribendis,
re ſanciendo ita diſtineri, vt nullo modo poſ-
ab ea vrbe diſcedere. Marochium verò maio-
ſe viribus oppugnandum, neque committen-

Victoria de Xerifio inſignis.

Meneſij ſubſidium.

Chiquerium oppidum.

dum, vt fine vllo fructu ille flos nobilitatis in
discrimen induceretur. Menesium deindè or
obtestabatur, vt tunc incepto desisteret. Men
Ataidium venit. Venerat interim Ataidij ge
fonsus Norogna cum Mauris equitibus 80. v
silentio oppidum natura munitissimum in m
duo situm oppugnarent. Quod factum est, &
antequam illi aduentarent, id fore suspicant
gerant: pauci tamen capti sunt. Iterum cùm ia
essent multis partibus amplificatæ, Menesius
vt Marochium tenderent, quod tunc expugna
confidebat. At Ataidius verebatur, nè si id fie
xima gloriæ pars ad ipsum Menesium pertin
ratione, vt opinio erat, impeditus Ataidius, n
do potuit adduci, vt itineris illius se socium p
Id molestissimè Menesius, & omnes, qui cum
nerant, passi sunt. Indè cum nonnulla offensi
nesius digressus, nuncium accepit, regem Fe
& regem Mequinezium cum maximis copij
tare, vt Azamorem obsidione cingerent. Idc
potuit celeritate Azamorem contendit. In iti
rò literis Roderici Barreti, quibus idem confi
vehementius incitatus est, vt ad institutam
tem aliquid addendum cogitaret. Attamen
moneretur, ne eum in itinere Reges intercipe
nardum Emmanuelem, & alios viros nobile
Ataidio manserant, per literas asciuit, & c
tum, & tela, variasque munitiones importari
medinam ingressus, ab Almeimamo vrbis
fuit cum summis honoribus acceptus. Is eu
nuit, vt sibi à Ducibus Fessensis Regis caueret
nim cum octingentis equitibus, & sex millit
tum præcedere, se compertum habere diceb
profectus, per ciuitates fœderatas ita iter fac
semper exercitum singulari ordine instructu
ret, quasi sibi esset cum hostibus certamen fir
ris ineundum. Attamen siue ea fama vanis
bus dissipata fuit, siue duces regis Fessensis pa

Bellum cum Fessensi & Mequinezio gestum.

extiterunt, is sine vllo impedimento Azamo-
pias incolumes induxit. Ibi certior factus est,
Regem duos duces cum maximis copijs in Due
nisisse, vt eam regionem valido præsidio tue-
Regem verò Mequinetium cum equitum & pe
multitudine expectari: qui Nafe (est quidem il- *Nafe opp.*
uinezij ciuitas non ignobilis) se tenebat. In a-
utem Rex Mequinezius habebat, cum ducibus
essensis Azamorem petere, vt Lusitanos obsi-
vexaret. Menesius non expectandum esse puta-
n hostes copias omnes coniungerent. Cùm igi
ellexisset, duces Fessenses in oppido satis mu-
uod Balbam appellant, consistere, in eos, ante- *Balba opp.*
nde discederent, inuadere constituit. Ad Atai-
erò nuncium cum literis misit, quibus eũ ad-
pat, vt vellet prælio interesse, quo sibi non me-
decus parare, & opus Regi Emmanueli gratissi-
fficere posset. Cùm de loco inter eos, vbi erant
coniungendæ, parũ in principio conuenisset,
n statuerunt, vt Seam (is locus viginti quatuor *Sea.*
us passuum Balba distat) copijs iungendis deli-
. Itaq; Menesius duodecimo die Aprilis octin-
equites, & mille pedites eduxit: sequenti die
iacus quosdam in planicie castra posuit. Eo die
us cum Iehabentafufo cum mille & quingen-
tibus, quorum maxima pars erant Mauri, adue
Consilio inter duces habito statutũ fuit, vt de pri
ilia silenti agmine castra mouerent, vt luce pri *Lusitanorum*
lent in hostes imparatos inuadere. Ex omnibus *acies.*
copijs quinque acies instruxerunt. Primam Me
alteram Rodericus Barretus, tertiam Ioannes
ssaluus Camara ducebat. In acie tertia Aluarus
lius, & Ioannes Syluius inerant: vt etiam, vbi
sset, ducum officio fungerentur. Quartam a-
Ataidius cum Alfonso Norogna genero suo a-
Quinta Iehabentafufo commissa fuit. Has quin
ies equitum Petrus Moralis, & Ioannes Roderi-
m instructis peditum copijs valido subsidio fir-

mabant. In medio impedimenta cum tormei quot curribus inuectis ducebantur. Menesius a cumibat, & singulos duces de officio commor omnes ad decus vehementer excitabat. Orto ia hostium castris appropinquarunt. Erant auter in planicie posita, propè mõtem, qui campis in bat. Menesius designauit oculis locum, in q prælium faciendum, & ductores peditum adm vt in eum locum, quàm celerrimè possent, acie gerent. In hostium castris erant supra quatuor equitum. Peditum verò numerus propter mu nem iniri non potuit. A tergo torrens campum te dirimebat, qui quamuis tunc siccus esset, tar pter alueum, quem torrens imbribus auctus in dinem depresserat, erat hostibus impediment minus se in montem sine periculo reciperent. quatuor acies instruxerũt. In prima acie pedit fistulis ferreis, & scorpionibus locauerunt, vt rum & glãdium multitudine primam nostrarũ perturbarent. Menesius verò, cùm tubis signũ dare iussisset, & omnes nomen S. Iacobi de mo panię conclamarent, tanto impetu in hostes in est, vt antequam, qui in acie prima constiterant num aliquod (quod valdè metuendum esset) possent, eos dissiparet, & cùm prælium acriter tres illas equitum acies fudit, & vsq; in torrentis hostes insequutus, multos occidit. Ataidius, cu erat negotium, vt in vnam equitum aciem im ferret, id exequi non potuit: ea nanq; acies, quan bat, à loco deflexerat, vt suis contra Menesium afferret. Itaque in pedites inuasit, quorum ma numerum cecidit. Menesius cùm ad torrentem nisset, suos continuit. Multi tamen illius imp contemnentes, torrentem transgressi sunt. Erat a Menesius reliquis quidem Imperatoris laudib cellens, sed propter insitam in natura mansuetu in animaduertendo parum seuerus. Ob id igitur lescentes nobiles animo quidem virili, sed ment

Hostium castra & exercitum.

Hostiles acies.

Prælium.

na præditi, tanti viri authoritate contineri non
unt, quin se sine vllo fructu in discrimen salu-
cerent. Menesius Garsiam Menesium fratris sui
misit, qui eos redire compelleret. Is equo inci-
confestim illis opposuit, & vt se continuò reci-
adhortatus est. Iam pleriq; obtemperabant, cũ
Tellius iuuenis apprimè nobilis & laudis præ
dum cupidus, sed, vt fama erat, temerarius, ex-
uit. Non decet hoc tempore pedem referre: Mau
o, ô commilitones, vsque Fessam ferro perse-
ur. Hac ratione, qui iam redibant excitati, rursus
tes incurrunt. Garsia Menesius cùm eorum im-
cerneret, Si ita vultis, inquit, & vltra Fessam im
feramus. Hæc cùm diceret, se illis admiscuit.
temeritatē cùm Menesius animaduerteret, tor-
n transgredi statuit, vt fugientes (nec enim eum
t, quod erat eis, qui temere ruebant, euenturum)
ret. Peditum interim aciem vnam præmisit, quę
m impetum sustineret. Ataidius torrentē trã-
noluit, ne copiarum suarum ordinem perturba-
l in ripa constitit, vt inde hostes, si transire cona-
r, repelleret. Iehabentafufus huic incommodo
lari nequiuit. Cùm enim Mauri, quos ducebat,
fusos animaduerterent, prædandi cupiditate
lucem reliquerunt. At hostes, qui se in montem
rant, vbi paucitatem eorum, qui illos persequę-
r, animaduertêre, in eos conuersi tanto impetu
nt, vt in effusam fugam compellerent. Maxima
pars temeritatis pœnas luit: nam ab hostibus
ant, inter quos Arius Tellius, & Garsia Mene-
titêre. Qui fugientes insequebantur, cùm ani-
am à prima illa consternatione recepissent, &
cessu, qui præter opinionem acciderat, elati
nt, tanto impetu in Menesium incurrerunt, vt
ogerent in aduersam torrentis ripam copias re-
e: quod non sine multorum sanguine confici
. In hoc prælio equites plus quinquaginta ce-
ant, & supra centum vulnerati sunt. Ex hosti-

Arij Tellij temeritas.

Temerariorũ infelix exitus.

Cæsorum numerus.

bus, vt postea compertum fuit, duo millia & sex
interfecti fuerũt, in quibus vnus ex ducibus illis
mis fuit, quos Rex Fessensis cum imperio misera
ter ex equo decidit, & à suis, cùm esset iam in su
vitæ discrimine constitutus, ereptus est. Septem
alij ceciderunt: supra quatuor hominum millia
rati sunt: captiui ducenti & octoginta fuerunt.
fuerunt vxores & filij eorum ducum Xerquien
qui prælio interfuere. Victoria illustris & clara fu
nisi eam iuuentutis temeritas aliqua ex parte d
mâsset. Hostes postquam nostras acies coniunct
nimaduerterunt, eas non sunt ausi lacessere. N
cum præda iam diuisa istis itineribus in sedes su
uersi sunt. Reges Fessensis & Mequinezius non
hanc suorum cladem acceperant, cùm obsidionis
silium, qua Azamorem opprimere statuebant, i
mittendum minimè iudicarent. Itaq; Nazer Me
nezij Rex cũ maximis copijs regni sui finibus e
sus, Azamorem contendit. Mahumetes Rex Fe
sis non mediocrem equitum & peditum multi
nem illi in auxilium misit. Rex Mequinezius in
mine, quod Azamorem alluit, traijciẽdo septem
tantá erat hostium multitudo, consumpsit. Men
Emmanuelem de obsidione, quam futuram cred
per literas confestim admonuit: qui summa dili
tia omnia, quæ erant ad vrbem muniendam ido
comparauit. Sed Nazer cùm accepisset eorum cla
qui prælium cum Menesio inierant, consilium
tauit, & Almedinę regionem populari constituit.
gnam itaque vastitatem terris intulit, Almedina
pit, eos qui in præsidijs inerant, qui Alemeimanu
finium fugere properantem sequi noluerant, in
mit. Iehabentafufus cùm neq; copias haberet, qu
tantæ multitudini resisteret, & ab Ataidio, à qu
xilium postularat, minimè firmo subsidio adiutu
isset (Ataidius enim obsidionem timebat, & ide
pias diminuere noluerat) Safinium se cõferre sta
Sed primùm puteos obturauit, alios bestiarum c

Lusitanorum cruenta victoria.

Bellum Azamorense.

Almedina regio vastata, vrbs ab hoste recepta.

us inquinauit,& frugibus etiam corruptis infe- Regis exercitum siti conficeret. Dum in his o- us tempus conterit, Rex illum consequitur. Itaq; um vitari non potuit, vtrinq; fuit acerrimè di- tum. Equites aliquot Iehabentafusi ceciderunt, quos dux fuit quidam, Benamira nomine, vir ni robore præditus. Ex acie Regis equites quin- inta desiderati sunt,& in his dux insignis, quem essensis copijs suis præfecerat. Iehabentafusus in ælio ea facinora virtutis militaris edidit, vt mul- dmiratione defigeret. Sic igitur è prælio discessit, am hostes non admodum pertinaciter inseque- ır. Mille tamen camelos amisit. Ataidius illi locũ s coniunctum assignauit, in quo castra poneret. nterim aquarũ penuria grauissimè laborabat, & os, vt sitim leuaret, de integro fodere iubebat, & i- npus sine vlla re memorabili consumebat. Ieha- ıfufus vna nocte castra illius oppugnare consti- Rex ab indice monitus, castra in locum aliũ ma- unitum repentè mutauit. At Mauri, qui Xerquiã lebant, cùm animum illius abiectum & demis- factis agnoscerent, & simul fluxam fidem ani- uerterent, illum contemptu & odio dignum sta- ınt. In primis autẽ grauiter eos offendebat, quod se Azamorem aut Safinium obsessurum osten- t,& tantis copijs abundaret, nihil horum tentare pter ingentem formidinem ausus fuisset. Seq; ina- pe deceptos à Regis Emmanuelis fide desciuisse estissimè ferebant. Itaq; vt odium expromerent, et Iam Regis Emmanuelis gratiam aliquo insigni recuperarent, cũ Mequinezius Rex prope oppi- , quod Tazarote nominãt, castra haberet, contra n, cuius illi religionem minimè nôrunt, in castra it, cædem faciunt, copias regis in fugam vertunt: a mille hominum in seruitutem abripiunt, octin tos equos capiunt. Rex castris exutus, cum maxi- damno atq; dedecore in montes arduos primùm ıga proripuit, atque inde in regnum reuersus est.

Prælium anceps.

Benamiræ mors.

Mequinezius Rex suorum perfidia castris exuitur.

At Menesius interim in grauissimum morbum i
dit. Cùm verò decumberet, literas ab Emmanuele
cepit, quibus illũ miris laudibus efferebat, & pro
ritis excellentibus præmia illi ingentia propone
His literis responsum nullum dedit. Nec enim iam
tempore quidquam de hac misera & exigua vita
cogitandum statuebat, sed tota mente ad sempite
omnibus votis aspirabat. Itaque rebus omnibus, c
ad animi expiationem necessariæ videbãtur, ritè p
curatis, cùm insitæ religionis & pietatis egregia do
menta dedisset, è corpore quasi ergastulo quodam
peditus, in cælum, vt omnium opinio ferebat, im
grauit. Fuit enim vir ille non virtutis tantùm mil
ris & imperatoriæ gloria præcellens, sed laudibus
iam mansuetudinis, & lenitatis, & clementiæ præs
tissimus. Erat præterea in omni genere vrbanitatis
manissimus. Et cùm vitæ castimonia, & morum
tegritate multùm omnibus, quæ vitam in armis de
rant, anteiret, tum amoribus sine vitæ petulan
aut vlla verborum obscœnitate deditus erat, ita
men, vt in illis etiam non libidinis vllum vestigiu
extaret, sed ludus sine vllius pudoris intertrimen
quæsitus appareret. Hostibus maximo terrori fuit, m
litibus autem carissimus, ciuitati vniuersæ maximu
sui desiderium cum multis lachrymis & luctu diut
no reliquit. Quantum autem ingenio valeret, versi
quos patrio sermone componebat, apertè declarab
Nec enim illis quidquam vel argutius, vel festiu
excogitari poterat. Augurijs tamen deditus erat,
atra interdum bile ad insaniam laborabat. Sed ha
tenuem vitiorum labem virtutis magnitudo tan
interuallo superabat, vt maiora etiam vitia in ta
to viro toleranda viderentur. In locum illius P
trus Sousa successit, qui postea Comes Pratensis ex
tit, & Rodericus Barretus in Lusitaniam reuersus e
Hoc anno Petrus Menesius Alcoutinensis Dynast
cùm crebras excursiones faceret, quibus Mauros pe
petuò fatigabat, tum mense Iulio in Tutauni fines in
uas

Menesij mors.

Menesij mores & ingenium.

Petrus Sousa Menesij successor.

t: multos cecîdit, alios captiuos abduxit. Initio
Mensis Octobris nuncium accepit, duos Regis
ensis fratres cum decem millibus equitum, & ma
peditum numero, vt Septam oppugnarent, ad-
are. Classem præterea misisse, vt terra simul &
ciuitatem premerent. Hi duobus in locis syluc-
us insidias posuerunt, in quibus ipsi constitêre:
de quinque & viginti excursores emisêre, vt no-
s elicerent. Hi ad speculas vsque peruenerunt. Pe-
Menesius equites quindecim in eos immisit, ip-
im centum & quindecim equitibus egressus est,
lis subsidio esset, cùm hostes ex insidijs, vt ille
suspicabatur, erumperent. Nostri in equites
tium impetum dedêre: illi repentè cesserunt vs-
eo, dum nostros in locum, quem ij, qui erant
isidijs, tenebant, extraherent. Nostri insidijs ex-
atis, ad Petrum Menesium se cursu recipiunt.
ducenti & quinquaginta equites insequuti sunt.
um vestigijs alij permulti institerunt. Petrus Me-
us intra vallum, quod vrbem cingit, se conti-
recepit. Hostes illi, qui prius ex insidijs emer-
nt, aditu valli, cùm essent iam nostris admixti,
hiberi minimè potuerunt. Petrus Menesius in
conuersus, prælium iniuit, quod maxima vtriusq;
tis vi pugnatum fuit. Ex hostibus ducenti cæsi fue-
t, è nostris vnus tantùm cecidit, sex & triginta vul
ati sunt. Regis interim fratres aduentiunt, vt val-
i disijciant, & nostris aditum in vrbem interclu-
t: & classis etiam in terram copias exponit. Sed eo
tempore Petrus Menesius suos in vrbem reduxe-
& foribus occlusis conatus eorum inanes reddide-
Illi mortuos in naues cum lachrymis imponunt.
nt enim pleriq; iuuentutis principes, & homines,
uibus seniores non mediocrem spem felicis mili-
collocauerant. Hoc autem tempore maximo ter-
nomen Regis Emmanuelis erat apud Mauros, si-
l clementia & æquitas illius in omnium ore atque
dicatione versabatur. Cùm igitur se ab Emmanue-
lis

Septense bellum.

Prælium.

Maurorum deditiones et fœdera cum Emmanuele.

lis ducibus bello fatigatos, & domi suorum tyr
nide vexatos esse conspicerent, vltro ad Emmanu
veniebant, & enixè ab eo contendebant, vt eos in f
acciperet, illisq; tributum, quod ei videretur, imp
ret, & duces quos vellet, eis præponeret. Se namq;
que ad extremum vitæ spiritum pro illius amplitu
ne pugnaturos. Neque solùm qui vrbes incolebant
benter in deditionem veniebant, verùm etiam pag
atq; montani, cùm vires suas infeliciter experti fu
sent, voluntariæ seruitutis pactione vitæ suæ & in
lumitati consulebant. Itaq; Xerquienses legati ger

Xerquiensis ad Emmanuelem legatio.

principes ad Emmanuelem introducti sunt, qui se,
que omnia illius fidei atq; potestati committebant
postulabant, vt Xerquia prouincia à Dabida & Ga
bia distincta fieret, & illis Audaramen rectorem &
cem præponeret. Ne autem in eo Iehabentafufum
fendere viderentur, dicebant Aduecamenem regio
quam diximus tribus illis præcipuis nationibus in
se distingui, tantam esse, vt nullo modo posset ab v
Iehabentafufo gubernari. Is igitur Dabidam & Ga
biam imperio contineret, & Xerquiam ab alio rect
regi permitteret. Accedebat, quo id cum minore Ie
bentafufi offensione fieret, quòd Abdaramen ill
famulus, & in disciplinis illius educatus extiterat, i
vt nemo dubitaret, quin is perpetuò Iehabentafufo
benter obsequeretur. Hoc & ad ipsius prouinciæ p
cem, & ad iuris administrandi facilitatem, & ad ipsi
Regis fructum & emolumentum valdè pertinere.
enim fore, vt eos, quorum tam æquo postulato sati
cisset, in officio promptiores contineret, & tributu
quod pendere volebant, facilius exigeret. Fuêre leg
comiter accepti, & quod postulabant, benignè à Re
concessum, ea tamen lege, vt quoties omnes illæ tr
Duecalæ partes vires suas coniungerent, Iehabenta
fum summum ducem agnoscerent, Imperiumque
lius sine vlla recusatione sequerentur. Sanxit etiam
ge Rex, ne quispiam ab vna in aliam tribum transir
ne perturbatio & confusio fieret, & aliquis ea de cau

m

ius concitaretur, qui bello materiam subministra-. De ijs rebus ad Ataidium, & ad Petrū Sousam, qui imorem tenebat, literas dedit: & Ichabentafusus eā uinciæ distinctionem facilè comprobauit. Eodem o Nonius Fernandus Ataidius Iacobum Lupium uceatorem in Xerquiam misit, qui frumentum im- tum à colonis exigeret, & illud Azamorē depor- dum curaret. Id Lupius exequutus, cum Mauris, frumentum iumentis impositum ferebant, Aza- rem rectà contendit In itinere facti sunt illi obuiā ites 60 qui Azamore veniebant. Mauri cū opina- tur eos hostili animo prodijsse, arma repentè corri nt, & prælium animis obfirmatis offerunt. Lupius nediū interposuit, & caduceatoris officio functus Vix tamen Mauros placare potuit. Dicebant enim ō Sousam, sed Ataidium agnoscere: cum Ataidio nque, & non cum Sousa pactionem de frumento portando fecisse. Lupius tamen eos, quoad fieri po- t, ad lenitatem inflectere contendebat. Illi verò di- ant, Petrum Sousam, postquam Azamoris curam ceperat, illis minimè ferendas iniurias intulisse. Id- cò equites illi sexaginta frumentū Azamorem sub endum curarent, se namq; in eam ciuitatem mini- e pedem illaturos. Cùm tamē Lupius multa oratio- s lenitate vsus fuisset, non modò eos mitigauit, ve- m eò perduxit, vt Marochium sub illius ductu con- iderent. 400. & 23. equites ex illis delegit, & cum vi- nti & septem Lusitanis equitibus indè profectus, po idie in turmas hostiles, quæ Marochio quatuor mil- passuum aberant, inuasit, & aliquot occidit, tres & viuos cepit: ingens præda pecorum & camelorum acta fuit. Marochium tandem accedunt, & ipsi Mau Regis Emmanuelis nomine sæpius conclamato, ha s vrbis portas percutiunt. Marochij Rex re inopina- perturbatus, vt eorum impetum repelleret, egressus . Illi fortissimè resistunt, & quatuor equites occi- nt, & ita incolumes cū præda in locum, vndè pro- cti cum Lupio fuerant, reuertuntur. Ibi prēda diuisa,

Mauri

De tumultu quodam inter Mauros exorto & sopito.

Lupij in Marochiensem agrum eruptio.

Mauri cum gregibus in Xerquiam rediêre. Lupius finium cum captiuis ingressus, admirationi qu plurimis fuit. Facinus enim videbatur incredibile minem plebeium, & caduceatorem tantum aud vt cum tam exiguis copijs, & ijs maxima ex parte spectis, eò penetraret, quò Ataidius ipse Dux fort mus, cùm à Menesio ad eiusdem facti societatem uitaretur, peruenire dubitârat. In huius anni exitu Emmanuel tres Legatos ad Leonem decimum P tificem Maximum, cum muneribus regia magnif tia dignis instituit. Princeps legationis Tristanus gna fuit. Collegæ duo iurisconsulti magnæ apud sitanos authoritatis extitêre. Vnus Iacobus Pacie alter Ioannes Faria nominabatur. Per illos Pont cras vestes ex auro, cum multis gemmis opere ex lenti perfectis dono misit. Vasa præterea ex auro, monilia maximi ponderis & pretij vestibus adie Opus erat eiusmodi, vt cùm materia nihil pretio excogitari posset, artificium tamen ipsam materi multis partibus superaret. Misit præterea elephant Indicum miræ magnitudinis, qui non solùm Ro vbi homines, post inclinatam Romanæ Maiestat. a plitudinem, illud animal nunquam oculis aspexe sed quacunque gradum inferebat, nemo circun entem vndique turbam, admiratione obstupefacta submouere poterat. Panthera etiam venatica mi fuit, quod munus haud scio, an olim Romæ AE les, cùm ludos magnificentissimos apparabant, & p ter alias immanes beluas, pantheras etiam in publi spectaculis exhibebant, præstare potuerint. Ea na que mansuefacta, non in circo cum bestiarijs, sed sylvis cum apris atque ceruis prælium committeb & principibus, qui venationibus oblectantur, plu mum voluptatis afferebat. Ea insidebat equi Pers tergo, integumentis auratis eleganter instrati. Equu regebat Persa venator eximius, qui ad munus obeu dum ab Armuzij Rege cum equo & Panthera missi fuerat. Tristanus Cogna, cùm esset vir & nobili

RES EVROPEAE

Magnifica Emmanuelis ad Leonem X. Pontificem Max. Legatio ac munera.

Panthera venatica.

te,

authoritate,& existimatione non vulgari prædi-
im proprijs sumptibus eam legationem exornã-
susceperat. Ducebat autem secum tres filios,& co
orum copiam,amplamq; familiam,quibus stipa-
on abiecti Principis speciem præ se ferebat. Lega-
s scriba Garsia Resendius,vir nõ mediocris apud
m authoritatis erat. Nicolaus Faria,qui equis re-
urandis præerat, agebat equum pulcherrimum,
pijs aureis,& phaleris aureis,emblematis & gem
naximi pretij distinctis instratum, & ornatum,
iam Pontifici donandus erat. Duodecimo tandẽ *Annus nati*
ensis Martij, anno M.D.XIIII. Legati in vrbem *Christi 1514.*
rdine iter instituerunt. Familiæ vestibus admo- *Legatorum*
leganter excultæ præcedebant. Panthera tergo *in vrbem in-*
i equi,quem Persa regebat,insidens, & elephan *gressus &*
rectore sequebātur. Nicolaus Faria equo,quem *pompa.*
us,inuectus,post elephantum interuallo modi-
iunctus,primum illud agmen cogebat. Nobiles
è viri,qui comitatu suo Legationi nõ parum di-
tis adiungerent,loco suo progrediebantur. Post
aduceator Lusitanus cum insignibus regijs le-
antecedebat. Deinde Tristanus Cugna sequeba-
ius vtrunq; latus legati reliqui claudebant. Fue-
Cardinalium domesticis,deindè à Principũ Le-
multisq; Principibus, antequam in vrbẽ ingre-
tur, omnibus honoribus excepti. Ad vrbẽ cùm
erent,vrbis Præfectus cum Pontificibus & ipsius
Max.domesticis atq; familiaribus obuiam pro-
ontificisq; nomine orationem habuit, qua Le-
le aduentu gratulatus est, omniaque Regis Em-
elis clarissimi Principis officia, qui pro Christi
ne, & religionis sanctitate perpetuò dimicabat,
tissima, vt merita illius postulabant, perpetuò
xit. Responsum pro dignitate redditum ab illis
omani deindè designatores aduenêre, & ordinẽ
e illius instruxêre. Omnia interim tubarum
us, & tibiarum symphonia & concentu perso-
. Nullus fuit princeps, qui nõ ordine à designa-
toribus

toribus constituto legatos deduceret. Heluetior iam agmen instructum eos antecedebat. Turba que visendi gratia confluens, omnes viarū adit struebat, ita vt vix fustibus coercita cedere, & dare vellet. Cùm ad molem Adriani ventum es mentorum ingenti strepitu ciuitas vniuersa tre cta fuit. Fumi tandē caligine dispulsa, cùm Pon nestra spectaret, elephātus accessit, & ter genibus & demisso corporis habitu venerabundus illum tauit: quod non mediocrem admirationem sp tibus incussit. Tum proboscide in dolium ingē refertum immissa, aquam hausit, qua omnes, qu nestris altioribus insidebāt, aspergeret. In pleb indè conuersus, eum aqua, quasi ludum exhiber let, immodicè perfudit. Cùm hac pompa fuer die Legati in hospitium deducti. Vigesimo ve mensis eiusdem, Legati eadem hominum frequ & celebritate in Pontificis ędes deducti sunt. Po in sublimi sede vestibus sacris cultus, vt fit, eos ctabat: Cardinalis in sedibus suis considebant. I primū Pontificis pedes osculati sunt. Alij dein dine à designatoribus instituto idē officium pra re. Tristanus deindè Cugna literas Pōtifici Regi manu obtulit, quæ publicè lectæ sunt. Eæ nihil continebant, quàm postulatum, vt Legatis fides retur. Tum Iacobus Paciecus egregiam oration buit, quam ita voce & actione luculenter expres non mediocrem ea die laudem eloquentissimi c ris assequeretur. Pontifex responsum Latinè, ve culentissimis, & elegāter, & grauiter dedit, Emma lisque nomen, & Lusitanæ gentis virtutem lau summis exornauit. Postridiè Legati in viridariū, post Pontificis ędes in Vaticano monte consitur intromissi sunt. Eo in loco eos iam Pontifex exp bat. Ibi munera accepit, quorum fulgorem & arti admiratus vehementer est. Indè in hortum, vt ele tum & pantheram videret (non enim facilè elep to erat in superiorem ędium partem, vndè in viri

Elephantus Pontificem Max. veneratur flexis genibus.

itus patebat, ſcandere) continuò deſcendit. Ibi ſpectare, qua ratione panthera venaretur. Fue- gitur ad illum beſtiæ perductæ. Panthera repen- natore, qui eam regebat, immiſſa;in illas inſi- ſq; celeritate incredibili iugulauit. Non multis iebus legati poſtulata regis Emmanuelis expli- nt:quorum pars ad cōmunem Reip. Chriſtianæ n, pars ad ipſius regis commodum & emolumē- ertinebat. Quæ ad commune bonum ſpectabāt, hac, Vt indictum concilium continuaretur, illi- decreta ſancirentur: vt ſacerdotes à vitæ luxu, mque licentia, ad continentiæ & ſanctimoniæ linā reuocarētur: vt opera daretur, qua Princi- ariſtiani ab inteſtinis diſcordijs ad bellum con- ricas conſenſione ſumma comparādum tradu- ur. Hęc omnia poſtulata, non enim temporis e- epudiata ſunt. Reliqua ſingulari benignitate cō- uerunt, nempè vt tertię atq; decimę partes vecti- n, quę alendis ſacerdotib. & ſacris vſibus deſtina t, in belli, quod in Mauritania gerebat, ſumptus buerētur: vt bona pars Eccleſiarum (ſic enim tri- n ſermone templorum bona nominare ſolem⁹) nonachorum etiam quorundam vectigalibus, s eorum, qui in Chriſtianę militiæ ordinem co- ntur, conuerteretur: vt diplomata ſcribi iuberet, s ijs, qui vellent bellum Africanum pecunia iu- cæleſtia beneficia è Chriſti theſauris deprompta tribuerentur. Quæ quidem largitas hominum henſione carere non potuit. Vt enim Rex homi- cupidorum importunitate victus, id à Pont. con ret, æquum tamen eſſe dicebant, vt Pont. eſſet in ndo reſtrictior. Sacra enim vectigalia tāta religi- on ſolùm apud homines diuinis legibus aſtri- ed etiam apud Græcos, & Romanos, & Aegyp- x complures alias nationes munita fuerunt; vt cillis partem aliquam attigiſſet, grauiſſimum in us admiſiſſe exiſtimaret, vix vllis piaculis eluēn-. Et vera religione dicebant multò magis conti-

Emmanuelis ad Pontificem Maximum poſtulata.

Pont. Max. erga Emmanuelem notata largitas.

nendam esse hominum Christianorũ cupidit
que committẽdum, vt propter immanem quo
auaritiã,quę nullis finibus arceri potest,sacra p
fierent. Decimę quidem atq; tertiæ sacrorum v
lium partes olim Alfonso nono, & pòst Alfo
decimo concessa definito tempore fuerunt. V
sed illorum patrimoniũ fuerat à tutoribus di
& influentes barbarorum copiæ in Hispaniam
tes, erant tunc templorũ omnium sanctitatib
cris etiam vasis, iure atq; meritò repellendæ. R
nandus similiter & Isabela cũ essent propter Po
lense bellum sumptibus exhausti,& bellum ei
& religiosum contra Granatenses Saracenos in
meritò videntur eadem Pontificis benignitat
tati. Id tamen Alfonsus I. Lusitaniæ Rex, qui c
nues admodum opes possideret, Saracenos inn
biles,opib⁹ & potentia feroces,maxima atq; diu
belli contentione è Lusitaniæ finibus expulit,
quam vt faceret,in animum induxit. Neq; Sanc
lius filius,qui cum bellum durissimum Saracen
ticam incolentibus inferret, prope Hispalim,
fluuium eorum sanguine tinxit. Neque Ioann
nomine primus,qui profligato,quod cũ Castell
ge gesserat,bello,Septam vrbem expugnauit. N
fonsus quintus, qui Tingim & Arzilam & Alc
armis atque virtute cepit. Nec Ioannes secundu
ius non solùm in bello Hispaniensi cõtra Fern
Regem inuictissimum admirabilis virtutis lum
xit,sed etiam in Africano bello clarissimum spe
egregiæ virtutis exhibuit. Si exemplis erat agen
quando quod exemplo fit, iure etiam fieri pleri
dicant, multò magis erat exemplis domesticis, q
alienis vestigijs insistendum. Deinde illi, qui sac
bus permissu Pontificis manus iniecerunt,excus
nem egestatis habuêre At Emman. tunc tantis
bus circunfluebat,vt omnes Principes,à quibus o
ducebat, longissimo interuallo superaret. Quod s
quibus ea pecuniæ sacræ summa donabatur, to

ı, vt olim in sacro bello, pro Christi sanctissima
one consumerent, rectè videretur illud munus à
postulatum, & à Pontifice concessum. Sed illud
nmodum accessit, quòd in literis Pontificis, Le-
um opera, qui sacræ pecuniæ lucris inhiabant,
tum fuit, vt illa vectigalia non modò pro Chri-
igione militantibus, sed quacunque alia ratione
meritis à rege donari posset. Hoc introitu ad ho-
um cupiditatem patefacto, factum est, vt vectiga-
era multis in locis hominib. lautissimis, qui non
n nunquàm hostis vultum aspexerunt, sed illata
ani belli mentione contremiscunt, donarentur.
enìò quod Rex hominum sermonibus inductus
ropofuit, consecutus minimè fuit. Maritimas e-
Mauritaniæ ciuitates facillimè tueri, & nobilita-
ibus amplioribus deuinctā tenere, & ærarium dē-
umptib⁹ amplificare cupiebat. At post illius mu-
concessionē, nec Africæ bellum eadem felicita-
tum fuit, & nobilitas maiore inopia conflictari,
uribus querelis vti cœpit, & Regis ærarium, quō
s vectigaliū accessiones fiunt, eò sumptibus mi-
necessarijs, & casibus interdū acerbioribus exhau-
. Sumptus quidem sacræ pecuniæ moderatos, &
inibus, qui nō militiæ sacræ nomē vsurpant, sed
religione sanguinem profundūt, attributos, lau-
s censeo: tantā largitionē ex sacris vectigalib⁹ in
multorū hominum, qui nunquam gladiū strin-
fieri, minimè ferendum arbitror. Sed vt eò, vndè
xit oratio, reuertamur, Legati, reb⁹ ex animi sen-
a confectis, cū literis ipsius Pontificis, valdè pro-
ç in Emmanuelem voluntatis testimoniū conti-
ibus in Lusitaniā redierunt. Emman. tertias atq;
nas sacrorum vectigalium remisit, quod illi non
iocri laudi tributum fuit. Pontifices & sacerdo-
li pro tanta benignitate centum & quinquaginta
orum aureorum millia tribus pensionibus obtu
at. Literæ, quibus animi eorum, qui certo pecu-
numero bellum Africanum iuuare vellent, expia-

Bonorum Ecclesiasticorum abusus.

Authoris hac de re sententia.

Sacrarum indulgentiarum ab-

usus quomodo vindicatus. rentur, & multis præterea beneficijs, quæ ad n
offensas obliterandas valerent, afficerentur, mi
rum auaritia & improbitate grauissimas offe
attulêre. Fuit tamen Emmanuelis iussu in mi
animaduersum, & omnes vel humano iudicio
uina vindicta talem exitum vitę habuerunt, vt
gi posset, numen diuinum fuisse hominum cu
ti, qui ex hac functione non mediocrem sibi p
Sacræ pecuniæ summa. cōparabant, vehementer infensum. Summa pe
quæ ex sacerdotijs erat in vsum militię confere
Christi, vt appellant, militibus assignanda, fuit
lium numorum aureorum, qui circiter bis cēt
ri libras efficiunt. In ijs etiam Emmanuel mo
onem adhibendam censuit. Primùm enim Al
omnes præter paucas, quæ iam eiusdē militiæ
tu ab hominibus, qui nunquam militauerant
patæ fuerāt, ea tyrānide liberauit. In reliquis sa
tijs æquos iudices adhibuit, & vt omnia cum m
tione fierent, operam dedit. Sed iniuriæ satelli
ministri tantam industriam adhibuerunt, vt n
æquo & bono fieret. Sic enim ęstimatione sua a
fructus, qui erant militibus addicendi, attenua
vix illis fructibus summa expleri posset. Sacerd
verò nō fructuum vllam partem, sed certam pe
summam relinquebant: & ita paulatim eos po
nibus exturbabant. Cùm verò fructus annui ver
& eorum pretium singulis annis augeretur, mil
Aethiopica ad Emmanuelem legatio, eiusq; occasio. tē ditiores fierent, sacerdotes in eadem perpetu
state relinquebantur. Sub id tempus alia quæda
gatio ad Emmanuelem Regem peruenit, quæ f
gratissima. Quomodo vir quidā Armenius, M
us nomine, ab Imperat. illius AEthiopiæ, quæ
Aegyptum est, ad Emmanuelem missus fuerat,
fuimus. Eum Albuquercius honorificè accept
beneficijs ornatum in Lusitaniam misit. Duce
bus Matthæus commissus fuit, odio Albuquer
ducti (dicebant enim illum esse scurram atque p
giatorem, & Albuquercium insanum & temera

mini leuissimo fidē habuisset)cum multis in-
ffecerunt, neq; sicut legatum, sed tanquam vi
cipium acceperunt, ob quam rem fuêre in cu-
n dati, vt pro ratione maleficij pœnam debitā
t. Qui tamen postea fuêre legati eiusdem preci
ustodia liberati. Quę autē fuerit huius legatio-
asio, est paulò altius repetenda. Rex Ioannes
lus, vt dictum est, ardebat cupiditate incredibi-
cæ regionis penitus explorandę. Cùm verò ac-
t, esse quendam Christianum Imperatorē mi
ctimonia præditum, qui Indias imperio conti
umq; Presbyterum Ioannem appellari, & cer
apenumerò sacerdotes Christianos Aethiopas,
omam venerant, & Galliam Hispaniamq; pera
it, suspicari cœpit, eos ex ea Indiæ parte profe-
se, in qua Presbyter ille Ioannes (summum e-
cerdotium cū imperij regij maiestate obtine-
batur) regnum possideret. Ipsiq; sacerdotes cū
ogarentur, an Rex illorum sacerdotio summo
us esset, & an Ioānes presbyter appellaretur, &
rum patria terminis Indiæ contineretur, haud
bant. Putabant enim, si ea suspicio penitus in
ianorum animis insedisset, fore, vt ipsi multò
nius à nostris acciperentur. Nemo tunc erat ijs
preditus, vt quantum inter vtramq; regionem
sset, distinguere posset. Ioannes igitur cùm de
esbytero Ioāne multa percepisset, existimauit
l ad nominis decus, vel ad religionis fructum,
Indiæ peruestigandæ facilitatem, nihil optati
ere posse, quàm cùm hoc Christiano principe
e coniūgi. Idcirco varijs temporibus homines
cę linguæ peritissimos magnis præmijs inuita-
eas regiones perlustrarēt. Inter hos extitit qui-
omine Alfonsus Paiua, & alter, cui nomen erat
es Petreius. Hi profecti è Lusitania Anno salu
CCCC.LXXXVI. Aegyptum mercatorū habi
igrarunt, atq; inde Adenam peruenerunt. Ibi
ntellexissent, in ea Aethiopiæ parte, quæ sub

Rumor de Presbytero Ioanne Imp. Christiano.

Primi Aethiopiæ et Indiæ hoc seculo lustratores.

AEgypto eſt, eſſe ſummum quendam Princi ſtianum, cuius imperium eſſet latiſſimum,& ti Principes obtemperarẽt, ſuſpicati ſunt, illu dem eſſe, cuius cognoſcendi gratia miſſi à Io erant. Sed eos Indię nomẽ interturbabat. Miſſi fuerant, vt Chriſtianum Indiæ Imperatorem ne Presbyterum Ioannem conuenirent. At n rium, neq; nomen, neq; ſacerdotij dignitas i opię Regem cõuenicbat. Cùm igitur inter ſe ptimum eſſet deliberarent, viſum eſt, vt Ioan treius in Indiam nauigaret,& videret, num q tio in oris illis Presbyteri Ioannis exiſteret: I Aegypto Thebis Petreio præſtolaretur. At ve erat, Chriſtianum quendam Principem nomi dem ſecta Neſtorianum, in mediterraneis In cis ampliſſimum imperium tenuiſſe: qui tam rat Scytharum armis oppreſſus, & regnum il cupatum, cuius iam nomen erat obliuione ſe Chriſtiani tamen non pauci in locis illis reſe Neſtorij tabe contaminati. Itaque Ioannes I cùm ſine fructu tempus à ſe conteri videret, i ptum redijt, vt cum Paiua, quid vtriq; agẽdu deliberaret. Ibi duos Iudæos Luſitanos reper Regis Ioannis literis ad illum atq; Paiuam d Paiua, vt Iudæi aſſeruerant, iam obierat. Iu muzium (ſic enim Ioannes imperauerat) pet treius varijs regionibus peragratis, in monte vt ſepulchrum virginis Caterinæ inuiſeret, ſe lit: & inde Adenam reuerſus, Zeilam, & Zeila thiopiæ imperatorem ſe tandem contulit. Ne dubitauit, cùm non alium Chriſtianum Pri in regionibus illis reperiret, quin is eſſet, ad miſſus à Ioanne fuerat. Rex Alexander appell qui Ioannis literis lætitia incredibiliter elatu treiumque ſingulari humanitate tractauit. S dit, vt Rex tunc è vita diſcederet, antequam a nem reſcriberet. Cùm verò nullum filium ſu ſet, frater quidam illius, Nau nomine, in regn

Alexander Aethiopiæ Rex.

Nau Rex.

à quo nũquam Petreius impetrare potuit, vt si-
patriam redire liceret. Hoc Rege defuncto filius
, cui Dauid nomen erat, Rex creatus est: qui ta-
n eo perseuerauit, vt nullo modo Petreium è re-
i finibus abire permitteret. Ingenio enim homi
verisimile est, Reges inducti sunt, ne fructu pru-
: & sagacitatis illius carere vellent. Is igitur cùm
um in patriam omninò desperaret, vxorem du-
filios ex ea suscepit, stabilemque sedem in illa
ne necessariò collocauit. Sed progressu tẽporis
Vascus Gama primùm in Indiam iter aperiret,
iones illas exploraret, cùm deinde Lusitaniæ
s, & Duces fortissimi in Indiam venirent, & insi-
victorias adipiscerentur, fama nominis Lusitani
s illas oras cum hominũ admiratione vagaba-
cùm ad Dauidis aures peruenisset, & ex Petre-
ellexisset, gentem illam Lusitanam eandem es-
uius Rege is missus extiterat, miro studio inci-
est, vt legatum ad illum mitteret. Erat autem
dhuc puer, & Helena illius auia, singulari pru-
a fœmina, regnum nomine illius administra-
Consilio igitur cum ea communicato, decre-
uit, nihil fore vel ad nominis claritatem, vel
igionis sanctitatem vtilius, quàm principi vir-
larissimo, & religione sanctissimo singulari a-
iæ fœdere copulari. Ad eam autem legationem
hæum, quem diximus, natione Armenium, re-
ne Christianum, virum non vulgari pruden-
æditum, qui diutissimè apud Reges illos versa-
m non mediocri probitatis & industriæ laude
t, delegêre, qui munus id obire pro dignitate
t: cum illo veniebat Aethiops quidam adolescẽs
na nobilitate, vt mores nostros & instituta per-
ret. Hi fuerunt ab Albuquercio his honoribus
ti, quos suprà retulimus, & à Ducibus ea im-
tate tractati, quam exposuimus. Fuit Olysippô-
gatus ab omni nobilitate, & à Pontificibus cum
ma significatione Christianæ caritatis in Regiã

Dauid Aethiopum Rex.

Helena Dauidis Regis mater legatum ad Emmanuelem mittit.

Legationis Aethiopicæ & munerum ad Emmanuelem explicatio.

deductus, & ab ipso Rege satis benignè & com ceptus. Post triduum fuit admissus, vt summa tionis exponeret. Is prudenter atque disertè mu bi commisso satisfecit, & literas Helenæ regin que bullis aureis consignatas Regi detulit, dein cem è ligno Crucis, qua Christus pro generis h salute mactari sustinuit, Regi, nomine Princ donauit. Hāc Emmanuel obortis lachrymis ve dus accepit, summasque gratias Deo egit, quòd ginquis illis regionibus, hostium immanitat tis, Christianę religionis & pietatis femina con set. Alteras deinde literas arundine aurea inclu xit, quas Dauid Rex ad Emmanuelem dederat nes hæ literæ erant Arabica & Persica lingua c ptæ. Sententia illarum hæc erat. Principiò qui trium personarum distinctionem vna natura & nitate coniunctam debita veneratione profec Regi Emmanueli salutem & felicitatem prec Deinde gratias de Epistolis ad Reges Aethiopi sis agebat, & suam potētiam & opes exaggerab bus confidebat futurum, si Rex Emmanuel ma verò terra in Mahumetanam nationem inua vt impij & scelerati Mahumetis nomen ex om moria hominum euellerent, & Christi sepulch libertatem vindicarent. Matthæi legati author constituebat, & Crucem, quam Rex ipse in am gnum mittebat, è ligno Crucis, in quam gene mani liberator sublatus fuerat, perfectam fuiss mabat: ad societatem belli atque pacis Emman inuitabat, & ius etiam cōnubij libenter offereb hil enim sibi gratius fore dicebat, quàm illam a coniunctionem, & religionis consensionem monij etiam fœdere sacrosancto inter vtriusq; liberos icto confirmari. Laudabat postremò f ra, quæ in India Regis Emmanuelis Duces edid eaque dicebat non absque Christi præsentia fuisse: &, vt quod instituerat, ad exitum perdu hortabatur. Lectis literis Emmanuel Matthæ

itiũ deduci, & illi omnia copiosè præberi iussit. *Aethiopici Imperij descriptio.*
is autem hic postulat, vt de huius Christiani Prin
imperio pauca dicamus. Regnum illius à Septen
ne AEgypti finibus, ab Austro montibus Lunæ
inatur, ab ortu, mari, quod per ostium Arabici si-
nfluens ad Heroum ciuitatẽ pertinet, definitur.
casum verò latissimè protenditur, vt ita cũ genti
atro colore, & crispo & adusto capillo, quę ad Ae-
nbam regionem pertinent, coniungatur. Montes
en multos in illius regno Saraceni tenent, qui illi
obediunt, reliqui principes illi parent, & multi
iti nomine ei non mediocrem auri vim singulis
s pendunt. A Lunæ montibus Nilus exoritur, qui
varios lacus & insulas efficiens, Aegyptum in- *Nili fontes.*
uit, vsque eò, dum per Alexandriam in nostrum
e influat. Regni totius ambitum septingentis mil
bus patere dicunt. Multi in ea regione montes e-
& excelsi contineri dicuntur, vndique prærupti,
u perangusto, adeò vt vnus tantùm homo per o-
m penetrare possit. In summo autem fastigio sunt
ę planicies, latè patentes, aquæ perennes, pabula &
ges lætissimæ, amnes pellucidi, pecorum, & boum
ltitudo, aluearia, è quibus vis ingens mellis expri-
ur. Regio maxima ex parte est fertilis & opima,
ltisque auri, argenti, & æris metallis abundat: e-
os nutrit, gossipij copiã ingentem profert: vino ca-
sed incolæ potionem è melle & aqua conficiunt
u iucundam, & corpori valdè salubrem. Medicis at
pharmacis raro admodum vtuntur. Gens tamen
upra modum ignaua, & propter ingentem desidi- *Aethiopum mores.*
& artificum penuriam, telluris bonitate frui ne-
Rex cum finitimis gentibus continenter bella ge
& ideo vrbes non incolit, sed in castris perpetuò æ-
m degit. Tanta autem est hominum & tabernacu
um multitudo, vt castra circiter duodecim milli-
passuum in longitudinem pateant, & totidem in
tudinem. Eo autem ordine locantur, vt quamuis
brò mutẽtur, facillimum sit cuiuis, castrorum vias

oculis designare, & in hominum, quos conue
lit, tẽtoria sine vllo errore peruenire, & Princip
velit adire, & tanquam in vrbe notissima versari
stris septem parœciæ sunt, & singulis parœcij
dotes præfecti, qui sacra peragunt: conciones h
subditos disciplinis instituunt, & rebelles pœn
gitio deterrent, & ad Christianam moderation
quenter erudiũt. Vrbes regionis exiguæ sunt, æ
miles, muri fragiles: templa tamen magnifica,
nasteria maximis sumptibus ædificata. Rex se t
numen cœleste coli faciebat: vultum ne princ
quidem apertum nisi statis diebus ostendebat
qui eum conuenire volebant, aliquando pede
tùm, aliquando verò manum demonstrabat, r
speciem regis intueri, nefas existimabatur. Cùm
respondere volebat, internuncijs vtebatur, & è
nis, quasi ex aditu oraculum ederet, responsa per
pretes edebat. Sed hæc ineptissimæ diuinitatis
titæ fabula, postea quàm Lusitani gẽtibus illis i
mum discrimen adductis opem attulêre, & m
Christianorum Regum exposuêre, derisa fuit.
nũc Reges intueri, iam illos alloqui, iam audire
Quod verò ad religionem attinet, multa ab He
desumpta conseruant. Mares octauo ab ortu d
cunciduntur, & fœminis etiam aliquid amputat
non omninò incircumcisæ videantur. Quod d
se facere, non quòd in circumcisione vim aliqua
salutem constituant, sed vt Abrahami, & aliorũ
ctorum Patrum exemplum sibi ob oculos prop
& illo monumento commoniti, acrius & ardẽti
similis sanctitatis studium incitentur. Quadrage
deinde à circuncisione die mares, octogesimo
fœminæ salutaribus aquis expiantur, & Euchari
eo die infantes initiati in mica panis assumunt.
gulis annis diem, quo Christus à Ioanne aquis
danis ablutus baptismi sacramentum instituit,
dem lustrationis renouatione celebrant: & tame
ferunt, vnico tantùm baptismo peccata deleri,

Aethiopiæ Regum arrogantia & affectata diuinitas.

Aethiopum religio & sacri ritus.

lustrationes quotannis instauratas corpus tantingere,animum verò non expiare:se tamen id e,vt CHRISTI diuinum beneficium, qui, ostras sordes elueret,sanguinem & aquam è late o profudit,sæpius in memoriam redigant. Fœæ si mares ediderint,quadraginta dieb.si fœmioctoginta à templorum liminibus arcentur.Saotes vxores ducũt:si vxores decesserint,cœlibes manẽt, & summa castimonia vitam peragunt:& ulterio se contaminauerint,aut post vxorũ mor aliqua se libidine commaculauerint,sacerdotio antur. Ante quàm rem diuinam faciant,aliquot us ab vxoribus abstinent,vt libidinis impuritate um numero sublata, sanctius Christi sanctissim corpus immolẽt,& attentius de rebus diuinis itent,& sic facilius perlitent. Monachis vxorem ere,nefas. Nemini,nisi nudis pedibus,ingredi in plum licet. In fanis flagitium est ridere,sermoci,deambulare,aut aliquid deniq; meditari,quod ad cælestia atque diuina referatur: cùm ieiunãt ue ad Solis occasum nec edere quidquam,neq; bi e solẽt. A cibis,quos antiqua lex vetabat,abstinẽt. gitia sacerdotibus sæpenumerò confitentur. Sub aque specie Eucharistiam sumũt: Monachi Antoum Aegyptium authorem religionis habent. Põces à Rege creantur. Patriarcha à monachis deliur,& à Patriarcha Alexandrino cõfirmatur. Mulunt,in quibus Iudaicis ritibus atque cæremonijs ærescunt,quanquã affirment,se nõ illis,sed Chri antùm virtute atq; meritis inniti. Multos dies fes agunt. Sanctos homines hac vita perfunctos cot atq; venerantur. Hi sũt Aethiopum Christiano n mores,quorum Imperator Dauid legatum,quẽ imus,ad Regem Emmanuelem misit. At inuidi & mici Albuquercij, legati authoritatẽ apud Emmaelem importunis sermonibus eleuabant,cumque nia finxisse contendebant,vt quãtum de illius fidetraherent, tantum Albuquercius, qui cùm ornarat,

Sacerdotum coniugium.

Templorum veneratio.

Ieiunia.

Confeßio.

Communio sub vtraq; specie.

Sanctorum veneratio.

RES INDICAE.

rat,de prudētiæ existimatione deperderet.Hoc a
Albuquercius Georgium Albuquercium Mala
misit,vt eam cum imperio obtineret,& Roderi
Brittium Patalinum,cui iam tempus eiusdem m
ris illi commissi exactum fuerat,Goā reuocauit
orgius Albuquercius Zamatram præteruectus,a
cemensem portum naues appulit,vbi intellexit,
contra principē regni sui,qui ab illo defecerat,b
moliri.Lusitani eò,quòd Rex fœderatus esset,illi
attulêre,& hominis rebellis exercitum fudêre.
Malacā profecti sunt.Post aliquot menses, Geor
Albuquercius ab Albuquercio Pretore literas acc
quibus imperabat,vt Ninachetuēse dignitate deie
regem Camparensem Bēdaram crearet.Regnum
lius erat angustum,& ad Austrū pertinebat. In
nere verò Bēdarę tanta dignitas inesse videbatur
Camparensis Rex, qui suum regnum eius mun
obtinēdi gratia relinquebat, se nō mediocri dig
tatis accessione cumulatum putaret.Quid verò A
quercius sequutus sit,vt Ninachetuensē honore
naret,incertum est.Vel enim munus sibi creditū
lè gesserat, vel homines illi subditi nouitatem il
contemnentes, ab Albuquercio petierant,vt ali
bi rectorem,qui sanguine regio esset,assignaret,
quacunque alia de causa,sic statuit,vt Ninachetu
amoto,Rex Cāparensis, qui singulari studio Lu
num nomen colebat,illud munus obtineret.Geo
us Albuquercius Regem Camparensē arcessiuit.
orgius Botellius cùm esset Regis amicus,vt illum
duceret, in regnum illius cum biremi concessit.
tempore Rex Bintamensis Camparensem obsidio
premebat.Botellius à Georgio Albuquercio auxi
per litteras postulauit,vt Regem amicū obsidion
beraret Is continuò Franciscum Melium cum na
bus quatuor,& Lusitanis centum,& septingētis M
lacēsibus,auxilio misit. Botellius hoc auxilio fret
per ostium fluminis,quod Camparensem regione
interfluit,penetrare constituit. Cùm verò suburb
appr

Ninachetuēsis dignitatę spoliatus.

Camparensis Regis obsidio.

opinquaret,statione munitissimam, quam Lin- *Lingua ciuitas.*
rex, est enim Lingua ciuitas illi regno finitima,
târat (is enim eam a Bintamensi Regé prouinciâ
eperat, vt Regem Camparensem euerteret) opposi
reperit. Quò autem nostri magis progrediebant-
ò flumen angustius, & alueus profundior, & ripæ
res apparebāt. Erat igitur periculum, ne cùm vn-
e ripæ nauibus imminerent, hostes saxis atque
ilibus nostros opprimerent. Itaque Botellius belli
s mutandum censuit. Fauces namque, quibus in
e flumen erumpit, nauibus obseruandas esse puta
t vel intercluso commeatu, hostes fame vexaret,
n locum commodiorem ad dimicandū eliceret.
uersa igitur biremi retrò concessit. Rex Linguæ
nauibus octoginta, & sex millibus hominum in
ros inuehitur. Botellius in naui, qua Rex ipse cum
ilitate ferebatur, pilis frequentibus emissis, cędem
nam facit, & ingentem terrorem præbet. Nauis
da atq; mutilata, cū se transuersam suis oppone-
ta namque hęsit in imo, vt nullo modo remis agi
et) exitum nauibus reliquis interclusit. Botellius *Prælium nauale cum Linguæ Rege.*
agone coniecto in illam insiluit: hostes acri ani
restitêre. Omnes tamē vel cęsi, vel exturbati sunt.
tus decedebat: hostiles naues nec progredi, eò
d regia nauis obstaret, nec regredi, quòd æstus es-
npedimento, poterant Erant igitur adeò consti-
, vt nullam in partem mouerentur. Frācíscus Me-
n ostio fluminis classem habebat, & regis impet⁹
solùm ob id, quòd valdè repentinus extiterat, sed
n propter varios fluminis flexus, & riparum al-
linem, animaduerti non poterat. Cùm tamē tor-
torum fragorem, & armorum strepitum auribus
pisset, eò se contulit, in nauemque regiām trans-
it. Indè nostri ex alijs in alias transgressi, cùm pri-
hostibus nudassent, & in alias deindè eodem im-
peruasissent, hostium stragem ediderunt. Linguę *Linguæ Regis fuga.*
metu cōturbatus aufugit. Rex Camparensis Du-
s ingentes gratias egit, & ex literis, quibus Benda-

Cambaiensis Rex Bendara creatur.

ra creabatur, magnam voluptatem cepit. Regia
quæ impegerat, extracta atq; refecta fuit. Eam
Camparensi Regi concessit, qua Malacam veh
Ex reliquis hostium nauibus quasdā eduxit, re
incendit. At Ninachetuensis cùm accepisset,
Camparensem accersiri, vt munere Bendare fu
tur, eam contumeliam minimè ferendam esse
Itaq; tabulatum editum & oblongum, colum
tum extruxit, illudq; tapetibus & peristromatis
uit; multisq; floribus & odoramentis aspersit.
vestibus auro fulgētibus, & gemmis clarissimi
tum, & cultum in hominum conspectum dedit
gradus in tabulatum ascendit. Erat in loco in
pyra ex odoratis lignis instructa & incensa. Cù
nachetuēsis hac tam insolita specie ora multit
vniuersæ in se conuertisset, ignorantis, quorsu
omnia tenderent, orationem sanè lugubrem h
Commemorauit enim merita, quibus Lusitan
tem, antè, quàm Malacam caperet, obligâra
post vrbem captā Regis Emmanuelis gratia ge
quanta constantia in fide data permanserat:
virtute, ne fidem falleret, maximum multis i
vitæ discrimen adierat. Eam verò sibi pro tantis
tis à Lusitana gente gratiam relatam, vt illius se
tem tantò dedecore deformaret, quantum nen
decoris aliquo studio duceretur, pati vlla cond
posset. Spoliari nanq; se à Lusitanis dignitate, q
rat à Lusitanis ipsis affectus, & debitis honorib
uari, dignumq; iudicari, qui extremam vitæ p
dedecore & ignominia, cum omnium mortali
risione consumeret. Se nūquam honestati vitan
tulisse, imò vitam deserendam esse depellendi d
ris gratia, secum semper statuisse. Idcircò nunc
ter, ne in se tantum dedecus admitteret, morte
vita commutaturum. Hæc cùm diceret, se in
præcipitem dedit. Omnibus genus illud morti
gnum & miserandum visum est, cùm animis r
rent, & hominis erga Lusitanos merita, & fidei i

Funebris Ninachetuensis apparatus.

Ninachetuensis ad Pop. Malacensem lugubris oratio.

Voluntaria Nanachetuēsis mors.

rum ſtatu conſtantiam,& calamitoſum extremę
ctutis exitum,qui multorũ animos horrore per-
xit.Dum hęc Malacæ gerebantur, Albuquercius
atum ad regem Cambaiæ mittere decreuit:de cu
egni ſitu,& telluris fertilitate,& moribus gentis
imis pauca dicenda ſunt.Cambaiæ regnum, eſt
a Indiæ pars ad Solis occaſum, quæ Arachoſiæ
inis definitur.Eam fluuius Indus,vnde India no
luxit,interfluit.In eum ab Ortu & Occaſu fluuij
plures illabuntur. Sinus ingens, in quem Indus
uit, Cãticolpus à ſcriptorib⁹ antiquis appellatur.
onem tanta fertilitate prędit am eſſe perhibẽt,vt
is iugeribus incredibilis hominũ multitudo ali
ſuſtentari poſſit.Fruges varias,ſacchari magnam
& fructus multiplices effundit.Pecora & armen
numerabilia nutrit. Oram maritimam maxima
rte Saraceni, mediterraneam regionẽ homines
ti ſimulachris colunt.Eſt gẽs quædam acris, quę
es incolit: quæ,poſtquam regis Mahumetis diſci
is imbui cœperũt,ab illis deſciuit.Homines Reſ-
nominantur,& cum Regibus ſæpè bella gerunt.
catores sũt ditiſſimi,vectigalia Regis ampliſſima,
tes externi vberrimis à Rege congiarijs allicebã-
x ita fiebat,vt Cambaia patria quædam commu
xiſtimaretur. Diũ eſt ciuitas huius regni in inſu-
adã parua,exiguo ſanè freto,à continenti diſiun
uæ propter portus bonitatẽ,multos vndiq; mer
es ad commerciũ alliciebat,ita,vt fieret empori-
alde celebre,opibusq; multis opulentum. Albu-
cius in ea inſula arcem ædificare cupiebat, & vt
i poteſtas fieret, multis officijs animũ Regis ad
micitiã pellicere contendebat:quibus Rex id,vt
dictum eſt,concedere ſtatuit. Verùm Melichiazi
bis illius præfectus, in eo verti gentis libertatẽ,
lutem iudicabat, & idcircò erat impedimento,
minus arx ædificaretur. Melichigupius fuit vir
am primarius, qui multum apud Regem gratia
thoritate poterat.Hunc ſibi beneficijs deuincere

Cambaiæ Regni deſcriptio.

Resbuti.

Diũ ciuitas.

Albuquercius statuit, vt fauore illius id, quod
bat, multò facilius impetraret. Melichigupius
spem ostēdit, illumque admonuit, vt ad Regem
tionem decerneret: Albuquercius Iacobum Fe
dum Begiensem cum legationis administris, &
ti praeterea Lusitanis hominibus, qui illius comi
sent, Legatum instituit. Surrate ciuitas est in po
ta, quae intimo sinu, in quem Indus influit, des
Ea verò ad Melichigupij ditionem pertinebat.
adductus Legatus, à ciuitatis rectore, & à prima
uibus multis honoribus acceptus fuit. Cū verò
lexisset, animum Regis esse à Melichigupio di
tem, & tota legatio Melichigupio nixa fuisset,
abfuit, quin euestigio reuerteretur. Fuit tamen
faceret, à ciuitatis illius principibus impeditus.
nanque Melichiazij odio negotium Lusitanor
ne confectum cernere cupiebant. Itaque Legat
spem meliorē erigunt, & illi tres & triginta equ
tribuunt, & praeterea currus assignant, quibus su
veheretur. Milites praeterea cum illo mittunt, n
quispiam violare auderet. Vndè quatriduo Ch
nellum, quae ciuitas est regni illius ampla & e
munita, peruenit, vbi Melichigupium offendit:
fuit satis honorificè & hospitaliter exceptus & a
nitus, vt diligentissimè Melichiazij viri scelest
dolos & insidias praecaueret. Ibi tribus diebus i
uiuijs & hilaritate cōsumptis, fuit à Melichigup
meatu & praesidijs instructus, & admonitus, nè v
diuerteret, nisi apud quem Dux, quem illi ad cu
am corporis dedit, ostenderet: vt sine periculo di
ri posset. Aliter enim eum maximum discrimen
tis aditurum. Indè Mādauam (in ea tunc ciuitat
morabatur) modicis itinerib. profectus, petijt.
lecto decumbens, illum comiter excepit: is vi
Regem more Lusitano salutauit. Et idem reliqu
tani fecerunt. Omnesque vestibus & pecunijs d
sunt, & in hospitia deducti, multisq; muneribꝰ a
Quod autē ad arcem attinebat, sic erat iam Mel

Albuquercij ad Cambaiensem Regem Legatio.

Surrate ciuitas.

Champanellum ciuitas.

Mandaua ciuitas.

...atione ab ea mente deductus, vt nullo modo id, ...iam concesserat, confirmare vellet. Se namq; di... vel Surrate, vel Bõbaimo, vel Naimo, vel Dou..., quæ ciuitates in oras illius regni maritima sitæ ..., arcis ædificandę potestatem facturum: in Diensi ciuitate quò minus id permitteret, se iustissimis ...s impediri. Begiensis igitur ab illo, re infecta, dis...,ita tamẽ, vt nec se parũ liberaliter acceptũ, neque ...ocribus beneficijs ornatum ille, aut qui cum illo ...fuerant, queri meritò possent. Rex ampla etiam ...era ad Albuquercium deferri iussit. Begiensis cũ ...onis & amplo commeatu è Cambaia profectus, ...reuersus est. Albuquercius verò classem eo tempo...mmo studio comparabat, eamque rumor erat in ...piam instrui, cùm re vera Armuzium petere cogi.... Sed vt, quod in animo habebat, maiore silentio ...eret, & Armuzij Regẽ ab omni eiusmodi suspi...e deduceret, Petrũ Albuquercium fratris sui fili... cum classe quatuor nauium in Goardafumense ...ontoriũ misit, vt interim Arabas bello vexaret. ...ùm bonam partem æstatis consumeret, ingentes ...las egit, decemq; naues Arabũ multis & pretiosis ...s onustas cepit. Inde, vt fuerat iussus, Armuzium ...endit, & à Rege Terunxa, qui tũc regnabat (frater ...q; illius Zeifadimus decesserat) tributum postula... & arcis ædificandæ facultatem petijt, & vt fœdus ... illius fratre percussum confirmaret, enixè cõten... Rex ex tributo decẽ tantum millia numorũ aureo... soluit, seq; difficultatibus implicatum, non plus ...ere tunc posse confirmauit, sed operã daturum, vt ...certũ tempus fidem suam liberaret. Arcem verò ...i minimè se permissurum asseruit. Quod verò ...ędus attineret, se libentissimè id confirmaturum. ...us ad hunc modũ constitutis, Petrus Albuquerci... insulam, quam Baharem appellant, quæ intra si... Persicum Arabiæ adiacet, & à faucibus fluminis ...atis iam cũ Tigri coniuncti circiter quadringen...millibus passuum distat, nauigare constituit. Id

Cambaiensis regis ad legatos Lusitanos responsio.

Petri Albuquercij in Arabas bellum.

Armuziensis regis ad Albuquercij postulata responsum.

Bahare insula.

enim à patruo in mandatis acceperat. Rex illum
consilio deducere conatus est. Nauigationem
propter vada, & cæcos scopulos, periculosam
cebat,& cælum propter humores palustres corp
humanis vehementer infestum. Nihilominus
ille nauigationem instituit. Cùm verò ab insula
petebat, non procul abesset, tempestate iactatus
uersam regionem, quę Pe sidis imperio contin
Raxelis portu constitit. Ibi Ismaelis Persarum I
toris, quem Sophum appellabant, Ducem nomi
buzacam reperit, qui viginti naues Regis Armu
perat. Is nuncium ad Mirbuzacam continuò m
diceret, Armuzij Regem esse Regis Emmanueli
diarium, seque minimè permissurum, vt ei, qui
manuelis pręsidio lateret, iniuria vlla fieret. Ide
lum amicè rogare (nec enim bello repetere æqu
se, quod verbis se impetraturum confideret) vt
nes naues restitueret. Id Mirbuzaca siue metu p
tus, siue naturę lenitate ductus, repentè concessi
his nauibus Petrus Albuquercius Armuzium
sus, naues regi donauit, & sic animum illius ab
cogitatiõe sinistræ suspicionis abduxit, vt nihil
suspicaretur, quàm malũ aliquod sibi à Lusitan
comparari. Petrus Armuzio profectus, Goam
quo tempore patruus instruendæ classi summ
bus intentus erat. Attamen antequam Goa so
Ioannem Gondissaluum Albicastrensem ad Za
Idalcamum legauit, à quo petebat, vt sibi in con
te loca tribueret, quæ munitionibus firmaret, &
sibi potissimum tolerabili pretio equos addici.
tum deindè alium ad Narsingæ Regem misit,
nium Sousam, vt ab illo peteret, vt sibi in ora
quæ ad Occasum pertinet, Baticalam vrbem co
ret. Legati à Principibus humaniter accepti, mu
muneribus ornati sunt. Negotia verò, quo
causa missi fuerant, minimè confecerunt:
Itaque Goam re infecta re-
diêre.

Albuquercij ad Zabaimũ Legatio.
Eiusdem ad Narsingensem Legatio.

HII

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INuictißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER DECIMVS.

EODEM Anno quinque naues Olysippone profectæ, Goam incolumes peruenêre, in quibus Legatus, quem Armuzij Rex ad Emman. miserat, etiã venit. Albuquercius Cochimum petijt, vt classem, quæ erat in Lusitaniam
ctura, compararet. Indè Goam reuersus in exitu
i. mensis, anno salutis M.D.XV. cùm omnia,
d Indiæ statum firmandum pertinebant, singu
rudentia confecisset, Goa soluit, cum 7. & 20 na-
classe: aliquot præterea nauigia cum Indis mi
s ducebat. Cùm ad Mascatis portum naues appli-
t, intellexit res Armuzij non ita esse stabilitas, vt
aldè de Regis animo, & de rectorum fide dubi-
Aquatione facta, & cibarijs comparatis, Armu-
contendit. Rex re inopinata perculsus, vt animũ
ad benignitatem inflecteret, summo studio labo
. Itaq; per vnum è domesticis suis, qui Acem ap-
patur, illum salutauit, eique de felici nauigatione
latus est: se ciuitatem illam, vniuersasq; regni sui

Annus Christi nati 1515.

Albuquercij in Armuzium nauigatio.

opes Regis Emmanuelis esse dixit: & Albuqu
admonebat, vt perinde, atque si in Lusitania ess
nibus illius regionis facultatibus vteretur. Alb
cius respondit, se regem in loco filij habiturum
bis facta responderent. Aliter enim illi pericul
nunciabat. Nuncio dimisso, Albuquercius n
naues Insulam circumire iussit, & speculari, nu
naues ad bellum instructæ Armuzium penetra
tenderent. Si verò in eis aliquid hostile perspi
milites, si se dedere recusarent, occiderent; ded
tem ad se viuos perducerent. In hoc negotio d
consumpti sunt, cùm interim nuncij vltro ci
commearent, cùm Rex Albuquercium verbis
conaretur, Albuquercius verò Regi, si non in
conficeret, excidium minaretur. Legatum ta
quem Rex ad Emmanuelem miserat, & in ea cl
niebat, accepta fide dimisit. Is autem erat nat
culus. Fuerat autem in pueritia à piratis captus,
humetis disciplinis imbutus. In Lusitania verò
one tactus, sectam Mahumetis execratus, ad Ch
dem conuersus fuerat. Nicolaus Ferreira deinc
pellari voluit. Huic ne fraudi esset apud impiū I
Christi nomen, priusquam Albuquercius à se
teret, effecit. Postulata, quę Ferreira Armuziens
nomine detulerat, hæc erant. Primùm, vt Emn
tributum impositum Regi Armuziensi rem
Esse namq; illum exhaustum propterea, quod
Lusitanæ metum mercatoribus iniecerent, ita,
auderent Armuzium merces, vt soliti erant, im
re: & ea de causa portoria, in quibus maxima p
ctigalium consistebat, sublata funditus esse, neq
quidquam esse reliqui, vnde facilè summam illa
ficeret. Petebat præterea suis subditis facultat
Indiam nauigandi, & similiter omnibus na
quæ ex India Armuzium peterent, eandem fa
tem postulabat. Ne præterea naues Lusitanæ in A
zium nauigarent, ne terrorem externis hominib
cuterent, & vectigalia ex portorijs tollerentur.

Armuziensis Legati è Lusitania reditus.

Armuziensis Legationis summa capita, & ad ea responsum.

vt tanquam subdito (illum enim patronum &
um libenter agnoscebat) æquitate, quæ à tam
ege expectanda erat, naues & merces sibi ere-
uere iuberet. Postremò vt omnes Armuzien-
i captiui detinebantur, libertate donaret. Re-
m est, Regem Emmanuelem, si Armuzij Rex
permaneret; & arcem in vrbe ædificari permit-
dimidiam tributi partem illi remissurum. Naui-
verò facultatem Armuziensibus, & illis, qui in
zium nauigabant, liberam concedebat, dum-
merces lege lata prohibitas non importarent,
n illorum nauibus mercatores ex illis partibus,
llum cum Lusitanis gerebant, aduenirent. Po-
m verò, quo petebatur, ne classes Lusitanæ in
zium nauigarent, repudiatum fuit. Id enim ni-
d erat, quàm Emmanueli imperium ciuitatis
dimere. Similiter quod petebat, vt id, quod ab
i fidem violarant, belli iure captum fuerat, re-
etur, derisum fuit. Libertatem verò captiuis red
bebat. Albuquercius obsidem adolescentem
ium, Raix Noradini nepotem, prius ad se
i imperauit, quam Ferreiram dimitteret. Rex
zij Ferreiram, si licuisset, crudeliter accepisset,
Mahumetanam sectam fuisset execratione so-
detestatus. Literas tamen Emmanuelis cum ve-
one debita in manus sumpsit, & cum Ferreira
nem non libenter contulit. Sequenti die Albu-
us ad Regem misit, qui denunciaret, si pacem
vt illi locum, in quo arcem extrueret, confestim
iret: præterea partem ciuitatis, in qua is cum
bitare commodè posset, illi concederet. Sibi
esse in animo, octo, ad summum nouem men-
ea vrbe consumere. Rex metu eximio percul-
nnia concessit. Dixitque se tantum Albuquercij
ati confidere, vt non dubitaret, quin illi patria
e consuleret, Norandinumque cum fœderis so-
titu sanciendi potestate misit. Fœdus continuò
n, & iureiurando confirmatum fuit, & Rex au-

Fœdus cum Armuziensi Rege initum.

reo torque ab Albuquercio, & vexillo cum Regi
manuelis insignibus donatus: quod ille in ædibu
in pacis & amicitiæ signum, & voluntariæ ser
auctoramentum, constitui iussit. Arx in eodem
vbi prius inchoata fuerat, ædificari cœpit. Hoc te
re Ismael Persarum Rex cùm armis plurimùm p
tum religionis specie multos mortales in sui ad
tionem traduxerat. Is originem suam ad Allem,
humetem referebat. Alles, vt multi referunt, frat
truelis atque gener Mahumetis extiterat. Filiam
que illius nomine Fatimam vxorem duxerat.
autem post Mahumetis mortem, cùm illi in prin
tu successisset, Mahumetis legē multis in locis i
tauit. Quædam enim sustulit, non pauca etiam
cit, alia nouis interpretationibus ita correxit, vt
quædam lex gentibus illis videretur. Sic factum
dum quidam Mahumetis, quidam verò Allis di
nam sequerentur, Mahumetis secta in duas part
uisa, gentes religione diffidentes, odijs etiam, qu
sequens erat, discinderet. Persæ namq; qui Alle
quuti fuerant, reliquos Mahumetis disciplinis
ctos, vt homines impuros, & diuinæ legis igna
consortio suo repellebant. Arabes contra Persas
sertores, atque legis diuinæ corruptores, detestab
Alle verò è medio sublato, Hocem illius filius &
tatis atque nefariæ religionis hæres extitit, & eu
exitum vitæ habuit: veneno namque perijt. Ali
inde illius frater eodem nomine disciplinam ea
vsque ad extremum spiritum vitæ retinuit. Huic
decim filij fuêre, quos Persæ viros diuinos, atque
propter egregiæ religionis & pietatis studium, v
caros arbitrantur. Vnus tamen, qui plurimum
omnes excelluisse putabatur, appellatus fuit M
Caim. Post horum hominum memoriam, Alli
men apud multas nationes in obscuritate latuit.
maris disciplina, qui Mahumetis religionem sun
studio conseruauit, inuiolata permansit, donec
dem Sophi Muza Caimi stirpe propagatus, cùm

De Ismaelis Sophi genere instituto, imperio rebusque gestis.

Hocem veneno necatus.

n

ſapientiæ & religionis oſtentatione multos ad dium allexiſſet, tum armis eam ſectam, quam patur, eſſe veram Dei legem, demõſtrare ſummo concupiuit. Cùm igitur illi nationes multæ no- darent, euenit, vt Allis decus è tenebris emerſum tur, & nomen illius extinctum reuiuiſceret. Is nteis ſpiris, quibus Mahumetani caput intexerãt, è lana conſtipata colore viridi confectos, & ſe- rinq; gradibus diſtinctos, eo artificio, vt vel pro- , vel contrahi poſſint, ad tegendum caput inſti- uibus ij, qui Allis diſciplinis adhærent, ab alijs metanis, qui Allis memoriam odio perſequun- nternoſci facillimè poſſent. Hoc autem numero enario, quo pileos diſtinxit, memoriam filiorũ, Hocem ſuſceperat, conſeruare decreuit. Huius m ſatu propagatus Iſmael Aidaimi filius, qui nepos extiterat, varijs caſibus exercitus, & ſapiẽ- pinione, & eiuſdem religionis, quam diximus, cinio tantum nomen fuit apud Perſas conſequu- vt omnes libentiſſimè illius imperio ſubderen- Fuit enim ſingulari animi magnitudine & libera- præditus, multaſque victorias adeptus, imperij latiſſimè protulit, & cum Selymo Turcarum im- ore conflixit, ad eaſque tandem opes peruenit, vt ſi Selymo cedendum arbitraretur. Is cùm ditio- mplificandæ curam ſuſciperet, tum etiam reli- s propagandæ miro ſtudio tenebatur, & partim bus, partim minis, vt multi pileum illum geſta- & Allis inſtitutis & precationum formulis, quas in ſcriptis reliquerat, vterẽtur, operam enixè da- Ea autem de cauſa legatos ad Regem Cambaiæ, Zabaimum Idalcamum decreuerat, vt eos in ſen- tam ſuam traduceret, quod illi tamen facere no- nt. Cùm verò literis multorum, & rumore om- intellexiſſet, quanta virtute & induſtria Albu- cius præditus eſſet, & quas res in India & Armu- eſſiſſet, & illius nomen hominum prædicatione lebritate per omnes Perſidis & Arabiæ regiones

Iſmaelis Sophi in propaganda ſua ſecta ſtudium.

versaretur,quamuis Albuquercius Armuzium
perio illius auertisset, famam tamen illius fui
mediocri studio prosequutus. Est enim hoc in
insitum, vt ex antiquissimis monumentis accep
vt in quocunque hominum genere virtutem e
perspexerint, eam summo studio celebrent, vsq
eò, vt hostes etiam, quos armis acerrimè persequ
laudibus summis afficiant. Cùm igitur Ismael l
ad Reges Indiæ, vt dictum est, misisset, in prim
negotium dedit, vt Albuquercium nomine illiu
taret, seque libentissimè omnia, quæ ad illius di
tem pertinerent, facturum ostenderet: legatus C
leamus appellabatur. Is post honorificæ salutat
officium ab Albuquercio postulauit, vt legatum I
maelem mitteret. Esse namq; illum amicitiæ cur
sitanis, quorum virtutem admirabatur, iungend
pidissimum. Albuquercius ex salutatione & co
voluptatem non mediocrem accepit. Existima
nim, eo fœdere Armuzij statum confirmari faci
posse. Itaque legatum, nomine Michaelem Ferre
ad illum misit. Legatus fuit ab Ismaele summis h
ribus acceptus, & omnibus principum legatis, q
pud illum versabantur, anteiatus. Ismael cum ill
monem iucundissimè conferebat, & de moribus
stitutis Lusitanorum, de gentis indole, de Regis
manuelis virtute multa percontabatur, & cum
ma voluptate Ferreiram (erat enim vir prudens
disertus) audiebat. Ferreiræ tandem sermonibus
ctus, hominem primarium, Bairimbonatum no
ad Albuquercium legauit, qui cum Ferreira Arm
venit eo tempore, quo Albuquercius arce potitus
perficiendæ intentus erat. Is cùm eam legatio
multùm ad authoritatem nominis Lusitani co
mandam, & imperium ciuitatis illius firmius sta
endum, pondus habituram arbitraretur, eam ma
fico quodam apparatu audire constituit. Itaque i
ro prope regias ædes, vt Rex & regij omnes spe
possent, sublimem tabulationem institui, & eam

Albuquercius ab Ismaele per legatum salutatur.

Albuquercij ad Ismaelem Sophum legatio.

Ismaelis ad Albuquercium legatio.

atis insterni, & in illa sellas collocari præcepit. I-
ndido cultu ornatus, & nobilitatis turba circun-
legatum excepit: qui cùm propter illius famam
ım veneratione valdè dignum arbitraretur, tum
ıs conspectu, cùm vultus grauitatem, & canici-
x oculorum obtutum, quæ omnia acrem animi
enunciabant, oculis aspexisset, parumper, quasi
ıtus quadam admiratione, conticuit. Deinde le-
nem luculentis verbis exposuit, & literas, quas
gem Emmanuelem & Albuquercium cum mu-
us afferebat, obtulit. Albuquercius munera, vt ab
bus viderentur, explicari continuò præcepit, id-
:sponsum legato dedit, quo & Ismaeli debitum
rem dedisse, & propriæ dignitatis memoriam
biecisse videretur. In summa verò legatio nihil
, quàm virtutis & magnificentiæ laudes, & non
ris amoris officia cõtinebat. Albuquercius intra
ɔs dies legatum liberaliter acceptum, & muneri
rnatum dimisit, & cum illo legatum alium virũ
em, qui Fernandus Gomezius Lemius appella-
, ad Ismaelem cum literis & muneribus vicissim
:cui etiam mandata credidit, quæ valdè ad vtili-
ı nationis Lusitanæ conducebant: De qua legati-
lura alio in loco dicemus. Dimissis legatis, Albu-
:ius in arce perficienda, & in vrbis statu constitu-
summam industriam adhibebat. Et quamuis
ntiret, multos in vrbe hostilia machinari, & con-
eorum occurreret, ita tamen se gerebat, vt nemo
: suspicari posset, eum aliquid odorari. Verùm
noliebantur insidias, cõscientia sceleris oppressi,
metuebant, & præsidia comparabant. Sed hoc
modum erat, quod Zeifadimus Armuzij Rex, &
atarus, qui regis nomine regnum administra-
& erant Albuquercio animis infesti, & inimici,
tem obierant. Raix Nordinus, qui Coieataro suc-
rat, Zeifadimum veneno sustulerat, & Zeifadi-
iberis exclusis, Torunxam illius fratrem Regem
uit. Nec enim dubitabat, quin si Torunxa regna-

Alia Albuquercij ad Ismaelem Sophum legatio.

ret, nomen quidem Regis penes ipſum Terunx
ſet, regni verò poteſtatē & iuriſdictionem ipſe
tuò retineret. Cùm tamen Nordinus ſenio con
eſſet, & moleſtiſſimis iam negotijs expediri cupe
nepotem quendam ſuum, Raixhamed nomine,
que & triginta annos natum, virum acrem & a
ſum, munus & poteſtatem ſuam tranſtulit, vt i
gni procuratione liberatus, regni opibus alieno
frueretur. At Raixhamed locum illum apud
tam firmis præſidijs obſeſſum tenuit, vt non mo
gnum, ſed Regem ipſum acerbo dominatu pre
Omnia ſpeculatoribus erant plena, ita, vt Rex h
non auderet, ne, ſi quid, quod Raixhamedium
deret, enunciaret, oculis aut vita priuaretur. Au
men ſemel fuit, poſt fœdus factum, tyrannum
Albuquercium immaniſſimi ſceleris accuſare.
buquercius ſecretum tenuit. Iterum deinde per A
drum Ataidium, qui propter linguarum notitia
terpretis munere & officio fungebatur, Albuqu
admonuit, ſe vinctum teneri, & oculis multoru
ſeruari, ita, vt non auderet rebus Regis Emman
perinde atque cupiebat, inſeruire. Hamedius in
clam Luſitanis aduerſari, opus modis omnibus i
dire, multa machinari, quibus hoſtilem animum
verbis tegebat, factis indicaret. Præterea vt regem
de Emmanuelis auerteret, pileum cum Allis pre
nibus & inſtitutis ab Iſmaele miſſum ſumere c
rat, vt eo ſigno ſe Iſmaeli prorſus addictum oſt
ret. Hæc omnia cùm Albuquercius explorata pe
haberet, eum occidere decreuit. Sed id aperta v
commodè non poterat, ne graue bellum & inte
excitaretur: arte erat vtendum. Itaque ſe egregiè
lum animatum ſimulabat, & quibuſcunque rebu
terat, illi ſatisfaciebat, vt eum metu liberaret. Tu
Alexandrum Ataidium interpretem, & Petrun
poem, qui tunc à ſecretis erat Regi, ſibi illo opu
conuento nunciauit, vt arcana quædam, quæ er
repub. & ad Regis Emmanuelis ſtatum pertine

Raixhamedus Armuzi enſis tyrannus.

Albuquercij in Raixhamedium inſidiæ.

illo & cum Hamedio communicaret. Locum ip-
ligeret, vbi id colloquium fieri posset. Aedes am-
arci, quæ ædificabatur, coniunctæ, in quibus Simõ
radius habitabat, delectæ sunt. Constitutum ab v-
ue parte fuit, vt Albuquercius cum solis ducibus,
vllis armis conueniret, & Rex similiter cum certo
ilium virorum inermium numero se in conuen-
illum daret. Regi tantùm & Albuquercio permis
fuit, vt vterque armigerum cum gladio duceret.
quis Lusitanis atque Persis, qui in littore consiste-
,nec erant in ædes ingressuri, licebat armis accin-
lbuquercius ea nocte, quæ diem cædi destinatam
essit, secretò duces euocauit, quod in animo ha-
it aperuit, & vt arma vestibus abderet, admonuit.
ridie ante lucem in terram descendit: perpetuò
que se in classe tenebat, in littore copias instruxit:
uot duces cum exercitu reliquit, ipse cum reliquis
ingreditur. Nordinus regias copias in littore si-
ter instruxit, Regemque in ædes deduxit. Ipse ve-
amedius tectus armis, Albuquercium quem im-
tum eò venturum opinabatur, interficere cogita-
Itaque intrepidè sese in Albuquercij conspectum
it. Albuquercius illum comiter accepit. Tũ illud,
d in mutuo amicorum congressu dici solet: Satis
aluæ; & an Rex statim venturus esset, interroga-
At ille cùm oculos in duces, qui Albuquercium
nsistebant, coniecisset, quamuis arma vestibus ab-
minimè vidisset, suspicari cœpit, eos armatos esse.
gurio igitur diei funesti perturbatus pedẽ retulit,
emq; iam ædes ingredi parantem, ne vltra progre-
tur, admonuit. Albuquercium enim cum armatis
ninibus stare. Nihilominus Rex ingressus, Hame-
n antecedere more solito coegit. Garsia Norogna
s occludi iubet, ita, vt magna pars eorum, qui cum
is, vt Hamedio subsidio essent, veniebant, exclusa
it. Exclusi indignari, & tumultuari, ianuamque
ere cœperunt. Constitutum fuisse querebantur, vt
tor Lusitanus, & rex Armuziensis pari suorum
nume-

numero cõstipati venirent: nunc verò Prætorem c
omnibus suis intra domum consistere, cùm Rex
tuor tantùm viris stipatus intrarit, & reliquis ad
interclusus fuerit. Albuquercius interim Hamed
accusare cœpit, quòd arma gestaret, & ea vt depone
imperauit. Is suorum auxilio fretus (nondum e
exclusos esse cognouerat) gladium strinxit. Albuq
cius brachium illius arctè continuit. Petrus Albuq
cius & Lupus Vascius de Sancto Pelagio cum reli
Ducibus accurrunt, hominemque multis vulneri
concidunt. Rex cùm illum interfectum cerneret, n
propemodum exanimatus est. Albuquercius verò
hilari sanè vultu complexus admonuit, vt timore
mitteret Hactenus, inquit, tyranni huius scelere R
tantùm nomen obtinebas, cùm re vera liber non e
sed viri perditissimi dominatu vehementer oppres
Posthac & liber & rex eris, & tuo iure vti perpetuò
teris. Interim qui fores quatiebant, minimè cessab
Cùm verò accepissent Hamedium occisum, & pe
uersam ædium partem in littus eiectum, idemque
gi accidisse suspicarentur, ianuam perfringere para
Nostri Duces cum parte copiarum accurrunt: par
nim reliqua, vt Regis copias, si aliquid moliri velle
impediret, relicta fuit. Eorum aduentu furor illoru
qui ianuam cædebant, repressus est. Instabant nihi
minus & Principes & reliqui ciues, vt sibi Regem
incolumem redderent. Aliter enim se ædes illas co
nuò inflammaturos minabantur. Rex ab Albuquer
in superiorem ædium partem, vndè ab omnibus p
set conspici, deductus, omnes bono animo esse iu
Nullam sibi à Lusitanis iniuriam allatam, sed sing
lare beneficium tributum. Se tunc & libertate do
tum, & in regni possessionem missum, vt suos æq
tate & humanitate debita gubernaret. Fuit deindè
pite sancitum, si quis ex illis, qui armati fuerant, a
quid hostile moliretur. Modafarius tamen interfe
tyrãni frater clamoribus maximis in Lusitanos, &
Regem acriter inuectus, in ædes regias se cum arma

Raixhamedij cædes.

Modafarij tumultus, eiusque fa-

hon

inibus contulit, quarum custodia Alli illius fra- ommissa fuerat. Ibi se munire constituunt. Cùm n Rex illis exitium cum atroci supplicio, ni con- ò ex ędibus excederent, constitueret, & Albuquer- error non mediocris accederet, accepta prius fi- e illis quod gesserant, fraudi esset, ædes vacuas re- erunt, & intra certum tempus, quod illis præstitu- fuit, cùm eiusdem factionis hominibus, & cum natis, & clientibus, & non mediocri familia, & cũ is omnibus ex insula, atque adeò è totius regni fi- ıs emigrârunt. Ad hunc modum pestifera & per- osa sentina, quæ vndique scelestissimi hominis at- nfluxerat, ex vrbe exhausta fuit. Ipse nanque ty- ıus copias paulatim in vrbem adducebat, quibus itanos vrbis possessione pelleret, & ciuitatem Is- li regi Persarum traderet. Albuquercius magna ı liberatus, ciuitatis statum constituit: à rege, & à bus fidem accepit, quam iureiurãdo confirmauit: perpetuò in Regis Emmanuelis potestate futu- At interim in Africa res à ducibus Lusitanis lau ignæ gerebantur. Iehabentafusus primùm Atai n admonuit, esse quasdam hostium turmas, quæ procul Marochio castra locauerant, quæ facilli- capi possent. Ataidius Lupum Barrigam eò cum tum equitibus misit. Is cum Iehabentafuso copias xit: sed turmæ castra mouerant, & in oppido fre- nti, prope Atlantem montem sito consederant. riga Ataidio per literas significauit, maioribus co- opus esse: Is generum suum Alfonsum Noro- m eò misit: Iehabentafusus equites mille duce- : Hostium turmæ erant quadraginta, in quibus ter peditum multitudinem maximus erat equi- numerus. Turmæ è loco discesserant: Nostri illas igijs persequuntur. Barriga primum agmen duce- , in quo erant equites centum & quinquaginta: postremum agmen hostium consecutus, in eos asit. Hi quamuis acri animo principio resisterent, cti sunt tandem se ad suos, qui antecesserant, reci-

Ectio quomodo fit vrbe eiecta.

RES AFRICANAE. Lusitanorum in Mauros ad Marochium excursio.

pere.

pere. Ibi rursus hostes multitudine feroces in
impetum tulêre. Norogna & Iehabentafusus
runt. Prælium fuit atrox, & ita par, vt diu neutr
ria inclinari videretur. Hostes tamen postrem
fugatiq; sunt: ingens numerus cæsus, quingen
ouium viginti millia, & mille boues cum camel
dringentis abducti. Hostes vbi se ab illa fuga &
datione refecerunt, auctis aliquo supplemento
rursus in nostros inuadunt, prælium redinteg
eundem exitum habuit. E nostris tamen tres Lu
& aliqui Mauri cecidêre. Reliqui cum præda in
reuersi sunt. Arzilam tunc Ioannes Coutignus,
Coutigni Comitis Borbensis filius, loco patris
tur. Is fuit egregiè fortis, & in rebus gerendis in
us. Cùm verò excursionem vsque in montem,
Farrobum appellant, facere decreuisset, cent
quadraginta equites eduxit. Cumque è mont
procul abesset, speculatores illi renunciârunt,
ctos Larozij & Moleihamaris cum Barraxæ qu
filio in campo cum equitibus octingentis versar
ea mente profectos, vt Arzilæ & Tingi agris va
inferrent. Cum his Coutignus congredi statuit,
eam causam, nè sine pugna discederent, locum,
rant transituri, cum suis insedit. Prælium atrox
uum fuit, & diu par. Erant enim hostes viri val
tes, & gloriæ cupidi: nostris rursus tota spes salut
in virtute constituta. Hostes tamen postremò i
conuersi, supra bis centum cæsi, vnus & quadra
capti sunt, in quibus fuêre quidam & nobilitate,
istimatione Principes. Spolia fuerunt equorum
namentorum, quæ nobilitatis illius erant. Sub
tempus Mauri Xiatimenses (erant enim stipend
à Nonio Fernandio Ataidio auxilium postul
quo Xerifium, à quo grauia detrimenta diebus il
ceperant, è finibus suis repellerent. Is Barrigam c
quitibus 50. illi auxilio misit. Barriga cum Xiat
sibus Farrobij montis iuga superauit, quo in loc
illi nunciatum, Xerifium in tabernacula turmæ

Lusitanorum de Mauris victoria.

40. Coutigni in Mauros ad Farrobum montem excursio.

Prælium atrox.

Bellum cum Xerifio.

...isse, eaque diripuisse, & nonnullos Xiatimenses ...ecisse. Barriga, vt postremum eius agmen carpe... celerauit: aliquot cecîdit, vnum tantum cepit: re...se receperunt: quos Barriga propter suorum pau...m insequi noluit. Ab Ataidio tamen per vnum ...em, qui vulneratus è pugna discesserat, supplemē ...ostulauit. Ataidius alios equites quinquaginta ...dio misit. Dux eorum fuit Georgius Mendezius ...dius. Xerifius cum mille & 600. equitibus vt in no...inuaderet, festinauit. Barriga duplicem aciem in...it. Primam aciem Georgio Mendezio Ataidio, & ...Barrigæ commisit, ipse sibi secundam aciem re...uit. Idem Mauri fœderati fecerunt. Xerifius om...opias hoc ordine distribuerat. Agmen medium ...equitibus septingentis Abedelquibirius, ipsius ...ij patruelis, agebat: sinistrum latus ipse tenuit: ...um alij duci, cui multum confidebat, assignauit. ...s media se continere non potuit, quin in primam ...orum aciem rueret, & cùm multitudine supera...am circumuenit, ita, vt nostri in orbem pugnare ...entur. Lupus Barriga in eos, qui nostros circūie... impetū dedit. At Mauri fœderati duplicē hostiū ...n acri prælio sustinebant. Fuit magno temporis ...o acriter vtrinque dimicatum. Petrus interim Bar...Abedelquibirium, medij agminis ductorem, equo ...mentius incitato infesta cuspide transfixit. Illo ...uo, qui sub illius signo pugnabant, cedere incipi... Cùm nostri acrius insisterent, eos fuderunt. Lu...arriga cùm illam aciem fusam cerneret, in Xerifij ...n incurrit: ex quo Xerquius Bentagogimus, vir ...arius, in Pelagium Rodericum fortiter dimican...nuectus, eum ex equo deiecit: & cùm illum stra...nterficere conaretur, Lupus Barriga, vt ab immi...i cæde Rodericum eriperet, in Bentagogimum e...n incitauit, & illum hasta confodit. Similiter cùm ...agogimi filius accurreret, vt patri subsidio esset, ...b eodem Barriga transfixus. Sic factum est, vt in ...m loco duobus hostibus occisis, ciuem vnum ab-

Lusitana acies.

Xerifij acies.

Pugna atrox.

Lusitanorū victoria.

in-

interitû vindicaret. Hostes postremò in fuga
pulsi sunt. Nostri eos longo sanè spatio inseq
magnam cædem ediderunt. Hostes enim e
pernicitas eripuit. Supra centum tamen cæsi
Ataidius hoc successu Barrigæ stimulatus, al
gregium facinus moliri cupiebat: & Iacobi et
pij virtus, qua cum paruis admodum copijs a
chij portas excurrerat, eum solicitabat, vt in
chium inuaderet. Duces igitur Maurorum fo
admonuit, vt certo die in armis essent: nam s
operam, vt magnum decus cum non medioc
sibi compararet. Quod autem animo destina
mini aperire voluit. Lupus Barriga Ataidij
Duces Mauros, vt parati cum armis essent, e
Cùm verò intelligeret, Xerifium in Castello
Amagorem appellant, se tenere, ab Ataidio a
poposcit, quo Xerifium imparatum opprime
taidius nepotem suum Aluarum Mendezium
riam cum equitibus ducentis & quinquaginta
bus, qui erant ferreis fistulis atque scorpionibu
ti, cõfestim expediuit. Ceruaria octo itineribu
se cum Barriga coniunxit, qui iam Maurorum
Amagor Castellum. coegerat. Castellum Amagor erat in arduo m
tum, & rupibus vndique munitum, & duobu
nibus, qui illum vtrinq; alluebant, inclusum. A
stelli ipsius erant adeò latè patentes, vt supra
pagos ambitu suo continerent. Nostri prope
lum, cùm iam Sol in occasum præcipitaret, c
fuerũt. Equites è Castello egressi, cum fœderat
ris manum conferunt, eosque loco pellunt.
Mauris auxilium confestim afferunt, & hostes
cogunt. Postridiè Castellum obsidione cinger
Xerifij fuga. nebant. Sed Barriga certior repente factus, X
profugisse, equum rursus ascẽdit, & idem relic
Amagoris oppugnatio. cere iussit, atque primum vallum, quod Caste
gebat, oppugnant. Hostes, qui relicti præsidio f
summa vi resistunt. Nostri bis intra vallum p
commisêre, & bis ab hostibus repulsi sunt. Po

magnam impressionem facerent, irrumpunt, & s cædunt, qui metu se præcipites è rupibus eijcie- quorum multi lacerati, multi acutis arborum ra- onfixi, fœdè perierunt. Tanta verò rabie quidam abant, vt, cùm sibi moriendum esse viderent (nō se dedere volebant) ne equi in manus nostro- venirent, eos è præruptis rupibus exturbarent. bis centum cæsi sunt, supra mille verò in ruina rati: capti sunt 400. inter quos Xerifij patruus ex- equi centum & 50. Præda tanta fuit, vt tres dies it in ea ab oppido in castra deportanda consum- Victoria pro numero militum fuit insignis: pro usitani gratias Deo summas egerunt, & confessi è sunt, eam non humanis viribus, sed CHRI- umine atque beneficio partam fuisse. Non mul- t diebus Barriga Iehabentafusi opibus adiutus, llum cepit, quod Algaballum appellabant, præ- ue non mediocrem fecit, & Ataidium literis ad- it, vt aliud Castellum (Algelum nominabant) od se Xerifius post fugam contulerat, aggredere- taidius copias, quas potuit, eduxit, & cùm à Ca- octo millibus passuum abesset, vltra progredi t, & in vrbem cum copijs suis regressus est: qua e motus id fecerit, incertum est. Xerifius Castel- leseruerat. Cùm verò intellexisset, Ataidium pe- etulisse, & ipse in Castellum redijt. Barriga dein aidij iussu specus in arduo & excelso loco inter ingentes abditos, in quos hostiū vis magna con- at, aggressus fuit: sed ab hostibus cum damno us est: aliquot enim è nostris cæsi, & quidam et- ræcipites è rupibus eiecti sunt. Interim Barriga à s fœderatis inuitatus, idem Castellum oppugna- stituit. Sed cùm in itinere tumultum auribus ac- t, multos ad se fugientes conspicatus est. Ij erant auris fœderatis, quos hostes cedebant. Barriga cepit, & in hostes inuectus, illos in fugam com- & duodecim passuum millibus insequutus est. procul aberat à Castello, quod petebat; cùm

Præda et victoria Lusitanorum insignis.

Algaballi castelli oppugnatio.

Barrigæ aduersa pugna.

multi,illius ductu & imperio neglecto, extra ord
furenter egressi in hostes ruunt. Hostes vndiqu
uolant,& eos circumueniunt. Barriga subsidio
rit: prælium fuit periculosum, in quo sedecim e
Lusitani, & non pauci Arabes è socijs interfect
ipseque Barriga ex equo deiectus, & vulneratus
stium manus peruenit. Suorum deindè præsidi
potius numinis diuini præsentia (sic enim ho
interpretabantur) ex hostium manibus euasit,
equum hostis victoris, qui iam ceciderat, insil
sic ille cum suis malè ab hostibus acceptus,in ca
uertitur. Postridiè quamuis ex vulnere laborar
Castellum inuadere statuit:in via magnas præda
propius Castellum castra posuit. Ibi tres dies p
vulnerum dolorem conquieuit. Illum ibi comm
tem hostium multitudo ex improuiso adoriri
tuit.Barriga certamen minimè detrectauit, hos
primo impetu in fugam coniecit: longius insid
metu insequi noluit.Postridiè motis castris, ta
pe Castellum tabernacula locari fecit, vt modic
tùm collis & exiguum flumen inter castra & C
lum interesset. Postridiè acre prælium comm
fuit. At Mauri, qui sub Barriga militabant, mo
Principem, qui Castello opem afferebat,in iug
spiciunt.Hoc metu perturbati, se confestim eff
ga proripiunt: soli Lusitani relicti sunt. Barriga
gusto itinere hostium impetum acri animo sus
Qui fugerant,cùm hyems summa, & perfrigid
pestas esset,& tabernacula, in quæ imbris vitan
tia succederent,non haberent, obriguerunt. Gē
est frigoris impatiens: & erant etiam labore &
penuria confecti,ita,vt supra quingentos homi
stet ea nocte frigore mortuos fuisse. Sic autem
est,vt dum metu mortis castra, quibus seruari
sent, turpissimè deserunt, in mortem fœdam c
signi dedecore timiditatis inciderēt. PostridièB
ordine profectus, multos in agris palantes exce

Barrigæ prælium aduersum.

Barrigæ victoria.

Maurorum 500. insignis calamitas.

ci vndique multis in locis hoſtes in illum impetũ fa ent, eos ſemper inſigni virtute repulit. Sic copias in em, paucis hominibus, qui ordines deſeruerant, an is, incolumes reduxit. Ataidius interim eiſdem cu anxius, Marochium petere ſtatuebat. Barriga M orum Principes Ataidij iuſſu ad ſocietatem eiuſ de facinoris incitârat. Petrus Souſa Azamoris præ fe s fuit ab Ataidio ſimiliter inuitatus, vt itineris, & oris, & gloriæ ſocius eſſe vellet. Is cùm eſſet vir e iè fortis, & laudis prȩter modum cupidus, ſe ſoci u benter aſcripſit. In locum huic rei deſtinatum o es conueniunt. Souſa ducentos equites, Ataidius tr ntos eduxerat. Dabidæ præfectus cum ſexcentis eq ibus, Garabiæ Dux cum equitibus mille, Xer qu verò dux cum octingentis aduenerant. Ab eo lo co geſimo ſecundo die menſis Aprilis, Anno M D. X profecti ſunt. Itinera ſingulari ordine faciebant, & n niſi exploratò caſtra mouebant. Regio multis in ris eſt natura fertilis, & cultu nitida, & aquis ir ri , ita, vt oculos intuentium non mediocriter ob le et. Tandem ad vrbem accedunt. Conſilio ha bi decretum fuit, vt vrbem ea porta, quæ Feſſenſis ap llatur, oppugnarent. Sed neque tormenta, ne qu machinas, neque munitiones, nec alia denique, qu us vrbem maximam, & hominum multitudine re tam oppugnarent, ferebant. Nec in alium finem cò pias adduxiſſe putabantur, quàm vt gloriari p nt, ſe vſque ad Marochij portas ſine vllo impe di nto copias adduxiſſe, vt ea audacia hoſtium ani m rangerent, Mauritaniæque debellandæ facilita te rincipibus Luſitanis oſtenderent. Hoſtes ſanè p rbati ſunt. Credebant enim multò maiores co p ubſequi. Ataidius copiarum ſuarum medium a g n ducebat. Xerquienſes & Dabidenſes ſiniſtrum il latus, dextrum verò Garabieſes claudebant. Sou ſa as è ſuis copijs acies inſtruxerat. Tum ipſi primũ A es in vrbis portas incurſant. Hoſtes ea porta, quæ F nſis appellatur, erumpunt. Illi multitudine, no-

Marochienſe bellum.

Prælium periculosum et anceps.

ftri virtute superiores erant. Tamen cùm hostes merabiles influerent, & recentes fessis succedere stri in maximo periculo versabantur, & ægrè prælij sustinebant. Cidemeimamus grauiter vu tus euasit. Lupus Barriga dum inter hostes in versaretur, fuit ex equo deiectus, ibiq; occisus ni Petrus Barriga illi opem attulisset. Aliqui vt ciderunt. Prælium ita quatuor horis contin fuit, vt victoria neutrā in partem inclinaret. A tamen atque Sousa cùm animaduerterent, h exercitum subsidijs identidem submissis ampl neq; paucos lassitudine debilitatos posse infinit titudini in proprio solo, pro mœnibus, pro salu triæ, pro omnium vita fortissimè dimicanti diu gnare, copias sensim, & ordine minimè confus minis, quod vrbem præterfluit, angustum vadu ducere incipiunt. Cùm tamen vrgerentur, imp pè in hostes conuersi, eos cedere cogebant: dein quò intenderant, exercitum paulatim deduceb dum erat adeò angustum, vt non nisi bini, aut ad mum terni transire possent. Hostes interim m crius instare, & vehemētius vrgere, multò maio petu ferri cœperunt. Quod si à nostris in eo pe tumultuatum fuisset, maxima profectò clades a fuisset. Sed Ataidius à Sousa postulauit, vt ipse in ne primo curam eorum, qui vadum transibant, peret, & eos in ripa rursus instrueret, ipse in post agmine hostes maximo cū labore sustinuit. Sic fa est, vt omnes copiæ traducerentur, è nostris mul nerati discederent, nemo tamen occideretur. Ex ratis Mauris ad duodecim ciderunt. Vt enim strorum conspectu suæ virtutis specimen egre darent, in hostium cuspides irruebant. Traduct pijs, cùm nostri iam à fluuio duobus millibus pa abessent, & hostes indignissimè paterētur, nostr sos fuisse, cum tam exigua manu ad vrbis opul simæ, in qua imperij domicilium collocatum f muros accedere, vt insignis ignominiæ macula

Cedunt Lusitani seruatis ordinibus.

le

t, fluuium traiecêre: quod facere non poterant, nostri in ripa instructi consisterent. Vbi igitur il- esse conspexerunt, ipsi cum copiarum parte no- m vestigia persequuntur. Abidenses, & Garabien- c Xerquienses cum nonnullis Lusitanis in eos im- n ferunt, & breui certamine fundunt, fugantque, ucos occidunt: inter quos fuit Fessensis quidam qui ferocius nostris minatus fuerat, & acrius præ- inierat. Nostri modicis itineribus ita viam facie- , vt commodè in Arabum pagis, & oppidis, & ci- bus diuersarentur, & multi vndique ad eos cum :ribus commearent, & quasi maximam victoriam i fuissent, illis de tam felici reditu gratularentur: uuis bellum maximo animo, non tamen sapien- nsilio susceptum fuisse videretur. Mons Farrobius ti passuum millibus Arzila distat. Est autem cùm dus & amœnus, & arborum & nemorum varie- istinctus, tum arduus & excelsus, & multis in lo- tura munitus. In cliuo montis, ea parte, qua in lę conspectum prominet, erat ingens pagus, quem biliam appellabant, vnde frequentes excursiones rum Arzilensem fiebant, quæ fruges & sata vasta- , & prædas etiam cum captiuis frequenter abige- . Ioannes Coutignus Pagum euertere cupiebat: ùm non tantas copias haberet, quantis erat opus, n ad Odoardo Menesio, qui Tingi præerat, postu- Is se cum illo coniunxit. Deinde cùm prima luce dices montis accederent, hostes illos conspicati, mè perturbati sunt: imò sinè vllo tumultu per xum montis deducti, in nostros impetum fece- Menesius vna ex parte, in quam se sub monte ab at, Coutignus è ripa fluminis, quam occasioni tus insederat, in illos, qui iam in medium agmen erant, inuecti sunt. Illi cedunt, nostri montem ınt. Hostes & multitudine, & locorum asperita- stationis valido sepimento freti, nostros in prin- contemnebant. Qui tamen eos cædere non de- nt, & in pagi munitiones compellunt, & intra val-

Mons Farrobius.

Aliubilia pagus.

Expeditio in Aliubilienses.

vallum irrumpunt, hostesque per aduersam p
in fugam effusam conijciunt, oppidumque diri
& inflammant. Montem deinde peruagati, vic
runt, pagos euertunt, templa disturbant, ædes p
quas & ædificia diruunt, totique monti vastita
inflammationem inferunt, & sic demum, re e
mi sententia gesta, reuertuntur. Hoc eodem ann

De classe in Mauritaniam arcis condendæ causa missa, eiusque successu infelici.

Emmanuel cùm in animo haberet, Mauros hos
minis Christiani sempiternos acriore bello v
multis arcibus oram maritimam obsessam tene
tuebat, vt vndique hostibus immineret, & Fesse
gnum facilius armis oppugnaret. Hac cupiditat
teneretur assiduè, de hominibus Africæ peritis q
bat, quem locum magis opportunum arci ædific
iudicarent. Illi fluuium Mamoram (olim Sub
pellatus est) latum atque profundum, qui in A
ticum mare per ostium, quod Arzila circiter
tum passuum millia distat, influit, eam opport
tem habere confirmant. Nam fluuij faucibus
tem imminere, in cuius fastigio posset arx ædif
commeatum & munitiones facillimè in eum lo
subuehi, in fluuium propter aluei profundita
maiores naues intrare posse dicunt, portum es
tissimum. Locum præterea ad inferendum be
aptissimum: nam ab ostio fluminis Fessam no
multis passuum millibus abesse. Rex misit, qui
dum fluminis explorarent. Illi, qui missi fueran
rum sententiam, qui locum eximiè laudârant,
probant, & fluuium maiorum nauium capacem
dicunt. Rex igitur classem ducentarum nauiu
struendam curauit. Exercitus octo millia homin
præter fabros & nautas, continebat. Classis præf
ram Antonio Norognæ viro nobilissimo comm
& successorem illi Nonium Mascaregnã, si is ali
casu sublatus fuisset, instituit. Multi viri nobil
ea classe fuerunt, quorum tamen pars magna lu
lasciuia diffluens, magis nobilitatis arrogantia tu
bat, quàm militaris disciplina patiebatur. Exerc

n erat tyronum. Soluit classis Olysippone XIII. nensis Iunij: vigesimo tertio mensis eiusdem ad m fluminis appulsa fuit. Tum Norogna Berrium nauigio, cui præerat, misit, qui in fluuium intra- x latere vno Petrum Bentesium cum longa naue, tero alium ducem nomine Carinum cum altera a naue constituit. Hos Antonius Saldania sequu- it. Reliqui deinde duces ordine vt iussi fuerant, erunt. Vbi eò ventum est, vbi arx ædificanda erat, s rem acutius considerantibus minimè placuit. ito igitur consilio, locum alium delegerunt non ocul à fluminis ostio disiunctum, quo naues fa- s penetrare, & quæ erant necessaria conuehere ent, & vbi propter crebros fontes aquatio semper is esset. Nec enim semper aquatio propter æstum timum, qui salsas aquas inducit, ex fluuio fieri rat. In loco igitur, qui omnium iudicio commo- nus visus fuit, arcem instituunt: atq; primùm fos- altitudine decem pedum, & latitudine quinde- perducunt, qua, cùm se æstus incitaret, aquam ad- erent, si vellent: & si rursus vellent, eam eijcerent. s instructæ locum præterea muniebant, & castra osita fuerunt, vt commodè impetum hostium pro aturæ viderentur. Sed locus hoc incommodum ebat, quòd ei montis supercilium immineret. Nec n fastigium montis occupari poterat, quòd lon- à fluuio, quàm oportebat, abesset: & locus, quem gerant, erat altiori loco subiectus, vndè non missi- s tantùm, verùm & saxis ingentibus deuolutis nō ioctis pernicies afferri poterat. Præterea, vt admo- tunc à multis fuerunt, hyeme cùm fluuius imbri- uctus intumescit, super loca etiam, in quibus arx ui cœpit, effunditur: quod inuecti limi atque cœ- liquiæ demonstrabant. Hostes loca superiora oc- rant, atque valido sepimento munierant, tormen- equentia disposuerant, omnique missilium & pi- m genere decertabant, nostrisque graues molestias rebant. Rex Mequinezius cum tribus millibus e-

Mutatur arcis condendæ locus.

Delecti loci incommoda.

Hostium in Lusitanos molimina.

 qui-

quitum,& triginta millibus peditum aduenit. Re
inde Fessensis cum multò maiore exercitu eò v
maturauit. Ducebat autem supra centum homi
millia. Prælia interim non leuia fiebant Sed cùm h
& loco,& multitudine superarent, superiores sem
Lusitanorum magna clades. prælio discedebant. Vno autem prælio è nostris
atque ducenti cæsi sunt. Naues tamen nostræ cùm
minis aditum liberum haberent, & nostris subsic
rant,& castra hostium tormentis infesta faciebant
stes, vt naues Lusitanas aditu prohiberent, propè
minis ostium stationem instituunt,quam fossa & v
muniunt, firmaque multorum hominum in ea p
dia disponunt: vndique tormentis naues, quæ in
volebant, aut dissipant, aut ne ingredi auderent i
Norognæ stratagema. diunt. Norogna vt hoc impedimentum vitaret, ho
cogitat. Nauem ingentem densis tignis corrobora
na saccos infercit, quibus molibus obiectis host
globos exciperet. Hæc nauis in fluuio contra host
stationem opposita, tutum reliquis humilioribu
uibus transitum præbebat. Hostes tamen cùm die
que noctes sine intermissione nauem quaterent,
dilacerârunt. Hac mole disiecta, nostri exanimari n
Extremum Lusitanorũ discrimen. cœperunt. Exercitus erat imminutus, commeatus
ciebat, nullus erat dies, quin aliqui ab hostibus int
cerentur: res erat in extremo discrimine constituta.
terim literæ ab Emmanuele ad Norognam defe
tur, quibus, literis, quas de ea re Norogna ad Em
nuelem dederat, respondebat. Literarum sententia
erat, vt si ei,& reliquis ducibus arx illa inutilis vid
tur,eam desererent, & exercitum antequam maius
commodum acciperetur, in Lusitaniam deportar
Id cùm non eo silentio fieret, quo conueniebat, &
stes id sentirent, nostris acriter institêre. Duæ acies in
periore loco, vt hostium impetum sustinerent, er
oppositæ. Vnam Rodericus Melius, alteram Chri
phorus Leitanus, vir acer,& in rebus bellicis enutrit
agebat. Acies, quam Melius ducebat, cùm hostes e
valde premerent, per loca præcipitia ruebat, & alij al

a fuga præpediebant hostes maximam cædem e-
unt: Leitanus aciem per montis anfractum instru-
xit, donec ad fluuiū perueniret Sed tāta erat iā in
trepidatio, tātusq; metus animos omniū occupâ
nemo posset vllius ducis imperio aut authoritate
ısa fuga cohiberi. Multique metu cùm se in flu-
de ijcerent, aquis & cœno demersi, honestæ mor-
tu turpem vitæ finem subierunt. In nautis simili-
ita trepidatio fuit, vt eorum culpa centum naues
us afflictatæ perierint. Aliæ namque alias impe-
at, & inuicem collidebantur, & in littore tandem
hostium crudelitati homines exponebant. Non
re tamen quidam viri fortissimi, qui in tumultu
ora memorabilia ederent: inter quos virtus Bernar
manuelis longè reliquis antecelluit. Is hostibus se
uit, eorumque impetum repressit, multos ab effu-
a continuit, & in hostium cæde versatus est, & in
fuit, ne multo grauior clades acciperetur. Nostri
m in naues recepti sunt, quamuis quidam viri no-
nauium aditu multos arcere niterentur, ne ipsi, na-
pondere grauatis, discrimen adirent. Periculum
in terra fuga, in nauibus immanitate vitârunt.
ter quatuor hominum millia ab hostibus cæsa di-
ır. Arce præterea cum tormentis, & munitioni-
x captiuis, hostes potiti sunt. Nostris tamen exi-
qui erant in statione, intercludere non potuerunt.
s cladis & dedecoris Emmanueli nuncius allatus
agnum dolorem inussit. Gratias tamen Deo e-
uòd ab eo debitas peccatorum pœnas in hac vita e-
voluisset. Is enim fuit, qui secundam & aduersam
nam moderatè semper ferendam arbitraretur, &
a, vt Christianum principem decebat, ad iudici-
uminis diuini quod falli non potest, piè reuoca-
ac tamen plaga nulla eius ætate calamitosior ac-
fuit: in qua multi dedecoris infamiam patientius
sse, quàm decebat, pertulerunt. Nunquam enim
m dederunt, vt eam notam claris factis eluerent.
anno Rex Emmanuel multorum inuidorum ca-

Trepidatio in castris Lusitanicis.

Bernardi Emmanuelis virtus.

Insignis Lusitanorum clades.

Emmanuelis Regis constantia & moderatio.

RES INDICAE.

lumnijs aures præbuit. Hæc enim pestis, quæ
que apud Reges magnas bonorum strages edi
manuelē etiam in eam fraudem impulit, vt Al
cium suspectum haberet. Eo tempore Albuq
omnem fermè oram Indici maris, quæ Indo fl
Cori promontorio definitur, sub Emmanueli
rium subiunxerat: Malacam etiam adiecerat, r
Armuzij armis ceperat, & prudentia stabiliera
manuelis nomen latissimè propagârat. Nec er
tiones illæ credebant fieri posse, quin Rex, qui
tam insigni virtute præditum haberet, esset
etiam virtutibus ornatissimus. Et quò status e
plior, eò maiorem de illius amplitudine opin
receperant. Et Rex ipse optimè erat in Albuqu

Inuidorum in Albuquercium calumniæ.

animatus. Sed inuidi perpetuò aures illius ob
bant, hominemque aliquando dementiæ & ter
tis, aliquando verò ambitionis minimè feren
que adeò proditionis insimulabant. Postrem
persuaserunt, Albuquercium ad tyrannidem
re, velleque Indiam vniuersam sibi subdere
namque cognatis & clientibus innixum, princ
Indis propter virtutis opinionem clarissimun
illius esse ampliores, quàm status hominis l
astricti ferret. Animos enim in mediocribus
enutritos imperium pati posse, in summis ver
lentius, quàm ius & fas postulat, efferri. Quid
quiunt, vt est vir singulari astutia & calliditat
nixus, Zabaimum Idalcamum ad suas ration
iunxerit? Quid si cum Narsingæ Rege socie
inierit? Quid si reliquos Indiæ Reges ad se ag
uerit? Non erit ei facillimum à fide deficere? H
tem assequetur, vt Emmanuelis Regis nome
tēnatur, & Albuquercij imperium omnes liben
cipiant. Hi sermones cùm essent valdè freque
importuni, maximaque vi & industria iacerent
buquercius meritis & innocentia fretus, quamu
timè sciret, nomen suum multorum inuidia l
gi, nunquam quomodo calumniam refutaret,

gita

dum censuit. Improborum namque sermones egregijs facillimè retundi putabat. Se verò ea ſſe, & his operibus animi sui fidem confirmasse bat, vt in India positus, non magno negotio in- flammam, quæ in Lusitania inuidorum inge- excitabatur, virtutis exploratæ & cognitæ fama igueret. Verùm cùm accusatores sine vllo defen- qui eorum perditis conatibus occurreret, accu- nem instituerent, eò rem deduxerunt, non qui- vt Rex illum non satis magna laude dignum ar- retur, sed vt saltem ab India reuocandum statue- taque Lupium Suarium Aluarengam illi substi- Cum eo Matthæum, Dauidis Aethiopiæ Regis um, dimisit, & alium ad eundem Regem legauit, x & amicitia arctiore vinculo firmaretur. Lega ctitit Odoardus Galuanus, vir nobilis, & multis ous magni ponderis spectatus & cognitus. Alua- a cum classe tredecim nauium, & mille & quin s Lusitanis hominibus Olysippone soluit septi- ie Aprilis, Goamque peruenit secundo die Se- bris. Inde rebus ordine constitutis, Cochimum , vt classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, pararet. Hoc anno, septimo die mensis Septem- Emmanuel filio auctus est, cui fuit Odoardi no- impositum. Is natura mitis & clemens extitit, cis & venationibus deditus, vniuersis propter be- itatem & humanitatem carus, atque periucun- qui si non immatura morte sublatus fuisset, mul- ilitates insita probitate & industria communi- ebus afferre potuisset. Hoc anno Malacæ gra- asus atque valdè miserabilis Abedallam Cam- Regem, qui tunc, vt dictum est, Bendaræ mu- bibat, de medio sustulit. Rex Bintami illius so- um vel ferro, vel veneno tollere cupiebat. Cùm i minimè processisset (erat enim Abedalla pro- æquitatem & mansuetudinem omnibus egregiè us, munere sibi commisso summa cum laude ebatur) alia via illi pestem atque perniciem in-

ferre

Albuquercius in Lusitaniam reuocatur.

Emmanuelis ad Aethiopum Regem legatio.

RES EVROPEAE.

RES INDICAE.

Crudeles Bintami Regis in Abedallam generum insidiæ.

ferre constituit. Itaque suis negotium dedit, vt a
Malacensium naues caperent, & in Bintamum a
rent. Illi impigrè quod imperatum fuerat exequ
Is tunc suos, qui iussa confecerant, asperis verbi
pit, quod iniuriam ciuibus suis intulissent. A
quit, ignoratis me Regem esse Malacæ, & hos, qu
ptiuos abduxistis, mihi subditos esse, neque secu
diligi, quàm si eos omnes genuissem? Spero eq
Abedallam, quem ego non generum, sed filiur
tror, propediem in meam potestatem Malacam, v
stituit, redacturum, & tunc apparebit, quantun
Lusitanorum tyrannidem, & mei Imperij mod
nem intersit. Hos enim vt filios omnes cum sin
humanitate tractabo, quos Lusitani dominatu
simo oppressos tenent. Gener enim meus Ab
prudentia, qua valet plurimum id, quod mihi p
sit, cumulate præstabit. Hæc vbi dixit, captos cibo
tu bene acceptos, & muneribus affectos, missos
omniaque illis bona restituit, suisque Ducibus a
ter minatus est, si quid simile in posterum contra
vrbis Malacæ designarent. Id homines verum esse
derunt. Et vbi Malacam reuersi fuêre, sermo pr
occultus inter nonnullos haberi de eadem re
Deinde sparso latius rumore, res ad Georgium
quercium vrbis præfectum delata est. Bartholo
autem Perestrellus, quæstor Regius, qui paucis il
bus ex India citeriore Malacam aduenerat, cu
nachetuensis filijs erat vsu & familiaritate coniu
multaque illorum gratia faciebat. Illi patris m
vlcisci summopere cupiebant, & ideo quod erat r
re dissipatum, oratione confirmabant, & assereba
se multorum literis & argumentis clarissimis ex
tum habere, Abedallam de vrbe nefariè prodenda
tare, & societatem sceleris cum Rege Bintami co
Perestrellus Georgium Albuquercium admon
impendens periculum præcaueret, & proditorem
quam id, quod animo destinabat, efficeret, capite
naret. Is filios Ninachetuensis accersit: illi rem

Falsa in Abedallam testimonia & calumniæ.

denter afferunt, nihil clarius esse confirmant. Alercius quamuis esset vir probus, non ita tamē saerat, vt intelligeret, non esse temerè in re capitali inimicis habendam. Et siue quia valde periculū eret, siue quòd facinus illud prçclarum fore puta hominem summa potentia præditum & nomine ,vt nihil aliud esset, ornatum occidere, non pronat. Abedallam accersit, sceleris insimulat, testia, quæ hostes in illum dixerant, exponit. Pereus vehemens accusator instat, & vrget. Abedalla Albuquercij implorat, & obtestatur, ne se homi innocentem, summè in Lusitanos officiosum, re mmanuelis studio flagrantem hostium crudededat. Tempus sibi dari postulat, dum Regis menfis fraudem, & inimicorum calumniam, & innocentiam testibus & argumentis apertè destret, se ex vinculis velle causam dicere. Ad hæc rabat, ne nomini Lusitano tantum dedecus sup hominis innocentis inureret, quo odium in se orum hominum concitaret. Hæc ne est, inquit, a, quam meis in Lusitanam gentem meritis refeam censes, vt supplicio meo crudelitatem regis menfis, sempiterni vestri nominis hostis, explea & ij, qui propter meam in regem Emmanuelem n me immani odio persequuntur, lætitia exul-? Quid aliud enim expetit Rex Bintami, nisi vt euem suorum ferro, quem veneno, quem multis ijs occidere nequiuit, manibus Lusitanorum, proquos meos deserui, & odium in me hominis maacerbissimum concitaui, interimar, & illi, in quo me fidem contuli, doloris illius, quem vir impronus cepit, vltores existant? Eadem nanque opera cernit, vt illius immanitatem satietis, & homines dio vestri nominis auertatis, & apud multas na-s odio sitis. Quid enim dicent ij, qui me à regno per vos deductum conspexerunt, vt vestris beneornarer, & prçsidijs contra hostes meos munirer, viderint me tam subitò de statu meo concidere, & ip-

Abedallæ ad criminationes responsio.

& ipsorum opera, quos hostes vestri nominis
desumpsi, ad supplicium detrudi? Quare te per
per religionem, per humanitatem, per reliquas
tes, quas vnicè colis, oro & obtestor, vt mihi resp
di facultatem tribuas. Et tum demum, si prod
conuictus fuero, nullum supplicium recusabo
quidem cùm Abedalla diceret, & suppliciter p
ret, non potuit hominem natura mansuetum
quam humanitatis partem traducere. Itaque si
cunctatione, homo innocens, regio splendore
tus, in forum deductus, inspectante populo, cum
torum luctu & querimonia securi percussus fuit
tamen dum ad supplicium ducebatur manus i
tendebat, & numen implorabat, vt in eos, quoru
lumnijs ipse contra ius & fas interimebatur, an
uerteret. Post decimum & septimum diem Per
lus celeri morte absumptus fuit: quod multi ad
nis vindictam retulêre. Abedallæ verò supplici
tam multis offensionem attulit, vt multi merc
& ciues Malaca excederent, atq; passim, quacun
conferebant, omnes homines à Lusitanorum c
cio deterrerent. Nihil esse apud Lusitanos tutum
lam fidem ab hominibus conseruari: illis ipsis, c
bus illorum inseruirent, esse tandem crudele sup
um indicta causa subeundum. Ninachetuensem
offensione interposita, honore deiectum, & ea c
sa post tam multa officia sibi mortem consciuis
gem Camparensem crudelem in modum cont
necatum fuisse. Cùm huiusmodi sermonibus c
complerent, factum est, vt cùm mercatores in v
accedere non auderent, non solùm vectigalia ro
tur, verùm & Lusitani cum ciuibus, qui relicti i
tate fuerant, summa rerum inopia, atq; adeò fa
xarentur. Sed Georgius Botellius à Georgio Alb
cio missus cum duabus nauibus, omnes illas ci
quaque regiones peragrauit, qui cùm esset & p
virtutem notus, & propter vsum Regum omn
miliaris, facilè à multis Regibus & principibus i

Iniusta Abedallæ cædes.

Vltio diuina.

Lusitanorum per Indiam infamia.

, vt mercatores rurſus Malacam merces & ciba- nueherent. Dum Botellius ſummam in comme- omparando diligentiam adhiberet, Rex Bintami n Siacæ (ea regio eſt ad Auſtrum in eadem ora quam fluuius eodem Siacæ nomine interfluit) teras admonuit, vt ſibi Botellij caput offerret. l ſi faceret, ſe ei filiam inſigni ſpecie magna cum ollocaturũ. Id Siacę Rex, cùm ad illum Botellius teret, præmio nuptiarum allectus, facere conſti- Sed accidit, vt, cùm illius quidam domeſticus, qui tà Botellio captus, & ſine vllo pretio dimiſſus, tionem quæ parabatur, intelligeret, vt Botellio i referret, ſcelus indicaret. Rex Bintami præter- odecim naues inſtruxit, & Ducibus imperauit, vt lium Malacam redeuntem, ſi vitaret inſidias, in- perent. Georgius Albuquercius vbi id comperit, m naues ornari iuſſit, & Franciſco Melio præce- t Botellio opem afferret. Bintamenſis Rex cùm ſpeculatoribus accepiſſet, alias quatuor & vigin- es inſtruxit, quæ cùm Melio decertarent. Hæ s cum duodecim, quæ præmiſſæ fuerant, acre Melio prælium commiſerunt. Qui tamen claſ- hoſtium profligauit, maximumque numerum inum occidit, & cum inſigni victoria Malacam rſus eſt. Victoria tamen non incruenta fuit. Nam em & triginta Luſitani mortui ſunt, magnus et- Malacenſium numerus occiſus fuit. Botellius ſimi periculo liberatus, cum vario & multiplici com- tu Malacam redijt. Sub idem tempus Georgius ius Malacam venerat, vt vrbi præeſſet. Succeſſor n Georgio Albuquercio miſſus ab Emmanuele at. At Prętor Albuquercius Armuzij, poſt Hame- nortem, Reipub. ſtatum egregiè collocarat: ciues itate & manſuetudine ſibi deuinxerat: ipſum Re- multis ad ſe beneficijs allexerat: nationes exte- d commercium ſpecie benignitatis inuitauerat. ti Perſidis & Arabiæ Reges ad illum Legatos cum neribus miſerant, vt cum eo pacem firmarent. Ne-

Inſidiæ Botellio ſtructæ.

Siacæ regnum.

Naualis Luſitanorum victoria.

Armuzienſis Regni conſtitutio Albu authore.

que

que defuêre Principes, qui solo videndi homin
dio, de quo tam præclaram famam multiplicis
tis acceperant, Armuzium contenderent. Interi
more dissipatum fuit, Sultanum ingentem classe
struere, qua Armuzium debellaret. Albuquerciu
Albuquercij stratagema. non valde rumori fidem habebat, id tamen co
pręrendit, vt sine Regis offensione arcem firmiu
niret, & ciuitatem præsidio, ne à fide deficere po
mnino nudaret. Dixit enim, omnibus vrbis tor
tis sibi opus esse, vt facilius hostes, qui expectaba
ab vniuersa vrbe propelleret. Itaq; tormenta & r
tiones ex vrbe & ædibus regijs in arcem deport
curauit. Reges autē cæcos in Indiam, ne propter
tiplicem Regum prolem in vrbe motus oriretur,
15. Armuzij Reges excæcati. Quindecim enim Reges oculis orbati à regni pr
toribus in ędibus regijs, cum vxoribus & liberis i
si seruabantur, quibus omnia ad victū necessaria
cipes, q̃ Regis nomine regias opes pro libidine t
bant, largè præbebant. Hoc erat præmium Reg
Horrenda tyrannis. maleficis hominibus constitutum, quoties iure
liberius, quàm rectores ipsi vellent, vterentur. Pr
nanque tyrannide constituta, ex hac regia stirpe
rum deligebant, cuius nomine regnum in suam
statem redigerent. Hic verò in regia sede locatus,
quid moliri cum regia libertate vellet, oculorum
ctu priuabatur, & alius in locum Regis cæci eide
lamitati, si liber esse vellet, obnoxius, vt regium n
obtineret assumebatur. Hæc autem tyrannidis
mè ferendæ materia inter ipsos tyrannos dissensi
pestiferas excitabat, & causam ipsi ciuitati sæpen
rò grauissimæ cladis afferebat. Hos reges cęcos, p
vt memoriam tam immanis sceleris extingueret
tim vt turbulentissimæ dissensionis materiam a
taret, Albuquercius Garsię Norognæ commisit, v
in Indiā deportaret: vbi iubebat, vt eis omnia m
ficè præberentur, quę ad victum & elegantiam re
Alfon. Albuquercij pertinerent. Sed in hoc tam felici rerum omnium
homines iudicare poterant, statu, Albuquercius a
ne

te, aut nimio labore confectus, in lentum mor- ncidit, qui in dies ingrauescebat. Cùm igitur sibi m appropinquare iudicaret, arcis præfecturam Albuquercio, cuius virtutem & ingenium mul- ocis perspexerat, & quē nouerat esse & Regi Ar- nsi, & ciuitati vniuersæ carissimum, præfecit, e- ad fidem, & vigilantiam, & æquitatem luculen- s verbis excitauit. Res autē Armuzij eo ordine tuit, vt non facilè perturbari, & à statu dimoueri t. Multa etiam, quæ ad Indiæ statum firman- ilia videbantur, effecit. Animum verò suum sa ctissimis expiauit, & testamentum fecit, nec ali rætermisit, quod ad religionem procurandam, suam constituēdam aliqua ex parte pertineret. einde eum cepit cupiditas in India moriendi. præterea Goam, cuius ipse conditor erat, aspi- ntequam è vita discederet, vehementer optabat. deindè per Petrum Alpoem salutauit, fidem- dit, se illi loco parentis, quamdiu in vita mane- turum. Petrum deinde Albuquercium, quem zij in arcis & vrbis custodia relinquebat, illi vni mmendabat. Se tamen spem magnam habere ore, vt vbi primùm ex eo morbo, si ita DEO vi- sset, emergeret, Armuzium rediret, vt illi posset m, quo eum prosequebatur, officijs ostendere. ius desiderio lachrymas profudit, respondit- e illum perpetuò in loco patris obseruaturum, nque daturum, vt à nemine studio & pietate er- em Emmanuelem vinceretur. Ea tamen spe in- quam illi Albuquercius ostendebat, Armuzij di se mirificè sustentari. Hoc facto Albuquer- salutationes deuitaret (omnia namque huma- cia fastidierat) nauem conscendit, & vela fieri Cùm ab vrbe quatuor passuum millibus abesset, os classis nauarchos, qui non tam citò soluere unt, biduò in anchoris expectauit. Eò Rex Ar- rates cum multis fructibus, & commeatu, & ibus ad illum misit. Ille Legatos hilari fronte,

morbus le- thalis et quæ deindè subse cuta.

& vultu, & cum humanitatis egregiæ signis a
officia Regis amantissimi esse sibi gratissima c
mauit, & Legatum, & nautas atque remige
acceptos, & muneribus ornatos à se dimisit.
verò Indiæ præteruectus, nauis quædam parua
uem illius accessit. Illa vehebatur nuncius c
teris, quas Cide Alles, & quidam Ismaelis L
Dio ad illum scripserant, quibus nunciaban
pum Suarium Aluarengam ab Emmanuele n
fuisse, qui illi succederet, & illum (quod eis f
indignum videbatur) in Lusitaniam reuocaret.
si is parere nollet, Regum suorum opes offer
quibus facillimè tantam à se iniuriam propulsa
animum gratum habuit, officium aspernatus e
tamen non mediocri animi perturbatione co
tus (intelligebat enim, eam successionem inuic
opera constitutam fuisse) se continere non p
quin sublatis in cælum manibus exclamaret.
Christe sancte, inquit: quo me pacto possum i
lestijs, quæ me circumuallant, expedire? Si Reg
facio, in hominum odium incurro: si hominibu
sulo, in Regis offensionem incido. Ad aras, a
nose senex, ad aras, inquam, confugiendum. H
tem verba sæpè repetebat, vt appareret, eum
bus esse curis exulceratum. Deinde sibi labor
mnium finem instare prænunciauit. Tandem
se redijt. Certè, inquit, mecum statuo, Reger
cissimum diuinitus de multis rebus admone
hanc successionem non nisi motu & instinctu
nis ab illo constitutam fuisse. Morior enim, &
tempore successorem illius consilio delectum
berem, potuisset Indiæ status periclitari. Ha
cùm dixisset, animo conquieuit. Quò verò
progrediebatur, eò morbus erat infestior. Liter
terim perbreues ad Regem Emmanuelem in
sententiam dedit. Has postremas literas cur
quenti singultu, & reliquis mortis certissimæ
scribo. Filium vnicum habeo; quem peto pro

Nuncius Albuquercio de successore allatus.

Albuquercij oratio pathetica.

Postremæ Albuquercij ad Emmanuelem literæ.

n maiestatem & amplitudinem præstantibus s,tua magnificentia & benignitate complecta- ꝗæ tua causa gesserim, opera ipsa testificabun- is literis vacillante manu cum magna difficul- nscriptis,omnem rerum humanarum memo- rorsus abiecit, & totam mentem ad res diuinas recolendas, & veniam flagitiorum à diuina ntiā postulandam conuertit. Cùm verò multa recoleret,tum verò locum Ioannis, quo Chri- iatus exponit, sibi crebrò legi faciebat,crebris- mitibus, & alijs eiusmodi signis, se ea lectione in modum recreari demōstrabat. Cùm oram geret, famulum celoce celeriter inuehi præce- ex vrbe sacerdotem, quo plurimùm fuerat in diuinis vsus, euocaret. Is vbi venit, totam cum tem in rebus, quæ ad sempiternam vitam per- nt, attentissima cogitatione pertractandis con- it: & sic ante lucem ex ergastulo corporis emi- . Vbi fuit in vrbem de illius morte nuncius , non solùm Lusitani se lamentis dediderunt, aceni etiam, & gentes reliquæ à nostris sacris , plangore & eiulatu vrbem compleuerunt. namque erat humanitate præditus, vt vtrum multi illius virtutem metuerent, an bonita- narent,esset explicatu difficillimum. In primis ius æquabile colebat,& fidem violatam acer- uniebat, neminique iniuriam fieri patiebatur. signi pudicitia. Vxorem nunquam duxit:filiū n ex ancilla suscepit.Erat in laboribus toleran- rrimus,ita, vt homines nimio interdum labo- garet:quos tamē magis exemplo, quàm propo- inis ad labores excipiendos excitabat. Calum- ibus erat infensus, adeò,vt nemo auderet alicu- men apud illum falsò deferre. Consilio pluri- valebat:incredibili celeritate,quæ statuerat, exe tur. Erat veritatis amantissimus, vanitatem & icium odio acerbo persequebatur. Iniurias sibi animo maximo ferebat. Iracundia interdum

Alf. Albu-querciꝫ mors.

Eiusdem mores.

efferebatur,ita tamen, vt in medio iracundiæ a
dictum iaceret(erat enim acutissimus)quo omn
vultum illius extimescebant, à nimia conturb
ad hilaritatem & risum sæpè traduceret. Non
lienus à literis: & cùm otium erat, lectione sac
præcipuè literarum oblectabatur. Vtrum magi
an pacis artibus excelleret, incertum est. Sic eni
lum administrauit, vt meritò summus imperat
beretur. Sic Remp. multis in locis constituit, v
mus etiam Reip. moderator existimari iure poss
que omnes, qui tunc Goæ se tenebant, in illius
te se patre amantissimo orbatos esse querebantu
Exequiæ Albuquercij. è naue cum incredibili pompa eductus, & exec
singulari magnificentia sepultus: quanquam fle
rum spiritum, qui funus procurabant, sæpius in
deret. Eius morte nunciata, luctus per oram Ind
peruasit: multos Reges & Principes mœrore affli
primis Xuranda Armuzij Rex animi dolorem n
lachrymis & veste lugubri demonstrauit. Rex E
nuel illius mortem acerbè tulit, filiumque illius
continuò venire iussit. Appellabatur ille Blasius
quercius. Rex ne tanti viri nomen ex animis ele
tur, ei patris nomen indidit, & pro Blasio Alfo
vocari præcepit. Eum verò, vt parentis merita po
bant, multis muneribus affecit, & splendidis etia
ptijs ornauit. Sequenti anno alio funere princip
RES EVROPEAE. uictissimi vniuersa Hispania luctu deformata fui
enim Fernandus, cuius nomen est immortalitat
pter egregia facta consecratum, in pago, quem M
galeium appellant, qui ad ciuitatem nomine Tro
um pertinet, graui morbo erat implicitus. Eũ Em
nuel per Ioannem Rodericum Salam Menesium
Fernandi regis Catholici mors. tauit, & de valetudinis eius ratione certiorem fe
iussit. At Rex Fernandus die vigesimo tertio Ia
Annus à Christo nato 1516. rij, anno salutis M.D.xvj. mortem obijt. Vbi id E
nuel per Menesij literas resciuit, literas ad Regina
lius vxorem, quam Germaniam appellabant, & a
nandum Philippi filium, Fernandi regis nepote

quos Castellæ principes, quæ doloris indicium
ij, & amoris argumentum continebant, conti-
isit: & Menesium, vt verbis literarum sententi-
rius subsequeretur, admonuit, & quæ vellet, vt
lis ageret, diligẽtissimè præscripsit. Tum literas
lericum Fernandium Almadam, virum sum-
dentia præditum, qui tum Antuerpiæ Regis i-
egotia gerebat, dedit, quibus præcipiebat, vt eũ
is omnib. quæ vel in Gallia Belgica, vel in Ger-
fierent, admoneret, vt ad temporis conditio-
onsilia regni dirigeret. Tum ad Maximilianum
atorem Caroli auum, cui Carolo Philippi filio
æ regnum iure hæreditatis obuenerat, legatum
t. Is Petrus Correa fuit, qui prudentiæ nomi-
mediocrem apud regem locum obtinebat.

Emmanuelis ad Maximilianum Imp. legatio.

a legationis erat, vt Carolus Isabelam Regis
nuelis filiam vxorem duceret, & rursus Leono
n Ioanne illius filio matrimonio copulari vel
atus comiter acceptus est: literarum humani-
ficium fuit Imperatori gratissimum. Petrus ta-
orrea, cùm nihil eo tempore transigi posset,
mmanuelis permissu in Lusitaniã rediit. Hoc
eo Decimus Alfonsum Emmanuelis filium in
alium collegium cooptauit. Et Regi etiam cõ-
Isabelæ, Dionysij Portugaliæ Regis vxori, fœ-
nctissimę, cuius diuina virtus fuerat admiran-
is à Christi numine comprobata, honores in
ia publicè vt reliquis diuis haberentur: & vt

Isabelæ Canonizatio.

Iacobensium, & Cisterciensium magistra-
que ipsius pontificis maximi priuilegio, ei, cui
ortugaliæ vellent, assignarentur. Hæc omnia
a Pontificis ipsius in Emmanuelem volunta-
era, & industria Michaelis Syluij, qui tunc a-
tificem Emmanuelis legatus erat, & ipsi Pon-
pter ingenij magnitudinem gratissimus, con
it. Dum hæc gerebantur, Lupus Suarius Alua-
unus difficillimum administrabat, Albuquer-
q; successerat, ad cuius virtutem aspirare non

RES INDICAE.

Suarij res gestæ. poterat. Attamen non segniter rebus gerendi
buit. In primis autem Coulamum legationem
Legatio ad Coulamensem Regem. uit, quæ pacem cum Regina, quæ tunc regn
pueri nomine, qui in illius tutela erat, guberna
quis conditionibus firmaret. Conditiones aut
runt, vt illa Templum nomine Diui Thomæ
li dedicatum, quod Saraceni eo tẽpore, quo A
Salæ necem attulerant, disturbârant, suis sum
instauraret, & templi vectigalia restitueret, & c
ta millia pondo piperis pro bonis, quæ Lusita
pta fuerant, persolueret: & vt, antequam cum
nis transigeret, Lusitanas naues expediret, &
bus constituto precio piperis numerum, qu
posset imponi, sine vlla fraude venderet. Class
erat in Lusitaniam profectura, comparauit
cum Calecutij Rege, quę fuerat ab Albuquerc
confirmauit: Cananoris motus, qui fueran
ti, compescuit. Dum Goam reuertitur, tempes
tò coorta eum Anchediuam petere compulit.
lexium Menesium cum octo nauibus, vt oram
Publica de Goa ciuitate consultatio. perlustraret, & inde Armuzium classem in h
deduceret, misit. Goam reuersus, consilium n
gis Emmanuelis habuit, vtrum expediret vt
ruere, & insulam omni præsidio vacuam hos
linquere, an potius esset magis è Republica ea
Non enim Albuquercij inuidi cessabant illi
lùm viuo, sed manibus etiam illius, atq; adeò
reliquijs dolorem inurere, & vrbem illam ess
nibus rebus inutilem oratione contendere. Na
tis pòst annis in eo perseuerabant, vt laudib
oblatrarent, & omnia, quæcunq; gesserat, null
lio gesta fuisse contenderent. In consilio tame
tum fuit, Goam esse firmo præsidio confirm
& vrbem omni ratione muniendam: quod ip
us sententia sua confirmauit. Cochimum d
uersus, classem, qua in Sinum Arabicum pen
instruendam curauit. Fernandum Petreium
dium in Sinam (sic enim Emmanuel imperau

misit. Is cum tribus nauibus Zamatram conten-
ad Pacem naues appellens, Regem de suo aduen
Ianimum Rabelotum, quem ibi reperit, certio
fecit. Ille Rabelotum & hospitaliter, & honorifi-
summis honoribus accepit. Pax fuit inter illũ &
radium Emmanuelis nomine cõstituta, & locus,
quo Lusitani arcem ædificarent, assignatus: inde
lacam petijt. Commeatu, & rebus alijs comparatis
nam nauigare instituit: sed tempestatis aduersæ
tu Malacam redire coactus fuit, vbi Raphaelem
strellum, qui è Sinarum regione veniebat, offen-
à quo de Sinarum moribus, de legibus & institu-
mansuetudine in hominibus insita, multa perce
Georgius Brittius Malacæ præfectus Henricum Be-
in Martabanum Peguẽsis regni portum misit, vt
commeatum conueheret. Est autẽ Pegu latissima
rtilissima regio, in India vlteriore vltra Gangem
rte, quæ ad Solis occasum spectat, sita, quæ inde
acam procurrit, & orientem Solem versus, mare,
d ad Sinam ex quadam parte pertinet, attingit. Is
em, quæ ex Peguẽsi portu soluerat, vi cepit. In co-
vero portu consistentem Saraceni, quorum na-
capta fuerat, latrocinij & immanitatis insimulant.
classem comparat, qua nauem dominis redde-
compellat. Lemius tribus diebus prælium susti-
t: naues non paucas depressit: multos homines
idit, sed naufragium tandem fecit. Nauis enim
peruetus, & tormentorum contentione conuulsa,
issipata, vim aquæ admisit: & ita demersa repentè
. Ipse Lemius cum sexaginta Lusitanis scapha &
bo quodam Samatram contendit. Sed scapha &
bo tempestate disiectis, & ad littus allisis, octo &
inti Lusitani fluctibus hausti sunt: reliqui cum
mio in Pedirense regnum se contulerunt, vbi fue-
ra Rege cum singulari humanitate tractati. Ale-
s autem Menesius tempestatibus impeditus, quo
nus diu Arabiæ oram peragraret, Armuzium se
tulit, vbi omnia Suarij mandata summa diligen-

Pax inter Pacensem Regem & Lusitanos.

Martabanum portus.

Pegu regnum.

Lemij prælium & naufragium.

tia confecit: & cùm primùm per anni tempu
in Indiam reuersus est. Dum hæc in India ge
Emmanuel in Lusitania propagandæ religio
dium non intermittebat: & cùm intelligeret,
thiopia Cõgi regionem quotidiè magis Christ
plinis illustrari, vt opus præclarè institutum,
absolui posset, sacerdotes alios ad Regem Alfo
cum libris & muneribus, quibus hominem m
crius studio religionis incenderet, misit. Rex e
pore, quo sacerdotes & Emmanuelis famuli,
mul missi fuerãt, in Congi fluuiũ penetrarunt,
bellis implicitus contra Regis stipendiarios, qu
lo defecerant. Fuêre tamen interim nostri in o
quod Sonum appellant, satis benignè à Regi
pti. Rex bello ex animi sententia confecto redi
cerdotes cum amoris eximij signis excepit, Em
elique pro tantis beneficijs immortalem gloria
catus est. Nostri sacerdotes virtutem ipsius Al
Regis in cælum laudibus efferebant. Erat enim
leribus vindicandis acer, & in egentium inopia
uanda benignus, in regni opibus stabiliendis i
strius, in moribus atque vita continens, in relig
studio sanctus, atque tam insigni pietate præditu
cælum semper intueri videretur. Siue enim ius
ret, siue cum populo ageret, siue belli consilium,
pacis iniret, semper Deum in oculis & conspectu
ponebat, omniaq; ad illius gloriam reuocabat. L
rũ ludos aperire iubebat, magistros magna mer
conducebat, vt pueros non literis tantũ, sed mult
iam magis studio pietatis imbuerẽt. Ipse verò te
quod illi à negotio publico vacabat, in literis co
mebat. Euangeliorum sententias innumerabiles
prophetarum oracula in ore semper habebat. Nam
lectione perpetua multum in sanctarum literarũ
dio profecerat, & quæcunq; à sacerdotibus audie
in illius memoria penitus infixa permanebant. F
quentes ad populum conciones habebat, quibus
ad pietatem, & religionem ardẽter incitabat. Erat

Res Africanae.

Christianismi per Aethiopiam incrementum.

Alfonsi Congensis Regis laudes.

g acri, & memoria firma præditus. Quinque libros L anarum legum cùm diligenter euolueret, legum q m sapientiam, & ordinem atque disciplinam rei- p laudauit: sed rebus etiam minutissimis leges cer- ta uentas esse non facilè probabat. Itaque hanc le- g exactissimam diligentiam irridens, de Lusitanis q uit, quænam pœna esset ijs, qui in terra pedem p rent, statuta. Regem verò Emmanuelem tanta a s fide colebat, vt sæpè diceret, se nullam esse de re- b umanis voluptatem percepturum, antequam in L aniam veniret, vt ad Emmanuelis pedes prouo- lu , illi se totum addiceret. Quòd enim cælesti luce fr etur, quòd verum Deum coleret, quòd ad immor- ta vitam aspiraret, id totum esse Emmanueli Regi cl simo atque sanctissimo in acceptis referendum. E m anno Franciscus Vallesius, Galliæ Rex, lega- tu ad Emmanuelem misit, cum literis officij plenissi- m etebat autem ab illo, vt se societatis fœdere, quam tu cum aliquot principibus in aliorum perniciem fa ci t, alligari permitteret. Emmanuel respondit, sibi R potentissimi voluntatem semper fore gratissi- m , & omnia, quæ salua fide, & Christiani Regis offi- ci osset, caussa illius libentissimè facturum. A bellis ta n, quæ Christiani principes inter se gerebant, vehe m er abhorrere. Sibi namque in animo esse, Sarace- ni posset, perniciem & interitum machinari. Chri- sti s verò principibus bonam mentem & animorum co ordiam, cum bonorum omnium amplificatione pr ri. Sub id tempus tres Sarmatæ, viri apprimè no- bi in Lusitaniam Emmanuelis visendi gratia vene- ru Illius namque fama illas regiones cum hominũ ad ratione peragrabat. Tempore enim, quo reliqui pr ipes Christiani, huius tanti nominis obliti, acer- bi nis odijs stimulati, in mutuam perniciem ruebãt, & ore cæci, opes hostium, qui Christianis opibus in inebant, in dies amplificabant, erat illius Regis la llustrior, qui pacem cum Christianis principi- bu nicè colebat, nec vllis præmijs allici poterat, vt

Iudicium Congensis Regis de Lusitana Nomothesia.

Gallica ad Emmanuelem legatio.

Trium nobilium Sarmatarum Emmanuelis visendi causa in Lusitaniam profectio.

cum vllo principe funestissimi belli societatem i
& tanto studio bellum in Africa, & India, contra
stiani nominis hostes compararet. Ad hæc add
iter in nationes vltimas apertum, Indiam suba
multas Orientis nationes sub imperium subiu
maximas Arabum, & Persarum, & Aegyption
ses deuictas, neq; tam illustres victorias human
bus, aut vlla valdè magna potentia consequutun
vt conijci poterat, Christum, cui ille tota mente
bat, pro illius amplitudine dimicare. Hæc & alia
ta in hanc sententiam cùm vulgò iactarentur,
Regem Sarmatię, qui eodem studio bellum con
ter cum Turcis & reliquis Christianę religionis
bus gerebat, & nobilitatem in armis, & optima
plina continebat, præcipuè laudabantur. Hoc tre
adolescētes nobiles incitauit, vt è tam longinqu
ris in Lusitaniam illius videndi gratia venirent,
mul ab illo peterent, vt eos manibus suis equest
gnitatis insignibus ornare vellet. Sibi namque o
in armis feliciter euentura confidebant, si à Pri
tam diuinis virtutibus ornato eam dignitatem a
cerentur. Quod petebant, impetrauerunt, ipsiusq;
gis manibus ornati, & instructi, multisq; mune
affecti in patriā rediêre, & quacunq; iter faciebant
gis ipsius virtutem & magnificentiā summis lau
efferebant. Hoc anno cùm Rex Fessensis crebras e
siones in agrum Arzilæ fecisset, & multas prędas
gisset, ciuitas in magnam carnium penuriam re
fuerat. Ioannes Coutignus vt hoc incommodu
sarciret, in opulentum pagum propè Alcassarquib
situm, qui propter itineris longinquitatem, nihi
à Coutigno metuebat, cum ducentis & quinquag
equitibus, cùm tota nocte iter fecisset, ante exo
Solis inuasit: hostes nec opinantes oppressit: quin
quinquaginta tantùm (reliqui enim diffugerant
ptiuos abduxit: mille boues cum multis equis &
lis abegit, eaque omnia cum maxima difficultate,
pter fluuiorum altitudinem, qui ea nocte (imber

RES AFRICANAE.

Ioannis Coutigni excursio.

imus, & turbulenta tempestas extiterat) supra mo
i creuerant, Arzilam duxit. Præfectus Alcassaris-
pirij repentè cum trecentis equitibus illius vesti-
institit. Sed imbres prelium diremerunt. Vix Cou-
us pontem quendam transierat, cùm aquę quę cã-
inundauerant, pontem operuerunt. Hostis verò
uens, ne, si vlterius pergeret, reditus sibi minimè
ret, reuersus est. Crebris eiusmodi excursionibus *Arzilense bellum.*
tignus hostes finitimos exterrebat, & agris popu-
ones inferebat, quibus irritatus Fessensis Rex, ma-
um exercitum comparauit, vt Arzilam obsidione
meret. Triginta equitum millia, & peditum supra
ingenta millia coegit: cum ijs armatorum copijs,
multis tormentis & munitionibus Arzilam contẽ- *Arzilæ obsidio & oppugnatio.*
eamque vallo & fossa cinxit: & crebras deindè tur-
excitauit, tormentaque disposuit, & vrbem vehe-
mẽtissimè quatere cœpit, & cuniculos, quibus mu-
subrueret, instituit: operamque enixè dedit, vt an-
uam auxilium obsessis afferri posset, vrbe potire-
. Coutignus tamen cùm de illius aduentu certior
us esset, Nonium Riberium, qui Regis Emmanue-
negotia in Hispania Bætica procurabat, & tunc se
lacę tenebat, admonuerat, vt sibi confestim multa,
æ ad obsidionem tolerandam necessaria videban-
, mitteret: Emmanuelemq; per literas de Regis Fes-
sis aduentu certiorem fecerat, copias distribuerat,
iones Ducibus assignârat, eas partes, quibus maius
iculum imminebat, præsidio firmiore munierat,
os ad propugnationem multis verbis incenderat.
nnes erant in vrbis defensionem acriter incitati: *Subsidia Arzilensibus missa.*
berius nihil cunctatus est, sed omnia, quæ Couti-
us postulârat, continuò misit. Ioannes Mascareg-
s equitum leuis armaturę Magister, duas repentè na
s instruxit, in quas cẽtum & viginti equites, & pedi-
, qui nauibus vehi poterant, imposuit: eiq; se comi-
m Nonius Mascaregnas frater adiũxit. Alij duo fra-
s eorum, nempe Emmanuel Mascaregnas, & Anto-
ius Mascaregnas Arzilæ sub Coutigno militabant.
Ij cùm

Ii cùm Arzilam peruenerunt, iam vrbs viribus mis oppugnabatur Nonius Riberius milites duce Malaca misit: Duces duo viri nobiles erant, qui pter sua in Regem Emmanuelem merita, ab eo be cijs summis ornati fuerant. Cùm ijs alij veniebant dem rationibus astricti: quos omnes Coutignus si lari comitate, & multis honoribus excepit, & illis tionem assignauit, quam insita virtute tuerentur. terim nec nocte neq; die ab opere cessabat, fossas uersas, quibus cuniculos exciperet, duci, muros qu tos refici, alios intra veteres muros excitari facie Franciscus Doria Genuensis, frater patruelis And Doriæ, cuius tantum nomen in rebus maritimis titit, operibus præerat: huic Rodericus Sousa, cog mento Cide, socius adiunctus erat. Hi singulare i obsidione specimē virtutis & industriæ dederunt, vt in oculis & sermone omnium versarentur. Reli quantum poterant, officio suo fungebantur, & sin lari audacia omnibus se periculis exponebant. Ho nullum obsessis laxamentum dabant. Erat autem h in Regis Fessensis animo penitus insitum, vt, si n intra paucos dies Arzilam expugnaret, obsidione solueret, nè desidendo tempus frustrà consumer Hoc illum stimulabat, vt oppugnationi perpetuò ac ter & vehementer insisteret. Itaque alij sagittis & gl dibus, vt mœnia propugnatoribus nudarent, conte debant: alij tormentis assiduè muros quatiebant: a perfectis iam cuniculis, muris vasa tormentario pul re referta subijciebant: fessis deinde recentes & integ succedebant, ita, vt res in vltimum discrimen adduct videretur. Nostris tamen nec animus interim, nec in dustria ad repugnandum deerat: nec vllis telis, aut ob iectis terroribus, loca sibi assignata deserebant, & ind vt hostes summa contentione propellerent, labora bant. Multi tamen interim vtrinque cadebant. In ho statu vrbs erat, cùm Rodericus Barretus cum nauigijs duodecim ex Algarbio aduenit. Huius aduentu tantus obsessis animus additus est, vt confiderent, se facillimè

Nouum Arzilensium subsidium.

in murorũ ruinis, si mœnia omninò corruerent, ostibus aperto Marte cõgredi, aut intra cuniculos um conferre posse. In hac classe, ex eodẽ Algarbij Garsia Melius sexcẽtos viros acres eduxit, & alij rea ex Algarbiensi nobilitate non mediocria au- rebus communibus attulerunt. Quin etiam nau- eadem Lusitaniæ parte non tantùm nauigandi præstantes, verùm & bellandi artificio non me- iter eruditi, in vrbem obsessam nauibus ingressi, um hominũ officio functi sunt. Maurus interim am captiuus ad hostes transfugit, & Fessæ Regi iauit, vrbem esse validiore præsidio, quàm ille su ri posset, firmatam. Is hoc nũcio perturbatus, ob- nem soluere voluit: sed fuit ab Rege Mequinezio suo, nè id faceret, impeditus. Iacobus interim Lu iqueira cum nauibus triginta iussu Emmanue- uenit: & sic tandem Reges sublata obsidione dis- unt. Coutignus eos equites, qui tunc Arzilæ in- fuerant, eduxit, & hostium agmen postremum it, & nonnullos occidit, & aliquot etiam viuos ce oc tempore Ioannes Gondissaluius Camara, in- Materiæ præfectus, grauem sibi iniuriam à Rege anuele factam querebatur, qua offensus, insulã, micilium, & opes, & vectigalia deserere, & alias xtra Lusitaniæ ditionem sedes deligere parabat. dictionẽ enim insulæ, quæ fuerat maioribus suis uta, sibi ereptam, aut, quod idem valebat, immi- n fuisse dicebat: quod minimè ferendum esse iu- at. Cùm verò ex insula profectus, in Algarbium sis tempestatibus iactatus esset, & Arzilam obsi- ntellexisset, septingẽtos milites magna mercede uxit, & summa celeritate Arzilam contendit. Sed n tempore Reges castra mouerant: qui tamen re- i multis cum maiore apparatu videbantur. No- s quę tunc Arzilæ morabatur, sumptibus exhau- Lusitaniam redire properabat. Eos Coutignus ere non poterat. Hoc Camara animaduertẽs, du- nilitibus stipendium proposuit, seque tempus o- mne,

Aliud subsidium.

Arzila obsidione soluitur.

Ioh. Camaræ ex indignatione officium erga Emmanuelem regem singulare.

mine, quod Coutigno videretur, in ea vrbe mā
asseruit: neque commissurum, vt vllo in loco q
suum erga Deum & Regem officium desiderar
exemplo multos homines nobiles in vrbe re
Hęc non indigna relatu esse statui, vt intelligi
quorsum Lusitanorū querelæ erga Reges suos
pere soleant. Vt enim delicati filij de parētum i
sæpè conqueruntur: ita Lusitana nobilitas leui
terdum causis irritata, de Regibus, à quibus e
est, graues querimonias habet. Attamen in ipsa
dignitate, cùm id casus postulat, opes suas R
causa libenter effundit, & vitam in discrimen
inijcit. Camara verò, postquam officio suo p
ctus cum dignitate fuit, Hispalim concessit, vn
ab Emmanuele literis benignè & amanter scrip
Bellum Marochiense. uocatus. Sub idem tempus, in morte Ataidij fe
mi viri iactura insignis facta est. Apud hunc no
li Arabes Oleidemetēses in Marochiensis regn
bus constituti, qui tributum Emmanueli Regi
bant, questi sunt, quòd Arabes quidam Xerqu
eorum agros vastarent, & grauissimas illis iniur
ferrent. Ataidius autem fœdere astrictus erat, ad
si quis eis inferre maleficium vellet, omni cont
ne propulsandam. Ij verò Xerquienses, contra
fœderati Ataidi opem implorabant, erant viri
les & animosi, & in rebus bellicis exerciti, qui st
diarij Emmanuelis fuerant, & tamen ab eo defe
& vltra Marochium castra mouerant, & finitin
gros vastabant, multisque iniurijs Mauros Reg
manueli subditos opprimebant. Ataidius qu
explorarent, cōtinuò misit. Exploratores, illos a
dices montium, qui Clari nominantur, castra po
Ataidij exercitus. se referunt. Decimo igitur nono die Maij anni
dem M. D. XVI Ataidius cum equitibus qua
gentis & triginta, & paucis peditibus ex vrbe p
ctus est, ita tamen, vt quò intenderet, nemo susp
posset. Cùm verò circiter triginta passuum n
progressus esset, ad Dabidenses Mauros peruen

bienſes etiam Mauri copias ſuas adduxerunt. ri, qui cum Ataidio inde profecti ſunt, ad quatu- uitum millia fuêre. Inde in terram, quam Alguz llant, peruenit. Eſt autem ea tellus plana, & ſum- ertilitate prædita, & Marochienſi agro finitima, a flumen, quod Alguz appellant, alluit. Ibi Ara- mulieres & imbellem turbam reliquit, primisq; oris profectus, eò peruenit, vbi Rahus Benxamuti- qui erat vir fortiſſimus, magnumque in Ducibus en apud Arabas obtinebat, caſtra fixerat. Ibique ex improuiſo hoſtes adoriretur, nemo fuit, qui re et. Cædes ingens edita fuit: ſolus Benxamutius paucis euaſit. Ataidius cum maxima præda re- cœpit. Primum agmen Lupus Barriga ducebat: rus Ataidius Regium ſignum præferebat: ipſe dijs aciem poſtremam firmabat. Cùm verò Ma- io quatuor paſſuum millibus abeſſet, aliquot ho- loco ſatis amœno (æſtus enim erat ardentiſſi- cum exercitu conquieuit. Ibi Rahus Benxamu- um ſeptuaginta equitibus primùm, deindè cum is alijs, qui ad opem illius cõuenerant, caſtris obe uit. Tum Arabas cum Luſitanis fœderatos no- tim compellans, admonuit, vt occaſionem tam laram ne prætermitterent. Si Chriſtianos iſtos, it, occiditis, Mahumeti rem gratam facietis, gen veſtram tyrannide liberabitis, religionem a vo olatam Luſitanorum ſanguine expiabitis, & no virtutis egregium propter tam præclarum faci obtinebitis. Agite fratres, agite commilitones, Safinium recuperabimus: perendiè Azamorem mus: Luſitanorum memoria ex Mauritaniæ fini- xterminata, veſtrum nomen ab obliuione vindi- . Cùm hæc maximis vocibus diceret, noſtri eo e, quo inſtructi fuerant, progrediebantur. Fœde- ullum ei reſponſum dabant, imò cum præda ad um agmen ſe conferebant, vt à periculo longius ent. Vxor quædam illius, Hota nomine, ſingula- cie & pulchritudine fœmina, quam is perditè

Alguz terra.

Luſitanorum victoria.

Rahi Benxamutij ad Luſitanorum fœderatos oratio.

amabat, capta ferebatur, quæ illum nominatim
mauit. Is continuò substitit. Illa à Ducibus facu
postulauit, cum viro colloquēdi. Cùm id impe
Rahe, inquit, Benxamutie, quoties mihi dixisti
me captiuam duci conspiceres, maximum vitæ
men aditurum? Captiuam modò duci vides, &
men pateris? Vbi nunc est amor pristinus? Vbi
des? Vbi virtus eximia, quam tibi frequenter a
bas? Is ad hæc, Dies, inquit, longa est: victoria in
nis diuini beneficio, virtus in brachij mei robor
sistit. Illa verò puluerem manu in altum proieci
addidit, Verborum tuorum fidem aura dispelli
igitur, & alia vxore, quam mihi longè, vt video, p
nis, vt lubet, fruere. Ego interim vel de tua perfid
de timiditate, quorum vtrumuis turpius viro sit
facilè dixerim, perpetuam querimoniam habebo
bi continuò calceum detraxit, eumque in illam c
cit. Hoc autem signo, vt in more gentis positum
se fidem, quam dederat, minimè violaturum, co
mauit. Deindè ad equites suos conuersus, multa
lachrymis & luctu disseruit, vt eos ad misericor
alliceret. Si, inquit, vos amor vnquam afflixit, si c
ad contemptum mortis incitauit, si vitam mea
ram habuistis, opē vulneri, quod mihi amor inf
afferte: periculū à me dedecoris eximij propulsate
tam meam ab imminenti fato defendite. Hanc e
mulierem si captiuam duci videro, diu vitam cum
to dolore atque turpitudine retinere non potero.
gitate præterea, quantis Mahumetem prophetam
ctissimum meritis obligabitis, si pro lege illius pr
inieritis. Hæc cùm diceret, eos ad certamen acrite
citauit, & ipse in agmen postremum inuectus, pr
atrocissimum iniuit, ita, vt nostri illius impetum
sustinerent. Alfonsus Norogna tunc in postremis
stem magna virtute repellere contendebat. Huic A
dius subueniens: Noli, inquit ridens, Mauros m
quos multis laboribus alui, internecione delere. Pa
nim est, vt aliquot in semen relinquamus. Abi igi
in

Hotæ Mauræ cum Rabo Benxamutio marito colloquium.

Rabi Benxamutij ad equites suos oratio.

Prælium atrocissimum.

..imum agmen, ego postremam aciem tuebor. Ge-
..uitus atque recusans, imperio tamen coactus, in
..n primum discessit. Ataidius equum alium (is e-
.. quo vehebatur, erat nimia lassitudine confectus)
..it: tum sic hostes sustinebat, vt ordinem minimè
..rbari permitteret: ita deinde agmen cogebat, vt
..llum esset opus, acie conuersa in hostes impetum
.. Hoc cùm non semel fieret, Rahus guttur illius
..um conspicit: lorica namque ea parte dissoluta
..t. Itaque pilo maxima vi coniecto guttur illius ..fixit: & ita vir egregiè fortis, qui tam multas cla.. ..ostibus intulerat, vno ictu concidit, ruinaq; sua ..orum aciem perturbauit Incidit enim continuò ..ltus, quo nostri miserandum in modum periê.. ..idam enim Alfonsum Norognam, quidam Al..m Ataidium ducem deposcebant. Tantaq; par..iusq; contentione certatum fuit, vt quasi in trã.. ..statu Reipubl. cùm ciues ambitione præcipites, ..onem concitant, ita illi in tanto discrimine dissi..t: vsq; adeò, vt parùm abesset, quin hostibus reli..ipsi inter se funestissimum prælium cum insigni ..: & amentia committerent. Hanc perturbationẽ ..i fœderati cùm cernerent, cum hostibus se, vt Ra..dmonuerat, coniunxerunt, vt tantæ prædæ par..s fierent. Sic autem Lusitani fermè omnes & in..rrore, & sociorũ scelere, aut cæsi, aut capti sunt: ..quos Alfonsus Norogna extitit, qui cum alijs ..obilibus occisus fuit. Hac victoria elati Mauri, ..nùm rebus suis confidere cœperunt: & quidam ..manuele desciuerunt, alij verò suspensis ani..quid casus deindè ferret, expectabant. Nec enim ..bant, viri tam fortis interitu, alium inueniri fa..osse, qui rem Lusitanam ea virtute defenderet. ..s cum insigni victoria & decore, & maxima prę..quod ille rebus omnibus anteferebat, cum vxo..rissima, discessit, ita vt eum omnes admirarentur ..x virtutem illius in cælum laudibus efferrent. ..tamen illi amoris gratiam exemplo memorabi-

Ataidij cædes.

Tumultus Lusitanorum et calamitas ex eo grauissima.

Alf. Norognæ cædes.

Maurorum victoria.

Amor & fides coniugalis eximia.
Rahi mors.

li retulit. Nam poſt hanc victoriam, cùm Xeriſ
Feſſæ Rege prælium commiſiſſet, Rahus al
quem fugientem perſequebatur, occiſus fuit.
enim conuerſus, equo concitato, Rahum haſ
fixit. Hota viri funus cum multis lachrymis
tu procurauit, & corpus illius in ſepulchrum
ſumptibus extructum intulit. Deindè nouen
bus à cibo & potu continuit: & ſic tandem ſ
edidit: & ſuis mandatum dedit, vt ſe cum viro
rent. Indignum namque ſtatuit, à viro, quer
amârat, & à quo ardenter amata fuerat, aut
aut ſepultura diuelli. Emmanuel cùm ei de

Nonius Maſcaregnas Ataidio ſuffectus.

Ataidij, & de exercitus clade fuiſſet allatum,
um Maſcaregnam virum impigrum illi ſucce
deſignauit. Eo tempore, quo illa clades accep
Iehabentafuſus in Luſitania verſabatur, nego
plicitus. Qui vbi caſum miſerabilem reſciui
mediocrem ex eo dolorem accepit. Id auten
præcipuè angebat, quòd metuebat, nè rex Em
Maurorum ſcelere offenſus, reliquis deindè
fidem habendam cenſeret: quo facto cernebat
mam rei benè gerendæ facultatem funditus i

Iehabentafuſi ad Emmanuelem Regem oratio.

ram. Hoc cùm metueret, Regem obteſtatur,
pter aliquorum perfidiam, de reliquis ſpem
abijciat. Nullam eſſe gentem, ex qua non ſæpe
rò homines conſcelerati atque proditores ex
Quod ſi, inquit, improborum ſcelus aliorum
num fidem ſuſpectam fecerit, quò ſe conferε
ges? Cuius tandem operibus vti poterunt?
rem hominum auxilio deſtituti, ex animi ſen
gerent? Qui enim nemini fidem habet, nemini
tium vllum committet. Abdat ſe igitur in ſylu
regni procurationem omninò deſerat, opus eſt
niuerſos homines, propter nonnullorum perfi
auaritiæ & proditionis inſimulat. Vt igitur nih
poteſt nimia crudelitate dementius: ita nihil e
tare poſſum diffidentia miſerabilius. Fateor eq
ſcelus immane eorum fuiſſe, qui ſocios prodid

itia obcæcati, eis, quibus auxilium afferebant, lissimam necem attulerunt. Verùm non om- eleris eiusdem participes extitêre. Duces enim at innoxios fuisse, qui, quantum in illis fuit, scelere infando cohibuerunt. Multi præterea, ta fide amicitiam Lusitanorum coluissent, in e, qua nullum certius argumentum esse potest, è demonstrârunt. Nam cùm Lusitanis ab ho- occisi sunt: & ij, qui se scelere contaminârunt, uam id fecissent, nisi propter Lusitanorum in ndo duce amētem & pestiferam dissensionem, ò rem perditam esse prospexissent. Itaque cùm s desperatio ex vna parte eorum animos occu- , & ex altera spes ingentis vtilitatis ostensa fuis- perauit species vtilitatis honestatis splendorem, mallent cum lucro viuere, quàm cum fide mor- ppetere. Non purgo scelus, imò censeo, vt iu- io vtaris, & de sceleratis debitum supplicium su- Vtrunque enim regium munus est, & virtutis a debitis ornamentis afficere, & seuerè in ad- m scelus animaduertere. Sed hoc demonstrare non omnes in scelere fuisse, & intempestiuam onem improbis causam apertè sceleris attulisse. : spes est, si proborum opera vti volueris, & qđ nnullorum temeritate contractũ, seueriore di- na correxeris, fore, vt quod est damni factũ, cum lucro resarcias. Fides mea multis in rebus satis cta & cognita fuit. Vt enim tuæ dignitati serui- is infensus & inimicus extiti, & pro tua amplitu ullum vitæ periculum recusaui. Quare si officia bi grata sunt, te suppliciter oro, vt mihi, cui, an- n meam in te fidem rebus exploratã habuisses, credidisti, nunc postquam meis laboribus atq; lis, quanta religione fidem colerem, documen- di, multò maiora committas. Confido enim m, vt opera mea multò plures Mauri ad nomen adiungantur, quàm fuerunt illi, quos metus si- tque cupiditas ad breue tempus à tui nominis

ſtudio diſiunxit.Hæc cũ ſæpè,& ardẽti ſtudio
Emmanueli perſuaſit, vt vellet illius opera M
voluntates,metu perculſas, ad ſpem rurſus R
nignitatis excitare.Itaque cum Petro Maſcare
tũc Safinium proficiſcebatur, Iehabentafuſu
miſit: qui in exitu menſis Iulij Safinium na
præſidio militum, cum armis & munitionib
lerunt. Iehabentafuſus literis continuò fœder
ducibus aduentum ſuum ſignificauit. Hi maxi
titiæ ſignis, quàm gratus eſſet omnibus illius
tus,paſſim demonſtrabant. Erat enim ille egre
tis, & bellandi peritiſſimus, ita, vt omnes, qui
militabant, quaſi ad exploratam victoriam d
iſſent, valdè confidenter in hoſtes impetum f
Multi ex Mauris fœderatis, accepta prius fid
bant enim,ne propter Ataidij cædem, aliorun
ſibi fraudi eſſet) in vrbem venerunt: quos om
nius Maſcaregnas ſcelere liberauit. Hi multis
ſis fuerunt in ſtudium Regis Emmanuelis mul
us incitati.De ſupplicio eorum,qui ſcelus imm
ceperant, dubitatum in conſilio fuit. Erat enin
multitudo:de omnibus ſupplicium ſumere, er
cillimum. In paucos commune omnium ſcel
dicare,iniquum videbatur. Præterea timor er
tunc aliquid acerbius in animaduertendo fie
multus orirentur,& multorum animi à nomin
alienarentur. Quare viſum fuit, ſupplicium i
tempus magis commodum reſeruari, & omne
ri affines interim diſſimulanter notari, vt aliqu
textu paulatim abſumerentur. Hoc anno
Maria filium peperit, cui fuit Antonij nomen
ſitum. Sed puer mortem ſtatim obijt,& Regina
tu grauiter & periculosè laborauit. Sub idem t
vna nauis ex his, quas Carauelas vocant, qu
ſitania ex Algarbij regno Arzilam veniebat, fu
tequam in Arzilæ portum intraret, à piratis M
capta. Luſitana claſſis, quæ in portum ſubduc
rat, propterea quòd æſtus deceſſerat, illi opem

Antonius Emmanueli naſcitur.

Carauela Luſitana capitur à Mauris.

otuit. Franciscus Soueralis, vir fortissimus, qui
ebatur, antè quàm in prælio multis vulneribus
tus occumberet, res memorabiles effecit: octo
nti viri atque mulieres capti sunt. Non multis
ebus Gundissaluus Vascius itinerum ductor,
mi maximi, qui cùm fuisset Maurus natione,
ione Mahumetanus, impiam superstitionem
tus, ad Christi se nomen & fidem adiunxerat,
gitanam vrbem se contulit, vt opera summi cu
Chirurgi crus, quod illi in bello confractum
sanari posset. Vix sanitatem recuperârat, cùm
conscendit, vt Arzilam, in qua vrbe domicili-
bebat (desiderio enim magno videndi vxorem
s tenebatur) repeteret. Magister enim nauis da-
m, fore, vt intra tres horas nauem saluam in
nsi portu constitueret. Sed cùm ventus defice-
e longæ Maurorum naues in insidijs collocatę,
nuehuntur. Is quamuis esset vir in armis acer-
non tamen arma tunc, neque præsidium vllũ,
hostes repelleret, habebat: & cũ sibi moriendũ
essariò cerneret, si in manus hostium perueni-
scapham desilijt, vt remis periculum declina-
tus tamen cum paruulo filio fuit. In nauē simi
emo n erat in ea, qui resistere posset) hostes in-
viros & mulieres, qui ea vehebantur, Tetuamũ
runt. Mulieres vim & libidinem à corporibus
hrymis & ingentis pecuniæ promissis cohibue
retio autem persoluto, omnes cum viris, qui si-
pti fuerant, in libertatem restitutæ sunt. Solus
saluus Vascius, quamuis ingentem pecuniam
emptione illius multi viri nobiles offerrēt, &
ssent auarissimi, non potuit in libertatem vin-
Erant enim hostes in illum, propter desertam
etis nefariam & impiam superstitionem, ve-
er infensi. Itaque cruciatus in illum diros ex-
t, & primùm filiũ in illius cõspectu dilacerãt,
pse vt suppliciũ libenter pro Christi gloria sub
bis exhortatur. Illius deinde manus atque pe-

Gundissalui Vascij captiuitas, & illustre martyrium.

des duobus asseribus fibula coniunctis, atque di
alligant, & illum verberibus concidunt, & vng
uellunt, atq; vt diutius torqueretur, ita corpus
tim carpunt, vt non celeri morte doloribus ac
mis finis imponeretur. Is interim omnem à c
dolorem nomine Christi sæpius inuocato depe
& illi gratias agebat, quod se tanto beneficio cu
ret. Neq; enim sibi clarius in hac vita munus c
potuisse dicebat, quã vt pro illius nomine, qui
in Cruce pro generis humani salute cruciatus p
set, vitam cum insigni cruciatu profunderet. N
lùm supplicijs oblectari videbatur, verũ & supp
verbis flagitiorum veniam postulabat. Host
cõstantia perturbati, multò grauiora animis su
perferebant. Nõ poterant enim pati, omnes suo
tus, quos ad illius virtutem frangendam & deb
dam comparauerant, ad nihilum recidisse. Itaq
grabant furore & amentia: & quò ille constan
fide permanebat, & fortius cruciatus contemne
illi magis animis efferebantur, & vehementius
nouis cruciatibus oppugnabant. Cùm verò Chr
in supplicijs laudari, & Mahumetis nomen la
perspicerent, linguam illius præciderunt: qui ta
pso spiritu, qui è vultu & ex oculis eminebat, e
immanitatem & impietatem refutabat, & clar
triumphum tacitus ex eorum crudelitate victo
bat, quàm verbis dicere potuisset. Mente enim tu
Deo clarius euulsa lingua loquebatur, & magni
tius Christi numini vota persoluebat, quàm si
mis humanæ eloquentiæ viribus hostes exterre
duo hæc cruciamenta inuicto animo pertulit, &
dem in cælum è corporis vinculis expeditus im
Gundisaluij frater martyr. uit. Is fratrem habebat, qui similiter sese ad Chri
men applicuerat, & post aliquot annos ab hosti
ptus, in acerbissimo cruciatu, pro Christi religion
RES INDICAE. tissimè tolerato, clarissimam mortem oppetiuit:
fratris vestigijs insistens, idem virtutis præmium
Lusitanici lo consequutus est. Dum hæc in Lusitania & A
g

tur, Fernādus Gomecius Lemius, quem Alfon- buquercius ad Ismaelem Persarum Imperatorē rat, cum suo comitatu quadraginta camelis, gij ad eam rem præparauerant, inuectus, quacū r faciebat, erat à principibus, qui Ismaeli pare- hospitaliter acceptus. Eum autē deducebat qui- Ismaëlis dux, Habraimus Bea nomine, qui cùm asam perueniret (ea fuerat olim ciuitas valdè ns & opulenta, & propter rebellionem, Ismae- u vastata, in cuius tamen arce militum præsidia ata erant) Ismael eum prohibuit, ne vlterius i- niussu progrederetur. Interim Ismael equos, alia ciuitate alebantur, ad se perduci impera- stridiè nostri Ismaelis permissu Carmam perue- uæ ciuitas est muris, & vallo, atque fossa muni- dè in templum magnis sumptibus ædificatum, fluuium latissimum, qui tellurem varijs aqua- riuationibus valdè fertilem & amœnam red- ducti sunt. Quacunque autem iter faciebant, e- ducibus honorificè accepti, & omnibus rebus tum necessarijs largè atque munificè donati. verò Caixamum peruenissent, quæ ciuitas est bus egregiè munita, multisque rebus opulenta, ucaca, qui tunc Ismaelis exercitum imperio cō- t. (Is autem Goç Albuquercium Ismaelis nomi- taueratʼ) cum legatis regis Daquemensis, atque ni Idalcami, qui apud Ismaelem versabantur, agno equitum & peditum comitatu illis obui- odijt. Ibi decem dies commorati sunt. Inde cor- is iam ab labore refectis profecti, decem iustis i- bus ad Ismaelis castra (in campo namque ver- r) tandem perducti sunt. Antè tamen, quàm in peruenirent, Regiæ præfectus, cuius status erat simus, & opes immanes, eis obuius factus est, & er illos sermone periucundo & humano deti- um illorum sarcinæ, quæ à camelis ferebantur, rent. Tunc eorum tabernacula prope sua figi pit, illisque conuiuium instrui imperauit. Vix in-

ad Ismaelem legati hodœporicon.

Carmasa ciuitas.

Carma Ciuit.

Caixamum.

in sellis consederant, cùm eis Ismael munera
gè in conuiuium misit. Cùm ad eum locum p
re, supra mille, vt arbitrabantur, milliaria con
Regis verò castra locata erant in campi planici
tibus excelsis & editis multa niue coopertis i
Numerus tabernaculorum quinque & trigin
lium fuisse dicebatur: Equites supra centum
magnus etiam mulierum numerus, & famulor
numerabilis turba illis castris continebatur. P
Ismael venatum profectus, octo millia equit
xit: modico tamen omnes interuallo ab eo dis
Illi tantùm, qui eum conuenire volebant, pro
cedebant: explicatoque negotio, cuius causa v
abscedebant continuò, & in ordinem reduceb
Præfectus Regiæ dimissus est, vt legatos lautè
ret Is, vt ornatius esset conuiuium, aliorum et
gum legatos inuitauit. Multis dapibus, & max
ni copia, & cantibus, & symphonia celebratu
uiuium fuit: omnesque tandem, qui fuerant i
vestibus bombycinis auro intertextis donati fu
uiuium fuit à diei principio ad vesperũ perduct
mael interim à venatione reuersus, pręter tabern
vbi conuiuiũ celebratur, transiuit: omnes egress
vt eum salutarēt. Is Lusitanũ legatũ alijs vestib
muneribus ornauit. Nō multis pòst diebus lega
tromissus est, vt legationē exponeret. Ismael ill
bernaculo pulcherrimè facto, quod auri miro f
splēdebat, & in loco sublimi aureis vestibus in
Regibus & principibus qui illi parebant, stipatu
ctauit. Literas hilari fronte accepit, legatum cũ
sedere iussit: tum de valetudine Pontificis Maxi
statu & amplitudine multa quæsiuit. Deinde
gis Emmanuelis moribus, ætate, cōsuetudine, de
imperio, de filiorũ numero percontatus est. Post
de Alfonsi Albuquercij morib. atq; virtute, de ar
studio, de pacis institutis nō pauca etiã cũ singul
gnificatione humanitatis interrogauit. Munera
de, quæ legatus illi Albuquercij nomine defereb

Ismaelis Sophi castra.

Conuiuium Præfecti Regiæ Persicæ.

Lusitani legati cum Sopho colloquium.

ce, & quàm grata illi essent, multis signis ostendit. Po quam verò iucundo sermone tempus aliquod cũ le o comiter insumpsit, mensam insterni, & dapes ap ni iussit: aliam verò mensam cõquisitissimis epu- li structam propè suam legatis & principibus qui a- d t, similiter apparari præcepit. Celebratur omniũ s one conuiuium. Mahumetis interim vinum ve- t s iussa contemnuntur: aquã vino admisceri sum- n nefas existimatur: maioribus inuicem poculis i ãtur. Dux quidam instat, & vrget, & per Ismaelis v onuiuas obtestatur, vt totum vinũ hauriant. Is- m maximum poculum vino plenũ ostentabat, &, n satis oppletum esset, interrogabat: deinde totũ, q præclarum facinus ederet, ebibebat. Tum se ia- ct t, quòd ille solus tantũ vini hausisset, quantũ il- li , qui aderant, bibere minimè potuissent. De men s pes & vinum, si quid esset ꝙ suauius videretur, le is mittebat. Multis interim iocis inter se ludebãt, & nni ratione dabant operam, vt animos ab omni c ad hilaritatem traducerent. Nullis cæremonijs, n s mysterijs erat locus relictus. Conuiuium cùm d us ante meridiem horis institutum fuisset, sub oc c m solis finitum fuit. Legati alijs vestibus atq; mu n bus ornati, & in tabernacula dimissi sunt. Castra i rim frequenter mouebantur, sed idem semper cul t & institutum vitæ permanebat. Legatis tandem r onderi placuit. Summa legationis tria capita con- ti bat. Primum erat, Regem Emmanuelem cupere c illo societatem coire, ita, vt eosdẽ amicos & ini- n s haberent. Et quia nouerat, illi cum Turcarum I eratore, & cum Sultano Aegypti bellum esse, se a em bellum opem, quam maximam posset, allatu r . Alterum caput erat, vt Ismael ad amicitiæ fœ- d onfirmandum, legatos in Lusitaniam ad Emma- n em mitteret. Albuquercium enim operam datu- r , vt ij commodissimè Armuzio in Lusitaniam na- u rent. Postremũ erat, quo Albuquercius ab Isma e- l stulabat, vt Persas, qui Zabaimo Idalcamo in bel- lo con-

Epulum ab Ismaele Sopho legatis præbitum.

Legationis Lusitanicæ capita.

lo contra Lusitanos operam nauabant, reuoca
Ismaelis Sophi ad legationem responsum. deinceps eis, bellis, quæ contra Lusitanos moue
interdiceret. Responsum est ad primum caput, V
cum factis minimè cōsentire. Si Rex Emmanue
citiam illius expetebat, cur Armuzium, quæ c
Ismaêlis imperio tenebatur, & illi tributum ex fo
pendebat, Lusitanorum armis occupari, & præ
suis teneri permittebat? Quod verò ad legatos at
bat, viam esse longinquam & periculosam, mult
difficultatibus impeditam. Sed se anno sequenti
Turcis illaturum, & famam belli, quā sperabat in
sitaniam peruasuram, vice legatorum futuram.
verò contra Selymum profligato, tum demum
in Arabiam se inferre cōstituisse: ad quod bellum
lius se Regis ope indigere. Si vellet Albuquercius
ci officio fungi, auxilium quod in Arabicum be
offerebat, in bellum, quod contra Catifam & Bal
ciuitates in intimo sinu Persico sitas, quę ab illo
cerant, moliri statuebat, reseruaret. Tūc enim opt
bi Albuquercij auxilio propter Armuzij vicinita
fore. De militibus verò, qui sub Zabaimo militab
sibi liberum non esse. Primùm enim, milites, qui
sim extra imperij sui fines vagabantur, esse legibu
lutos, imperioq; illius astringi non posse. Deinde
cum Zabaimo Idalcamo amicitię fœdus esse, quo
ne scelere nefario violari non posset. Se tamen ad
literas daturum, quibus hortaretur, vt Lusitanos b
minimè lacesseret. Postremò se ducibus suis, qui m
Persicum nauigabant, pręcepisse, vt Albuquerciun
nicè colerent, illiusq; voluntatem nunquam offen
rent, sed omnia potius amicitiæ constantis officia
præstarent. Reliqua verò se literis & sermone, qu
cum legato habiturus erat, vberius explicaturum. I
quidem tunc respondit, paucis autem pòst diebus
Ismaelis Sophi venatio. stra mouit, & montes, qui in ambitū duodecim pas
um millibus patebāt, exercitu circunducto cinxit. I
inde cùm paulatim vndiq; bestiæ pellerentur, in ca
pi planiciem, quam montes omni ex parte claudeb

col

ipulsæ sunt. Tum legatum cum socijs, & paucos
erea viros primarios accersit, deinde sagittis maxi
n earum numerum confixit. Postremò aduncum
hũ distrinxit, quo multas in duas partes vno ictu
ecuit, & quandam secundum longitudinem vno
um vulnere discidit: erat enim summis viribus, &
gulari in armis dexteritate præditus. Tandem cæ-
di labore defatigatus, reliquis, vt bestiarum stragẽ
ent, permisit. Interim verò cum legato sermonem
indissimè conferebat, & quomodo Emmanuel ve-
etur, & quo studio nemora, & syluas peragraret, in
ogabat. Deinde quatuor millia passuum progres-
, piscationi operã dedit: & ipse manibus suis retia
ebat, & nostris pisces humanissimè porrigebat, o-
iq; ratione pugnabat, vt eos omnibus facilitatis si-
s ad sui studium alliceret: quod quidem non erat
ulatione aliqua fraudulenter elaboratũ, sed in na-
illius penitus insitum. Erat enim natura clemens,
curis tristissimis alienus, & in omni genere sermo
vrbanus atq; iucundus. Indè motis castris, in loca
enissima, hortis atq; pomarijs ordine singulari cõ
peruenit. Cupiebat enim, vt nostri regionis amœ-
item oculis aspicerent, vt omnia laudibus in Lusi-
ia celebrarent. Deindè cùm legatus instaret, vt se
sum faceret, ab illo petiuit, vt Taurisium concede-
& ibi eum opperiretur. Se nanq; velle legatum ad
uquercium cum illo mittere. Lusitanos pecunia
nuneribus varijs affecit, eosq; duci cuidã commi-
vt in vrbem illam deduceret Decem autem itineri-
Taurisium peruenêre. Ciuitas est ędium magnifi-
tia, & ciuium frequentia, & diuitiarum abundan-
& telluris fertilitate, & amœnitate illustris & cla-
am multi Christiani Armenij incolebant, qui Lu-
nos Christiani nominis coniunctione frequenter
isebant, multisq; notis egregiæ cuiusdam volunta
nsitam in eos caritatem demonstrabant. Ciuitatis
em rectores & Principes nullum in eos officium
termittebant. Post 20. dies (legatus enim, quem Is-

Piscatio Ismaelis Sophi.

Taurisij Ciuit. descriptio.

mael mittere decreuerat, in grauissimum morbu
ciderat) iussi sunt indè discedere, & regionem n
fertilem, & cultura nitidam peragrare, donec ta
Caixa Ciuit. Caixam ciuitatem opulentissimam peruenirent,
Zirazium Ciuit. Ziraziũ 15. itineribus deducti sunt, Hyems erat,
niuibus oppletæ iter impediebant, ita vt esset ne
à multis viam, qua nostri progrediebantur, aper
ea ciuitate Dux cum magna equitum multitudi
reliqui duces atq; præfecti in omnibus vrbibus, in
legatus intenderat, facere solebãt, obuiam illi pr
Fuêre ibi similiter benignè & satis hospitaliter
pti. Vrbis princeps interuenit, cuius aduentu fest
agitati sunt, & nostri multò lautius & magnifice
Ismaelis ad Albuquercium Legatus et munera. epulati. Legatus, quem Ismael ad Albuquercium
literis ad Emman. Regem destinauerat, eò tande
muneribus varijs aduenit. Inter alia munera, quin
pulcherrimos equos ephippijs aureis & argenteis,
emblematis admirabili fulgore collucentibus &
bus bombycinis instratos ad Emman. mittebat: &
ream galeam, & multa aurea & argentea vasa sin
Lara ciui. ri opere perfecta. Indè Laram profecti sunt: è Lara
muzium tandem traijciunt eo tempore, quo iam
fonsus Albuquercius obierat, & Lupus Suarius I
Ismaelis ad Emmanuelem literæ. regebat. Literæ, quas Emmã. Ismaêlis legatus fere
erant in hanc sententiam scriptæ. Regi magno, su
mi corona prædito, maximo Principum Christia
rũ decori & ornamẽto, magnanimo, felicissimo I
tugaliæ firmamento Salutem. Facinora tua sunt c
rosis odoris suauissimi iucunditate conferenda. H
teras scribo, vt ex illis intelligas, me tibi felicitatẽ c
dignitatis amplificatione non minus, quàm si fra
meus esses, optare. Velim scias, domesticum quend
meum in Indiam iuisse, vbi tuus magnus, & laudat
& à te summo consilio ad tantum munus obeund
delectus Imper. versabatur. Is famulum illum nost
& illius comites benignè complexus est, omniaq;
us officia in eos constitêre: quod ego non mediocr
moris argumentum iudicaui. Id me mouit, vt virun

m

s domesticis & familiaribus Soleimanum nomi- ad illum legarem, vt institutam amicitiam forti- onfirmaret. Cupio igitur, vt mutuis literis & offi- hoc amoris vinculo arctius illigemur. Deus Om- otens regium tuæ personæ decus, & amplitudinē, mperium, atq; familiam sempiterno præsidio tuea Albuquercium verò literis ad illum datis, Impera m columen, maris Leonem fortissimum, maxi- virtutis virum, & alijs eiusmodi titulis illustrabat. debat deindè: Vt cùm sol exoritur illius splendor oculis iucundus, & vt odorum fragrantia nares sua te perfundit: sic res à te gestæ me singulari volu- e permulcent. Hoc eloquentiæ genere epistolam texebat, voluntatemq; in illius studium vehemen ncitatā esse declarabat. Postremò ab illo petebat, liquot artifices sibi mitteret, qui tormenta confla- & expolire possent. Similiter & Mirabucaca literis d Albuquercium datis laudes illius exaggerabat, & animum suum illius amore vehementer incensum esse testificabatur.

Ismaelis literarum ad Albuquercium argumentum.

HIE-

LIBER

HIERONYM[I]
OSORII SILVE[N-]
SIS ALGARBIORVM I[N]
LVSITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVEL[IS]
LVSITANORVM REGIS IN-
uictißimi, virtute & auspi-
ciogestis,

LIBER VNDECIMVS.

Sultani Aegyptij aduersus Lusitanos in India bellum.

VM hæc gerebantur, Sultanus [ma-]
gnam classem comparauerat, v[t ad-]
sus Lusitanos si posset, Indiæ po[sses-]
sione pelleret. Ad id autem fuer[at ab]
omnibus fermè Regibus Indiæ [...]
ris stimulatus, qui omnes opes [...]
illi ad id bellum præstò futuras [...]
rebant. Is & spe, quam illi Indiæ Principes afferet[...]
& dolore, quo illum vectigalium iactura conficie[...]
inductus (opes enim magnas Lusitanorum armis a[...]
serat) classem viginti septẽ nauiũ instruxit. In hac [...]
se septingenti Mameluci, in quibus totum militia[e ro-]
bur cõsistebat, & trecenti Turcę, & mille Saraceni [...]
netenses atq; Granatenses inerant. Maximas præt[erea]
copias Indi Reges ei minimè defuturas ostender[ant.]
Tormentorum & munitionum erat ingẽs nume[rus.]
Huic classi Soleimanum, natione Turcã, rerum m[ari-]
timarum peritissimũ, qui longo tempore sub Tu[rca-]
rum Imperat. stipendia fecerat, & ab eo ad Sultan[um]
transfugerat, præfecit. Is ex Heroûm ciuitate sol[utis]
anchoris in insulam Camaram contendit: in curs[u ...]

m[...]

triremem vnam amisit. Mirhocemum verò, qui amissam ad Dium classem, duas naues, & vnam atam suis sumptibus ędificârat, sibi socium adiū- n ea insula arcem instituunt, quam Sultanus Mir- mo committi præceperat. In arcis structura cir- annum consumunt. Indè, vt Adenam oppugnēt, dunt. Rex enim illius vrbis Mirhocemi iniurijs *Adenæ oppugnatio.* isus, nè commeatus vllus in insulam importare- propositâ capitali pœna vetuerat. Adenam verò manus & Mirhocemus diu atq; vehementer op- ârunt, & muri etiam partem tormentis diruε- sed tanta vi fuerunt à ciuibus repulsi, vt cogeren- infecta in insulam redire. Indè Iudam, vt melius umentariæ prouiderēt, petiêre. Ibi hostili dissen- inter vtrunque ducem concitata, Mirhocemus *Mirhocemi cædes.* mani insidijs oppressus interijt. Emmanuel de s huius apparatu certior per literas sibi Rhodo is factus fuerat. Itaq; Lupo Suario præceperat, vt pectaret, dum ea in Indiam nauigaret, & se cum Regum coniungeret, sed ipse in Arabicum si- delatus eam euerteret. Suarius, vt imperata confi- *Classis Lusitanica.* diligentiam adhibuit. Itaque tres & quadraginta s celeriter instruxit. Cum hac classe, in quam mil- ducenti milites Lusitani, & mille Indi conscripti unt, Goa soluit octauo die mensis Februarij, An- *Annus nati* lutis M. D. XVII. Zacotoram verò aquādi gratia *Christi 1517.* Inde Adenam, vbi hostes consistere suspicaba- uectus est. At illi, vt dictum est, indè discesserāt. us naues in portu constituit, & in vrbem globos *Adenæ deditio repudiata.* cit. Tres ciuitatis Principes Mirhamiriami iussu, dhuc vrbis imperium tenebat, ad illum supplices clauibus accedunt, & petunt, vt vrbem Emmanu- omine, cui seruire deinceps sūma fide & studio ant, in deditionem acciperet. Is oblatam ciuita- epudiauit. Id enim, vt dicebatur, in mandatis ac- at, nè Adenam oppugnaret, néve, si ea ciuitas in ionem sponte sua veniret, possessionem illius oc et. Verùm mandata certa non possunt casibus

in-

incertis, quos temporum varietas & inconsta
bernat, accommodari. Quocirca maximo inte
nimo opus est, ad consilium cum rerum varie
mutandum. Nam cùm animus nimis iram a
Principis extimescit, multæ occasiones elabũt
amissas postea multi sine fructu lamentantur.
ca Epaminondæ factum debitis laudibus orna
cùm tempus Imperij legibus definitum, illi ex
fuisset, Imperium tamen duobus mensibus co
ges, vt hostes bello frangeret, retinuit, cùm sci
sibi capitale supplicium à ciuitate constitutum
maluit vitæ periculum adire, quàm nimia obe
periculum nõ omni contentione à patria prop
Quod si Suarius fecisset, ab eo Principe, cuius o
nem metuebat, fuisset non mediocribus hon
propter eam animi magnitudinem affectus. I
verò, nè, quod ciues offerebãt, negligere videre
xit sibi esse in animo cum hoste confligere, pr
non posse ibi in facienda pace tempus contere
dum in conditionibus scribendis immoratur,
effugiant Se breui, vt confidebat, rediturum, o
que daturum, vt pax multò tunc commodius fi
tur. Commeatu sibi tantùm, & magistris opus c
ues hoc respõso lætitia incredibiliter elati sunt,
voluptatem, quam ex inopinata libertate perce
multis signis indicârunt. Commeatũ verò larg
peditârunt, & 4. magistros, qui mare illud Ara
sæpissimè peragrârunt, Suario tradiderunt. In
fectus vela dedit, & Aluarum Castrẽsem cum I
Pereira præmisit, vt aliquẽ exciperent, ex quo p
exploratè cognoscere, vbi hostium classis con
Pereira nauem vnam cepit: ex captiuis autẽ cog
classem hostium in Iudæ portu constitutam e
Solimanum verò in animo habere, rursus Adena
pugnare, & arcẽ Camarensem perficere, deinde
diam, vt Lusitanos opprimeret, nauigare. Suariu
ostium sinus Arabici intrare vellet, tempestate
tò coorta iactatus est, parumq; abfuit, quin classi

Lusitanæ classis ex tempestate periculum.

a deprimeretur. Aluari Castrensis nauis ingenti na grauata (tria namque nauigia Castrensis cepe- & omnem prædam in nauem imposuerat) flucti- hausta fuit, & omnes, qui in illa vehebantur, interi Tempestate sedata Suarius cursum tenuit, & an- quàm Iudam perueniret, duodeuiginti Christiani eti (hi erant fabri, qui hostium classem reficiebāt, m septem Turcis profugerant) ad eum deducti, ant Mirhocemum à Soleimano occisum fuisse, terea quod eum Mirhocemus veneno tollere pa- . Classem verò in terram subductam, ciuitatem unitam esse, infirmaq; pręsidia ad vrbis defensio- constituta. Hoc accepto nuncio Suarius accelera- Sed alia tempestas valdè turbulenta illum à cursu uersum deduxit. Nauis vna cum omnibus, qui in rant, fluctibus obruta fuit. Tandem cùm classis ad itum portus appulsa fuisset, nostri vlterius pro- propter frequentia vada non ausi sunt. Ciuitas ora mediæ Arabiæ interioris post sinus aditum Solum est macrum & aridum: ciues non cibarijs m, sed aquis etiam aliunde importatis vtuntur. s propter religionem frequentari cœpit. Indè que vrbs, quam Mecam nominant, vbi Mahume- pulchrum visitur, itinere diei vnius abest. Præter- cus, eo quòd in orę medio situs sit, est idoneus ad ata, & reliquas Indiæ merces exponendas, quæ camelis in Aegyptum deportari solebant. Por- t propter breuia, & scopulos admodum frequen- festus. Vrbs non erat ita munita, vt obsidionem eret. Domos tamen habebat sublatas cœnacu- non minimis sumptibus ædificatas. Suarius Al- um Menesium, & Dionysium Fernandium Me- portus altitudinem explorare iussit. Illi semitam erangustam, qua triremes possent intrare, renun sed hoc incommodum habere, quod propter va- c ancipites flexus, esset necesse latera crebris tor- orum ictibus exponi. Ex vrbe namque & ex sta- pus ad eam rem præparatis densæ pilæ iaciebantur.

Alia tempestas.

Iuda ciuitas & portus.

Iudæ oppugnatio fru-

stra tentata. tur. Habito consilio, statutum fuit, antequam to
ta quæ erant in stationibus in littore cõstitutis, a
clauis impedirent, nè hostibus vsui esse possent
esse cum tanto periculo vrbem oppugnandam.
tem id fieri posset, esse commodissimum naue
onerarias, & vnam rostratam nauem Mirhocem
in portu consistebant: incendere, vt, dum host
cura auersi, ignem restinguere conarentur, nos
cilius id quod cogitârant, efficerent. Ignis quidé
iectus fuit, & naues incensæ: hostes nihilominus
tionum & tormentorum præsidio minimè de
sunt. Itaque nostri, qui in terram desilierant, stat
oppugnare nõ sunt ausi. Classis interim magnu
Suarius in Camaram nauigat. mnum ab hostibus accipiebat. Suarius igitur ind
sem deduxit, & in Camaram cursum direxit. S
nim atque fames multum nostros vexabat, & nõ
cos interimebat. Insulam verò habitatoribus va
offendit. Omnes enim metu in cõtinenté profug
Suarius in Aethiopiam Franciscum Gaam, & La
tium Cosmium cum illorum nauibus misit. Qui
nullum ex ea regione commeatum importarunt
Odoardi Galuani mors. vt ingrauescente fame multi perirent. Ibi Odoa
Galuanus, qui ab Emmanuele fuerat ad Aethiopi
gem cum honorifica legatione missus, senio atq;
bo confectus, è vita migrauit. Suarius arce, quam
stes ædificarant, euersa ex insula discessit, & ext
Zeila Aethiopiæ ciuitas. num egressus, Zeilam aduectus est. Ea vrbs extra
Arabicum, prope ipsius sinus aditum in ora Aeth
piæ sita, ciuibus frequens, & commercio locuples
ædes amplas & editas habebat. Gens erat è varijs r
onibus cò cõfluentibus mixta. Et sic eueniebat, vt
nigro, pars verò candido colore, multi medio i
nigrum & candidum distincti, in ea versarentur.
Suarius, vt inde cibaria pararet, fame coactus petic
Multitudo classis metu diffugit. Viri militares, vt
tu nostros arcerent, vrbis præsidio relicti sunt. No
Zeilæ oppugnatio. cùm cernerent, armis, non precibus neque pretio
mem sibi depellendam esse, communi consilio vrb
dcb

lare constituunt. Ea non erat cincta muris, aut
ous, & stationibus vllis munita. Itaque in ter-
lesiliunt. Primam aciem Garsia Coutignus, &
nes Sylueira ducebant. Postremam Suarius cum
uis Ducibus agebat. Qui primi exierant, instructi
nas copias expectabant. Sed id cùm lentius, quàm
stulabat, à Suario fieret, ij qui in terram egressi
nt, conuitijs exagitati, moram ferre minimè po-
. Exprobrabant namque illis hostes ignomini-
vrbe Iuda ab hostibus acceptam. Ibi non minus
li hospitio eos accipiendos esse dicebant, quàm
imano accepti fuerant. Primi Gaspar Syluius, &
Syluius, & Antonius Ferreira Fogaza, homi-
decoris insolentes, qui laudis cupiditate mor-
ontemnebant, in hostes ruunt, reliqui omnes
uò sequuntur. Hostes vndique confluunt, &
rti impetum egregiè sustinent. Nostros tamē &
, & conuicium, & accepta ad Iudam macula a- *Zeila capta*
timulabat. Itaque impressione facta hostes fun- *& spoliata.*
multos cædunt, & reliquos in effusam fugam
iunt. Vrbs ad hunc modum omni præsidio nu-
nostris prædæ relicta fuit. Simon Andradius
qui Suario diceret (is adhuc se in classe tenebat)
iam tutò posse in vrbem ingredi. Esse namque
gnatoribus vacuam. Id Suarius durius tulit,
Andradius opinatus fuerat. Existimauit enim,
d prælio non interfuerat, sibi timiditatem &
am obiectari. Itaque hominem ob eam causam
verbis accepit. Vrbs direpta fuit: erat autem ple
nmeatu: è quo pars tantùm non valdè magna
es imposita fuit, & vrbs coniectis vndique flam
sumpta. Hic vnus homo Lusitanus, qui remi-
ocis præerat, cui celoci Georgius Quadra præfe-
erat, & à classe Odoardi Lemij disiectus, in vrbis
littore captus extiterat, vinctus asseruabatur.
emum vrbe direpta, in libertatem vindicatus *Suarij im-*
e Suarius Adenam petijt. Ibi malo coactus in *prudens fa-*
, quòd consilio prospicere rectius fuisset: non *ctum.*

 esse

esse præsens emolumentum spe futuri, quod in
fide consistit, omittendum. Suarius enim, qui
benignitatis, quã præ se Mirhamiriamus tulera
ria Zeilæ comburi iussit, eorũ necessitate grau
se difficultatibus implicatũ sensit. Cùm enim
miriamus exploratum habuisset, illum in eo cu
hil memorabile gessisse, & classem imminutan
cere, & magnam exercitus partem absumptam
hominem etiam contemnere ex eo tempore co
quo claues vrbis repudiârat, acceptæ libertatis
mor, illum commeatu iuuare noluit, & aquam
gnè & auarè præbuit. Hac inopia compulsus ru
Aethiopiam transmisit, vt ex vrbe, quam appell
boram, quæ Zeila octoginta passuum millibu
cibaria pararet, & in illis oris aquaretur. Inde cu
minum, & nauium iactura, & non mediocri d
re Armuzium petijt. Nec enim Adenam præsid
sitano muniuit, neque Sultani classem incendit
Iudam expugnauit, neque Matthæum Regis A
piæ legatum in loco Aethiopiæ tuto, vt fuera
exposuit: classem quassatam, & homines, qui t
statis vim, & hostium crudelitatem, & mortem,
fames & sitis multis attulerat, euaserunt, mu
commodis vexatos adduxit. Antequam verò A
zium perueniret, Alexium Menesium, qui cl
quæ erat in Lusitaniam profectura, instrueret.
pum Villalupiẽsem celoce in Lusitaniam, vt q
ea nauigatione parum feliciter gestum fuerat,
ciaret, misit. Celocis magister erat Petrus Vasci
ra, nauigandi peritissimus. Huius celocis aduentu
ximam in Lusitania admirationem cunctis in
cùm cernerent, adeò paruum nauigium tot m
mensum, eos fluctus & tempestates superasse, q
maximæ naues, omnibusque rebus instructissim
cumbunt. Suarius Armuzij rebus ordine con
tis, in Indiam nauigauit. Ibi Antonium Saldag
qui eo anno Olysippone cum classe quinque na
soluerat, offendit. Is, vt cum maiore classe mare

Barborã Ciuitas.

Celocis ex India in Lusitaniam aduentus.

m obseruaret, & regionibus illis acre bellum in-
t, & Fernandus item Alcasoua, vt vectigalia tra-
:, & quæstoribus præesset, missi ab Emmanuele
nt. At ipsius Suarij classis, præter alia incommo- *Suarij classis*
at etiam dissipata. Quædam enim naues ad Me- *incommoda.*
m ventis delatæ sunt: quædam Mozambiquem
unt: quidam verò nauarchus intra sinum Ara-
n, in oppidum Aethiopiæ aductus fuit, vbi ab
nymo Oliueria fuit occisus. Oliueria namque
ominia ab illo fuisse affectum querebatur. Ad
erò cædem, socium sibi quendam virum auda-
omine Menendum Alfonsum, asciuerat. At e-
uidam fortissimus, nomine Ioannes Rodericus
us, qui in eadem erat naui, Menendum Alfon-
n vindictam illius sceleris confestim occidit:
riam autem, quòd esset vir nobilis & gratiosus,
m Prætoris iudicio reseruauit. Hic exitus pa-
lix fuit classis illius, quæ tantam sui expectatio-
oncitârat. Suarius autem, cùm iam, vt scriptum
cem cum Coulami regina confecisset, & cupe- *Arx Coula-*
a vrbe arcem ædificare, Hectorem Rodericum, *mi sub do-*
sanè fortem, antè, quàm in Arabiam nauiga- *mus prætex-*
ulamum miserat, illique in mandatis dederat, *tu struitur.*
inæ diceret, sibi opus esse domo munita, in qua
ni contra Saracenorum iniurias tuti esse pos-
è similem cladem illi, qua Antonius Sala ab-
is fuerat, acciperent. Id Regina non grauatè cō-
At Rodericus, quamuis domum se ædificare si-
t, arcis fundamenta iaciebat. Saraceni cùm id a- *Saraceno-*
uerterent, ciues admonebant, vt principio tyrā *rum de Lusi-*
bsisterent. Arcem illam eorum ceruicibus im *tanis quere-*
, iugumq; principibus imponi, quod si vellent *læ & moni-*
corpore repellere, futurum, vt in ea contenti- *ta.*
ram frustra consumerent. Principijs obsisten-
alique nascentis radices euellendas. Adultam
estem exsecari difficillimum. Artes Lusitanas
sse: per speciem fœderis & amicitiæ, dominati-
uæri: domus amplioris obtentu arces excitari:

homines nihil hostile suspicantes libertate spol
Prudentes. mnibusq; tandem bonis euerti. His sermonibu
solicitabant, & Reginæ ipsius aures sæpius ob
bant. Illa verò cùm sciret Lusitanos & graues
& inimicos esse, maluit amicorũ fidem experiri
inimicorum odiũ periclitari. Memoria repeteb
pœnam Rex Calecutij perfidiæ & inconstantię
lerat, & quantis præsidijs Rex Cochimi propte
Constantes. giã in Lusitanos fidem, statum suum munierat.
nullis sermonib. à fide semel data deduci potui
interim crescebat. Regina verò cum filio, vt bel
cũ rege Trauãzoris (quod regnũ erat Coulamo
mum) motũ fuerat, administraret, ex vrbe disc
Saraceni tunc vigilantius plebem in Lusitan
men incitabant, & discordias serebant, vt tumu
Hectoris Roderici prudens institutum. riretur, quo posset opus impediri. Sed Hectoris
rici prudentia singularis extitit. Sic enim suo
tuit, vt conuitijs lacessiti, nullum verbum acer
mitterent, sed omnia moderatè ferrent. Eos p
ita continebat, vt in vrbe minimè vagarentur
rectoribus preterea ciuitatis familiaritatem co
rat, ita vt (sic enim Regina imperauerat) illi op
ad præsidium, vbi opus esset, obtulerint. Inter
gina bello confecto in vrbem regressa, omnes
repressi sunt, & arx ad summum perducta Dũ
Arabicum mare nauibus peragrabat, Goterrius
roius, qui Goę præfectus erat, Fernandum Mon
fratrem suum, vt Suarius statuerat, in Maldiuer
sulas miserat, vt naues ex Arabia venientes exc
Ioannes Gundisaluus Albicastrensis, qui trire
Naues duæ captæ. dam præerat, cum illo profectus est. Hi duas
Coicquij viri potentissimi, multis opibus onu
perunt. Ioannes præterea Monroius cum n
quinque iussus ab eodem Goterrio fuit oram
Nauis vna capta. lis speculari. Hi nauem vnam, quæ ex Arabia
bat, in fluminis ostio, quod Maim appellant, c
Dux arcis in eo loco sitę decem longas naues, vt
stros inuaderent, summa celeritate comparauit

inter vtramque classem dubia victoria commis- *Prælium nauale anceps.*
fuit. Hostes tamen cùm graue damnum accepis-
:euersi sunt, quos nostri (pugna namq; periculosa
ceps extiterat) insequi noluerunt. Ioannes Mon-
vltra progressus Chaulem petijt. Aluarus Madu- *Aluari Madureiræ ingratitudo et perfidia.*
vir Lusitanus, qui Goæ vxorem & domicilium
pat, metu pœnæ (virum enim Lusitanum occide
cõtinente apud Saracenos exulabat; Is in eo cur-
Ioannem Monroium se contulit. Monroius illi
dedit, se illi veniam, si Goam redire vellet, impe
um. Is pro tanto beneficio ingẽtes illi gratias e-
ùm verò ostenderet se ob inopiam summis diffi-
ibus implicari, fuit, cùm omnes de suo in id be-
um contulissent, ducentis numis aureis suble-
.Finxit tunc se in terram descendere velle, vt ve-
uibus indigebat, emere: tantum autem abfuit, vt
: vellet, vt potius, quantum in illo fuit, nostris in
m moliretur. Monroius ostium fluminis, quod
lem alluit, præteruectus, in quindecim naues lõ-
uas Melichiazius ornârat, incidit. Fuit vtrinque
a contentione dimicatum. Sed cùm Monroius *Lusitanorum victoria.*
cepisset, & propugnatores in mare metu perter
siluissent, reliquæ hostium naues in fugam ver-
nt. Madureira verò, vt pro beneficio gratiã refer-
Mirhalum Zabaimi Idalcami ducem adiuit, il-
ue admonuit, vt in Monroium incurreret. Clas- *Pugna naualis.*
sse perexiguam, & facillimè expugnari posse.
n ergo longas naues instruxit, quę cùm in Mon-
inueherentur, eas ille inuasit, leuiq; prælio fu-
auitque. Quæ tamen tanta remorum concita-
a periculo seductę fuerunt, vt nullam Monroius
,cùm eas insequeretur, vllo modo potuerit. Sub *Periculosissimum Goæ bellum.*
pus Goa in summum discrimen adducta fuit:
periculum ortum à libidine, conflatum odio &
irate, crudelitate perfectum atque conclusum,
am quidem pestem atque perniciem attulit: ma-
tamen inferre potuisset, nisi præsenti Christi
ne rebus propemodũ euersis occursum fuisset.

Fernandus Calderia in Albuquercij familia ed
Goæ vxorem duxerat. Nomen eius ad regem
nuelem delatum fuerat, quòd piraticam facere
ne vllo discrimine socios Lusitani nominis &
cos spoliaret. Emmanuel illum ad se perduci c
imperauit. Is in Lusitania crimina diluit, & ita
suam purgauit, vt Rex illum in Indiam liber
beneficijs auctum redire permitteret. Redijt
classe, qua Suarius in Indiam aduectus fuit. N
tem, cuius nauarchus erat Goterrius Monroius
batur. Ibi quadam offensione non mediocri, vt
riæ videbatur, interposita, Calderia asperè ir
roium inuectus est, eaque in eum maledicta co
quæ grauiter animum illius stimulârunt. Igit
Mozambiquem classis peruenisset, nauem sub
duxit, & Goam ea, qua potuit, celeritate conten
tellexerat autem Goterrium, dum Goæ versaba
xori suæ oculos adiecisse, & Henricum Tauru
ris illius impuri se satellitem atque ministru
buisse. Tauri igitur faciem ingenti vulnere de
uit, & tibiam abscidit: hoc facto Pondam, quo
dum extra fluuium octo millia passuum Goa a
& Ancostami Zabaimi Idalcami ducis præsidi
batur, confugit. Videbat enim se Albuquercij p
nio destitutum, & in potestate inuidorum reli
Sciebat Goterrium vrbi illi præpositū ab Emma
fuisse: verborum contumeliam, Tauro imposi
nera, & reliquas offensas animo reputabat, ita, v
ti suæ nullum remedium adhiberi posse, qu
in ea vrbe versaretur, confideret. Monroius, c
lum vlcisci cuperet, ab Ancostamo contendeb
illum hominem, qui facinora indigna patrâr
bi traderet, vt in eum animaduerteret. Ancost
partim, quia Calderiam esse virum fortem, &
strium, & singulari sagacitate præditum nouer
illius opera in bellis vti statuebat: partim quia
gnum boni viri præstantia iudicabat, homine
plicem, & in fidem receptum inimici crudelita

depostulatum constantissimè repudiauit. Monroius Calderiam, quacunque ratione posset, occidere decreuit, vt iniuriam sibi & Tauro illatam vindicaret, & Calderiæ ipsius vxore animo magis libero frueretur. Itaque Ioannem Gomecium scripturę magistrum hominem audacem, multis promissis oneratum, vt Calderiam interficeret, Pondam misit. Is rem sanè cōfidenter suscepit, atque Pondam continuò petit, simulatque se Monroij hominis malefici & iniusti iniuriis sceleribus offensum, eò confugere, vt vitam suā Ancostami pręsidio tueatur. Fuit ergo ab Ancostamo benignè receptus, & à Calderia liberaliter inuitatus. Accidit interim, vt Ancostamus in campum animi recreandi gratia prodiret, & vtrunque secum duceret. Ioannes Gomecius cùm Calderiam ab Ancostamo, quasi aliquid arcani vellet cum illo communicare, seiungeret, Calderiam ex improuiso confixit, & admotis calcaribus equum incitauit. Ancostamus equites, qui eum circumsistebant, immisit grauiter enim tulit in suo conspectu hominem in suo patrocinio latētem per summum scelus interfici. Equites hominem consequuntur, & ad Ancostamum perducunt. Qui districto gladio manu sua caput illius abscidit. Id Mōroius indignissimè tulit, & Ancostāmum contra ius & [fas] occidere cogitauit. Itaque ludos simulat, quorum causa Benastarinum contendit, & in pugnæ simulachris diem consumit. Primis tenebris duces admittit, vt Ancostamum interimant. Illi consilium reprehendunt, & hominem à facinore deterrere nituntur. Ille autem Ancostami morte Emmanuelis Regis imperium firmari dixit. Cùm propter Regis mentionem nemo diutiùs aduersari auderet, omnes ad facinus se comparant. Lembis igitur fluuium traijciunt, equos ephippijs detractis innare compellunt. Gutierius Monroius equitatui Fernandum Monroiū præficit, peditum aciem Ioanni Machiado commisit. Machiadus, cùm primus transmitteret, homines duos ex incolis arripuit, è quibus intellexit, Ancostamum,

Calderia per insidias occisus.

Io. Geometius capite mulctatur.

Insidiæ Ancostamo structæ.

sine vlla fraudis aut maleficij suspicione, i
in oppido versari. Itaque Fernandum admon
bi permitteret, agmine silenti Ancostamum
re. Fernandus id sibi ignominiosum fore rat
modo concessit. In hac altercatione noctis
sumpta fuit, & ipse Fernandus non tanta cele
dam, quantam negotium flagitabat, inuectus
mul equorum fremitus multos incolas excita
strorum aduentus fuit continuò Ancostamo
tus. Is sine vlla mora pontem (fluuius enim ea
terram influit, & tellurem aliquo spatio disc
repente traiecit, & copias instruxit. Vbi Fe
Monroius Pondam peruenit, neminem ibi re
iam tenebras dispulerat, & fraudes sparsa luce
rat. Fernandus Monroius cùm se frustra labo
Prœlium. tum cerneret, reuerti voluit, & Machiadum,
faceret, hortatus est. At Ancostamus põte rur
misso, in Monroium tanto impetu inuasit, v
impressione facta dissiparet, & multos inte
Qui fugiebant, peditum aciem perturbarunt,
Ancostami insignis victoria de Lusitanis. re compulerunt. Ancostamus partem suorum
sit, qui angustias, quibus nostris iter patebat,
rent. Sic tandem, cùm ancipiti prælio nostri di
tur, Ancostanus insigni victoria potitus est.
nostris capti, sed multò plures occisi sunt. Ma
antequam occũberet, facinora edidit immort
moria digna. Hoc facto, Ancostamus Zabaim
camo nunciauit, rem maximam gestam esse: il
adniti vellet, Goa potiturum. Lusitanos fœdus
se, & perfidiæ pœnas dignas pependisse. Copi
esse, vt vrbs præsidio nudata, & cladis nuncio
rita, vno impetu caperetur. Idalcamus Zufalari
magno exercitu in insulam confestim ire iussit
stitatem & populationem intulit, & ciuitatem
nato malo perculsam in maximas angustias ad
quam facilè cepisset, nisi Ioannes Syluelra, qui
hyemauerat, præter spem interuenisset. Non
post Raphael Perestrellus, qui è Sina valdè diues

cùm esset vir egregiè fortis, & admodum libera-
multos sibi plurimis officijs deuinciret, cum ma-
tribus & militum copia, qui illum libentissimè
bantur, auxilium celeriter attulit. Itaque ducis v-
ncontinentia & temeritate ciuitas illa, quæ tan-
pore capta, tanta sapientis ducis industria, tanta
rum contentione defensa fuerat, extremi excidij
mum periculum subiuit. Zabaimus cùm à spe
capiendæ decideret, rursum pacem à Goterrio
roio postulauit, quam is sine recusatione con-
. Itaque fœdus renouatum fuit, & eædem fœde- *Pax cum Za-*
nditiones literis & multorum testimonijs, ad po *baimo.*
atis memoriam consignatæ. Hoc anno Regina
a, cùm grauissimè, postquam vltimum filium pe- *RES EV-*
, ægrotaret, nunquam ex eodem morbo conua- *ROPEAE.*
Vlcus in intestinis, vt medicorum erat opinio, eã
menter afflictabat & paulatim conficiebat. Septi-
ndem die Martij, anno salutis M.D.xvij. extre- *Mariæ Lusi-*
spiritũ edidit, cũ annis quinq; & triginta vixis- *tanorum Re-*
cto filios, quos recensuimus, superstites reliquit. *gina mors.*
fœmina multis virtutibus admiranda. Erat enim
bus & vita grauis, facilitate & humanitate co-
& in omni sermonis genere moderata. Otium
non poterat, neque regias virgines & mulieres o-
orrumpi sinebat. Itaque manibus suis è lino aut
nbycinis filis, opera muliebria faciebat, & mulie-
l eadem opera magis exemplo, quàm verbis exci-
Negotijs publicis se nunquam admiscebat: sum-
mulieris decus in modestia & mansuetudine
bat, vitęque perturbationem statuebat esse in cõ-
ne munerum constitutam. Regis imperium ve-
ur: nec illum vnquam iniquis postulatis à recto
cere conata fuit. Filios & insita charitate & di-
næ seueritate in puerili officio continebat, nec
ittebat, vt aliquid ludendo committerent, quod
onestate abhorreret. Nullum, quantumuis leue,
lis flagitij vestigium in illis impunitum relin-
at. Erat in religionis cultu sancta, in egentium

ino-

inopia sustentanda benigna, in virginibus al
que matrimonio apud honestos viros colloca
gnificentiam & maternam charitatem adhib
gem mirabiliter amabat, & illi vicissim erat
morum commoditatem, & vitæ sanctimonia
rissima. Aedes sacras extruxit, multisque sign
peribus præclaris, insitam pietatem & huma
indicauit. Non igitur immeritò acerbum su
rium vniuersæ Lusitaniæ reliquit. Ipseque R
cerbo mœrore versatus est, è quo non debiti
obliuione, sed debiti officij necessitate, & insit
um pietate, vt negotia regni procuraret, & sui
plum patientiæ & moderationis proponeret,
quot dies emersit. Hoc anno Selymus Turcaru
peratot, in Syria cum Campsone Aegyptiorum
peratore, quem Sultanum appellabant, collati
conflixit, insignemque victoriam adeptus, Sy
niuersam, & Aegyptum imperio adiecit. Em
cùm hostis immanis opes amplificari, & Chri
Principes intestinis odijs certare, & opes Chri
Reip. dilacerari perspiceret, rursus per Michael
uium à Pontifice Max. contendit, quod sæpius a
cerat, vt omnibus alijs curis omissis, hanc vnam
peret, vt omnes Principes Christianos à turbul
que pestiferis dissensionibus ad pacē traduceret,
cōiunctis animis, hostis, qui Christianę Reip. ret
minebat, superbiam acri bello contunderent. Et
rē omnes opes suas libēter offerebat, secumq; pr
actum fore dicebat, si in tam præclara causa vit
summum discrimen adduceret. Sed aures alijs
tijs à salutari pace abhorrentibus occupatæ, loc
iusmodi postulatis minimè dabant, & Principu
ror cò rem deduxerat, vt, si Pontifex summis in
causam viribus incubuisset, sine vllo fructu lab
suscepturus esse videretur. Est in ora Mauritaniæ,
vergit in Austrum, vltra Diucem fluuium, pron
torium, quod incolæ Guer appellant: antiqui scri
res Herculis promontorium nominabant. Id Rex

Selymi Turcæ victoria.

RES AFRICANAE.

Guer. Pro. Xerifij aduersus Lusitanos bellum.

el oppido & arce septum tenebat, & valido præ-
munierat. Duces, qui illi præerant, finitimos
os, qui Emmanueli minimè parebant, assiduis
s agitabant. Præfectus erat hoc anno Franciscus
ensis, qui, cùm in Lusitaniam venisset, & disces-
ius Xerifio nunciatus esset, in Mauros, qui tribu-
mmanueli pendebant, inuasit, agros vastauit, se-
xussit, & graues multis clades intulit. Huic Zai-
agazius, Dux eiusdem regionis valdè strenuus,
ad Regis nomen adiunxerat, cum instructis co-
currit. Prælium atrox commissum fuit: multi
que ceciderunt. Victoria neutram in partem in-
uit. Xerifius, quòd non hostem perculisset, indi-
s, fratrem quendam suum euocauit. Is cum ma-
militum multitudine venit. Itaque fratres con-
s viribus in Boagazium inuecti sunt, eumque
o prælio victum in fugam compulerunt, oppi-
ue Boagazij, quod Tuil appellabant, funditus
runt. Omnibus regionibus illis vastitas illata
arga ciuitas est in Mauritania, quæ ad Fessæ re
pertinet, & Septa quadraginta passuum millia
. Hanc Emmanuel capere, & vincire præsidio
bat, vt indè facilius Fessam oppugnaret. Itaque
Iulio, Iacobum Lupium Sequeiram cum sexa-
nauium classe in Gaditanum fretum misit: cui
pit, vt ex Arzila, præter eas copias, quas duce-
uinquaginta equites, & alios Tingi quinquagin-
iliter assumeret: deindè Septam peteret, & se cũ
Menesio coniungeret, ac ambo simul Targam
gnarent. Hoc Petrus Menesius ægrè tulit. Erat e-
ir animi maximi, & muneris illius socium &
, si res ex animi sententia succederet, participem
ri, contumeliosum existimabat. Attamen nè
mperium recusare videretur, copias suas instru-
mbo igitur Targam petiêre. Sed cùm inter illos
nè conueniret, Septam re infecta rediêre. Siquei-
nissis copijs, quas Tingi & Arzila desumpserat,
oanne Coutiguo Arzilæ præfecto colloquitur,
sibi-

Prælium atrox & anceps.

Tuil opp. euersum.

Targa Ciuitas.

Expeditio bellica in Targam.

ſubique minimè ferendum eſſe dicit, cùm è Lu
cum tam inſigni claſſe, & tanta ſpe rei benè g
delectis copias eduxiſſet, ſine vlla re memora
geſta reuerti. Orare igitur & obſecrare Coutig
ſtitit, vt ſe duceret, vbi aliquid gereret, quo ſin
re poſſet in Luſitania ſe in hominum conſpect
re. Coutignus illius precibus aſſenſus eſt. Itac
bo cum valida manu in regionem hoſtium i
pagos quoſdam euerterunt, captiuos abſtra
prædas abegerunt. Sed cùm nemo illis cum iu
pijs occurriſſet, Arzilam rediêre: & poſt pauc
Siqueira in Luſitaniam, ſibi ipſi valdè diſplice
uerſus eſt. Poſt hæc Odoardus Meneſius & I
Coutignus, in agros Alcaſſaris Quibirij coniu
pijs ingreſſi ſunt, & hominibus cædem, & agri
lationem intulerunt, & ingentem prædam a
runt. Præfectus Alcaſſaris Quibirij illis obuia
exercitu proceſſit. At illi, nè ordo, quo ſe recip
confunderetur, maxima prædæ parte dimiſſa, c
liqua progreſſi ſunt. Hoſtes ita illorum veſtigi
terunt, vt congredi minimè auderēt. Et ſic tand
ſtri incolumem exercitum cum præda domum
xêre. Nonius interim Maſcaregnas, qui Safini
rat, minimè quieſcebat. Cũ enim intelligeret T
Ganemẽſes rebellâſſe, illas improuisò adortus c
gnamq; ſtragem edidit, & reliquis iugũ rurſus
ſuit Deindè cùm indicio Mauri cuiuſdam, cuius
apud illum captiuus detinebatur, percepiſſet, Da
ſes Tribus de communi omnium conſilio reb
ſtatuiſſe, & liberam omnibus facultatem prędan
buiſſe, Mauri fratrem captiuũ, in indicij præmi
berum abire permiſit. Petrus Maſcaregnas frat
tunc fortè ſub illo militabat. Hunc extemplò cu
ciſco Carnerio in Dabidenſes, cũ trecentis equi
& pari peditum numero miſit. Primis profecti
bris, viginti quatuor paſſuum millia confecerun
quenti die prælium inierũt, hoſtibus partim cęſi
tim in fugam coniectis, victoria potiti, & cum p

Excurſio in Alcaſſaris Quibirij agrum.

Ganemenſium rebellio domita.

Victoria de Dabidenſibus rebellibus.

ciuis in vrbem reuersi sunt. Interim rumore con elatum fuit, Regem Fessę ingentem exercitum rare, vt Safinium obsidione cingeret, atq; sum ibus oppugnaret. Rex Emmanuel cùm hoc ab ascaregna percepisset, auxilium satis firmum & homines acerrimos ad eam rem delegit. In verò Gundissaluus Mendezius Zacotus, cuius eximia virtus extiterat, maximam & Mascare militibus vniuersis voluptatem attulit. Sed Rex ue curis alijs implicitus, siue nuncijs de ciuita- lio retardatus, ab ea mente deductus est. Dum Africa & Lusitania fiunt, Fernandus Petreius lius, qui in Sinam nauigabat, fuit, vt dictū est, tempestate Malacam, vndè conscenderat, rela ciuitatem offendit duorum hominum discor- rbatam. Georgius Brittius morbo oppressus Nonius Vascius Pereira cum Antonio Pacie- bis pręfectura contendebat. Pereira dicebat, si- vrbis custodiam à Brittio multis testibus præ- traditam, quam non posset vlla ratione abs- ere nefario deserere. Paciecus contra disputa- l ab Albuquercio statutum fuisse, vt qui maris m teneret, ei, qui vrbi præesset, si casu aliquo ratus fuisset, succederet. Sic enim statuerat, vt ius, cui maritimarum rerum cura commissa in locum præfecti, si mortuus fuisset, substi- . Se tunc maritimis rebus præesse. Et idcircò exemplo ius successionis ad se pertinere di- Andradius, vt eam contentionem dirimiret, viribus adnitebatur: sed proficere nulla ra- tuit. Hoc minimè præterire volui, vt intel- et, diuino præsidio Orientis imperium, tan- ūm interuallis ab Hispania disiunctum, à s hominibus, quos in rebus eiusmodi non d præceps ambitio gubernat, cum tam exi- itum numero teneri. Nam si intestina dis- , in ipsis patriæ antiquæ sedibus excitata, ma- pè imperia de statu conuelluntur, atque fun- ditus

Zafiniensis belli apparatus.

RES INDICAE.

Malacæ ex Ducum dissensione tumultus.

ditus euertuntur: quid existimandum est, q
terris vltimis fundato, tãtis, & tam immani
bus circumsesso, & tam exiguo militum nu
bilito, cùm ea in animos ambitione oppress
Andradij in Sinam nauigatio. rit? Andradius mense Iunio, Anno salutis M
cum classe nouem nauium Malaca soluit. D
tem quinto die mensis Augusti Tamanlab
Tamanlabua insula. insula Sinarum duodecim millibus passuum
nente disiuncta est) tandem peruenit. Eo tem
re illud erat piratarum latrocinijs infestũ. Re
re tutum nauigantibus exhiberet, classem no
crem instruxerat. Classis præfectus nauium n
formam inusitatam vehementer admiratus
verò suspicaretur, nostros piratas esse, vt cum
lium iniret, appropinquauit. Andradius nul
Tama ins. signum dedit, sed ad insulam, quam Tama
nant, naues omni metu solutas applicuit. C
Andradij cum Sinarum Duce colloquium. in anchoris ibi cõstitisset, Sinarum Dux de il
ternuncios interrogauit, quis esset, vndè ve
ius causa in eas oras delatus esset. Andradiu
tanum esse, Regis inuictissimi, qui in vltimis
tis Solis regionibus imperabat, alumnum,
que Regem, cùm accepisset, Regem Sinarum
bus summis, atque singulari potentia prædit
tisque Regijs ornamentis instructum, amici
us vehementer expetiuisse, confidereque se,
citiam vtrique Regi vtilem & honestam futu
opus esse magistris, qui naues sine naufragij
in Cantamensi portu constituerent, vt indè
Regis Legatus posset in vrbem regiam conte
Sinarum Imperatorem nomine sui Regis al
tur, eiq; literas offerret, & quæ in vtriusque re
Nantum oppidum. cũ illo præsens ageret. Dux se Nantum, quod c
Gantamo sexaginta passuum millia distat, c
profecturum dicit, vt de illius aduentu vrbis
certiorem faceret. Andradius interim mult
expectauit. Sed cùm diuturnam illam expecta

n ferre non posset, cum duobus nauigijs & ali- caphis vela dedit, & in ciuitatem cursum institu portu naues anchoris firmauit. Portus intimū substructio ex quadrato lapide facta termina- cuius summam planiciem gradibus ascendeba- sula parua portui adiacebat, in qua turris extru- t: in ea ciuitatis Principes instructo & apparato io hospites excipiebant. Tutamus, sic enim vr- derator appellatur, Andradium ad epulas in eā m inuitauit. Andradius se morbi simulati excu- : defendit, nè insolitis & immodicis cibis vti co r. Hic cum Tutamo, & reliquis vrbis magistra- a, quorum causa missus fuerat, egit: & Legatū, t ad Sinarum Regem profecturus, fidei Recto- mmisit, & ipse in Tamam reuersus est: vbi mē- tuordecim constitit. In mandatis enim habe- regionis situm, gentis mores & instituta cogno- & in singula diligenter inquirens, omnia peni- loraret. Eò interim multi mercatores ex varijs ibus, cum multis mercibus, & auro præcipuè eabant. Ab ijs autem multa interrogando, mul- rerum cognitionem non iniucundam capie- eterea Georgium Mascaregnam, vt oram naui- peragraret, cum magistris Sinarum peritissi- sit, vt & ipse, quæ oculis & fama percepisset, ret. Mascaregna tandem reuocato (nauigandi e tempus instabat) Andradius per præconem pronunciare iussit, vt si quis aliquid Lusitano redidisset, aut si aliquid per iniuriam sibi quis Lusitanis ereptum, aut dolo sublatum quere- l se veniret. Nec enim se antè anchoras solutu- uàm essent omnia persoluta. Id Sinis gratissi- ccidit, non quòd de iniurijs sibi grauiter illatis uisquam meritò posset, sed quod mos ille Lu- gentis æquitatem, & probitatem, & prudenti- spectu proponeret. Quam probitatis opinionē s, qui in Sinam nauigarunt, tueri voluissent, in illis regionibus imperij accessio facta fuisset:

Nantensis oppidi descriptio.

Lusitanorum probitatis exemplum illustre.

Sinarum regionis gentisque descriptio.

Nec enim imperium tam viribus, quàm hum
& fidei fama constitui plerunque solet. Sinaru
est latissima: ab Ortu namque solis vltima t
existimatur: ab Occasu, vltimis Indiæ termi
nitur: ab Austro, Oceano alluitur: à Septentr
rò montibus altissimis multa niue & glacie c
includitur. Ea parte, quæ ad Septentriones
ab Occasu cùm Scythis, quos Tartaros appell
ad Orientem pertinent, continens est: cum
continenter bella gerunt. Scythæ viribus, Si
nio & artibus excellunt. Sic fit, vt sæpè à Scy
tute superentur, & ipsi vicissim non rarò Scy
lis & artificio vincant. Montes tamen, qui à
trione in Austrum procurrunt, Scythas à Si
munt. Valles atque camporum planicies in
Sinæ muris latissimis ita muniunt, vt Scytha
petum à se facilè propulsent. Regio est maxi
nium fertilis, & abundans rebus omnibus ad v
tum, & luxum, & elegantiam necessarijs. H
qui plagam Australem incolunt, colorati: q
Septentrionibus subiectas habitant, candidissi
Omnes lautissimè viuunt: conuiuium sciente
unt: vestibus gossypinis, & laneis, & bomby
ro etiam intertextis, prout anni tempus post
miciuntur: & cùm hyems maxima est, præs
regionibus Aquiloni subiectis, varijs anim
pellibus ad vestes introrsum fulciendas vtunt
eleganter instratis insident: vitam cultui Ga
Germanico non absimili multis in rebus ins
ludis & iocis, & vini copia frequenter oble
Amoribus atque libidini nimium dediti sunt.
res nobiles carpentis bombycina veste, & au
cherrimè facto, & vndique tectis, per vrbem
tur. Cantibus, & symphonijs, & instrument
cis animorum curas iucundissimè relaxant. A
dediti sunt: sortibus euentura prædicere ni
Magos in honore habent: mathematicas dis
colunt, & astra diligenter obseruant. In libris

& rerum memoria propaganda, æneis formis nt: quarum vsus adeò antiquus apud illos est, rimus eam artem excogitarit, ignoretur. Ar- uctura non parum eleganter, magnisque sum- edificant. Templa amplissima, multisque sta- picturis illustrata frequentant, & quanuis va- ulacra venerentur, vnum tamen Deum, re- mnium opificem & rectorem, præcipuè colen- se dicunt, eique potissimum supplices preces ndas. Vnius mulieris imaginem, quam ap- Nammam, quam aiunt esse apud Deum sum- umani generis aduocatam, honoribus sum- iunt. Est aliud apud illos simulacrum virgi- am tradunt fuisse regis cuiusdam filiam, & re- estium cupiditate omnes opes humanas ne- , vt diuinarum contemplatione frueretur. In itela Sinarum gentem esse credunt. Alius os Deus sanè sanctus habetur. Hunc homi- sse narrant fortissimum, atque tantis virtuti- ditum, vt miracula multis in locis ediderit. n illud potissimum fuisse dicunt, quod se- natus ense nudo in fluuium proiecto, quasi n lembo inuectus, ingentem fluuium traiece- uis, qui ab hostibus in prælio vehementissi- nebantur, auxilium afferret. Hunc ob præ- irtutes, & egregium iustitiæ splendorem, in latum fuisse commemorant. Multos alios abent, quibus statis diebus honores institu- t excellentes artifices, & egregij pictores. Ae las ædificant, quibus homines relegiosi, vt re- nis vacent, includuntur. Similiter & virginū , quæ religionem sanctius obseruent, institu ris operā dant: qui in illis maximos progres nt, maximis honoribus afficiuntur. In stu iere antiquo sermonis vtuntur, imperitis i- quemadmodum apud nos, qui artium ma- n disciplinis student, linguam Græcam aut a perdiscunt. Qui iuri ciuili student, in

Chalcographiæ vsus apud Sinas antiquissimus.

Sinarum religio.

Monasteria.

Studia literarum.

Politia Sinarum. magno honore sunt. Regem quasi quodd numen colunt: qui tamen rarò admodum ciendũ exhibet. Resp. in tres partes est distri cipatum ij, qui in disciplinis, & iuris studio fecerunt, obtinent. Secundus honoris gradu assignatur. Postremi ordinis sunt, qui artes lunt. In studijs quantum quisque profecer eorum, qui maximis artibus præsunt, exa let. Sunt autem ordines horum iudiciorum instituti, ita vt ei, qui infimi ordinis appro consequutus est, si velit ad altiorem locum aspirare, sint grauiora doctiorum homin subeunda. Qui plurimis & doctissimis pro terit, is ampliores in Repub. honores co Sunt in sceleribus vindicandis acres. Ne quamuis oculis orbatus sit, mendicare p Cæci molas trusatiles versando sibi victum mines exteros difficillimè in vrbes suas adm moribus externis obliti, ab institutis suis pa ducantur. Comœdijs plurimùm delectãtur, in Venerem propensi, vt varias libidinum f cogitent. Dæmones consulere dicuntur. H instituta Sinarũ sunt, quæ perstrinximus. H dius ita sibi comitate deuinxit, vt arbitrarent esse gentem officio, & fide, & prudentia cu na conferendam. Is verò Malacam rediens, *Andradij in Indiam, atq; inde in Lusitaniam reditus.* Menesium reperit, quem Lupus Suarius cu te summa miserat, vt discordijs finem imp vrbis statũ constitueret: qui tunc ab Andrad recepit. Andradius in citeriorem Indiam, Lusitaniam nauigauit, & Emmanueli Regi mores, humanitatem, & docilitatem gentis & picturas, & signa simul ostendit: quæ E lem in magnam spem induxerunt: fore, v Christi cognitionem & disciplinam caperet *Simonis Andradij in Sinas maleficia.* omnem spem aliquot pòst annis temeritas Andradij, viri sanè fortis, sed temerarij, & p à mente fratris abhorrētis, incĭdit. Is enim c

aduectus, cùm in principio opes in eo loco
is firmare statuisset, & locum etiam muniuis-
ire planè regio cœpit, deinde in tyrannidem
apuit quæ voluit, intulit vim ingenuis virgi-
uibus voluit: multa præterea signa insiti furo-
quibus Sinæ vehementius irritati, in Lusita-
serunt: multos occiderunt, alios captiuos ab-
t, Andradius tamē cum opibus suis euasit. Ea
n ad Regem Sinarum peruasisset, legatum e-
cùm Cantamum rediret, fuit à ciuibus in vin
iectus, in quibus exitu miserabili vitam con-
plerunque fit, vt quod est prudentia cōsti-
meritate & amentia dissipetur. Hanc quidem
xplicationē summatim hoc in loco perscri-
cti sumus, ne sæpius esset necesse reliquarum
storiam interrumpi. Hoc quidem tempore *RES EVROPEAE.*
regis Emmanuelis soror, quę Ioannis secun
xtiterat, magna virtutis fama florebat. Egen-
m egregia benignitate consulebat, viduas a-
igionem multis in locis instaurabat: Xenodo
m à fundamentis ędificabat, partim laboran-
bat. Erat præterea singulari animi magnitu-
prudentia non mediocri prædita. Hæc cùm
m Vrsulæ virginis sanctissimæ, quæ cum re-
ginibus, eiusdem voti atque sanctimonię so-
Christi nomine mortem pertulit, & Coloniæ
æ sepulta est, singulari studio coleret, à Ma- *De reliquijs Autæ Virginis & Martyris in Lusitaniam translatis.*
o Imperatore postulauit, vt sibi reliquiarum
virginis partem aliquam concederet, quam
o reseruaret. Is verò integras reliquias Autæ
quæ inter reliquas Vrsulæ socias princeps
illi dono misit. Fuit illius corpus Olysippo-
tum, & cum maxima populi totius celebrita-
m, & in sepulchro in ara quadam templi,
ria regina in memoriam sanctæ Dei Matris
t, extructo, repositum, vbi meritis illius
ebus aduersis numen Christi propitium si-
randis experti sunt. In India porrò Suarius

RES INDICAE.

cùm Regem Maldiuensium insularum & B
iam Regem ab Emmanuelis fide defecisse
set (multæ namque illis à Lusitanis iniuria
tum Albuquercij illatæ fuerant) Ioannem S
cum nauibus quatuor misit, vt alienatas R
luntates recolligeret. Sylueria in insulis M
bus pacem cum Rege constituit: Cambaia
petijt, & pacem cum rege firmauit: inde C
nauigans, ibi tantisper constitit, dum comm
ciperet. Indè in regnum Bengalæ cursum in

Syluerię in Bengalam nauigatio.

gala est prouincia latissima, quam Ganges
terfluit. Fluuius est altissimus atque latissim
teriorem Indiam ab vlteriore disterminat,
ostijs, inter se tercentum passuum millia di
in Indicum Oceanum labitur. Aquæ sunt sa
religionem possidere ab incolis existimantu
multi vel vt morbos depellant, vel vt anim
pollutos expient, illis frequenter abluantur.
incredibili fertilitate prædita. Gens est colore
deformis, nec inuenusta: lautissimè viuit: ve
ganter excolitur. Venere, & ingluuie, multi
astricta est. Præterea fidem minimè sanctā
lis & fraudibus gloriatur. Vt plurimum sim
lit, multi tamen in eo regno sunt Mahumet
nis astricti. Sylueria in portū Chatingamen
ctus (est autem Chatingamum Bengalę ciui

Bengalæ prouinciæ descriptio.

aduentu vrbis Rectorem certiorem fecit. I
gratissimum esse illius aduentum simulaui
nemque muneribus deliniuit, seque illius g
nia, quæ vellet, facturum ostendit. Sed cùm
& mentiri perseueraret, prælium exortum
cùm incolarum graui damno finitum esset,
sidibus datis firmata, tantam deinde human
ciem præ se Rector tulit, vt Sylueria insita
deceptus, obsides reddiderit. At Rector obs
ceptis, insidias rursus struxit, vt Syluериā op
Sed cùm iterū fuisset prælio victus, veniam
pacem se velle finxit. Tandem Syluериam R

Chatingamum vrbs.

Chatingamensis Rectoris in Syluериam insidiæ.

ciuitati, quam Daracam appellant, à Rege Ben- *Daracā Ciuitas.*
ræfectus erat, per literas inuitauit, vt ad ciuita-
s portum naues appelleret. Rectorem Chatin-
sem esse virum nefarium, & propter insidias,
le per summum scelus intenderat, Regi pœnas
imas daturum. Vt autem magis Sylueriam ad
ceret, munera largè misit. Id autem erat Cha-
nensis malitia confictum, vt facilius Sylueriam
atum dolis opprimeret. Syluería verum esse cre-
naues in eum portum, ad quem inuitabatur, in-
Ibi cùm in fluuium esset inuectus, Rex à suis
itus, tam multas in eum naues immisit, vt pa-
besset, quin funditus euerteretur. Sed fraus vir-
pulsa fuit. Sic tandem hostibus repressis, Sylue-
nsulam Zeilandam cum classe quassata & im-
(Ioannes enim Fidalgus, vnius nauis nauar-
um deseruerat) cursum tenuit. Antonius verò
na, qui cum non mediocri classe mare Arabicū
abat, aliquot prædas egit, & cùm hyems insta-
la re memorabili gesta, in Indiam reuersus est.
nuel Lacerda, qui similiter missus Dium fue-
elichiazio summis honoribus acceptus, pacem
lo fortiùs astrinxit. Alexius Menesius, vt dictū
iliter Malacam cum trecentis hominibus Lusi-
ductus fuit: & Alfonsum Lupium Costam (sic
b Emmanuele statutum fuerat) in arcis posses-
onstituit, & Odoardum Melium rebus mariti-
æfecit, & Antonium Paciecum è custodia libe-
onius enim Pereira propter dissensiones, quæ
is explicatæ sunt, eum in custodiam dederat.
n eo tempore grauissimo bello premebatur. Rex *Malacense bellum.*
ni stationem, quę fluuio Muari imminebat, tor-
& firmo pręsidio muniuit, vt è propinquo fre-
us terra atq; mari in nostros incurreret. Mene-
fonsum Lupium Costam cum trecentis Lusi-
ribus millibus Malacensiū, & multis viris nobi
ò misit, vt arcē euerteret. Is cùm æstus decessis-
naues alueo sustineri non possent, ęstus recipro-

cationem expectabat, vt cùm rursus accederet
uium inueheretur. Interim tormentis emin
rebatur, & non pauci vtrinque cadebant Ae
paulatim redibat, & prælium præclarè geri p
nisi temeritas consilium perturbasset Nam
sonsum Lupium Costam, & Georgium Ma
atrox iurgium extitit. Itaque nostri re infecta
reuertuntur. Rex cùm vi aperta nihil se factu
fideret, dolos machinari cœpit. Itaque finxi
esse cupidissimum, eamque ab Alexio postul
cùm cerneret ciuitatem annona grauissimè l
eam libenter concessit. Rex multis humanita
giæ signis omnes sinistras opiniones ex nostr
nimis euellebat. Nostri rursus in Regem offi
poterant, summa fide conferebant. Muneribu
beneficijs inuicem certabatur, commercium r
mnium erat cum partis vtriusque vtilitate c
tum. Hac pacis & amicitiæ simulatione cùm
cerneret esse omni metu vacuos, subitò sept
naues, quas dissimulanter instruxerat, vt mar
quaterent, & supra duo millia militum terra
eodem tempore in nostros imparatos inuadere
ues in insulam, quæ vrbi adiacet, inuehuntu
stros somno consopitos impetum faciunt, mu
truncant, in naues ignem conijciunt. Ignis in
(fuerat enim turbida tempestas, & imbres den
madefecerant) implicari minimè potuit. Fugi
clamor exoritur. Alexius excitatus duces in i
mittit, prælium in meridiem perductum fuit,
stes repressi sunt. Similiter & qui terra venera
magno ciuium numero, qui sceleris participes
arcem acriter oppugnare instituunt. Rex iden
subsidia cum elephantis summittebat, & res vt
summa virium contentione gerebatur. Sed cù
stri meridie ex insula redirent, hostes minus pe
ter instare, deinde paulatim cedere, postremò
cœperunt. Multi ex illis cæsi, complures etiam
sunt. Nihilo tamen secius Rex cum maiore ex

Regis Bintamensis in Lusitanos insidiæ.

n oppugnare inſtitit. Septem continuos dies no- grani bello premere contendit. Noſtri rurſus cre- eruptionibus illi frequentes plagas imponunt. quod acrius noſtros affligebat, erat inopia atq; fa- quæ in dies ingraueſcebat. Meneſius tãdem rati- n iniuit, quemadmodum ſtationem illam Mua- n euerteret. Quod ſine magno labore factum eſt. nſis quidam, vir nobilis & valdè diues, cũ vxore, beris, & ampliſſima familia Malacã petierat, vt in be domicilium collocaret. Fuerat autem, cùm Ma- oram legeret, à ducibus Regis Bintamẽſis captus, iumque perductus. Rex illum perbenignè accepit, iſque precibus eò hominem perduxit, vt Binta- n Malacæ præferret. Interim Rex cum illius fami- ate delectari multis ſignis oſtenderet, multò ta- magis vxoris illius ſpecie (erat enim inſigni pul- udine) delectabatur. Vt autẽ liberius ea frui poſ- ominem à ſe per ſpeciem honoris amandat, illiq; ecturam certarum nauium attribuit. Is (erat enim è ſtrenuus) multum damni noſtris inferebat. Sed Regis adulterium, inſignemque perfidiam ſuo- indicio comperiſſet, in arcem noſtram transfu- Cum illo Meneſius conſilium, quod animo verſa- communicauit. Is ad eam rem fuit operam ſuam citus. Itaque cum centum & viginti viris Luſita- & nonnullis Malacenſibus, partim terra, partim à Meneſio miſſis, hoſtes inopinãtes oppreſſit, in itiones irrupit, propugnaculum extemplò capi- aoënſis vnius tormenti ictu percuſſus, occumbit: uiè noſtris occiſi ſunt. Emmanueli Falconi, qui copias agebat, crus perfractum fuit. Noſtri tamen magna hoſtium cæde propugnaculo potiti ſunt. a ſeptuaginta tormenta è munitionibus in arcem rtata fuerunt. Hoc pacto bellum ad tempus ali- d intermiſſum fuit, & Meneſius Triſtanum Mene ,vt Malucas inſulas exploraret, dimiſit, & ipſe cũ ima Luſitanorum parte in Indiam citeriorem re- us eſt. Poſt illius digreſſum, bellum rurſus exarſit.

De Muarenſis ſtationis expugnatione.

Belli Malacensis redintegratio.

Arx decem & septē dies obſeſſa, ſummiſq; virib
pugnata fuit. Hoſtes in duas naues ſociorum, &
triremem Luſitanam faces iniecerūt. Noſtri vt i
extinguerent, egreſſi ſunt. Dū pugna cōmittitur
in tormentarium puluerem nauis, cui Gabriel
præerat, aduerſo & infauſto caſu coniectus, nau
cis ignibus inflammauit, & omnes, qui erant in
cùm eſſent armis grauati, demerſi ſunt. Iacobus
dezius alterius nauis præfectus tormēti vnius ic
ciſus fuit. Noſtri tamen ignē extinxerunt, & hoſ
pulerunt. Qui cū cernerent maximum damnū,
illis noſtri crebris eruptionibus inferebant, & q̄
operam ciues Bendarę ductu noſtris in bello nau
obſidionem ſoluerunt. Tunc Bintami rex à bell

Cæſorum & captiuorum numerus.

ſtendum cenſuit. In his prælijs duodeuiginti Lu
deſiderati fuerunt. Ex hoſtibus ſupra quadringēt
ſi, & cōplures etiam capti, in quibus Dynaſtæ cu
Siamenſis filius extitit: pro cuius redēptione pat
uem ingentem cibarijs onuſtā Malacā miſit, qua
rimum noſtros in illa ciborū penuria ſubleuauit.

Iac. Lupij Siqueiræ iter Indicum.

anno Rex Emmanuel Iacobum Lupium Siquei
vt Lupo Suario ſuccederet, in Indiam cū decem n
claſſe miſit. Cùm verò promontorium Bonę ſpei

Ioan. Limici nauis ab ingenti piſce retardata.

teruehebetur, piſcis ingentis magnitudinis in nau
tus, cui Ioannes Limicus præerat, incurrit, nauem
in alterum latus impulit, eamque tanta vi retinu
progredi nequiret. Vectores & nautæ ſe in ſaxum
pegiſſe ſuſpicabantur. Sed cùm neque compages
ſolui, nec aquam admitti conſpicerent, animos à
tu refecerunt, & piſcis à naue diuulſus, liberum
mare permiſit. Goam octauo die menſis Septem

Zeilandenſe bellum.

peruenit: quo tempore Lupus Suarius in inſula Ze
da arcem, vt fuerat ab Emmanuele iuſſus, ædifica
Id quidem cùm primùm ad inſulę portum, quem
lumbū nominant, appuliſſet, à Rege, vt ſibi per illi
ceret, impetrauit. Sed cùm Saraceni, vt facere ſoleba
Regem ab ea mente deduxiſſent, factum eſt, vt Rex
modò quod ſponte ſua cōceſſerat, pernegaret, ver

& a

cere bellum moliretur. Itaque nocte stationes insti-
,præsidia disposuit, tormentis nostros arcere para-
Suarius omnes copias in terram exposuit. Prælium
ente commissum fuit, in quo Verissimus Paciecus,
nobilis & strenuus, cum nonnullis Lusitanis ceci-
,& multi vulnerati sunt. Hostes tamen à stationi-
cum magna multorum cæde, pulsi fuerunt. Rex
niam & pacem postulauit. Pax ea lege concessa fuit, *Pax Zeilandensis, eiusque capita.*
non solùm arcem ædificari permitteret, sed etiam
pœnam illius inconsideratæ rebellionis, tributum
gi Emmanueli singulis annis penderet. Tributum
t gemmarum certus numerus, & maximum cinna-
omi pondus. Suarius similiter Regi fidem dedit, vt
nper auxilio Prætoris Lusitani tegeretur, nec vn-
am bellum contra illum fieret, quin Lusitani ab il-
s finibus hostes arcerent. Fœdus factum, & iureiu-
ndo sancitum, & literis mandatum, Regisq; & Prin-
um, & Suarij nominibus consignatum fuit Arx de
le incolarum operis multò citius absoluta fuit, &
anni Syluciræ cõmissa: maritimarũ verò rerum cu-
Antonio Mirandæ credita. Inde Cochimum reuer- *Siqueira administratio Indica & res gestæ.*
,Siqueiram offendit, illiq; prouinciam tradidit, &
Lusitaniam profectus est. Siqueira continuò mune
diligenter incubuit. Christophorum Sousam cum
isse Dabulem misit, vt eam ciuitatem, quæ ab Em-
anuele desciuerat, bello domaret. Alfonso præterea
enesio præcepit, vt in Baticalam infesta signa simili-
inferret. Tum Ioanni Gomecio iussit in insula Mal
a arcem ædificare, vbi fuit à Saracenis Cambaien-
us occisus. Deindè cùm Goam peteret, in cursu arci
s Calecutij & Cananoris diligentissimè prospexit.
stquam Goam appulit, Antonium Saldagnam plu-
num nauibus auctum, in Arabicum & Aethiopi-
m mare misit, vt plurimum damni Saracenis infer-
. Simonem Andradium in Sinam misit, qui, vt scri-
um est, temeritate & amentia Sinas Lusitanis infe-
os reddidit. Antonium Corream ad Regem Pegu-
sem, vt cum illo pacem & amicitiam iungeret, le-

gauit.

gauit. Garsiæ Salæ concessit, vt rei gerendæ caus
Iacam peteret. Qui cùm eò peruenisset, Alfonsur
pium Costam morbo grauiter impeditum reperi
cùm in citeriorem Indiam morbi depellendi gra
dire vehementer expeteret, arcem ipsi Garsię Sal
didit:& nō multis post diebus, quàm Cochimut
pulit, eodem morbo consumptus est. Dum hæc i
dia gerebantur, Abrahemus Barraxæ filius accep
colas montis Farrobij,& Benamarenses,& reliqu
eiusdem vicinitatis Mauros multas clades à Lusi
accepisse. Id igitur vlcisci constituit. Itaque cùr
quod animo moliebatur, summo silentio cōpre
tenuisset, quingentos equites eduxit, & in pagis
busdam Arzilēsi agro finitimis, ea parte, quæ Tir
spectat, in insidijs delituit. Inde Aroazium itiner
ctorem præmisit, vt campum exploraret, & omni
que ad speculas, quas Alfandiquimensēs appel
specularetur. Ioannes Coutignus hunc Aroaziun
rum industrium & sagacem nouerat. & illius frau
& insidias diligentissimè precauebat. Ea autem de
sa, nunquam speculatores ex vrbe mittebat, quin
equitum auxilium assignaret. Tunc igitur, cùm ho
nes speculatum misisset, equites simul emissi sunt
roazius se continuit, dum eos in speculis constitu
animaduerteret. De ea re Abrahemum confestim
monuit. Is silēti agmine è latebris egressus, nostris
propinquabat. Nostri cùm primam aciem cernere
vt se reciperent, cōsilium inierunt. At Mauri subst
runt. Fernandus Callæcus primi agminis ductor,
speculatoribus auxilium afferebat, cùm eos substit
conspiceret, in illos inuectus est. Hostes ordine mi
mè confuso cedebant, donec nostros in postremun
gmen, quod Callæcus minimè conspexerat, extral
rent. Ibi equites nostri decem & septem ceciderui
reliqui fugæ se mandârūt. Sed in lacus, qui iter im
diebat angustijs, quidam fortissimus eques, nomi
Ludouicus Valens, nostros confirmauit, & se arma
hostibus obiecit: nec ex eo loco demigrauit, antè q

RES AFRICANAE. Abrahemi Barraxæ in Arzilensem agrum excursio.

Ludouici Valentis virtus.

Lu

ısitani lacus angustias pertransirent. Deindè no-
os ordine instructos domum ita reduxit, vt inter
stes atque nostros eximia virtute & dexteritate ver-
etur. Cũ iam se Abrahemus reciperet, incidit in il-
Antonius Mascaregnas, adolescens valdè strenuus, *Antonij*
m 4. equitibus: qui omnes capti sunt. Mascaregnas *Mascaregnæ*
amuis à rege Fessæ perbenignè tractaretur, mortẽ, *mors.*
æ impendebat, vitare non potuit. Cùm enim pesti-
itia apud Mauros desæuiret, illum confecit. Sub id
npus præfecit Emmanuel Azamori (Petrũ namque
usam reuocauerat) Aluarum Norognam, qui cum *Aluarus No*
ıltis Maurorum principibus pacem firmauit, & il- *rogna Aza-*
æquabile tributum imperauit. Rebelles verò cladi *moris Præfe*
s multis affecit. Præter alias excursiones, xxvj die *ctus, eiusque*
prilis Benemezium agrum populatus est, multos oc- *res gestæ.*
lit, ducentos & octoginta captiuos abduxit, non me-
ocrem prędam abegit. Rursus mense Iunio Vascum
rnandium Cęsarem in alias Maurorum turmas im-
sit, qui cùm incautos opprimeret, viuos 800. cepit,
ıgnaque præda potitus, copias in vrbem incolumes
luxit. Rursus Aug. mense, Antonius Gundisaluius
sdem Norognę iussu in Mauros pedites inuasit: qui
n diu restitissent, victi tandem sunt, & aliqua eo-
n pars in seruitutem abstracta fuit. Hoc eodem mẽ-
quidam Maurorũ fœderatorum Duces à Norogna
xilium petierunt, quo Enxouienses Mauros aggre-
entur, & magnã frumẽti copiam inde asportarent.
l cùm 200 hostes nostris imminerent, Mauri fœde-
i suspicati sunt, maximum hostium numerum in
idijs latere. Hac suspicione perturbati, se in primũ
nen conferunt. Nostri in postrema acie hostium
petum sustinebant. Nonnulli ab hostibus cęsi sunt.
liqui cum dedecore se in vrbẽ receperunt, non cul-
sua, sed eorũ, qui eos deseruerunt. Id tamen eis gra-
n diebus multis dolorem inussit. Hoc tempore Em- *RES EV-*
nuel varijs & molestissimis curis agitabatur. Vide- *ROPEAE.*
enim se matrimonij vinculo liberatum, & cupie
vltimum vitæ actum in rebus præclaris, memoria-
que

que sempiterna dignis consumere. Quocirca
in Algarbium se conferre, regniq; administrati
Ioanni filio, & consiliarijs relinquere, vt ipse o
liqua cura solutus, bello Mauros vexaret, atq; pr
dæ religioni vehementer incumberet. Sed ab hac
tatione illum insidiæ multorum hominum, qu
nõ mutatione consilij, sed acerbitate supplicij c
re debuisset, abstraxerunt. Vt enim mos hominu
qui omnia non fide, sed cupiditate metiuntur, a
quem nõ ita diu victurum sperabant, ad Ioan Fi
à quo sibi multò maiores, & diuturniores opes p
bantur, paulatim deficiebant: & ætatem Principi
ma quidem natura præditi, sed fraudibus & dol
noxij, captabant. In primis verò plurimum de la
Emmanuelis detrahebant. Hominẽ esse diceban
tum de ædificijs, parum verò de regia dignitate
tantem. Preterea grauitatis immemorem esse cri
bantur, quòd facillimos aditus haberet, quòd su
ueniẽdi facultatem quibusuis hominibus daret,
equos frequenter agitaret, quòd insita facilitate
us congressum aspernaretur. Præterea illi crimi
bant, quòd multum auri & argenti profunderet,
stremò multa regiæ virtutis ornamenta in illo r
rebant, & Ioanni persuadebant, si vellet amplissi
in Regibus nomen obtinere, vt longissimè à patr
stituto discederet, neq; se peruulgari & contem
mitteret. Erat autem Ioannes natura clemens at
nignus, & ad pietatis studium valdè propensus.
tantas vires hominum perditorum sermo, qui a
assiduè præbebat, habuerat, non quidem vt patre
dio persequeretur, quem pietate summa colebat, s
minimè illius mores & instituta comprobaret. It
statuebat, longè diuersam sibi vitæ rationem seq
dam esse, vt ad summũ decus aspiraret. Neque de
interim, qui persuaderent, nihil esse magis regi
quàm, quidquid liberet, efficere. Voluntatem nam
refrenare, esse non regiæ dignitatis, sed miserrim
uitutis argumentum. Cùm multa eiusmodi Em

Insidiæ & calumniæ in Regem Emmanuelem.

accepisset, veritus est, nè, si res alias agere vellet, iũ in adulatorum potestate relinqueret, ab eo cõneretur, & regnum improborum consilijs guberm, ruinæ periculum adiret. Hic metus illum ab tuta cogitatione reuocauit. Præterea vt magis se à emptu & solitudine vindicaret, se nouis affinitastabilire decreuit. Idcirco à Carolo Imperatore t, vt Leonorã sororem suam, excellenti pulchritu & probitate fœminã sibi despõderet. Atqui prile, vt Ioanni filio collocaretur, enixè operã dede & ea de causa Petrum Goueanum in Germaniam laximilianum Imperatorem legauerat. Tũc verò nmutatus fuerat, vt eam vxorem ducere, quàm fin matrimonium collocare mallet: quæ res apud tos in varias reprehensiones incurrit. Sic enim dint: Quam rem gerit Princeps hic, in quo ad hunc patrium in Rempub. animum semper agnoui ? At nunc multis rationibus Remp. euertit. ùm enim, Rex annos quinquaginta natus, & vi, octo filijs oneratus, quonam modo poterit vir m Caroli sororem, in maxima spe aliarum nuum enutritam, ad nuptias parum ętati accommos allicere, nisi regni opes prius effuderit? Filio nam dos magna confici potuisset. At is non modò vxo indotatam accipiet, verùm contra morem & conudinem, nomine dotis, regni patrimonium vxogietur. Præterea necesse erit (aliter enim fortasxori adolescenti minimè satisfaciat) vt ad voatem illius regnum administret. Postremò, quid is faciet? octo filios habet. Totidem poterit ex a nupta suscipere. Regnum est angustis finibus inatum. Quas igitur opes poterit tantæ filiorum titudini largiri? Quibus honoribus aut emolutis Regia soboles statum suum tuebitur, nè sit ei sse in turbam conijci, & reliquorum hominum tutis victum sibi comparare? Erit præterea ei neamori seruire, vxori blandiri, & non quomodo ien suum immortalitati commendet, sed quo-

Emmanuel secundas ambit nuptias.

Multorum de Emmanuelis secundis nuptijs sinistrum iudicium.

modo

modo virgini pulcherrimæ morem gerat, exco
Hæc & his similia vulgò iactabantur, ab his pra
qui domesticas illius offensiones ignorabant. E
nuel tamen in ea mente perstitit, & cùm Car
Hispaniam, vt regni hæreditatē cerneret, è Gal
gica veniret, ad illum Aluarum Costam, qui re
biculo præerat, legatum misit. Legationis speci
tationis nomine instituta fuerat: legationis tan
ma eò pertinebat, vt nuptiæ conficerentur. A
Costa omnia, quæ Emmanuel cupiebat, ex anir
tentia conficit. Nuptiæ pactæ sunt, dos etiam à
lo dicta, ab Emmanuele sponsæ munera ingen
stituta: festi dies acti, & matrimonij fœdus Cęsa
stæ, vbi tunc Carolus considebat, summa omni
titia & gratulatione celebratum. Fuit tamen n
cùm esset cum Carolo & Leonora, & sanguin
pinquitate, & affinitate multis rationibus impl
& ea de causa per Pontificias sanctiones nuptia
iungi minimè potuissent, vt Pont. Maximi beni
te legibus soluerentur: quod factum fuit. Nunci
ius pactionis & fœderis ad Emmanuelem perlat
gaudio ingenti cumulauit, sed nobilitatē & m
dinem non mediocri solicitudine affecit. In p
verò Ioannem solicitauit, non quòd easdē nupti
péteret, sed quòd Reipub. inutiles arbitraretur. E
nuel regni Proceres in cōsilium euocauit. Ibi luc
tam orationem habuit, qua rationes, quæ illum a
trimonium inuitârant, exposuit: qua quidem il
aderant, aut moti sunt, aut se motos esse, ne Regi
mum offenderent, simulârunt. Itaque omnes o
instituto illius manum de more osculati, & vt n
monium felix atq; faustum esset, precati sunt. Po
gratulationes, & omniū faustas acclamationes,
lentia Olysipponem vehementer afflixit, & Reg
rias sedes commutare illius metu coegit. Almeiri
deindè se cōtulit. Indè Cratum (est autem id oppi
celebre quod ad Hospitalensium equitum ordinē
tinet) profectus est, vt ibi reginā opperiretur. Illa

Emmanuelis ad Carolum V. Legatio de Leonoræ nuptijs.

Sponsalia cum Leonora.

Pestilentia Olysipponensis.

Hiſpaniȩ Proceribus ſtipata, in regnorum con- eruenit. Eò multi Portugaliæ Proceres, vt eam rent, ſe contulerunt: ad exiguum fluuium, Seue- omine, qui Portugaliam à Caſtella diſcriminat, tum eſt. Martinus Albicaſtrenſis, Villæ Nouæ nanenſis, quod oppidum eſt in Algarbio ſitum, s, fluuium traiecit, & Reginæ manum ſuppli- ſculatus eſt. Illum Comes Tentugalenſis, & E- us Portugalenſis, & Archiepiſcopus Olyſippo. ordine ſubſequuti, eodē officio perfuncti ſunt. eindè Luſitana nobilitas idē fecit. Regina fluui- nſmiſit: quam Dux Albanus, & Epiſcopus benſis deducebant. Dux Brigantinus citra flu- ōſtiterat: ad duo millia equitum Luſitanorum eganti cultu conuenerant. Vbi Regina in termi itaniæ conſtitit, Dux Brigantinus ex equo deſi- t Reginam nomine Regis exciperet. Quæſitus ano Duce, an facultatem ab Emmanuele Rege l munus obeundum haberet, eam literis publi- riptam, & manu Regis ipſius conſignatam ō-. Literȩ publicè & alta voce recitatæ ſunt, & Al- uci in officij ſui ritè peracti teſtimoniū traditæ. dem Princeps catenam auream, quæ Reginæ o alligata erat, aſſumpſit, vt ſic ipſam Reginam ret, quam Brigantino duci tradidit, atque com- Hac traditione ſolenni ritu celebrata, Albanus & reliqui Caſtellæ Principes abſceſſerunt. Epi- tamen Cordubenſis, & Dynaſta Tregenienſis ati erant) & præterea Villȩ Francȩ Princeps, & n Hoſpitalenſium in Caſtella Magiſter, & s acuti Comes cum Regina Cratum vſque per- nt. Poſtquam in oppidum ventum eſt, & Regi- auit, Rex illam inuiſit: à qua cum ſingulari ſi- tione amoris exceptus fuit. Ioannes illius ma- ſculari voluit: quod, illa nullo modo induci vt pateretur. Georgium tamen equitū Iacoben- Ciſtertienſium Magiſtrum, Ioannis Regis fi- vt Hiſpaniæ morem conſeruaret, ad oſculū ma-

Reginæ Leonoræ in Luſitaniam deductæ pompa et ceremoniæ.

Emmanuelis cum Leonora nuptiæ.

nus admisit. Deinde Archiepiscopus Olysipp
Regem atque Reginam ritu ab Ecclesia sancta
stabili matrimonio copulauit. Symphonia d
tibiarum concentus,& choreæ consecutæ sunt
modicis itineribus Almeirinum profecti sunt
gis obuiam illis prodière. Principes regij ex
pentè desiliunt, vt Reginæ manum osculentur
pati noluit:imò multis in illos voluntatis egre
gnis insitam benignitatem testificata est. Reliq
Principes,qui nondum suum officium fecera
solito more salutârunt. Vbi Almeirinum peru
sabela & Beatrix Emmanuelis filiæ ad scalar
dus, quibus in aula ascensus patebat,aduenêre,
descendere pararent,Regina,ne id facere posset
lerauit,& ad genua prouolutas subleuauit, easq
nissimè complexa est. Reliquæ deinde virgin
nam manus osculo salutant, quas omnes illa
dum benignè, cum debita tamen maiestatis ra
salutat.Quibus cantibus, saltationibus,& tripu
ille celebratus extiterit,erit explicatu difficillin
quenti die Rex peractis Sacris,aurei velleris or
Philippo Burgundiæ Principe fundatum, à su
bus singulari religione retentum,cuius Princep
Magister Carolus erat, ipsius Caroli iussu co
est.Hyems illa tota fuit Almeirini in summa i
tate consumpta.Inde appetente vere,Rex Ebor
cessit.Hoc anno, qui fuit à CHRISTO nat
XIX.misit Rex Emmanuel in Indiam sedecim
classem, cuius Georgius Albuquercius præfe
titit. Non omnes tamen institutum cursum
potuerunt. Nauis enim,cui Iacobus Limicus p
Olysipponem reflatu delata est. Ludouicus C
nus cum naui,cui præerat,à fide desciuit, pirati
cit,multaque flagitia & scelera indigna genere
signauit. Emmanuel Sousa,qui nauarchus erat
tæ nauis, cùm oram AEthiopiæ Melindem ve
geret,& portum Mantuæ (sic enim appellant)
vt commeatum ab incolis emeret, fuit in terra

RES INDICAE.

Annus nati Christi 1519.

Claßis 16. nauium in Indiam missa, eiusque successus.

cum quadraginta viris Lusitanis occisus. Nauē cùm ad insulam, quæ non procul Quiloa distat, la tempestate iactata, & vadis allisa fuisset, Sara- lripuerunt, & Lusitanos omnes, vno duntaxat , quem Rex Zamzibaris in fidem recepit, exce- ucidârunt. Georgius Albuquercius cum 9. naui- lozambique hyemauit. Quatuor tantùm naues diam pelagus transmisêre. Interim Iacobus Lu- iiqueira omnia, quæ ad bellum Arabiæ gentibus ndum necessaria videbantur, summa ope com- at. Et quia maioribus copijs indigebat, nauigio; facilè fluctus exciperet, Gundissaluum Loulen- Iozambiquem ad Georgium Albuquerciũ mi- i mandabat, vt indè Arabicum sinum peteret, vt nctis viribus Iudam expugnarent. Cùm verò ira Melichiazij fraudes perciperet, eumque mul- ommodis Lusitanos affecisse cognosceret, Chri orum Salam cum triremibus tribus, qui oram aiæ infestam redderet, expediuit, quod is dili- t effecit, & cum non mediocri præda reuer- t. Similiter & Antonius Saldagna, qui circa lasumense promõtorium oras illas peragrabat, ti præda potitus, se ad Siqueiram contulit. * Sub pus, leuis à Rege offensio ita grauiter cuiusdam usitani animum exulcerauit, vt oblitus fidei, is, & religionis, Regem, à quo educatus fuerat, m, quæ illum genuerat, prodere, vitamque su- summum discrimen inducere properaret. Fer- is Magallanus fuit vir nobilis, & magno ani- æditus, cuius antea mentio facta est. Is in India is in rebus non mediocre virtutis & industriæ nentum dederat. In Africa similiter viri valdè i officio functus fuerat. Olim erat apud Lusita- more positum, vt in Regia, qui Regi seruiebãt, Regis sumptibus alerentur. Cùm verò multitu- mesticorum tanta fuisset (eorum namque filij, egibus operam dabant, eundem locum retine- & præterea multi in regiam familiam meritis

Fernandi Magallani ad Castellæ regem defectio.

Institutum Aulæ Lusitanicæ.

admittebantur) difficillimum videbatur, cibo
multitudini præparare. Quocirca fuit à Port
Regibus statutum, vt sumptum, quem quili
in Regia facturus, ipse sibi ex regia pecunia fac
autem factum est, vt cuilibet certa pecuniæ
singulis mensibus assignaretur. Ea verò, cùm
tunc annonæ vilitas esset, satis homines alebat
autem, cùm & hominum multitudo cum re
nalium pretijs multis accessionibus amplificata
ctum est, vt illa pecunia, quæ olim quotidian
ptibus faciendis latè sufficiens erat, nunc pe
sit. Cùm tamen omnis Lusitanorum dignitas
pendeat, huius exiguæ pecuniæ summa, quasi
amplior esset, incredibili studio quæritur: &
regiam familiam admitti, vt valdè expetendu
tani iudicent, tum in stipendij huius incremen
mum decus statuunt. Cùm enim sint apud Re
riæ famulorum classes, pro classium dignitat
bet Regis domestico pecuniæ numerus assi
Maxima classis est virorum nobilium. Sed cùn
litatis etiam discrimen sit, non vnum congiar
mnibus ex æquo tribuitur. Sic autem euenit,
congiarij magnitudine, de nobilitate vniuscu
iudicium fiat, & tantò quisque nobilior existi
quantò illius congiarium amplius extiterit. H
dem iudicium, vt sunt res humanæ, est sæpè fa
mum. Multi namque ambitione & sedulitate
quuntur, quod est meritis atque germanæ no
tribuendum. Attamen Lusitani cùm sint præt
dum huius nobilitatis appetentes, & paruæ pe
accessione nobilitatem suam augeri putent, p
tam parua pecunia sæpenumerò, tanquam in e
omnis atque dignitas vertatur, sibi pugnand
bitrantur. Magallanus autem pro meritis suis c
debat, vt congiarium illius dimidio numi aurei
lis mensibus augeretur. Rex, nè aditum ambit
periret, id denegauit. Magallanus offensione hu
neficij sibi eo tempore denegari commotus,

Defectionis Magallani causa.

ait, fidem violauit, Rempublicam in summum menadduxit. Et cùm Reipublicæ iniuriæ nobis ndæ sint, & Regum etiam, qui Reipublicæ parẽnt, offensiones perferendæ: & cùm vita, quam e debemus, pro ipsius patriæ salute ponenda sit, dacissimus tantum dolorem ex parte vnius aunidia: quæ quinque denarios conficit, sibi negait, vt Rempublicam oppugnaret: Regem, à quo tenutritus, violaret: & patriam, pro qua mori sset, in discrimen adduceret. Res enim eò perduit, vt periculosi belli discrimen rebus communinpenderet. Nescio autem, vnde tam Barbarus n Respublicas irrepsit. Cùm enim proditoris noit non modò odiosum & inuisum, sed etiam cũ osteritati maculam sempiterni dedecoris inurat, nes, qui fidem violare, & Reges suos, aut Respu. oppugnare statuunt, munera, quæ acceperant, consignatis abijciunt, fidem abiurant, se ciuitae spoliant, regem sibi suas res habere iubent, sibi deinceps cum patria fore commune testificant: tum demum sibi moliri contra patriam bellum contendunt. Esto, aspernare munera, si lubet: mne patriæ benignitatem: freme quantum vobi non esse præmium pro dignitate persolutum. n verò datam prodere quî potes? Grauem mihi iam patria intulit. Intulerit etiam grauissimam. iuria nec in parentibus, nec in patria vindican. Omnia, quæ à patria acceperam, inquit ille, re. Nunquid vitam, ingenium, disciplinam abie-Minimè. Ad hæc omnia à Deo primùm, à patriæ e legibus, & moribus, & institutis accepisti. Neaturæ repugnare, neque patriam lædere, neque frangere, quamuis omnibus iniurijs oneratus quam licebit. Imò vita tibi deferenda, & grauissi pplicia subeunda sunt potius, quàm fidem vioat officium prodas. Abiura fidem quantum voerfidiam tuam publicis literis conteſtare: insia memoriam sceleris infandi posteritati relin-

Inueterati cuiusdam proditorum moris reprehensio.

que: nullis tamen testimonijs numinis offens
& dedecoris sempiterni maculam vitare poter
eam tamen fraudem Magallanus impulsus fuit
bitraretur, si publico testimonio fidem & Regi
triæ debitam abiuraret, licere sibi fidem prodo
confestim exequi minimè dubitauit, & se co
ad Carolum contulit, eumque admonuit, i
quas Malucas appellant, quæ sunt vltra auream
sonesum constitutæ, ad limites Castellæ pertin
ab Emmanuele Rege contra pactionem iam
vsurpari. Ducebat autem secum Rodericum
um, qui se Astrologiæ disciplinam tenere pro
tur, vt eandem opinionem in animo Caroli alt
primeret. Aluarus Costa, qui tunc legatus apud
lum erat, Carolum adijt: necessitudines comme
uit, non esse illius amplitudine dignum, aures
nibus illis præbere. Eadem namque vanitate &
re, quo Regem optimum violârant, multa cõfi
Proditorum nomen, cùm reliquis hominibus
præcipuè Regibus esse detestabile & execrandu
ges verò, qui illis fauerent, pestem alere, qua reg
men ex hominum memoria deleatur. Caroli
esset natura benignus, ab hominibus illis audie
ducebatur. Sed ab Hispaniæ proceribus persua
ne vllius affinitatis obtentu imperium amplifie
gligeret. Itaque statuit naues Magallano, quibus
viam in Orientem aperiret, attribui. Fœdere n
inter Regem Ioannem secundum, & Regem F
dum facto, cùm regiones, quas quilibet explor
debellare sine alterius iniuria posset, definitæ fu
tutum fuerat, vt Castellani non viam à Lusita
ctam, sed diuersam sequerentur: vt videlicet cùr
tugalenses ad Solis ortum, Castellani ad Occasu
uigarent, orbem marium atq; terrarum confic
Sic aũt cuilibet parti liberum erat, cùm omnes
atq; terrarum tractus 300. & 60. partibus definit
centum & octoginta partes ad peruestigandum
debellandum sibi deposcere. Limes erat Merid

Magallani de quærendis Malucis ins. institutum.

Lusitaniæ et Hispaniæ regum fœdus de nauigationibus Oceanicis.

im appellant lineam à Septentrione ad Austrum
o designatam: quia cùm Sol eam attingit, meri-
hominibus sub ea regione constitutis efficiat:
cundùm longitudinem (sic enim spatium Or-
)ccasu terminatum nominant) circiter sex & tri-
gradibus Olysippone distat. Error autem Ma- *Erroris Magallanici de Malucarum situ causæ & origines.*
i, & aliorum, qui vestigijs illius ingressi sunt, quo
as insulas ad ius Castellæ pertinere contendunt,
tis causis originem habuit. Primùm quidem sic
comparatum est, vt cùm primùm aliquod iter
nitum habemus, quod non possumus certis
bus aut anfractibus, & notissimis signis definire,
longius nobis appareat: maximè verò cùm na-
us, vbi neque montibus, neque vallibus, nec vllis
notis possumus spacium finire. Deinde qui ma-
ognita nauigant, vt maius & admirabilius faci-
confecisse glorientur, spacia multò ampliora fa-
vt, quasi ex alio mundo in hunc redierint, ingen-
lmirationem efficiant. Accedit vt etiam ipsi ve-
cùm Astrologiæ imperiti sint, quamuis nullam
tem orationis adhibeant, fallantur, & cùm va-
cuitibus maria peragrent, rectum iter se tenere
t. Sic factum est, vt cùm inter Indum fluuium
gem spatium decem graduum, qui circiter pas-
millia septingenta conficiunt, interiectum sit,
næus triginta gradibus spatium illud definierit.
im doctissimus terras illas non lustrauerat: quæ
fide dignis, imperitis tamen, acceperat, ea mo-
itis mandabat. Illi verò cùm ab Indo ad Cori
ontorium, quod in Austrum longissimo tractu
rrit, nauigarent, & inde rursus in Gangem ad
triones cursum inflecterent, quasi recta via,
ulum ad Austrum inflexa nauigassent, itineris
m metiebantur. Alia etiam erroris causa no-
oiecta est. Cùm enim vltra promontorium Bo-
ei, aliud promontorium, quod mitius in Austrũ
inet, flectere secundis velis niterentur, se multò
iter confecisse putabant, quàm propter maris

impetum, naues in diuersa iactãtis, facere potui
Ea nanq; ora, quæ in illis regionibus ab Austro
ptentriones pertinet, longissimo tractu proten
Venti autem, qui ab ortu Solis flant, sunt anniue
& statis temporibus valdè vehementes: Aestus si
ter, propter immensam maris altitudinem, Luna
sibus nimis obiectam, incitatissimi. Ergo cùm fl
ab ortu Solis ad oras maritimas Occidentis incre
violentia cõtorti, & ab oppositis oris repercussi, n
strũ, qua facilior patet exitus, incitentur, & ex illo
montorio, quod diximus, in aliud longius, quàm
di possit, excurrant, nostrorũ in nauigando cursu
tardant. Quod nostri non intelligentes existima
se multò maius spatium confecisse, quàm nauig
transmiserant. Hæc omnia nostris etiam eam er
causam attulerunt, vt regionum terminos satis i
ritè designarent, & ad Ptolomęi errata, alia etiã m
parũ sapienter adiungerent. Hæc tamen controu
inter Castellanos & Portugalenses hunc fructum
tugalensibus tulit, vt spatia multò diligentius exp
rẽt. Hoc autem fieri commodè non potuit, nisi pe
næ defectus. Cũ enim Luna orbe pleno interiectu
ræ, vt fieri necesse est, certis tẽporibus obscuratur,
splẽdoris amissio non ijsdẽ horis animaduerti po
necesse nãq; est, cũ citius in India, quã in Portug
quæ in occasum vergit, nocturnæ tenebrę sint, vt
uis ille defectus vno tempore fiat, diuersis nobis h
appareat. Horarum igitur dimensione omnis con
uersia tollitur. Qualibet enim Hora quindecim gra
Sol progreditur. Obseruatum autem est ab homini
peritissimis, qui à Petro Nonio Mathematicorũ p
cipe ad id diligenter instructi fuerant, sex horis ab
di fluminis ostio, ad Olysipponis vrbis sitũ Solis
sum terminari. Horę verò sex, gradus nonaginta
ciunt. Ab Indo aũt fluuio ad vltimos Malacarum i
larum terminos, qui ad oriẽtem Solẽ spectant, du
quadraginta gradus intersunt. Hos si nonaginta g
dibus adieceris, centũ & triginta duos efficies. *Si v*

Molucensis controuersiæ fructus & Molucearum ab Olysippone distantiæ diligens supputatio.

triginta gradus, q. Olysippone ad Occasum secũ lineam illam meridianam, quam diximus inter aniæ reges fœdere definitam fuisse, vt Castellani endunt, addideris, centum & sexaginta octo gra- summa fiet. Itaque secundùm hanc computati- n, adhuc Portugalēsibus duodecim gradus explo restant, qui possunt sine cuiusquam Christiani iniuria à Portugaliæ regibus occupari: tantum vt Magallanus, vel quisquam alius insulas illas tque meritò possit Castellæ regibus adiudicare. tamen controuersia non mediocres in Hispania edias excitauit, vsq; adeò, vt reges optimos & co- one, affinitate, & amore coniunctissimos, inter- ad intestinam seditionem, solicitarit: quod totũ probissimi hominis scelere ortum habuit. Vt ve- illum redeamus, cùm Emmanuel hominis sce- oste literis accepisset, consilium habuit. Nihil ta- consilio conclusum fuit. Costa verò Magallanũ tibus promissis onerabat, & interdum illum in ntia fluctuare cogebat. Cùm tamen maiora sibi ia ex instituto scelere quàm ex debita fide pro- ret, aures Costæ promissis occlusit. Itaque nego- um Carolo ex animi sententia confectis, Magalla & Falerius Hispalim contendunt. At Falerium facinoris suscepti pœnitebat, & intra paucos di- œstitia confectus, mortem obijt. Magallanus quinque nauium classe, & cum suprema necis at itæ in reliquos nauarchos potestate, x. die Augu- isdem anni soluit, vt terras atque regiones, quas e viderat, neque ab alijs exploratas audierat, sed cione tantùm eas adiri posse consequutus fuerat, straret. Sed nihil est tam arduum, quod non ani- magnus desperatione stimulatus aggrediatur. ùm oram prouinciæ Brasiliæ præteruectus, ad rum vltra æquinoctialem plagam nauigauit. Cũ mense Septembri, anno salutis M. D. XX. tres & quaginta gradus, ab æquinoctiali regione ad Au- a nauigando confecisset, fretũ reperit, cui nomen

Magallani nauigatio ad Molucas insulas, eiusq; successus.

Freti Magallanici inuentio.

Magallani impositum fuit, vt sempiternum mo tum facinoris extâret. Sed tantum frigus Hispa seros excruciabat, vt multi fœdè perierint. Fre rò, vt fama est, quadraginta millia passuum in tudinem patet. Freto superato, rursus in æqui lem regionem, & in cælum mitius atque tepid instituit. Varij interim casus hominem exagi Nam nauarchi cum reliquis Hispanis ab illo d re voluerunt, & ei insidias intenderunt: & qui illis capitali supplicio affecti sunt: & ipse tan insula, quam Matam appellant, cùm opem Regu ab illo auxilium postulârat, attulisset, post bellu fectum, ab ipso Regulo occisus per insidias fuit ditor proditori pœnas eiusdem sceleris irrogare tantùm ex illa classe naues (reliquæ namque fuerant) Tidorem, quæ insula vna ex Malucis e uenêre. Vna ex illis octauo die mensis Septemb no salutis M.D.XXII. Hispalim appulsa fuit. A verò nauem, quia dissoluta compage aquam a bat, Hispani in insulam subductam refecerunt, & accepto profecti, Septentriones versus iter susce Cùm verò commeatus illos deficeret, & mult re interirent, retro cursum flectere coacti sunt Malucas autem appulsi, intellexerunt Lusita insula, quam Ternatem appellant, commorari. ad illos confestim mittunt, qui diceret, vt hom Hispanis, & eadem religione deuinctis opem re speratis afferrent. Nauem esse laceram, magnam hominum, qui ea vehebantur, absumptam, reliqu uissimis morbis impeditos. Antonius Brittius, q insulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Henricum cum nonnullis nauigijs extemplò mi his Magallani comites fuêre continuò recepti, & lari humanitate tractati. Nauis fracta fuit, & illi nis nauibus in Indiã, deinde in Hispaniã rediêre exitum classis illa parum felicẽ habuit. Sed vt ad e anno salutis M. D. XIX. inciderunt, reuertamur, die mensis Februarij Aluarus Norogna, qui tunc

ræfectus erat, in eam Mauritaniæ partem, quæ ia nominabatur, cum ducentis & triginta equi- & centum peditibus inuasit: hostes acri prælio ucentos atque decem captiuos abstraxit. Rur- simo quinto die mensis eiusdem, octo & qua- a passuum millia progressus, in castra Nacer- næ (is erat vnus ex Enxouiæ principibus) im- dedit: duas illius vxores, & duos filios, & v- iam, & multos illius cognatos, cum magna a- hominum multitudine captiuos abduxit. Dũ quidam Lusitanus eques facinus inhumanum rum edidit. Maura quædam eleganti forma, Nacerbenduma filio suo desponderat, armillis is magni ponderis brachia & suras ornârat. At ius Leitanus (sic enim eques ille nominaba- nti cupiditate inductus, vt illud facilius capti- aheret, manus atque pedes miseræ præcidit. na illum multis malè verbis accipit, argento in custodiam tradit, & in Lusitaniam cum de- redire compellit. Rursus vigesima die Martij, eiusdem prouinciæ turmas Norogna aciem In via camelorum turmam multis rebus onu- pit, deindè primis tenebris montis cliuum sub neris ducem admonuit, vt eum aliqua via sa- duceret, nè possent hostes illius iter ex equo- stigijs animaduertere. Duabus deindè horis tem datis, postquam rursus omnes excitati plicem aciem instruxit: primam Antonio Lu- eiræ, secundam Iacobo Melio attribuit: ter- qua erat maior militum numerus, sibi reser- Ad hunc modum silenti agmine profecti, in hostium ex improuiso impetum fecerunt, e- n effusam fugam compulerunt. Trecenti ta- octoginta duo capti sunt, & præda ingens aba- tes sublato signo conueniunt, & auxilijs vndi- luentibus exercitus non mediocris efficitur. ordine regrediuntur. Sed cùm Maurus qui- fœderatis, vir sanè fortis, nomine Zala Bem- barqua,

RES AFRICANAE.

Aluari Norognæ in Enxouiam excursiones.

Ant. Leitani immane facinus.

Alia eiusdem excursio.

Zalæ Bembarquæ præclarum facinus.

barqua,in nostrorum conspectu pulchrum alic
cinus edere statuisset,solus in hostes impetum t
rogna continuò,vt illi subueniret,aciem in ho
rexit.Primo impetu triginta ex hostibus cæsi su
nus vir primarius captus est.Reliqui eorum,qui
re,casu perculsi,substiterunt.Norogna eorum
mento liberatus, Azamorem exercitum ordi
cebat.Fluuius erat vado transeundus.Is vbi vad
pinquauit, ne pecorum multitudo ordinem p
ret,& trāsitum impediret,magnam illius parten
ro cuidam fœderato donauit. Transmisso cun
reliqua præda vado, duabus horis in hostium
ctu,qui citra vadum restiterant, cum exercitu c
uit,& epulatus est. Expectabat autem,an hostes
vadum pugnæ capessendæ gratia transire. Cùr
facere noluissent, Azamorem exercitum cum
præda reduxit. Rursus XXV.die mensis Martij,
lias turmas hostium adoriri statuisset, in Mau
lantes incidit: quinquaginta cepit: reliqui in
versi, illius aduentum per omnia compita & m
nunciârunt.Multi continuò confluxêre: & No
ne cum tanta multitudine manum conferere c

Alia excursio.

tur,Azamorem cum captiuis reuersus est.Vigesi
tem octauo eiusdem mensis die copias eduxit,
quasdam turmas hostiles inopinātes aggrederet
cùm in via præter opinionem in magnum eq
numerum incidisset,Lansarotem Freitam cum
bus sexaginta præmisit,qui in hostes impetum fe
pse cùm reliquis subsecutus est. Fit atrox præliu
hostibus multi cæsi:sexaginta capti sunt,reliqui
fusa fuga ab imminenti clade proripuerunt: Int

Arhagus centenarius captus.

tiuos fuit Dux quidam eximius, Arhagus nomi
cùm lentum annos natus esset,omnia militiæ m
diligenter administrabat. Trigesimo die mensis
Norogna, cùm otium ferre non posset, oppidun

Siner opp captum à Lusitanis.

ris munitum,quod Siner appellabant,improuiso
tus est,illudque vi cepit:reliquam prædam Mauri
deratis concessit: : ipse Azamorem trecentos &

ta & octo captiuos abduxit. Nec ipse solùm hobris excursionib. fatigabat, sed Duces reliquos pere non sinebat. Itaq; Vascum Fernandium m, antesignanorũ ductorem, cuius virtuti pluconfidebat, in varias partes mittebat, vt houantam maximam posset perniciem inferret.

Vasci Fernan. Cæsaris in Mauros eruptio.

mpore primum quidem cùm indicio cuiusptiui percepisset, in loco, quem Fornignum nt, equitum turmam, vt fruges incenderet, coa'e, in eam inuasit: nonnullos occidit; reliquos n coniecit: Ducem viuum cepit. Cùm verò na accepisset, in agro oppidi Tilensis magnam n multitudinem versari, vt indè in segetes irrunostros, qui in campo vagabantur, inopinatò rentur, in eos eundem Cæsarem immisit. Is pigrè imperata conficeret, equites non inuen peditibus acre certamen iniuit, qui fortissimè nt. Omnes enim eorum salus in virtute consi- Nec enim poterant pedibus equites insequenere. Cùm tamen multi cecidissent, reliqui in n quoddam, quod prope eum locum situm fugerunt. Ibi conglobati sese animo maximo ur. Sed tandem Cæsar, gradibus maxima consuperatis, primus ascendit: deindè Frãciscus speculatòr: tertius fuit Scriba quidam, cui not Franciscus Rodericus. Reliquis animus ad-, vt idem facerent. Itaque in supremam templi ationem subeuntes, in hostes irruũt. Cæsar vjs, qui acrius resistebãt, complexus, è summo auit. Tanta verò pertinacia decertatum est, vt hostibus euaserit. Neq; solùm gladijs & pus, verùm & lacertis cùm multo acerrimè vin:os in terram è summo detrudere contendeprælium quamuis pro numero militum exideretur, victoribus tamen in laude non mepositum fuit. Erant enim hostes fortissimi, & cũ pertinacia è loco superiore resistebant, & in iscrimine constituti, nullus eorum in dediti-

Eruptio eiusdem alia.

Cæsaris, aliorumque nonnullorum virtus.

onem

onem venit, Omnesque tandem in vestigio m
in seruitutem abduci maluerunt. Cęsar paucis
bus ab Emmanuele accersitus fuit, vt cum clas
Vmbris oppidi expugnatio. tanum fretum tueretur. Vmbre oppidum est
ense, in edito loco situm, muris, & mœnibus
pugnaculis munitum: quod Azamore octo &
millia passuum distat. Imam vallem fluuius
fluit, vndè collis in oppidum valdè accliuis
Hoc oppidum Norogna ex improuiso capere
concupiuit. Itaque decimo die Aprilis eiusde
in oppidum inuadit: minoribus tormentis pro
tores exturbat: scalas muris admouet, mœnia
totis viribus oppugnat: oppidani summa conte
resistunt. Cùm autem Norogna se frustrà co
oppugnationis vti conspiceret, aliud excogita
ros acerrimos elegit, qui cum securibus, quam
ximum periculum è mœnibus emineret, in
inuaderent. Hi neque saxis, neque missilibus in
potuerunt, quo minus fores cardinibus euulsas
sum impellerent. Hoc enim Norogna præcep
cardines tantùm, quò citius opus absoluerent,
bus excindere conarentur. Aditu in oppidum
cto, nostri confestim irrumpere conati sunt. Ho
globati acriter & diu resistunt. Nostri cum mag
stium cęde tandem ingrediuntur. Hostes verò s
cliuum deiiciunt, & fluuium petunt: multi cù
Cæsorum & captorum numerus. cliuum præcipites ruerent, dilacerati sunt. Magn
stium numerus cæsus fuisse dicitur: ducenti qui
ginta & sex capti, è nostris decem tantùm vul
fuerunt. Norogna re bene gesta (nec enim oppid
sidio munire, sed hostes exterrere decreuerat, vt
ligerent, nullum sibi locũ, quantumuis egregiè
tum, periculo vacuũ fore) copias in vrbem integ
duxit. Rursus octauo die mensis Octob vt Allim
nis (erat autem is insignis inter Mauros dux) t
opprimeret, egressus est. Sed cùm alios Mauros o
haberet, quos captiuos duxit, & intelligeret, se
iã fallere nullo modo posse, regredi maturè consi

decimo quarto die ſpeculatum miſit, vbi duces
n, qui camelorum turmam, quæ Zafinio Aza
n agebatur, ceperant, & quendam primarium vi-
Mauris fœderatis in ſeruitutem abduxerant,
oſuiſſent. Speculatores tres Mauros capiunt,
Norognam perducunt. Illi nunciant, caſtra
n quatuor & quadraginta paſſuum millibus ab-
ullam moram interpoſuit, quin ad illos de no
enderet. Sequenti die ſe in latebras coniecit, ne
bus ſentiri poſſet. Inde primis tenebris profe-
marochium iter direxit. Prope namque oppi-
ad hoſtium caſtra poſita audierat. Ibi tripli-
em inſtruxit, & ſingulis Ducibus, quid fieri ab
que vellet, imperauit. Deinde explorato cum
bili celeritate in hoſtes inuectus eſt, & eos in-
ppreſſit, & illis partim cæſis, partim in fugam
ſis, caſtrorum partem diripuit, prædamque
n, & armentorum, & camelorum, & equorum,
entis & quinquaginta captiuis abduxit. Ne
ſtri nimia prædandi cupiditate diſſiparentur,
n ex omni vicinitate maxima ſubſidia, vt fi-
, hoſtibus aduenirent, receptui ſignum dedit.
nox erat, cùm copias ſuas à caſtris hoſtium re-
Hoſtes interim vndique prouolant, & quæ cui
ſors offerebat, feſtinanter arripiunt: atque pri-
ſtes, lapides atque miſſilia torquentur tanta vi,
num noſtris damnum inferrent. Duabus ho-
mè dimicatum fuit. Interim prima luce no-
ta eſſet hoſtium multitudo, clarè cernunt.
orogna ſuos rurſus inſtruxit, & verbis ad cer-
crius ineundum excitauit. Et cùm ex equo
t, quem laſſitudine confectum eſſe ſentie-
um conſcendit. Res iam non lapidibus &
is, ſed haſtis & gladijs acerrimè gerebatur. In
nſim ordine minimè perturbato cedebat, &
n aciem in hoſtes conuertebat, vt eos ab inſe-
etardaret. Cùm verò in hoſtem, nimis in la-
pertinacem, equum calcaribus admotis con-

Norognæ in Mauros eruptio.

Tamarochium opp.

Norognæ victoria.

Prælium redintegratum atrociter.

Norognæ discrimen ex vulnere.

citaret, illum hasta transfixit. Sed cùm ex ho corpore hastam extraheret, fuit secundùm g graui plaga percussus, vt ex equo omni sensu amisso decideret. Vascus Fernandius Cæsar, propter anni tempus ex classe redierat, subitò Alius item vir fortissimus nomine Martinus cum alijs nonnullis opem festinanter attulit. tisper hostium impetum sustinuerunt, dum N suorũ auxilio recreatus, sensum paulatim reci in alium equũ, quẽ ei famulus illius obtulerat deret. Deinde postremum agmen Ioanni Frei gio procuratori commisit: ipse in primum agr regio signo se contulit. Erat enim viribus de quib. posset in agmine postremo hostibus, qui acriter instabant, obsistere. Qui erant in post gmine, res memorabiles effecerunt. Nec enim prælij molem inuicto animo sustinebant, v multos interimebant. Sole exorto, hostes grau

Insignis Lusitanorum victoria.

stros premebant, & nostri vicissim multò acri gnabant. Nostri tamen sine vlla perturbatio dam inuitis hostibus Azamorem perduxerunt stibus ducenti cæsi sunt. E nostris nemo desi fuit, quamuis multi vulnerati, & debilitati, dam etiam membris capti è prælio discesserint hoc facinus memorabile, quod magnum hosti tum iniecit. Aluarus enim Norogna cum duc quinquaginta tantùm equitibus, & triginta qu peditibus ex vrbe egressus fuerat. Mauri Enxou quingentos equites, & magnum peditum nun contra nostros eduxerant. Et quia primùm ab bus lapidibus certatum fuerat, euenit, vt nomin dum diu celebratum factum illud extiterit. Lap namque eam hostium incursionem milites ap bant. Hoc facto, multi ex hostibus pacem petiêr

Ioannis Coutigni excursio.

sub Emmanuelis imperium subdidêre. Ioannes tignus sub id tempus cùm in pagum maxim, i fortissimi equites habitabant, inuadere statuisset doardo Menesio auxilium postulauit. Is illi cent

qu s misit. Eorũ dux Andreas Henricus extitit. Cou-
tig s primis tenebris egressus, ductoris inscitia ne-
qui t in pagum, nisi clara luce, peruenire. Sed cùm fa-
m æcessisset (non potuit enim tanto silentio acies
ed , vt non hostes, quò intenderent nostri, ex his,
qu agro vagabantur, exploratò cognoscerent) Cou
tig s pagum prope desertum reperit. Maxima e-
ni ars incolarum diffugerat. Illi tamen, qui restite-
ra acriter repugnârunt. Sedecim tamen cæsi sunt,
qu or & quadraginta capti. E nostris tres ceciderũt.
Co gnus indè cum præda commodiore via se reci-
pe aturauit. Illa autem via, quam reliquit, Petrus
Lu s Azeuedius cum equitibus septem veniebat.
Ho verò, auxilijs vndique subitò accitis, in septem
illic ruunt, & primum Aluarum Vascium Tauiren-
sem cidunt, deindè Azeuedium illi subsidio celeri-
ter urrentem interimunt: & famulus quidam illi-
us, n patronum tueri contendit, similiter occum-
bit asparem quoque Cugnam tribus iaculis hostes
con unt. His cùm opem antesignanorum ductor
affe voluisset, equus illius confossus fuit, ipseque
ingn am vitæ periculum adiuit: filius eius duobus in
iacu lis emissis grauissimè vulneratus fuit. Erat lo-
cus gustus, quem hostes petebant, vt nostris exi-
tum ntercluderent. Eum locum vt primus occupa-
ret C utignus, ea via, qua iter faciebat, accelerauit.
Ibi , qui ab hostibus se recipiebant, excepit, & sa-
gitti s oppositis, hostes aliquantulum ab insequen-
do rdauit. Angustiæ fuerunt cum maximo la-
bore ingenti periculo superatæ. Coutigno, postea
quà x eo loco egressus fuit, exploratores renunci-
ant, credibilem hostium multitudinem aduenta-
re, er illius impedirent. Is cùm hunc nuncium
acce et, multò celerius copias cum præda non ma-
gna num reduxit. Multi quidem ex hostibus ceci-
deru : ita namque nostri eorum impetum susti-
neba , vt multis necem afferrent: periculum ta-
men it grauissimum. Parum enim abfuit, quin

Coutighus ipse cum omnibus suis copijs interiret.
Mascaregnæ excursio in Mauros. multis pòst diebus Emmanuel Mascaregnas à Ioa
Coutigno sexaginta equites postulauit, quibus ex
sionem, quam animo destinârat, faceret Cum
copijs egressus, in fluuium, quem Benamaren
appellant, iter instituit. Eo deindè transmisso, m
tem subijt: & cùm Sol in Occasum vergeret, cum
mediocri præda, & quinque tantùm captiuis don
redibat. Cùm verò ad pagum, quem Benamaren
appellant, in ipsius montis lingula situm acced
hostium concursus vndique fit. Mascaregnas p
tim cessit, atque tandem substitit, vt eos, qui non
se receperant, expectaret. Interim centum sagit
cetrati cum nonnullis equitibus conferti constit
& vim sagittarum in nostros immiserunt. Hic P
Menesius itineris dux Mascaregnam admonuit, v
ues, & pecorum greges cum præsidio in fluuium
mitteret. Hostes enim ripam molibus obiectis m
re conari, vt transitum impedirent. Mascaregna
equites cum præda in fluuium misit, quibus cu
dedit, vt hostes opere prohiberent. Id vbi hostes
spicati sunt, multò acrius institêre. Tum Mene
prælium, inquit, vitari non potest. Hic enim, a
fluminis ripa necessariò committendum est. Qu
ca censeo, vt hîc potius in loco liberiore, quàm in
minis transitu prælium ineas. Sententia, inquit
scaregnas, placet. Agite commilitones: instate, &
dite. Hæc vbi dixit, equum incitauit. Cùm verò e
esset summa pernicitate, factum est, vt solus ant
eum quisquam consequi posset, in hostes irrueret
vnum equitem ex equo deturbaret. Hostes in il
Mascaregnæ periculum. repentè infestis hastis inuecti sunt. Arma fuerun
pedimento, quo minus occumberet. Equus ta
occisus fuit. Petrus Menesius, & Antonius Coutig
& Ludouicus Valens, primi, vt Mascaregnam ex
cumfusis hostibus eriperent, equos incitârunt. T
reliqui tanto impetu in hostes inuaserunt, vt ac
continuò dissiparent. Sex & septuaginta occisi sun

draginta duo capti. E nostris nemo desideratus multi tamen vulnerati sunt. Paucis pòst diebus Fessensis cum tribus equitum millibus in Arzilē agrum inuasit. Nihil eo die memoria dignum, b illis, vel à nostris gestum est, nisi mors Arroa viri fortissimi, cum quo Emmanuel Mascaregna gredi cupiebat. Is tunc Habrahemi latus claude cùm vnius ictu pilæ plumbeæ, quam sutor qui, qui cum fistula ferrea ex equo depugnabat, emi, concisus occubuit. Similiter & sutor alia pila ab ibus percussus, nō sutoris, sed egregij militis mor obijt. Hostem enim strenuum, qui multis Chri is necem attulerat, interemit. DVM hæc fiunt, ius Mascaregnas, Safiniensis vrbis præfectus, pa quam cum Garabiensibus Mauris fecerat, valdè is, nihil in illos hostile moliebatur. Cùm verò ac sset eos à fide desciuisse, id minimè ferendum esse euit. Duo verò Mauri Garabienses illi fidem de nt, se Ducem Fessensis Regis, qui Garabienses ad ctionem solicitârat, occisuros. Eos non magnis eribus Mascaregnas (gens enim est natura vena x ad facinus scelestum propensa: & ita fit, vt me ri mercede operam suam locare solita sit) vt in nissis manerent, confirmauit. Itaque & sponte & muneribus allecti, Ducem interfecerunt. Gara ses, sedes commutabant, & sibi valdè metuebant. so verò duce, cuius virtute & consilio nitebantur, m à Mascaregna postulârunt, & tamen illius obe tiæ pretium aliquod petierunt. Respondit Masca as, non mediocre officij pretium esse, liberam a um colendorum facultatem. Hoc responso mini ontenti, cum Mauro, Oleidambramo nomine, us percutiunt. Deinde cùm propè Salinas castra erent, Dabidenses, qui tunc in fide permanebant, bello vexabant. Dabidenses Mascaregnæ nunci hostes in eos die præstituta cum magnis copijs im m facturos. Is ducem antesignanorum cum equi s septuaginta, & Zaidem cum Maurorum acie il-

Fessensis Regis in Arzilensem agrū irruptio.

Arroazij cædes.

Bellum aduersus Garabienses rebelles.

Fessensis Regis Dux proditoriè necatus.

Prælium.

lis subsidio misit. Hostes cùm Lusitanos aduenisse co-
gnoscerent, & suspicarentur Mascaregnam adesse, co-
gressum illius formidantes se receperunt. Dabidens
in illos inuecti sunt. Hostes cùm valdè premerentu
aciem in Dabidenses conuertunt, quatuor interimũ
reliquos cedere compellunt. Sed cùm aliquot è nostr
subsidio venirent, hostes repressi sunt. Sic tunc n
magno vtriusque partis incommodo prælium direr
ptum fuit. At Mascaregnas, cùm post hoc prælium
per exploratores certior factus esset, omnes copias G
rabienses ad Salinas castra locauisse, neque procul i
de Oleidambramensem exercitum constitisse, duce
tos & quinquaginta equites, & centum & viginti p
dites cum scorpionibus & ferreis fistulis eduxit:
septem equites Dabidenses voluit secum ducere, vt
stes essent pœnarum, quas à Garabiensibus expet
statuebat. Quarto die Nouemb. huius anni, qui fu
M. D. XIX. post meridiem Safinio profectus est. C
verò viginti quatuor millia passuum progressus es
conquieuit. Castra duodecim passuum millia abera
Noctis igitur silentio profectus, cùm primùm dilu
acies duas instruxit: primam antesignanorum duc
ri assignauit, secundam ipse duxit. Itaque duabus p
tibus castra tanto impetu est adortus, vt omnia ter
re & trepidatione, atque cęde compleret. supra trec
tos hostes cæsi sunt: capti cẽtum & septuaginta &
Hoc metu coacti plerique sunt pacem rursus peter
tributum, vt antea soliti erant, persoluere. Cùm tan
non omnes ad Emmanuelis nomen adiungi velle
sed Xerifij præsidio freti, agros colerent, qui quad
ginta quatuor millia passuũ Safinio aberant, eos M
caregnas etiam domare constituit. Locus, quem
ad habitandum delegerant, Mizquella nominatur.
autem fœderati, qui in Safiniensi agro castra fixer
fidem frangere, & cum hostibus coniungi possent
pectauit diem, in quo mercatus more solito erat c
stituendus, in quem multi fœderati conueniebat
Cùm primus mercatus dies aduenisset, is Mauror

Lusitanorum victoria.

Bellum cum Garabiensis rebellionis reliquijs.

ncipes, tanquam obsides, domi per speciem huma- *Stratagema.*
atis, quasi aliud ageret, sine offensione retinuit. Et
indicium rei vllius fieret, portas occludi iubet. Ita-
: primis tenebris cum equitibus ducentis, & sexa-
ta peditibus profectus est. Cùm verò octo millia
suum processisset, quatuor equites speculatum mi-
& locum, in quo eum conuenturi cum indicio es-
t, illis assignauit. Aliquot autem horis ad quietem
is, milites excitauit, & montes, & inuia peragrauit,
vestigijs posset quispiam, quò ille intendebat, con-
ura prospicere. In nemus autem densum prope
ium, Iolgum nomine, abditus, iterum cum exer-
conquieuit. Vbi verò Sol occidit, rursus iter insti-
im tenuit, donec ad templum Mahumetanis insti-
s dedicatum peruenit, quò iusserat, vt speculato-
conuenirent. Ibi nemini propter metum leonum,
rum maxima copia in illis locis erat, dormire li-
. Septima fermè noctis hora, speculatores venerũt,
ie renunciârunt, hostium castra inde passuum vi-
i millibus abesse. Mascaregnas viginti pedites, qui
tudine confecti, gradum facere nequibant, & e-
es decem, quibus non valdè confidebat, in illo tẽ-
reliquit: reliquos pedites iussit post ephippia, equo
tergis insidere. Iam tenebras aurora dispellebat,
ad locum, in quo castra hostium posita fuerant,
ientum fuit. Blasius Syluius, qui primum agmen
bat, cum centum equitibus, vt fuerat à Mascareg-
issus, in vallem descendit. At cùm illi, qui cum
io ibant, agmine simplici, gradum celerius, quàm
rat, inferrẽt, & vnus ex postremis ex equo decidis-
uindecim, vt illi opem afferrent, substiterunt. De-
cùm Syluium sequi vellent, & is iam sese lon-
ab eorum conspectu remouisset, viam, quę in col-
ferebat, tenuerunt. At Mascaregnas eorum vesti-
nstitit. Existimabat enim, Syluium, eò fortasse,
d audisset hostes locum mutâsse, in eam viam in-
sum fuisse. Qui in collem primi ascenderant, in-
m clamorem atque tumultum in valle sublatum
 auri-

auribus acceperunt. Quidnam autem sibi faciendum esset, explicare non poterant. Vnus ex eis à reliquis ad Mascaregnam missus, & errorem aperit, & quid illis faciendum esset, interrogat. Mascaregnas accelerauit, & Syluium iam prælium cum ijs, qui erãt in valle, cõmisisse, clarissimis argumentis accepit. Tres maxima turmæ in colle castra posuerant, & duæ similiter in valle tabernacula collocárant. Mascaregnas cùm e iam peruenisset, veritus, ne si opem Syluio inferre ve let, hostes à tergo vehementius instarent, nihil exist mauit commodius fore, quàm proximos hostes aggr di, vt his deuictis, tutius posset Syluio opitulari. Itaqu prælium acriter iniuit: multos occidit, viuos septua ginta cepit. Pecora & armenta, quæ iter impediebant ferro cõcidere iussit, ne quid obstaret, quo minus sub sidio suis occurreret. Hostibus ad hunc modũ ea part deuictis, Mascaregnas in vallem descendere festin bat. Sed qua parte nostrorum vestigia ferrent, ignor bat, & hostes è fuga redeuntes, qui postremum illi agmen carpere contendebant, illos impediebant, regiones agnoscerent. Sed cùm clamores in cælũ sub lati ad aures hostium, qui nostros insequebantur, pe uenirent, illi, vt suis opem ferrent, accurrunt. Masc regnas id, quod erat, suspicatus, iter illud idem susc pit. Syluius rem præclarè gesserat, multos occiderat prædam ingentem è castris eduxerat. Sed hostes à more refecti, cum multis equitibus valdè strenuis, q eò clamoribus excitati confluxerant, eum acriter v xabant. Mascaregnas viginti equitibus, & quinq; pr terea militibus cum scorpionibus, & alijs quinq; cu ferreis fistulis (hi omnes ex equis sagittas & glandes ciebant) & fœderatorum Maurorum subsidijs, vt g dum celerius inferrent, imperauerat. At hi Syluiu & omnes, qui eum sequuti fuerant, hostibus circu uentos inueniunt. Sexaginta tantùm equites Syluiu stipabant. Reliqui enim abire cum præda iussi fuera Eo tempore iam Syluius tribus magnis vulnerib sauciatus erat. Garsias Decius totidem vulnera ac

Syluij victoria.

Syluij sociorumque discrimen.

per

rat, & equus etiam illius vulneratus fuerat. Aliquot ri nobiles, quorum equi fuerant occisi, pedibus mao cum periculo decertabant. Quidam Ioannes Mallani filius pedem hasta transfixum trahebat. Franscus Nouius letali vulnere percussus erat. Antesignorum ductor non leuiter sauciatus in prælio verbatur. Quidam Mascaregnæ famulus Maurum forsimum aggressus est, qui certamen minimè recusat. Sed cùm libenter alteri coniungeretur, ita copuli sunt, vt nec hastis, neque gladijs vti possent. Eartis acerrimè decertârunt. Vterq; enim eorũ hostem ephippio detrudere conabatur. Ambo tandem in rram brachijs arctissimè colligati conciderunt. Alij ulti erant vulneribus concisi, & res in vltimum discimen adducta. Nostri tamen, nè inulti morerentur, peram strenuè nauabant. In hoc statu res erat, cùm ibsidia venerunt. Quibus nostris animus additus est, hostes illis aliquid laxamenti dederunt. Itaque lierius campo magis aperto depugnabant: Mascaregas cùm periculum, in quo nostri erãt, animaduertist, accelerauit. Mauri cùm illum agnoscerent, multò us, quàm antea fecerant, de pugnandi contentione miserunt. Mascaregnas cùm iam liberum iter aspiceret, ordine suos reduxit. Hostes tergo ferociter inabant. Sed cùm ordo minimè turbaretur, & quoties ostri in illos equos conuerterẽt, graue damnũ accipeent, nihil minis & ferocitate iuuabantur. Locus erat ylueftris, & aditus perangustus, & loci frequentes, arti, & confragosi semitis imminebant. Has angustias ostes vt occuparent, summam celeritatem suscepeunt. At Mascaregnas cùm ad illas angustias ventum uit, aciem ex vtraque parte scorpionibus & fistulis auniuit. Cùm aliqui ad hunc modum sagittis & piis icti concidissent, reliqui nostros insequi destiterũt. Hoc facto, vt vulnerati curarentur, diligentiam sumnã Mascaregnas adhibuit. Deinde paulatim, ne vulnerati grauius affligerentur, ad Diucem fluuium peruenit. Sequenti die Safinium cum captiuis & ingenti

Duellum.

Syluio missum subsidium.

præda, cùm Sol in occasum præcipitaret, ingressus est.
Cæsorum numerus. Ex hostibus centum & quinquaginta cæsi sunt. Cùm enim non liceret propter itineris longinquitatem eos insequi, factum est, vt non multò plures occumberent. E nostris Franciscus Nouius in itinere è vulnere, quod acceperat, mortem obijt. Sex dies Mascaregnas in hoc facto consumpsit, quod ingentem hostibus terrorem præbuit. Iam neque munita propugnacula dicebant, neque itineris magnitudinem eos ab imminentibus dies atque noctes cladibus tutari posse. Nihil enim es[se], quod hominem audacia summa præditum, & in rebus gerendis industrium, & admirabili sagacitat[e] & astutia confirmatum, ab hostibus perpetuò vexan[dis] retardaret.
Pax. Itaq; pacem petunt, imperium accipiũt, obsides dant, & tributum sine recusatione persoluunt.
RES INDICAE. Hæc in Aphrica gerebantur. In India verò anno insequente Iacobus Lupius Siqueira, qui Suario successit, magnam classem, vt in Arabicum sinum penetraret, instruxit. Classis erat nauium viginti sex. Milites Lusitani duo mille, & Indi mille, mense Februario Go[a] soluit. Alexium Menesium, qui Indiam interim gu[ber]bernaret Goæ reliquit. Antonium autem Saldagnam cum quinque nauibus antè præmiserat, vt in Zacoto[ra], quod in rubro mari gereretur, exquireret. Eundem verò Saldagnam non procul à Guardafumensi pro[mon]montorio offendit. Quo in loco Petrus Vascius Vera, quem Suarius inde ad Emmanuelem miserat, ad illu[m] venit. Ab Emmanuele namque in eum locum redir[e] iussus fuerat, in quem sperabat Siqueiram ea opportu[ni]nitate temporis adfuturum: quod eum minimè fefel[lit]. Vera literas ab Emmanuele ad Sequeiram deferebat, quibus illum vt Arabicum mare teneret, stimulabat.
Metensis portus. Aquatione in Metensi portu, qui est in Aethiopiæ littore, facta, in Arabicum mare cursum direxit. Nauis illius in cursu fracta fuit. Omnia, quæ illa vehebantur, præter homines, hausta sunt.
Sequeiræ naufragium. Siqueira in nauem, cuius præfectus erat Petrus Faria, transcendit. Cùm in ostium sinus Arabici penetraret, aduersis te[m]pesta

atibus impeditus, Iudam, quò intendebat, deferri
n potuit. In insulam Mazuam nomine, de commu- *Mazua insf.*
omnium sententia subuectus est. Ea insula Aethio-
intimis littoribus adiacet, & ad ditionem Regis
hiopiæ, qui Matthæum legatum ad Emmanue-
miserat, pertinebat. Incolæ classis formidine per-
iti, in continentem traiecerant. Est in continente
idum, Archiquum nomine, quò se contulerant. Si *Archiquum*
ira insulam petierat, vt inquireret, vtrũ Matthæus *opp.*
us legatus Regis extiterat, an, vt Alfonsi Albuquer
nuidi confirmabant, vaniloquus, & præstigiator
t. Archiqui præfectus cùm accepisset classem Lusi-
am esse, Sequeiram per literas humanissimè saluta-
Seque gratias ingentes Deo agere testificatus est,
od antiqua prophetarum oracula euentu felicissi-
comprobaret. Hoc enim à viris olim diuinis, qui
egionibus illis maximum admirandę virtutis spe-
en dederant, prædictum fuisse, fore, vt eo tempo-
hristiani, terrarum & mariũ interuallis disiunctis
i, in eas oras classe peruenirent. Siqueira nuncios
ignè accepit, & bombycinis vestibus ornauit: ad
fectum verò misit vexillum sericum pulchrè fa-
m, in quo rubra crux erat intertexta. Præfectus cũ
ũ præferri accepisset, in littus accurrit. Supra duo
ninum millia cum illo venerunt: qui omnes cùm
ium Crucis in vexillo vidissent, in terram se proie-
nt, & Christi nomen cum admirabili pietatis stu-
sæpius inclamârunt, ita, vt Lusitani, qui aderant,
rymas tenere non possent. Præfectus tandem in
is peruenit, & eò Sequeira se contulit, & Matthæus
ul aderat, qui fuit ab omnibus cum eximia gratu-
oné & honoribus summis acceptus. Post collo-
um Sequeira cum Matthæo in classem redijt. Inde
rus Homezius Teizeira, qui iuridicundo cum non *Aethiopiæ*
diocri integritatis laude pręerat, Siqueiræ permissu *monacho-*
quot passuum millia progressus, ad monasterium *rum caritas*
gnum peruenit: & à monachis cum admirabili si- *insignis.*
ificatione caritatis exceptus fuit. Is mira de illorum

Aethiopum erga Pont. Romanum reuerentia.

religione & abstinentia memorabat, à quibus tamen sciscitatus est, cur non Ecclesiam Romanam, quę summum in vniuersa repub Christiana principatum tenebat, agnoscerent. Respōdent illi, Pōtificis maximi nomen, vt par erat, debita pietate venerari: sed quò minus Romam liberè commearent, Saracenorum & Turcarū armis impediri. Eo tēpore, quo Sequeira in insula cō moratus est, insulam perlustrauit, & cisternas aquatio nis faciendæ gratia diuisit, & locum, in quo arx com modè ædificari posset, designauit. Sed nec vllus locu erat satis idoneus, & munitiones, quas naue sua ad ar cem muniendam deportabat, naufragio perierant. Po tus est optimus: sed solum macrum & sterile, & aqu summa penuria. Ambitus verò insulę octo millia pa suum non continet. Archiqui præfectus ad Barnaga sium (sic enim Principem, qui regionē illam nomin regis moderatur, & ab hostium incursione defendi appellant) literas statim dedit, quibus nostrorū aduer tum nunciabat. Is sine vlla mora magna equitum peditum multitudine constipatus aduenit. Sequeira terram descendit, & suos instruxit, & paululum à li tore digressus, Barnagasium expectauit. Is vicissim d centos equites, & duo millia peditum ad ictum sagit ordine constitui iussit. Ibi propè littus alter alteru humanissimè complexus est. Multis deinde verbis v tro citroq; habitis, dum quilibet eorum alterum am ris insiti testificatione superare nititur, & nomine R gis sui omnes regni opes pollicetur, bona diei pars c sumpta fuit. Pace solenni ritu confirmata, Barnagas in oppidum, Siqueira in classem se continuò recep Muneribus deinde vltrò citroq; missis certatum est. queira tandem à Barnagasio postulauit, vt legatu quem Rex Emmanuel ad regem Aethiopiæ mitteb deducendum curaret. Bernagasius id Archiqui Præ cto commisit. Legatus in Odoardi Galuani locum fectus, Rodericus Limicus fuit, cui adiūctus erat sac dos, nomine Franciscus Aluarus, qui librum huius gationis edidit. Matthæus, cuius iam fides erat vniu

Barnagasij cum Siqueira congressus.

Pacis fœdus cum Barnagasio.

Lusitanus ad Aethiopiæ regem legatus.

ropemodum Aethiopię testimonio comprobata, i illis simul ibat. Qui tamē cùm circiter septuagin-assuū millia progressi fuissent, in cœnobio, quod m appellabant, mortuus est. Rebus ita constitutis, ıeira insulam Dalazam, quę à Saracenis colebatur, ssit: inde vela dedit, & Armuzium petijt, & in Cala nsi portu Georgium Albuquercium offendit: qui n veniret, vt fuerat iussus, in Guardafumense pro-ntorium, & ibi Siqueiram minimè reperiret, Ar-ziū versus cursum direxerat. Qua ratione motus Si ira Iudam non oppugnârit, incertum est. Siue e-n semper aduersa tempestas extitit, siue inutilē vr-llam Regibus Lusitanię fore statuit, siue quid aliud iterit, hoc certè constat, classem illā tantis sumpti-instructam & ornatā hoc vnum tantum opus esse e, vt Matthæi fidem exploraret, & Lusitanum lega-n in Aethiopiæ finibus, vt ad Regem deduci posset hristianis, exponeret. In August. mensis exitu Si-ira in Indiam nauigauit: in cursu duas Arabum na cepit, classem ad Dium applicuit: & cùm intellexis vrbem esse militum præsidio, & armorum, & tor-ntorum multitudine egregiè munitā, & ipse clas-n quassatam, & copias imminutas duceret (magnā m illarum partem morbi cōsumpserant) quamuis mādatis haberet, vt eam vrbem oppugnaret, id nul-nodo tunc tentandum existimauit. Melichiazius rat. Siqueira filiū Melichesagam per nuncios salu-it, & ab eo similiter salutatus, & munerib. affectus t. Cochimum tandem peruenit, vbi Georgium Brit-m offendit, qui hoc eodem anno Olysippone cum sse nouem nauiū profectus fuerat. Ex classe Siquei-duę tantùm naues amissæ sunt. Prima fuit prętoria, a ipse Siqueira vehebatur. Altera fuit triremis, cuius it Nauarchus Hieronymus Sousa: quę cùm demersa isset, vndecim tantùm homines euaserūt, in quibus se Sousa fuit. Qui cùm per oram Arabię pedibus qua aginta passuum millia confecissent, in oppidū tan-m, quod ad ditionem Regis Armuzij pertinebat, ma

Matthæi Aethiopum Regis legati mors.

Dalaza insula exusta.

Lusitanicæ classis in Arabicum Sinum missæ quis fructus.

Siqueiræ in Indiam reditus.

Hieronymi Sousæ naufragium.

ximo

RES AFRICANAE.

Insignis de duorum fratrum virtute historia.

ximo cum labore peruenerunt. Ibi ab oppidi Pręfecto hospitaliter accepti, & vestitu culti, & pecunijs adiuti, & Calaiatem perducti sunt. Hoc anno res parua, si numerus militum censeatur, satis verò magna, si magnitudo animi, qua perfecta fuit, ponderetur, apud Septam euenit. Duo piratæ fratres, qui Tetuanum incolebant, duabus longis nauibus quatuor iam annis Gaditanum fretum, & oram, quæ extra fretum in Austrum inflectitur, infestam reddiderant. Septæ præerat Gomecius Syluius Vasconcelius. Vnus ex piratis inter insulas obiectas occultari voluit, vt indè in naues aliquot imparatas inuaderet. Frater interim mare speculabatur, vt fratrem, cùm opus esset, admoneret. Hoc cùm Pręfectus per speculatores exploratum habuisset, duas confestim celoces instruxit. Vni Andream Vasconcelium, alteri Michaelē Syluium præfecit. Ambo erant illius filij. Locus, in quo Septa sita est, in mare procurrit, ita, vt ab ortu Solis sinum efficiat. Lingua is gitur, quæ longius in altum excurrit, duos vrbis ipsius portus disiungit. Vnus enim ad Occasum, alter ad Ortum pertinet. Prefectus cum in eo portu, qui spectat ad Solis occasum, celoces comparari iussisset, filijs præcepit, vt circuitu linguam superarent, & hostes inopinātes aggrederentur. Michaeli verò, qui iunior erat, præcepit, vt prior in hostes incurreret. Dum verò vterque se supra modum dicto parentis audientem prębet, ambo à parentis consilio deflexerunt. Iunior enim tanta celeritate celocem incitari præcepit, vt grandiorē natu fratrem minimè expectandum arbitraretur: grandior autem frater lentius, quàm res postulabat, celocē remis impelli faciebat. Itaq; Michael Syluius in hostiū nauem magno animo inuasit. At hostes cū essent numero plures, & ex maiore naue cum minore decertarent, & Dux acer, & animosus, & rerum maritimarum peritus esset, & milites exercitatos in nauem imposuisset, celocis congressum facilè contemnebant. Hostes autem in celocem insiliunt: fit atrox prælium. Nostri tandem metu perturbati, sese in sentinam celocis

abdunt. Præfectus cum certo equitum numero per
am, vt congressum cerneret, discurrebat. Cùm verò
ocem ab hostibus occupari conspiceret, alterum fi-
m clamoribus & signis admonuit, vt fratri confe-
n opem afferret. Sed antequam is adueniret, Sylui-
hostes è celoce armis expulerat, & se ab hostili naue
inaculis sublatis disiunxerat. Deindè eos, qui se oc-
târant, increpitos è latibulis eduxit, & à metu refe-
. Tum rursus in hostes inuasit. Nauibus autem ar-
ssimè colligatis, intermissa pugna recruduit. Celo-
magister hasta confossus occubuit: quidam illius
ius similiter occisus est, & itē alius etiam magistro
nguine coniunctus. Alius, Petrus Vieira nomine,
uiter sauciatus decidit. Quatuor hostes deindè in
ocis proram repentè desiliunt. Michael Syluius ha-
m in eos magna vi coniecit, & vnum ex piratis fra-
bus natu maximum occidit. Ita namque DEI præ-
ntis auxilio hasta directa fuit, vt guttur illius trans-
rberaret. Syluius deindè aliam hastam corripit, &
tres illos, qui adhuc celocis proram tenebant, im-
tum tulit, eosque è celoce pręcipites eiecit, & rursus
ab hostili naue seiunxit. Tum in puppim excurrit,
de magistro quæsiuit, quid faciendum censeret. Ig-
orabat enim magistrum esse extinctum. Tum ad Pe-
um Vieiram conuersus, horribilem speciem oculis
urpauit. Iacebat enim Vieira concisus vulneribus, &
a ventre discisso se effuderant: & tamen Syluius vt iu
or natu maiorem, & in bellis exercitum interroga-
t, quid optimum factu iudicaret. At ille, Abi, inquit,
eos, qui se rursus abdiderunt, è latibulis expelle, &
morum vehementi concitatione, quando solus re-
ctus es, ab imminente clade subtrahe. Is continuò
ursus homines, metu turpiter exanimatos è tenebris
luxit. At hostes cùm cernerent alios interemptos, a-
os verò timore necis occultatos, alios postremò vul-
eribus impeditos, in celocem impetum fecerunt. In-
rim Andreas Vascōcelius apparuit. Hostes cū essent
ugnādo defessi, & Ducem amisissent, & nostros inte-
gros

groſ aduentare conſpicerent, retrò ceſſerunt. At M
chael Syluius Vieiram rurſus interrogat, num hoſt
nauem inſequeretur. Vieira eum admonuit, vt ex al
in terram curſum dirigeret, vt hoſtilem nauem in v
dum compelleret. Is conſilio paruit. Hoſtes extern
nauem maxima remorum vi in aduerſum littus in
pellunt. Et cùm in mare deſilirẽt, maxima eorum pa
fluctibus hauſta fuit: octo in terram enatârũt, qui cũ
in Præfectum inciderent, ab illo capti ſunt. Itaque a
tequam Andreas Vaſconcelius accederet, iam frate
lius iunior rem totam confecerat. In quo neſcio qu
magis laudandum ſit: virtus ne, qua vel ſolus, vel cu
pauciſſimis, qui vulneribus debilitati illũ ſequi mi
mè potuerunt, tam præſenti animo hoſtibus feroci
mis repugnauit: an modeſtia, qua in ea trepidatio
nihil ſine maiorum conſilio moliri voluit. Non mu
tis pòſt diebus hoſtes ſeſe in vrbis conſpectum ded
runt. Gomecius Syluius in eos impetum dedit. Illi
fugæ mandârunt. Gomecius illos longo ſpatio in
quutus eſt, donec ad fluuium peruenit, quem hoſt
partim vado, partim nando tranſière. Aliquot tam
ex illis cæſi ſunt. Sed cùm Antonius Pereira, vir a
primè nobilis, cum equo cecidiſſet, hoſtes (nondum
nim omnes traiecerant) aciem in eum conuerterun
Michael Syluius cum equitibus quinque ſubſidio c
feſtim occurrit. Hoſtes femur illius haſta transfi-
xerũt. Sed cũ frater illius, & Petrus Mẽde-
zius, cum alijs nonnullis adue-
niſſent, hoſtes in flu-
uium ſe de-
misêre.

HI

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INuictißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER DVODECIMVS.

CCIDIT hoc Anno res, quæ cùm à non mediocri belli apparatu ortũ habuisset, in risum cõuersa fuit. Rex Fessensis cùm esset vir bellicosus & impiger, & suos in armis continere statueret, crebras in nostros excursiones faciebat. Itaque hoc anno agrũ ngitanum populatus est, & prædas non valdè mas abegit. Et cùm nemo illi obuiam prodiret, Arzi contendit. Erat Arzilæ quidam plebeius homo, lẽto atq; diuturno morbo paulatim intabescebat. dici præceperant, vt testudinibus vesceretur. Is pror probitatem erat charus vniuersis Cùm verò testues nõ haberet, conquestus est, quòd vnico illo mor emedio careret. Tum equites viginti operam suam eam rem polliciti sunt, modò exeundi potestas illis anne Coutigno vrbis præfecto fieret. Coutignus n facultatem non grauatè concessit. Illi prodeunt, n proximum fluuium se conferunt: equis frena & ephip-

Ridicula de nudis equitũ bus historia.

ephippia detrahunt, eosque capistris ad arbusta d gant, & hastas in terra defigunt. Tum omni metu luti arma deponunt, & omnes vestes exuunt, & t corpore nudi in fluuium se demittunt. Erat autem stus, & illi cùm essent natandi studio dediti, tum calorem depellerent, multò libentius atque iucun us natabant, & magnam interim vim aquatilium studinum manibus capiebant. Speculator quidam h stium cùm illos equites viginti egressos animadu teret, multò maiores esse copias arbitratus est, quæ lenti agmine, vt fieri solebat, exirent, vt omnes & s uas insiderent, vt ex insidijs in hostes incautos im tum facerent: illos viginti, primi tantùm agminis p tem esse credidit. Id igitur ad regem continuò detu Rex ducentis equitibus Hamelicem itinerum duct rem, eundem ipsum, qui nostros speculatus fuer præfecit, eumque iussit fluminis transitum, qua e transmissuros opinabatur, obsidêre. Alios ducentos quites Martino Abrahemi auunculo, qui religione Christianam abiurauerat (erat enim Abrahemus m lieris Christianæ filius) assignauit, cum quibus eu alium fluminis aditum custodire præcepit. Hamel omnes vias, quibus illos ingressuros sperauit, ocul perlustrauit: & cũ nulla vestigia reperiret, in fluuiu Dulcem (sic enim fluuius ille nominatur) se contul Non potuit Hamelix tãto silentio aciem ducere, qu ab Arzilę speculatoribus conspiceretur. Itaq; ingent tormẽti ictu, qui foras exierant, admonẽtur, & qui vrbe se tenebant, ęris sonitu ad arma vocantur. At n tatores egregij cum tanta animi relaxatione atque i cunditate ludebant, vt vix possent vllo tormentoru strepitu de periculo, in quo versabantur, admoner Piscatio enim felicissimè procedebat, & alij in alio conuicia iaciebant: omnia clamoribus & risu immod co personabant, cùm repentè hostes apparent. Nost hastas euellunt, & nudi in equos nudos insiliunt, & in vrbem confugiunt. Hostes illos insequuntur. No stri interdum ita nudi vt erãt, in hostes equos conuer
teban

nt,& eorum impetum,vt poterant, repellebāt.V-
tamen ex equo decidit. Antonius Coutignus (is
at Saracenus,& se ad Christi nomē & religionem
regârat)vt equiti,qui deciderat,auxilium afferret,
ostem, qui reliquos antecesserat, impetum dedit,
que ex equo deturbauit, sociumq; iacentem ma-
is iuuit,vt facilius post se equi eiusdē tergo super-
ret.Ioannes Coutignus,vt fugientes exciperet, ex
cum instructis copijs egressus fuerat. Cùm igitur
en nudum cerneret, risu propemodum corruit.
ide (erat enim vrbanissimus) tam multa dicta di-
tam facetè in omnes lusit, vt omnes cachinnos
rent.Factum verò Antonij Coutigni multis lau-
s celebrauit. Postremò autem adiecit, Ne commi-
es nostri hoc cultu virginibus, quibus inseruiūt,
sionem inferant,par est, vt eos, antequam in vr-
inuehantur,contegamus. Tum quilibet partim
estium detraxit,qua sociorum corpora contege-
& sic demùm in vrbem cum omnium, inciden-
iocis ingressi sunt. Hamelix cùm casum illum
Fessensi nunciaret,magni illius & omnium qui
nt,risus cōsequuti sunt.Spolia deinde legit,nem
stes,& parmas,& retia,frena, & ephippia, & vnū
m: & sic demum Rex ille Mauritaniæ potentissi-
cum tam opulentis manubijs domum reuersus
t Coutignus nudis vestem sumptibus suis præ-
præcipuè verò Antonium Coutignum munere
uit,& factum hominis publicè collaudauit, vt a-
d eiusdem virtutis exemplum acrius incenderet.
elix paucis post diebus Regis iussu, vt consilia
orum exquireret,Arzilam redijt, & fuit cū dam-
pulsus. Cùm rursus alia die excurreret, vnum
latorem cepit,ad Regemque perduxit. Is cùm il-
e oppidi statu percontaretur,captiuus vrbem es-
it armis & commeatu munitam, & militum a-
norum virtute defensam, & Ducis vigilantissi-
stodia confirmatam. Tunc Rex vrbe se potiri
ens, exercitum dimisit: & speculator intra pau-

Emmanuelis de arce quadam extruenda institutũ.

cos dies ipsius Præfecti pecunia redemptus fuit. Ho anno rex Emmanuel arcem in ostio fluminis, quod Tetuanum præterfluit, ædificare constituit Carolus Rex cùm hoc accepisset, Emmanuelem per literas, v tam egregium opus efficeret, adhortatus est. Est enim oppidum illud piratarum receptaculum, qui ind prodeuntes, maria crebris latrocinijs infesta faciunt. Ad arcis situm contemplandum, Petrus Mascaregna missus fuit, qui altitudinem portus explorauit, situm diligentissimè perspexit, aquationis commoditatem & facillimam arcis excitandæ atque muniendæ rationem fore vidit. Sed Emmanuel ne id, quod vehementer cupiebat, exequeretur, negotijs innumerabilibus impeditus fuit, & ob id in aliud tempus opus differendum iudicauit. Ioannes interim Coutignus cum Petro Mascaregna aliam excursionem maximo cum periculo fecit, qua arduis montibus & densis nemoribus, & arctissimis angustijs sine vlla hostium suspicione superatis, in hostes inopinantes inuectus est. Eos autem primo impetu fudit, fugauitque: & ita domum victor cum captiuis & præda reuersus est. Non multis post diebus Antonia Azeuedia, quæ nupta fuerat Iacobo Soueralio, nauem vnam ex ijs, quas Carauelas appellant, conduxit, vt Tingi Arzilam peteret. Eam duo illius fratres patrueles deducebant. Vni Ioannes Coelius, alteri Arius Coelius nomen erat. In ea naui vehebatur piscator quidam, nomine Antonius Grimaldus, qui cum ab hostibus, qui vna naue longa piraticam faciebant, cum alijs piscatoribus captus esset, è naui se demiserat, atque nando Tingim peruenerat: & Odoardo Menesio nunciârat, piraticam nauem iter Tetuanum suscepisse. Sic enim opinatus fuerat. Hac autem fiducia nostri citius quàm temporis occasio ferebat, è portu soluerant. Non multum progressi fuerant, cùm in eos eadem hostium nauis incurrit. Ex hostibus octo in nauem nostram insiliunt. Coelij cum Grimaldo festinanter accurrunt, & cum hostibus, qui ingressi fuerant, acre certamen

Prospera Coutigni & Mascaregnæ excursio.

Pugna duarũ nauium.

nt: quatuor interficiunt: quatuor reliquos expel-
. Nautæ interim ita cursum dirigunt, vt hosti-
nauem post se relinquerēt. At hostes, cùm ex ijs,
pulsi fuerant, intellexissent, solos tres viros esse a-
nostros, qui pugnarent, reliquam turbam esse mu
m, atque nautarum: nauem suam remis, quan-
possunt, impellunt, & in nostros rursus impe-
dant, & ferreas manus inijciunt. Tum sedecim
ati per proram in nostram nauem ingrediuntur.
Coelij fratres eis acri animo repugnant, Grimal-
nermis, cum hasta & gausapina veste, qua com-
ta sinistrum brachium armauerat, cum fratribus
no magno coniungitur. Fit acrius prælium,
n si magna vtrinque multitudo manum conse-
et. Maior tamen pars hostium cadit, reliqui se rur
n nauem suam recipiunt. Dum hoc geritur, alij
rs per puppim insiliunt, qui à nautis repulsi sunt.
naldus focum nostræ nauis arripuit, & in hosti-
nauem coniecit: & hostibus partim inflamma-
m intulit, partim multo cinere conspersis aspe-
ademit. Hostes igitur sese à nostris abstraxerunt.
tis tamen & pilis eminus decertabant. Duæ na-
Cantabræ cursum illum tenebant. Cantabri cùm
um illud spectarent, in scaphas desiliunt, vt opē
iter afferrent. Naues enim eò propter magnitu-
m appropinquare non poterant. Sed cùm illi ad
os accesserunt, iam hostes abscesserant. Cantabri
am nauem ad suas naues remulco traxerunt, &
os curauerunt, nec vllum humanitatis officium
b illis prætermissum. Saucij deinde fuerunt O-
di Menesij iussu Tingim deportati: nauis autem
abrorum præsidio munita Arzilam peruenit.
naldi verò hominis infimi, sed animo maximo
iti virtus inter omnes excelluit: qui quidem mul
valdè periculosis vulneribus laborauit. Sub id tē
Francíscus Castrensis, oppidi, quod promontoriū
ense nominant, præfectus, qui in Lusitania suæ
rendæ gratia apud Emmanuelem versabatur, in

Turoquuquij expugnatio, & Maurorum strages.

Africam redierat. Turoquuquum oppidum erat tur
valdè opulentum, & multorum mercatorum celebr
tate, & commercio frequentatum. Turoquuquens
tam Lusitanis, qui promontorium Guerense tueba
tur, quàm Mauris fœderatis non mediocre damnu
inferebant. Itaq; Franciscus Castrensis copias edux
& Xequium Melichium, qui semper in regis Emm
nuelis fide permanserat, acciuit. Nocte profectus, p
ma luce hostes inopinantes aggreditur, oppidũ cap
oppidanorum stragem edit: Christianos, qui capti
erant, liberat, magnam hostiũ multitudinem in seru
tutem abducit, & quanquã nostri multos occidissen
multò tamẽ plures à Xequij Melichij militibus occi
sunt. Quibus enim damnis affecti fuerãt, valdè mem
nerant, & idcircò, vt dolorem animis inustũ acri vi
dicta sanarent, operam enixè dederunt. Hæc quide
in Africa gerebantur. In India, vt dictum est, Malac
fuerat à Bintami Rege obsidione vexata, & magnis v
ribus oppugnata, & in summum discrimen adducta
& Antonij Correæ (quem Siqueira Pegum miserat,
cui in mandatis dederat, vt si opus esset, Malacę auxil
um afferret) aduentu liberata. Correa cùm vrbem ho
stium metu liberam & vario commeatu refertam ce
neret, Pegum iter instituit, & Martabaum, maritima
regni illius ciuitatem secũda tempestate peruenit. Re
gio est latissima, & maxima fertilitate prædita. Gem
mis præterea varijs, & auri & argenti metallis abun
dat. Homines sunt colorati, & lautissimè viuunt: vitij
valdè dediti sunt, quibus effœminantur. Maxima e
parte numina commentitia colunt, & simulachris in
molant. Sacerdotes in summo honore sunt: ædibu
amplis multi religiosi homines includũtur, qui se ex
cellentius in studio pietatis gerere cupiunt. Similite
& virgines alijs eiusmodi septis inclusæ pudicitiam s
perpetuò colere profitẽtur. Multis in rebus sunt Sini
vitæ cultu simillimi. Correa cùm primùm classem in
vrbis portu collocauit, Antonium Pazagnam ad Re
gem, qui tunc Pegu se tenebat, legatum instituit. It

RES INDICAE.

Correæ in Peguensem regnum profectio.

Pegi descriptio.

Lusitana ad Peguensem Regem legatio.

cum

a socijs fuit à Rege satis benignè & hospitaliter ac-
us. Illis autem responsum breui reddidit,& cum
sacerdotem summæ authoritatis hominem (hos
ines appellant) & alium virum primariũ, qui ma-
m apud illum locum tenebat, Martabaum misit.
autem potestatem dederat pacis iusto & æquabili
ere faciendæ. Pax firmata, & monumentis consi-
ta fuit. Correa publicum fœderis testimonium
ro more conscriptum, Peguensibus obtulit. Illi
nine Regis, eiusdem fœderis testimonium in au-
pagina, vt Regibus illis mos est,cùm fœdus sanci-
, inciderunt: quod Correæ similiter detulerunt.
rim illis vsus & consuetudo tanta cum homini-
nostris intercesserat, vt Lusitani quasi in patria
muni versarentur, ita sine vllo metu per vrbem
derent. Cùm verò secundus ventus à Septentrio-
aret, Correa cum nauibus quinq;,cibarijs onustis
acam redijt. Dum Correa apud Peguenses nego-
erit, in Zamatra apud Pacemenses ingens tumul-
xoritur. Vir enim quidam regnandi cupidus, in
m insidias comparauit, & illo occiso, regnum oc-
uit,& quinq; & 20. Lusitanis,qui ibi versabantur,
em intulit, opesq; illorũ abstulit, & quibus signis
it, quanto odio nominis Lusitani teneretur,ostẽ-
Garsia Sala,qui tunc Malacę præerat,nauem vnam
is,& munitionibus & valido militum pręsidio di-
nter instruxit, illiq; Emmanuelem Paciecum præ-
cui præcepit, vt oram, quæ inter Pacemensem &
mensem portum interest, summa vigilãtia specu-
ur, nè cõmeatum vllũ in vrbem importari, neve
uã in altum piscãdi gratia euehi liceret. Hoc autẽ
genus acerrimum erat. Gens enim cibis importa-
itur,& piscatu plurimũ alitur. Vtriusq; igitur rei
prorsus impedito necesse erat, vrbem inopia atq;
e cruciari. Id Paciecus non segniter exequutus est.
um cùm aquę recentis desiderio teneretur, scaphã
rram propius vrbem misit. Ea aũt, prȩter remiges,
quinq; vehebantur, qui in fluuiũ subuecti, aqua-

Fœdus inter Peguensem regem et Lusitanum.

Pacemensis tumultus, & ex eo bellum.

Strenuum [illegible] quinq; Lu-

ſitanorum facinus.

tionem fecerunt. Deinde ſecundo fluuio nauem rep tebant, cũ ex improuiſo hoſtes innumerabiles vtran fluuij ripam occupárunt. Tum lapidũ atque ſagittar multitudo, grandinis inſtar, in noſtros decidit ita, v maximũ vitę diſcrimen adirent: qui tamen parmis t cti cùm totis viribus ſcapham incitarent, è ripis eme ſi, in altum vecti ſunt. Sed cùm æſtus eſſet aduerſus, ventus eos deficeret, tres naues humiles quidem, ſe valdè longæ, multorum militum capaces, quæ rem impelluntur (incolę Lancharas appellant) armis & v lido militum præſidio munitæ, quibus multi nobil homines vehebantur, ſcapham conſequutæ ſunt. N uibus pręerat Iaoenſis vir egregiè fortis, qui Zudam cius appellabatur. Noſtri obſtinatis animis decreuê mori potius, quàm ſeruitutem pati. Deinde cùm om nem ſuam ſpẽ in Chriſti numine collocâſſent, ad pu gnam ſe comparant. Vnus ex quinque viris Luſitan tonſor erat. Is cùm eſſet viribus ſummis, & animi ſir gulari alacritate pręditus, nauis prætoriæ, quę reliqua anteceſſerat, & in ſcapham inuaſerat, proram man bus arripuit. Quatuor reliqui in nauem conſcendêr quos ipſe conſequutus fuit. Tantoq; impetu in hoſte irruêre, vt multi ſe metu in mare deijcerent. Dux ſui à tergo enſe diſtricto ferociter inſtabat, & mortem il lis, niſi fortiſſimè pugnarent, minabatur. Et cùm n hil neq; exhortando, neq; minitando proficeret, qua tuor occidit. Erant adhuc hoſtes ancipiti metu diſtr cti. Qui enim Luſitanorum impetum ſuſtinebant, a illis cædebantur: illis, qui fugiebant, erat manibus du cis ſui mors neceſſariò ſubeunda. Tandem poſtquam aliquo ſpatio fuit vtrinq; dimicatũ, omnes hoſtes au ferro conciſi, aut fluctibus demerſi ſunt. Tantus enim illis terror iniectus eſt, vt ſe in mare demitterẽt. Ipſe que dux multis prius vulnerib. acceptis ſe in mare pr cipitem dedit. Erant aũt ſupra centum & quinquagin ta, qui naue illa vehebantur. Reliquæ duæ naues cùm primæ caſum oculis aſpexiſſent, metu perterritæ con ſtiterunt. Sed eo tempore noſtri erant ita labore debil

tati

& vulneribus confecti, vt nullas ad resistendum
es haberēt. Sed eodem numine, quo fuerunt in prę-
confirmati, vt tam admirandum facinus ederent.
tes exterriti sunt, ita vt eos aggredi non auderent,
uis hostium capta remulco ad nauem primùm, de-
e Malacam perducta, & in terram subducta, & inte-
nento contecta fuit, vt diutissimè permaneret mi-
ili stupendi monumentum. Hostes enim à Christi
ctissimis sacris alieni perspexerunt, id nullo modo
bus humanis, sed Dei præsentis auxilio gestum fu-
In quo multa valdè miranda contigêre. Primùm
, ardor & alacritas animorū, qua quinq; viri mori
luerūt, q̄ hostibus in deditionē venire. Deinde præ-
n ipsum tam felici successu confectū, vt centum &
nquaginta hostes ferocissimi, quinq; virorum ma
us vel cæderentur, vel metu adeò turbarentur, vt se
nare præcipitarent. Postremū fuit, ille metus duab⁹
ibus integris incussus, quæ non ausæ sunt in homi
quinq; vulneratos atq; grauissimo labore defatiga
inuadere. Verùm eo casu dux edoceri potuit, non
suorum sanguine ludendum. Multò nanq; illi ho
tius fuisset, aqua putrida sitim depellere, quàm pro
æ voluptatis causa suos in tantum discrimen indu
e. Attamen Rex Pacemensis huius admirandi facti
ore perculsus, pacem cōtinuò petijt: quę fuit, acce-
prius satisfactione, confirmata. Nomina quatuor
ninum, per quos hoc facinus editum fuit, hęc erāt:
nnes Almeida, Antonius Pazagna, Antonius Ve-
Franciscus Gramaxus. Tonsoris artificium nomen
ipsius, qui tonsor erat, occuluit. Rex aūt Bintami
um interim summo studio renouabat. Antonius
rrea cōtra stationem aliam, quę in ripa Muaris flu-
nis à Rege munita fuerat, copias educere, & simul
pidum Padum, quod rex ipse munierat, expugnare
nebat. Itaque consilio cum Garsia Sala arcis & vrbis
efecto communicato, ab eo triremem cum celoce,
riginta minora nauigia precibus impetrauit. Cen-
n & quinquaginta viros Lusitanos, & quadringen-

Victoria planè diuina.

Pax Pacemensis.

tos Malacenses in ea classe ducebat Cū his copijs & nauibus in Muaris fluuium inuehitur. Ripę sunt viridissimæ, quas vtrinq; dēsissimę syluę vestiebant, adeò multis in locis fluuiū opacantes, vt cæli aspectum adimāt. Viginti aūt passuum millia progressus æstuarium occurrebat. Hoc in loco rex Bintami statione duplici vallo munierat, firmaq; in ea militū præsidia collocârat, ne Lusitani possent Padum, quo in loco ipse belli cōmodius gerendi gratia consistebat, inuadere. Ea statio fluminis alueo profundo, sed perangusto, quò erat necessariò nauigandum, imminebat, & ęstuarij latitudinem transuersis molibus occupabat. In medio porta inerat, qua ijs, qui Pado veniebant, aditus in fluuium patebat. Nocte verò foribus obductis claudebatur. Intra huius stationis claustra rex naues continebat, vt facilius subitas, & improuisas Lusitanorū incursiones, quas aperto Marte non poterat, claustrorum ope repelleret, stationis autem huius custodiam impigro viro commiserat. Correa lembo virum nominę Georgiū Mesuradum exploratum misit. Is renunciat, in statione magnam vim militum à rege dispositā fuisse, ipsūque ducem suos admonuisse, vt se ad certamē animis præpararent. Sibi namq; compertū esse, Lusitanos propediem adfuturos. Correa nihilosecius vltra progreditur, & prima luce stationem acriter oppugnat, & tandem cū reliquis ducib⁹ irrumpit. Fit magna cędes, maxima tamen hostium pars ad regē effusa fuga se contulit. Correa ne hostes se possent spatio sumpto à repentino pauore reficere, in æstuarij ipsius introitu Odoardum Meliū cum aliquot nauigijs reliquit, & ipse claustris reuulsis æstuariū ingreditur. Sed rex ne id fieri facilè posset, consilio multo ante prouiderat. Arboribus enim succisis, atq; in fluuium vtrinq; deiectis, nauium cursum impedierat. Fuit hæc res maximi laboris. Prius enim, quàm nauigia progredi vltra possent, erant arbores transuersæ, quæ transitum impediebant, extrahendæ. Sed tandem Correa in oppidum disiectis omnino molibus peruenit. Rex instructa acie cū elephan

Correæ cum Bintamensibus prelium.

tis

obuiam processit. Nostri hostibus inuitis terrā oc-
ârunt. Prælium deinde commissum fuit. Hostes
fugatique sunt. Correa cùm Lusitanos auidius in
ui cerneret, receptui signum dedit: nec enim regio-
illas nouerat, & timuit, ne lustris incognitis impe-
, ab hostibus rursus conglobatis damnum accipe-
t. Oppidum direptum continuò fuit, & incensum:
ıes supra centum coniectis ignibus absumptæ. Eo-
n, qui mortui in vtroque prælio sunt, certus nume-
iniri non potuit. Constat tamen non mediocrem
ltitudinem fuisse Ad hunc modum Correa, rebus *Correæ victoria.*
animi sententia gestis, cum præda & multis capti-
Malacam redijt, & fuit ab omnibus cum honorib⁹
ımis, perinde atque meritus erat exceptus. Inde in
riorem Indiam nauigauit. Rex verò Bintami, cùm
nilitum & nauium penuria cerneret in maximas
gustias inductum, in Bintamum cum graui damno
nsigni dedecore reuersus est, & à bello tunc cessan-
n statuit. Neque Coulami res quietæ in citeriore *Coulamensis*
dia fuerunt Lusitani enim à regina petebant, vt fidē *rebellio.*
m liberaret, & ea, quæ fuerant, cùm Antonius Sa-
nterfectus est, ablata, restitueret, & pondus piperis,
od ex fœdere debebat, sine recusatione solueret. Re
a quamuis in principio fidem tueri statuisset, Sara-
ıorum tamen crebris sermonibus inducta, non mo
fidem violare, sed etiam arcem capere, & exitium
sitanis moliri constituit. Et primùm id insidijs ten-
e voluit. Cùm doli minimè successissent, apertam
n intentare decreuit. Eam Indiæ partem, quæ Cou-
no finitima est, & ad Austrum Cori promontorio
initur, quam Comorim appellant, quædam regina
ıc imperio tenebat, cum qua Coulami regina de Lu
anorum excidio coniurauit. Itaque Reginę vtriusq;
pijs, trium fratrum, qui plurimum inter Naires opi
one virtutis excellebāt, opera coniunctis, mense Iu-
o, quo mense hyemis maxima vis in regionibus il-
est, bellū excitari cœpit. Supra viginti hominū mil-
coacta sunt. Venenum fuit in puteis sparsum, vt a-

quatio impediretur,& arx circumsessa, & magnis viribus oppugnata,& aliqui ex Christianis Indis,qui vrbem incolebant, occisi. Arcem triginta tantùm viri Lusitani tuebantur. Ex illis quinque erant morbis oppressi: hyems erat impedimento, quò minus facilè Cochimo auxilium mitteretur. Commeatus erat perexiguus,præterea pulueris tormentarij summa penuria. Hector Rodericus per hominem impigrum,qui se fluctibus committere minimè dubitauit,Alexium Menesium,qui se tunc Cochimi tenebat, de statu, in quo res erant, admonuit. Is confestim Alfonsum Menesium fratris sui filium, cum quinque & viginti viris Lusitanis, & munitionibus, & commeatu Coulamũ misit. Alfonsus Menesius longa naue vectus,in arcem cum exiguis illis copijs ingressus est. Arcem interim hostes acriter oppugnabant, eosque nostri singulari virtute repellebant: & crebris eruptionibus sæpè decertabant:nec tormentis tantùm eminus vtrinque pugnabatur, verùm hastis & gladijs sæpenumerò prælium fiebat. E nostris aliqui cæsi sunt,multi grauissimè sauciati: ex hostibus magnus numerus interemptus fuit. Tandem cùm Reginæ cernerent,arcem capi intra duos menses minimè potuisse: & accepissent, Alexium Menesium magna auxilia comparare,bello finem imponendum esse statuerunt. Itaque pacem postulãrunt,& debitam violati fœderis pœnam,quæ illis fuit imposita,persoluerunt, & pax iterum conditionibus æquis confirmata fuit. Hoc anno percepit Rex Emmanuel ab homine curioso & diligente multa, quæ animum illius ad rerum magnarum studium multò acrius incitârunt. Expositum est superius,quemadmodũ, dum classis Odoardi Lemij promontorium Guardafumense peragrabat,celox,cui Georgius Quadra præerat,à reliqua classe disiecta ad Zeilæ portum appulsa fuerit. Lusitani,qui illa vehebantur, capti,& ad regem Adenensem abducti sunt: qui eos in ergastulum detrudi iussit,in quo diutissimè vitam in extrema inopia & mendicitate traduxerunt. Quidam interim Rex Arabię

Pax cũ Coulamensibus renouata.

Georgij Quadræ peregrinatio.

biæ huic tyranno finitimus, illi bellum intulit, mul
ique illum prælijs deuicit, maximaque regni parte
oliauit, & vinctos, qui ergastulo inclusi fuerant, libe
is abire permisit. Ad hunc modum Quadra cum
inque Lusitanis (reliqui enim laboribus attriti &
me consumpti perierant) è vinculis emissus, & in li-
rtatem restitutus est. Is verò, vt facilius eas terras,
as lustrare cupiebat, minore cum periculo peragra-
t, & Arabicam linguam probè teneret (eo namque
pore, quo vinctus fuerat, illi summam operam de-
rat) se Saracenum esse simulauit, egregiamque in
ahumetis disciplina sanctitatem præ se tulit. Illa i-
tur ficta specie religionis, quam ementiebatur, &
igulari calliditate simulabat, omnium oculos in se
nuertit, atque tandem ea opinione sese in familia-
atem Regis insinuauit. Erat enim Rex humanus, &
ligioni illi deditus. Qui deindè hominis ingenio de
ctatus, eum à se dimittere nolebat. Cùm verò sepul-
rum Mahumetis inuiseret, Quadram secum duxit.
bi cùm accepisset Quadra, camelorum turmam ante
uos dies, quàm Rex in eam vrbem venisset, Damas-
m profectam fuisse, finxit, se miro desiderio teneri
pulchra nepotum Mahumetis, quæ erant in Perside,
sendi. Damasco namque faciliorem, & minus peri-
ilosam esse in Persidem viam. A Rege igitur conten
t, vt sibi faceret potestatem turmæ illius vestigijs in-
stendi, vt eam consequeretur. Rex illum ab eo con-
lio deterrere conatus fuit, tum quia non libenter il-
us consuetudine carebat, tum quia illam turmam
onsequi posse omninò desperabat. Sed cùm Quadra
um precibus vrgeret, illi non modò facultatem, quã
etebat, verùm & pecuniam, & commeatum, quan-
m ipse portare posset, attribuit. A Rege digressus, in
giones vastas & incultas, ipsique prorsus ignotas pe
etrauit, camelos minimè consequi potuit: & quò se
onferret, penitùs ignorabat. Commeatum intra dies
aucos consumpsit. Soles ardentissimi illum vehemẽ-
r excruciabant: vestigia ex arenarum ingentib. mo-
libus

libus vix præ nimia lassitudine corporis euellebat. Cũ se in tantas angustias adductum animaduerteret, oculis in cælum sublatis, maximam vim lachrymarum profudit, & flagitiorum veniam suppliciter implorauit. Indè ope diuina ad locum, vndè arenæ collis assurgebat, delatus est. Cũ verò collem superaret, camelum & hominem conspexit. Eo igitur lætus gradum intulit, & turmam interim aliam camelorum ad eum locum (ibi enim aquatio erat) properantem animaduertit. Ad homines accedit: miseriam, in qua versabatur, exponit: opem ab illis efflagitat. Illi & misericordia commoti, & specie religionis, quam is habitu simulabat, inflexi, hominem non cibo tantùm & potu, verùm & rebus omnibus necessarijs abundè refecerũt. Illorum autem ductu, quamdiu deserta loca peragranda fuerunt, & postquam ex vastitate solitudinis illius emersus est, religionis assimulatæ cultu, varias regiones perlustrauit, & oculis atque mẽte multa percepit, & tandem Arabiam, atque Persidem peruagatus, Armuzium à Saracenis mercatoribus deductus est: vbi cultum & personã Saraceni deposuit, & Christiani hominis cultum, quem mente semper gestauerat, assumpsit. Vbi tamen flagitium, quod admiserat religionis impuræ simulatione, debitis lachrymis expiauit: Garsia Coutignus, qui tunc Armuzio præerat, illum vestibus, & pecunijs, atq; muneribus affecit. Qui deindè in Indiam, ex India in Lusitaniam veniens, Anno M. D. XX. ad Emmanuelem intromissus, omnia quæ lustrauerat, & prudenter animaduerterat, luculentis sanè verbis explicuit. In primis autem quomodo Aethiopiam vniuersam, quæ supra Aegyptum est, explorauisset, & quomodo in lacum ingentem, vndè Nilus in Aegyptum influit, peruenisset: quibus moribus, legibus, & institutis Aethiopes illi Christiani viuerent: qui situs Aegypti, qui Arabum mores, qui Persarum victus esset, exposuit. Emmanuel ex illius oratione voluptatem non mediocrem cepit. Ad ea enim, quæ in Arabia & Aethiopia facere designabat,

, illa Quadræ oratio nimis apposita videbatur. Et a suspicari cœpit, à regno Cõgensi facilem in eum um, vndè Nilus erumpit, transitum fore, hominem sponte sua satis incitatum, ad illud explorandum missis inuitat. Illum igitur in Congum cum literis tit, vt indè in Nili fontes iter faciat, atque indè ad uidem Regem Aethiopiæ tandem perueniat. Qui n ad Congi portum delatus, deindè ad Regem pertus fuisset, exceptus benignè fuit. Itineris tamen il explorandi facultatem malignitate Lusitanorum, plurimum apud illum Regem poterant, non imrauit. Itaque reuersus est, & cùm iam Emmanue mortuum reperisset, Diui Francisci institutum ui decreuit, in quo vitam sanctissimè ad extremum duxit. Hæc exposita sunt, vt animaduerti possit, a num Regis Emmanuelis, quamuis illius corpus in sitaniæ terminis versaretur, orbem terrarum perare, & magna semper & nimis ardua moliri. Ea veatione fiebat, vt suorum opera regiones incogni & terras vltimas indagaret. Sed omnes humanæ itationes momento temporis obruuntur. Sub id pus, Maximilianus Imperator è vita discessit. De cessione Imperij erat apud Germanos disceptatio. lti namque ad Franciscum Valesium Galliæ Regẽ linabant, multò tamen plures animis in Carolum pendebant. Galliæ Rex donis atque ingentibus missis non paucos ad sui studium vehementer alerat. Carolum tamen absentem & educatio (fuerat m apud Germanos enutritus) & superioris Pannoprincipatus, & perspecta indoles, & multorum et Principum affinitas aduersis Galli munera tuebã Fuit autem Carolus in Germaniam, quasi ad imum minimè dubium multorum literis euocatus. ntequam ex Hispania discederet, omnium Ordin concilium indixit, & consilio Guilielmi Decrebrensis Dynastæ, qui illius ætatem regebat, præ pecunias, quibus illum Hispani iuuerant, immania uta populis imperauit. In quo quidem non merito pos-

Georgij Quadræ ad Aethiopiæ Regem legatiõ.

RES EVROPEAE.

Maximiliani Imperatoris mors.

Immane tributum Hispaniæ consilio

Guilielmi Xebrensis imperatum, & authoris de eo sententia.

tò possum Carolum cupiditatis, aut potius inconsideratæ temeritatis insimulare, cùm ætatis excusationem habuerit. Pædagogum verò summa vituperatione dignissimum iudico. Rex enim non est in altissimo illo gradu dignitatis locatus, vt acerbissimis exactionibus ciuitates sibi commissas exhauriat, sed vt earum saluti & incolumitati prospiciat. Si rectè enim regis nomen vsurpat, pater patrię est, & pro Reipubl. salute debet, si opus ita fuerit, caput in quoduis magnum discrimen inijcere, non Rempub. ipsam immodicis sumptibus euertere. Fateor equidem, Regem esse subditorum opibus adiuuandum, vt Rempubl. tueri possit. Negotia enim infinita sustinet: æquabile ius omnibus administrat: periculum à Repub. cùm necessitas postulat, armis atque virtute propulsat: bonis præmia pro dignitate constituit: improbos suppliciorum acerbitate coercet: patriam denique vniuersam & ab externis hostibus, & ab intestinis fraudibus tutam vigilantia sua præstat. Hęc quidem munera aut opere tuetur, aut quoties opus fuerit, armis tuenda suscipit. Qui autē existimat, hæc tam multa munera sine maximis sumptibus sustineri posse, mentis expers est, atque vitæ communis ignarus. Et idcircò hoc, quod est communi more receptum, vt Reges populi sumptibus alantur, non est humano tantùm iure, sed etiam diuino vallatum. Is tamen modus adhibendus est, nè, vel vt immodicis sumptibus, sine vllo Reipubl. fructu, vti possit, vel vt ad auarissimos homines, quorū cupiditas nullis opibus expleri potest, opes Reipub. transferat, pecuniam cum Reipub. gemitu & querimonia coaceruet, & dū potentium domos immanibus diuitijs cumulare studet, tenues domos exinanire contendat: vt ita, dum falsum nomen liberalis, atque magnifici obtinere nititur, verum iusti atque clementis nomen amittat. Alia deinde causa in Carolo inerat, quę consilium illud magis odiosum & inuisum efficeret. Quamuis enim ad illum regni patrimonium legitimo & hæreditario iure veniret, erat tamen educatione & institutis à mo-

ribus

s Hispanis alienus. Quocirca erat illi in principio
bania specie humanitatis & benignitatis allicien-
donec se penitus in omnium animos insinuaret.
rco magis erat illi tunc aliquid de tributis dimi-
ndum, quàm nouum onus populis imponendum.
adolescens, qui insita modestia pædagogi moni-
btemperabat, & Hispaniæ mores non tenebat,
ndi meritò potest. Hominis senis auaritia, qui il-
in eam fraudem impulit, est meritò detestanda.
ti populi nobilitatis præsidio confirmati, Caroli
ulatis constanti animo restiterunt. Et hoc quidem
onis principium, si cum debita moderatione sus-
um fuisset, haud vituperandum omninò videre-
Sed cùm in multitudine neque modus, neque con
m, neque ratio, cùm immodicæ libertatis studio
tur, vlla sit: & multi viri nobiles se multitudini,
io quo mentis errore ducti, Duces & authores
buissent, factum est, vt multæ Castellæ ciuitates à
olo desciuerint. Carolus in initio tumultus in
iam Belgicam se contulerat. In ciuitatibus, quæ à
cipe suo defecerant, intestinæ seditiones excita-
ur. Maxima namque nobilitatis pars in fide per-
ebat: nonnulli aura populari non mediocriter
ati, populis assentabantur. Populis, qui coniura
nt, erat decretum non Carolum tantùm regno
iare, sed cunctos etiam Hispaniæ Principes omni
bonis euertere, vt libertate summa Heluetiorum
e fruerentur. Nec enim intelligebant, id, quod a-
Heluetios, ex antiquissimo tempore legibus pa-
assuefactos, cum omnium admiratione fit, apud
em insito naturæ fastu tumentem conserua-
on posse. Itaque, cùm plebs insita naturæ teme-
e modum seruare nequeat, tum multitudo, quæ
ispania in Caroli perniciem coniurauerat, tan-
rore & amentia flagrabat, vt quasi iam omnia
essent ex animi sententia constituta, ferro &
ma omnibus, qui Principum partibus studebant,
imè minarentur. Interim rapinæ, cædes, in-
cen-

Castellanorū à Carolo Imper. defectio.

Rebelliū institutum ab authore notatum.

Furor seditiosorum.

cendia, horribiles armorum fremitus terrorem passim incutiebant. Antonius Fonseca Metimnam Campensem, vrbem opulentissimam, quæ Caroli partibus aduersabatur, inflammauit, & miserabili illo incendio maximas opes absumpsit. Nemini tunc in populis sapienter & liberè loqui licebat. Si enim aliquis diceret, verum esse libertatem modicè tueri, non cum legitimo Principe ad internecionem dimicare, scelus illud erat continuò morte acerbissima luendum. Multis in locis, vbi causa libertatis agebatur, neque gemitus quidem ciuis vllius liber erat. Principes communi consilio cū ciuitatibus, quæ minimè rebellârunt, cùm discordiam sedare frustra vellent, bellum summo studio comparauerunt Hi ad Regem Emmanuelem legatos miserunt, vt auxilium aduersus rebelles ab eo postularent. Simul & Hispaniæ populi, qui à Carolo desciuerant, cùm se viderent in extremo discrimine constitutos, ad eundem Regem legatos misêre. Summa legationis hæc erat, se tantis iniurijs vexatos extitisse, vt nō potuerint vllo modo tam indignas contumelias perferre. Se ciuitates, & mœnia, & arces, atque denique rerum suarum omnium potestatem illi tradituros. Orare deinde & obsecrare, vt regnum illud opulentū, ipsius Emmanuelis studio vehemēter incensum, suscipere vellet, & iniurias immeritis illatas vindicare. Emmanuel munus oblatum repudiauit, & Legatos admonuit, vt discerent fidem erga Reges conseruare, & modum cupiditati statuere. Illam controuersiam Caroli benignitate tolli facillimè potuisse, si populorum rectores nō ita ferociter populorum causam suscepissent. Et præterea grauiter illos accusauit, ꝙ cùm in principio furori causam publicæ libertatis obtenderent, postea publicè de dominatione populari dimicarent. Si vellēt errorem agnoscere, & veniam à Carolo postulare, se ad eam compositionem libenter operam suam polliceri. Quod verò ad oblatum regnum attinebat, se nunquam vllum imperij additamentū fide & officio antiquius habiturum. Principum autem legatis

Bellum Ciuile Castellanum.

Castellanorū ad Emmanuelem Legatio.

Emmanuelis ad rebelles responsum.

is operibus magis, quàm verbis respondendum ex- mauit. Itaque eos tormentis, & munitionibus, & unia iuuit. Prælio tandem commisso, populi rebel- armis principum superati, & rebellionis authores ti sunt. Ioannes Padillia, Antonius Zamorensis E- copus, Petrus Pimintellus, & Petrus Maldonadus, lij quidam viri nobiles, & quidam etiam, quos ex ima plebe ad honores popularis furor euexerat, q ncipes coniurationis extiterant, capitali postea sup tio affecti sunt: multitudini verò venia tributa. Hoc io cùm Iehabentafufus in offensionem Nonij Ma regnæ opera multorum, qui Iehabentafufum ode t, incidisset, & id Mauris, qui sub illo militabant, um esset, multi Mauri Dabidenses & Garabienses illo defecerunt, & quidam etiam illum spoliârunt. scaregnas prætereà nomen illius apud Emmanue- proditionis insimulauit. Ille verò per literas atq; atos à Rege postulauit, vt quanta fide in officio de- versaretur, examinare vellet. Se, si aliquid, post- m ad nomen illius adiunctus fuerat, secùs desi- sse compertum fuisset, quàm fides postularet, nul- supplicium recusaturum. Rex postulato illius æ- tatis plenissimo satisfecit, & Mascaregnæ præce- , vt hominem fauore & auxilio complecteretur. m igitur is à Mascaregna opem cõtra eos, qui defe- ant, postularet, Mascaregnas illi equites sexagin- pedites nonnullos auxilio misit. Hoc auxilio fre (id enim testatum esse apud omnes volebat, se Re- Emmanuelis auxilio minimè destitutum esse) co- suas eduxit, cum hostibus manum conseruit, & a victoria, eos sibi rursus dicto audientes esse com- it, & omnes tumultus, qui orti fuerant, virtute & itate compressit. Eodem fermè tempore Vascus nandus Cæsar cum naue vna fretum Gaditanum gis Emmanuelis iussu peragrabat, & hostes multis mmodis afficiebat. Duæ verò longæ naues hosti ierum successibus elatæ (magnas enim prædas e ant) & militum & tormentorum copijs, multis

Auxilia Castellæ Principibus præstita.

Rebellionis Castellanæ euentus.

RES AFRICANAE.

Mascaregnæ cum Iehabẽtafufo dissidium.

Iehabentafufi de rebellibus victoria.

Vasci Fernãdi Cæsaris cũ duabus Maurorum nauibus pugna prospera.

que munitionibus instructæ, in Cæsarem inuehuntur. Is nauis proram in eas confestim dirigere iussit. Dux vnius nauis cùm animaduerteret, quàm alacri & confidenti animo Cæsar in prælium iret, illius congressum formidauit, & mutata velificatione ab instituto cursu deflexit. Alterius autem nauis præfectus, cùm se à socio desertum cerneret, simile consilium se qui statuerat, sed id per Cæsarem minimè licitum fuit. Eum enim tormentis, quocunque voluerat, impellebat, & pertinaciter, quamuis mare turbidum ingentes fluctus eijceret, insequutus est, vsque eò, dum nauem in littus compelleret. Tum in lembum, quem ad similes casus è puppi colligatum ducebat, insiluit, & ijs, quos in naui relinquebat, imperauit, vt antequam illum cum hostibus commisceri cernerent, à pi lis in hostes emittendis minimè cessarent. Hostes in terram euadere nituntur, Cæsar eos insequitur. Atrox prælium initur. Multi ex hostibus cadunt. Cùm reliqui fugam capesserent, & in manus Petri Aluari Caruallij viri fortissimi, qui Alcassaris Seguelij regis Emmanuelis iussu præfectus erat, & tormentis excitus occurrerat, inciderent, omnes capti sunt. Cæsar parte prædæ capta, rursus in nauem se recepit. Non multis pòst diebus cùm in ipso freto versaretur, sex in illum biremes inuectæ sunt. Hostes Cæsarem capere vehementer optabant, & cùm illum euadere posse minimè crederent, præ lætitia clamores ingentes ediderunt. Deindè sagittis, & glandibus, & globis ingentibus eum obruere conati sunt. Atque primùm Cæsar eos, ne ad suam nauem accederent, tormentis acerrimè propellebat: & varijs velificationibus eorum conatus eludebat, & interim multos interimebat: quò factum fuit, vt illi multum de animorum alacritate remitterent. Quod cùm is animaduertisset, in tres naues, quæ iunctæ consistebant (aliæ namque ventis exclusæ, non ita facilè accedere potuerant) inuasit. Hostes in illum similiter impetum dederunt. At is cùm ingenti tormento ignem applicari præcepisset, vni ex

Eiusdem Cæsaris cum 6. biremibus prælium.

mibus, maximo globo à prora in puppim secun-
n latus emisso, remos detersit. Hostes biremem
dam & mutilam intra se recipiunt, & quanta ce-
ate possunt, in ea trepidatione reparant. Tunc o-
s simul iunctæ Cæsarem circumueniunt. Is cùm
no maximo nunc ad proram, nunc ad puppim,
c in vtrumque latus accurreret, & præsidia mag-
ocibus excitaret, & crebris tormentorum ictibus
imum damnum inferret, multo difficilius certa-
, quàm hostes suspicati fuerant, effecit. Tandem
enti vnius ictu magna pars remigum in vna bi-
dilacerata fuit Hostes cùm cernerent multos cæ-
sse, & duas biremes dissipatas, Cæsaremque nullo
o, nisi cum grauissimo damno capi posse, certa-
omiserunt. Cæsar cùm esset ea natura, vt nullo
re frangi posset, eas insequutus est. Verùm cùm
s illius velis, naues hostiles remis impellerentur,
ntus illum deficeret, eas consequi minimè po-
& ita voti compos Malacam petijt, vt mortuos se-
et, & saucios curaret. At Azamore periculum
mediocre fuit Lusitanis opera cuiusdam Mauri
potentis intentum. Benaduxera fuit in Mauri-
virtutis opinione, & potentia clarus, & opibus,
istimatione princeps. Is sub signis habebat supra
& quingentos equites, & peditum non medio-
multitudinem, Fessensisq; Regis imperium de-
bat: ea de causa bellum cum illo gerebat. Cùm
magno prælio victus fuisset, literas ad Norognã
noris Præfectum dedit, quibus dicebat, se velle
nperio Regis Emmanuelis contra ipsius Emma-
s hostes perpetuò militare. Norogna volũtatem
mè aspernatus, hominem ducentis equitibus sti-
n in vrbem admisit, & quibus potuit honoribus
t, & aliquot ducibus Xerquiensibus eorum vo-
te præposuit. Is vt magis animum suum apud
es testaretur, Ferem fratrem suum in Lusitaniam
multis muneribus ad Emmanuelem misit. Em-
uel illum perbenignè in fidem recepit, & mune-

Lusitanorum ex Benaduxer æproditione in Azamorensi vrbe periculum.

ribus affecit, & fratrem etiam beneficijs ornauit, hominemq; promissis ornatum in Africam dimisit. Iacobo autem Melio præcepit, vt duobus illis fratribus opem, cùm opus esset, afferret, vt coniunctis viribus acrius bellum molirentur. Itaque Melius cum Fere Azamorem continuò profectus est: neque multos post dies cum equitibus septuaginta quinque, & nonnullis peditibus se cum Benaduxera coniunxit: qui cùm mille & centum & viginti equites eduxisset, in locum vnde fons Diucis fluminis erumpit, qui Azamore centum & viginti passuum millia distat, tandem peruenit. Ibi turmas hostium duas & triginta aggressi, magnam hominum cędem faciunt, quadringentos & octoginta duos abducunt, & cum ingenti præda post mensem Azamorem reuertuntur, & incredibilem lętitiam cunctis attulerunt, qui propter diuturnam moram illos perijsse crediderant. At Benaduxera cùm se in gratiã Fessensis Regis restitui vehementer expeteret, clam per amicos suos, id, quod cupiebat, assequutus est, ea lege, vt quos posset Christianos, ad ipsum regem dolo perduceret. Id autem Aluarus Norogna suspicione consequutus est. Itaque cùm Benaduxera ab illo sæpè & importunè postularet, vt Iacobum Melium secum mitteret (fore namque, si id fieret, vt præclarum facinus ederet) id nunquam impetrauit. Id tamen Norogna tacitum tenebat, & ante quàm rem exploratam cognosceret, in hominem non esse animaduertendum statuebat: non tamen illi, quem signis inconstantem atq; perfidiosum opinabatur, esse quidquam temere credendum iudicabat. Et interim, ne animum illius offenderet, honestis excusationibus vtebatur. Benaduxera hac spe deiectus, & simul metuens, ne aliquid emanaret, Mazaganum se contulit, & Antonium Leiteum, qui oppidi præfectus erat, alloquutus petijt, vt ei aliquot equites cõcederet, se pulchrum facinus moliri. Aluarum Norognam ad eam rem equitum bonam partem esse missurum. Sed bellum quod instabat, maioribus esse copijs gerendum, vt citius, & minore cur-

Benaduxeræ cum hoste pactio.

per-

ilo conficeretur. At Antonius Lacteus cùm doli t ignarus, & propter rem, quam Benaduxera gesei fidem habendam iudicâsset, illi quindecim e-, & nonnullos pedites attribuit. Benaduxera cũ r septuaginta passuum millia cum suis copijs & tianis militibus confecisset, fratri mentem suam it: dixitque se regis Fessensis gratiam recuperasilleque principi, cui erat natura, & religione conus, q̃ regi à moribus & institutis illius abhorrenire. Vt verò illius animum sibi arctius deuincios ei Christianos, quos per dolum abduxerat, esditurum. Sperare namq; se, futurum, vt pristinas siones eo munere prorsus obliteraret. At Feres, tum, inquit, Regis optimi aspexisses, nunquam animũ induxisses, vt tam scelestum facinus obibi fides? Vbi fœderis sacramentum? Vbi tam sin is humanitatis & magnificentiæ memoria? Ideo nceps ille clementissimus eiectum recepit, & tam s muneribus auxit, vt illum nulla offensione insita proderes? Non refert quàm parum illi noced quàm propensum ad nocendum animum gevuis enim rebus malitia summa perspicitur. Qui quindecim equites Lusitanos fidei tuę commisr summam perfidiam in miseram seruitutẽ ab-, certè, si vires haberes, ipsum Lusitaniæ Regem a fidem & iusiurandum omnibus fortunis euer-Deinde quàm parum gratus tuus aduentus Regi isi futurus sit parum sapienter animaduertis. Tu us fide desciuisti: tu bellum illi diuturnũ intulitus, spoliatus, eiectus, te ad regem Emmanuelẽ, am ad miseriæ extremæ perfugium contulisti, rursus ab Emmanuele deficis. Quomodo igitur credet, à quo toties fidem nefariè violatam esse erit? Vetus dictum est, Regibus gratam esse pronem in suam vtilitatem commissam, proditoris n nomen inuisum. Sed esto, Regem Emmanueontra fidem deseris. Ad regem Fessensem, qui te mmani persequitur, & fidem sanctam non ha-

Benaduxera fratri proditionem aperit.

Feris ad fratrem dissuasoria proditionis oratio.

bet,transfugis:perfidiæ ſaltem inſigne monimentum
deteſtare.Regis Emmanuelis vexillum geris,vt quoti
es homines in vexillũ,quod erat amoris & beneficen
tiæ ſignum,aſpexerint, toties illis tui ſceleris in men
tẽ veniat?Tabernaculum pulcherrimè factum ab Em
manuele donatum fers,vt quoties illud collocari iuſ
ſeris, toties homines perfidiæ tuæ recordentur? Ca
ptiuos per inſignem perfidiam abductos geris:vt nu
quam, quamdiu hi nobiſcum verſati fuerint, hom
nes ſceleris tui capiat obliuio?Fac igitur, quod à Chr
ſtianis fieri audio. Cùm enim à Rege diſcedunt, n
ingrati animi crimen publicè ſuſcipiant, omnia bo
na,quæ ab illo acceperũt,illi remittunt, ne ſecum pe
fidiæ monimenta circumferant. Omitte ſignũ iſtu
ne ſcelus in apertum proferat. Tabernaculum deſer
quod perfidiam occulere nequit. Chriſtianos libere
abire permitte,ne à cælo atque terra proditionis teſt
monium ſumant. Hæc cùm Feres liberè & animo
diceret,fratris animum non mediocriter irritauit: pa
rumque abfuit,quin manus conſererent. Sed cùm B
naduxera multò potentior eſſet,iunior frater illi rep
gnare non potuit. Cum illo tamen egit, vt ſignum
tabernaculum Emmanueli referri iuberet, & Chriſt
anos ſaluos redire permitteret. At cùm fratres ad R
gem Feſſæ peruenirent, Rex eos non admodum ho
ſpitaliter accepit. Vtrique enim caput abſcindi iuſſ
Illos enim,quòd multum nobilitate & opibus excell
rent, & metueret, ne defectione rurſus illi moleſtia
exhiberent,de medio tollendos eſſe ſtatuit. Et interi
eam cauſam obtendit, quòd Benaduxera Luſitan
cum vexillo & tabernaculo abire permiſit, & quod F
res à fratre,vt id faceret,enixè contenderit. Dum hæ
in Africa geruntur,in India Siqueira claſſem magna
inſtruxit,qua Dium oppugnaret.Melichius Saca Me
chiazij filius,quamuis Siqueira quorſum illã claſſe
ornaret,ſummo ſilentio tegeret,eam contra Diũ co
parari ſuſpicatus eſt.Tum partim vt Siqueiram ea ſp
cie moderationis emolliret,& à ſtudio bellandi ded
cere

Digniſsimũ proditorum ſupplicium.

RES INDICAE.

:, partim vt animum illius explorare posset, fami-
m quendam suum, nomine Camallum ad illum
literis officij plenissimis, & cum muneribus satis
lis legauit. Siqueira gratum sibi esse aduentum le-
vultu atque verbis ostendit, seque Melichij Sacæ,
atris illius valdè studiosum esse finxit. Camallus
en cùm esset acutus & callidus, in quem finē clas-
la parata fuisset, sagaciter odoratus est: & Melichi
Sacam, & Hagamahamedium, cuius consilio ciui-
nnitebatur, admonuit, vt vrbem firmo præsidio
nirent. Quod illi diligentissimè fecerunt. Siqueira
e, quæ erat in Lusitaniam profectura, rebus om-
is instructa & expedita, consilium cum ducibus,
s secum erat ducturus, habuit: quibus animum,
classem illam instruxerat, vt Emmanueli satisfa-
t, aperuit, illosque ad tam præclari facinoris socie-
n adhortatus est. Illi consilium laudant, seque ad
um illud satis promptos atque paratos esse demō-
nt. Is supra octoginta naues ornârat, tria Lusita-
um millia, & mille Naires conscripserat, duces e-
giè fortes elegerat, ita, vt ea classe nunquam ad il-
diem neque maior, neque rebus omnibus instru-
r ab vllo Indiæ Prætore comparata fuerit. Initio
ruarij mensis, Anno M. D. XXI. Siqueira classem
ram Diensem appulit. Melichius Saca illum con-
iò per legatos honorificè salutauit, & largis mu-
bus affecit. Et tamen quasi aliud ageret, Fernan-
n Martinium Euangelium cum nonnullis Lusita-
qui in vrbe negocia gerebant, tanquam obsides
ustodiam dedit. Siqueira se Armuzium petere si-
auit, vt quosdam motus sedaret: sibique Euange-
& reliquis Lusitanis opus esse dixit, qui Regis Em
nuelis negotia procurarent. Melichius Saca & Ha-
gahamedius eos nec alibi rem melius gerere, neque
ius diuersari dicebant. Seque libenter hominibus
itanis obsequi, vt illo saltem signo constare pos-
nullam vrbem fore magis imperio regis Emma-
lis addictam. Siqueira Melichium Sacam ad col-

Melichij Sacæ ad Siqueiram legatio.

Lusitanorum ad Diense bellum apparatus et profectio.

loquium inuitauit. Is cum Hagamahamedio in locũ ad eum sermonem delectum cum præsidio venit. Oratio Siqueiræ eò pertinebat, vt ostenderet, se Reipub. constituendæ gratia Armuzium nauigare, & interim eò classem applicuisse, vt vrbem sociam & amicam inuiseret, & à Melichiazio peteret, vt sibi arcis ædificandæ facultatem concederet, vt Lusitani, qui in ea versabantur, tutius negotiari possent. Melichius Saca respondit, Lusitanos nõ minus securè in ea vrbe, quàm in patria versari. Quod verò ad arcem attineret, se id parentis iniussu nullo modo permissurum. Siqueira tum Sacam admonuit, vt sibi Lusitanos redderet. Saca verò respondit, eam insignem contumeliam fore, si homines Lusitani, qui commodè in vrbe fœderata, multisque rebus ad fidem conseruandam astricta negociabantur ab illo, quasi ab homine perfidioso, & inimico, maximè cùm classis instructissima in portu consisteret, peterentur. Id enim posse videri ex altera parte, diffidentiæ, ex altera, timiditatis argumentum. Si Siqueira non crederet, Lusitanos posse sine vllo periculo in vrbe amicissima vagari, sinistram suspicionem de amicis reciperet, qua nulla maior contumelia hominibus amicis imponi posset. Se verò, si illi Siqueiræ postulato, quãdiu classis esset in portu, satisfaceret, turpissimi timoris significationẽ daturũ. Itaq; sine vllo effectu sermo habitus est. Siqueira cõsilium cũ ducibus habuit. Cũ variæ sententiæ dicerentur, tandẽ constitutũ fuit, non esse illo tempore vrbis oppugnationẽ tentãdam. Esse namq; situ & artificio munitissimã, & maximo militum numero firmatam. Rem esse in aliud tempus differendã: nec esse eorum salutem, qui in custodia tenebantur, temerè negligendam. Cũ sententia in vulgus emanaret, milites fremere, vociferari, Prætorem & duces liberius accusare minimè destiterunt. Iam robur illud Lusitanę virtutis extinctũ. Duces plurimùm de quæstu & compendio, parum de dignitate & officio cogitare. Iã Lusitanis militib. insitæ virtutis declarandæ à ducib. locum minimè dari. Prætoris flagitio

Sacæ cum Siqueira colloquium.

Siqueiræ cũ ducibus consultatio.

Militum fremitus et querelæ de Siqueira.

io fieri, vt qui antea cunctis Orietis nationibus ter-
ri fuerant, eo tempore despicerentur. Multi, inquit,
vrbe milites sunt. Quando id præclari duces com-
tum habuerūt? Posteaquam pugnæ tempus appro-
nquauit? An id non multò antè exploratum esse o-
rtuit? Postquam tanta classis, cum tam fortium mi-
um numero, & tantis sumptibus huc aducta est, &
pugnationis tempus instare videtur, nunc ignauiæ
timiditati sapientię nomen obtenditur. Factum igi-
r est, vt consilij tempus audacia & temeritas occupa-
, virtutis locum timiditas nomine prudētiæ occul-
a septum teneret. At inquiunt, Lusitanorum salu-
qui in vrbe versantur, est consulendum: quasi verò
n multò pluribus Lusitanis erat in vrbis munitissi-
ę oppugnatione moriendum. Et tamen eo metu du-
s contineri minimè potuerūt, quin ad vrbem oppu-
andam accederent. Et nō intelligunt, etiam eorum,
i in custodiam traditi sunt, salutem virtute nostra
non timiditate contineri. Nam si hostes arma no-
a timuerint, eis minimè nocebunt: si nos contem-
re cœperint, eos iniurijs omnibus lacerabunt. Hæc
alia eiusmodi conuicia milites, vt est hominum ge-
s liberum, & audax, & ad maledicentiam propen-
m, vulgo iactabāt. Accessit alia suspicionis occasio,
æ grauius animos eorum irritaret. Euangelio obsi-
bus primùm datis, permissum erat, in classem veni-
Is cùm periculum rebus suis imminens mente pro-
iceret, quoties in classem se cōferebat, pecunias quas
erat, & variam supellectilem importabat. Idem re
qui Lusitani faciebant. Rumor confestim emanauit,
queiram pecunia corruptum belli consilium omi-
se. Eam namq; pecuniam belli redimēdi gratia à Sa-
misiam fuisse criminabantur. Siqueira cùm se fru-
a tempus in eo loco terere videret, Armuzium pe-
t, & alium interim locum non procul ab vrbe arci
dificandæ designauit. Inde tamen prius Alexiū Me-
esium Cochinum misit, qui, dum ille abesset, impe-
um administraret. Georgium Albuquercium Mala-

eam, Georgium Brittium in Malucas insulas, Raphaelem Perestrellum in Sinarum regionem misit: Iacobum verò Fernandium Begiensem, & Nonium Fernandium Macedum & Emmanuelem Macedum in ea ora reliquit, vt per speciem comparandi commeatus, quem Cochimum subueherent, amicitiam simularent, dum Lusitanos qui erant in vrbe, cum opibus, quas parauerant, in naues reciperent, & tum demum ciuitati apertè bellum indicerent. Vtrumque facillimum fuit. Vrbis enim rectores, postquam classis è portu soluit, sine recusatione Lusitanos, quocunque illis libuisset, abire permiserunt, & illis, qui in alto sine vllius classis metu versabantur, non erat difficile bellum denunciare. Fuit tamen consilium reprehendendum. Quorsum enim attinebat, cùm omnis Lusitanię gentis robur erat procul amotum, & cùm non maximum damnum hostibus inferri poterat, bellum indicere? An vt hostes interim maiora præsidia compararent, & fortius statum vrbis stabilirent? Sic autem fieri necesse erat, vt qui vrbem minus munitam cum tanta classe se expugnaturum minimè sperârat, eam multò maiore præsidio firmatam, cum classe aliqua ex parte diminuta, oppugnare multò minùs auderet. Deinde cùm eo tempore bellum denunciatum fuit, dari sermo potuit illis, qui dicerent, vrbis oppugnationem non consilio, sed metu prorsus omissam fuisse. Postremò tunc non admodum speciosa causa potuit obtendi, quę Lusitanos iniurię suspicione liberaret. At postquam Siqueira Armuzio rediret vt se rediturum affirmauerat, & vrbem nihil omninò certum & exploratū de bello suspicantem offenderet, causam facilius reperiret, qua honestius atque prudentius bellum cum opibus summo studio collectis inferret. Goa sub id tēpus erat in summo periculo constituta. Cùm enim Siqueira maximam classem instruere, & ornare constituisset, fuit necesse, vt vrbis prę sidia diminueret. Id Zabaimum Idalcamum minimè fallebat. Tempus igitur aduenisse ratus, quo Goam recuperaret, maximum exercitum

Fraudulentum consilium.

Summum Goæ periculum.

tum comparauit. Attamen Crisnara Narsingæ Rex, im illum odio acerbo & immani persequeretur, & meret, ne si is Goam occuparet, amplificatis viribus iquid hostile moliretur, illum acerrimo bello à coatu deterrendum esse constituit. Aliam deinde moendi belli causam habuit. Timuit enim, ne si Zaaimus Idalcamus Goa potiretur, omnes equi ex Perde & Arabia illius potestate continerentur. Vt igiur bellum acrius & attentius geri posset, ipse per se llius rationem administrare, & prælijs inesse decreit. Fuit ab vtroque in terris Goæ finitimis exercitu naximo, summis viribus, acerrima contentione, eentu vario, dimicatum. Narsingæ tamen Rex insini victoria potitus, multas Idalcami ciuitates expunauit, & præfecturas varias sub imperium subiunit, in quibus præfecturæ Balagatenses extitêre, quius erat grāde vectigal impositum. Sed cùm esset Rex pulentissimus, earum præfecturarum possessionem on tanti faciendam existimauit, vt eam cum equoum commercio conferendam censeret. Vt igitur ad e Lusitanos alliceret, legatum ad Rodericum Meliim, qui tunc Goæ præfectus erat, misit, qui diceret, se ibenter præfecturarum Bagalatensium possessione Regi Emmanueli, quem in loco fratris habebat, cesurum. Se enim nihil malle quàm fœdus cum Emmanuele ferire, & amicitiam firmare, vt intelligi poset, nihil copulatius in vita futurum. De eadem autem e, se, cùm primùm Siqueira Armuzio rediret, legaos missurum, qui fœdus illud solenni ritu sancirent. Interim verò ipsum Melium admonebat, ne cunctaretur, sed statim mitteret, qui præfecturas illas occuparet, & firmo præsidio tueretur. Hoc nuncio Melius val de lætatus est. Eadem nanque opera imminentis belli metum labore alieno depulsum, & vectigalia Regis Emma. amplificata cernebat. Regi verò gratias egit, & munera largè misit, & ipse cum Lusitanis equitibus 200. & cum Indis peditibus 700. in præfecturam Salse tensem profectus est, quam desertam reperit. Ibi cùm

Narsingensis ad Goæ præfectum legatio.

pau-

paucis diebus gentem ad commercium allexiſſet, & ſtatum aliquem cōſtituiſſet, & præſidia neceſſaria diſpoſuiſſet, præfecturæ atq; portorio Rodericum Iuſartem Melium ſui fratris filium præpoſuit. Similiter cū præfecturas Pondenſem atq; Bardenſem derelictas eſſe cognouiſſet, Iuſartem iuſſit eas occupare. Poſt duos verò menſes cū Iuſartes accepiſſet, duos Idalcami duces cum valida manu, vt illum opprimerent, aduentare, de ea re patruum admonuit, qui confeſtim per ſe auxilium attulit, & hoſtes prælio inito profligauit. Deinde cùm quæſtionem habuiſſet de his, qui cum hoſte conſenſerant, centum & triginta viros primarios Goam abduxit. His autem tanquam obſidibus retentis, pax aliquo tempore rata fuit. Per id tempus in inſula Zeilandenſi tumultus contra noſtros eorum culpa & importunitate, concitatus fuit. Lupus Suarius, vt ſcriptum eſt ſuperius, ad Columbi portum: qui eadem inſula continetur, arcem inſtituit. Lupus Brittius, qui poſt Ioannem Syluēriam illius arcis præfectus extitit, eam tandem denuò à fundamentis excitauit. Primum enim ædificium propter nimiam feſtinationem, eò quòd graue periculum immineret, & calx nulla reperiretur, è luto & lapidibus temerè congeſtis extructum fuerat. Itaq; ad eam rem Brittius 400. fabros, & materiam multiplicem aduehi iuſſerat. Arce ad ſummum perducta, noſtri inſolētius efferri, incolas iniurijs afficere, magnum decus in illis vexandis reponere cœperunt. Illi viciſſim contumelijs irritati, commeatum ſubtrahere, malignè omnia præbere, & omnes, quos ſolos inueniebant, plagis afficere, & in rebus omnibus hoſtilia machinari. Brittius iniurias ab incolis illatas diſſimulabat, & ſuos, ne quidquam in eos hoſtile molirentur, continebat. Interim verò rectores per nuncios admonebat, vt ſuos à maleficio deterrerent. Milites autem fremebant, & Brittium ignauiæ & timiditatis inſimulabant, quòd tam indignas contumelias pateretur: & ei frequēter inſtabant vt malo cogeret homines ſuum officium facere, & quotidiano conuitio ab

Victoria de Idalcamo.

Zeilandenſis tumultus.

o contendebant, vt incolas acri bello cōtunderet. At
rittius cùm cerneret, si bellum moueret, ruinam fore
ineſtiſſimam, victoriam valdè periculoſam: futurum
anq; erat, vt cibarijs omninò ſubtractis, is cum Luſi-
inis, qui ſub illo merebant, in extremam inopiam
dduceretur, & mortis triſtiſſimæ periculum ſubiret:
nilitum tamen importunitate victus, maluit illorum
emeritati ſatisfacere, quàm recta ratione munus ſibi
ommiſſum moderari In quo ſanè perſpicitur, quan-
ò ſit difficilius & illuſtrius, falſam decoris opinionē
ōtemnere, quàm in hoſtium mucrones irruere. Mul-
nanque, qui facillimè corpora ſua pro patriæ ſalute
oſtium telis obijciunt, falſæ infamiæ metu, quantū
i illis eſt, patrias euerterunt. Vnde concludi poteſt, il- *Quis verè*
am verè magnanimum eſſe, qui non modò mortem *magnanimus*
ninimè formidat, verùm & inanes multitudinis opi- *Zeilandenſe*
iones pro nihilo putat. Brittius igitur ne in hominū *bellum.*
mperitorum vituperationem veniret, in veram repre-
enſionem temeritatis incurrit. Nam poſt meridiem,
empore, quo incolæ ſine vlla formidine propter æ-
um grauiſſimum, qui terras illas adurebat, in domi-
us ſuis quieſcebant, ex arce centum & quinquaginta
nilites Luſitanos eduxit, in homines imparatos inua-
it, oppidum cęde & terrore compleuit, & incolas in
ugam compulit. Illi poſtquam in campo cōglobati,
k à repentino pauore refecti ſunt, cogitare cœperunt,
e vxores & filios in oppido omni præſidio nudatos
eliquiſſe. Itaq; rurſus in oppidum reuerſi ſunt, & con
erti in noſtros impetum fecerunt. Noſtri multitudi-
le oppreſſi pedē retulêre, triginta vulnerati ſunt. Re-
qui magnam fortaſſe cladem accepiſſent, niſi hoſtes
uiſſent flammis impediti. Brittius namq;, vt eorum
mpetum retardaret, viā, quæ in arcem ferebat, incen-
ere iuſſit. Cùm autem rumore diſſipatum fuiſſet, tan-
am eſſe hominum Luſitanorum inſolentiam, & feri
atem, vt pauci numero in alienis terris conſtituti, nul
ius iniuria prouocati, perniciem illis, apud quos ho-
pites erant, inferre conati fuiſſent, omnes ad facino-

ris illius vindictã acriter stimulati sunt. Supra vigint hominum millia ad arcis excidium conuenêre. Illam igitur obsidione cingunt, ingentes fossas perducunt, aggeres excitant, tormenta disponunt, dies atq noctes arcem oppugnant. Nullum genus erat belli quo non, vt arcem caperent, atque diruerent, contentione incredibili, & magnis viribus vterētur. Nostros interim non tam pilarum frequentia, quàm commeatus inopia cruciabat. Quinque mensibus obsessi sunt, antequam auxilium afferri posset. Tum verò milites feroces furoris insiti pœnitebat, & frustra intelligebāt militis officium non esse, pugnandi leges ducibus suis imponere, sed strenuè tantùm imperata cōficere. Brittius Cochimum nuncium misit, qui nunciaret, rem esse in extremum discrimē inductam. Siqueira cuilibet arci, vt cū maiore classe nauigaret, præsidia infirma reliquerat. Alexius tamen Menesius quinquaginta Lusitanos milites in vna trireme, cui Antonius Lemius præerat, illis auxilio misit. Qui cùm propter aduersas tempestates (hyems enim erat) tardissimè nauigarent, nimis serò in arcem peruenêre. Ibi cùm Lemius Brittio diceret, nō esse, cur aliud auxilium expectaret ante, quàm Siqueira reuerteretur: & si diutius expectaret, intelligebat esse omnibus fame pereundum, omnem spem salutis in virtute collocandam statuit. Antonio igitur Lemio præcepit, vt per totam noctē è trireme hostium munitiones & turres vehementissimè verberaret. Manè verò, cùm hostes in triremem essent intenti, & nihil minus opinarentur, quàm fieri posse, vt qui erant in arce inclusi, egredi auderent, Brittius cum trecentis militibus Lusitanis erumpit, in hostes imparatos inuadit, primo impetu stationes & turres expugnat: hostes repentino pauore perculsi, diffugiūt. Sed cùm esset eorum magna multitudo, postquam se in vrbem contulêre, verbis eorum, qui ætatem in armis egerant, increpiti, rursus instructi in nostros inuehuntur. In agmine primo, præter magnum peditum numerum, erant equites centum & quinquaginta, & ele

Arcis Lusitanæ obsidio atque oppugnatio.

Subsidium Brittio missum.

Brittij eruptio.

Prælium redintegratū.

ephanti cum turribus quinq; & viginti. Aliqui eorũ ntibus enses alligatos gestabant, quibus admirabili xteritate obuios cædebant. Quidam è Lusitanis & ultitudine territi, & elephantorum metu perturba- cedere volebant. Sed Brittius iam munitionibus ost tergum relictis, in vrbem gradum intulerat. Is tem illis, qui ferreis fistulis armati erant, impera- t, vt omnes simul glandes plumbeas in elephantos nitterent. Elephanti non solùm strepitu, sed multò iam magis vulneribus exterriti fugiunt, in suos ir- unt, equites impetu immani proterunt, peditum iem proculcant, & in effusam fugam cõijciunt. No- is nulla iam pugna restabat. Hoc igitur tantùm ope- habuerunt, vt hostes insequerentur. Magnam ho- inum multitudinem cædunt, vrbem omni præsidio idant, & vsque in densum palmetum progrediun- r. Brittius longius insequi minimè tutum arbitra- s est. Timuit enim, nè propter palmarum densita- m ordo perturbaretur, & sic nostri ab hostibus non ediocre damnum acciperent. Itaque signum rece- ui dedit. Rex verò cùm cerneret magnam nobilita- partem eo prælio cæsam fuisse, & Saracenos, qui æcipuè belli authores fuerant, primos omnium se fugam dedisse, & suspicaretur sibi adhuc bellum tegrum restare, quod quò magis esset diuturnum, magis periculum rebus suis intenderetur: & ani- o simul reputaret, sibi fore paulò pòst cum classe ma má, si obsidio extraheretur, dimicandum: inuitis Sa- cenis pacẽ petijt, q̃(sic enim rerũ cõditio postulabat) oẽtissimè concessa fuit. Fœdere igitur instaurato atq; nouato, Lusitani maiore cũ modestia inter Zeilan- ẽses versati sunt: & illi vicissim multũ se Lusitanis o- nibus, vel ex animo, vel simulatè, quibiscũq; reb. po- rãt, benignos exhibebãt. Dum hęc apud Zeilandẽses eruntur, Armuzij contra nostros insidię parabantur. Quod quidẽ à Regis Emman benignitate sumpsit ini um. Cùm enim intellexisset, Reges Armuziẽses suo im tyrannide oppressos extitisse, & postq̃ vrbe capta

Stratagema.

Pax Zeilandensis renouata.

Armuziensium contra Lusitanos insidiæ.

tue-

fuerunt Albuquercij opera liberati, nihilominùs per eiusmodi regios ministros vectigalia sic exerceri, vt maxima eorum pars ad eosdem, qui ea tractabant, verteretur, nè ea deindè fraus admitti posset, sibi prouidendum existimauit. Ea autem de causa Scripturę magistros, & quęstores Lusitanos instituit, qui regiam pecuniam tractarent: quam tamen omnem sine diminutione in Regis ipsius vsus conuerti pręcipiebat: & hoc tantisper, dum Rex ipse, cuius erat pecunia, posset animaduertere, quantum pecuniæ sibi detractum annis singulis fuisset, & clarius perspiceret, omnem suę salutis rationem tutela atq; patrocinio ipsius Emmanuelis contineri. Id Raix Xeraphius, & reliqui eiusdem flagitij atq; sceleris administri indignissimè tulerunt, tanto se pecuniæ fructu, quantum domum quotannis auertebant, Lusitanorum industria & fidelitate priuari. Itaq; Regi demonstrare conantur, illum Regis tantùm nomen retinere, iure autem regio, atq; patrimonio spoliari. Iam apertam tyrannidem specie benignitatis institui: omnem illam pecuniam in vsum auaritiæ Lusitanæ cessuram: præstare millies mori, quàm tam indignam contumeliam pati. Hæc cùm frequenter ingererent, & Regis aures assiduis querelis obtunderent, illius animum, qui erat in Lusitanum nomen valdè propensus, prorsus immutârunt. Re autem cum Regis socero, qui erat nomini Christiano vehementer infensus, communicata, decretum fuit, vt postquam Siqueira Armuzio discederet, per insidias, Lusitanorũ præsidia trucidarent, & arcem præsidijs vincirent. Sed obstabat ille metus, nè, si coniuratio parùm procederet, &, quod secum agitabant, palàm fieret, Mochrim aduersarium haberent, qui Lusitanis adiunctus, hostis sanè grauis atq; metuendus Armuziensibus esse posset. Insula, quam appellant Baharem (quæ, haud scio an illa sit, quam olim Icharam nominabant) est angusto freto ab Arabia disiuncta. Hæc ad Armuziẽsis Regis imperium pertinebat: quam tamen Mochris gener Principis, qui Mecam vrbẽ summo imperio regebat,

Bahare insula.

s occupârat. Is autem non insulam tantùm do-
atu oppressam tenebat, verùm & classem centum
ginti nauium ædificârat, cum quibus bellum Ar-
ij Regi frequenter inferebat. Hunc igitur, ante-
n meditatum scelus ederent, de medio tollendum
statuerunt. Quod vt facerēt, singularem fraudem
gitant. Nam per eos ipsos, quos crudelissimè ne-
parabant, hostem, à quo sibi valdè timebāt, euer-
decreuerunt. Habent hoc eorum plerique, quæ di-
ahumetis superstitione infecti sunt, vt in summa
de summum decus situm arbitrentur. Itaque ad
eiram adeunt, Regemq; Emmanuelem Armuzij
inum esse prædicāt, illiusq; officium esse, omnes
Armuziū bello vexant, armis opprimere. Mochri
atis esse Regis Emmanuelis opes bello vastare, ve-
& naues omnes, quæ erant Armuzium peruentu
o eo in portum illius insulæ, quā oppressam domi
tenebat, partim vi, partim etiā humanitatis specie
pelli Sic autem sublato portorio maximā vectiga
diminutionē fieri. Neq; iam Regem in summas
niæ angustias adductum posse Regi Emmanueli
atū pendere. Cōsuleret igitur Regis Emmanuelis
nini & dignitati: firmaret illius imperium: tyranni
s arrogantiam virtute cōprimeret, & Regis socij
ipendiarij, qui se totū Regi Emmanueli cum om-
us suis opibus addixerat, saluti prospiceret: vt intel
posset, omnibus, qui clarissimo regi seruirent, esse
issimum præsidium in illius tutela atque patroci-
constitutum. Dicebant præterea, consilio diuino
um fuisse, vt is eo tempore cum tam magna classe
as regiones accederet. Nec enim tēpus magis ido
m, neq; commodiorem facultatem, ad rem ex ani
sentētia gerendam, excogitari potuisse. Et his qui
sermonibus Siqueiram impulerunt, vt Mochrim
o premendum esse iudicaret, Consilium tamē ha-
. Omnibus visum est, bellum esse suscipiendum.
ssem igitur Siqueira septem nauium Antonio Cor
, qui singulari laude Regem Bintamēsem Malacæ

Singularis Armuziensium fraus.

Fraudulenta ad Siqueirā exhortatio belli aduersus Mochrim suscipiendi.

Bellum aduersus Mochrim.

 ad-

deuicerat, cum quadringentis Lusitanis maxima ex parte nobilibus, assignauit, qua bellum hostibus illis inferret. Huic classi Regia classis, quæ centum & quinquaginta naues actuarias continebat, adiuncta fuit. Illi autem Xeraphius præerat. In Regia classe erant militum Saracenorum tria millia: homines partim cetrati & hastati, partim scorpionibus & minoribus tormētis armati in prælium ibant. Naues erāt etiam maioribus tormentis, & munitionibus instructæ In cursu sæua tempestas subitò coorta, classem disiecit. Tempestate autem sedata, Correa, & Ioānes Pereira cum nauibus suis in insulam peruenêre, partem eam versus, in qua ciuitas, quæ insulæ nomē obtinet, sita est. Vrbs est ampla satis, & ædificiorum magnificentia, & hominum frequentia celebris. Eò mercatores vndique propter oportunitatem commercij libentissimè commeabant. Mochris vrbem crebris stationibus atque multis tormentis (fuerat enim de classis aduentu certior factus) egregiè munierat, & propter ipsius vrbis præsidia duodecim millia Arabum mercede conduxerat. Correa classem ab vrbe disiunctus in anchoris expectabat. Quæ post sex dies aduenit. Duæ tantùm naues Lusitanæ deerant, quarum vna Armuzium vi tempestatis delata, altera post bellum confectum ad Baharem appulsa fuit. Correa copias in terrā exposuit, acies diligenter instruxit, vrbē totis viribus oppugnauit: atque primùm nostri fuêre ab hostibus summa vi repulsi. Correa rursus cùm multò maiore impetu in duas vrbis stationes inuectus esset, prælium multò acrius initum, & lōgo spatio temporis extractum fuit. Nostri tandem irruperunt, & hostes in fugam versi sunt. Ex hostibus 300. & triginta milites cæsi sunt, in quib⁹ equites 30 fuêre. E nostris quinq; desiderati sūt, quo in numero Georgius Pereira fuit: septuaginta vulnerati. Antonius Correa graue vulnus accepit. Arius Correa frater illius, qui vexillum pręferebat, cùm multum sanguinis è vulneribus illius emanaret, concidit, & ab hostibus interfectus fuisset, nisi Alexius Sousa, &

Bahara vrbs & insula.

Vrbis oppugnatio.

Lusitanorum victoria.

dericus Correa, viri egregiè fortes, illi confestim
attulissent. Qui quidem, dum Ario subuenire
bantur, multa vulnera ab hostibus acceperunt.
phius in hoc prælio ducis sapientis officio fun-
est. Prælio enim non interfuit, & ex præda fa-
ugaliter, quantum licuit, in naues deportauit:
hostes cum integris copijs insequi voluisset, ma
a die cędes hostium fieri potuisset. Correa tyran-
es occupauit, vrbis possessionem nomine regis
anuelis cepit, milites collaudauit, & quosdam
, qui se excellentius in pugna gesserant, eque-
s ornamentis affecit. Accepta deindè à Xera-
fide, vrbem illi (Regis enim vicem gerebat) mo-
dam tradidit, ea conditione, vt perpetuò Em-
elis imperium agnosceret. Raix Xeraphius *Mochrix*
accepisset, Mochrim è vulneribus post tres dies, *mors.*
prælium commissum fuerat, mortuum fuisse,
uo extremum spiritum ediderat, Correæ permis-
contulit, & cadaueris caput abscidit, vt illud gra-
um munus, Regi suo deferret. Naues, quæ erant
tione nauali, succensæ fuerunt. Hametus Mo-
sororis filius, qui Catifam, alteram insulæ vr- *Catifæ dedi-*
tuebatur, illius possessione cessit, & fide Correæ *tio.*
ntinentem res omnes suas transmisit. Et sic de-
insula in Armuzij possessionem venit. Correa
uzium petijt, vbi fuit à Silueira, vt meritus erat,
udatus, & à Rege multis muneribus affectus. Sce-
item in aliud tempus dilatum. Hoc Anno in A *RES AFRI-*
Iehabentafufus, dum facinus ingens aggredi stu- *CANAE.*
per insidias interfectus fuit. Xerifium enim bello *Occasio cæ-*
re, & Marochium oppugnare parauerat. Ad eam *dis Iehaben-*
auxilium à Nonio Mascaregna petierat. Is trigin *tafufi.*
uites tantùm, & viginti pedites illi auxilio mise
Et huic exiguo militum numero Rodericum No-
am præfecerat. Franciscus tamen Melius, Alfon-
omecius, Ioannes Fernandius Pretus, Ignatius
ius, à Mascaregna, vt sibi cum Iehabentafuso
cisci in hostem liceret, importunis precibus im-

petrârunt. Cum his viginti equites præterea, & qui
que pedites egressi sunt. Ne plures autem exirent, M
scaregnas vrbis portas occludi iussit. Iehabentasuf
Dabidenses & Garabienses Mauros acciuit. Leideha
brenses, cum quibus ille conuenerat, similiter euo
uerat. Ij cùm essent infirma fide, & iter illud peric
plenum arbitrarentur, venire nolebant, &, si impe
um detrectarent, ipsum Iehabentasufum, ne in eos
ma converteret, metuebant. Verùm cùm Iehaben
sufum dolis occidere in animum induxissent, se p
stò ad illius imperium futuros esse simulârunt. Atq
tandem vt cogitatum scelus exequerentur, adue
runt. Nacer Mequinezius Rex per id tempus ad Ie
bentasufum literas dedit, quibus significabat, se pac
cum Hameto Fessensi Rege fratre suo de integro
cisse, & vtriusque viribus coniunctis obsisti mini
posse. Illos verò statuisse eũ euertere, nisi facinus
quod insigne susciperet, quo in Regis Fessensis gr
am restitui, & veterum offensionum memoriam
lere posset. Proinde si saperet, omnes Christian
quos posset, arte aliqua delusos Regi Fessẽsi trade
Aliter enim crederet exitium sibi protinus affer
dum. Is literas responso minimè dignas arbitratus
Interim fuit illi nuncius allatus, mõtium princip
ducem quendam, quem equitum turmæ præfece
inuasisse, & ipsum ducem, & equites quinquaginta
ptiuos abduxisse, & Abrahemum interemisse. Erat
tem Abrahemus Azumi frater, qui multum inte
os opibus & opinione virtutis excellebat. Id cùm a
pisset Iehabentasufus, Azumum inuisit, vt eum co
laretur, & epulo funebri, quod Azumus, vt gentis
est, fratris nomine daturus erat, interesset, & reliqu
minis amantissimi munera præsens obiret. Chri
nos omnes, & vniuersam familiam suam in castr
liquerat, & in Dabidensium castra, quæ non pr
aberant, tribus tantùm ducibus comitatus se co
lerat. Dum verò absque vlla periculi suspicione e
accumbit, tres principes coniurationis à tergo vi

Leidehambrensium in Iehabentasufum conspiratio.

Nacri ad Iehabentasufum literæ.

ntur, eumque multis vulneribus concidunt. Tres s, quos ille secum attulerat, dum ei subuenire pa-, & fortium hominum officium in re tam inopi- faciũt, à reliquis coniuratis interimũtur. Oleide- amus in Iehabentafufi castra confestim inuasit. odericus Norogna, & Christiani reliqui se cũ Ga nsibus Mauris repentè coniungunt, & in vrbem ciscuntur. At multi ex Mauris illis, vt est homi- ingenium fallax, & subdolum, & ad euentum næ mutabile, statuerunt Christianos, vt armis & potirētur, occidere: sed fuerunt per duces suos à rè reuocati. Interim Allebembeques, vir primari- ui Iehabentafufi odio ductus, Oleidehabrami par- lum illi inter se apertè diffidebant, sequutus fue- ò, vbi nostra castra fixerant, peruenit, & Roderi- Norognam ad colloquium euocauit. Dum à re- s semoti sermocinantur, reliqui in nostros impa- impetum fecerunt. Multi cęsi sunt, maxima pars Roderico Norogna in seruitutem abducta fuit: i autem euaserunt. Maurus quidam Bogima no- e, cuius vxor atq; filij in vrbe morabantur, vt cala sum exitum nunciaret, in vrbem incurrit. Masca as cum incredibili celeritate centum & quinqua- a equites eduxit, & in castra eorum, qui scelus con erant, inuectus, quę inde circiter decem millia pas n aberant, centum & quinquaginta occidit: su- excentos & quinquaginta captiuos abduxit: in- em boum & pecorum gregem abegit, & eo ipso victor hostium & vindex facinoris scelestissimi in m reuersus est. Eo die sex equites, qui euaserant, ncisco Melio duce in vrbem rediêre. Postridie pedi edecim, & equites duo pedibus similiter effuge- . Hic fuit finis Mauri fortissimi, &, quod exem- n probitatis apud illos rarò perspicitur, fidelissi- qui ad extremũ vitę spiritum pro Emmanuelis Re- dignitate & imperio maxima cum laude decerta- Hoc anno Rex Emmanuel Odoardum Menesium iæ præfecit: qui quinto Aprilis die cum classe na-

Proditoria Iehabentafufi cædes.

Lusitanorum clades insignis.

Subita Mascaregnæ irruptio et victoria.

Iehabentafufi elogium.

RES INDICAE.

uium quindecim Olysippone soluit, & vniuersam in columem in Baticalensi portu constituit, & continuò imperij sibi commissi possessionem cepit. Eodem anno iam Georgius Albuquercius Malacam, Georgius Brittius in Malucas insulas profecti fuerant, quorum nauigatio exitus valdè dissimiles habuit. Vt autem primùm, quid Albuquercio acciderit, referamus, is Principem regno pulsum, & opibus euersum, cuius patrē Tyrannus per summum scelus occiderat, secum ducebat, vt in Pacemensi regno collocaret. Cùm verò primùm ad Pacemensem portum appulisset, & rumore dissipatum fuisset, Regis occisi filium ea classe aduectum esse, multi clam in classem se contulére, Regiumque iuuenem regem salutauêre. Tyrannus Gueinal, hoc enim illi nomē erat, vrbem fossa & vallo munierat, magna militum præsidia suis locis disposuerat, tormenta varia collocauerat, vigilias diligenter agi præceperat. Audierat enim Indiæ Prętorem eò classem esse missurū, vt illū regni possessione depelleret. Georgius Albuquercius ad illum misit, qui diceret, vt regno, quod contra ius & fas vsurpauerat, vero regni successori cederet. Quod si faceret, se operam daturum vt meliore esset conditione, ea, qua fuerat antè, quàm regnum illud occuparet. At tyrannus respondit, se regnum, quod ei iure aduenerat, & ab homine malefico contra ius vsurpatum fuerat, virtute cepisse. Se verò libenter Emmanuelem dominum agnoscere, & summa fide tributum, quod imperatum esset, soluturum. Proinde orare & obtestari, ne Regem, qui optimo iure in regni possessionem venerat, & qui se totiusq; regni opes Emmanueli Regi libēter addicebat, vellet vllius gratia contra iura omnia violare. Orationibus & obtestationibus huiusmodi vltrò citroque sine vllo fructu missis, decrętum ab omnibus est, vt vrbs oppugnaretur. Opportunè autem Emmanuel Gama Malaca, cum naue rebus omnibus instructissima, ad eundē se portū contulerat. Rex quidam erat Pacemensi finitimus: regnum Daru appellabatur. Is erat Principi pulso sangui-

Georgii Albuquercij Malacense iter, eiusque successus.

Georgij Albuquercij ad Pacemensem Tyrannum nuncius.

Tyranni responsum.

Pacemense bellum.

ıe propinquus, & illius gratia bellum assiduè cum
ınno gerebat. Is cùm audisset nostros vrbem oppu
re constituisse, exercitum, in quo supra tria homi-
n millia fuêre, repentè coegit, & ad Albuquercium
tinuò venit, & operam, & opes suas omnes polli-
s fuit. Albuquercius animum gratum habuit, ope-
erò illius ad id bellum se minimè indigere respon
Rogauit tantùm, vt spectator adesset, vt videret
animo Lusitani hostē ferire didicissent. Ne autem
victoriam, quam se propitio Dei numine adeptu-
confidebat, illius copiæ cum hostibus commissæ
culum adirent, eum admonuit, vt iuberet omnes
s capita ramis viridibus ornare, vt eo discrimine ab
ibus internosci possent. Deinde aciem triplicem
ruxit: primam Sancio Henrico, alteram Alfonso
nesio attribuit, tertiam verò sibi reseruauit In acie
s erant Emmanuel Gama, Antonius Mirāda Aze
ius, Garsia Chaignus, Hector Valladares, Franci-
Bocarrus, & alij quidam viri nobiles, quorum vir
spectata multis in locis extiterat. Sancius primam
ionem acriter oppugnare instituit. Menesius ne vl
udem concederet, in locum sibi assignatum festi-
ter inuasit. Albuquercius postremò cū suis omnes
certamen alacrius ineundum incendit. Fuit longo
cio varijs tormentis, & vasis fictilibus tormentario
uere cōpletis, atq; missilibus acerrimè pugnatum.
m propugnaculum immineret, vnde nostri non
diocre damnū accipiebant, Dionysius Melius, Em-
nuel Gama, Hector Valladares, & Franciscus Bo-
rus ad portam accurrunt, fores effringunt, & repa-
a conuellunt, & aditu patefacto, cum reliquis, qui
s sequebantur, irrumpūt. Ad hunc modum prima
io expugnata fuit. Altera statio multò munitior,
egra permanebat. Quæ fuit cū multo maiore peri-
o ab ijs, quos Albuquercius secū ducebat, & multò
ociore prælio superata. Certamen enim multò ma-
opinione, quàm nostri susceperant, extitit, adeò,
omnes faterentur Christi præsenti numine profli-

Stationum oppugnatio.

 gatum

gatum fuisse. Quadringenti Gueinalis tyranni domestici atque familiares, & duo millia militum ex illis, quos mercede conduxerat, cæsi sunt: ipse Gueinal similiter interfectus fuit: vxores & filij capti. Ducentos & octoginta tantùm Lusitanos Albuquercius in aciē eduxerat: quatuor solùm desiderati sunt. Albuquercius in regni possessionem principem hæredem misit. Regem fœdere ad fidem erga Emmanuelem conseruandam obligauit, & tributum, quod singulis annis penderet, imposuit, arcem deinde multorum operis ædificauit. Sancium Henricum arci præfecit, & ei centum Lusitanorum præsidium attribuit, & ita tandem Malacam cum incolumi classe peruenit. At Georgius Brittius cum sex nauium classe in Zamatræ portum aduectus est, ad ciuitatem, quam Dachem appellant. Rex illius ciuitatis hostili odio à Lusitanis dissidebat iam ex eo tempore, quo Alfonsus Albuquercius Malacam expugnauerat. Idcirco Lusitanos, qui casu naues ad eum portum appulerant, omnibus bonis expoliârat, Brittius cùm id exploratum habuisset, misit ad illum, qui dicerent, se vehementer admirari, cùm omnes Zamatræ Reges essent Lusitanis amici, illum solùm eorum amicitiam aspernari, & Lusitanos, qui ad oras illas appellebant, omnibus fortunis euertere. Se illum hortari & admonere, vt vellet secum, & cum Lusitanis omnibus pacem & amicitiam firmare, & in amoris instituti signum, omnia bona, quæ Lusitanis ablata fuerant, restituere. Ad hæc Rex sibi curæ fore dixit, vt in eum, penes quem illius iniuriæ culpa resideret, diligenter inquireret, & postulato satisfaceret. Interim verò tantùm abfuit, vt officium debitum præstaret, vt potius vrbem multò validiore præsidio muniret. Georgius Brittius cùm se deludi cerneret, illas exiguas copias, quas habebat, in terram exposuit. Deinde in stationem, quæ portum muniebat, inuasit, eamque pugnando cepit. Prælij principium non fuit telis, sed hastis, atque gladijs acerrimè commissum. Qui enim cum scorpionibus, & fistulis ferreis

Illustris Lusitanorum victoria.

Geor. Brittij Malacensis infausta nauigatio.

is veniebant, & erant in fronte pugnaturi, vt Britti-
s constituerat, nondum propter aduersum ventum
terram accesserant: Hic cùm hostes fugerent, Rex,
suis opem afferret, supra mille nobiles homines, ar-
is egregiè tectos, & sex elephantos eduxit. At Britti
reliquas suas copias in statione expectabat. Ioannes
erò Serranus, qui vexillum preferebat, sine vllo ad du
s imperium respectu, in hostes, qui cliuum subibant,
gnum intulit. Et cùm eum Brittius magnis vocibus
uocaret, voces nullo modo ad aures admisit, sed in
stituta temeritate & amentia fortissimè perseuera-
t. Idem multi eadem insania flagrantes effecerunt.
rittius cùm eos continere non posset, inuitus homi-
um furentium audaciam sequutus est. Et cùm nostri
gentem impetum tulissent, tantam impressionem
cerunt, vt hostes in vrbem cõpellerent. Ita cùm iam
ebellatum esse confiderent, in vrbem ingressi sunt,
e hostes ab illo metu refici, & recreari permitterent.
t longè secus, quàm suspicati fuerant, euenit. Nam
ım in via lata in copias, quæ regem circumsistebant,
cidissent, pauci à multis circumuenti sunt. Qui cùm
bi moriendum esse cernerent, res admirabiles effici-
bant. Primus, qui mortem oppetijt, Ioannes Serra-
us fuit. Quidam autem Gaspar Fernandus nomine
ir egregiè fortis, cùm in elephantum, vt eum hasta
anfuerberaret, impetum ferret, ab elephanto probo-
ide in altum sublatus atque ad terram allisus, & pe-
bus ipsius elephanti conculcatus interijt. Georgius
rittius deinde cecidit, Christophorus Pinctus, Ioan-
es Pereira, Franciscus Godizius, & alij multi simili-
r occisi fuêre. Qui euadere potuerunt, fugæ se man-
ârunt. Quidam ex nauarchis, Laurentius Godinius
omine, copias suas, vt se cum Brittio coniungeret, e-
ucebat: cùm nostros fugientes animaduerteret, non
xpectauit, dum illos exciperet, & hostium insequen-
um impetum ab illis reprimere conaretur, imò fedis
ma fuga sibi consuluit: quo factum est, vt hostes vs-
ue ad littus nostros insequerentur. Nondum om-

Io. Serrani temeritas.

Miserabilis clades Lusitanorum.

Raposi & Villosi virtus.

Gasparis Galli nauis vado impacta.

Antonius Brittius fratri suffectus.

nes sciebāt, Ducem intra vrbem cecidisse. Ludouicus Raposus, & Petrus Villosus, viri, qui multa decora virtutis militaris obierant, cùm in ipso littore percepissent, Brittium occisum fuisse, dixerunt, sibi nullo modo tantam turpitudinem subeundam esse, vt ex prælio, in quo Dux occubuisset, euaderent. Itaque in hostes ruunt, neque cædendi finem faciunt, donec vulneribus concisi, & debilitati conciderent. Gaspar Gallus, cui prima acies, in qua multi minoribus tormentis tnstructi veniebant, assignata fuerat, cum fluctibus, & aduerso vento pugnauerat. Cùm verò strepitum tormentorum, quibus hostes, qui erant in statione, nostros repellere nitebantur, audiret, nauem longam, cui preerat, remis, quantum hominum viribus, & summa animorum contentione fieri potuit, impelli & incitari præcepit. Quo facto, nauis impetu ipso quo ferebatur, in arenæ molem, quæ sub aquis latebat, impacta, sic inhæsit, vt nec remis, neque contis, nec vlla nautarum industria inde prius euelli potuerit, quàm rediēs æstus, aquas, quibus sustineri nauis ipsa posset, afferret. Omnes igitur nauarchi cæsi sunt, præter duos, Gallum nempe & Godinium, qui prælio non interfuerunt: vnus, quia non potuit, alter, quia fugæ turpitudinem subire minimè dubitauit. In quo prælio supra septuaginta viri Lusitani ceciderunt, & ex ijs, qui euadere potuerunt, nullus extitit, qui non multis inde vulneribus sauciatus abiret. Anchoris autem solutis, è portu profecti sunt, & in portum Pedirensem se contulerunt: vbi inuenerunt Antonium Brittium, Georgij Brittij fratrem, qui communi omnium suffragio delectus fuit, vt in fratris demortui locum succederet. Sic autem fuerat ab Emmanuele decretum, vt si Georgium aliquis casus de medio sustulisset, Antonius Malucis insulis præesset. Antonius Brittius nauarchos reliquis nauibus præfecit, deinde in oram Pacemensem delatus, Georgium Albuquercium reperit. Itaque, omnes simul Malacam profecti sunt, vbi fuerunt à Garsia Sala cum humanitate summa recepti

i. Qui arcis confestim possessionem Georgio Albu-
iercio concessit. Hoc anno Leonora Regina Olysip-
one, mense Iunio peperit filiam, cui fuit Mariæ no-
en impositum : quæ postea ingenio, & animi ma-
itudine & opibus summis excelluit, quamuis varijs
sibus innupta in hunc vsque diem permanserit. Vt
tem quid interim in India Iacobo Fernādio Begien
acciderit, oratione perstringamus, is eo tempore,
io Antonius Correa in Baharem missus à Siqueira
it, in Indiam cum nauibus quatuor eiusdem Siquei-
: iussu nauigauit. In ora Cambaiæ duas naues ciba-
s onustas, & vnam onerariam nauem satis opulen-
m pugnando cepit. Melichiazius, cùm prælium non
ocul à Diensi portu fieret, Hagamahamedum cum
ngis nauibus duodeuiginti misit, vt opem suis affer
t. Sed eo tempore, quo is nauibus appropinquauit,
m prælium erat finitum, & hostium maxima pars
cisa. Hagamahamedus tamen acre prælium de inte-
o cum victoribus iniuit: nauem vnam, cuius nauar-
us nominabatur Gaspar Doutelus, depressit: maxi-
a eorum pars, qui eadem naue vehebantur, fluctibus
mersa fuit: nauis ipsius Begiēsis parum abfuit, quin
ergeretur. Similiter & Nonius Fernandius Macedus
mmum periculum adiuit, & 14. in prælio viros ami-
. Cùm essent nostri in extremo periculo constituti,
ibres immodici, & tonitrua, & fulgura, sublatiq; su-
ta tempestate fluctus prælium diremerunt. Begien-
vt aquationem faceret, & rei frumentariæ consule-
t, & naues iactatas reficeret, Chaulem petijt: eò Si-
ieira peruenit, à spe arcis propè Dium ędificandę de-
ctus. Locum enim, quem is delegerat, Melichiazius
unierat. Præterea nauis ingens, quæ materiam sub-
hebat, incensa fuerat. In ea nanq; vincti Turcæ ve-
bantur, qui facinus incredibile susceperunt. Cùm e-
m mortem seruituti longè prætulissent, clauorum
tritu scintillas excusserunt, quibus in tormētarium
luerem deiectis, flamma nauē & ipsos captiuos cū
nnibus Lusitanis absumpsit. Alias deinde cogitatio
nes

RES EVROPEAE.

RES INDICAE.

Iacob. Fern. Begiensis nauale prælium.

Captiuorum Turcarum facinus inauditum.

nes Siqueira cùm suscepisset, Odoardi Menesij aduẽtu ab illis omnib. depulsus fuit. Interim Petrus Syluius, quẽ Siqueira Armuzij reliquerat, vt quædam negotia conficeret, in Chaulensem orã peruenit. Hagamahamedus cũ sua classe eò se contulit, Petriq; Syluij nauẽ multis tormentorum ictibus vulneratã depressit. Syluius cum maxima hominum, quos ducebat, parte fluctibus haustus fuit: qui nando seruari potuerunt, capti, Diumque perducti sunt. Sub id tempus matrimonium Beatricis, Regis Emmanuelis filiæ, cum Carolo Allobrogum duce Olysippone celebratum est. Carolus eas nuptias aliquot antè annis ambierat, quod ad suam dignitatem valdè pertinere arbitraretur, cũ Emmanuele affinitatem contrahere, & quòd de Beatricis forma & pulchritudine, & de indole singulari multa percepisset: & de eadem re ad Emmanuelem legatos miserat. Sed nihil fuerat ab Emmanuele constitutum. Legationem tamen benignè acceperat, & filiç ætatem parum matrimonio aptam excusauerat: & interim multa de statu & imperio Caroli, de regionis, quam iure possidebat, amplitudine, de illius moribus & vita clam per homines industrios inquirendo, eò deductus est, vt minimè eam affinitatem contemnendam arbitraretur. Quod vbi Carolus sensit, Legatos iterum in Lusitaniam misit. Nuptiæ pactæ sunt, & matrimonij conditiones scriptæ, & classis, qua Beatrix Nicæam veheretur (sic enim fœdere cautum fuerat) summis sumptibus, & singulari studio comparata. Classis erat duodeuiginti nauium, in quibus erant aliquæ tantæ magnitudinis, quanta nunquam in Lusitania naues vllæ perspectæ fuerant: erant etiam aliquot rostratæ, & triremes præterea, & longæ naues. Nauarchus, qui vniuersæ classi præesset, Martinus Albicastrensis, Villæ Noue Portimanensis Comes, vir singulari prudentia, ab Emmanuele delectus fuit. Martinus Costa Archiepiscopus Olysipponensis aliam nauem summis sumptibus instruxit, qua Beatricem sequeretur. Ex omni nobilitate fuerunt multi ab Emmanuele delecti: qui

Hagamahamedi pugna naualis.

RES EVROPEAE.

Allobrogum Ducis cum Emmanuelis filia nuptiæ.

omnes

mnes gemmis, & auro, & vestibus atque monilibus
am insignem speciem elegantię & magnificentię prę
e ferebant, vt omnibus admirationem non mediocrē
iouerent. Naues erant interius multo auro & varijs
oloribus illustratæ. Festi dies, antè, quàm classis sol-
eret, ludis quāplurimis agitati, & nobilitatis frequen
a, & omnium gratulatione celebrati. Neque solùm e-
egantia vestium curæ Lusitanis fuit, sed multò etiam
nagis armorum, & tormentorum ratio ab omnibus
abita. Classis nono die Augusti vela dedit, in exitu
nensis Septemb. ad portum Nicææ appulsa, & Beatrix
um maxima pompæ celebritate, & amoris insignis
rgumentis excepta à Carolo, & ab illius proceribus,
x vniuersa nobilitate & multitudine fuit. Dum hæc
eruntur, in India Lusitani, qui arcem Chaulis ædi
icabant (nondum enim erat absoluta, sed tantùm ad
rimam contignationem peruenerat) magnis labori
us & periculis afflictati sunt. Hagamahamedus enim
æpenumerò in Frāciscum Mendozam, & Georgium
Menesium, qui singulis triremibus præerant, incursa-
bat, & non paucos interimebat: & hæc in Siqueiræ &
Menesij conspectu faciebat, qui nullo modo propter
estus accedentis impetum suis opem afferre poterant.
Tempus enim hostis acer & infestus obseruabat, quo
naues q̃ remis nō agebātur, ei nocere minimè possent.
Siqueira cùm illi iter instaret, vt Cochimo in Lusita-
niam intenderet, Henricum Menesium arci Chaulen-
si præposuit, maritimarum rerum curam Iacobo Fer-
nandio Begiensi dedit. Ei verò, vt mare illud tueretur,
duas naues magnas, 3. triremes, vnam nauem longam,
& vnam prætereà minorem nauem reliquit: deinde
vela dare iussit. Cùm verò malacia summa nauigati-
onem illius impediret, in ora naues suas propè Begien
sis classem constituit. At Hagamahamedus cùm nullā
rei benè gerendæ occasionem amittendam existima-
ret, cum 30. lōgis nauibus classem Lusitanam circumi-
bat, eamque multis tormentorum ictibus assiduè ver-
berabat, & illius conatus nauium suarum celeritate, &

RES INDICAE.

Lusitanorum in arce Chaulensi pericula.

vehementi remorũ impulsu, & concitatione frequen ter eludebat. Siqueita cùm se loco mouere non posset, angebatur. Begiensis Andreæ Sousæ, qui triremis cuiusdam præfectus erat, imperauit vt triremem suam in ostiũ fluminis, quod Chaulem alluit, impelleret, nè hostes per fluuium inuecti, arcem oppugnarent. Sed Hagamahamedus in Sousam inuectus, triremem nocte crebris ictibus oppugnauit, septem Lusitanos occidit, vulnera grauia & periculosa multis imposuit. Alexius Sousa, Andreæ Sousæ frater, non leue vulnus accepit. Ad triremem tandem, vt eam retineret, suam nauem applicuit Georgius Menesius, vt opem Sousæ ferret, accelerauit. Nihilo tamen secius Hagamahamedus, vt vtranque alligaret, summa ope contendebat. Sed Begiensis cum triremę, cuius pręfectus erat, & Frãciscus Mendosa cum 4. lembis subsidio occurrit: & cũ triremem Sousæ laceram & dissipatam animaduerteret, eam submoueri iussit. Deinde in triremem Georgij Menesij trãscendit. Naues interim nostræ eò quod ventus omninò defecerat, immobiles permanebant. Prælium verò exarsit. Qui erant in lembis, cùm non possent, aut non auderent hostium impetum sustinere, lembos subduxerunt, vt triremis puppi se defenderent. Itaque omne certamen erat contra duas triremes institutum Malus triremis, in quam Begiensis se contulerat, erat iam pertusus, latera multis in locis perfossa. Begiensis cùm acerrimè dimicaret, & omnibus locis occurreret, optimique ducis, & strenui militis munus simul obiret, exemplo suo multos ad rem strenuè gerendam excitabat. Cùm verò lembos nõ aspiceret, in puppim recurrit. Ergo, inquit, homines perditissimi, quos nec pudor, neque religio ad officium impellit, mauultis turpiter fugiendo, ab hoste crudelissimo necari, quàm fortiter & animosè dimicãdo, vitã tueri. Dum hæc diceret, tormẽti vnius ingentis pila latus illius percussit, loricã perfregit, & ipsius loricę fragmẽta intra lacerum corpus immisit. Cùm Georgius Menesius illũ cecidisse conspiceret, corpus illius integumen-

Atrox cum Hagamahamedo prælium.

ento inuolutum à militum conſpectu ſubtraxit, ne
ulti cæde illius exanimati, à pugna deſiſterent. Eos
tem, quos mors illius fallere non poterat, adhorta-
s eſt ne vnius viri caſu animos demitterent, imò vir
is illius exemplo ad ſimile decus aſpirarent. Tum
cis officio egregiè functus, multa pertulit. At multi
illis, qui tormentis præerant, occiſi iam fuerant. Tũ
ilibet pro vſu, quem habebat, eorum vice munus il-
d adminiſtrabat. Remiges, cùm eſſent à Chriſti ſa-
s alieni, lingua noſtris ignota hoſtem magnis voci-
s admonent, vt triremem alligent. Neminem eſſe
n, qui eam tueri poſſet, cùm omnes aut mortui, aut
lneribus debilitati fuiſſent. Meneſius cùm hoc ani-
duertiſſet, ſeptem aut octo remiges vulnerauit, re-
uos formidine perterritos in officio continuit. Ha-
mahamedus tamen, cùm magnam ſuorum partem
erfectam, multas naues laceras animaduerteret,
ælium, ne grauius aliquod damnum pateretur, omi
Meneſius, vt ijs, qui erant in littore, & prælium ſpe
bant, victoriæ ſpeciem præberet, illum per aliquod
tium inſequutus eſt. Deinde triremem, quæ om-
m propemodũ prælij impetum ſuſtinuerat, multis
xillis ornauit, & tormentorum omniũ fragore læti-
 ſignificationem dedit, quod illius ciuitatis incolis
aximum terrorem incuſſit. Deinde vt magis victo-
 confeſſionem cunctis exprimeret, ad veſperum in
choris conſtitit. Poſtremò ſublatis anchoris ad na-
m prætoriam acceſſit, laceramque triremem, & nu-
rum eorum, qui pugnando ceciderant, oſtendit. Si-
eira noluit inde diſcedere, antequam claſſem refi-
et, & ad Odoardum Meneſium literas dedit, quibus
 ſtatum ſignificauit. Claſſe autem refecta, maritima
n rerum præfecturam Antonio Correæ commiſit,
tiſper dum Ludouicus Meneſius Odoardi Meneſij
ter, veniret, qui fuerat ab Emmanuele mari præfe-
s. Rebus ad hunc modum conſtitutis, Siqueira Co-
imum profectus eſt, vt ſe ad iter, quod erat ei in Lu-
aniam faciendum, compararet. At Hagamahame-
dus

dus sex & triginta longas naues rursus instruxit,& ita in Chaulis portum inuectus,classem in loco cõstituit, quo illam tutam à nostris facillimè cõseruabat. Hagamahamedus cùm Corream nihil mouere cerneret, ad classem illius accessit,& postquam ad ictum tormenti constitit,multis tormentis prælium instituit. At Correa tormentarij pulueris inopia laborabat, & ideo, ne totum sine magno fructu consumeret,summa vigilantia prouidebat. Nostri duas turres excitârant, atque munierant,vnam ad oram,qua flumen in mare cadit, in qua specula erat,alteram propius vrbem. Hagamahamedus cominus decertare,non satis tutum arbitrabatur. Turrim verò,quæ erat ad fluminis ostium, oppugnare constituit. Eam triginta tantùm viri Lusitani tuebantur. Ducem igitur, Chilum nomine, cum 15. nauibus ad eam oppugnandam misit. Is ducentos viros in terram exposuit,in loco,quẽ rupes excelsa tegebat:qui inde in editum collem subierunt,qui turri imminebat. Hi turrim à terra acriter oppugnare, naues è mari quatere tormentis instituunt. Nostri ancipiti prælio districti,nulli tamen loco desunt. Turris Præfectus,cui nomen erat Petrus Vascius Furmanus,dum periculum à turri forti animo propulsat, tormenti vnius ictu percussus occubuit. Simon Ferreira & tormentorum magister,& nonnulli eiusdem muneris artifices occisi sunt. Correa interim,quamuis prælium cum Hagamahamedo tunc iniret, Rodericum Vascium Pereiram cum septuaginta viris Lusitanis duobus lembis immisit, vt ijs, qui arcem tuebantur, subueniret. Ij cùm in terram desilirent, in hostes, qui collem occupârant, inuadunt, eosque loco pellunt, & in fugam conijciunt, & ferociter in littus insequuntur, & multos interimunt. Hagamahamedus verò post prælium longo spatio protractum, cùm è suis maximum numerum interfectum aspiceret, receptui signum dedit. Porrò autem Correa prælij contentione liberatus, in turrim iuit. Ibi eos mortuos, qui dicti sunt, aduersis vulneribus inuenit. Multos præterea vulneratos

Turris cuiusdam oppugnatio.

offendit. Parma vnius, cui Petrus Queirosius no-n erat, septem & viginti sagittis transfixa fuerat, lius nomine Emmanuel Cugna, similiter quinque o. sagittas parma infixas gerebat. Alij similiter mul gna virtutis indicabāt. Dum hostes ab arcis ingres pelluntur, triginta ex illis cæsi sunt, & alij præter-exaginta in littore ceciderunt, præter eos, quos Pe-a ceciderat. Omnes fermè, q. hoc prælio cæsi sunt, iles erant, quos cultus elegantior, & armorum v-ndicabat. Inter eos Chilus, qui ad arcē oppugnan-n missus fuerat, & Aethiops quidam agminum tor, vir fortissimus iacebant. Mortuorum capita rea præcidi iussit, vt ea ad Hagamahamedum mu-s parum grati loco mitteret. Turrim verò refe-& firmiore præsidio muniuit, illiq; Aluarum Brit-n præfecit. Interim Ludouicus Menesius interue-cui Correa classem continuò tradidit, & indè Co-num profectus est. At Melichiazius pacē ab Odo-o Menesio postulauit, & culpam belli in Siqueiram stulit. Hagamahamedo verò vt se cum classe re-ret, imperauit. Dum hæc in India citeriore gerun-, Georgius Albuquercius Bintami vrbem egregiè nitam oppugnare constituit. Itaque classe magna nparata, in eam insulam traiecit, ad vrbem castra uit, & stationes propugnatoribus nudare instituit. scalas non attulerat. Dictum enim illi fuerat sta-es & propugnacula propter humilitatem transcē-cillimè posse: quòd longè secus esse reperit. Ita-fuit ab oppugnatione cum damno repulsus. Mul-imque telis hostium ceciderunt, inter quos Geor-Melius extitit; qui cum Antonio Brittio in Ma-s insulas nauigabat. Multi vulnerati sunt. Ita de-e se receperunt, vt hostes eos insequerentur, ne-cædendi finem facerent, vsque eò, dum in scaphas mbos, deinde in naues cum periculo non medio-ōscenderent Laqueiximena maritimarum rerum fectus, vt magis victoriæ confessionem exprime-cum nauibus viginti classem Lusitanam persequu-

Queirosij & Cugnæ virtus insignis.

Infelix Bintami oppugnatio.

 tus est,

tus est, Egidiumque Simonem celocis præfectum cum omnibus, qui sub illo militabant, interfecit. Exitus igitur rē temerè susceptam, vt fieri plerumq; solet, infelix admodum consequutus est. At Antonius Brittius ex eadem insula profectus, vt Malucas insulas peteret, ad Iauas in eo cursu delatus, classem in Agaciamensi portu constituit. Erat enim ea ciuitas fœderata. Aberat inde non procul insula nomine Maduram, cuius aqua laudabatur. Itaque magistrum nauis suæ eò misit, vt aquaretur. Incolæ in nostros impetum fecerunt, & lēbum ceperunt, & captiuos, eò, quòd insita quadam temeritate & insolentia primi iniurias intulerant, nullo modo, nisi pretio pro redemptione persoluto, reddiderunt. Brittius propterea, quod hyems erat, non potuit eodem anno in Malucas nauigare: & apud Hagacimenses hybernauit. Et hæc quidem in vlteriore India gesta sunt. Sub id verò tempus, Armuzij Xerafus operam dedit, vt scelus meditatum in actum tandem erumperet. Postquam enim opera & industria Correę Baharemensi insula potitus fuit, tantos ad scelestum illud facinus perficiendum spiritus assumpsit, vt oblitus fidei atque recentis illius beneficij, conatus omnes ad exitium nominis Lusitani comparauerit. Obstabat tamen Regis ipsius voluntas in Lusitanos propensa, qui etsi soceri crebris sermonibus alienatus à nostris extiterat, noui tamen muneris & beneficij recordatio eum rursus ad fidem, vt antea faciebat, obseruandam allexerat. Hominis tamen scelestissimi importunitate victus, & soceri authoritate commotus, quamuis pestem sibi comparari eo scelere perspiceret, hominibus perditissimis assensus est. Die igitur ad facinus præstituta, in ædes, in quibus Lusitani habitabant, irruerunt, inopinantes oppresserunt, & domos aliquas incenderunt. Supra sexaginta ea nocte Lusitani cæsi sunt. Huius coniurationis indicium ad arcis Præfectum delatū fuerat. Sed tanta fuit hominis in tanto periculo propulsando negligentia, tantaque suscepti muneris obliuio, vt ne commeatum quidē vllum ad obsidionem tol-

Ant Brittij ad Malucas nauigatio.

Madurā Ins.

Armuziensium in Lusitanos conspiratio atque rebellio.

Garsiæ Cottignij negligentia.

erandum in arcem importandam curauerit. Ea ta-
n nocte, vt in re trepida fieri potuit, Garsia Cotti-
us (hoc enim præfecti nomen erat, vt diximus) tur-
lucibus assignauit, & tormenta aptè collocari præ-
it, & aciē instruxit, quæ Lusitanos in arcem confu-
ntes exciperet, & impetum hostium ab arce repelle
Nostri cùm ex arce egressi fuissent, in Saracenorū
oam impetum dederunt, multosque ex illis occide
t, & non paucos Lusitanos, qui nondum interfecti
ant, cōseruârunt. Cùm verò in arcem redirent, in
tes, qui vias obsederant, inciderunt. Fit atrox præ-
n. Hostes odium acerbum & immane, nostros de- *Atrox cum Armuzijs pugna.*
atio & indignatio stimulabat. Illi multitudine fu
er elati, nostri virtute freti dimicabant. Tandem
n nostris via ferro aperienda esset (aliter enim nul-
oes salutis erat) tantam impressionem fecerunt, vt
tium aciem perrumperent, & multos interficerēt,
ue tandem in arcem euaderent. Omnes tamen, qui
draginta tantùm erant, vulnerati fuerunt. Cotti-
us ea nocte nuncium de rebellione illa, & periculo
uo versabatur, ad Prætorem in Indiam misit. Et
a materia ad excitanda propugnacula deerat, nauē
ratam, quæ in anchoris consistebat, exonerari, &
olui, & omnem materiam in arcē comportari ius-
quod non sine maxima armorum contentione, &
multo sanguine & aliquorum cæde fieri potuit:
lti namque Saraceni, qui opus impedire niteban-
occisi sunt, & aliqui etiam Lusitani ceciderunt: in-
quos vir egregiè fortis, Vascus Vieira nomine, cu-
in ea pugna præclara virtus fuerat, occisus est. Eo
o tempore Emmanuel Sousa Tauares, qui cum clas
nare Persicum & Arabicum peragrabat, vi tempe-
is in Mascarem delatus fuerat. Eò Tristanus Vasci-
Veiga nauem, Calaiate profectus, appulerat. Vrbis *Armuzij Regis de Lusitanorum strage decretum.*
fectus illis Armuzij rebellionem, & scelus in Lu-
nos conflatum nunciauit. Significauit præterea,
teras ab Armuzij Rege accepisse, quibus impera
, vt omnes Lusitanos, qui in eadem vrbe versaren-

tur, confestim occideret. Quod etiam Calaiatensi præfecto, post Veigę ab illa vrbe digressum, pręscripserat. Omnes enim illius oræ ciuitates ad Armuzij ditionē & imperium pertinebant. Calaiatensis autem præfectus continuò paruit, & omnes Lusitanos, quos potuit, interemit. At Mascatensis, cùm esset vir senex, lōgoque rerum vsu peritus, & coniectura prouideret, facinus illud non esse feliciter casurum, se à cæde continuit. Veiga fuit vir neq; moderatus, neque moribus & vita rectè constitutus, tanta tamen animi magnitudine præditus, vt nullum vnquam periculum formidaret, ita, vt multi illum insaniæ, & præcipitis cuiusdam temeritatis insimularent. Is tunc, cùm inter illum & Sousam iurgium extitisset, solus cum triginta Lusitanis Armuzium profectus est, & per mediam hostium classem, in densos tormentorum globos, & in flāmas, & tela, & in sagittarū multitudinem irruit, tantaq; virtute dimicauit, vt omnium iudicio vires humanas superaret. Atq; tandem cū hostiū classem perrumperet, in arcē penetrauit. Præbuit facinoris illius audacia hostibus maximum terrorē, & obsessos ad spē certissimæ salutis erexit. Emmanuel Sousa ad insulā Queixumē, quæ in arcis conspectu posita est, naues appulit. Cottignius cū à Veiga percepisset, Sousę classem esse exiguā, & hominum præsidio non satis munitam, illū rogauit, vt simultatem deponeret, & se rursus cum Sousa coniungeret. Is, etsi vulneratus erat, Cottignij precib' obsequutus est. Iterum igitur non cū minore periculo classem hostium perrupit, & Sousam de statu, in quo arx tunc esset, admonuit. Cùm igitur æstus accederet, in hostes inuecti sunt. Pręliū fuit vtrinq; magna viriū & armorum contentione commissum. Decem hostiū naues depressæ, multi interfecti atq; vulnerati fuerūt. E nostris vnus cecidit, octoginta vulnerati sunt: classis verò Lusitana ad arcis portas, hostib⁹ frustra repugnātibus, accessit. Xerafus cùm cerneret, arcem mari, propter Lusitanam classem, oppugnari minimè posse, omnes ad oppugnationem, quæ ex vrbe fiebat, conuertit.

Prudenter factum.

Audacißimum Veigæ facinus.

Præclarum Veigæ facinus.

Prælium nauale cum Armuzienſibus.

Hostilis stationis expugnatio.

Consilio autem Turcæ cuiusdam, nomine Mirablic, viri in bellicis rebus excitati, stationem in regijs bus erexit, & alterā similiter in Xenodochio Lusita, quod inter regias ædes & arcem interiectū erat, ex auit. Vnde, eò quòd propius abesset, hostes plurimū nni crebris tormentorum ictibus nostris inferebāt. sia Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rodem Varellam cum hominibus quadraginta in eam tionem immisit. Hi stationem acriter oppugnant, ietem disturbant, violenter irrumpunt, magnamq; dem faciunt: duo tamen in eo prælio cadunt, & omes fermè vulnerantur. Statione ad hunc modū ca. Cottignius tormenta omnia, quæ in ea disposita rant, in arcem deportari præcepit. Xerafus ingens mentum in infima regiarum ædium parte colloca ssit: illius ictibus arcis portæ confractæ atque dilatę sunt. Aditum tamen illum Cottignius obiectis libus obstruxit, & multa tellure compleuit. Tum è pli turre, quæ erat regijs ædibus aduersa, tormentū ellenti artifici commisit, qui ita collineauit vt hom tormentū, quo fores effregerant, ictu primo diraret. Hostes exterriti quidem eo casu sunt, in insti tamen perseuerabant. Nostros cùm multū fames, multò vehemētius sitis afflictabat. Homines qui obscuri ex arce ad hostes transfugerunt, quorum cio Xerafus accepit, nostros nō posse diutius sitim erre. Eo nuncio fretus, statuit arcem admotis scappugnare: non credebat enim, vllas vires in Lusis ad resistēdum propter aquæ penuriam residere. fuit Cottignio Saraceni cuiusdam indicio, qui ad n transfugit, continuè delatum. At Cottignius tormentario puluere completa, & trabes trāsuerū saxis ingentibus, ex trabibus aptissimè colliga. pinnis statuit. Hostes ad oppugnationē satis cōfi es accedūt; plurimis simul scalis admotis, in arcē dere nituntur, quantum quisq; po est, vt primus, nter primos, ad summū euadat, enititur: cùm Lusi trabibus demissis scalas perfringunt, vasa deijci-

Solers factum.

Stratagema Cottignij.

unt,multos saxis interimunt,multò plures flãmis absumunt:interim pilæ in confertos emissæ maximam stragẽ faciunt.Xerafus receptui signum dedit, & scalis omissis,arcẽ tormentis quatere sine intermissione parauit.Catapultam deinde in ędibus regijs disponi iussit, quæ plurimum damni nostris inferre potuisset, si aliquis inter hostes esset,qui ea vti sciret.Sed hostium imperitia frustra fuit omnis opera in ea statuenda consumpta.Tandem Xerafus murum ædificauit, ea mente,vt ad tantam altitudinem perduceret, vt arci immineret,& tela atque densas pilas in nostros emitteret,arcemq; propugnatoribus nudaret. At nostri Cottignij iussu crebris duorum tormentorũ ictibus murũ quatiunt,eumque lata rima findunt,multisq; locis pertundunt.Deinde galeas fustibus sublatas inter pinnas statuunt,vt armatorum speciem præbeant,& choreas ducunt,maximamque recentis lętitię significationẽ dãt, vt hostes opinarentur recẽs auxilium aduenisse.Ea verò nocte,quæ sequuta est, Cottignius Emmanuelem Vetulum,& Rodericum Varellam,cum vasis puluere tormentario refertis,in murum immisit. Hi magno silentio ad murum accedunt, & per rimas atq; foramina vasa intra murum collocant:deinde sparsum puluerem tenui quodam limite ab aduerso muro ad arcẽ continuant.Deinde postquam in arcem recepti sunt, ignem deijciunt.Flamma repentè in muri ruinas temporis momento discurrit,vasa corripuit, incendiũ cũ horrendo quodam strepitu,concitauit,quod stationẽ, quæ intra murum erat,absũpsit:in ædes deinde regias impetu peruasit. Ventus erat ea nocte vehemens, & ita euenit, vt cùm omnes accurrerent, nemo posset incendium restinguere. Neque solùm ædes regiæ,sed magna etiam ciuitatis pars incendio illo consumpta fuit Hoc facto Xerafi atque Regis spes incisæ fuerunt. Viderunt namq; suos conatus ad nihilum recidisse:& existimabãt nostros nouis præsidijs confirmatos esse, & idcirco ciuitatem deserunt,& in aduersam insulam cum trepidatione traijciunt. Nostri ne incendium vltra

Aliud Cottignij stratagema.

Xerafi & regis Armuzij fuga.

ſerperet, operam dederunt, & varium ex vrbe com-
atum, & aquam præcipuè in arcem importârunt.
x poſtquam in Queixumenſi inſula conſtitit, li-
as ad Cottignium dedit, quibus ſignificauit, ſe val-
ſuſcepti facinoris pœnitere, cuius omnem culpā in
rafum transferebat, & à Cottignio pacē ſuppliciter
; demiſsè poſtulabat. Interim Gondiſſaluus Cot-
nius, Garſiæ Cottignij frater ab India cum valido
æſidio, iuſſu Odoardi Meneſij Armuzium venit,
ius aduentu metus à noſtris omninò depulſus, & o-
nis hoſtium ſpes prorſus abiecta fuit, & noſtri quaſi
n pax inſtaurata eſſet, hoſtibus manſuefactis famili-
ter vti cœperunt. Xerafus tamen, vt ſuſceptum ſce-
alio ſcelere cumularet, cùm intelligeret Regem li-
as ad Garſiam Cottignium clam miſiſſe, Xamiro
mini primario, quo plurimum vtebatur, negotium
dit, vt ipſum regem ſtrangularet: quod ille diligen-
effecit. Illo mortuo, Xerafus Patxam, Mahumetxā
fardimi Regis filium, qui Zafardimus eo tempo-
, quo primùm Albuquercius Armuzium venit, re-
abat, Regem creauit. Quo beneficio illum ſibi vehe-
enter obſtrinxit, vt multò liberius tyrannidem con-
tueret, & per omnium facinorum genera vagare-
r. Hoc anno in Africa Ioannes Cottignius ducen-
s equites eduxit, & rurſus Alcaſſarem Quibirium
ofectus, iter ita fecit, vt prius omnes vias diligenter
plorari iuberet. Tintanes tandem peruenit, qui lo-
s Alcaſſare Quibirio quatuor millia paſſuum abeſt.
i in hoſtes inopinantes inuaſit, multos occidit, ca
iuos quinquaginta duxit, & ſuprà duo millia boum
egit. Præfectus Alcaſſaris Quibirij cum trecentis e-
itibus & ducentis peditibus, veſtigijs illius inſtitit.
annes Cottignius pedetentim, & cautè copias age-
t: & ita poſtremum agmen muniebat, vt hoſtes illi
rùm nocerent. Transmiſſo autem fluuio conſtitit,
hoſtibus pugnandi poteſtatem fecit: & cùm illi flu-
um tranſire metuerent, in eorum conſpectu con-
ieuit, & cibum ſibi, & militibus apponi iuſſit. Inde

Miſſum Armuzienſi arci ſubſidium.

Armuzij Rex à Xeraſo necatus.

RES AFRICANAE. Proſpera Io. Cottignij excurſio.

Arzilam cum omni præda ingressus, maximam lætitiam cunctis attulit. Fames enim tunc grauissima Hispaniam & Africam vexabat. At Hamet Larozius, qui summã Alcassaris Quibirij potestatem habebat, cùm se magnã ignominiã accepisse iudicaret, quod Cottignius cum tã exiguis copijs, tam procul Arzila, & prope Alcassarem Quibirium Mauros tam multos occidisset, & tantam prædam abduxisset, maculam delere constituit. Itaque equites quadringentos Arzilam duxit. Dies erat caliginosus, & pluuius, & ideo factũ est, vt à speculatoribus minimè sentiretur. Multi lignandi gratia ex vrbe sine metu exierant, qui vbi primũ hostes conspicati sunt, in iumenta confestim insiliunt, & in vrbem inuehũtur, & sublatis clamoribus hostium aduentum significant. Multi, qui dispersi vagabantur, in vrbẽ se recipiunt. Cottignius signo dato ex vrbẽ cum copijs egressus est. Adolescens quidã, Aluarus Nonius appellabatur, cuius pater regiæ supellectili præerat, in agmine primo, quod Fernandus Mascaregnas antesignanorũ ductor agebat, exierat. Eũ, cùm esset animosus & liberalis, adulatores multi sectabantur. Tũ quidam ex illis, Age, inquiunt, facultatẽ tibi diuinitus oblatam ne pretermittas: nemo tibi diei huius egregium decus vllo modo præripiat. In hostes irrue, nos te sequemur. Adolescens iuuenta & audacia furens, & adulatorum sermonibus inflatus, equũ incitauit. Mascaregnas illũ reuocare conatus fuit. Sed is, cùm inuidia illud fieri putaret, multò vehementius accelerauit, vt ante omnes manũ cum hoste consereret. Quinque & 20. illum sequuti sunt, qui tanto impetu in primum agmen hostium inuaserunt, vt eos retro cedere cõpellerent. Sed cùm à Larozio subsidia repentè mitterẽtur, ipse circumuentus, atque prius, quàm auxilium afferri potuit, cæsus est: cum illo quatuor alij ceciderunt. Hostes deinde eos, qui fugiebant, ferociter insequuti, cùm in Ioannẽ Cottignium incidissent, terga verterunt. At Ioannes Cottignius Aluarũ Nonium adhuc viuũ offendit, &, vt solatio, quod adhiberi poterat, dolorẽ illius leni-

Hameti Larozij excursio.

Aluari Nonij infausta temeritas.

niret, elaborauit, illumque in vrbem inferri cõtinuò
ſſit. Qui tamen antè quàm ad vrbem accederet, expi-
uit. Cottignius verò Maſcaregnam cum equitibus
adraginta, vt agmen poſtremum carperet, pręmiſit.
ui cùm aliquos primo impetu deturbâſſet, & vnum
uum cepiſſet, ex eo ſciſcitatus eſt, an Larozius ipſe
tereſſet. Cùm Larozium adeſſe intelligeret, Cotti-
ium admonuit: qui eo nuncio valdè lætatus eſt: val-
enim cum Larozio congredi, propter viri famam,
piebat. Et ipſe Larozius ſe vehementer expetere
pius aſſerebat. Verùm cùm animum Cottignij ad di-
icandum paratum cerneret, conſilium mutauit. At
ottignius cũ iam Sol occidiſſet, illum fugientem in-
qui noluit, ſed quinq; captiuos homines primarios
duxit, & cæſorum ſpolia legit, & ita victor exercitũ
columem reduxit. Nemo enim cecidit, præter illos
inque, quos temeritas in illum caſum præcipitauit.
odem fermè tempore Henricus Meneſius, Odoardi
eneſij frater, vir multis diſciplinis eruditus, Tingi
æerat, qui multas cum nõ mediocris laude excurſio-
s fecit, & cùm per exploratores intellexiſſet, Tetua-
Pręfectũ in agrum Tingitanum copias educturum,
vaſtitatem inferret, & Henrico pugnandi poteſtatẽ
ceret, Henricus obuiam illi proceſſit, & in loco, quo
æfectus erat venturus, tres dies expectauit. Quarto
idem die in vrbẽ reuerſus eſt. Iam oẽs ex equis deſcẽ
rant, cùm repentè Præfectus apparuit. Pugnæ ſigno
to, Henricus Meneſius in hoſtes inuectus eſt, illos
dit, fugauitque, & vſq; ad noctem inſequutus, mul-
s occidit, & nonnullos captiuos abduxit, maiuſque
altò damnum hoſtibus intuliſſet, niſi tenebræ no-
s hoſtes ſeruaſſent. Duabus autem de cauſis victoria
t inſignis. Prima, quia præfectus Tetuani vir egre-
è fortis habebatur, & magnas copias adducebat, &
eneſius cum multo minore numero militum illi
nfidenter occurrerat. Altera, quia fieri non credide-
nt, vt homo, qui magnam vitæ partem in diſciplinis
rijs, & in pontificio iure conſumpſerat, tam acer in

Inſignis Henrici Meneſij victoria.

De prospero Vasci Fer. Cæsaris cũ Britannica naui prælio.

armis esset. At Vascus Fernandius Cæsar fretum interim Gaditanũ non magno quidem militum numero, sed magna virtute tuebatur. Cũ verò ad illum biremis accederet, nauarchus illũ admonuit, quatuor naues vnam nauẽ Lusitanam cepisse, quam secum è prętoriæ nauis puppe colligatam trahebant. Cæsar sine cunctatione vlla in eas cursum instituit, quas post Calpem montem conspexit: & cùm nauem prætoriam ab alijs disiunctã esse cerneret, in eam nauem suam incitauit, cumq; prope constitisset, eos, qui ea vehebantur, interrogauit, vnde essent. Illi (erant autem Britanni) responsum non dederunt, sed exitium minitati sunt, nisi protinus vela dimitteret. Cæsar cùm minimè solitus esset eiusmodi mãdatis obsequi, non obtemperauit, sed ad certamen ineundum, satis se promptum atque paratũ exhibuit. Tormentis acriter vtrinque decertatur. Interim verò, qui erant in naui Lusitana, funem, quo erat alligata, præcidunt, quod Britanni, eò quod essent pugnæ acrius intenti, minimè perspexerunt. In hoc prælio Cæsar septem ex suis amisit, & multi præterea fragmentis scutorum, quæ hostium tormenta dissipabãt, erant grauissimè sauciati. Germanus quidam procero corpore, & animo satis acri ad moriendum, si opus esset, præparatus, 15. vulnera acceperat, è quibus plurimũ sanguinis emanabat: quem Cæsar admonuit, vt è pugna tantisper abscederet, dum vulnera obligaret. Ego, inquit, nõ prius hinc discedam, quàm aut moriar, aut hostes importunos vela demittere compellam. Deindè tormentum humero sustinet, & socium ignem applicare iubet: quo facto, nauis armamenta ea parte, qua antenna malo alligatur, dissipauit, maliq; partem perfregit: & cùm hoc iterum atq; tertiò fecisset, magnum Britannis terrorem iniecit. Alius deindè Germanus, globo à prora in puppim immisso, multos interemit, & puppis partem dilacerauit. Britanni iam eo tempore 20. ex suis amiserant, & multi vulnerati discesserant. Itaq; vela continuò demiserunt. Quod etiam naues aliæ, quæ propter aduersum ventum prælio interesse ne-

Eximia Germani cuiusdam magnanimitas.

quiuerant,effecerunt.Hoc facto Cæsar scapham de
tti iussit,& Anglos accersiuit, & causã scire voluit,
Lusitanam nauem cepissent.Illi respondent, se,vt
n àMaurorum incursione,qui cum longis nauibus
are peragrabant, tuerentur, secum trahere voluisse.
os deinde misit, qui, vt se reficerent, Gades aducti
nt.Cæsar Septam se contulit.Emmanuel verò vt fre
m securius à piratis redderet, classem instruendam
rauit,cui Simonem Cugnam, Tristani Cugnæ fili-
n, præfecit. Hoc anno propter nimiam in Maurita- *Fames in*
a Tingitana siccitatem fuit ingens sterilitas agrorũ, *Mauritania.*
inopia frugum,famesque multos mortales absum-
t.Eo malo coacti Maurorum incredibilis multitu-
,ad Regem Emmanuelem misit,qui dicerent,se vel
ad Christi sanctissimum nomen adiungi,& quibus- *Voluntaria*
s hominibus Christianis,qui eos salutaribus discipli *Maurorum*
s erudirent,in seruitutem addici. Concessit hoc Rex *præ fame ser*
pẽtissimè.Tãtum studium in illo religionis extitit,vt *uitus.*
solùm nomine posset facillimè in fraudẽ impelli.
onstabat tamẽ,eos simulatè religionẽ inopiæ suble-
ndæ gratia profiteri,quam erant,vbi primùm facul
s aliqua daretur,indignissimis factis violaturi. Præ-
rea hostes immanes in intimas Lusitaniæ sedes ad-
ittere,minimè tutũ videbatur.Accedebat,quod erat opi
o,eos pestilentiæ contagione corruptos,posse facil-
mè Lusitaniã pestiferis morbis inficere.Quin & vni-
ersa Lusitania eadẽ agrorũ sterilitate laborabat.Sicci
s.n.primũ segetes multas absumpsit, postremò im-
es immodici,q mẽse Maio & Aprili deciderant,fru
s enatas corruperũt.Itaq; cũ magna Maurorũ multi
ido se omnib⁹,qui eos alere vellet, in seruitutẽ trade
t,vix erat quisquã,qui eorũ opera vti vellet.Sic factũ
t,vt multi egestate & fame cõfecti,fœdè perirẽt.Hoc
nno Venetij cũ 5.magnis triremib⁹ Olysipponis por- *Veneta ad*
subierũt. Nauarchus erat Alexander Pisaurẽsis, vir *Emmanuelẽ*
atricius,qui in Rep.plurimũ autoritatis habebat. Is à *legatio.*
enetis legatus ad Emmanuelẽ missus fuit, vt cũ illo
actionẽ faceret de Indicis aromatibus, quę volebant
illis

illis certo pretio cũ emolumento regis addici. Rex legatũ honorificè admodum recepit, multisq; muneribus, & ornamentis affecit, & reliqua omnia, quę postulabat, benignè præstitit. De aromatũ verò pactione nihil transigi potuit. In anni huius exitu Rex Emman. eo tempore, quo magis opib⁹ & imperio, summaq; nominis gloria, & celebritate florebat, & optima, vt videbatur valetudine, & corporis robore, & incolumitate vigebat, in morbum subitò incidit, ex quo post dies nouem, decima tertia die mensis Decemb. ex hac vita migrauit. Quinquaginta duobus annis & sex mensib⁹ vixerat: è quibus viginti sex annis, & mense cũ dimidio regnauit. In ipso vitæ fine, maxima quędam insitæ religionis & pietatis documenta dedit. Testamẽtum cũ singulari prudentia fecit, animum sacris sanctissimis expiauit, mortis certissimæ nuncium æquissimo animo tulit: sacerdotes, qui illum circumsistebãt, & hymnis atq; precibus ad Deum adhibitis, vota pro illius salute sempiterna faciebant, adiuuabat, & versus sacrorũ carminum multis in locis memoriter pronunciabat. Fuit in Bethlehemico templo, quod fundârat, cũ multis lachrymis, quas desiderium illius excitabat, cum regio funere, omniumque fermè Principum, & nobilitatis vniuersæ celebritate, in sepulchro conditus. Si verò cursum vitæ illius consideremus, hominem certè felicissimum, si felicitas vlla in rebus humanis extare potest, iudicabimus. Cùm esset regia stirpe procreatus, nulla tamen in spe regię dignitatis & amplitudinis enutritus extiterat. Omnes, qui illum iure propinquitatis, & antiquitatis antecedebant, varijs casibus extincti sunt. Regni verò patrimoniũ miris accessionibus amplificauit. Armuzium, Arabiæ partem, Indiam Indo & Gange definitam, eam etiam, quę vltra Gangem est, extremasq; Oriẽtis Solis regiones imperio adiecit: terras incognitas perlustrauit. Omnia nanq;, quæ Lusitani illius imperio faciebant, ad illius laudem & gloriã referenda sunt. Nec enim Regis officium in vlla re clarius perspicitur, quàm in excellentium hominum, qui res

Emmanuelis Lusit Regis morbus & mors.

Præparatio eiusdem ad mortem.

Exequiæ eius & sepulchrum.

Vita, mores & res gestæ.

præclaras cum maxima laude moliuntur, multi-
ne. Rex enim eſt, ſi verè hoc nomen vſurpat, qui
itus affert, qui animos ad laudem excitat, qui peri-
a ſubire compellit, qui deniq; honorib⁹ & prēmijs
uti propoſitis, multos homines ſibi ſubditos cupi
te veriſſimę laudis inflammat. Vt igitur militū for
do imperatorum induſtrię, quę illos exercuit, mi-
ribus diſciplinis inſtruxit, & promptos, & alacres
em gerendam exhibuit, aſcribenda eſt: ita clarorū
ninum laudes ad Reges optimos, qui claritatem il-
a honoribus debitis excitârūt, videtur eſſe optimo
e reuocandæ. Duplici igitur ratione Reges ſuorum
dē ſibi vendicare poſſunt, quòd & primùm homi-
ingenio excellenti maximarum rerum cupiditate
āmarint, & quod eorum opera, quos ſingulari vir
e præditos animaduertunt, vti ſciant. Vt igitur no-
tatis effœminatę languor & ignauia ſummum Re
edecus inurit: ita nobiliū virtus & induſtria illius
nen illuſtrat. A Regibus enim virtutes & vitia in
uerſam plerunq; Remp tanquam à perenni fonte
ūdant. Si igitur Vaſcus Gama tam admirabili virtu
k induſtria viam in Orientem aperuit: ſi Odoardus
iecus Regis temporibus illis potentiſſimi impetū
rrogantiam compreſſit: ſi Franciſcus Almeida tā
ſtres victorias adeptus cum inſigni gloria fuit: ſi
onſus Albuquercius is Imperator extitit, vt ſit cū
nmis imperatoribus, quorum nomen eſt immor-
tati commendatum, meritò comparandus: id eſt
xima ex parte Ioannis ſecundi, & Emmanuelis
us nominis primi, è quorum diſciplinis tam præ-
ri homines prodiêre, virtutibus aſcribendum. Id et-
a de Ioanne Meneſio, de Nonio Fernādio Ataidio,
Maſcaregna & Cottignio, & alijs præſtantibus ad
dem viris exiſtimādum eſt, ea omnia, quæ geſsêre,
manuelis virtute geſta fuiſſe. Quare minimè dubi-
quin, ſi ille per ſe ſigna in Africam intuliſſet, om-
m Mauritaniam Tingitanam facillimè fuiſſet ſub
perium ſubditurus. Sed ab eo conſilio partim tem-
pori-

poribus, partim quorundam hominum timidorũ con silijs sæpè reuocatus fuit. Quãto tamẽ studio Mahumetis nomẽ extinguere conaretur, vrbes, q̃ illius imperio & industria captæ sunt, & arces similiter ędificatę atq; munitæ declarãt. Itaq; felicitas illius, q̃ fuit incredibilis, nõ est fortunæ, vt hominũ vulgus loquitur, sed diuino beneficio, qđ virtutibus illius fauebat, attribuenda. Fuit enim vita cõtinens, natura benign9, religione pius, præterea mitis atq; mansuetus, & in summa grauitate comis & perhumanus. Aditus facillimos habebat, in administrando iure, & negotijs impigrè gerẽdis summam diligentiã adhibebat. Manè, & sæpenumerò ante lucẽ surgebat, & rebus diuinis operã dabat: tũ in supplicũ postulatis audiẽdis, & negotijs Reip. trãsigendis tẽpus omne cõsumebat. Erat in sermone iucũdus, & non mediocri vrbanitate p̃ditus, & admodũ liberalis. Domesticorũ necessitatibus summa benignitate cõsulebat. Milites alebat, res præclarè gestas nõ solũ laudib9, sed multis etiã muneribus, & beneficijs prosequebatur. Egentiũ inopiam opibus suis egregiè sustentabat. Viris religiosis, & virginibus sacris nõ solũ ea, quę ad cultum religionis, verũ quæ ad domesticum vsum pertinebant, largè & munificè suppeditabat. Erat in sceleribus vindicãdis, & erratis suorũ coercendis seuerus, quamuis esset natura magis ad lenitatẽ, quã ad seueritatem propensus: Musica multum delectabatur, sed nõ ita, vt Musicę studiũ illum à negotijs auocaret. In eadẽ domo multi fidibus pulsabãt, & ad cytharã canebant, & non pauci Quęstores, & Iurisconsulti, & reliqui varijs muneribus pręfecti, ad illũ multa regni negotia deferebãt, ita, vt simul cũ honestissima oblectatione multa negotia cõficeret. Erat ille quidẽ cultu vitæ lautissimus, mensaq; illius conquisitissimis epulis extructa, verũ admodũ temperatè cibis vtebatur. A vino semper abstinuit, & diebus solẽni ieiunio cõsecratis, ciborum abstinentiam summa religione conseruabat. Fauebat plurimum literis: de moribus externis multa percunctari solebat, historias libenter audiebat: quoti-

co

cibum publicè sumebat, erant epulę magis iucundo vtili sermone, q̃ coquorum artificio conditæ. Nam n hominib' eruditis, & cum ijs, qui varias regiones agrauerant, sermonem libentissimè cõferebat. Hostissimis ludis operam dabat: pila, & frequenti venane, cùm à negotijs erat otium, & ludis equestribus ercebatur. Sed hoc fuit in illo mirabile, quod vix vnam tantum eiusmodi ludis indulsit, vt non aliquid die, qua animũ à negotijs relaxabat, quod ad regium unus pertineret, cum ministris suis transigeret. Vel im in syluis versaretur, in syluis præstò aderat, qui supplicem libellum offerret, & aliquid cum illo age-, in quo salus reip verteretur. Siue celoce in mari vaferetur, in ipsa celoce ministri vehebantur qui cum ilmulta de publ. rebus cum vtilitate communi transirent. Illius ætate, inopia in exilium pulsa videbatur: æstitiæ locus non erat: querimoniæ silebant: omnia oreis & cantibus personabant. Eiusmodi ludis aula gia frequenter oblectabatur. Nobiles adolescentes m virginibus Regijs in aula, sine vlla libidinis signiatione saltabãt, & quamuis honestissimis amoribus dulgerent, virginibus erat insitum, neminem ad faliaritatem admittere, nisi illum, qui aliquid fortiter animosè bellicis in rebus effecisset. Pueris enim nobibus, qui in aula Regia versabãtur, non erat licitum llium virile sumere, antequam in Africam traijcent, & aliquod inde decus egregium reportarent. Et s quidem moribus erat illius tempore nobilitas intuta, vt multi ex illius domo viri omni laude cumuti prodirent. Ecclesiæ sanctionibus alacritate singuri parebat: mores & ritus ab Ecclesia constitutos suma sanctitate & cęremonia tuebatur. Tẽpore, quo meoria suppliciorum, quæ Christus pro nobis in cruce rtulit, ritu solenni consecratur, à templo minimè scedebat: & tribus diebus quibus sanctissimum Euariſtiæ sacramentum erat in sepulchri quadam siilitudine conditum, vt nobis memoriam nostræ lutis repræsentaret, neque vestes exuebat, nec ab eo

loco,

loco, nisi ad aliquod breue tempus abscedebat: & cùm somnus illum complectebatur, ibi sine vllo vitę delicatioris instrumento parumper accubabat. Multas sanctorum hominũ religiones instaurauit, fluxosque mores ad pristinã seueritatem & sanctimoniam reduxit. Aedes sacras quàm plurimas vel à fundamentis extruxit, vel collapsas refecit. Odio acerbo Mahumetis sectã persequebatur; & ea de causa tanto studio bellum in Africa & Asia comparabat, vt, quantum in illo esset, memoriam erroris pestiferi deleret. Sic autem religionem colebat, vt nunquam studiũ publici iuris, & Reip. rationem intermitteret. Sic Reip. constituendę, & moribus atq; legibus inuigilabat, vt bellicarũ rerũ curam nullo modo deponeret. Sic se cũ musicis, aut venatoribus oblectabat, vt in medijs voluptatibus, salutis publicæ memoriam retineret. Itaq; eodem tempore classes in Mauritaniam & Aethiopiam, in Orientis solis regiones instruebat, præsidia in varias partes summittebat, iuri dicundo operam dabat, hominum querelis aures assiduè prębebat, commissa facinora vindicabat. Tanta tamen lenitate præditus erat, vt non facilè hominum cupidorum, & omnia pericula metuentium, postulatis importunis obsisteret. Id autem effecit, vt manus multorum immodicè sacris rebus afferri permitteret, & transmissionem in Africam, cuius studio tantoperè flagrabat, ita differret, vt mors improuisa posset omnes illius cogitationes impedire. Attamen quamuis, vt res humanæ sunt, aliquid eiusmodi, quod reprehensione aliqua dignum videatur, in se admitteret, fuit is Princeps multis Regijs virtutibus ornatissimus, & immortali memoria consecrandus.

INDEX

NDEX RERVM T VERBORVM ME- ORABILIVM IN DVODECIM

ros Hieronymi Osorij Lusitani, Syluensis Episcopi, de rebus mmanuelis, Lusitanorum Regis inuictissimi virtute & auspicio gestis: in quo numerus paginam: litera A priorem paginæ columnam, B posteriorem indicat.

A.

arabes

bellum

C.

coch-

Em-

H.

Hen-

L.

lusi-

M.

me-

N.

Odoar-

O.

P.

Q.

R.

ſuarij

V.

X.

Z.

FINIS.

